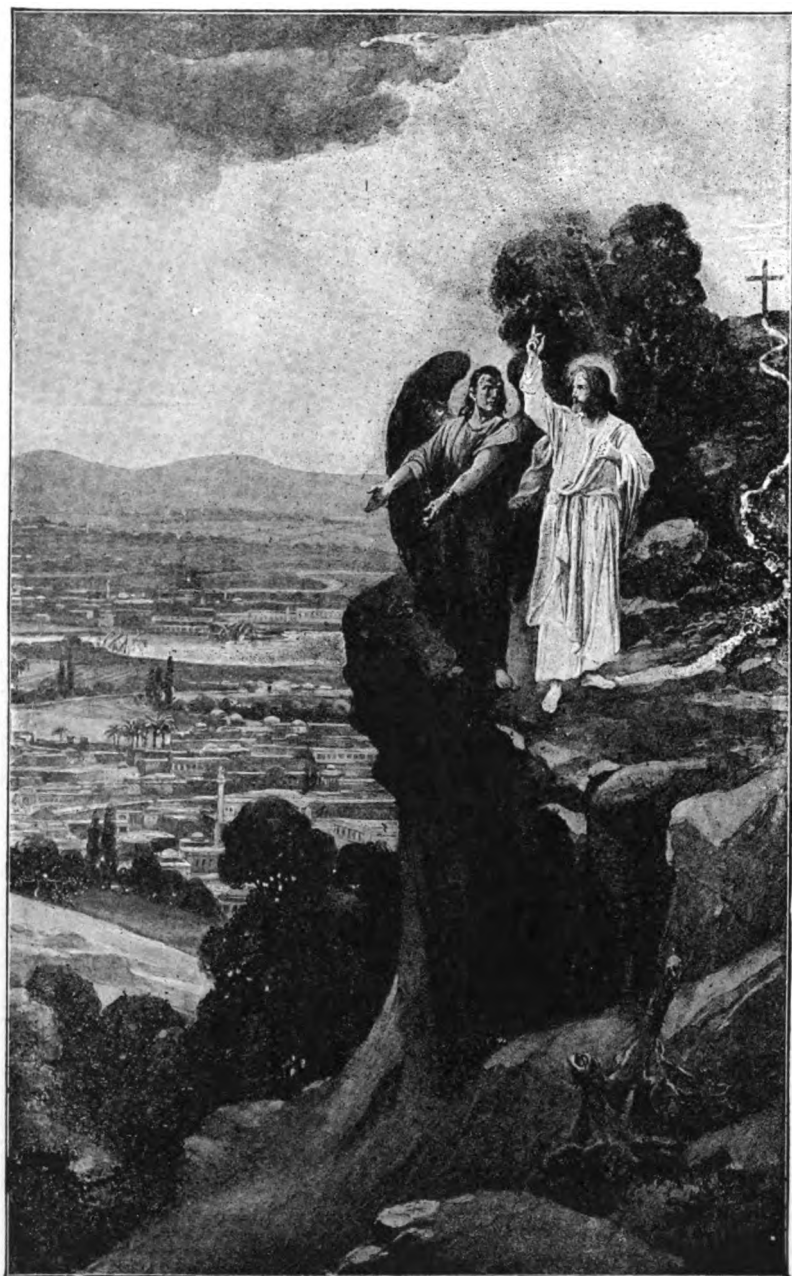

Velyka borot'ba v
chasi khrystii a`ns'kykh vikiv
Ellen Gould Harmon White

Правдива боротба.

Велика Боротьба

В ЧАСІ

ХРИСТІЯНСЬКИХ ВІКІВ

— o o —
OPEN: ~~Monday - Friday~~ 7 P. M. to 9:00 P. M.
Saturday & Sunday 4 P. M. to 8:30 P. M.

166 FRANKLIN ST. E. BROOKLIN 22, N. Y.

Е. Г. ВАЙТ

Автор „Патріярхи і Пророки“, „Бажання Віків“, „Образованнє“, „Служеннє Здоровлю“, „Предметове Навчаннє Христа“, „Дорога до Христа“, і др. інших творів

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

Copyright 1888, 1911, by
MRS. E. G. WHITE
Entered at Stationers' Hall
All Rights Reserved

Pacific Press Publishing Association,
Brookfield, Illinois

Mountain View, Calif., Portland, Oregon; Kansas City, Missouri;
St. Paul, Minn.; Cristobal, Canal Zone.

Printed in the U. S. A.

UKRAINIAN INSTITUTE
LIBRARY GIFT

Ся книга, дорогий читачу, не для того написана, щоби показати нам, що в теперішнім світі в гріх, горе і нещастє, бо ми про се вже дуже добре знаєм.

Ся книга не написана тому, щоби розказати нам про неприміриму боротьбу між темрявою і світлом, гріхом і праведністю, злом і добром, смертю і життям. Ми вже се відчуваєм в наших серцях, і добре знасм, що і ми сами є також учасниками у тій боротьбі.

І ми тепер хотіли би конче довідатися дещо більше про ту велику боротьбу, а іменно: як ся боротьба почалась? чи вона все була? які сили входять у ту страшну боротьбу? В яким відношенню находимся ми, що до тої боротьби? Яка є наша відвічальність? Я нахожусь на сім світі не по моїй власній волі. І чи се є для мене добром або злом? Які великі правила заключаються в тім? Чи довго буде та боротьба продовжатися? Який її кінець буде? Чи обернеться наша земля, як учені люде кажуть, у безсонічну, замерзлу і вічну ніч? А може чекає її краща будучність, світле і счасливе життє, оґріте вічною любовю Творця?

А тепер заходить питання: Чи може боротьба у моїм власнім серці — між самолюбством а любовю — закінчитися так, щоб любов побідила раз на все? Чого Господь хоче навчити нас, що торкається сього питання, котре є дуже важне для кожної душі?

Подібні питання окужують нас зі всіх сторін. Вони на силу видобуваються із глибини нашого власного серця. Тай вони жадають рішучої відповіди.

І Господь Бог, котрий розбудив в нас бажання до добра і до пізнання правди, відповість нам на всі питання, бо, „Гос-

подь Бог нічого не ділає, не відкривши Своєї тайни слугам Своім пророкам“.

Ціль ської книги, дорогий читачу, є помочи нещасним душам розібрати правильно всі ті загадки. Автор ської книжки, в злуці з Богом, вивчив добре слова Його і пізнав, що „Тіна Господня, боятися Його, і завіт Свій Він откриває їм“.

Та щоби ми лучше поняли принципи ської загальної боротьби, котра потягає за собою життя цілого світа, то подає нам тут в примірах гарні і поучаючі лекції з минулих двадцятих віків.

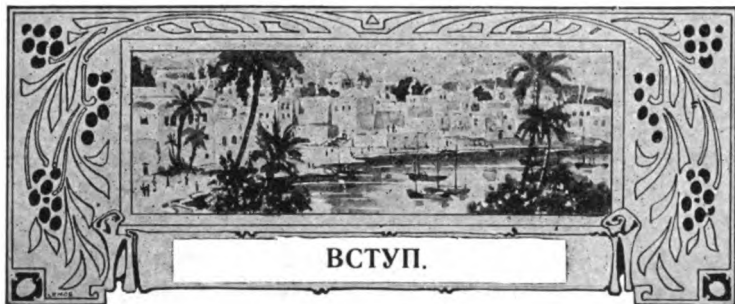
Книга ся починає сумними кінцевими подіями із історії Єрусалиму, міста Богом вибраного, після сього, як мешканці його відкинули Голготського Бого-чоловіка, Котрий прийшов спасти. Далі, ідучи шляхом мандруючих народів, вказує нам: на переслідування дітей Божих в первих віках, велике відступленне, яке наступило в Його церкви, всевітне пробудженне реформації, в котрій принципи великої боротьби, виразно показуються, страшні наслідки для Франції з приводу відкинення правдивих принципів, оживленне і возвишенне св. Писання та його доброго і спасенного впливу, релігійне пробудженне послідних днів, отворенне світлого жерела Слова Божого, із його чудними откровеннями світла і знання, як знаменитої збруї в боротьбі з темрявою.

Нинішня грізна боротьба, котра заключає в собі житеві принципи і для котрої ніхто не може бути об'ятним, в дійсности представляється дуже великою.

Наконець ми довідались про велику і рішучу побіду добра над злом, правди над неправдою, світла над темрявою, радости над смутком, надії над розпукою, слави над неславою, життя над смертю і вічної та довготерпівливої любви над мстивою ненавистю.

Попередні видання ської книги на вернули і привели много душ до Правдивого Пастиря. Та і тепер видавці молять щиро Господа Бога, щоб се виданне принесло ще більше хісна для загального і вічного добра.

ВИДАВЦІ.

Передше чим гріх увійшов в світ, Адам мав свобідний доступ до свого Творця. Але від часу, коли чоловік зогрішив і пірвав зв'язь з Богом, він утратив сю свободу. Однак знайшлась дорога до спасення, і мешканці землі знов можуть відновити зносини з небом. Бог стикався з людьми, посредством Свого Духа, і через откровення, дані Його вибраним слугам, світ дістав Божеське світло. „Бо ніколи із волі чоловіка не виповідано пророцтво, а від Духа святого розбуджувані, промовляли святі люде Божі“. 2 Петра 1: 21.

В протягу первих двох тисяч п'ятох лїт не було ніякого писаного Слова Божого. Ті, котріх Бог навчав, передавали свою науку другим, і так вона переходила від отця на сина, через цілі слїдуючі покоління. Перші рукописи появились за часів Мойсея. Тоді всі богодухновенні откровення були зібрані в одну книгу. І ся робота продовжалась через цілих шіснайцять віків, почавши від Мойсея, котрий написав історію творення і закону, а скінчивши на Іоані, котрий занотував найважніші евангельські правди.

Біблія вказує на Бога, як на єї автора, але все ж таки вона написана чоловічими руками, і по відміннім стилю тих ріжних книг можна думати про характер їх писателїв. Всі откровення є богодухновенні (2 Тим. 3: 16), хоч вони є висказані людськими словами. Безконечний Бог освітив через Духа Свого Святого розум і серце Своїх слугів. Він дав людям сновидінне, ознаки і символи, і ті, котрим в той спосіб зістала открити правда, сами виявили свої думки в людській мові.

Десять приказань сказані були самим Богом, і написані Його рукою. Се в Божеська; а не людська робота. Але Біблія з єї Богом даною правдою, вираженою людською мовою, представляє звязь Божеську із людською. Така звязь була у Христї, котрий був Богом і сином чоловіка. І се істинна правда, як у Біблії про Христа написано: „І Слово тілом стало ся і пробувало між нами“. Йоан. 1: 14.

Біблія написана в ріжних віках людьми, котрі відрізнялись одні від других становищем, заняттєм, умовими та духовними здібностями. Тому Біблійні книги ріжняться не лиш що до стилю, але і що до ріжнородности предметів. Ріжні писателї уживали ріжних виражень і дуже часто одна і та сама правда для одних була більше ясна, як для других.

І так, наколи правда висказана була ріжними людьми, то вона представляється і не в однаковім виді. Один писатель находиться під вражіннем одної сторони предмета, і він приймає лиш те, що годиться з його життєм, поняттями або оцінкою; другий знов бере той предмет з иншого боку, і таким способом кожний, ведений Духом Святим, висказує те, що на його душу зробило більше вражінне. Ріжні поняття що до правди у кожного були инші, але цілковита єдність була у всім. І ті откриті правди, разом взяти, становлять одну цілисть, застосовані до потреб і обставин людського життя.

Господу Богу уподобалося передати світу правду через вибраних до сього людей, і Він Сам, через Свого Духа Святого, зділав їх спосібними сповняти ту роботу. Він провадив їх думками, коли вони хотїли говорити або писати що нибудь. Хоч сокровище поручене було земному начинню, але воно тим не менше є від небесного. Хоч свідкування не було передане в совершенних вираженнях людської мови, однак се є свідкування Господа Бога, а слухняне і віруюче дитя Боже бачить у нім славу Божеської сили, повної милости і правди.

У Його словах дана в наука чоловікові для Його спасення. Св. Письмо прийняте в як авторитет і неомильне откриття Його волі, воно в взором характеру, обявителем науки і пробою досьвіду. „Всяке писанне богодухновенне і корисне до науки, до докору, до направи, до наказу по правді, щоб звершений був Божий чоловік, до всякого доброго діла готовий“. 2 Тим. 3: 16-17.

Коли Господь Бог обявив людям Своє Слово, то Він ще обіцяв через нашого Спасителя дати слугам Своєм Святого Духа, щоб був їм до помочи при обяснюванню і толкованню святих Слів Його. Від тоді Біблія сталась богодухновенною і се неможливим в, щоб наука Духа противилась Слово.

Дух не був на те даний, щоб він заняв місце Біблії, тай він ніколи не міг бути даний тому, бо св. Писанне виразно говорить, що Слово Боже в тою мірою, через котру вся наука і всі досьвіди мусять переходити. Апостол Іоан говорить: „Не всякому духові віруйте, а досьвідчайте духів, чи від Бога вони; бо многі джепророки вийшли у сввіт“. 1 Іоан. 4: 1. А Ісає каже: „Звертайтеся до закону та до обяву. А вони, — як не так говорять, як там сказано, то нема в них світла“. (Ісає 8: 20).

Велику зневагу заповідяно роботі Святого Духа через т. з. освічену клясу, котра думає, що вона більше не потребує помочи від Слова Божого, бо, мовляв, Голос Божий відзивається сам у їх душі. Однак сей дух не в Духом Божим, і ся мильна думка проваднить лиш до замішання, обману і руїни. Се, розуміється, в діло злого духа. Бо коли служенне Божого Духа в церкви Христовій набирає великого значіння, то диявол придумує всякі способи, щоби опоганити роботу Святого Духа через всякого рода заблудших фанатиків і мрійників, щоби тільки ослабити віру в Святого Духа, ту животворну силу, що Господь Бог приготував для нас.

Разом із Словом Божим Дух Божий буде продовжати Свою роботу по всі часи євангельського проповідування. В

часі віків, коли св. Писання Старого і Нового Завіту було дане, Святий Дух, помимо откровення, вдохновених через Нього і включених у святу книгу, не переставав також освячати поодинокі душі. Біблія сама оповідає як через Святого Духа люде діставали перестороги, докори, поради і поучення в таких річах, котрі ніколи не надавалися до вдохновення Святого Писання. І в ріжних віках говорить-ся за пророків, вислови котрих ніде не в зазначені. Коли канон святих книг був уже викінчений, Святий Дух і далі продовжав свою роботу, освячаючи, перестерігаючи і потішаючи дітей Божих.

Ісус обіцяв ученикам Своім: „Утішитель же, Дух Святий, котрого пішле Отець в ім'я моє, Той научить вас усього, й пригадає вам усе, що я глаголав вам“. „Як же прийде той Дух правди, то проведе вас до всякої правди... і що настане, звістить вам“. (Йоана 14: 26; 16: 13). Писання виразно вказує на те, що ті обітовання розтягаються на церкву Христову по всі віки, і не обмежуються тільки на апостольські часи. Спаситель запевняє Своїх послідувателів, говорячи: „І ось я з вами по всі дні, до кінця світу.“ І після об'яснень ап. Павла дари Святого Духа і откровення, дані церкві „на звершення святих, на збудовання тіла Христо-вого, доки дійдемо всі до з'єдинення віри і познання Сина Божого, до чоловіка звершеного, до міри зросту сповнення Христового“. Єфес. 4: 12. 13.

Ап. Павло молився за віруючих в Єфесі: „Щоб Бог Господа нашого Ісуса Христа, Отець слави, дав вам духа премудрости й відкриття на познання Його, просвічені очі серця вашого, щоб зрозуміли ви, що за вповання поклику Його, і що за багатство славного насліддя Його в святих, і що за безмірне величчє сили Його в нас, котрі віруємо, по дійству превеликої потуги Його“. Єфес. 1: 17-19. Благословення, якого просив ап. Павло для Єфеської церкви, заключалось в дійстві Св. Духа, в освяченню їх розума через откриттє їм глибини св. Писання.

Після чудесного откровення Св. Духа в день Пятидесятниці, ап. Петро наминаючи нарід, щоб покаяться і охрестився в імя Ісуса Христа для прощення гріхів, сказав: „І приймете дар Святого Духа. Для вас бо обітниця, і для дітей ваших, і для всіх далеких, скільки їх покличе Господь Бог ваш“. Діян. 2: 38. 39.

В безпосередній звязі з видивами великого дня Божого, Господь обіцяв дати через пророка Йоїла особливе откровенне Духа Свого Святого. Йоїла 2: 28. Се пророцтво вчаси сповнилось в сошествії Св. Духа, в день Пятидесятниці, але воно ще цілковито сповниться в откровенню Божеської ласки при кінци Євангелської роботи.

Велика боротьба між добром а злом буде зміцнятися аж до самого кінця часу. Во всі часи гнів діавола був звернений на Христову церкву, але Бог дав Своїму народові Свого Духа милости. щоби укріпити Його в боротьбі проти зла. Коли апостоли мали проповідувати святе Євангеліє і записати його для будучих віків, вони були обдарені особливим благословенням Духа Святого. Але коли церква Божа вкінци освободиться, то діавол розпічне свою роботу ще з більшою силою. Він зійшов до нас, „маючи великий гнів; знає бо, що короткий йому час“. Откр. 12: 12. Він буде дійснювати „з усякою потугою і ознаками і чудесами омані“. 2 Сол. 2: 9. За шість тисяч років начальник злих духів, що колись займав найвисше місце між ангелами Божими, набрав великої вправи в ошукуванню і веденю людей до загиби. В останнім повстанню проти Божого народа він ужив в боротьбі всякої діявольської штуки в хитрости і жорстокости. І в такий небезпечний час послідувателі Христа повинні дати пересторогу світу, щоб нарід був готовий стати перед Господом, коли явиться вдруге, і щоб бути йому „нескверним і чистим“. 2 Петра 3: 14. Тому то в теперішних часах ще більше потрібна є для церкви Христової Божеська ласка і сила, як за апостольських часів.

Через Духа Святого автор сей книги бачив дуже добре

ту безнастанну боротьбу добра зі злом. Від часу до часу він придивлявся тої великої боротьбі між Христом, князем мира, а нашим Спасителем, а дияволом, князем темряви, винувником беззаконня, першим нарушителем закону Божого. Ненависть диявола до Христа показаласть в ненависти проти послїдувателїв Спасителя. Ту саму ненависть проти закона Божого, ті самі оманчиві пляни, помочню котрих лож уходить за правду, людські закони заміняються Божеськими, а люде радше поклоняються створінню як Творцеві, можна бачити в цілій історїї минувшини. Усилованнем диявола є представити в злім світлі характер Господа Бога, щоб люде набрали мильного поняття о Бозі, і щоб дивились на Його більше зі страхом і ненавистю, ніж з любови; він також старається знищити закон і переконати народ, що йому закону не треба, і він цілими віками переслїдує тих, котрі осміляються противитися йому. Се все можна найти записане в історїї патріярхів, пророків, апостолів, мучеників і реформаторів.

У послїдній великій боротьбі диявол буде уживати тої самої хитрости, покажется таким самим, яким і перше був, і буде продовжати ту саму роботу, як і за минувших часів. Що перше було, повториться знов, та ще з більшою силою, і та будуча боротьба буде страшна, якої світ ще ніколи не бачив. Хитрість диявола буде подвоєна, його атаки рішучі. Наколиб міг, він звів би навіть вибраних. Марк. 13: 22.

Коли Дух Божий открий авторові великі правди Свого Слова і всі подїї минулих і будучих часів, йому було препоручено передати і другим все те, що він бачив, і написати історію боротьби минувших віків, а іменно висвітлити її так, щоб лучі світла падали просто на маючу відбутися боротьбу. Автор тоже старався зібрати всі дані з церковної історїї в той спосіб, щоби вказати на розвій великих правд, котрі в ріжних часах були дані світу і котрі збудили гнів диявола і ненависть світської церкви, і були піддержувані „не любившими душі своєї до смерти“.

Із того всього ми можемо собі уявити образ сей страшної боротьби. Уявляючи собі се все в світлі Слова Божого, прохаючи просвічення Духа Святого, ми відкриємо всі плани ворога і побачимо небезпеку, котру повинні оминати ті, що хочуть бути „непорочними“ тоді, коли Господь прийде.

Великі події, котрі характеризують усьох реформаторів минулих віків, належать до історії, званої всім і взагалі призначеної протестантським світом; се в факти, котрих ніхто не може опрокинути. Сю історію зложив автор коротко о скільки можна було так, щоб не проминути важніших фактів, щоб кожному була зрозуміла. Згадати тут треба ще і те, що автор при писанню своєї історії послугувався також і творами нинішніх реформаторів.

Ціль своєї книги не в тім, щоб відкрити читачеві нові правди, що до боротьби минулих часів, але в тім, щоби вказати факти і правила, котрі можуть мати вплив на будучі події. Дивлячись на них, як на частину боротьби світла з темрявою, у всіх тих записках із минувшини показується нове значіння їх, і від них виходять лучі світла на будуче, освітаючи дорогу тих, котрі, подібно реформаторам минулих часів, будуть прикликані, щоб свідкувати, хоч би навіть мали втратити всю земне майно „за слово Боже і за свідкування Ісуса Христа“.

Також цілею своєї книжки є, щоб вказати на велику боротьбу між блудом а правдою, виявити лукаві замисли діавола, і найти средства, якими би можна усьпішно боротись із ним, дати вдоволяючу розв'язку гріховного питання, значиться, як би позбутися раз на все гріха, і щоб тим показати справедливість і доброту Господа Бога у всіх Його діланнях зглядом Свого створіння; і в кінці доказати святість і трівкість Його закону. Нехай же Бог благословить се велике діло, щоби помочию своєї книги людські душі освободились від власти темряви і стались учасниками „насліддя святих у світлі“ дня великої слави Того, Хто возлюбив нас і Сам дав Себе за нас.

Е. Г. В.

I	Збурення Брусалиму	— — — — —	17
II	Переслідування в часі первих віків	— — — — —	41
III	Відступленне	— — — — —	53
IV	Вальденці	— — — — —	66
V	Іван Викальф	— — — — —	85
VI	Гус і Еронім	— — — — —	103
VII	Відлучення Лютра від Риму	— — — — —	128
VIII	Лютер перед соймом	— — — — —	154
IX	Швайцарський реформатор	— — — — —	180
X	Успіх реформації в Німеччині	— — — — —	195
XI	Протест князів	— — — — —	208
XII	Реформація в Франції	— — — — —	223
XIII	В Нидерляндах і Скандинавії	— — — — —	250
XIV	Північні Англійські реформатори	— — — — —	258
XV	Біблія і Французька революція	— — — — —	279
XVI	Отці - переселенці	— — — — —	305
XVII	Ранні вістники	— — — — —	316
XVIII	Американський реформатор	— — — — —	334
XIX	Світло серед темряви	— — — — —	358
XX	Велике релігійне пробудження	— — — — —	370
XXI	Відкинене остереження	— — — — —	392
XXII	Сповнені пророцтва	— — — — —	409
XXIII	Що се таке святиня?	— — — — —	428
XXIV	В свята - святих	— — — — —	442
XXV	Незмінність закону Божого	— — — — —	452
XXVI	Реформа суботи	— — — — —	470
XXVII	Новочасні відродження	— — — — —	480
XXVIII	Судове слідство	— — — — —	497
XXIX	Початок зла	— — — — —	510
XXX	Ворогування між чоловіком і сатаною	— — — — —	522
XXXI	Робота злих духів	— — — — —	529
XXXII	Диявольські сіті	— — — — —	537
XXXIII	Перша велика спокуса	— — — — —	551
XXXIV	Спиритизм	— — — — —	572
XXXV	Характер і стремління папства	— — — — —	583
XXXVI	Находяча боротьба	— — — — —	606
XXXVII	Білія як охорона	— — — — —	619
XXXVIII	Послідня пересторога	— — — — —	630
XXXIX	Час горя	— — — — —	640
XL	Народ Божий освободжений	— — — — —	661
XLI	Спустошенне землі	— — — — —	679
XLII	Конець боротьби	— — — — —	688

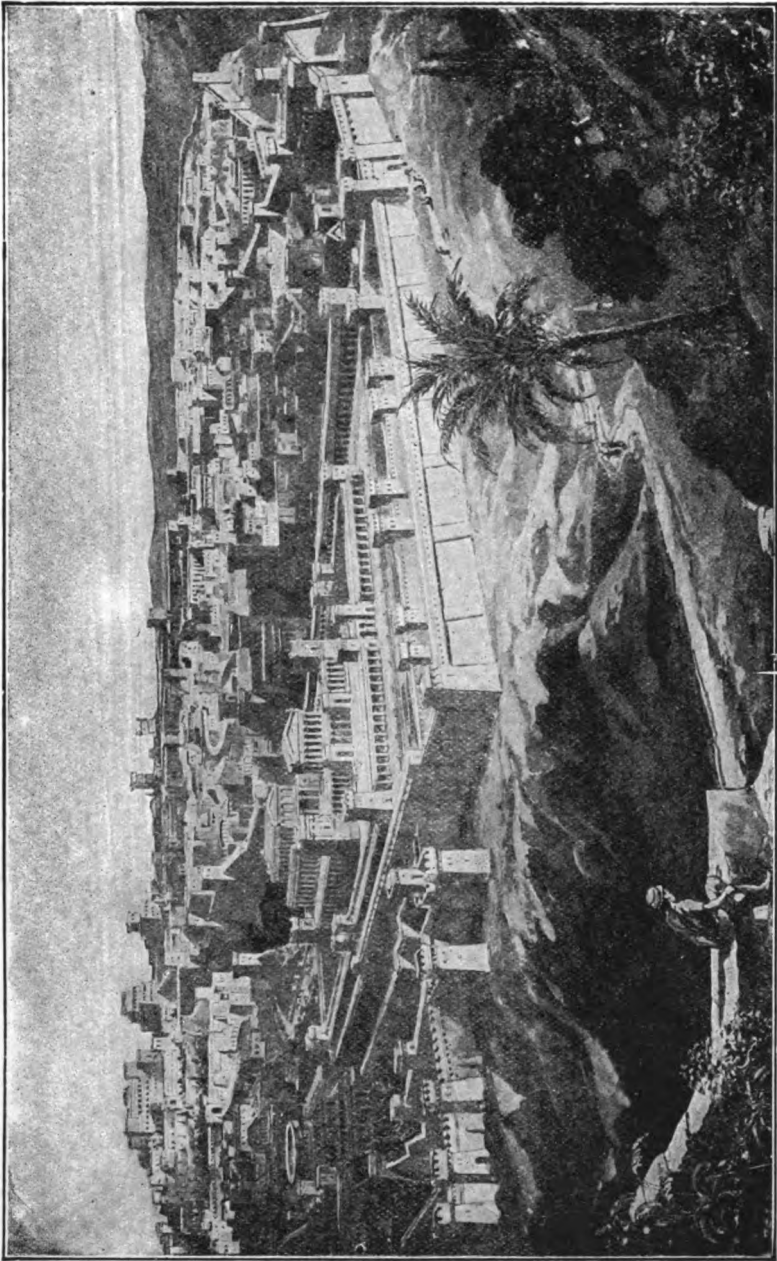

Правдива борба	2
Вид Брусаліму з Оливної гори	16
Храм з його дворцями	25
Святиня в огні	35
Муки первих християн	40
Християнські богослуження в катакомбах	43
Церква св. Петра і Ватикан	52
Каючийся Генрик IV в Каносі	63
Ваденські місіонери	73
Виклиф і монахи	95
Гус в темниці	112
Ероніма провадять на місце мук	121
Лютер протестує проти індульгенцій	139
Лютер перед соймом	167
Швейцарські реформатори проповідують під откритим небом	184
Лютер в Вартбургі	197
Читання протесту в Шпасському соймі	212
Упокорення Франца I	237
Дім Покса	263
Папа Пій VI вязнений в 1798	281
Різня в день св. Вартоломея	287
Богиня розуму	293
Сцени на вулицях Парижа під час революції	299
Прощальна бесіда пастора Робінссена	307
Ознаки Христового приходу	324
Пророчі періоди	346
Розчаровання учеників	360
Др. Волф проповідує Арабам	376
Проповідуюча дитина в Швейцарії	383
Пийшність теперішніх церковів	404
Десять дівчат	417
День примирення	440
Підписують декларацію незалежності	459
Христос і фарисей	515
Христос сціляє біснатового	533
Петро проповідує в день Пятидесятниці	567
Проголошення догми папської непомилькості	587
Внутро церкви	590
Землетруси в різних місцях	614
Велике трясіння землі	663
Власть повернена	702

XIV

МАЛІ ІЛЮСТРАЦІЇ.

Місце горювання Жидів	17
Молодий мученик	41
Інквізиційний суд	53
Вальденська церква і школа Фелікса Нефа	66
Статуя Веклифа	85
Гус і Ероним	103
Мартин Лютер	128
Катедра в Вормсі	154
Ульрих Цвінглі	180
Вартбурський замок	195
Катедра в Спейрсі	208
Фарех і Кальвін	223
Видям Оранжський і Олаф Петрі	250
Тиндаль, Веслей, Нокс	258
Два свідки	279
Приїзд паломників	305
Ознаки посліднього дня	316
Видлям Миллер	334
Маяк	358
Ангельські вісти	370
Упадок Вавилону	392
Сторож на мурі	409
Устройство в святині	428
Святая - святих	442
Закон Божий	452
Печать Божа	470
Катедра в місті Нью-Йорку	480
Записуючі ангели	497
Статуя Люцифера	510
Змій—ненависть	522
Христос і бісноватий	529
Сіть і пасть	537
Ева і змій	551
Чарівниця з Ендору	572
Церква св. Петра і Ватиканські огороди	584
Життєва гра	606
Студювання проповідника	619
Земля освічена Його славою	630
Знищення землі	640
Радуга обітовання	661
Божий народ спасений	679
Символ побіди	688

Вид Єрусалиму з Оливної гори.

„Стремить у воздух гора Сион, радість землі ці-
лої, на самій півночі город царя великого“.

Г О Л О В А — 1.

ЗБУРЕННЄ ЄРУСАЛИМУ.

„О, коли б зрозумів і ти хоч у день сей твій, що для спокою твого! тепер же воно закрито перед очима твоїми. Бо прийдуть дні на тебе, й обкинуть вороги твої валами тебе, та й обляжуть тебе, й стиснуть тебе звідусюди. І з землею зрівняють тебе й діти твої у тобі; і не зоставлять у тобі каменя на камені; бо не розумів еси часу одвідни твоїх“.¹⁾

Стоячи на горі Оливній, Ісус дивився на Єрусалим. Ясно і спокійно лежала перед Ним околиця. Се був час Пасхи, і зі всіх сторін зібрались сини Яковові на сей великий народний празник. Посеред садів і виноградників і зелених убочей, вкритих шатрами паломників, тягнулись вздовж горбки, пишні двірці і великанські башні столиці Ізраїльської. Дочка Сиону як би заговорила у своїй гордості: „Сиджу царицею, і смутку не побачу“. Такою прекрасною вона судила себе бути і певна була того, що тішитися небесними милостями, так як тоді, много літ тому назад, коли царський півець сьпівав: „Стремить у воздух гора Сион, радість землі цілої, на самій півночі город царя великого“.²⁾ Перед Ним стояли величезні і пишні будівлі храма. Лучі заходячого сонця освічали як сніг білий його мармурові стіни і відбивались на воротах, башні і крилі. Там стояв „Сион, звершенне краси“, гордість жидівського народу. Яке Ізра-

¹⁾Лука 19: 42-44.

²⁾Псал. 48: 2.

ільське дитя могло би дивитись на те все і не відчувати радості і подиву! Але Ісуса зовсім інші думки занимали. „І як наближавсь, то, побачивши город, заплакав над ним“. *)

Серед загальної радості і торжественного входу, тоді як Його витали з пальмовими галузками у руках, і відгомон веселої пісні Осанна залунів із горбків, і тисячі голосів проголосили Його царем, якийсь несподіваний і таємничий великий жаль обгорнув Спасителя світа. Він, Син Божий, обітуваний Ізраїля, котрого власть побіджає смерть, і голос котрого викликав плінних із гроба, заплакав. Однак се не були сльози звичайного горя, а сильного, невисказаного душевного болю.

Він не проливав сліз для Себе Самого, хоч Він добре знав, де Його дорога провадила. Перед Ним стояла Гетсеманія — місце зближаючої ся Його душевної боротьби. Овечі ворота також видко було, через котрі сотки літ тому назад ішли жертви на заріз, і котрі мали отворитися і перед Ним, коли Його „неначе вівцю поведуть на заріз“. *) Недалеко звідтам була Голгота, місце распяття. По дорозі, по котрій прийдеться Йому незабаром іти, стелилась страшна і густа мрака, коли Він мусить дати Свою душу, як жертву примірення за гріхи. Однак се не були задуми, що кидали мрачну тїнь на Його душу у той час радості. Ніякі передчуття Його надлюдського страху не засмучали Його „чистої“ душі. Він плакав над судьбою тих тисячів жителів Єрусалима, котрих Він прийшов спасти і благословити, а вони у своїй сліпоті і затверділості в гріхах відкинули Його.

Перед Ісусом була открита вся історія тисячлітніх особливих милостей і опіки, даних вибраному народові. Ось приміром гора Морія, де син обітвання не спротивляючи ся жертви, був звязаний на жертвеннику — образ жертви Божого Сина. *) Се був затверджений завіт, чудесне Месіянське обітвання отцеві всіх віруючих. *) Піднімаючийся до неба поломінь жертви на тоці Орни відвернув меч ангела Господнього. *) Се є також символ жертви і посередниц-

*) Лука 19: 41.

*) Ісаїя 53: 7.

*) 1 кн. Мойс. 22: 9.

*) 1 кн. Мойс. 22: 16-18.

*) 1 Паралип. 21.

тва Спасителя за провинившихся людей. Господь Бог поставив Єрусалим на почеснім місци перед цілим світом. „Бо Господь вибрав Собі Сион і бажав його Собі за оселю“.) Тут святі пророки через сотки літ голосили людям вість перестороги. Тут священники кадили своїми кадилами, а дим разом з молтвами молячихся вносилися до неба. Тут кожного дня приносилась кров зарізаних ягнят, що означала Агнця Божого. Тут Господь являвся в облаці слави над тронем милосердя Божого або покрешкою ковчега завіту. Там спустилась таємнича драбина, котра лучила небо з землею, драбина, по котрій ангели Божі всходили, і котра відкриває світу дорогу до святая-святых. Наколі б Ізраїль, як народ, заховав вірність Богу, то Єрусалим остався би на віки вибраним городом Божим.) Але історія того народа, маючого всякі привілеї і почести, була лиш оповіданням відступництва і ворохобні. Народ той противився небесному милосердію, надуживав своїх ріжних привілеїв і не хотів користати із доброї нагоди для свого спасення.

Хоч Ізраїль „знущався над посланими від Бога і нехтував його словами, й глузував з пророків його“.) Але Бог все таки був для Ізраїля як „Господь Бог милосердний і ласкавий, нескорий на гнів і щедрий на милость і правду“.)

Недивлячись на його многократні відкидання, Бог все еще оказував їм Свою милость. Ще більше як любячий отець для своїх дітей, Господь піклувався Ізраїлем, „послав до їх посланців своїх з раннього ранку, бо жалував він свій народ і пробуток свій“.) І після того, як перестороги, просьби і докори не помагали, Він послав їм один із найліпших дарів небесних, а ще щось більше, Він в однім тім дарі виляв на них все небо.

Сам Син Божий посланий був до непоправного города улагати його, щоб покався. Се Христос був, що переніс Ізраїля як гарну виноградину з Єгипту.) Його власна рука вигнала перед ним язичників, і Він посадив її на плодю-

) Псал. 132: 13.

) Ерем. 17: 21-25.

) 2 Пар. 36: 15.

) 2 кн. Мойс. 34: 6.

) 2 Пар. 36: 15.

) Псал. 80: 8.

чим місці і обвів виноградник муром. Були післані слуги, щоб пильнувати його. „Що ще мав би я був учинити виноградникові мойму, чого я не вчинив?“ сказав Він. „Чого воно так сталося, що він зродив дикі ягоди, коли я сподівався, що зродить грони добрі“. ¹⁴⁾ Помимо всього того Він еще лично відвідав Свій виноградник, надіючись, що може ще зародить, і щоби по можности уратувати його від загуби. Він осипав його, обрізав і пильнував його. Велике було Його усилованнє, щоб вратувати той Ним Самим посаджений виноградник.

За три роки Господь світа і слави ходив поміж Свій народ, „роблячи добро, та сціляючи всіх підневолених діаволом і розбитих серцем, проповідуючи полоненим визвіл і спільним прозріннє, випускаючи замучених на волю. Кривих Він ісціляв, глухим привертав слух, прокажених очищав, мертвих воскрешав і вбогим проповідував благовістє“. ¹⁵⁾ До всіх, без ріжниці, відносився милостиво: „Прийдіть до мене, всі знеможені та отягчені, я упокою вас“. ¹⁶⁾

Не зважаючи на се, що вони Йому злом за добре, за любов ненавистю відплатили (Псал. 109: 5), Він все таки робив Своє діло милосердія. Ніколи Він не відказував тим, що просили Його милости. Бідний скиталець, терпів нужду і поругу, не маючи де голову приклонити. Він Своє життє дав на те, щоб помагати убогим, потішати засмучених і побуджувати їх до прийняття вічного життє. Струї благодаті, відкинєні тими упертими душами, повертались назад ще з більшою силою горячої і невисказаної любови. Але Ізраїль відкинув найліпшого свого приятеля і одинокого помічника. Сердечними напоминаніями Його вони погорджали. Добрі ради Його відкидали, а Його перестороги висьміяли.

Час надії і милости скоро минав; чаша давнього Божого гніва переповнилась. Злевіща туча, котра збералась віками в часі відступлення і ворохобні як раз тепер мала упасти на грішних людей, а вони помимо того всього не зважали на се, але ще більше маловажили, зневажали і відкинули То-

¹⁴⁾Ісаїя 5: 1-4. ¹⁵⁾Діян. 10: 38; Лука 4: 18; Мат. 11: 5. ¹⁶⁾Мат. 11: 28.

го, котрий хотів їх спасти, грозячи Йому росп'яттєм. І коли Христос мав бути росп'ятий на Голготі, від тоді кінчився час для Ізраїля, як народу вибраного і благословенного Богом. Утрата одної тільки душі, се нещастє, котре далеко є більше, від всіх скарбів сього світа, але коли Ісус дивився на Єрусалим, перед Ним відкрилась судьба цілого города, а іменно сього города і сього народа, котрий був вибраний Богом, Його найбільше сокровище. Пророки, видячи упадок Ізраїля, і те страшне спустошенне, спричинене гріхом, плакали. Пр. Єремія хотів, щоб Його очі стали жерелом сліз, щоб він міг плакати день і ніч над заналашеннем дочки свого народу, і стадо Господне, заняте у полонь. ") Ну, а який же тепер був жаль Того, Котрий дивився на се Своім пророчим оком не роками, але цілими віками! Він бачив ангела-губителя, ідучого з піднятим мечем на город, бувшим через довгий час мешканєм Бога. Із вершка Оливної гори — як раз се місто, котре опісля було заняте Титом і Його полками. Він дивився на святі двори і палати, і перед Його очима, еше мутними від сліз, показались в страшнім виді стіни, окружені чужими полками. Він чув тупіт жовнів, готовлячихся до бою і голоси плачучих матерей і дітей обляженого города, просячи хліба. Він бачив святі, великоліпні храми города, Його палючися двірці і башні, і на їх місци тільки купи димячихся розвалин.

Дивлячись далі у віддалені часи, Він побачив народ завіту розсіяним по всім усюдам, подібний до обламків розбитого корабля на пустім морськім березі. Він знав, що до часна іділлата, яка мала постигнути Його дітей, були тільки перші каплі із чаші гніва, котру вони мусять випити до дна на посліднім судилищі. Божеське милосердіє і горяча любов були висказані слідуючими словами, повними великого жалю і скорби: „Єрусалиме, Єрусалиме, що повбивав еси пророків, і покаменував посланих до тебе! скільки раз хотів я зібрати дітей твоїх, як курка збирав курчат своїх під крила й не схотіли!“ О, если би ти народе, дізнаючи найбільше ми-

“)Ерем. 9: 1; 13: 17.

лостий перед всіма другими народами, пізнав час твого посіщення що служить до мира твого! Ти висміяв і відкинув не тільки Моїх слугів, післанників, але і Святого Ізраїльського твого Спасителя. А коли ти будеш знищений, то ти сам собі будеш винен: „Бо не хочете прийти до мене, щоб житте мати“.)

В Єрусалимі Ісус бачив символ затверділого в невірі і ворохобні світа, ідучого на стрічу відплачуючого суду Божого. Терпінне упавшого людства спричинило у Него той недоописання гіркий плач. Він бачив історію людського горя і нужду, написану слізьми і кровю. Його серце було тронуте безконечним милосердем до всіх терплячих і нещасних на землі. Він хотів всіх ратувати. Він не знав, що навіть Його рука не в силі була застановити потік того страшного людського горя тому, що тільки немногі шукали помочи у тім правдивім жерелі. Він готов був умерти, щоб тільки спасти їх, але не всі захотіли прийти до Него, щоб мати житте.

Величіє небесне в сльозах! Син безконечного Бога в страшних душевних болях! Се зачудовало всіх мешканців неба. Се показує нам на велику гріховність гріха, і яка се трудна задача для Божеського Всемогучества спасти грішників, що переступили закон Божий. Дивлячись насамперед на послідне покоління, Ісус бачив, як світ упав у блуд, подібний до того, що спричинив збурення Єрусалиму. Великого гріху допустились жида, що відкинули Христа, і великий гріх християнського світа заключається у відкиненню закона Божого, основи Його правління на небесах і на землі. До приписів Господніх відносяться з погордою і відкидають їх; міліони людей звязані гріхом, раби діавола, призначені на другу смерть, в часі свого посіщення не будуть хотіти услухати слова правди. Що за страшна омана! Що за сліпота!

Коли Спаситель в послідний раз вийшов із святині за два дні до пасхи, після того, як Він викрив лицеміре жи-

*) Иоан. 5: 49.

дівських начальників, Він зі своїми учениками знов повернув на Оливну гору і усів з ними разом на зеленій убочі, звідкля Він міг оглянути город. Єще раз Він подивився на його стіни, башні і двірці, єще раз Він увидів святиню у великому преписі, вінець краси, украшавший святу гору.

Тисячу літ тому назад псалмопівець прославляв Божеську доброту для Ізраїля, святиню, яку Він вибрав собі на домівство. „І в Салемі оселя Його, і дім Його на Сионі“.^{*)} Він „тільки вибрав Юдин рід, гору Сион, що полюбив її. І збудував Він святиню, як гора високу, як земля, що на віки утвердив її“.^{**)} Перва святиня збудована була в часі процвітання жидівського народу. На се зложено богацько всякого сокровища для царя Давида, і пляни для будівлі були зроблені по Божому вдухновенню.^{**)} Соломон, наймудріший із Іраїльських монархів, докінчив будови. Ся святиня була одна з найкращих, яку коли тільки світ бачив. І через пророка Аггея Господь Бог сказав, що до тої святині: „Велич сього останнього храму буде більша, як давнійшого“.^{**)} „Двигну всі народи, — й прийде Той, що його бажать усі народи, й сповню дом сей славою, говорить Господь сил небесних“.^{*)} Аггея 2: 7.

Після збурення святині Навуходонозором, около пять сот літ до Рождества Христового, вона була наново побудована народом, котрий по довголітнім полоні знов повернув до спустошеного краю. А були між ними тоді вже старі люде, котрі колись бачили славу Соломонової святині, і при закладаню фундаментів під новий храм вони плакали, що вже не буде більше такого славного храму, як колись був. Сей жаль пророк описує так: „Хто зоставсь між вами, що бачив сей храм у прежній величі Його, й як ви дивитесь на його нині?

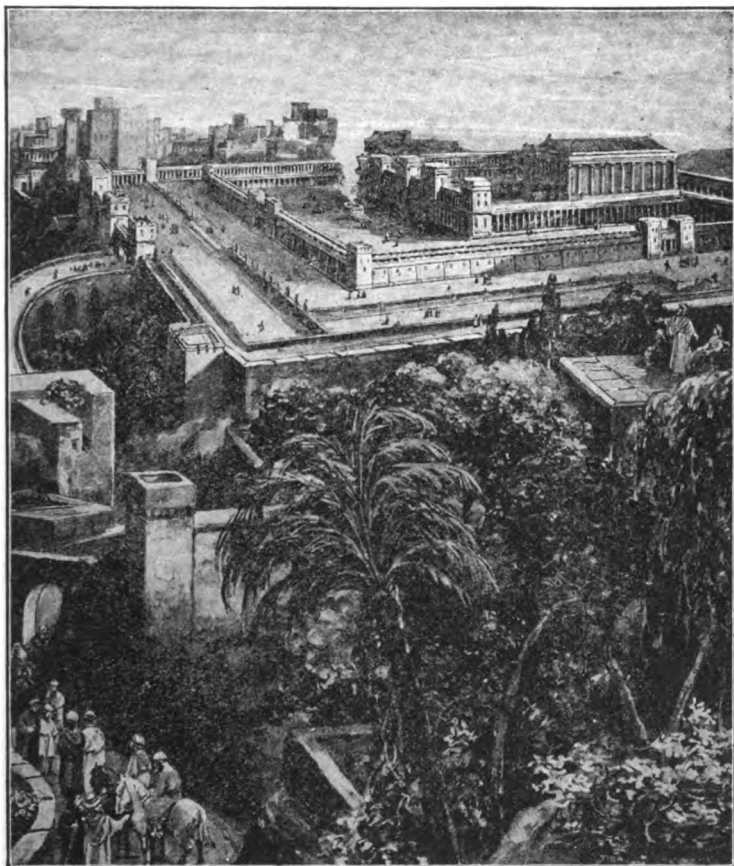
Тоді дано було обітованне, що слава сего посліднього буди не здасться, він ув очах ваших як би ніщо?“.^{*)} (Аггея 2: 3). де більше, як прежнього.

^{*)} Пс. 78: 2. ^{**)} Пс. 78: 68, 69. ²¹⁾ 1 Пар. 28: 12-19. ^{**)} Аггея 2: 9.

Але другий храм таки не був рівний прежнему по величчю його, тай він також не був освячений явними знаками Божеської присутности, як було у прежнему храму. Тут не було откровення ніякої надприродної сили при його освяченню. Не було світлого облака, наповняючого світлом новоосвячений храм. Огонь не падав з неба, щоби спалити жертву на жертвеннику. Слави Божої не було більше між херувимами в святая-святых; ковчега завіту з кришкою і скрижалями завіта не було у нім. Не було чути ніякого голосу з неба, щоби проголосити просячому священникові волю Божу.

Через сотки літ надармо старались Жиди доказати, що обітування Боже, дане Аггейови, сповнилось; гордість і невіра осліплювали їх душі так, що вони не могли поняти правдивого значіння пророцьких слів. Не було більше у другім храмі облака слави Господньої, але за те там була жива присутність Того, у котрім замешкала повнота Божества тілесно — Бога, явившогося в плоті. „Желаємий всіми народами“ в самій річи явився у Свій храм, коли муж із Назарета учив і ісціляв на святых дворах. Присутністю Христа і тільки через Него, другий храм перевиснав славу прежнему. Але Ізраїль відкинув предложену їм небесну милость. Разом із смиренным Учителем, котрий у той день вийшов із золотих воріт, на віки пропала слава храма. Слова: „Оце ж оставляється вам дом ваш пустий!“ вже начали сповнятися. Мат. 23: 38.

Коли ученики довідались про збурення Єрусалиму, вони дуже налякались, а при тім і зачудовались, тай хотіли довідатись дещо більше про значіння його слів. Богацтво, праця, будівляна штука через більше як сорок літ склались на се, щоби звеличити його славу. Ірод Великий витратив на храм не тільки богацтва Рима, але і Жидівські скарби, а навіть сам імператор збогачав його своїми дарами. Масивні брили з білого мармуру, бавчної величини, привезені для

Храм з його двірцями.

„Здається не було в старинному світі такої пишної будівлі, як Брусалимська святиня перед її зруйнуванням, що її Соломон збудував, а котру опісля Ірод відбудував. Се дійсно була чудова робота старинної архітектури, котру опісля старались всіма силами наслідувати грецькі, римські, а також і християнські в середніх віках архітектори. Святиня з її двірцями вносились високо понад всі будинки Брусалиму, що її видно було на цілу околицю, а на соняшному світлі представляла вона чудовий вид“.

тої цілі із Риму, становили одну часть будівлі. І на ту часть ученики звернули увагу свого Учителя: „Учителю, дивись яке каміне і яка будівля!“ *)

На ті слова Він торжественно відповів, здивувавши їх: „Істинно глаголю вам: Не зостанеться тут камінь на каміні, щоб не зруйновано.“ **)

Із зруйнуванням Єрусалиму ученики звязували надії личного другого приходу Христа у славі, щоби забрати все-світне царство, покарати некаючихся Жидів і освободити народ з під Римського ярма. Господь сказав їм, що Він прийде вдруге. І тому, споминаючи про суд Божий, що прийде на Єрусалим, їх думки були звернені на той прихід, і коли вони із Спасителем зібрались на Оливній горі, запитали Його: „Скажи нам, коли се буде? й який знак Твого приходу й кінця світу?“ **)

Будучність по милости Божій була закрыта перед учениками. Наколи б вони у той час поняли як слід два страшні факти: муки Спасителя і Його смерть, зруйнування города і храму, то се зробило б на них потрясаюче вражінне. Христос описав їм маючі збутися події, котрі повинні сповнитися при кінці світа. У той час вони не поняли як раз тих слів, але їх значінне повинно открытися тоді, коли Його народ буде сього потребувати. Пророцтво, котре Він висказав, мало двояке значінне: воно передовсем відносилося до зруйнування Єрусалиму і при тім натякувало на страхіття кінця світу.

Ісус обявив присутнім ученикам суд, що постигне Богом відступленного Ізраїля, а іменно наступить відплата за те, що вони відкинули Мессію і передадут Його для распяття. Безсумнівні знаки будуть попереджати той страшний кінець. Страшний час наступить нагло і скоро. І Спаситель остерігав Своїх послідувателів: „Оце ж, як побачите гидоту спустіння, що сказав Даниїл пророк, нехай розуміє, — тоді, хто в Юдеї, нехай втікає на гори“. **) Коли знамена без-

*) Марк. 13: 1. **) Мат. 24: 2. **) Мат. 24: 3. **) Мат. 24: 15, 16.

божних Римлян займуть святу землю, котра простиралась на кілька сажнів поза городські стіни, тоді послідувателі Христа повинні ратуватись утечею. Коли той знак перестороги станеться видимим, тоді ті, що хочуть скритися, повинні втікати негаючись. По всі Жидівські землі, як також і в Єрусалимі, всі ті, що побачуть сей знак, повинні сей час готуватися до утечі. Хто випадково був на дасі, не повинен входити до середини дому, хотяй би навіть прийшлося йому вратувати свої скарби. А хто в полю, або у винограднику, не повинен тратити часу, вертаючи за верхню одежою, котру скинув з себе, коли працював під час денної спеки. Вони не повинні тратити ні одної минути, щоби не згинуть в часі загального знищення.

В часі правління Ірода Єрусалимом город не тільки знатно був прикрашений, але і через збудованнє башень, фортів і природного зміцнення він вже тим самим крепким був і майже до нездобуття. Хто би був посьмів того часу предсказати явно його знищеннє, то, як того Ноя свого часу, названо би по просту варіятом. Але Христос сказав: „Небо і земля перейде, слова мої не перейдуть“. *) Чаша гніву була приготована для Єрусалиму задля його гріху, і через його вперту невіру та судьба мала його постигнути.

Господь об'явив через пророка Михея: „Слухайте ж се, голови дому Яковового, й ви, князі дому Ізрайлевого, що вам правий суд ненавиден, і все праве викривляєте, що будетесь на Сионі з кровавої кривди, й в Єрусалимі — з неправди! Голови його судять за гостинці, і священники його навчають за плату, та й пророки його за гроші віщують, та ще й на Господа здаються, мовлячи: чи ж Господь не серед нас пробуває? на нас біда не прийде“. **)

Сей опис дословно характеризує зіпсутих і таких, що мали себе за праведних мешканців Єрусалиму. Вони думали, що точно виповняють закон Божий і через те нарушили його. Вони ненавиділи Христа тому, що його святість і

*) Мат. 24: 35.

**) Михея 3: 9-11.

чистота виявляли їх неправоту, і вони обвиняли Його, що будім то Він був причиною всього того нещастя, що їх постигло внаслідок їх грішного життя. Хоч вони признавали Його безгрішність, але помимо того рішили, що Його смерть є необхідна для вратовання їх нації: „Коли оставимо Його так, усі увірують в Него; й прийдуть Римляне, та й заберуть у нас і місце і нарід“.^{*)} Если Христос буде принесений на жертву, то вони знов стануть сильним з'єдиненим народом. Так вони обрадилися і вкінці разом із своїм первосвященником рішили, що лучше умерти одному чоловікові, ніж загинати всьому народові.

Таким способом жидівські провідники будували Сион кровю і Єрусалим неправдою. Не дивлячись на се, що вони убили свого Спасителя тому, що Він картав їх за гріхи, і вони думали, що лиш вони є справедливим народом, одареним особливою Божою ласкою і завсігди надіялись, що Господь освободить їх від ворогів. Як пророк далі говорить: „Отже через вас буде Сион, як поле розораний, з Єрусалиму зробиться купа розвалин, а гора під сим храмом стане горою, порослою лісом“.^{*)}

Сорок літ минуло від тоді як Христос заповів упадок Єрусалиму, а Господь все еще відкладав свій суд над городом і народом. Чудне було довготерпінне Боже у відношеню до тих, що відкинули Його Євангеліє і роспяли Його Сина. Причта про безплідну смоківницю представляє образ поступовання Бога з жидівським народом. Приказ був даний: „Зрубай її: на що й землю займає?“^{*)} Але Божеська милость еще пощадила її. Еще много між жидами було таких, що нічого не знали за правдивий характер Христа та й Його роботу. І діти не могли покористуватись случаем, щоб статись учасниками того світла, що відкинули їх родичі. Через проповіді апостолів і їх співробітників Бог також хотів просвітити їх; вони могли бачити, як пророцтво сповнялось, не тільки через рождество Христа, але і через Його смерть і

*)Иоан. 11: 48.

*)Михея 3: 12.

*)Лука 13: 7.

воскресення. Діти не були осуджені за гріхи їх родичів, але як тільки вони пізнали се світло, що дане було їх родичам і відкинули його, то і вони стали ся учасниками того гріха і наповнили міру беззаконня.

Довготерпінне Боже зглядом Єрусалима лиш укріпило в жидах їх гріховну затвердість. В своїй ненависті і строгості до учеників Ісусових вони відкинули також останнє пропозиція милости. Тоді Господь перестав опікуватись ними і вже більше не боронив їх від діавола і його ангелів, і весь народ дістався опісля в руки того, котрого вибрали собі за свого проповідника. Діти погордили милостю Христа, котра дала би їм силу поборювати злі нахилности серця. Діявол тепер вбудив в них найнижші жадоби їх душі. Люде утратили здоровий розум; вони чисто подуріли, віддаючись похотям і сліпій заїлості. Вони стались тоді через свою погану роботу правдивими чортами. В народі так само як і в народі посеред висшої і низшої класи людей панували підозріння, зависть, ненависть, боротьба, ворохобні, убийства. Ніде чоловік не був безпечний. Приятелі і споріднені зраджували одні других. Родичі оскаржували своїх дітей, а діти своїх родичів. Народні провідники втратили силу панування над собою. Неповздержані похоті стались їх тиранами. Жида повірили кривоприсяжникам, щоби осудити невинного Божого Сина. Така крива присяга грозила тепер їм самим у їх власнім життю. Їх діла давно оправдались в словах: „Відсуньте нам з перед очей Святого Ізрайлевого“.) Тепер бажання їх словнилось. Вони більше вже не мали страху перед Богом. Діявол тепер став на чолі народа і гражданська і релігійна власть находилась в його руках.

Провідники воюючих між собою партій часами разом сходились, щоби нищити і мучити свої нещасні жертви і опісля нападали одні на других і безпощадно убивались. Навіть святість храма не повдержала їх від страшної дикости. Молячихся убивали перед віттарем, і святиня була опога-

*) Ісаїя 30: 11.

нена трупами убитих. А ще ті, що намовляли до тої діявольської роботи у своєї сліпоті; безбожності прилюдно говорили, що вони не боять ся, що Єрусалим буде збурений, тому, що се город Божий. І щоби ще більше скріпити свою власть, вони підкупили фальшивих пророків, котрі проповідували, що навіть підчас облоги храма римськими вояками нарід міг би ожидати спасення від Бога. Товпа твердо вірувала, що Всевишній стане в їх обороні і знищить противників. Однак Ізраїль відкинув Божеську поміч, і тоді остались без покровителя. Нещасний Єрусалим! Знищений внутрішню незгодою, з лицями, пообливаними кровю його дітей, котрі взаємно убивались, підчас коли чужі війська бурили його кріпости і убивали його жовнірів.

Всі предсказання дані Христом, що до збурення Єрусалиму, цілковито сповнились. Жиди тепер пізнали правду Його слів перестороги: „Бо яким судом судите, вас судитимуть; і якою мірою міряєте, вам одміряють ся“.³³⁾

Знамена і чудеса предсказували нещастя і загладу. В ночі було видко якесь неприродне світло над святинею і вітарем. При заході сонця було видко воєнні колесниці і узброєних вояків, готових до бою. Священики, що відправляли нічну службу у святині, налякались якихсь таємничих звуків; земля хиталась і було чути голоси, що говорили: „Ходім геть звідци!“ Величезні восточні ворота, такі тяжкі, що треба було найменше двацять людей, щоби їх отворити, і величезні залізні засуви, котрі глибоко були укріплені в камінному помості у півночі, сами отворились“.

— Милман, „Історія Жидів“, кн. 13.

Через сім літ якийсь чоловік ходив по улицям Єрусалиму і голосив, що велике горе постигне місто. День і ніч він кричав: „Голос зі сходу, голос з заходу, голос із чотирох вітрів, голоси проти Єрусалиму і святині, голоси проти жениха і невісти, голоси проти всього народу“. Того дивного чоловіка посадили в тюрму і бичували, але він все зносив тер-

³³⁾Мат. 7 · 2.

піливо, не відзиваючись ні словом. На насмішки і катування він тільки відповідав: „Горе Єрусалимові, горе, горе жителям його!“ Його перестороги не уставали, аж його убили при облозі, котру він предсказав.

Ані оден християнин не згинув при збуреню Єрусалиму. Христос дав своїм ученикам знак перестороги, і всі ті, що повірили Його словам, ожидали того знаку. „Як же побачите, що обгорнуто таборами Єрусалим, тоді знайте, що наближилось спустиннє його. Тоді, хто в Юдеї, нехай біжать у гори; а хто в середині в йому, нехай виходять“. *) Після того як Римляне під начальством Цестія окружили город, вони як раз тоді відступили, коли все здавалось було готове до успішного атаку. Обляжені, видячи, що не витримають облоги, упадали в розпуку, і вже мали піддати ся, аж тут нараз бачать, що римські війська, із незваної причини відступають. Тут, розуміється, руководило Боже провідіннє всім для добра свого народу. Обіцяний знак був даний християнам, і тепер всім тим, що послухали перестороги Спасителя. Обставини так склались, що ні Римляни, ні Жиди не могли перешкодити утечі християн. Після відступлення Цестія Жиди вийшли із Єрусалиму і кинулись на відступавшого неприятеля. І підчас коли військо із обох сторін боролось між собою, то християне мали тоді нагоду опустити місто. У той час також і цілий край був очищений від неприятеля, котрий міг би задержати їх. Підчас облоги Жиди зібрались в Єрусалимі, щоби відсвяткувати празник кучок, і тим способом християни могли без перешкоди опустити цілий край. Опісля сховали ся в місті Йолла, в Переї за Йорданом.

Жидівські війська, що гналися за Цестієм, кинулись з такою завзятістю на його військо іззаду, що здавалось його цілком знищать. Тільки з більшим трудом удалось Римлянам відступити. Жиди при тім нічого не стратили і торжественно вернулись до Єрусалиму зі своєю здобичею. Однак той їх успіх приніс їм тільки нещастє. Він зміцнив їх духом упер-

*) Лука 21: 20, 21.

того супротиву проти Римлян і се скоро навлекло страшне горе на осуджений Богом народ. Коли облога була на ново начата Титом, то горе, яке постигло тоді Єрусалим, було дійсно страшне. Город був оточений військом підчас Пасхи, коли за стінами його находилось мільони Жидів. Їх житєві припаси, котрі при розумні роздачі могли вистачати всім мешканцям на довгі часи, були понищені воюючими між собою військами. Зависть і жажда пімсти відобрала тепер всяку можливість успішної боротьби. Вони терпіли великий голод. Міра пшениці коштувала один талан. Такий страшний був голод, що люде гризли шкіряні пояси і сандали. Декотрі ночію крадьком виходили із города, щоби заспокоїти голод травою і дикими рослинами, що росли поза стінами города, але більшість з них зістали піймані і підчас страшних мук замордувані; а знов тим, що безпечно вертались, і котрі наражались на таку велику небезпеку, відберано всьо, що з собою принесли. А тих нуждарів, котрі посьміли би сховати для себе припаси, в страшний спосіб катувано і мучено. Тими катами звичайно були начальники, котрі самі скривали запаси перед другими і грабили від других, щоби запасти себе на будуче.

Тисячі народа згнуло від голоду і чуми. Природна звязь любви здавалась бути зовсім знищена. Муж обкрадав жену, а жена мужа. Діти виривали хліб із рота своїх стареньких родичів. На питанне пророка: „Хиба ж забуде молодиця своє немовлятко?“ ³⁵⁾, у внутрі стін обляженого города була дана відповідь: „Руки добросердних жінок варили діток своїх, щоб мали з них їжу підчас погібелі дочки народу мого“. ³⁶⁾ Пересторога пророцтва дана чотирнацять сот літ тому назад, також сповнилась: „Сама розніжена і розпещена жінка, що з ніжності і роскопі не важилась ступити бою ногою на землю, вона дивити меться завидним оком на чоловіка серця свого і на синів своїх задля плодового місця, що виходить з неї зпроміж ніг, і задля дітей, що родить їх;

³⁵⁾ Ісая 49: 15, 36.

³⁶⁾ Плач Ерем. 4: 10.

бо вона з'їсть їх тайкома задля недостатку всього підчас облоги і тісноти, як тістнити ме тебе ворог твій по оселях твоїх“.)

Римські начальники старались навести страх на жидів і таким способом примусили їх, щоб піддалися. Полоників, котрі не хотіли віддатися; бичували і мучили, а опісля розпинали їх під городськими стінами. В той спосіб тисячі їх згнуло, і ті страхиття продовжались так довго аж доки вздовж долини Йосафата і на Голготі було так много хрестів, що заледве можна було проїхатися через них. Таке страшне богохульне прокляття сповнилось, висказане перед судом Пилата: „Кров Його на нас і на діти наші“.)

Тит охотно положив би кінець тим страшним зрілищам і тим способом змінив би кару для Єрусалима. Коли він побачив цілі купи убитих в долині, він налякався. Із вершка Єліонської гори він дивився як очарований на чудний храм і дав приказ не рушати ані одного каменя. Насамперед закн мав здобути сю твердиню, він звернувся до жидів з серйозним візваннем, щоби вони не примушували його сплюгавити кровю те святе місце. Если вони хочуть, то можуть поборотися з ним, в яким нібудь другим місці, бо ані оден Римлянин не повинен нарушити святости храму. Сам Йосиф Флавій у своїй прекрасній бесіді намовляв їх, щоби піддалися, щоби спасти і себе, свій народ і місце свого богослуження. Але вони на його слова відповіли гіркою клятбою. Вони кидали списами в него, свого посліднього людського посередника, коли він стояв перед ними і провадив переговори. Жиди відкинули благання Сина Божого, а тепер жалоби і просьби робили їх тільки ще більше упертими, щоби видержати до кінця. Старання спасти храм були даремні. Більше Великий, як він, заявив, що не останется камень на камені.

Сліпа упертість жидівських військових начальників і погані переступки, котрі робились в обляженім городі, взбудили в Римлянах лютя і вони рішилися взяти город штурмом.

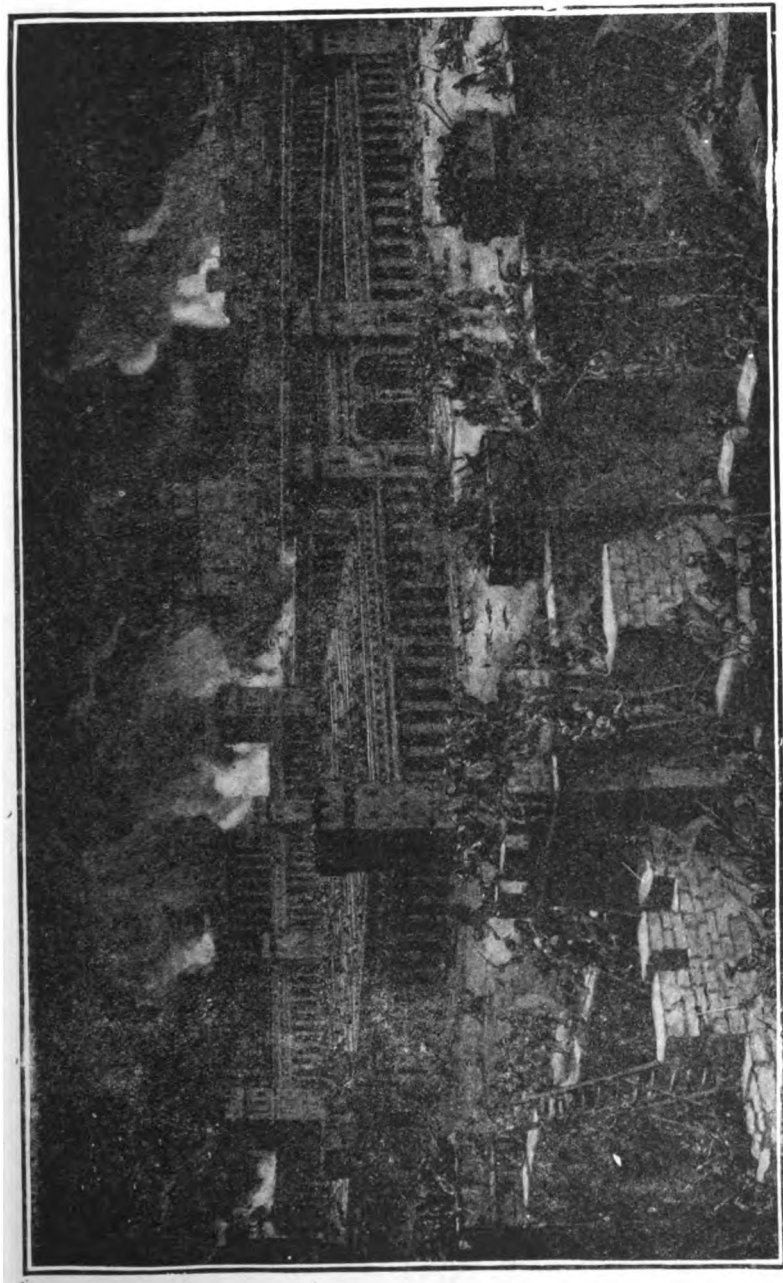
³⁷⁾ 5 кн. Мойсея 28: 56, 57.

³⁸⁾ Мат. 27: 25.

Але при тім він дав приказ, щоби, если можливо, заховати його від знищення. Але його приказ не сповнено. Коли він одного разу в ночі віддалився до свого шатра, жиди кинулись із святині і напали на вояків, що находились поза неї. В рукопашній боротьбі, оден вояк кинув горячу головню через отвір на галерію, в послідок чого стіни, збудовані з кедрового дерева, занялись, і цілий будинок зачав горіти. Тит разом зі своїми генералами, побачивши се, поспішив до огню і приказав воякам гасити. Однак ніхто його не послухав. У своїй великій злості вояки кидали головні в побічні кімнати, що приперали до святині, і убивали мечами всіх, що скрились там. Кров текла по сходах святині, як вода. Тисячі жидів згинуло. Боевий шум був заглушений голосами, котрі взивали: „Ісхабодь“ — пропала слава!

Тит не був в стані поскромити злість вояків. Він увійшов до храму зі своїми офіцерами, щоби оглянути ввнтро святого будинку. Його препих зділав на них велике вражіння, і коли полемінь не дійшов еще до святая-святых, то він постановив конче її спасти, кинувся на перед, і приказав воякам гасити огонь. Полковник Либералис зі своєю булавою у руках старався привернути дисципліну у вояків, але навіть пошана для царя щезла перед страшним гнівом супроти Жидів і жаждою дикої борби і ненаситної грабежи. Вояки бачили як воколо них всьо сіяло золотом, котре у поломіні відбивалось осліпляючим блеском. Вони думали, що святиня є повна неопіненних скарбів. Оден жовнір нечаяно кинув горячу головню поміж завіси у дверей, і відразу занявся цілий будинок. Густий дим і огонь змусів офіцерів відступити, і пишна будівля зіставлена була своїй судьбі.

Для Римлян се був страшний вид, а чим він був доперва для Жидів? Цілий вершок гори, що вносився понад містом, від великого бляску, світив неначе вулкан. З страшним тріском і гуком валились оден будинок за другим і щезали в

Святиня в огні

„Він бачив її святу і прочудну
будівлю... в погупінях“.

огненній безодні. Дахи із кедрового дерева подібні були до огняних звоїв; позолочені верхки сіяли як огняні, червоці язики, з башень і воріт піднімались стовпи диму і поломіня. Сусідні горби були освічені, а на них видко було чорні товпи зрителів, котрі зі страхом дивились на руйнуючу роботу; на стінах і підвисненнях верхнього міста тіснилось повно людей, блідих і перестрашених; декотрих лица були повурі і повні мести. Крики біжучих взад і вперед римських жовнірів, вите ворохобників, погибаючих в поломінях, мішались з тріском огню і гуком падаючих бельок. Ехо з гори відбивалось або повторяло страшні крики народа; всюди давались чути страшні голоси і вите; люди, умераючі з голоду, натужали всі свої сили, які в них ще були, щоби видобути з себе послідний голос жалю і розпуки.

„Різня в середині храму була ще страшнійша як на дворі. Мужі і жінки, старі і молоді, ворохобники і священники, борючіся і благаючі помилування, — всі без винятку були поубивані. Чисто убитих перевисшало число убиваючих. Наявті вояки мусіли корабкатися по купах трупів, щоби продовжати своє страшне діло знищення“.)

Сейчас по знищенню храму ціле місто дісталось в руки Римлян. Проводирі жидівські покинули свої нездобуті башні, і Тит найшов їх порожніми. Він зі здивованнем дививсь на них і заявив, що Бог передав їх в його руки, так як ніякі машини, які би вони великі не були, не могли би збурити тих страшних стін. Так місто, як і храм, були цілковито знищені, а земля, на котрі стояли святі будинки, „була зорана, як нива“.) Підчас облоги і тої страшної різні, що опісля наступила, згинуло около міліона людей; а ті, що ще жили, були взяті в полон, продані як невільнички, вивезені до Риму, щоби украсити тріумфальний похід завоювателя, кинені диким звірам в амфітеатрі, або як бездомні скитальці, розсіяні по цілому світу.

*) Милман, „Історія Жидів“, кн. 16.

40) Ерем. 26: 18.

Жиди сами для себе скували кайдани, вони самі наповнили свою чашу відплати. У цілковитому знищенню, що постигло їх як націю, і у всім тім горю, котре вони переносити мусіли після їх розсіяння, вони збирали тільки те, що посіяли власними руками. Пророк пише: „Ти самий, Ізраїлю, погубив себе“; „бо ти впав через безбожність твою“. ⁴¹⁾ І терпіння часто представляється як правдива кара Бога. Однак се виглядає так, як би великий обманщик хотів схрити свою власну погану роботу. Через уперте відкиненє Божеської любови і милости Жиди стягнули на себе гнів Божий, позбавлені були Його опіки, і діяволу було дозволено розпоряджатись з ними, як йому подобалось. Ті страшні варварства, яких допускало ся підчас знищення Єрусалиму, служать доказом мстивої диявольської роботи над тими, котрі підлягають йому.

Ми не знаєм скільки ми винні Христу за той спокій і ту опіку, котрими тішимось. Повстримуюча сила Бога охороняє людей, щоби не попадали цілковито під власть сатани. Непокірні і невдячні безперечно повинні бути вдячні за ласку Божу і Його велику терпеливість, бо Він завсігди стоїть на перешкоді страшній диявольській роботі. Але коли люди надуживають тої великої Божеської терпеливості, тоді Господь відвертаєть ся від них. Бог не грозить грішникові за його проступки, але тим, що погорділи Його ласкою, Він хоче бачити, щоби збирали те, що посіяли. Всякий відкинений луч світла, всяке погордження і незважання на перестороги, всяке віддавання ся тілесним похотям, всяке переступлення закону Божого є посіяне насінє, з котрого будуть добрі жнива. Если уперто ставити ся проти Духа Божого, то Він вкільця покидає грішника і тоді вже не буде тої сили, котра би його боронила від страшної власти диявола, його злоби і ненависти. Знищення Єрусалиму є вельми серіозною пересторогою для тих, котрі з погордою відкидають офірувану їм Божу ласку і противлять ся Божому милосердію. Се є найліп-

⁴¹⁾Осія 13: 9; 14: 2.

ший доказ як Господь ненавидить гріх і яка кара чекає тих, що тяжко грішать.

Пророцтво Спасителя, що до суду Божого над Єрусалимом, повториться ще вдруге, і буде ще далеко страшніше. В судбі сього вибраного города, ми можемо бачити образ судби світа, котрий відкинув милосердіє Боже і потоптав закон Його. Се страшна історія людського нещастя, яке світ переходив через довгі віки своїх проступків. Серце завмирає і аж слабо робиться, коли подумати за те. Страшні були наслідки відкинення небесного закону. Але ще більше страхіття стоїть перед нами, коли заглянемо ближше у будучність. Історія минувшини, — довгий ряд повстань боротьби і ворохобні „і одежа у війні кров'ю злита“ (Ісаія 9: 5), що все те в порівнянню, зі страхіттям того дня, коли Дух Божий покине грішників і не буде вже боронити їх більше перед діявольською злобою. Тоді аж світ побачить наслідки діявольського пановання.

Але у той день, подібно як се було підчас знищення Єрусалиму, народ Божий буде спасений, кождий, хто записаний у книзі життя. Христос обіцяв явитись вдруге, щоби забрати до Себе Своїх віруючих: „І тоді явить ся ознака Сина чоловічого на небі; й тоді заголосять усі роди землі, й побачать Сина чоловічого, грядущого на хмарах небесних із силою й славою великою. І пішле Він ангели Свої з голосним гуком трубним, і позбирають вони вибраних Його від чотирох вітрів, од кінців неба до кінців Його“. ⁴²⁾ І тоді відкриється беззаконник, котрого Господь усе духом уст своїх, і знищить явленням приходу свого“. (2 Сол. 2: 8). Подібно як Ізраїль в старині, безбожники будуть самі убивати себе; вони погинуть в наслідок свого беззаконня. Своїм грішним життям вони зірвали звязь з Богом, а до того беззаконням упідлились так, що одкриття Його слави буде для них пожираючим огнем.

Нехай же люди стережуть ся, щоб не занедбувати Христового учення, записаного у св. Писанні. Подібно тому як

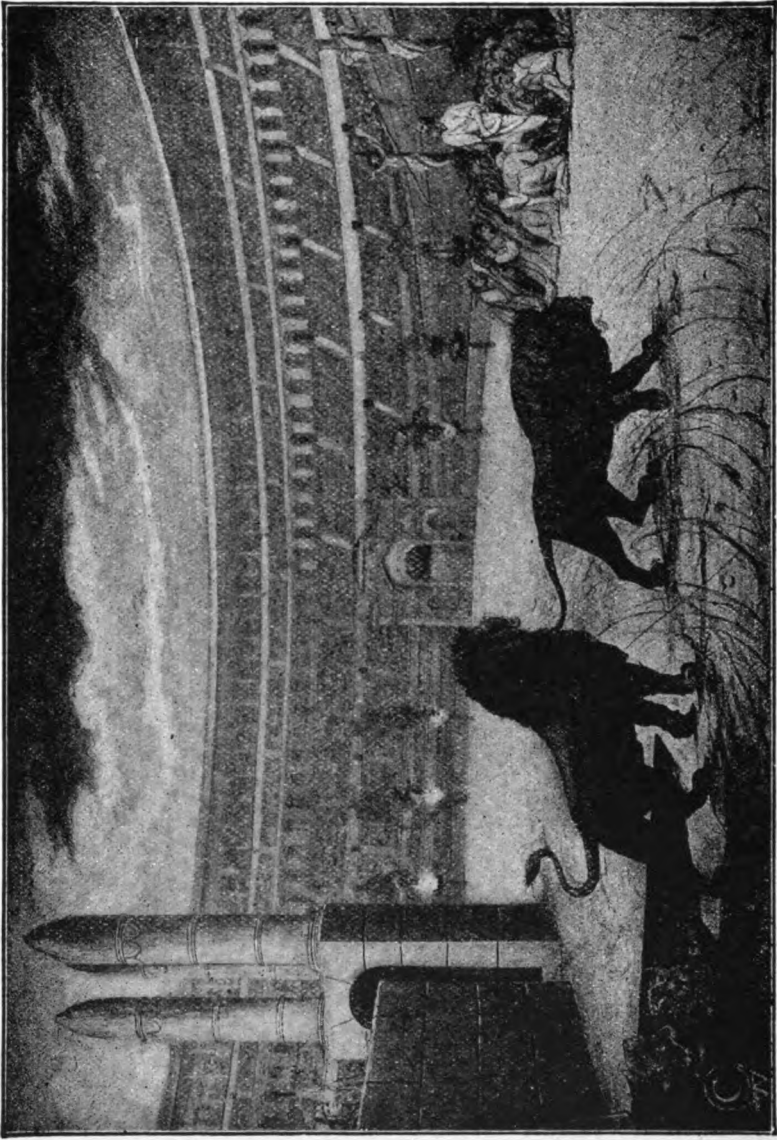
⁴²⁾Мат. 24: 30, 31.

Христос перестерігав учеників Своїх, коли говорив про збурення Єрусалиму, вказуючи на знаки зближаючої ся загибелі, щоби могли спастись. Він перестерігав народ, що наступить останнє знищення і вказував на знамена його зближення ся, щоби всі могли уйти надходячого гніву. Ісус говорить: „І будуть ознаки на сонці, й місяці, й зорях, а на землі переполох народів у заколоті“. ⁴³⁾ „Так само і ви: як оце все побачите, відайте, що близько під дверима“. ⁴⁴⁾ „Оце ж пильнуйте!“ ⁴⁵⁾, так напomiнає Він. Ті, що будуть вважати на Його слова, не остануть ся у тьмі, щоби той день не захопив їх без приготування. Але на тих, що не будуть пильнувати, „день Господень, як злодій у ночі, так прийде“. ⁴⁶⁾

Світ також мало зважає на ті перестороги так само як колись Жиди не зважали на пересторогу Спасителя про упадок Єрусалиму. Коли б Він не явив ся, то день Господній все застане безбожників не приготуваними. Коли життя піде своєю звичайною дорогою, люде будуть заняті розкошами, торговими ділами, складанням гроша; релігійні проводирі будуть гордитися успіхом і прославляти світову просвіту, запевняючи народові фальшиву безпеку, — тоді як той злодій у ночі, так прийде погiбiль і несподівано захопить безбожників, й „не втічуть вони“. ⁴⁷⁾

⁴³⁾ Лука 21: 25; Мат. 24: 29; Марка 13: 24-26; Одр. 6: 12-17.

⁴⁴⁾ Мат. 24: 33. ⁴⁵⁾ Марка 13: 35. ⁴⁶⁾ 1 Солун. 5: 2-5.

[40]

Муки перших Христіян.

„Богато в них запечато
своє свідчення кровю“.

Г О Л О В А — П.

ПЕРЕСЛІДОВАННЯ В ЧАСІ ПЕРВИХ ВІКІВ.

Коли Христос об'являв Своїм ученикам судьбу Єрусалиму і події із Його другого приходу, Він також говорив їм наперед о приключеннях Свого народу із того часу, коли Він буде мусів оставити їх до Свого другого приходу і в силі і славі для їх спасення. З Оливної гори Спаситель дивився на бурю, готову вдарити на апостольську церкву і, дивлячись далше в будучину, Йому представились страшні злидні, котрі в надходячих часах темряви і переслідування спадуть на Його послідувателів. В кількох коротких вираженнях, маючих дуже важне значіння, Він говорить яким мірилом властители світа сього будуть міряти народ Божий. ¹⁾ Ми повинні йти по сій дорозі пониження і терпіння, по котрій ішов наш Учитель. Ворогованне проти Спасителя світа перейде також і на тих, що вірують в імя Його.

Історія початкової церкви свідкує про сповнення тих слів Спасителя. Земські і невольні сили злучились проти Христа, щоб переслідувати Його послідувателів. Погани бачили наперед, що їх храми і жертвенники будуть знищені, тому вони всіми силами старались знищити Християнство. Огонь переслідування розгорівся. Християнам забирали їх майно і виганяли їх із рідного краю. Вони „перенесли велику боротьбу терпіння“. ²⁾ Вони „наруги та ран дізнали, та ще й кайдан і темниці“. ³⁾ Велике число засьвідкувало

¹⁾Мат. 24: 9, 21, 22.

²⁾Жид. 10: 32.

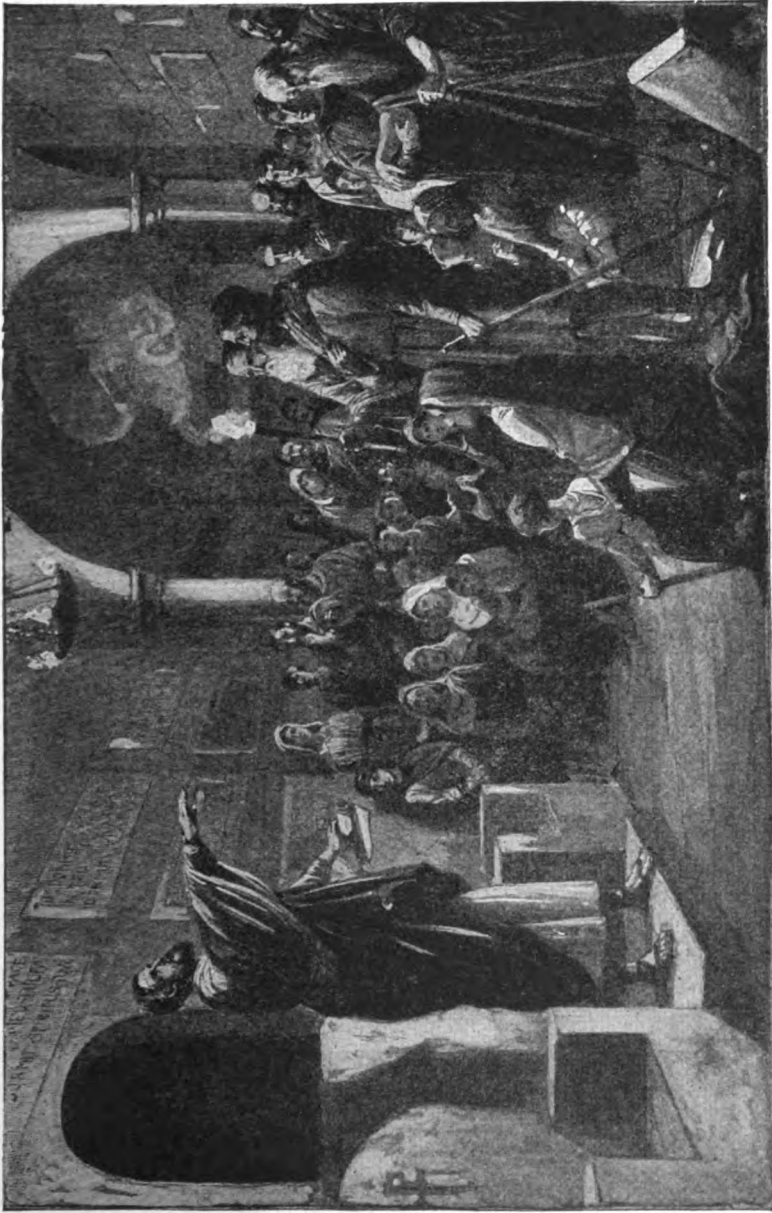
³⁾Жид. 11: 36.

свою кровю свою вірність. Вільні і невольні, багаті і бідні, вчені і невчені, без виїмки, зістали в страшний спосіб по-вбивані.

Ті гоненя, котрі начались за Нерона в часі мученичеської смерти ап. Павла, продовжались з більшою або меншою силою цілими віками. Християн несправедливо обвинувачували, що допускають ся страшних переступків, і що вони є причиною великих нещастя, як голоду, чуми і землетрусів. Коли вони були предметом ненависти і підозріння, доносчики уже чекали, щоби задля користи зрадити невинних. Їх обвинувачували, що вони бунтуються проти держави, і є ворогами релігії і суспільности. Многих кидали диким зьвірам на пожертв, або заживо їх палили на публичних видовищах. Одних роспинали, других знов зашивали у зьвірячі шкури і кидали на арену псам на розшарпанне. Дуже часто на загальних празниках і забавах не говорено про ніщо більше тільки за мученичеську смерть. Велика сила народу збиралась, щоби на тих видовищах надивитись до несходу і натішитись як бідні жертви терплять смертельні муки. Не було милосердія, ба, ще до того реготались і пляскали у руки з радости.

Де би вони не ховались, послідувателів Христових гонили як диких зьвірів. Вони мусіли ховатись по пустинях і самітних місцях. Вони „тивялись в овечих та козних шкурах, бідуючи, горюючи, мучені, (котрих не був достовн світ) по пустинях скитались та по горах та по вертепах і провалах земних“. 4) Для многих тисяч катакомби були місцем охорони. Довгі підземні проходи були викопані під верхами і горами поза містом Риму, і темні в ріжних напрямках хідники розтігались милями поза мійські мури. В тих підземних норах багато із послідувателів Христа мали свої хованки, коли їх обвинувачували і засуджували на смерть; тут також гребали своїх померших. Наколи Житедавець воскресить всіх тих, що боролись до посліднього, тоді із тих темних вертепів встане чимало мучеників во імя Христове.

4) Жид. 11: 37, 38.

Християнські богослуження в Катакомбах.

„Під час найстрашніших переслідувань, ті свідки Ісусові хоронили свою віру в чистоті“.

Ті свідкувателі Ісуса, хоч як пересліджувані, сохранияли свою тверду і чисту віру. Бозбавлені всякої вигоди і сонічного світла, вони поселялись в глибинах темної, але людяної землі і були тим вдоволені. Словами віри, терпіння і надії підпомагали одні других у біді і недостатку. Страта всіх земних благословеній не могла зділати того, щоб вони відреклись віри в Христа. Переслідування і муки були тільки степенями, котрі приближали їх до покою і нагороди.

Многі нарівні з слугами Божими у старині „побиті бували, не прийнявши збавлення, щоб лучче воскресенне одержати“. *) Вони споминали слова свого Учителя, що повинні веселитись, коли їх будуть переслідувати задля Христа, бо велика їх нагорода на небесах. Також і пророків, що були перед ними, переслідувано. Вони радувались, що гідними були терпіння за правду, бо навіть із горячого костра давалась чути торжественна пісня. Дивлячись в гору з вірою, вони бачили Христа і ангелів, що кружляли понад ними, дивлячись на них з найбільшою увагою і подивляючи їх велику витревалість. Голос Божий із престола доносився до них: „Будь вірний аж до смерти, і дам тобі вінець життя“. *)

Даремні були усиловання діавола, щоб доконче знищити церкву Христову. Хоч ті вірні борці погинули всі до одного, то однак та велика боротьба, в котрій ученики Христові посвятили своє життя, не устала. Хоч і повпадали, але побіда по їх стороні. Божі робітники зістали повбивані, але діло Його безнастанно ішло вперед. Євангеліє продовжало ширитись і число його приверженців збільшалось. Воно дісталось до країн недоступних навіть для Римського орла. Так говорить християнин, котрий обвинувачує поганських володарів, котрі завзято провадили діло переслідування: „Ви можете мучити і убивати нас, але ваша несправедливість є доказом нашої невинности. Навіть найгірші звірства з вашої сторони нічого не допоможуть; се побільшить тільки нашу громаду. За кождим разом, після того як ви нас скосили,

*) Жвд. 11: 35.

*) Одрк. 2: 10.

ми ще більше ростем. Християнська кров в насінням“.
— Тертуліян, „Аполлоге“, пар. 50.

Тисячі їх зістали увязнені і повбивані, але приходили другі; щоб заняти їх місця. І ті, котрі задля своєї віри потерпіли мученичу смерть, належали вже до Христа. Він признав їх побідителями. Вони крeпко держались в боротьбі і за те дістануть вінець слави, коли Христос повернеться. Терпіння, які вони переносили, ще тісніше звязували християн між собою і їх Спасителем. Їх примірне життє і неустрашима смерть були правдивим свідощтвом для правди. І там, де найменше того можна було надіятись, підвладні діявола оставляли його службу і ставали під прапор Христовий.

Щоби з більшим успіхом бороти ся проти закону Божого, діявол змінив свої пляни і взявся до християнської церкви. Наколи йому вдасться ошукати послідувателів Христа, і стягнути на них гнів Божий, вони стратять свою силу, твердість і постійність, легко дістануться в його сіті.

Тепер великий противник підступом хотів дїпняти того, чого він не міг зробити силою. Переслідування устали, але їх місце заняла небезпечна приманчивість до земного богацтва і світових почестий. Поганам дозволено було прийняти лиш часть християнської віри, а другі важніші правди відкинути. Вони казали, що вірують в Христа, Сина Божого, в Його смерть і воскресенне, але вони не признавались до своїх гріхів, і не хотіли каятися у своєму серці. Предкладаючи деякі уступки із своєї сторони, вони запросили християн заключити з ними союз і всім злучитися у одну християнську віру.

Тепер церква знайшлась у великій небезпеці. Вязниці, тортурні, огонь і меч в порівнанню із тим були благословенням. Декотрі із християн стояли твердо при своїм і заявили, що не можуть на се згодити ся. Але другі із них пристали на уступки, або на зміну декотрих частий своєї віри,

хотячи злучитися з тими, котрі прийняли часть християнства, обстаючи при тім, що се може послужити до цілковитого їх навернення. Для вірних послідувателів Христа се був час великої муки. Під покришкою мнимого християнства діявові удалося закрастися до церкви, щоби попусвати віру християн, і відвернути їх душі від слова правди.

Більшість із християн згодилось на те, і тим способом прийшло до злуки між християнством а поганством. Хоч погани і заявили, що, як навернені, злучились з церквою, але все таки держать ся свого ідолопоклонства, замінявши своїх ідолів на образ Ісуса, Марї і святих. Зіпсута розчина ідолопоклонства, котра таким способом дісталась до церкви, продовжала свою шкідливу роботу. Мильна наука, забобонні звичаї і поганські обряди були приноврені до їх віри і богослуження. Коли послідувателі Христа злучились з поганями, християнська релігія зіпсулася, і церква утратила свою чистоту і силу. Але все ж нашли ся такі, котрі не дали ся звести. Вони заховали свою вірність князеві правди і поклонялись тільки одному Богові.

Між тими, що визнавали імя Христове, було завсігди дві кляси: Підчас коли одна кляса студіювала життє Спасителя, старалась направити свої недостатки, щоби уподобитись Йому, друга знов не хотіла слухати ясных і здорових правд, котрі виявляли її блуди. Навіть у своїм ліпшій стані церква не складалась цілком із чистих та вірних елементів. Хотя наш Спаситель і навчав, що не можна принимати до церкви таких, що добровільно грішать, однак Він сам сходяв ся з людьми слабого характеру, наділяючи їх ласкою Своєї науки і прикладу, щоби дати їм нагоду пізнати свої блуди і направити їх. Між дванайцятьома апостолами находився оден зрадник. Юду прийато, незважаючи на його слабій характер. Він був з учениками, щоби навчатися від Спасителя доброти, дивлячись на Його примір, і пізнати, який є властиво християнський характер. І тим способом він міг пізнати

свої блуди, покаяться і очистити свою душу, слухаючи „правди“ при помочі Божеської ласки. Але Юда не ходив у тім світлі, котре так ласково просвічувало йому на його дорозі. Полюбивши гріх, він дістався у сіті діавола. Його злий характер зачав верховодити ним. Він віддав свою душу і руки власті тьми. Сердився, коли витикали йому його блуди, і тим способом він опісля дійшов до того, що допустив ся великого зла, бо зрадив свого учителя. Так само і ті всі, що любять зле, а удають побожних, ненавидять тих, котрі їм їх гріхи витикають. І при случайности, подібно як той Юда, стаються зрадниками тих, що їх стараються відвернути від злого.

Апостоли стрічали в церквах таких, котрі хотіли бути побожними, а при тім потайки грішили. Ананія і Сафіра стались обманцями, кажучи, що приносять Богові жертву звершену, а між тим вони користлюбивим способом задержували для себе часть її. Але Дух правди відкрив апостолам дійсний характер тих лицемірів, і суд Божий освободив церкву від того ганблячого пятна і заховав її чистоту. Злодії і лицеміри дуже налякались того, бо бачили, що у церкві панує Дух Христовий, котрий бачить всьо, і перед котрим не можна нічого укрити. Вони не могли довше позіставати в злуді з тими, котрі словом і ділом безнастанно наслідували Христа. А коли переслідування і муки постигли послідувателів Христових, його ученики були готові віддати всьо для правди. Тим способом церква позіставала зглядно чистою, поки продовжались переслідування. Але коли скінчилися, до церкви прилучились новонавернені, вже слабші вірою, а се як раз було добре для діавола.

Але як між князем світла а князем тьми не ма нічого спільного, тому неможлива ніяка згода між їх послідувателями. Коли христіяни згодились злучитися з тими, котрі були тільки напівнаверненими поганями, вони вступили на дорогу, котра все більше і більше відвертала їх від правди. Діа-

вод тішився тим, що йому вдалося впровадити в блуд таки більшу частъ христіян. Тоді він еще більший вплив мав на тих, і казав переслідувати тих, котрі остались вірні Богові. Ніхто так добре не знав виступити проти христіянської віри, як ті, котрі були колись її оборонцями і вони, ті відступники христіянські, в злуці зі своїми на половину поганськими товаришами, провадили боротьбу проти правдивої науки Христової.

Тут тепер треба було взятись до великої і завзятої боротьби зі сторони тих, котрі хотіли остатися вірними, і котрі не могли знести обмани і богохульства вбраних в попівську одежу і запроваджених у церкву. Біблія перестала мати значінне, як основа віри. Науку релігійної свободи названо єресю, а її поборників ненавиділи і переслідували.

Після довгої і упертої боротьби деякі вірні рішились зірвати всяку звязь з церквою і хотіли бути послужними Божому Слову. Вони не могли дозволити на ніякі блудні науки, від котрої потерпіли би їхні душі, і примір котрих пошкодив би вірі їх дітей і внуків. Щоби прийти до згоди і мати спокій, вони були готові зділати всякі уступки, котрі годились би з їх вірністю для Бога; але вони відчували, що навіть упокій, набутий жертвою хороших принципів, був би куплений за дуже дорогу ціну. Бо наколи б до згоди мало прийти тільки жертвуючи правдою і справедливістю, то нехай буде невгода або навіть і війна.

Було би добре для церкви і для світа, наколи б принципи, побуджаючі до діла ті вірні душі, знов ожили в серцях Божого народу. До науки, котра містить в собі основи христіянської віри, многі відносяться з великою байдужністю, бо думають, що ся наука не в така дуже важна. Ся виродна думка піддержує діявольських слуг так, що фальшиві науки і страшний обман, проти котрих боролись вірні минулих часів, і життя своє віддавали, тепер тисячі, що зачисляють ся до послідувателів Христових, з охотою приймають.

Перші християне в самій річі були особливим народом. Їх на скрізь чесне життя і тверда віра були тою збруєю, котрої боялись дуже грішники. Хоч їх і не багато було, і не знатні, і небогаті, однак безбожники мали страх перед ними, де би вони не показали ся із своєю наукою та своїм чесним і характерним життям. Тому то безбожники ненавиділи їх, подібно як Каїн Авеля. Із тої самої причини, з якої Каїн убив Авеля, та, котрі старались увільнити ся від впливу Божого Духа, передавали на смерть нарід Божий. А іменно з тої самої причини Жиди відкинули і роспали Спасителя, бо чистота і святість Його характеру були безнастанним докором їх самолюбства і зіпсуття. Від часів Христових аж по нинішній день ненавидять учеників Його і противляться їм ті, котрі люблять іти по гріховній дорозі.

Якже ж при таких услівях Євангеліє може зватися радісною вістю? Коли, приміром, Ісая пророкував про рождество Месії, він назвав Його „князем впокою“. Коли ангели возвістили пастирям, що народив ся Христос, то вони співали над долинами Віфлему: „Слава на вишинах Богу, а на землі впокій, між людьми благовенне!“¹⁾ Є однак велика різниця між тими пророчеськими словами а словами Христа: „Не прийшов я послати впокій, а меч“.²⁾ Але хто добре порозумів, то ті два речення вповні годяться з собою. Євангеліє є вість впокою. Християнство є така наука, що наколи б її всі люди прийняли, і після неї жили, то запанували би впокій, згода і щастє по цілому світу. Релігія Христова лучить всі народи у одно сильне братерство, наколи приймуть її науку. Завданням Ісуса було примирити людей з людьми і з Богом. Але світ взагалі находиться у власті діавола, найбільшого ворога Христового. В Євангелію Христовім находять люди основи життя, котрі цілковито противляться їх обичаям і хотінням, і вони буряться проти него. Вони ненавидять чистоту, котра відкриває і осуджує їх гріхи, і тому переслідують і нищать тих, котрі показують їм на

¹⁾ Лука 2: 14.

²⁾ Мат. 10: 30.

святу і справедливу науку Євангелія. Отже ж у тім змислі, так як возвишенна правда, котру воно приносить з собою, спричинює ненависть і боротьбу — воно називається мечем.

Тайне Провідінне, котре дозволяє, щоби праведний терпів переслідування із рук безбожників, для многих слабих вірою, є причиною чималого клопоту. Декотрі навіть траплять надію в Бога, видячи, як Він дозволяє на те, щоб поганим людям жилося добре, а добрим і чесним приходится терпіти всякі переслідування і гнет від немилосердних властей. Тепер питання є, як може праведний і милостивий, у котрого є безконечна власть, толерувати таку несправедливість і переслідування? Се є питання, котре не дотичить нас. Бог дав нам досить багато доказів Своєї любови, і нам не треба сумнівати ся в Його милості, хоч ми навіть не можем поняти діл Його Провідіння. Спаситель знав наперед, що Його ученики попадуть в сумнів, коли будуть їх переслідувати, і Він сказав до них: „Згадайте слово що я сказав вам: Не більший слуга пана свого. Коли мене гонили, і вас гонити муть“. *) Ані оден із Його учеників підчас гоненя не потерпів тільки від безбожних людей, що наш Спаситель витерпів. Ті, котрим прийшлося переходити через тортури мученичої смерти, ідуть тільки по стопам дорогого для нас Сина Божого.

„Не гаїть ся Господь з обітницею“. **) Він не забуває і не занедбує Своїх дітей; але Він допускає, щоби безбожники показали свій правдивий характер, щоби ніхто, хто хоче сповнити волю Його, не ошукався зглядом них. І знов праведники попадають у страшний огонь страдання, щоби могли очистити ся, і щоби своїм приміром переконати других в правдивості віри і побожности. А також і тому, щоби їх праведне життя потупило безбожників і безвірків.

Господь Бог дозволяє безбожникам процвітати і показувати свою ненависть до Него, а наколи вона вже перешовнить мірку беззаконня, щоб всі опісля могли бачити Його

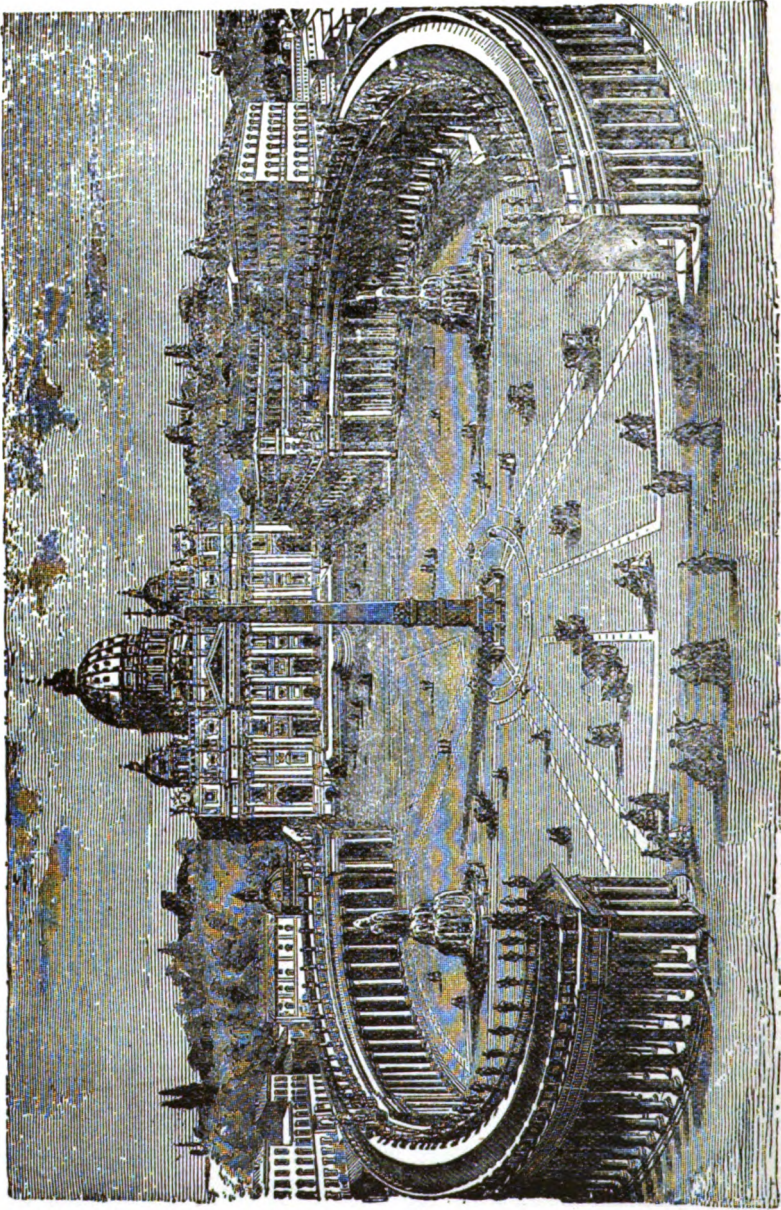
*) Исая. 15: 20.

**) 2Петра 3: 9.

справедливість в їх цілковитім знищенню. День Його месни зближається, коли всі ті, що переступили Його закон і угнітали Його народ, дістануть справедливу відплату, коли всякі несправедливі і жорстокі вчинки їх зглядом дітей Божих будуть покарані так, як би се вони учинили Самому Ісусу Христу.

Ще друге важніше питання, котре повинно звернути на себе увагу церкви теперішних днів. Ап. Павло говорить: „І всі ж, хто хоче благочестиво жити в Христі Ісусі, гонення будуть“.¹⁾ Але чим не дасться пояснити, що сильні гонення до певної степені затихли? Одна хиба причина є та, що церква Божя приновилась до світа, і тому не робить ніякого спротиву. Звичайна релігія наших днів не має того чистого і святого характеру, котрим відзначалась християнська віра за часів Христа і Його апостолів. А що християнство в світі зділалось таким всенародним, то се походить із того, що люди стали заодно з гріхом, рівнодушно відносяться до великої правди Слова Божого і через те в церкві знаходиться так мало правдивої побожності. Але наколи тільки відновиться віра і сила давньої апостолської церкви, то дух гонення знов відживе і запалиться огонь нового переслідування.

¹⁾ 2 Т. ч. 3 12.

Церква св. Петра і Ватикан.

Г О Л О В А — П І.

ВІДСТУПЛЕННЄ.

Ап. Павло у своїм другім посланню до Солунян заповідає велике відступлення, через котре повинна була розвинути ся папська сила. Він заявляє, що Христів день не прийде, „доки не прийде відступлення перше і не відкриеть ся чоловік беззаконня, син погібелі, що противиться і несеться вище всякого званого Бога або шановища, так що засяде як Бог у храмі Божому, показуючи себе, що він є Бог“. Крім того апостол перестерігає своїх собратів, говорячи: „Бо тайна беззаконня вже орудує“. ¹⁾ Уже раніше він завважав, які заблудження вкрались до церкви, приготовляючи дорогу для розвитку такого відпадення.

Тайна беззаконня з початку тайно і скрито розвивала своє ошуканьче і богохульне діло, і через те воно набрало сили і запанувало над умами людей більше отверто. І майже незамітно поганьські звичаї найшли дорогу до християнської церкви. Той дух уступчивости і згідности був задержаний через якийсь час страшним переслідуванням, котре народ Божий терпів від поган. Але коли устали гонення і християнство дісталось до царських дворів і палат, воно замінило смирення і лагідність Христа і Його апостолів препахом поганських священників і царів, і замість приказань Божих появилась теорія і перекази. Мнине навернене імператора Константина з початком четвертого століття спричинило велику

¹⁾2 Солун. 2: 3, 4, 7.

радість, і світські звичаї в виді праведности увійшли в церкву. Тепер зіпсутте скорим криком ішло вперед. Поганизм, будім то поконаний, став побідителем. Його дух запанував в церкві. Його навчання, обичаї і заборони були приноровлені до віри і богослуження так званих християн.

Угода між поганством а християнством закінчилась „розвитком чоловіка гріха“, про котрого пророки говорять, що буде противити ся Богу, і вивишить ся понад Него. Ся великанська система фальшивої релігії є взирцевим вислідом діявольської власти, памятник його усиловань, щоби завладіти престолом і по своїй волі панувати на землі.

Сатана одного разу хотів навіть з Христом угоду зробити. Він прийшов у пустиню кусити Сина Божого, показуючи Йому всі царства світа і їх славу, він зробив Йому пропозицію, що все передасть Йому в Його руки, наколи Він признає верховну власть князя тьми. Христос згромив зарозумілого кусителя, і він удалив ся. Але сатана мав більше успіха, коли приближив ся із своїми іскушеннями до людей. Щоби добути собі світових богацтв і почитий, церква пішла за намовою сатани до можних світа сего шукати у них ласки і підмоги і, відкинувши Христа, вони тим способом дійшли до того, що заключили союз із заступником сатани упавшою римською церквою.

Одним із головних навчань римської церкви є те, що вона має папу за видиму голову загальної Христової церкви, котрий має власть над єпископами і духовенством цілого світа. Але сього ще мало, бо папа навіть має титул божества; його зовуть: „Господь Бог — папа“ і узнають його за непогрішимого. Він жадає, щоби всі люди кланялись Йому. Через римську церкву сатана заявляє ті самі претенсії, котрі заявив в пустині, коли кусив Ісуса, і многі люде готові віддавати Йому почити. Але ті, що бояться Бога, і поклоняються Йому, противляться несправедливим претенсіям сатани і виступають проти него, так як і Христос виступив

проти того лукавого ворога, говорячи: „Кланяти меш ся Господеві Богу твому, і Йому одному служити меш“. *) Бог у Своїйому Слові ніколи і ніде не говорить про те, що Він постановив якого-нибудь чоловіка головою церкви. Ученне про папську верховну власть як раз противляється св. Писанню. Папа не може мати ніякої власти над Христовою церквою, крім тої, яку собі присвоїв неправим способом. Папісти називають протестантів еретиками і кажуть, що вони навмисне відступили від церкви. Але ті обвинувачення скорше можна би приноровити до них самих. Бо се вони, що покинули знамя Христове і відступили від віри, „святим раз переданою“. *)

Сатана добре знав, що наколи люди пізнають св. Письмо, то довідаються за його оману і спротивляться його власти. При помочи Слова Божого навіть Сам Спаситель світа відбивав його нападн. При кождім атаку Христос закривав ся вічною правдою, говорячи: „Бо написано“. Всякі напади зі сторони ворога Він збивав мудростю і силою слова. Щоби заховати для того власть над людьми і піддержати авторитет папського узурпатора, народ відносно св. Писання повинен був зістати в незнанню. Через Біблію люди пізнали би Бога і побачили би в яким положеню находять ся, тому ті св. правди, які є в Біблії, повинні бути закритими перед ними. І тої практики держала ся римська церква. Через сотки літ не вольно було читати Біблії, або навіть мати її у себе дома, а між тим духовенство толкувало Біблію мильно, так як йому з тим ліпше виходило. І тим способом папа був признаний намісником Божим на землі і мав повну власть над церквою і державою.

Так як одніоке средство до пізнання блуду було усунене, то сатана міг тоді робити, що сам захотів. У пророцтві говорить ся, що папство хоче „знести час і закон“. *) І воно взялось сейчас до сей роботи. Щоби наверненим із поганьства дати яке-нибудь средство, заміняюче ідолів, і тим

*) Лука 4: 8.

*) Юда 3.

*) Дан. 7: 25.

способом заохотити їх до прийняття християнства, в християнським богослуженню поступенно запроваджено поклонення образам і мошам. (Другий Никейський собор в 787 р.) Щоби доконати сього богохульного діла, Рим викинув другу заповідь із Божого закону, що наказує поклонятись образам, і щоби не скорочати числа, то поділено десяту заповідь на дві часті.

Погодивши поганство з християнством, се показало дорогу ще до більшого нехтовання небесного авторитету. Через не святих проповідників церковних сатана зачепив також до четвертої заповіді, щоби скасувати давню суботу *), котру освятив і благословив Сам Бог, і замінили її поганським святом „день сонця“. У первих віках Християнства святкувано тільки суботу. Християни були заздрі за славу Божу, бо вірили, що Його закон є незмінний, і тому старанно заховували святість Його приписів. Однак сатана діяв з великою хитростію через своїх помічників, щоби добити ся своєї цілі. Щоби звернути увагу народу на день воскресення, він був оголошений празником в честь воскресення Христового. У той день звершано богослуження, хоч з початку уважано його тільки празничним днем, а суботу все таки еще святкувано.

Щоби приготувати дорогу для того діла, котре він задумав довершити, сатана ще до приходу Христа напровадив Жидів до того, щоби вони обтяжили суботу найбільше строгими приписами так, щоби заховання її оказалось дуже тяжким. І представляючи її в таким фальшивім світлі, як жидівську установу, він хотів покористуватись тим, і зачав дивитись на суботу з погордою. Між тим як християни взагалі продовжали святкувати неділю як день радості, він довів їх до того, що вони зділали із суботи день посту і сумування, щоби тим показати свою ненависть до всього, що жидівське.

У першій половині четвертого віку Константин дав приказ (що до того приказу диви Гизлера 1 кн., стр. 225), щоби

*) 1 кн. Мойсея 2: 2, 3.

святкувати неділю по цілому римському царстві, як загальний празничний день. День сонця почитали римські піддані і заховували його християни тому, що політика царя була така, щоби з'єднати інтереси християнства з папством. До того побуджали його ще честолюбиві і жадні пановання єпископи. Вони знали, що лиш тоді легко буде повернути поган на християнство, наколи так християни як і погани будуть святкувати оден і той самий день. Але помимо того, що многі благочестиві християни уважали неділю до певної степені святим днем, але все таки святкували суботу як святий день Господній, і заховували її, бо так наказує четверта заповідь.

Але старий ворог не скінчив ще своєї роботи. Він постановив забрати весь християнський світ під свій прапор, і через свого намістника, гордого архієрея, поширити свою власть. Через наполовину навернених поган, честолюбивих пралатів і зіпсутого духовенства він діпняв своєї цілі. Від часу до часу устроювались вселенські собори, де сходилось висше духовенство із всіх сторін. Майже на кождім із тих соборів постановлену Богом суботу все понижано, а знов неділя наберала що раз то більшого значіння. І так поганський празник вкінци стався святим, а біблійну суботу названо забутком жидівства, а тих, що її святкували, переслідовано.

Великому відступникові удалось взнести ся понад всім, що „несеться вище всякого званого Бога або шановища“. *) Він посьмів перемінити одинокий припис Божого закону, що вказує всім людям на правдивого, живого Бога. В четвертій заповіді Бог відкриває Себе, як Творця неба і землі і тим відріжняєть ся від всіх фальшивих богів. Семий день був освячений на початку творення і зділаний днем покою для людей. Він був установлений на те, щоби безнастанно на-поминати чоловікові живого Бога, як жерело буття і предмет почитання і поклонення. Сатана стараєть ся знищити віру

*)2 Солун. 2: 4.

в Бога, щоб люди не повинувались Його закону і для того він спрямував всі свої сили проти тої заповіді, вказуючої на Бога, як на Творця.

Протестанти однак заявляють, що воскресення Христове у той день робить Його християнською суботою. Але доказів із св. Писання на те нема. Ніколи така честь не була дана тому дневи Христом або Його апостолами. Святкованне неділі, як християнського празника, має свою підставу в „тайні безаконня“¹⁾, котра починаєть свою роботу від часів апостола Павла. Де і коли Господь усиновив те папське дітище? Яку дійсну причину можна би ту навести, щоб оправдати зміну, котрої не признає св. Писання?

В шестім віці папство стало вже на твердій почві. Місто пробування Його вибрано царський город, і римського єпископа проголошено головою сей церкви. Поганство уступило своє місце папству, „і змії дав йому силу свою, і престол свій, і велику власть“²⁾. І тепер началось те 1260-ти літне папське переслідування, як про те говориться в пророцтвах Даниїла і Откровення.³⁾ Християне тепер повинні були вибрати: чи хочуть вони відречи ся від своїх чистих обичаїв і прийняти папські обряди і папське богослуження, чи закінчити своє життя в тюрмі, або на тортурах, або на кострі, або дати свою голову під катівський топір. Тепер сповнились слова Ісуса: „Будете ж видавані й від родителів, і вбивати муть деяких з вас. І будете ненавиджені від усіх задля імя мого“⁴⁾. І почались страшні гонення на віруючих, ще страшнійші, як перше були, і світ стався справдішим полем битви. В протягу соток літ церква Христова находила охорону у відкромленю й тишині. Так говорить пророк: „А жінка втікла у пустиню, де має місце, приготовлене від Бога, щоби там кормили її днів тисяч двісті шістьдесять“⁵⁾.

Від часу коли римська церква стала у власті, начались темні, середні віки. В міру того, як її сила збільшалась, ставало щораз то темнійше. Віра у Христа, одиноке жерело, ле

¹⁾2 Солун. 2: 7.

²⁾Одкр. 13: 2.

³⁾Дан. 7: 25.

⁴⁾Лука 21: 16, 17.

⁵⁾Одкр. 12: 6.

рейшла на римського папу. Замість того, щоби вповати на Сина Божого, даючого прощення гріхів і вічне спасення, народ дививсь на папу та на його священників і пралатів. Їх вчили, що папа є одиноким лиш посередником на землі і ніхто не може зблизити ся до Бога инакше тільки через него, і крім того він еще для тих є намістником Божим, і його треба у всім слухати. А хто сего не робив, то був тяжко караний. І так людські уми були відвернені від Бога, а звернені на грішних, заблудших і жорстоких людей, а що більше, на самого князя тьми, котрий через них показував свою силу. Гріх ховався під рясою святости. Коли св. Писання відкидаєть ся і люди держать себе независими від Бога, то від них можна надіятись тільки несправедливости, заблудів і підлої омани. З піднесеннем людських законів і переказів наступило зіпсуття, котре звичайно приходить по відкиненю Божого закону.

Се був небезпечний час для Христової церкви. Вірних оборонців правди було мало. Не зважаючи на се, що ще були люди, що обставали за правдою, та все таки нераз здавалось, що темрява і забобони возьмуть верх на землі, і правда релігія пропаде. Євангеліє не проповідувалось, релігійні форми помножувались, і здирали та лупили людей на всі боки.

Людей не лиш навчали дивитись на папу, як на свого посередника, але також надіятись на свої сили, щоб простили ся їм гріхи. Ходженне по відпустах, почитанне і поклоненне мощам, будова церков і вітарів, пожертвованне на церкви, — все те і еще щось друге вимагалось, щоби усмирити гнів Божий або найти ласку у Него, як би Бог подібний чоловікові був, що погнівався за що нибудь, або що його можна вдоволити дарами і покаяннем!

Не дивлячись на се, що пороки розвивались навіть між провідниками римської церкви, їх вплив, здавалось, все так безнастанно збільшавсь. Десь так при кінці осьмого віку

папісти заявляли, що в часі первих віків істновання церкви римські єпископи мали ту саму владу, яку мають і тепер. Для потвердження того заявлення вони мусіли ужити якогонибудь средства, щоби надати йому силу, і се залюбки було сповнено отцем лжи. Монахи фальшували старінні рукописи. Були найдені до сих пор рішення вселенських соборів, котрі потвердили загальну верховную владу папи із новітших часів. І церква, відкинувши правду, дуже радо прийняла сю оману.

Ті немогі віруючі, котрі основувались на правді ¹³⁾, не покїлись тим, що дрантыва і фальшыва наука починала шкодити їх ділу. Подібно як ті, що будували мури Єрусалиму за часів Неемії, були готові сказати: „Послабшала сила у двпгарів, а піску (й вапна) багато; ми не промагавмо будувати муру“ ¹⁴⁾ Утомлені від ненастанної борби в часі переслідування проти омани, несправедливости і всяких других перешкод, які тільки міг видумати сатана, щоби шкодити їх роботі, декотрі із вірних будівничих почали упадати духом, і задля спокою і безпеченства свойого майна, а також боячись за своє життє, відвернулись від правдивого основання. Другі знов, не страхаючись своїх ворогів, рішучо заявили: „Не лякайтесь їх; памятайте на Господа великого й страшного“ ¹⁵⁾, і продовжали свою роботу, кождий взяв свій меч і „підперезавши поясницї свої“ ¹⁶⁾

Той же дух ненависти і супротивлення правді воодушевляв ворогів Божих у кождому віці і та сама доброта і вірність з другої сторони вимагалась від Його слугів. Слова Христо-ві до Його первих учеників також можна примінити до всіх послїдувателів до кінця часу. „Що ж я вам глаголю, усім глаголю: Пильнуйте“ ¹⁷⁾ Темрява, здавалось, увеличувалась. Почитанне образів ставалось вже більше загальним. Світились свічки перед образами, і народ молився до них. Найбільше недорічиві і забобонні звичаї взяли верх. Над людським умом запанувало суевіре так, що, здавалось, розум

¹³⁾ 1Кор. 3: 10, 11.

¹⁴⁾ Неем. 4: 10.

¹⁵⁾ Неем. 4: 14.

¹⁶⁾ Єфес. 6: 17.

¹⁷⁾ Марк. 13: 37.

стратив свою силу. Так як священники і єпископи любили гуляще життя, то можна було надіятись, що народ, дивлячись на них, піде тою самою дорогою і застрягне у темноті і пороках.

Другий крок за папської власті зділаний був, коли в одинайцятім віці папа Григорій VII проголосив непогрішимість римської церкви. Він твердив, що церква ніколи не заблуджалась і після св. Писання ніколи не може заблуджатись. Але докази із св. Писання инакше говорять. Гордий архiereй хотів мати власть скидати царів, заявляючи, що ні одно його рішення не може бути відкинене ким-нибудь, бо ніхто не має права касувати рішення других тільки він сам.

Який се був тиранський характер у того папи, що так обставав за непогрішимістю, найлучше доказує оден факт, як він обійшов ся з німецьким цісарем Генриком IV: За те, що не хотів піддати ся папській власті, папа кинув на него прокляття, через що зівстав виключений із церкви і позбавлений престола. Видячи, що нові його піддані збунтовані папою, повстали проти него, Генрик примушений був шукати мира із Римом. Разом із своєю жінкою і одним вірним слугою він серед зими перейшов Альпи, щоб упокоритись перед папою. Коли він прибув до папської палати, його без усякої охорони повели на подвірє, і там підчас сильного морозу з ненакритою головою і босими ногами, у лихій одежі він ожидав позволення папи, щоб явитись перед ним. І аж по трьох днях чекання, котрі він перебув в пості і молитві, гордий папа був ласкав дарувати йому провину, але під услівем, щоби цісар до зізволення папи не украшав себе цісарськими знаками і не уживав своїй цісарській власті. І Григорій гордий із своїй побіди хвалив ся навіть там, що його обовязком є „унижати гордість цісарів“.

Яка різниця між гордістю того думного архiereя, а ладністю і тихістю Христа, котрий Сам представляє Себе стоячим коло дверей і просячим отворити Йому, щоби Він

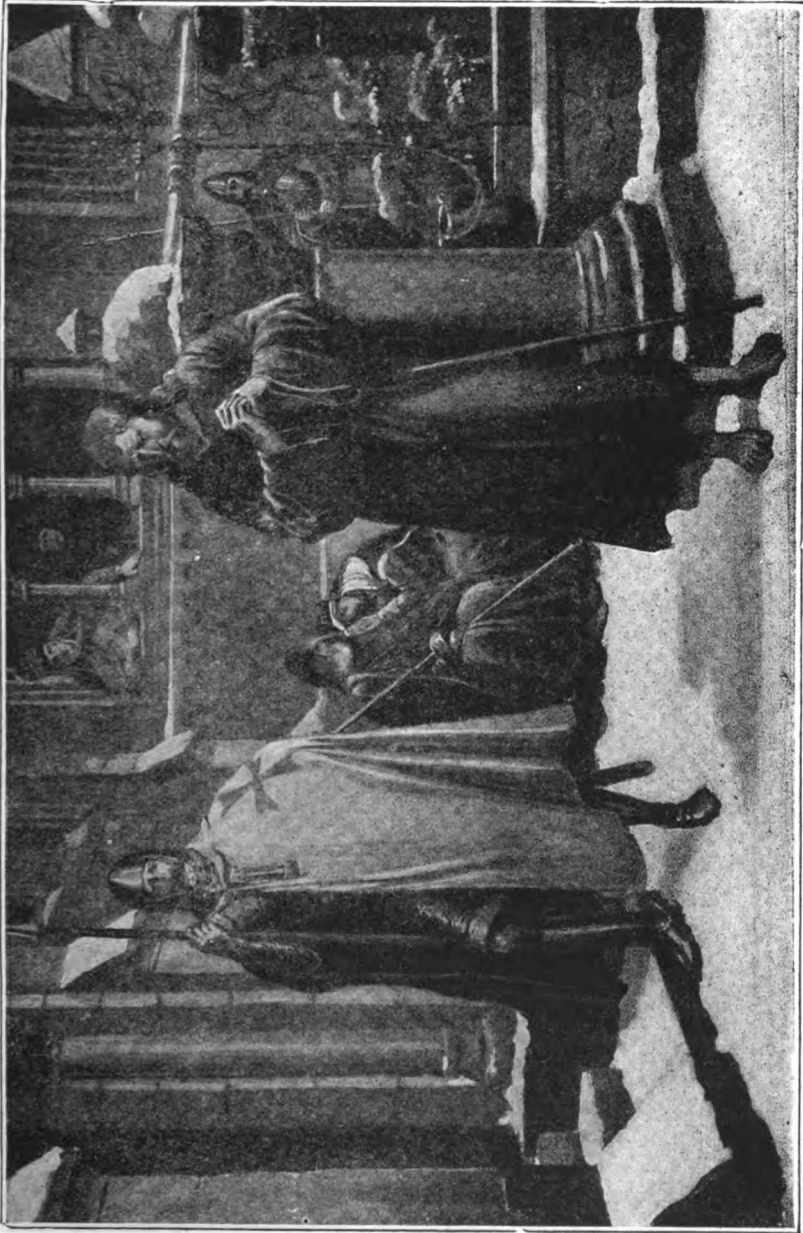
міг увійти і принести мир і прощення, і котрий навчав Своїх учеників, говорячи: „І хто хоче між вами бути першим, нехай вам буде слугою“.)

Слідуючі віки були свідками безнастанного побільшування заблуджень в навчаннях, виходячих із Риму. Навіть ще до запровадження папства, звертано увагу на науку поганських філософів, і вони мали вже вплив на церкву. Деякі, що говорили, що вони навернені, все ще придержувались поганської філософії, і не лиш що старались вивчити її, але передавали і другим як средство для поширення свого впливння на поган. І тим способом у християнську віру закрадались небезпечні заблудження. Між иншим найбільше вірувано в природне безсмерте чоловіка і його свідомість після смерті. Ся віра була підставою до запровадження посередництва святих і поклонення Діві Марії. Звідси по-встала також фальшива наука про вічні муки для тих, що при смерті не покаяли ся. Се навчання незабаром увійшло в склад папської віри.

Тим була підготовлена дорога для впровадження ще другої поганської видумки, що Рим називав огнем чистилища, щоби тим страшити легковірних і сувірних людей. Чистилище се мав бути, після тої блудної науки, місце, де дістаються душі, котрі не заслужили ще на вічну погибель, і тепер мають нагоду очиститись від гріхів і аж доперва дозволяється їм увійти до неба.

Ще одна видумка була конечною, щоби дати Римові можливість покористуватись із боязни та пороків його сторонників. А се була наука про індульгенцію або прощення гріхів. Цілковите прощення гріхів минувших, теперішних і будучих, і також отпущення всіх заслужених кар і мук було приобіцяно тим, котрі хотіли би іти на війну, проваджену папою задля поширювання його світської власти, або щоби укарати його ворогів, або винищити тих, котрі посьміли відкинути його вишшую духовную власть. Людей також навчано.

“)Мат. 20: 27.

Ключий ся Генрих IV в Каносі.

„З відкритою головою і босими ногами... чекав на позволенне папи ставитися перед його“.

що, наколи заплатять грішми, то самі можуть увільнитись від гріхів, а також спасти душі своїх померших приятелів, котрі мучать ся у пеклі. Такими средствами Рим наповняв свої каси і піддержував пишність, розпусту і пороки мнмих заступників Того, котрий не мав де голови приклонити.

Причащення святих тайн після Біблії заступлено поганським дароприношенем. Папські священники доказували, що вони своєю пустою балаканиною можуть переіменити хліб і вино у правдиве тіло і кров Христову. Богохульним способом вони публично заявляли, що мають силу „створити“ Бога, Творця вселеної. Від всіх християн під грозою смертної кари жадали, щоби вони вірили у се велике заблудження і богохульство. І ті, що відказались від того, масами передані були огню.

В тринадцятому віці запроваджена була і інквізиція,— ся найстрашніша папська машина. Князь тьми діяв разом з представителями папської верховної власти. На їх тайних засіданнях сатана і його ангели управляли умами влих людей, підчас коли серед них стояв невидимий ангел Божий і прислухувавсь їх безбожним ухвалям і записував всьо таке страшне, чого людське око не виділо. „Великий Вавилон упив ся кровю святих“. Покалічені тіла і кров мільонів мучеників вопіяла до Бога, щоб пімстив ся на тій боговідступній власти.

Папство стало деспотом світа. Цісари і королі корились перед римським архієреєм. Вічна і земна судба, здавалось, була в його руках. Цілими віками виключно і цілковито принималось навчання Риму, з пошаною вивчались, його обичаї і його признаки точно заховувались всі. Його духовенство почиталось і добровільно піддержувалось. Ніколи перше римська церква не достигла більшої чести, слави і сили.

„Але полудень папства стався півночю світа“. Св. Писання не було знане не тільки народів, але і священникам.

Подібно як фарисеї в старині, папські провідники ненавиділи світла, котре відкривало їх гріхи. По відкиненю закону Божого, як мірила праведности, вони безмірно поширяли свою власть і без границь допускались всякого зла. Оманз, захланність і розпушта були на порядку деннім. Люди не боялись ніякого злого поступку, помочю котрого вони могли добитись багатства і становища. Палати пап і пралатів були видовнею найбільшої розпусти. Декотрі із пап допускались таких страшних і поганих річей, що світське правительство старалось позбутися тих духовних правителів, так далеко вже зіпсутих, що не можна було більше дивитись на них. Сотки літ Европа не зділала ніякого поступу в науці, штуці і цивілізації. Християнство зістало спаралізоване морально і інтелектуально.

Стая світа під властю Рима був страшний. І сповнились слова пророка Ісаї: „А вигублений буде нарід мій за незнання (закону); так як ти відкинув знання, так і я відкину тебе од священничої служби передо мною; так як ти забув про закон Бога твого, так і я забуду про дітей твоїх“. „Нема бо ні правди, ні милосердя, ані знання Бога на землі. Лихословство й лож, душогубство й крадежі та перелюбство розширились вельми, а пролив крові йде за проливом крові“. ”)

”)Осії 4: 6, 1, 2.

Г О Л О В А — І V .

ВАЛЬДЕНЦІ.

Посеред темряви, яка осілась на землі за часів поганської власти, світло правди все таки не могло бути цілковито загашене. У кожному віці находились Божі свідки, с. в. люди, котрі вірували в Ісуса, „одинокого посередника між Богом а людьми“, уважали Біблію за мірило життя і заховували правдиву суботу. Що світ зівстав винен тим людям, то потомство того ніколи не буде знати. Їх називали еретиками, переслідували їх і писання їх нищили. І помимо того всього вони твердо стояли при своїй вірі і ту їх віру з покоління на покоління в чистоті держали, як велике сокровище для своїх потомків.

Історія вірного народу Божого в часі тих темних віків, після того як Рим прийшов до власти, написана є на небесах. Дуже мало із неї можна найти в людських літописях, хиба тільки в оскарженнях гонителів. Цілю Рима було зничити всякий слід незгаджання ся, що до його навчання і пстановлення. Всьо, що називалось тоді еретицьким, чи то особа, чи книжка, він старав ся зничити. Всякі сумніви, запити, що торкались папських догматів, вже давало повід до позбавлення життя так богатих, як і бідних, визначних або і невизначних. Рим також старав ся зничити всякі записки, що до жорстокого обходження ся з тими, що инакше

думали. Папські собори рішали, щоби книги і брошури, у котрих писалось про те, палити. Коли ще не було печатень, то таких книг мало було, і вони були неформенні і завеликі, що тяжко їх було сховати, отже дуже легко могли дістатись у руки Римлян.

Ані одна церква, належача під римську юрисдикцію, не могла довго тішитися свободою совісти. Наколи тільки прийшла до своїй власти, то вже панство протягнуло свою лапу, щоби задавити всьо, що противилось йому, і церква одна за другою признавали його панованне над собою.

У Великій Британії початкове Християнство прийнялось дуже вчасно. Британці прийняли Євангеліє у першому віці, коли еще не було зіпсоте римським відпаденнем. Переслідуванне зі сторони поганських володарів, котрі поширяли своє панованне аж до тих віддалених берегів, було одиноким даром, які перві Британські церкви одержали від Риму. Многі християне, котрі крились перед переслідуваннем в Англії, нашли охорону в Шкоції. Оттуда правда перейшла до Ірляндії, і у всіх тих сторонах прийняли її з радістю.

Коли Саксонці завоювали Британію, поганство начало панувати. Завоювателї не хотїли, щоби їх невільники вчили, і християне змушені були віддалитися в гори і пусті болотнисті місця. Але світло, укрите на якийсь час, все таки зачало наново світити. В Шкоції по упливі одного віку воно розгорїло ся з таким блеском, що поширилось в далекі сторони. Із Ірляндії прибув побожний Колумба зі своїми помічниками і зібрав розсіяних віруючих на самітнім острові Йоні, котрий опісля був головним осідком його місіїної роботи. Між місіонерами був оден, котрий святкував біблійну суботу, і тим способом народ дізнав ся про сю правду. На острові Йоні (у берегів Шкоції) побудувано школу, і тут училась молодь, і звідки євангелисти відправлялись не тільки у Шкоцію, Англію, але і в Німеччину, Швейцарію, а навіть в Італію.

Але Рим звернув свою увагу на Британію і постановив дістати її під свою владу. У шестому віці його посланники почали навертати поганських Саксонів. Вони радо були прийнятими гордими варварами, і їм удалося навернути багато народу на папську віру. Коли вже робота добре йшла, папські провідники і їх новонавернені здибались з тими початковими християнами. І тут показала дуже велика різниця. Ті послідні були тихі, лагідні і мали біблійний характер, спосіб навчання, життя, підчас коли перші відзначались суєвірем, пишністю і великопанською гордістю. Римські посланники ждали, щоби ті церкви признали владу висшого архіерея. Британці коротко відповіли, що вони хочуть любити всіх людей, і що папа несправедливо вважає себе за голову церкви, і що вони могли би підлягати йому в той спосіб як і кожному послідувателеві Христа. Пробувано всяких способів, щоби їх принудити піддатися Римові, але ті лагідні християне, двлячись на гордість тих папських посланників, обставали при своїм, кажучи, що не хочуть признавати ніякого другого учителя, крім Христа. І аж тепер показався правдивий дух папства. Римський провідник сказав: „Наколи ви відкинете братську руку, котра хоче вам принести упокій, то ви набудете собі ворогів, котрі принесуть вам війну. Наколи ви не хочете разом з нами показати Саксонцям дорогу до життя, то ви дістанете смертельний удар від їх рук“.¹⁾ І се не були пусті слова. Війни, хитрости і омани ужито проти тих правдивих послідувателів біблійної віри, доки християнські церкви не були знищені або примушені піддати ся під панованне папи.

В декотрих сторонах, де не було римської юрисдикції, в протягу многих віків існували християнські товариства, котрі цілковито заховались перед папським зіпсуттєм. Ті церкви через довший час були окружені поганством і на них мали вплив їх заблудження, але вони продовжали уважати Біблію одиноким правилом для віри і держались декотрих

¹⁾Д'Обьяне, „Історія реформації 16-го віку“, кн. 17, гол. 2.

із її правд. Ті християне вірували у вічність закону Божого і заховували суботу по четвертій заповіді. Держачи ся тої віри і тих правил, вони існували ще в середній Африці і між Армянами в Азії.

Між тими, що спротивлялись папській власті, перше місце займають Вальденці. Якраз у тій стороні, де палство усадовилось, його омана і зісугте находили сильний опір. Через довгі віки в Пімонті заховали свою незалежність, але вкінці прийшов час, коли Рим взяв ся і до них. Провідники тої церкви довго боролись о свою незалежність, аж наконець, хоч і не з охотою, признали верховну власть, котрій, здавалось, підлягав цілий світ. Однак декотрі аж до кінця не хотіли піддатися папі і пралатам. Вони рішили остатися вірними Богу і заховати чистоту і простоту своєї віри. І наступило роздвоєння. Ті, що задержали стару віру, відійшли, другі знов лишили рідні Альпи і приняли знамя правди на чужині, ще другі із них забралися в самітні долини і скалисті гори і там піддержували свою свободу віри, поклоняючись своєму Богові.

Віра, котрої держались сотки літ Вальденські християне, не сходилась зовсім із фальшивою вірою, що виходила із Риму. Їх релігія була зоснована на св. Писанню, правдивій системі Християнства. Але ті прості люде в своїх темних захоронках, відтяті від світа і заняті своєю щоденною роботою коло своєї череди і виноградників, не сами прийшли до тої правди, котра спротивлялась догматам і заблудженням відпавшої церкви. Їх віра не була якась там наново принята. Вони свою віру одідичили по своїх батьках. Вони боролись за віру апостольської церкви „святим передану“^{*)}, „церков у пустині“, а не горда ерархія з престолом у великому всесвітньому городі, представляла собою правдиву церкву Христову, стражницю сокровищ правди, котру Бог повірив Своїму народові, щоби проповідував її світу.

*)Юда 3.

Між важнішими причинами, котрі доправили до розділу правдивої церкви з Римом, була ненависть посліднього до біблійної суботи. Як було предсказано в пророцтвах, папська власть повалила правду. Закон Божий потоптаний зістав ногами, а між тим перекази і людські обичаї високо почитались. Церкви, находячі ся під гнетом папства, змушені були святкувати неділю. Серед пануючих заблудів і суєвіря, многи навіть із правдивого народу Божого так були запоморочені, що заховували суботу, а і у неділю також здержувались від роботи. Але сего ще мало було для папських провідників. Вони не лиш того ждали, щоби святкувати неділю, але щоби ніхто не посьмів заховати суботи, і щоби оскорбляти єї. Тільки, криючись від римської власти, можна було кому-нибудь в світі заховувати закон Божий.

Вальденці були первим народом в Европі, котрі поставились о перевід Біблії. На сотки літ перед реформацією вони вже мали писану Біблію на їх нарічю. Тим способом правда у них заховалась несфальшована, і через се ненавиділи їх і переслідували. Вони називали Римську церкву „павшим Вавилоном“ в откровенню, і, не щадячи свого життя, вони твердо постановили боронити її. Між тим як декотрі з причини страшного гнету і переслідування ослабли в своїй вірі то другі знов твердо держались правди. Підчас темних віків були Вальденці, котрі не признавали папу за голову церкви, відкинувши почитанне образів як поганського ідолослуження, і держались правдивої суботи. Хоч як страшно переслідували їх, то вони держались крепко своїй віри. Колені савойськими копіями і смажені на римських кострах, вони все таки непохітно стояли за Слово Боже і Його честь.

За високими гірськими скалистими стїнами, котрі по всі часи служили захоронкою гонимих і угнітаних, Вальденці найшли собі безпечне місце. Тут світло правди ясно світило в часі темних середних віків. Тут свідки правди заховали свою стару віру, відкинувши ідолослуження, святкуючи правдиву суботу Божу.

Бог вибрав для Свого народу незвичайну торжественну святиню, відповідаючи тій могутній правді, котра дана їм була для їх заховання. Тим вірним вигнанцям гори служили символом незмінної праведности Божої. Вони звертали увагу своїм дітям на ті високі гори, котрі у своїй величі вносились перед ними, оповідали їм про Того, у Котрого нема „зміни і тіни переміні“, а слова Його також тверді, як ті вічні верхи. Бог утвердив гори і опоясав їх Своєю силою, і ні одна рука, крім тої руки безконечної сили, не могла їх руйнувати з місця. Подібним способом стоїть Його закон, підвалина Його правління на небі і на землі. Людська рука могла досягнути свого ближнього і знищити Його життя, але не могла порушити гір із їх місць і кинути у море, так як змінити одно із приписів закону Божого, або викреслити одно із обітвання, котре дане в творящим Його волю. У своїй вірности закону Егови Його слуги повинні стояти також твердо, як ті нерухомі гори.

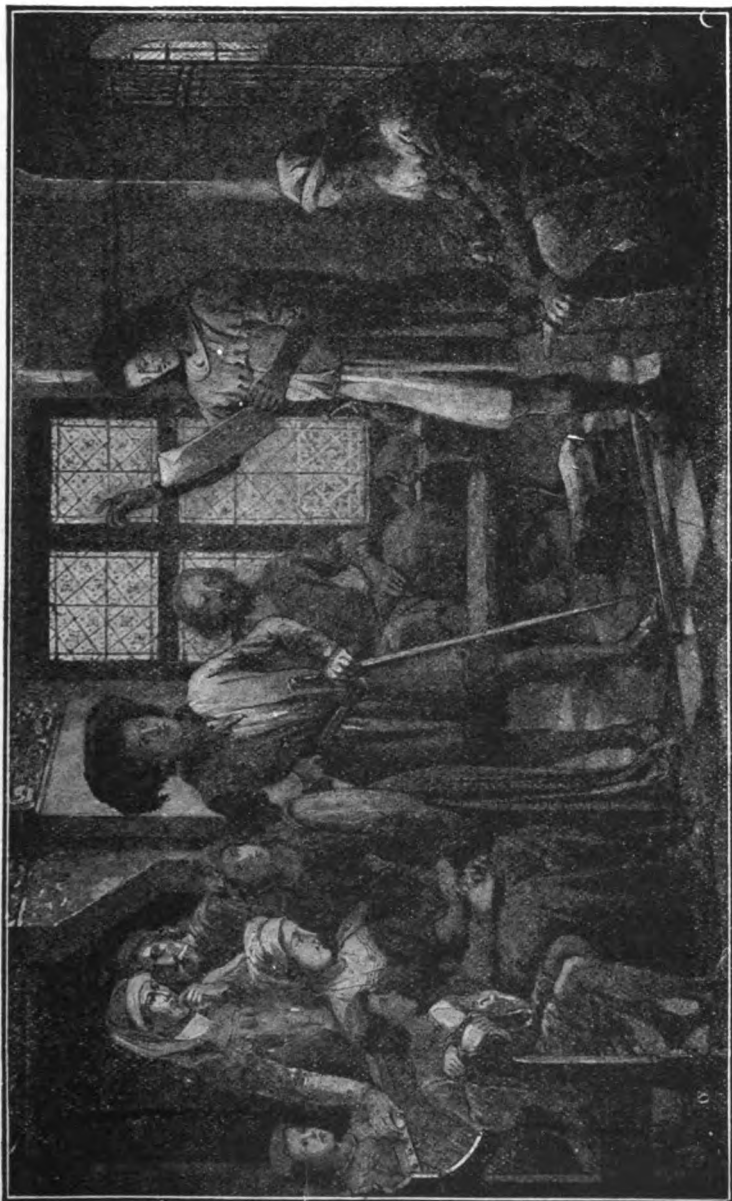
Гори, окружуючі ті скромні долини, були безнастанними свідками творчої сили Божої і правдивим доказом Його опікунчого старання. І ті паломники полюбили безсловесні символи присутности Егови. Вони не допускали до себе чувства невдоволення своєї тяжкої долі. Серед гірської тишини вони ніколи не чули себе самотніми, і дякували Богові, що Він зарядив для них місце захорони, де вони могли схити ся від гніву жорстокости людської. Вони радувались, що свobodно могли поклонятися Йому. Часто, коли були переслідовані своїми ворогами, гірська кріпость була для них правдивою обороною. Із многих високих скал чути було хвалу Богу, і римська армія не могла заглушити їх пісней і слів подяки.

Побожність тих послідователів Христових була чиста і проста і палаюча. Вони цінили правду вище своїх домів, майна, приятелів, кривних, а навіть самого життя. Ті правила вони також старались впоїти у серце молоді. Вже

змалку вони призвичаювали своїх дітей до св. Писання і вчили їх високо почитати Слово Боже. Писаних Біблій було мало, тому їх дорогоцінні слова виучувались на память части Старого і Нового Завіту. Мисли про Бога ілюструвались зрілищами із природи і скромними благословеннями із кождодневного життя. Дітей приучували дивитись на Бога, як на дарувателя благодати і всякого утішення.

Родичі хоч як любили своїх дітей, але ніколи не дозволяли їм на все, що тільки захотіли. Се дійсно була розумна любов до своїх дітей. Перед ними було життя, повне страждань і трудів, може бути їх чекала і мученича смерть. Отже їх змалку призвичаювали так, щоби вони могли переносити труди, підлягати другим, а і у той самий час говорити і ділати самостійно. Їх завчасу приучували брати на себе відвічальність, знати коли і що говорити, тай знати, коли треба мовчати. Необдумане слово, висказане в присутности їх ворогів, могло виставити на небезпеку не лиш життя говорившого, але і життя соток його побратимів, тому що вороги правди, подібно вовкам, котрі гоняться за своєю добычею, переслідували тих, котрі осьміялись говорити за свободу віри.

Вальденці посвятили всьо, що посідали за правду, і безнастанно та терпеливо трудилися ізза насущного хліба. Кождий шматочок землі, що придатний був під управу, вони старанно обробляли; долини і менше управні узгір'я ділались плодоносними. Ощадність і суворе відречення самого себе були частю їх образования, котре діти діставали як одну спадщину. В них впоювали, що Бог так хоче, щоби вони переходили школу життя, і що на наші потреби можуть нам достачити тільки наша власна праця, дбайливість і віра. Такий спосіб хоч і тяжкий, бо вимагає витривалости, був здоровим, і як раз придатний чоловікові в упавшій стані — се є школа, котру Бог дав для його вишколення і розвитку. Підчас коли молодь приучувалась зносити труди і невзгоди,

Вальденські місіонери.

„Вони потайки носили з собою рукописи цілої Біблії або частини“.

звертано увагу на розвиток їх ума. Їх навчали, що всі їх сили, так тілесні як і духовні, належать до Бога, і що всю повинно розвивати ся і звершувати ся для Його служення.

Вальденські церкви по своїй чистоті і простоті рівнялись церквам за часів апостольських. Відкидаючи папу, як голову церкви, і пралатів, вони придержувались Біблії, як найвисшого і неомильного авторитету. Їх проповідники, не так як горді римські священники, йшли за приміром їх Учителя, котрий не прийшов, щоби „Йому служили, але щоби послужити“. Вони пасли стадо Боже ведучи його на зелене пасовисько і до живого жерела Його святого Слова. Далеко від пам'яток світського величчя і препихів народ збиравсь не в розкішних храмах і великоліпних соборах, але в тінні гір, в долинах Альп, або, в часі небезпеки, в гірських вертепах, щоби послухати Слова Божого від Христових слуг. Духовні пастирі не тільки проповідували Євангеліє але відвідували хорих, навчали дітей, наминали заблудших, старались погодити сварячих ся і піддержувати однодушність і братерську любовь. У спокійні часи вони діставали удержанє із добровільних жертв народа, але подібно ап. Павлові, наметнику по ремеслі, кождий із них вчився якогось ремесла або заняття, щоби в случаю потреби міг заробити собі на кавалок хліба.

Молодь діставала своє образование від своїх пастирів. Хоч і звертано увагу на загальні науки, все таки Біблія була головним предметом науки. Євангеліє від Матея і Йоана а також і многі послання виучувались на память. Вони також занимались переписуванням св. Писання. Одні рукописи містили в собі всю Біблію, другі тільки короткі збірки, до котрих приложені були прості переклади текстів від таких, що знали обьяснити Слово Боже. Сами ангели окружали тих вірних робітників. І тим способом сокровище правди, що так довго держалось під спудом через тих, котрі хотіли взнестися понад Бога, знов вийшло на денне світло.

З великим і терпеливим трудом, чисто в глибоких підземних темних вертепах, при світлі факелів переписувалось св. Писання, стихок за стихком, голова за головою. Так продовжалась робота, і обявлена воля Божа присвічала, як чисте золото, що раз, то ясніше, світліше і сильніше в наслідок страждань, потерпівших задля вї, і тільки ті відчували се, що брали участь в тій роботї. Ангели із неба стерегли тих вірних робітників.

Сатана побудив папських священників і пралатів, щоб погребали слово правди під сьмітником заблудження, ереси суевіря, але чудесним способом воно сохранилось незіснутим в протягу цілих віків темряви. Воно не мало людського пятна, але печать Божу. Люди старались всіми силами, щоб затемнити ясне і просте значінне св. Писання і виставити його противлячим ся самому собі, але подібно Нойовому ковчегу на розбурханих хвилях, Слово Боже переносило всі бурі, котрі грозили йому знищенням. Подібно як в копальнях глибоко під землею скриваються багаті золоті і срібні жили, так що всі, хотючи відкрити ті дорогоцінні поклади, мусять глибоко копати землю, так само і св. Писання містить в собі багатства правди, котрі відкриваються тільки пильному, смиренному і молячому ся глядачеві. Бог зділав Біблію навчачою книгою для всіх людей, в дїтинстві, молодости і старости, щоби із неї вчилися по всі часи. Він дав людям Своє слово, обявляючи у нім Самого Себе. Всяке нове пізнання правди є нове откровенне Його характеру. Вивчення св. Писання є Божеським средством звязати людей тісніше зі Своім Творцем, щоби ліпше пізнати Його волю. Се є злука Бога з людьми.

Тоді як Вальденці вважали страх Божий началом премудрости, вони також зносились із внїшнім світом, щоб пізнати людські характери, практичне життє людське і тим вони розвивали свого духа і свій ум. Із тих гірських шкіл декотрі молодці удавались до городських шкіл у Франції або

Італії, де могли найти ширше поле до науки і розвитку своїх думок, як в рідних Альпах. Але такі молодці були наражені на всякі спокуси; вони бачили пороки і стрічались з хитрим діявольськими слугами, котрі старалися хитрим способом запровадити їх в заблудження і оману. Але їх виховання із дитинства було так приспособлене, що вони не боялись ніякої небезпеки.

У школах, до котрих ходили вони, нікому не звірялись із своїми тайнами. Їх одіж була так вшита, що скривали в собі їх великі скарби, дорогоцінні рукописи св. Писання. Ті рукописи, над котрими вони чимало напрацювались, вони носили з собою, і коли була нагода, подавали їх тим, про котрих думали, що серця їх отворені е до прийаття правди. Так Вальденські діти були виховані із малку; вони знали свою роботу і совістно сповняли її. В тих наукових закладах находились декотрі вже навернені на правдиву віру, і часто случалось, що ся наука проникала до всіх, що находились у тій школі, але все таки папські провідники, хоч як цікаві були, не могли довідатись, звідки так звана ересь береться.

Дух християнський е дух мисіонарський. Первим стремлінням обновленого серця е старання привести до Спасителя і других. Такий був дух і Вальденських християн. Вони відчували се, що Бог хоче від них щось більше ніж сохраненне чистої правди у їхній церкві, але що на них вложений е обовязок освічати своїм світлом тих, що находяться у темряві. Через могучу силу Слова Божого вони старались розбити окуви, які наложив на них Рим. Вальденські проповідники з початку дістали образование мисіонерських вістників, і кождий, хотівши стати священником, мусів наперед набрати вправи, як евангелист. Заким його назначили пресвитером церкви на родині, кождий з них мусів перше працювати найменше три літа на тім або иннім мисіонерським полі. Ся служба, котра з самого початку злу-

чена була з відреченням самого себе і пожертвованнем, приготувляла до тяжкого стану пастирського в часах, коли душі людські найбільше страждали. Тих місіонерів висилано по двох, так само як Ісус посилав по двох учеників. З кожним молодим чоловіком посилено одного старшого, як досвідченого товариша, котрого молодший мав у сім слухати, а між тим старший із своєї сторони старався молодшого повчити. Ті співробітники не завсігди ходили разом, але часто сходились на молитви і поради, і взаємно піддержували оден другого.

Щоби не навлечи на себе небезпеки, вони мусли скривати свій дійсний характер. Отже кожний з проповідників знав якесь ремесло і так вони занимались ремеслом, а при тім коли був на се відповідний час, то проповідували. Дуже часто вони показувались як купці і ходили з товарами від хати до хати. Вони носились також і з цінними товарами, як шовк і другі дорогі украшения, котрих в тих часах не так легко було дістати і тим способом вони находили доступ там, де в противнім случаю, ніколи би їх не допущено. Їх серця все були звернені до Господа і вони просили в Його помочи роздавати дорогоцінніші ще сокровища, як золото і дорогі камені. Тай вони потайки носили з собою примірники св. Писання, і радо давали тим, котрі хотіли прийняти їх.

З початку церкви посилали своїх місіонерів на рівнини і долини у піднижа гір, а опісля також і в дальші сторони. В грубій, запорошеній від дороги одежи, подібно як Господь, ті мандруючі проповідники переходили через більші міста і заходили навіть у дальші сторони. Всюди вони сіяли дорогоцінне зерно. Церковні громади закладались всюди, куди лиш зайшли, і кров мучеників свідкувала о правді. День Божий обявить богаті жнива душ, котрі були зібрані вірним трудом тих мужів. Потайки і мовчки Слово Боже нашло свою дорогу серед християнства і воно радісно принималось так по хатам як і в серцях людських.

Св. Писання відкривало Вальденцям не тільки образ діявства Бога з людьми в минувшині, і відвічальність і обовязки їх в теперішности, але воно показувало їм на небезпеку і славу будучности. Вони вірили, що кінець всьому недалекій, читали Слово Боже з молитвою і сльозами і ще більше заглиблялись в тих дорогоцінних поученнях і уділяли і другим ту спасительну правду. Вони бачили в Біблії плян спасення і находили утіху, надію, мир і віру в Ісусі. В міру того, як розум їх просвічався і серце їх наповнялось радістю, вони старались поширять ті лучі і на тих, котрі находились у темряві папського заблудження.

Вони бачили, як нарід під проводом папи і сьвящеників надармо старався дістати прощення через мученне свого тіла за гріхи. Навчений вірити, що прощення можна заслужити добрими ділами, народ безнастанно дививсь на себе, пробуваючи у своєму гріховному стані, і видячи себе виставленим на гнів Божий, він мучив свою душу і бичував своє тіло, але не находив ніякої пільги. Тим способом щирі душі були звязані наукою Риму. Тисячами вони лишали приятелів і кривних, і лишались на ціле своє життя за монастирськими мурами. Тисячі із них надармо шукали покою в часто повторяючих ся постах, жорстоких бичованнях, безсонних ночах, при чим вони цілими годинами лежали на холодній і сирій підлозі у своїх вбогих кімнатках; в довгих мандрівках по святих місцях, понижаючих покаяннях і страшних муках. Інші знов, котрих мучило чувство гріховности, перед страхом гніву Божого, продовжали мучити ся, аж наконець замучене тіло не могло більше того перенести і без найменшого луча світла і без надії йшли в могилу.

Вальденці старались принести хліб життя тим жаждущим душам і поділитись з ними вісткою покою із обітвання Божого і вказати на Христа, як на одинокую надію спасення. Навчання, що добрими ділами можна відкупитися від гріха, вони називали заблудженнем. Надія на людські заслу-

ги закриває від наших очей безконечну любов Христа. Христос умер як жертва за чоловіка тому, що упавше чоловіцтво не могло мати ніяких заслуг перед Богом. Заслуги розп'ятого і воскреслого Спасителя — підвалина християнської віри. Зависимість душ від Христа і зв'язь з Ним помістю віри повинна бути така сама, як зв'язь кожного з членів зі всім тілом, або виноградної лози з виноградним деревом.

Навчання пап і священників довели людей до того, що вони дивились на характер Божий, а навіть на Христа, як на щось строгого, понурого і відражаючого. На Спасителя дивились як би Він не інтересував ся упавшим чоловіцтвом, на се треба аж посередництва. І ті душі котрі були осьвічені Словом Божим, старались показувати тим людям на Ісуса, як на милосердного і любячого Спасителя, котрий з отвертими руками всіх запрошує прийти до Него з своїми тяжкими гріхами, своєю журою і своїм горем. Вони хотіли усунути перешкоди, нагромаджені сатаною, щоби люди не бачили обітовання і не приходили прямо до Бога, не виявляючи перед Ним своїх гріхів, і не дістали прощення і упокою.

Вальденські місіонери відкривали голодним душам дорогоцінні правди Євангелія. Вони обережно вивчали старанно написані часті св. Писання. Се була для них велика радість подавати надію грішній душі, котра тільки в Бозі виділа свого мстителя, очікуючого, щоби кожному дати по своїй справедливості. З дрозжачими губами і мокрими від сліз очима, часто на колінах, той місіонар відкривав своїм братам дорогоцінні обітовання, котрі були одинокою надією грішника. Таким способом світло правди проникало у многі душі, розганяючи темні хмари, і сонце праведности осьвічало серце своїми іспіляючими лучами. Часто случалось, що та або друга часть св. Писання читалась по кілька разів, бо слухач як би хотів переконатися, чи се добре він чув. А іменно хотілось знов почути тих торжественних слів: „Кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха“.)

*)1 Йоан. 1: 7.

„І, як Мойсей підняв угору гадюку в пустині, так мусить бути піднятий і Син чоловічий, щоб кожний віруючий в Него не погиб, а мав життя вічне“. *)

Таким способом омана Риму стала ясною. Вони бачили, що посередничество людей або ангелів для грішників нічого не вартало. Коли правдиве світло пробуджало їх душі, вони з радістю закричали: „Христос мій священик; Його кров моя жертва; Його вітар — моя сповідальниця“. Вони цілковито опускались на заслуги Ісуса, повторяючи слова: „Без віри ж не можна угодити Богу“. *) „Бо й нема иншого імя під небом, даного людям, щоб ним спастись нам“. *)

Для инших із тих душ, що переносили сильні бурі, спасення було за велике, щоби вони могли відразу поняти Його. Така велика була пільга, яку воно принесло; цілі потоки світла вилялись в їх душі, як чули себе перенесеними на небо. З довірем вони клали свою руку в руку Христа, ставили свої ноги на камінь спасення. Весь смертельний страх пропав. Тепер вони могли з радістю в серці йти в тюрму або на костер, наколи вони могли тільки тим способом прославити імя свого Спасителя.

Таким способом Слово Боже потихоньки виходило на світ і часто читалось самотній душі, або і більшій товпі, котра стремилась до світла правди. Так нерозривно переходили цілі ночі. Здивованне і подивляння слухачів було так велике, що місіонер нерозривно мусів пристановити своє читання, щоби добре могли порозуміти благовісте спасення. Часто було чути слова: „Чи на правду прийме Бог мою жертву? Чи змилосердиться Він наді мною? Чи простить Він мені?“ І у відповідь читалось: „Прийдіть до мене, всі знеможені та отягчені, я упокою вас“. *)

У вірі вони приймали обітвання, і радісну відповідь можна було почути: „Не треба більше мандрувати по святих місцях, ані ходити, страждаючи від всяких невзгод на поклонення мощам. Я можу прийти до Христа у тім виді, в

*) Іоан. 3: 14, 15. *) Жд. 11: 6. *) Діян. 4: 12. *) Мат. 11: 28

яким нахожусь — грішний і не святий; і Він вислухає молитву каючогося“. „Гріхи твої прощаються тобі і мої також, навіть мої можуть бути прощені“.

Велика радість наповняла серця, і ім'я Ісуса було прославлене хвалою і подякою. І ті щасливі душі повертались до дому, щоб передати світло і другим, і розповісти їм про все, що бачили і чули, і що вони найшли правдиву і живу дорогу. В словах св. Писання заключалась якась надзвичайна сила, що отверто заговорила до їх сердець, що шукали правди. Се був голос Божий, переконуючий слухача.

Божий післанець йшов своєю дорогою, але його скромне заховання, його щирість, його повага і глибока побожність були предметом чистих розговорів. В многих случаях його не питали звідки прийшов і де йде. Вони з початку були так обтяжені, а опісля переповнені чувством радості і вдячності, що і не думали про те, щоби запитати його. Коли вони запрошали його зайти до них то він заявляв, що він іде шукати загубленої віщі. „Чи ж се не був ангел небесний?“ питались вони.

В многих случаях того післанника Божого більше не бачили. Він удав ся в другі сторони, або його життя закінчилось десь в який-нибудь тюрмі, або його кости лежали там, де він свідкував о правді. Але слова, які він оставив там, не могли бути знищені. Вони звершили своє діло в людських серцях, і благословенні їх наслідки будуть вповні оцінені тільки в день суду.

Вальденські місіонари заходили і до царства сатани і через те власти тьми мусли держатися на осторожности. Всяка робота тих місіонарів була переслідувана через князя тьми, і диявольські слухи боялись їх дуже. Папські провідники бачили добре, що робота тих смиренних мандрівників для них е небезпечна. Наколи вони так дальше позволят поширяться свѣтлу тої правди, то воно розжене темні хмари заблудження, котрі окужили народ, а се притягло би лю-

дей до Бога, і нарештє верховна власть Риму мусїла би упасти.

Одно істнованнє таких людей, котрі піддержували віру початкової церкви, уже було явним свїдоцтвом відпадення Риму, і з тої причини наступила страшна ненависть і переслідування. Рим не міг того знести, що вони не хотїли видати св. Писання. Се було образою для римської власти. І тому постановили змести їх із лица землі. Тепер почались страшні хрестні походи проти Божого народу у їх гірській вітчинї. Інквизитори переслідували їх, і зрїшище неповинного Авеля, котрий упав від злодійської руки Каїна, часто повторялось.

Їх урожайні поля безнастанно опустошались, їх домівки і церкви нищились так, що, де колись були цвітучі поля і хати спокійного, працювотого народу, зісталась тільки пустиня. Як дикий звїр, що занюхав кров, ставсь ще більше страшнійший, так само злість приверженців папських ще більше розгорїлась, дивлячись на страдання їх жертв. Многих із тих вірних за їх простодушну віру переслідували і гонились за ними по долинах, де вони ховались, окружені дрімучими лісами і вершинами скал.

Нїякого обвинувачення вони не могли придумати проти непорочного характеру того Божого народу. Навіть їх вороги казали, що се спокійний, працювотий і побожний народ. Їх провина була лиш в тім, що не хотїли поклонятися Богу так, як папа хотїв. Задля тої провини їх понїжали, оскорбляли і мучили в такий спосіб, який тільки могли придумати люди і дїявол.

Коли Рим задумав винищити ту ненависну секту, папа видав булю, у котрій вони були осуджені як єретики, і передані на загибель. Їх не обвинувачували як неробів, нечестних або розпустників, але вони провинились тим, що вигляд їх був побожний і святий, чим зводили „овець правдивого стада“. Для того папа постановив знищити ту шкідля-

ву і погану секту злодіїв, і наколи вони не відречуться своєї віри, то будуть розторочені, як їдовиті зьмії. Чи надієв ся сей гордий володар коли нібудь стрітити ся з тими словами? Чи він знав, що вони записані в небесних книгах, і на суді еще раз будуть представлені йому? Ісус говорив: „Скільки раз ви чинили се одному з сих братів моїх найменших, мені чинили“.)

В тій булі покликували всіх членів брати участь в христовім поході проти еретиків. І щоби заохотити їх до того жорстокого діла, папа освободив їх від всіх церковних кар дочасних і загальних; хто прилучився до хрестового походу, то папа звільняв їх від всякої присяги, потверджав їх право на посілости, які вони неправно набули, і простив гріхи всім тим, котрі бї хоч одного еретика убили. Буля та касувала всі угоди, заключені з Вальденцями, приказувала їх служачим лишати свою службу, закаувала давати їм яву нібудь поміч і надавала повне право завладіти їх майном. Із того документу можна добре бачити того пануючого духа, від котрого всьо походить; се є рик дракона, а не голос Христа, котрий дається чути тут.

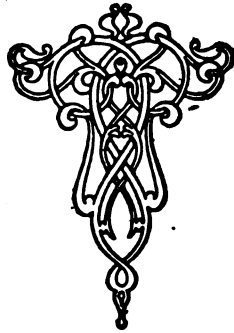
Папські провідники не хотіли услухати Божого закону і після него ділати, але робили так, як їм Рим приказував. Наступили страшні драми. Безбожні і морально упавші священники і папи робили те, що їм сатана препоручив. У них милосердя не було. Той сам дух, що розпав Христа і убив апостолів, котрий воодушевляв кровожадного Нерона проти вірних Богу за його часів, щоби освободити землю від людей, що їх Бог любить.

Переслідовання, котрі навіщували побожних людей впротягу многих віків, переносились з терпіннем і витривалістю, що приносило славу Спасителю. Помимо хрестових походів, помимо варварської різні, від котрих пострадали, вони таки не переставали висилати своїх місіонерів, щоби поширяти далі дорогоцінну правду. Їх переслідували до

*) Мат. 25: 40.

смерти, але кров їх орошала посіяне зерно, і воно видало плоди. Так Вальденці свідкували за Бога сотки літ до Лютра. Розсіяні на всі сторони, вони там сіяли зерно реформації, котра почалась за часів Виглифа, повсюду поширялась за часів Лютра і ще поширюєсь в останніх часах тими, котрі також готові в терпіти все „за Слово Боже, і за свідкування Ісуса Христа“.)

*) Одр. 1: 9.

Г О Л О В А — V.

ІВАН ВИКЛИФ.

До реформації було всього тільки кілька примірників Біблії, але Бог не хотів, щоби Слово Його зовсім щезло. Його правда не мала бути на завсїгди закрита. Він легко міг розв'язати слово життя, як і отворити двері тюрми і ворота, щоб випустити Його слуг на волю. В ріжних закутках Європи св. Дух побудив мужів шукати правди, як захованого скарбу. Провідіннем Божим їм дісталось у руки св. Писання, і вони з великим заінтересованнем вивчили його зміст. Вони були готові прийняти світло, як би там не було. Хоч і їм не всьо було ясно, но все таки могли пізнати правду, давно закриту перед ними. Як ті небесні післанці вони виступали, розірвавши окуви суевіря і заблудження, і кликали тих, що так довго рабами були, щоб встали і освободили ся.

Слово Боже сотки літ оставалось закритим для народа, кромі Вальденців, бо воно було писане в такій мові, що його тільки учені розуміли. Але настав час, коли св. Писання було переведене на ріжні мови, і було доступним для народа на його рідній мові. Час півночі, пережитий світом, устав. Часи темряви поступенно щезали, і у многих сторонах появились признаки ранньої зорі.

В чотирнайцятім віці появилась в Англії рання зоря реформації. Іван Виклиф був вістником реформації не тільки для Англії, але і для всього христїянства. Великий про-

тест, який він висказав проти Риму, ніколи вже не замовк. Тим супротивленням повсталала боротьба, в наслідок чого наступила свобода так для одиноких осіб, як і церковів і народів.

Виклиф дістав висше образование, і для него страх Господень був началом мудрости. В школі він був знаним ізаа своєї побожности, своєї здібности, і також із своєї глибокої науки. А що любив дуже учити ся, то він познакомив ся із усякими науками. Він студював схоластичну філософію, а також гражданське і церковне право, спеціально право його рідного краю. У його пізнійшим життю ся наука дуже йому придалась. А іменно його знанне тогдашної спекулятивної філософії приспособило його виявити її фальшиву науку, через знанне церковного і гражданского права він був приготовиний до великої боротьби за гражданську і релігійну свободу. Знаючи дуже добре св. Писанне, а маючи ще до того висше шкільне образование, він в учених диспутах був непоборимий. За його природні здібности і глибоку науку не тільки приятелі, але навіть вороги його поважали. Його приверженці з вдоволеннем дивились на свого провідника, бо він був первим між ученими, і його вороги не посміли безславити діла реформації, бо бачили силу і знанне її поборника.

Коли Виклиф був еще учеником, він вже зачав студювати св. Писанне. В тих часах, коли Біблія була писана в старинних мовах, то лиш учені могли найти дорогу до правди, котра була закрыта для необразованих людей. Таким способом дорога для будучої роботи Виклифа, як реформатора, була уже підготовлена. Люди науки студювали Слово Боже і нашли у нім обявлену і вільну благодать. Вони поширювали се пізнанне правди і побуджали других навертати ся до живого Божого Слова.

Коли увага Виклифа була звернена на св. Писанне, він з тою самою точністю, котра приспособила його завладіти шкільними науками, взяв ся до студювання Біблії. До сих

пор він чув великий недостаток, котрий не могли заступити ні схолястичні студії ні наука церкви. В Слові Божім він найшов те, чого перше дармо шукав. Тут він бачив обявлений плян спасеня, а Христос йому представляв ся, як одинокий посередник для людей. Він посвятив себе служити Христу і постановив проповідувати відкриті через него правди.

Як і пізнійші реформатори, Вיקлиф з початку не предвидів кінця своєї роботи. Він не з наміром спротивляв ся Римови, але із посвяти для правди, боротьба з заблудженнями сталась неминучою. Чим більше він пізнавав фальшиву науку Риму, тим горячіше став поширяти науку св. Писання. Видячи, що Рим оставив дорогу правду задля людських переказів, він сміло обвинувачував священство в тім, що виключило св. Писання, і жадав, щоби Біблія наново була дана народови і щоб єї авторитет знов був признаний в церкві. Він був дуже здібним учителем і вимовним проповідником, і сам так жив, як проповідував. Його знання св. Писання, його сили ума, його чисте життя, а також його велика відвага, його справедливість і щирість давали йому загальне поважання і довіре. Многі із народа стались невдоволені із своєї попередньої віри, бачивши несправедливість, яка панувала в римській церкві, і з нескритою радістю витали правду, котру Вיקлиф відкрив їм; папські знов провідники дрожали від гніву, коли бачили, що той реформатор має більший вплив, як вони сами.

Бистрий ум Вיקлифа пізнав всі заблудження Риму і сміло виявляв многі надужиття його. В той час, як він був капеляном короля, остро виступав проти папської данини, котру король мусів давати папі, і указував на те, що папські претенсії на авторитет над світськими правителями протівляться так розумові, як і откровенню. В Англії ті претенсії папи були причиною великого гніву народа, і наука Вיקлифа мала великий вплив на державних мужів. Король і дворянство злучились разом, щоб ставити опір папській світ-

ської власти, і не платили йому більше данини. В той спосіб папській власти в Англії нанесено великий удар.

Друге зло, проти котрого Вיקлиф вів довгу і рішучу боротьбу, було заложення ордену жєбручих монахів. Ті духовні жєбраки лазили по цілій Англії і стались чистою заразою і тягаром для суспільства. Індустрія, школи, мораль, все на тім терпіло. Не лиш що лїннєве жєбрацьке життє монахів було тягаром для народа і послїдні соки із него висисало, але ще до того ділало честну роботу понижаючою. Молодь деморалїзовалась і упадала морально. Під впливом тих монахів багато молодих людей без відома родичей вступало до монастира, бо їм таке ледаче і безжурне життє подобалось. Один із первих отців римської церкви поставив монашєський права навіть висше дитячої любви і послуху, бо твердив, що „наколиб твій отець зі сльозами і з плачем лежав перед твоїми дверми, а твоя мама показувала тобі черево, котре носило тебе і груди, що кормила тебе, то дивись, щоб ти потоптав їх ногами, і відверни ся, і йди просто до Христа!“ Через ту „страшну нєлюдськість“, як виражався про неї Лютер, котра „лицює бїльше вовкові або тиранові, як христїянинові і чоловікові“, серця дїтей ставались затверділими зглядом своїх родичїв. Тим способом папські провідники, подїбно фарисеям в старині, переступили заповіді Божї задля своїх переказїв, в наслідок чого дома пустїли, а родичї зіставались без своїх синїв і доньок.

Навіть унїверситєтських студентїв монахи заманювали фальшивими представленнями, щоби приставали до їх ордену. Многі із них опїсля жалували того кроку, коли побачили, що позбавили себе щастя в житю, і спричинили тим гризоту для своїх родичїв. Але раз попавши у лапку, уже бїльше не можна було добити ся свободи. І задля того многі родичї не хотїли посилати своїх дїтей до висших шкіл, в наслідок чого число студентїв меншалось. Школи пустїли і неучтво брало верх.

Папа надав право тим жебрунам монахам слухати сповіди і прощати гріхи. І се було жерелом великого зла. Так як ті жебраки — монахи хотіли мати більше доходів, то вони прощали гріхи на так легких услівях, що всякого рода криміналісти приходили до них, внаслідок чого зіпсуття росло в страшний спосіб. Бідаки і недужі мусіли терпіти, так як не було чим їх спомагати, бо всьо заберали і пожерали монахи, а хто би не хотів їм нічого дати, то публично називали його безбожником. І хоч вони називали себе убогими, то все таки їх богацтво умножалося. Народ біднів, а вони, мешкаючи в пишних будинках, жили собі по великопанськм і гуляли та розпусували. Сами провадили час в роскошах і достатках, а дурачків посилали між люди, котрі розказували людям всякого рода байочки і небилиці і забавляли їх ріжними штуками, а при тім всім обертали їх і стригли як баранів. Така була робота тих монахів, котрим вкінци вдалось наклонити народ до суевіря і забобонів, і впоіти в них віру, що признанне папу за голову церкви, поклоненне образам і подаянне жебручим монахам є обовязком кожного релігійного чоловіка, через що можна приготувити для себе місце у небі.

Учені і побожні люде дармо старали ся зреформувати той жебручий монаший орден. Вукліф, у котрого було більше бистрого ума, ударив зло із самого кореня. Він заявив, що сама система монашества неправильна і повинна бути усунена. Начались переговори і запити. Коли монахи переходили через край і продавали відпущення гріхів від папи, то многі начали сумнівати ся у те прощення за гроші і запитували себе чи не можна б ліпше найти прощення гріхів в Бога, як в римського архіерея? Богато було таких, що згіршилися захланністю тих жебручих монахів, стараючись впускатись з ними в боротьбу настільки, наскільки було конечним, щоби звернути увагу народа на науку Біблії і її основателя. Він учив, що папа має лиш таку власть виклю-

чати із церкви або давати прощення людям, як і кожний звичайний священик, і що ніхто не може бути виключений, наколи він не є потуплений через Бога. Се був найліпший спосіб, якого він ужив, щоб повалити папську духовну і світську власть, силою котрої він держав мільйони людей в неволі.

Виклифа знов вибрано, щоб боронив прав королівського дому проти вмішування ся Риму і, будучи назначений королівським послom, він два літа перебув в Нидерляндах, де вів переговори з папськими повномочниками. Тут він пізнав ся з французьким, італійським висшим духовенством і, маючи нагоду заглянути за куліси, через що не одно йому виянилось, чого він не добачив би в Англії. Він навчив ся багато такого, що йому опісля придалось у його роботі. У тих післанниках папських він вичитав правдивий характер і ціль папської ерархії. Він, повернувши до Англії, викладав свою науку ще з більшою отвертістю і ревністю. Він вияснив народови, що користь, гордість і омана се — боги Риму.

В одній із його статей він говорить про папу і його колекторів: „Папа і його колектори забирають від нас все, що повинно служити для піддержання життя бідних. Кожного року тисячі червінців із королівської каси дають ся йому для святих дарів і інших духовних річей, а се є проклята ересь і симонія (святокупство), і допроваджує усе християнство до того, що воно потверджує ту ересь і піддержує її. В самій річи, наколиб наше королівство мало великанську золоту гору, і ніхто би не брав із неї тільки колектори того гордого світського архієрея, то з часом таки не стало би і тої гори. Він забирає всі гроші із нашого краю, а нічого не дає за те, кромі Божого прокляття за свою симонію“.

Невдовзі після свого повороту до Англії, Виклиф був іменований священиком через короля в Лютерворсі. Се було доказом, що королеви сподобалась його отверта бесіда. Виклиф мав отже великий вплив так на королівський двір як і на народ.

Але незабаром громи Риму загреміли проти Вукліфа. Три декрети т. з. булі були післані в Англію, в університет, королю і пралатам, де всім було приказано предприняти безпроводочні і рішительні міри, щоб примусіти мовчати учителя еретицької науки. Хоч і ще до прибуття булі єпископи у своїй ревности завізували Вукліфа, щоб явив ся перед ними на слідство, але двох із знатних королівських князів відпровадили його до суду, а народ, окруживши дім, увійшов силою до него, через що судії так настрашились, що мусіли на якийсь час відложити справу, а реформаторови дозволено спокійно відправити ся своєю дорогою. Невдовзі після того Едвард III умер, котрого прелати в його послідних днях старали ся привернути на свою сторону, і попередний покровитель Вукліфа став регентом королівства.

Папська буля вложила на Англію обовязковий приказ увязнити еретика. Все те, розуміється, пахло огнем. Здавалось, що Вукліф невдовзі стане жертвою Риму. Але Той, Котрий уже давно сказав Своїму слугі: „Не бійся, я тобі щит“¹⁾, знов простер Свою руку, щоби зашити Свого слугу. Смерть прийшла, але не до реформатора, тільки до папи, котрий постановив, що Вукліф має згинуту. Григорий XI умер, а суд, котрому препоручено було судити Вукліфа, розійшовсь.

Провідінне Боже ще далі зарядило так, щоби дати можливість розвистися реформації в Англії. По смерти Григория вибрано нараз двох папів. Обидва вибрані папи держали себе за непогрішних і жадали послуху, виповідаючи війну один другому. Хто був про них, того прокляли, а хто за ними, тому обіцяно царство небесне. Та подія дуже ослабила власть папства. Обі партії тепер воювали з собою, а Вукліфа зіставили в спокою. Прокляття і взаїмні обвинувачення дітали від папи до папи і кров лялась потоками. Преступлення і ганьба упали на церкву. А наш реформатор за той час на приході в Лютерворсі, в затишу, усердно займався

¹⁾1 кн. Мойс. 15: 1.

тим, щоби відвернути людей від воюючих папів і звернути їх увагу на Ісуса, князя покою. Той нелад з цілою тою боротьбою і зіпсуттем, котра повстала із того, приладив дорогу до реформації, і народ увидів і переконався, чим дійсно папство було. В одному із його писань про „роздор папів“ Вיקлиф відзивається до народу, щоби задумався над тим, чи не говорять ті два архіереї правду називаючи оден другого антихристом. „Ворог“, говорив він, „більше не панує через одного, але через двох священників, щоби люде тим лекше в імя Христа побідили обидвох“.

Подібно своєму Учителю, Вיקлиф проповідував Євангеліє бідним. Не вдоволяючись тим, що правда поширилась в скромних родинях його власного приходу в Лютерворсі, він постановив, що єї треба проповідувати по цілій Англії. Щоби того доконати, він з'організував смирних і відданих Богу людей, котрі любили правду і нічого так не хотіли як поширення єї. Ті мужі всюди ходили, учили по базарах, на вулицях більших міст і по селах. Вони віднаходили слабих, убогих і хорих, і говорили їм про радісну вість о милости Божій.

Будучи професором богословія, Вיקлиф проповідував Слово Боже в університетських аудиторіях. Він так знав ясно представити правду своїм ученикам, що його називали „євангельським доктором“. Але найбільшим ділом в його життю був переклад св. Писання на англійську мову. В його книзі „про правду і значінне св. Писання“, він говорить про намір перекласти Біблію так, щоби кождий уроженець Англії міг прочитати собі ті чудні діла Божі на своїй рідній мові.

Але його робота нараз устала. Хоч він ще не мав шістьдесять літ, але безнастанна праця, наукові заняття і напади зі сторони його ворогів так підтяли його сили, що він передчасно постарівся. Вони думали, що він тепер буде жалувати того, що наробив тільки зла для церкви і покає ся, і

вони поспішили у його кімнату, щоби його сповідати. Представителі чотирох релігійних орденів з чотирма світськими урядниками зібрались буцім то у його смертельній постелі. „Смерть на Ваших устах“, сказали вони, „покайтесь в Ваших гріхах і відречтесь в нашій присутности від всього, що Ви говорили проти нас“. Реформатор мовчки вислухав їх, опісля попросив свого слугу, щоб підняв його на подушках, і спокійно подивив ся на стоячих перед ним і ожидавших відречення, він заговорив твердим і грімким голосом, перед котрим вже нераз дрожали: „Я не умру, але буду жити і буду далі виявляти злодійство жєбручих монахів“. *) Здивовані і завстиджені монахи вийшли із кімнати.

Слова Вיקлифа сповнились. Він жив, щоби дати у руки своему народови Біблію, найсильнішу зброю проти Риму, назначену для його освободження, просьвічення і євангелізації. При звершеню того діла він примушений був поконатися великі і тяжкі перешкоди. Вיקлиф підупав на силах; він знав, що йому осталося всього кілька літ для його роботи, він бачив супротивлення, з котрим він мусить бороти ся, але надіючись на обітування Божі, він ішов вперед і ніщо не застрашило його у своїм великим ділі. Провідіннем Божим піддержувались його тілесні і духовні сили, і завдяки його великого досьвіду він приспособився до дуже важної і великої роботи. Між тим як ціле християнство находилось у великому забурєнню, реформатор в своїому приході в Люторворсі, незважаючи на бурю, яка бушувала воколо него, віддався цілковито своїй вибраній праці.

Наконець робота скінчилась — англійський перевід Біблії був готовий. Слово Боже було доступним і для Англії. Реформатор тепер не боявся більше ні костра ні тюрми. Він передав в руки англійського народу світло, котре ніхто не міг загасити. Давши своему народови Біблію, Вיקлиф тепер найбільше старав ся про те, щоби розірвати кайдани темноти і порока. Він старав ся вивисити і освободити

*) Д'Обинс, кн. 17, гол. 7.

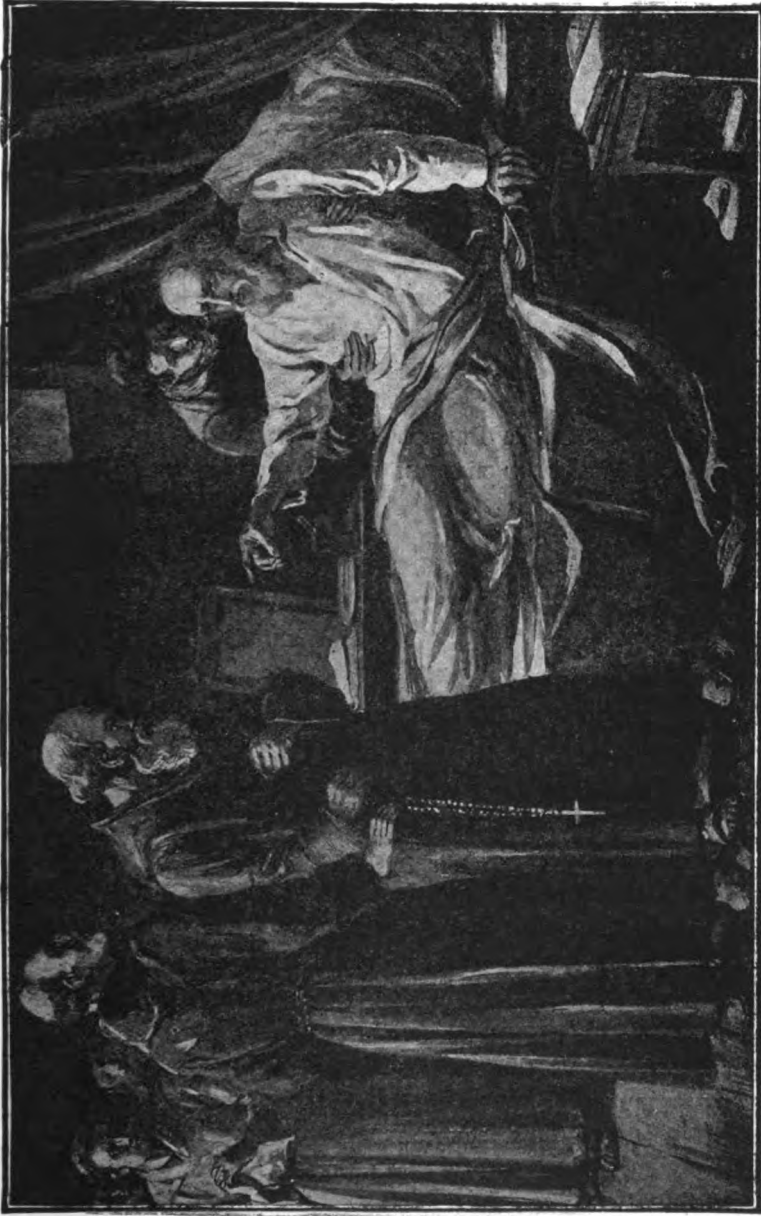
свою вітчину, і його перемога була велика, більша від всіх, яка коли могла бути доконана на полі битви.

Так як тоді ще не було печатень, то переписування Біблії було утруднене і йшло поволі. Заінтересованне було так велике, що багато було таких, що добровільно займались переписуванням, однак переписували тільки з трудом могли вдоволити потребуючих. Деякі із багатших хотіли мати цілу Біблію. Інші знов купували для себе тільки частями. А в багатьох випадках кілька родин складались на одну цілу Біблію. В той спосіб Біблія Вайкліфа в короткім часі знайшла доступ до кожної хати.

Відкинування ся до людського розуму розбудило їх із тяжкої папської неволі. Вайкліф тепер учив їх протестантської доктрини, а іменно спасення через віру в Христа і одної непогримости св. Писання. Проповідники, котрих він вислав, поширяли Біблію і реформаторські писання з таким успіхом, що нова віра була прийнята майже половиною народів Англії.

Появлення Біблії спричинило великий страх між духовенством. Воно тепер мало до роботи з далеко сильнішим противником як Вайкліф, з противником, проти котрого їх зброя була за слаба. В тих часах не було такого права, котре би заказувало Біблію в Англії, так як вона ще ніколи не була доступна людям на їх рідній мові. Такі права аж опісля були запроваджені і дуже заострені. Між тим, помимо супротивлення священників, одного часу можна було поширяти Слово Боже.

І знов папська церква зачала думати о тім, як би заглушити голос реформатора. Його завізвали три рази перед суд, але надармо. З початку синод і єпископи оголосили його писання як єретицькі, і опісля привернули молодого короля Ричарда II на свою сторону, внаслідок чого був виданий королівський декрет, після котрого кожний, хто придержував ся проклятої науки, мав бути увязнений.

Виклиб і монети.

„Я не веру, але жите було, і знов вивиди-
те му вродіства жеручих монетів“.

В синоді Вיקлиф відделикував ся на парламент, неустрашимо обвинувачував перед народним зібранням єрархію і жадав усунення страшних надужитъ, котрих церква допускала ся. З удоводняючою силою він представив неправне вмішуння ся і зіспуттє папського престола. Його вороги тим страшно змішались. Приятелів і помічників Вיקлифа вони вже змусили піддатися, і тепер певно надіялись, що і сам реформатор, на старости літ, самітний і без приятелів, покориться подвійному авторитетови, короні і мітрі. Але замість того папісти були побіджені. Парламент, побуджений переконуючою бесідою Вיקлифа, зніс королівський едикт, і реформатор знов став вільним і ніхто його не сьмів переслідувати.

По третій раз його завізвано перед суд, а іменно перед найвисше церковне судилище в королівстві. Але тут не пощадили зовсім єреси. Тут нарештє Рим побідить, і робота реформатора буде раз конець: так думали папісти. Наколиб вони могли діпняти своїй цілі, то Вיקлиф мусів би відречи ся свого навчаннєа, або оставити суд, щоб бути переданим на спаленнє.

Але Вיקлиф не відрікся нічого, бо він не хотів бути лицемиром. Неустрашимо боронив своїй науки і збивав обвиненнєа своїх ворогів. І опісля, забувши за себе і де находиться, він запросив своїх слухачів перед суд Божий, щоб зважити їх фальшиву науку і оману на вазі вічної правди. Сила Св. Духа далась чути в судовій палаті, і так обняла слухачів, що приковала їх до місця, і здавалось, що не мали сили оставити його. Слова реформатора прошили їх серця, як стріли із Господнього колчача. Обвиненнєа в єреси, котре вони поставили про него, він з переконуючою силою звернув на них самих. Чому, запитав він, вони сьміють поширяти свої заблудженнєа? Ізза користи, щоби торгувати Божою милостію.

„З ким, думаете ви“, сказав він нарешті, „ведете боротьбу? Зі стариком на краю могили? Ні! З правдою,— з правдою, котра є сильніша від вас і побідить вас“. Сказавши се, він оставив зібрання, і ніхто із ворогів не посмів задержати його.

Робота Веклифа була майже скінчена. Знамя правди, котре він так давно носив, невдовзі мало випасти із його рук, але він ще повинен був свідкувати за Євангеліє. Правда повинна проповідувати ся в самому Римі, в кріпости царства заблудження. З причини його ереси Веклифа завізнали явитися перед королівським судилищем в Римі, котре так часто проливало кров святих. Грозяча небезпека йому добре знана була, але помимо того він прийняв би завізнання, наколиб параліж не був перешкодив в його подорожі. Але не дивлячись на се, що його голосу не було чути в Римі, він все таки міг говорити через письмо. І він се хотів зробити.

Із свого прихода реформатор написав письмо, котре, хоч написане в шанібнім і християнським дусі, містить в собі острій докір папі проти пихи і гордості папського двору. „Направду я рад“, писав він, „виявляю перед кождим ту віру, котрої я держусь, відкрию і обявлю, а іменно римському єпископови, котрий потвердить мою обявлену віру, о скільки я думаю, що вона є вірна і правдива, або може поправить її, наколиб заключала в собі заблудження. Но перше я думаю, що Євангеліє Христа є тілом Божого закону... Я кажу, що римський єпископ, о скільки він заступає Христа на землі, між всіми людьми він перший повинен підлягати закону Євангелія, бо величів учеників Христових не складалось із світського знання і почитий, але в точнім насліджуванню Христа в його життю і звичаях... Христос, коли жив на землі, був бідним, скинув з себе все світське пановання і відкидав всякі почити“.

„Ні оден вірний муж не повинен наслідувати папу, або якого-нибудь святого, хіба тоді, наколи вони наслідували

Ісуса Христа. Петро і сини Заведіві згрішили, коли захопили світських почесний і через те вони противились Христу і не ішли за Ним, і в тих заблудженнях ми не повинні іти за ними.

„Папа повинен відступити світські власти, всі земні посілости і все панованне, а при тім весь духовенство навчати, щоб і вони те саме робили, тому, що так робив Христос, та й Його апостоли.

Наколи я помиляюсь в зким-нибудь із тих точок, то в покорі я готов направити ту помилку, навіть жертвувати своїм життям, коли сего конче потреба буде“.

„Наколи я по своїй власній волі міг присутним бути, то я, розумієть ся, сам лично представив би ся римському єпископови. Але Господь інакше зарядив і навчив мене слухати Бога більше, як людей“.

В кінці він говорить: „Помолімся Богу за нашого папу Урбана VI, щоб він разом зі своїм духовенством пійшов слідами Ісуса Христа, та щоби усьпішно навчав народ, щоб також пійшов їх слідами“.

В той спосіб Виклиф показав папам і кардиналам на тихість і лагідність Христову, при чим він не тільки перед ними, але і цілим Християнство виказував ріжницю між ними і їх Учителем, як вони називали себе Його намісниками.

Виклиф сподівався, що за свою вірність мусить заплатити життям. Король, папа, єпископи змовились, щоби погубити його, і здавалось, що за кілька місяців його поведуть на костер. Але його відвага була непохитна. „Не треба далеко іти, щоби найти мученичій вінець“, сказав він. „Вистарчать проповідувати Слово Христове гордим єпископам, і мучеництво готове. Жити і мовчати... Ніколи! Хай меч, що висить над моєю головою, упаде; я ожидаю удару“.

Але Провідінне Боже завсїгда охороняло свого слугу. Муж в протягу свого життя, виставляючи себе що днини на небезпеку, відважно обороняючи правду, не повинен упасти

жертвою мести своїх ворогів. Вיקлиф ніколи сам не старався боронити себе, але Господь був його обороною. І коли вороги його вже були певні, що він вже є їх добычею, то рука Божя забрала його від них, коли він у своїй церкві в Лутерворсі мав роздавати св. дари нараз упав, поражений паралізом, і в коротким часі закінчив своє життя.

Бог визначив для Вיקлифа його роботу. Він вложив в його уста слово правди і сохранив його, щоби те слово могло дійти до народу. Його життя було захищене і його робота продовжалась аж доки не була положена підвалина для великого діла реформації.

Виклиф вийшов із темряви середних віків. Ще нікого не було, котрий би показав йому дорогу до так великого діла, як реформація. Призваний, як Йоан Хреститель, щоби звершити надзвичайну місію, він був предтечою нового віку. Однак при тій системі, котрої він придержувався, коли вчив правди, можна найти повне єдинство і звершення, котрого другі реформатори, що були по нім, не перевисшили, а навіть деякі з них не дійшли до того за сотки літ опісля. Так широка і глибока була положена підвалина, так крепка і вірна була будівля, що ті реформатори, котрі ішли за ним, не потребували її перестроювати.

Великий рух, спричинений Вיקлифом, через котрий були освободжені совість і розум і дарована свобода народам, так довго привязаним до римського воза, мало свій початок в Біблії. Тут було жерело того потоку благословення, котре як та вода життя протікає через всі віки із чотирнацятого століття. Вיקлиф прийняв св. Писання з безусловною вірою, що воно богодухновенне откровення волі Божої і вірне правило для віри і життя. Його навчили дивитись на римську церкву як на божественний і непогрішимий авторитет і прийняти з незаперечним почитанням закоренивши ся в протягу тисячліття звичаї і навчання. Але він відвернув ся від всього того, щоби послухати Слова Божого. Се був оден автори-

тет, що він казав народови признати. Він навчав, що це церква, говоряча через папу, але голос Божий, говорячи через Його слово, одинокий, божественний, непогрішимий авторитет. І він також учив, що не тільки ціле откровення волі Божої, але що крім того св. Дух одинокий тільки толкуватель, і що кожний, студіюючи Біблію, може пізнати які є його обов'язки. Тим способом він відвертав людей від папи і римської церкви і звертав їх увагу на Слово Боже.

Виклиф був одним із найбільших реформаторів. По його великим розумі, ясности мислей; твердості в обороні правди, і смілости, з якою він її проповідував, з ним можна порівняти тільки немногих, що ішли за ним. Чистота життя, витривалість в наукових занятях і в роботі, велика чеснота і подібна до Христової любов і вірність в служенню се головні прикмети того першого реформатора. І все те діялось помимо духовної темряви і морального зіпсуття того віку, із котрого він вийшов.

Характер Виклифа є свідомством навчаючої і обновляючої сили св. Писання. Се була Біблія, котра зділала його тим, чим він був. Старанне пізнати великі правди божественного откровення дав всім нашим спосібностям свѣжість і силу. Ум розширяєть ся, поняття заострюєть ся і судження дозріває. Студіювання Біблії облагородняє всяку думку, всяке чувство і всяке стремління, чого не може зділати ніяка друга наука. Вона дав твердість в наміреннях, терпіння, відвагу і витривалість; вона облагородняє характер і освячує душу. Усильне і набожне студіювання св. Писання, котре лучить духа ученика прямо з духом Безконечного, видало би людей більше діяльних і більше сильних духом, а також і з більше шляхотними засадами, яких коли дала найбільша філософська школа. „Обявлене слово твоє просвѣчує, дав зрозуміння людям простодушним“^{*)}, говорить псалмист.

Наука, яку поширяв Виклиф, за якийсь час розвивалась. Його послідувателі, знані під іменем Виклифів або Лорардів,

*) Псал. 119: 130.

не тільки ходили по Англії, але запускались і в другі сторони, проповідуючи науку Євангелія. Тепер їх провідника не стало, ті проповідники працювали ще з більшою ревністю, і великі товпи збігались, щоби почути їх науки. Декотрі дворяни, а навіть королева находились між новонаверненими. В многих місцях було видко велику зміну в обичаях народа, і ідолопоклонські символи романизма були викинені із церков. Але незабаром розбурхалась безжалісна буря переслідувань над тими, котрі осмілились зділати Біблію своїм провідником. Англійські монархи ревностно старались сохранили свою власть, шукали помочи в Римі і рішили пожертвувати реформаторами. Проти учеників Євангелія в історії Англії насамперед повстав костер, а за ним слідувало мучеництво за мучеництвом. Оборонці правди, переслідувані і замучені, могли посилати свої жалі тільки до Господа, що над усіма панує. Прогнані як вороги церкви і державні зрадники, вони далі проповідували по укритих місцях, ховаючи ся по хатах бідних людей, або вертепах та печерах.

Помимо страшного переслідування ще сотки літ продовжався спокійний і терпеливий протест проти пануючого зісудтя релгії. Християни того часу ще не мали нового пізнання правди, але вони навчались любити Слово, Боже, почитати та слухати Його, і терпіти за него. Подібно як віруючі за часів апостольських, многі добровільно жертвували своїм майном за для Христової науки. Ті, котрим було дозволено жити у своїх власних хатах, радісно принимали до себе прогнаних собратів, а коли і їх прогнали, то вони радо прилучались до бездомних. Правда, тисячі, не могучи видержати страшних переслідувань, задля свободи жертвували своєю вірою і виходили з арештів, щоби публично відречися всього. І число тих не було маленьке, а між ними находились люде, так із висшого як і низшого стану, котрі неустрашимо в тюремних гамерах, в Лолардових баштах, серед терпіння, спричинено-

го тортурами і поломінням, свідкували о правді і радувались, що вони були гідними терпіти так, як і Він терпів.

Папістам не вдалось виляти всего гніву на Векліфа за його життя, і їх гнів не міг бути заспокоєний до сих пор, доки його тіло спочивало спокійно у могилі. Більше як сорок літ після його смерти собор Констанцький рішив, щоби останки із його костей викопати і публично спалити, а потім вкинути до сусідньої річки. „Ся річка“, пише оден із старих писателів, „понесла попід в Авоп, а Авоп в Северну, а Северна в малі озера, а вони у великій океан, і таким способом є символом віри його навчання, котре тепер поширюєть ся по цілому світу“. ⁴⁾

Вороги його не були в силі зрозуміти великого значіння їх ганебного поступку.

Писання Векліфа повміяли на Гуса з Богемії так, що він відрік ся від многих заблудженій римської церкви і взяв участь в реформації.

Таким способом в тих обох, так далеко від себе віддалених сторонах посіяне зістало зерно правди, і увагу людей звернено на так давно забуте Слово Боже. Божеська рука приготувала дорогу для великої реформації.

⁴⁾ Фулдер, „Церковна історія Британії“.

Г О Л В А — VI.

ГУС І ЕРОНИМ:

Євангеліє ще в девятому віці дісталось до Богемії (Чехів) Біблія переводилась і богослуження відправлялись в народній мові. Але після того як папська власть набирала сили, Слово Боже затемнилось. Григорій VII, котрий забрався „угнітати гордість князів“, також звернув увагу на те, щоби поневолити народ, і умисне на те була видана була, в котрій заказувалось відправляння богослуження в чеській мові. Папа обясняв, що Бог хоче, щоби богослуження відправлялись на незнанім для народа язичі, і що не одно зло і ереси повстали ізза незаховання того правила. І так Рим постановив загасити сьвітло Слова Божого і держати народ в темряві. Але небо постаралось о щось другого, щоб сохранили церкву. Многі Вальденці і Альбігенці, переслідувані у Франції і Італії, прийшли до Чех. І коли вони не проповідували публично, то все таки робили свою роботу по ти-хоньки. І так правда сохранилась від століття до століття.

Уже перед Гусом в Чехах були люде, котрі повстали і явно виступали проти зіпсуття церкви і пороків народа, і вони своїм поступованнем звернули на себе загальну увагу. Сьвященники набрали страху і началось переслідуванне проти учеників Євангелія. Вони мусіли відправляти свої богослуження в лісах і печерах, але і тут найшли їх вояки і многі із них вістали убиті. Наконєць постановлено палити всіх,

що покидають римську віру. Але між тим як християни жертвували своїм життям, вони дивились наперед на торжество їх діла. Один із тих, котрі учили, що спасення дістається тільки через віру в розпятого Спасителя, вмираючи заявив: „Тепер гнів ворогів взяв верх над нами, але не на все воно так буде; хтось повстане із простого народу, без меча і авторитета і проти него вони будуть безсильні“. Час Лютра ще був далекий, але вже появилсь хтось, свідоцтво котрого повинно побудити народи проти Риму.

Іван Гус не походив із визначної родини і завчасу осиротів після смерти свого батька. Його віруюча мати, котра уважала виховання і страх Божий за найбільший дорогоцінний скарб, старалась набути те наслідство і для свого сина. З початку Гус вчив ся в провінціональній школі, а опісля вступив на університет в Празі, де його прийняли безплатно. До Праги випроваджала його мати, бідна вдова. Вона не мала йому що дати на дорогу, але коли вони зближались до великого міста, вона упала на коліна разом із своїм осиротівшим сином і просила Отця Небесного дарувати йому благословення. Чи вона предчувала яким способом Бог учувів молитву?

На університеті Гус відзначив ся великою пильністю і скорим успіхом, а його добре поведіння і дружнє обходження ся з шкільними товаришами з'єднали йому загальне поважання. Він був щирим приверженцем римської церкви і усильно старав ся дістати благословення, котре після його думки тільки та церква могла дати. Підчас одного ювілейного празника він пішов до сповіди, заплатив останний гріш, який мав, і прилучився до процесії, щоби мати участь в обіцянім відпущенню. Скінчивши університет, він став священником, і також дуже скоро відзначився, і його призначали на королівський двір. Він зістав також професором, а опісля ректором університету, де дістав образання. По

упливі кількох літ убогий, безплатний ученик став ся гордістю вітчизни, і його ім'я було знане по цілій Європі.

Однак Гус зачав діло реформації на другім поли. Кілька років після його посвячення він був вибраний проповідником Віфлеємської каплиці. Основатель тої каплиці старався о позволенне проповідувати в народній мові, бо се було дуже важне діло. Помимо закаузу із Риму в Чехах все еще проповідували в чешській мові. Народ св. Писання зовсім не знав і звичайно жив дуже неморально. Гус безпощадно громив зло, віделикуючись безнастанно на Слово Боже.

Оден із Празьких горожан, іменем Ероним, котрий жив у великій дружбі з Гусом, взяв з собою, коли вертав з Англії, писанне Вיקлифове. Англійська королева, перенявши науку Вיקлифа, була чешською принцесою, і за вї впливом Вיקлифова наука була поширювана у вї ріднім краю. Ті книги Гус читав з великим заїнтересованнем. Він вважав їх автора щирим християнином і був готовий кожного разу прийняти систему реформи, за котрою він обставав. Гус, не замітивши сього, уже вступив на стежку, котра мала його завести далеко поза Рим.

Около того часу до Праги прибуло двох чужинців з Англії, щоб поширяти сьвітло Євангелія у тій віддаленій стороні. А що вони отверто виступали проти папи, то правительство скоро примусило їх замовчати. Але їм не конче хотілось покинути свою роботу, отже шукали іншого способу. Вони були артистами і проповідниками, і зачали тепер виступати як артисти — малярі. На доступнім для пароду місци вони нарисували два образи. Оден представляв Христа як Він в'їжджав в Єрусалим, тихий, сидячи на ослиці ¹⁾, в товаристві своїх учеників, босий і в переношенім убраню. Другий образ предсатвляв папську процесію — папу, одітого в богату одежу з тіярою (папська корона), сидячим на пишню вбранім коні; перед ним шли кардинали і пралати в дорогоцінних шатах.

¹⁾Мат. 21: 5.

Тут була проповідь, котра звертала увагу всіх людей. Гурмою народ збирав ся, щоб подивити ся на ті образи. Всі аж надто добре бачили і розуміли, що ті образи означали, і на многих зробила велике вражіння ся суперечність між ти-хистю і лагідністю Христа, Учителя, а гордістю і пихою па-пи, Його мнимого слуги. Се визвало в Празі велике заво-рушення умове, і в коротким часі постановили пійти дальше, щоб уйти небезпеки. Але їх наука не забувалась. Ті обра-зи повліяли також дуже і на душу Гуса, і він зачав тепер більше читати Біблію і твори Вיקлифа. Хоч він еще не був цілком готовий прийняти всі признані Вיקлифом реформи, однак він уже яснійше понимав характер папства, і з біль-шою ревністю осуджував гордість, пиху і відсуттє папської вярархії.

Із Чех світло поширилося до Німеччини, так як без-порядки в Празьким университеті спричинили німецьких студентів забрати ся оттуда. Многі із тих дістали від Гуса перші лекції із Біблії і, повернувши, поширяли світло у своїй вітчизні.

Вість про Гусову роботу в Празі була незабаром занесе-на до Риму і він сейчас дістав завізвання явитись перед па-пою. Услухати розказу значило тільки, що неминуча смерть. Чешські король і королева, університет, дворянство і прави-тельственні урядники подали просьбу до папи, щоби Гусови було позволено лишитися в Празі і вислати до Риму послів для свого оправдання. Замість того, щоби задосить учини-ти просьбі, папа передав його суду, а на місто Прагу кинув церковну клятву.

В тих часах така клятва церковна, як тільки проголоше-но єї, була причиною великого заворушення. Церемонії, які робились при тім, були на се, щоб нагнати страху народови, котрий дивився на папу, як на Божого намістника, що має ключі від неба і пекла і силу призвати так земний як і не-бесний суд. Люде вірили, що брами небесні закриті для

тих, що на них наложена клятва, і що померші позбавлені є всяких милостей так довго, аж доки папа не здіє прокляття. На знак того великого нещастя всі богослуження були застановлені, церкви замкнені, а людей вінчали на кладовищах. Ховання померших було заказано на посвячених на те місцях, і без всяких церемоній загребували їх в ямах де нібудь на полях. Тим способом Рим через міру, дійствующу на воображення, старався управляти совістю людей.

Ціла Прага була заворушена. Більша часть обвиняла Гуса, що се він був причиною того нещастя, і жадала, щоб він за се був укараний через Рим. Щоби трошки притихла та буря, він віддалив ся на якийсь час у своє рідне село. В своїх письмах до своїх приятелів в Празі він говорив: „Колі я відійшов від вас, то се стало ся тому, щоби пійти за приміром Ісуса Христа, і не дати злим можности вічної погибели, і не бути причиною для угнітання і огірчення добрих, а також щоб безбожні священники не перешкаждали проповіді Божого Слова. І так я відійшов не потому, щоби відречи ся від Божеської правди, за котру я з Божою помощю надіюсь умерти“. Гус не переставав працювати, об'їзжаючи дооколичні місцевости і проповідуючи народови св. Євангеліє. Таким способом кроки, які поробив папа, щоб не проповідувалось Євангеліє, було причиною, що воно ще більше поширялось. „Нічого бо не можем проти правди, а за правду“.)

„Душа Гуса, здавалось, за той час його життя перейшла через тяжкі муки. Хоч церква і старалась побивати його громовими ударами, він все таки ще не відрікся від її авторитету. Римська церква все еще була для него Христовою невістою, а папа намістником Христовим. Гус боровся проти надужить авторитетів, а не против самого принципу. Воно спричинило страшну боротьбу між його переконаннями його розума і жаданням його совісти. Наколи авторитетна сила була справедлива і непогрішима, як він думав, то якжеж се

*)2 Корин. 13: 8.

могло бути, що він не міг бути її послухним? Слухати її, по його думці, значило грішити, ну, і чому ж се послушення доводило знов до таких наслідків? Ось і питання, котрого він не міг розв'язати; ось сумнів, котрий мучив його із дня на день. Одиноке розв'язання сього питання було се, що священники церкви стали безбожними і уживали свого законного авторитету для незаконних цілей, як се було і за часів Спасителя. І се побудило його проповідувати другим той принцип, що ми повинні зділати своїм мірилом навчання св. Писання, наскільки воно понятне нашому розумови і відповідає нашій совісти, другими словами, що Бог, як Він говорить в Біблії, а не церква, як вона говорить через священників, є непогрішимий провідник“.)

Коли по якомусь часі заворушення в Празі устало, Гус повернув до своєї Віфлємської каплиці і ще з більшою ревністю і відвагою зачав наново проповідувати Слово Боже. Вороги його рівночасно сильно робили проти него, але королева і многі із дворянства були його приятелями, а також много із народа стояли по його стороні. Многі, порівнюючи його чисту і возвишену науку і його св'яте життє з низькими віронавчаннями, котрі проповідували папські приклонники, і з їх захланністю і розпустою, котрими вони відзначались, мали собі за честь стояти по стороні Гуса.

До сих пор Гус не мав помічників у його роботі, але тепер в ділі реформи до него пристав Ероним, котрий підчас побуту в Англії приняв ученне Виклифа. Вони обидва від того часу були зв'язані в життю, а навіть смерть їх не розлучила.

Ероним відзначався великими здібностями, гарною вимовою і образованием, за що його дуже поважано, але знов Гус перевисшав Еронима що до твердості і сталости характеру. Його холонокровний розсудок був тою уздою, що стримувала горячого Еронима, котрий з християнською по-

*) Вияі, кн. 3, год. 2.

корою піддавався йому і був йому послухний. При їх спільній роботі реформа скоро могла розвиватися.

Бог просвітив розум тих вибраних мужів так, що вони могли пізнати многі заблудження Риму. Але вони не дістали всього світла, котре Бог хотів дати світу. Помочию тих своїх слугів Бог вивів Свій народ із темряви романизма. Але багато перешкод було, з котрими вони стрічались, і Він вів їх крок за кроком, ввиду того, як вони могли все те переносити. Вони не були приготовані відразу прийняти стільки світла. Як великий блиск південного сонця осліплює тих, котрі через довгий час пробували в темноті, так і се світло, наволи б їм дано було всьо, то би їх засліпило. Тому Він уділяв його поступово його провідникам, в міру того, як нарід міг переносити його. Із століття в століття повинні були слідувати вірні робітники, щоби вести народ все далі по дорозі реформації.

Раздор в церкві все продовжав ся. Три папи боролись тепер за першенство, і їх боротьба наповнила християнство переступками і забуренням. Не вдоволяючись проголошенням прокляття, вони ще взяли до світського оружя. - Всякий старався, де би ту добути оружя і звідки взяти наємників. Розуміється, на се треба було средств, і щоби дістати їх, то всі дари, посади і благословення церкви давались за гроші. В той самий спосіб священники, по приміру своїх начальників, вдавались до симонії і війни, щоби усмирити своїх противників і усилити свою власну владу. Кожного дня з великою смілістю Гус остро виступав проти огиди, котрої допускались в імя релігії, і народ, стоячий по його стороні, обвинувачував голову церкви, як причину нещастя, котре упадало на християнство.

Знов місто Прага, здавалось, бути на краю кровавої боротьби. Як і перше, знов слугу Божого обвинувачували у тім, що він „тривожить Ізраїля“. *) На місто знов упало прокляття, і Гус удалвся до своєї рідні. Вірне

*) 1 кн. Цар. 18: 17.

свідкування, проголошенне в його любимій Вифлєвській церкві мусіло замовчати. Він тепер мав появитись на більший видовні, щоб заговорити до всього Християнства, заким зложить свою голову, як свідок правди.

Щоби ісцїлити зло, яке нищило Европу, до Констанції був скликаний собор. По волі цїсара Зигмунта той собор був скликаий одним із тих пап, що з собою воювали — Йоаном XXIII. Папа Йоан не хотїв того собору, бо боявся, що викриють його поганій характер його пралати, також не лїпши від него що до моральности, як в загалі духовенство того часу. Але він не хотїв спротивитися Зигмунтови.

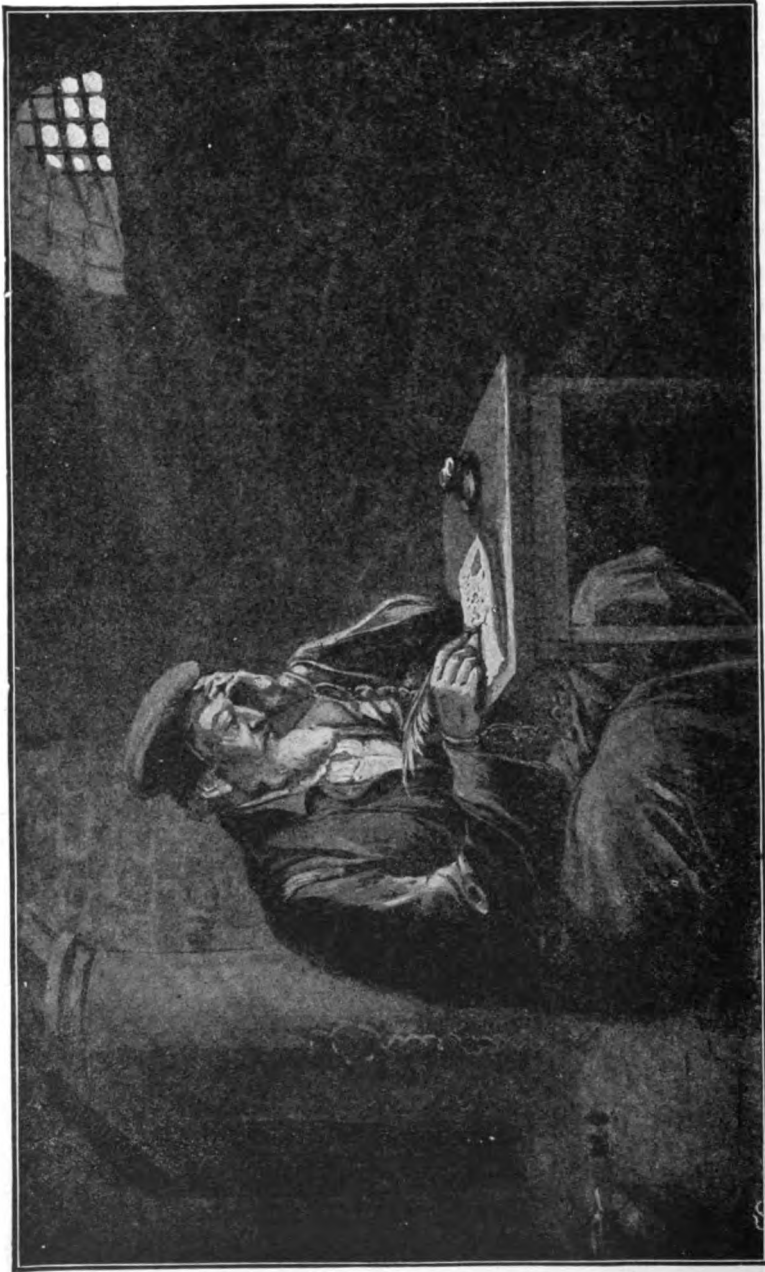
Головна цїль, яку мав той собор, було увільнити церкву від неладу і викоренити ересь. Тому два антипапи, а також ширитель нової думки, Іван Гус, були завїзвані явитись на соборі. Папи, боячись за своє життє, не явились лично, але прислали своїх заступників. Папа, Йоан, що скликав собор, явився, але був дуже загурбуваний, підозрїваючи цїсара, що він хоче в підступний спосіб позбавити його папського престота, тай ще боявся, що може бути оскаржений за ті неморальні вчинки, котрі понижали папську корону, а також за проступки, помочію котрих він дістав ту корону. Але все таки він торжественно вїхав до Констанції, з великою парадом, окружений церковними достойниками і свитою придворних. Всьо духовенство і городські високі урядники з великою силою народа вийшли йому на зустріч, щоби повитати його. Перед ним несли св. дарн, і богата одежа кардиналів і дворянства представляли великоліпне зрїщище.

Між тим і другий подорожний зближався до Констанції. Гус знав, яка небезпека йому загрожує. Він попрошав ся їз своїми приятелями, як би вже більше ніколи не мав їх бачити. Він вїїхав в дорогу з тим чуттєм, що вона заведе його до Констанції. Не дивлячись на се, що він від Чешського короля одержав писмо і по дорозі дано йому еще друге

таке саме письмо від Зигмунта, він все таки як би був певний, що йде на смерть.

В одному із своїх листів, писаних до своїх приятелів в Празі, він говорить: „Я виїжджаю, мої браття, з охоронною грамотою від цісаря, щоби здібати ся із своїми многочисленими ворогами... , але я надіюсь на Бога, свого могучого Спасителя, що Він задля Свого обітування і ваших горячих молитв дасть мені мудрість і відвагу так, що буду міг опертись їм. Він дасть мені також Духа Свого Святого, щоби укріпити мене в правді, і з відвагою міг би йти назустріч спокусі, тюрмі і, наколи треба буде жорстокої смерті. Христос Сам страдав за Своїх вибраних, чи можемо ми дивуватись, що Він дав нам примір, для нашого спасення всьо перенести з терпінням? Він Бог, а ми Його творення; Він Господь, а ми Його слуги; Він творець покою, а ми мизерні смертельники, а все таки Він потерпів! Чому би і нам не потерпіти, а іменно коли ті терпіння можуть послужити для нашого очищення? Тому, любимі, наколи моя смерть може послужити для Його прославлення, то молитв ся, щоби воно скоро прийшло, і щоби Господь перебув зі мною і поміг мені терпівно перенести всі болі. Але наколи мені суджено знов повернути між вас, то будемо молити ся Богу, щоби я не вернувся до вас з ганблячим пятном, то значить, щоби я не утаїв ні одної йоти евангельської правди, щоби браттям зіставити хороший примір для послідування. Ви, здасть ся, не увидите мене більше в Празі, але наколи вже воля Всемогущого Бога позволят мені знов до вас повернути, то з більше укріпленням серцем будем ділати успіхи в пізнанню Його любови і Його закону“.

В другім письмі до священника, що став учеником Євангелія, Гус з глибокою покорю говорить за свої помилки, і обвинувачує себе, що з вдоволенням убирався в дорогу одержу і тратив час в пустих занятях. Опісля він додає слідуочі сердешні напоминання: „Нехай слава Божа і спасенне дуи

Гус в темниці.

„Я пишу лист в темниці зі скованою рукою,
очікуючи мого смертельного засуду вавтра“.

займуть твою душу, а не доходи і багатства. Остерігайся украшати свій дім більше як твою душу, а передовсім звертай найбільшу увагу на духовну будову. Будь побожним і покірним у відношенні до бідних і не трать гроші на прийняття і гостини. Наколи ти не постарайся поправити своє життя і не відкажешся від достатків, то я боюсь, що тебе чекає кара, так як і мене. . . Ти знаєш мої навчання, так як ти дістав науку від мене від твого дитинства, тому не потребу тобі більше писати. На милість Господа нашого закликаю тебе не наслідуй ні одної із моїх суєт, про котрі ти знаєш". На коверті письма він ще додав: „Заклинаю тебе, мій друже, не отворай письма, аж доки не дістанеш вістки про мою смерть“.

Ідучи до Констанції, він всюди, де б не зайшов, бачив признаки поширення його науки. Нарід інтересувався дуже його роботою, і збирався гурмами, щоб повитати його, а в декотрих містах мійські начальники опроваджували його по вулицях.

Гусови по прибуттю до Констанції дана була цілковита свобода. До охоронної грамоти цісаря залучена була ще лична запорука безпеченства від папи. Але як страшна несправедливість, помімо всіх тих торжественних і неодноразових обіцянок, реформатора по коротким часі на приказ папи і кардиналів арештовано і вкинено до брудної і смердючої підземної діри. А опісля перевели його до обмурованого замку по другій стороні ріки Рену і там його держали в полоні. Однак папа не багато скористав із того віроломного поступку, бо невдовзі сам дістав ся до тої самої тюрми. Його обвинувачено перед собором за страшно погані проступки, крім убійства, симонії і перелюбства, гріхи, за котрі не можна тут писати. За те йому вкінці відобрано тіяру себто корону папську, і замкнено у тюрмі. Антипапи також були скинені і вибрано нового папу.

Хоч папа сам більше завинив у своїх проступках, як Гус, котрий хотів тільки реформи, однак той самий собор, котрий скинув папу, зачав угнітати реформатора. Ув'язнення Гуса спричинило велике обурення в Чехах. Визначні дворяне сильно запротестували проти тої ганебної роботи собору. Цісар, котрий неохотно дозволяв на знехтованне охоронної грамоти, протривався такому поступованню з ним. Але вороги реформатора були ненависні і рішучі. Вони скористали із упередження цісаря, і його страху та ревности відносно церкви, і різними доводами старались доказати, що вони не є обов'язані дотримати клятви еретику і людям, підозрілим в ересі, наколиб вони мали навіть охоронну грамоту від цісарів та королів. І тим способом вони взяли верх.

Ослабленого в'язницею і хворобою, так як через вогкість і відсутній воздух набавив ся зимниці, від котрої він мало не вмер. Гуса вкінці привели на собор. Закований в ланцюхи, він ставився перед цісарем, честь і вірність котрого служили йому запорукою, що він оборонить його. Підчас довгих допитувань він твердо стояв за правдою, і в присутности зібраного духовенства і горожанських чиновників заявив торжественний і вірний протест проти відсуття пануючої ерархії. Коли йому предложили одно із двох, або відреchi ся від свого навчання, або не жити, він вибрав мученичу смерть.

Милость Божа піддержувала його. В часі суду, котрий продовжався за кілька тижнів, хоч він терпів дуже аж до його засудження, але душу його наповнив небесний спокій. „Я пишу се письмо“, каже він до свого приятеля, „у в'язниці, скованою рукою, завтра ожидаю свого смертного засуду. . . Коли ми з помощю Ісуса Христа знов стрітимось в будучім життю, ти довідаєшся, яким милостивим був Бог для мене, як сильно Він піддержував мене серед спокушення і терпіння“.

У темниці він передвидів торжество правдивої віри. У своїх сновидіннях, перенесений назад до каплиці в Празі, де він проповідував Євангеліє, він бачив папу і єпископів, стираючих образ Христа, що він нарисовав на стіні. Видячи се, він сильно огірчився, але на другий день смуток його обернувся в радість, коли він побачив многих артистів, дуже зайнятих відновленням того рисунку ще в красних кольорах, як перше був. Коли робота була вже скінчена, малярі, обернувшись до великої громади людей, що окружали їх, закричали: „Хай тепер прийдуть папи і єпископи! Вони ніколи більше не зітруть їх!“ Коли реформатор розказав свій сон, він ще додав: „Я вірю, що образ Христа ніколи більше не будуть стерати. Вони хотіли знищити його, але він буде нарисований у всіх серцях далеко кращими проповідниками, чим я був“. (Д'Обинє, 1 кн., гол. 6).

В останній раз привели Гуса на собор. Сє було велике і блискуче зібрання — цісар, князі, цісарські посланники, кардинали, єпископи, священники і величезна товпа, котра була свідком того памятного дня. Із всіх християнських закутків зібрались свідки тої першої великої жертви, котра упала в довгій боротьбі, щоби забезпечити свободу совісті.

Коли Гусові предложили у останній раз висказати своє рішення, він по другий раз відказався відречися, і з прошиваючим зором вглянувши на князів, котрих запорука безпеченства так безстыдно була нарушена, він заявив, що сам добровільно явився на собор „під охороною і пікою присутного тут цісаря“. Лице Зигмунта почервоніло, коли очі всіх присутних звернулися на него.

Смертний вирок був проголошений, і церемонія деградації почалась. Священники одягли осужденого в священницькі ризи. Взявши її, він сказав: „Нашого Господа Ісуса Христа на глум вбрано у білу одежу, коли його мали запровадити перед Пилата“. Коли Гусови знов казали відречися, він сказав, звернувшись до народу: „Як я можу рішити

ся на се, а при тім дивитись на небо? Як я можу се зділати, дивлячись на товпу, котрій я проповідував чисте Євангеліє? Ні, я вважаю його блаженство висшим від сього марного тіла, котре тепер вбране є на смерть“. Тоді зачали з него знимати одєжу, одну часть по другій, при чім кождий єпископ проголошав над ним прокляття, звершаючи свою часть церемонії. Наконєць наділи йому на голову вінець, або митру, на котрій були нарисовані погані фігури чортів з надписю: „Херезіарх (закоренілий вретик)“. „У мого Господа Ісуса Христа“, сказав він, „задня мене був терновий вінець на чолі, чомуж би і мені не надіти сей далеко лекший, хоч і поганійший, задля імені Його? Я приймаю його, і охотно приймаю“.

Коли його в той спосіб вбрали, прелати передали його душу сатані. Гус піднявши свої руки до неба, воскликнув: „Я ж передаю свою душу у Твої руки, Ісусе Христе, Котрий відкупив мене“.

Тепер передали його в руки сьвітської власти і повели на місце страчення. Великанська товпа поступала за ним, сотки узбровних людей, священники і єпископи в своїх дорогоцінних шатах і жителі міста Констанції. Коли його привязали до стовпа і вже всьо було готове, щоби запалити огонь, мученикови еще раз предложили спасти своє життє і відречи ся від своїх заблудженій. „Від яких заблудженій я маю відречи ся? Я призиваю Бога за сьвідка, що всьо, про що я писав і проповідував, має ціль спасти душі від гріха і погибели, тому я з радістю готов затвердити свою смерту ту правду, котру я проповідував і про котру я писав“.

Коли поломінь запалахкотіла вокруг него, він зачав сьпівати: „Ісусе, Сину Давида, помилуй мене!“ І так сьпівав до тої пори, аж його голос зістав заглушений.

Навіть його вороги встревожились його геройським поведеннем. Один із папських писателів, що описував смерть Гуса і Ернима, котрий опісля скоро умер, говорить: „Оба

переносили смерть з найбільшою відвагою і спішили на костер, як би запрошені були на весіля, не видаючи ні одного звука, щоби показував на їх терпіння. Коли полемінь запахлакотіла, вони почали співати гимни, і навіть сила огня не могла застановити їх співу“.

Коли вже тіло Гуса зовсім було спалене, його попіл разом з землею, на котрій він лежав, був зібраний і вкинений до Рену, і таким способом занесений аж до океану. Його переслідівателі надармо уявляли собі, що викоренили правду, котру він проповідував. Відай їм не снило ся, що попіл, занесений того дня до моря, подібно, як зерно, розсіяне по всій землі, видасть багаті жнива свідків правди в краях, еше до сих пор незнаних. Голос, котирй чути було на соборі в Констанції, відбився, і відголос його дався чути у всіх будучих поколіннях. Гуса більше не стало, але правда, за котру він умер, ніколи не загине. Його примір віри і постійности розбудив многих, що, не зважаючи на муки і смерть, рішучо обставали за правдою. Його засуд показав цілому світу віроломство і брутальність Риму. Але вороги правди не знали, що, стараючись викоренити правду, вони лиш помагали тим ділу.

Але ще другий мученичий стовп був заложений в Констанції, і кров другого мученика повинна була свідкувати за правду. Коли Гус при своїм від'їзді прощав ся з Еронимом, послідній напоянав його бути відважним і непохитним, заявляючи, що в случаю, наколи йому буде грозити небезпека, він сам сейчас поспішить йому з помічю. І коли його вірний ученик дізнався, що Гуса увязнили, він готов був сповнити свою постанову. Без всякої охорони, з одним провідником він відправив ся в Констанцію. Після свого прибуття він бачив, що наразився тільки на небезпеку, так як він нічого не міг зробити, щоб освободити Гуса. Він чим скорше втік із міста, але на дорозі його злапано, заковано в ланцухи і назад привели його вояки до Констанції. Коли тільки появил

в Бога, щоб люди не повинувались Його закону і для того він спрямував всі свої сили проти тої заповіді, вказуючої на Бога, як на Творця.

Протестанти однак заявляють, що воскресенне Христове у той день робить Його християнською суботою. Але доказів із св. Писання на те нема. Ніколи така честь не була дана тому дневи Христом або Його апостолами. Святкування неділі, як християнського празника, має свою підставу в „тайні безаконня“ ¹⁾), котра починаєть свою роботу від часів апостола Павла. Де і коли Господь усиновив те папське дітище? Яку дійсну причину можна би ту навести, щоб оправдати зміну, котрої не признає св. Писання?

В шестім віці папство стало вже на твердій почві. Місто пробування Його вибрано царський город, і римського єпископа проголошено головою сей церкви. Поганство уступило своє місце папству, „і змії дав йому силу свою, і престол свій, і велику владь“ ²⁾). І тепер началось те 1260-ти літнє папське переслідування, як про те говориться в пророцтвах Даниїла і Откровення. ³⁾) Християне тепер повинні були вибрати: чи хочуть вони відречи ся від своїх чистих обичаїв і прийняти папські обряди і папське богослуження, чи закінчити своє життя в тюрмі, або на тортурах, або на кострі, або дати свою голову під катівський топір. Тепер сповнились слова Ісуса: „Будете ж видавані й від родителів, і вбивати муть деяких з вас. І будете ненавиджені від усіх задля імя мого“ ⁴⁾). І почались страшні гонення на віруючих, ще страшнійші, як перше були, і світ стався справдішним полем битви. В протягу соток літ церква Христова находила охорону у відкромленю і тишині. Так говорить пророк: „А жінка втікла у пустиню, де має місце, приготовлене від Бога, щоби там кормили її днів тисяч двісті шістьдесят“ ⁵⁾).

Від часу коли римська церква стала у власті, почались темні, середні віки. В міру того, як її сила збільшалась, ставало щораз то темнійше. Віра у Христа, одинокє жерело, пе

¹⁾2 Солун. 2: 7.

²⁾Одкр. 13: 2.

³⁾Дав. 7: 25.

⁴⁾Лука 21: 16, 17.

⁵⁾Одкр. 12: 6.

рейшла на римського папу. Замість того, щоби вповати на Сина Божого, даючого прощення гріхів і вічне спасення, народ дививсь на папу та на його священників і пралатів. Їх вчили, що папа є одиноким лиш посередником на землі і ніхто не може зблизити ся до Бога инакше тільки через него, і крім того він еще для тих є намістником Божим, і його треба у всім слухати. А хто сего не робив, то був тяжко караний. І так людські уми були відвернені від Бога, а звернені на грішних, заблудших і жорстоких людей, а що більше, на самого князя тьми, котрий через них показував свою силу. Гріх ховався під рясою святости. Коли св. Писання відкидаєть ся і люди держать себе независими від Бога, то від них можна надіятись тільки несправедливости, заблудів і підлої омани. З піднесеннем людських законів і переказів наступило зіпсуття, котре звичайно приходить по відкиненю Божого закону.

Се був небезпечний час для Христової церкви. Вірних оборонців правди було мало. Не зважаючи на се, що ще були люди, що обставали за правдою, та все таки нераз здавалось, що темрява і забобони возьмуть верх на землі, і правдива релігія пропаде. Євангеліє не проповідувалось, релігійні форми помножувались, і здирали та лупили людей на всі боки.

Людей не лиш навчали дивитись на папу, як на свого посередника, але також надіятись на свої сили, щоби простигли ся їм гріхи. Ходження по відпустах, почитання і поклонення мощам, будова церков і віктарів, пожертвування на церкву, — все те і еще щось друге вимагалось, щоби усмирити гнів Божий або найти ласку у Него, як би Бог подібний чоловікові був, що погніваєсь за що нибудь, або що Його можна вдоволити дарами і покаяннем!

Не дивлячись на се, що пороки розвивались навіть між провідниками римської церкви, їх вплив, здавалось, все таєм безнастанно збільшавсь. Десь так при кінці осьмого віку

папісти заявляли, що в часі первих віків істновання церкви римські єпископи мали ту саму владу, яку мають і тепер. Для потвердження того заявлення вони мусіли ужити якогонибудь средства, щоби надати йому силу, і се залюбки було сповнено отцем лжи. Монахи фальшували старінні рукописи. Були найдені до сих пор рішення вселенських соборів, котрі потвердили загальну верховную владу папи із новіших часів. І церква, відкинувши правду, дуже радо прийняла сю оману.

Ті немногі віруючі, котрі основувались на правді ¹⁾, не поквілись тим, що дрантыва і фальшыва наука починала шкодити їх ділу. Подібно як ті, що будували мури Єрусалиму за часів Неемії, були готові сказати: „Послабшала сила у двигарів, а піску (й вапна) багато; ми не промагаємо будувати муру“ ²⁾ Утомлені від непастанної борби в часі переслідування проти омани, несправедливости і всяких других перешкод, які тільки міг видумати сатана, щоби шкодити їх роботі, декотрі із вірних будівничих почали упадати духом, і задля спокою і безпеченства свого майна, а також боячись за своє життє, відвернулись від правдивого основання. Другі знов, не страхаючись своїх ворогів, рішучо заявили: „Не лякайтесь їх; памятайте на Господа великого й страшного“ ³⁾, і продовжали свою роботу, кождий взяв свій меч і „підперезавши поясницї свої“ ⁴⁾

Той же дух ненависти і супротивлення правді воодушевляв ворогів Божих у кождому віці і та сама доброта і вірність з другої сторони вимагалась від Його слугів. Слова Христо-ві до Його первих учеників також можна примінити до всіх послідувателів до кінця часу. „Що ж я вам глаголю, усім глаголю: Пильнуйте“ ⁵⁾ Темрива, здавалось, увеличувалась. Почитання образів ставалось вже більше загальним. Світились свічки перед образами, і народ молився до них. Найбільше недорічиві і забобонні звичаї взяли верх. Над людським умом запанувало суевіре так, що, здавалось, розум

¹⁾ 1 Кор. 3: 10, 11.

²⁾ Неем. 4: 10.

³⁾ Неем. 4: 14.

⁴⁾ Єфес. 6: 17.

⁵⁾ Марка 13: 37.

стратив свою силу. Так як священники і єпископи любили гуляще життя, то можна було надіятись, що народ, дивлячись на них, піде тою самою дорогою і застрягне у темноті і пороках.

Другий крок за папської влади зділаний був, коли в одинадцятім віці папа Григорій VII проголосив непогрішність римської церкви. Він твердив, що церква ніколи не заблуджалась і після св. Писання ніколи не може заблуджатись. Але докази із св. Писання инакше говорять. Гордий архиерей хотів мати власть скидати царів, заявляючи, що ні одно його рішення не може бути відкинене ким-нибудь, бо ніхто не має права касувати рішення других тільки він сам.

Який се був тиранський характер у того папи, що так обставав за непогрішністю, найлучше доказує оден факт, як він обійшов ся з німецьким цісарем Генриком IV. За те, що не хотів піддати ся папській влади, папа кинув на него прокляття, через що зівстав виключений із церкви і позбавлений престола. Видячи, що нові його піддані збунтовані папою, повстали проти него, Генрик примушений був шукати мира із Римом. Разом із своєю жінкою і одним вірним слугою він серед зими перейшов Альпи, щоб упокоритись перед папою. Коли він прибув до папської палати, його без усякої охорони повели на подвірє, і там підчас сильного морозу з ненакритою головою і босими ногами, у лихій одежі він ожидав позволення папи, щоб явитись перед ним. І аж по трьох днях чекання, котрі він перебув в пості і молитві, гордий папа був ласкав дарувати йому провину, але під умовою, щоби цісар до зізволення папи не украшав себе царськими знаками і не уживав своїй царській влади. І Григорій гордий із своїй побіди хвалив ся навіть там, що його обовязком є „унижати гордість цісарів“.

Яка різниця між гордістю того думного архиерея, а ладністю і тихістю Христа, котрий Сам представляє Себе стоячим коло дверей і просячим отворити Йому, щоби Він

міг увійти і принести мир і прощення, і котрий навчав Своїх учеників, говорячи: „І хто хоче між вами бути першим, нехай вам буде слугою“.)

Слідуючі віки були свідками безнастанного побільшування заблуджень в навчаннях, виходячих із Риму. Навіть ще до запровадження папства, звертано увагу на науку поганьських філософів, і вони мали вже вплив на церкву. Деякі, що говорили, що вони навернені, все ще придержувались поганської філософії, і не лиш що старались вивчити її, але передавали і другим як средство для поширення свого впливння на поган. І тим способом у християнську віру закрадалися небезпечні заблудження. Між иншим найбільше вірувано в природне безсмертє чоловіка і його свідомість після смерті. Ся віра була підставою до запровадження посередництва святих і поклоненне Діві Марії. Звідси повстала також фальшива наука про вічні муки для тих, що при смерті не покаяли ся. Се навчання незабаром увійшло в склад папської віри.

Тим була підготовлена дорога для впровадження ще другої поганської видумки, що Рим називав огнем чистилища, щоби тим страшити легковірних і суевірних людей. Чистилище се має бути, після тої блудної науки, місце, де дістаються душі, котрі не заслужили ще на вічну погибель, і тепер мають нагоду очиститись від гріхів і аж доперва дозволяється їм увійти до неба.

Ще одна видумка була конечною, щоби дати Римові можливість покористуватись із боязни та пороків його сторонників. А се була наука про індульгенцію або прощення гріхів. Цілковите прощення гріхів минувших, теперішних і будучих, і також отпущенне всіх заслужених кар і мук було приобіцяно тим, котрі хотіли би іти на війну, проваджену папою задля поширювання його світської власти, або щоби укарати його ворогів, або винищити тих, котрі посьміли відкинути його висшюю духовною власть. Людей також навчано.

“)Мат. 20: 27.

Каючий ся Генрик IV в Каноссі.

„З відригтов головою і босими ногами... чекав на позволенне иши ставитися поред него“.

що, наколи заплатять грішми, то самі можуть увільнитись від гріхів, а також спасти душі своїх померших приятелів, котрі мучать ся у пеклі. Такими средствами Рим наповняв свої каси і піддержував пишність, розпусту і пороки мнмих заступників Того, котрий не мав де голови приклонити.

Причащення святих тайн після Біблії заступлено поганським дароприношенням. Папські священники доказували, що вони своєю пустою балаканиною можуть перемінити хліб і вино у правдиве тіло і кров Христову. Богохульним способом вони публично заявляли, що мають силу „створити“ Бога, Творця вселеної. Від всіх християн під грозою смертної кари ждали, щоби вони вірили у се велике заблудження і богохульство. І ті, що відказались від того, масами передані були огню.

В тринадцятому віці запроваджена була і інквізиція,— ся найстрашніша папська машина. Князь тьми діяв разом з представителями папської верховної власти. На їх тайних засіданнях сатана і його ангели управляли умами влих людей, підчас коли серед них стояв невидимий ангел Божий і прислухувавсь їх безбожним ухвалям і записував всьо таке страшне, чого людське око не виділо. „Великий Вавилон упив ся кровю святих“. Покалічені тіла і кров мільонів мучеників вопіяла до Бога, щоб пімстив ся на тій боговідступній власти.

Папство стало деспотом світа. Цісари і королі корились перед римським архієреєм. Вічна і земна судьба, здавалось, була в його руках. Цілими віками виключно і цілковито принималось навчання Риму, з пошаною вповнялись, його обичаї і його признаки точно заховувались всі. Його духовенство почиталось і добровільно піддержувалось. Ніколи перше римська церква не достигла більшої чести, слави і сили.

„Але полудень папства стався півночю світа“. Св. Писання не було знане не тільки народів, але і священникам.

Подібно як фарисеї в старині, папські провідники ненавиділи світла, котре відкривало їх гріхи. По відкиненню закону Божого, як мірила праведности, вони безмірно поширяли свою власть і без границь допуцались всякого зла. Оманя, захланність і розпуца були на порядку дневнім. Люди не боялись ніякого злого поступку, помочю котрого вони могли добитись богацтва і становища. Палати пап і пралатів були видовнею найбільшої розпуци. Декотрі із пап допуцались таких страшних і поганих річей, що світське правительство старалось позбутися тих духовних правителів, так далеко вже зіпсутих, що не можна було більше дивитись на них. Сотки літ Европа не зділала ніякого поступу в науці, штуці і цивілізації. Христіянство зістало спаралізоване морально і інтелектуально.

Стан світа під властю Рима був страшний. І сповнились слова пророка Ісаї: „А вигублений буде нарід мій за незнання (закону); так як ти відкинув знання, так і я відкину тебе од священничої служби передо мною; так як ти забув про закон Бога твого, так і я забуду про дітей твоїх“. „Нема бо ні правди, ні милосердя, ані знання Бога на землі. Лихословство й лож, душогубство й крадежі та перелюбство розширились вельми, а пролив крові йде за проливом крові“. ”)

”)Осїї 4: 6, 1, 2.

Г О Л О В А — І V .

ВАЛЬДЕНЦІ.

Посеред темряви, яка осілась на землі за часів поганської власти, світло правди все таки не могло бути цілковито загашене. У кожному віці находились Божі свідки, с. е. люди, котрі вірували в Ісуса, „одинокого посередника між Богом а людьми“, уважали Біблію за мірило життя і заховували правдиву суботу. Що світ зістав винен тим людям, то потомство того ніколи не буде знати. Їх називали еретиками, переслідували їх і писання їх нищили. І помимо того всього вони твердо стояли при своїй вірі і ту їх віру з покоління на покоління в чистоті держали, як велике сокровище для своїх потомків.

Історія вірного народу Божого в часі тих темних віків, після того як Рим прийшов до власти, написана є на небесах. Дуже мало із неї можна найти в людських літописях, хиба тільки в оскарженнях гонителів. Цілю Рима було зничити всякий слід незгаджання ся, що до його навчання і псстановлення. Всьо, що називалось тоді еретицьким, чи то особа, чи книжка, він старав ся зничити. Всякі сумніви, запити, що торкались папських догматів, вже давало повід до позбавлення життя так богатих, як і бідних, визначних або і невизначних. Рим також старав ся зничити всякі записки, що до жорстокого обходження ся з тими, що инакше

[66]

думали. Папські собори рішали, щоби книги і брошури, у котрих писалось про те, палити. Коли ще не було печатень, то таких книг мало було, і вони були неформенні і завелки, що тяжко їх було сховати, отже дуже легко могли дістатись у руки Римлян.

Ані одна церква, належача під римську юрисдикцію, не могла довго тішитися свободою совісти. Наколи тільки прийшла до своїй власти, то вже папство протягнуло свою лапу, щоби задавити всьо, що противилось йому, і церква одна за другою признавали його панованне над собою.

У Великій Британії початкове Християнство прийнялось дуже вчасно. Британці прийняли Євангеліє у першому віці, коли еще не було зіпсуте римським відпаденнем. Переслідуванне зі сторони поганських володарів, котрі поширяли своє панованне аж до тих віддалених берегів, було одиноким даром, які перві Британські церкви одержали від Риму. Многі християне, котрі крились перед переслідуваннем в Англії, найшли охорону в Шкоції. Оттуда правда перейшла до Ірландії, і у всіх тих сторонах прийняли її з радістю.

Коли Саксонці завоювали Британію, поганство начало панувати. Завоювателі не хотіли, щоби їх невільники вчили, і християне змушені були віддалитися в гори і пусті болотнисті місця. Але світло, укрите на якийсь час, все таки зачало наново світити. В Шкоції по упливі одного віку воно розгоріло ся з таким блеском, що поширилось в далекі сторони. Із Ірландії прибув побожний Колумба зі своїми помічниками і зібрав розсіяних віруючих на самітнім острові Йоні, котрий опісля був головним осідком його місійної роботи. Між місіонерами був оден, котрий святкував біблійну суботу, і тим способом народ дізнав ся про сю правду. На острові Йоні (у берегів Шкоції) побудовано школу, і тут училась молодь, і звідки євангелисти відправлялись не тільки у Шкоцію, Англію, але і в Німеччину, Швейцарію, а навіть в Італію.

Але Рим звернув свою увагу на Британію і постановив дістати її під свою владу. У шестому віці його посланники почали навертати поганських Саксонів. Вони радо були прийнятими гордими варварами, і їм удалося навернути багато народу на папську віру. Коли вже робота добре йшла, папські провідники і їх новонавернені здибались з тими початковими християнами. І тут показала дуже велика різниця. Ті послідні були тихі, лагідні і мали біблійний характер, спосіб навчання, життя, підчас коли перші відзначались суєвірем, пишністю і великопанською гордістю. Римські посланники ждали, щоби ті церкви признали владу вишнього архієрея. Британці коротко відповіли, що вони хочуть любити всіх людей, і що папа несправедливо вважає себе за голову церкви, і що вони могли би підлягати йому в той спосіб як і кождому послідувателю Христа. Пробувано всяких способів, щоби їх принудити піддатися Римові, але ті лагідні християне, дивлячись на гордість тих папських посланників, обставали при своїм, кажучи, що не хочуть признавати ніякого другого учителя, крім Христа. І аж тепер показався правдивий дух папства. Римський провідник сказав: „Наколи ви відкинете братську руку, котра хоче вам принести упокій, то ви набудете собі ворогів, котрі принесуть вам війну. Наколи ви не хочете разом з нами показати Саксонцям дорогу до життя, то ви дістанете смертельний удар від їх рук“.¹⁾ І се не були пусті слова. Війни, хитрости і омани ужито проти тих правдивих послідувателів біблійної віри, доки християнські церкви не були знищені або примушені піддатися під панованне папи.

В декотрих сторонах, де не було римської юрисдикції, в протязу многих віків існували християнські товариства, котрі цілкомито заховались перед папським зіпсуттєм. Ті церкви через довший час були окружені поганством і на них мали вплив їх заблудження, але вони продовжали уважати Біблію однимиким правилом для віри і держались декотрих

¹⁾Д'Обинє, „Історія реформації 16-го віку“, кн. 17, гол. 2.

із її правд. Ті християне вірували у вічність закону Божого і заховували суботу по четвертій заповіді. Держачи ся тої віри і тих правил, вони істнували еще в середній Африці і між Армянами в Азії.

Між тими, що спротивлялись папській власти, перше місце займають Вальденці. Якраз у тій стороні, де папство усадовилось, його омана і зісугтте находили сильний опір. Через довгі віки в Піємонті заховали свою независимість, але вкінці прийшов час, коли Рим взяв ся і до них. Провідники тої церкви довго боролись о свою независимість, аж наконєць, хоч і не з охотою, признали верховну власть, котрій, здавалось, підлягав цілий світ. Однак декотрі аж до кінця не хотіли піддатися папі і пралатам. Вони рішили остатися вірними Богу і заховати чистоту і простоту своєї віри. І наступило роздвоєнне. Ті, що задержали стару віру, відійшли, другі знов лишили рідні Альпи і приняли знамя правди на чужині, еще другі із них забралися в самітні долини і скалисті гори і там піддержували свою свободу віри, поклоняючись своєму Богові.

Віра, котрої держались сотки літ Вальденські християне, не сходилась зовсім із фальшивою вірою, що виходила із Риму. Їх релігія була зоснована на св. Писанню, правдивій системі Християнства. Але ті прості люде в своїх темних захоронках, відтіяті від світа і заняті своєю щоденною роботою коло своєї череди і виноградників, не сами прийшли до тої правди, котра спротивлялась догматам і заблудженням відпавшої церкви. Їх віра не була якась там наново принята. Вони свою віру одідичили по своїх батьках. Вони боролись за віру апостолської церкви „святим передану“^{*)}, „дерков у пустині“, а не горда ерархія з престолом у великому всесвітньому городі, представляла собою правдиву церкву Христову, стражницю сокровищ правди, котру Бог повіряв Своїму народові, щоби проповідував її світу.

*)Юда 3.

Між важнішими причинами, котрі доправили до розділу правдивої церкви з Римом, була ненависть посліднього до біблійної суботи. Як було предказано в пророцтвах, папська власть повалила правду. Закон Божий потоптаний зістав ногами, а між тим перекази і людські обичаї високо почитались. Церкви, находячі ся під гнетом папства, змушені були святкувати неділю. Серед пануючих заблудів і суєвіря, многі навіть із правдивого народу Божого так були запоморочені, що заховували суботу, а і у неділю також здержувались від роботи. Але сего ще мало було для папських провідників. Вони не лиш того жадали, щоби святкувати неділю, але щоби ніхто не посьмів захувати суботи, і щоби оскорбляти єї. Тільки, криючись від римської власти, можна було кому-нибудь в світі заховувати закон Божий.

Вальденці були первим народом в Европі, котрі постарались о перевід Біблії. На сотки літ перед реформацією вони вже мали писану Біблію на їх нарічю. Тим способом правда у них заховалась несфальшована, і через се ненавиділи їх і переслідували. Вони називали Римську церкву „павшим Вавилоном“ в откровенню, і, не щадячи свого життя, вони твердо постановили боронити її. Між тим як декотрі в причини страшного гнету і переслідування ослабли в своїй вірі то другі знов твердо держались правди. Підчас темних віків були Вальденці, котрі не признавали папу за голову церкви, відкинувши почитанне образів як поганського ідолослуження, і держались правдивої суботи. Хоч як страшно переслідували їх, то вони держались крепко своїй віри. Колені савойськими копіями і смажені на римських кострах, вони все таки непохітно стояли за Слово Боже і Його честь.

За високими гірськими скалистими стїнами, котрі по всі часи служили захоронкою гонимих і угнітаних, Вальденці найшли собі безпечне місце. Тут світло правди ясно світило в часі темних середних віків. Тут свідки правди заховали свою стару віру, відкинувши ідолослуженне, святкуючи правдиву суботу Божу.

Бог вибрав для Свого народу незвичайну торжественну святиню, відповідаючи тій могутній правді, котра дана їм була для їх заховання. Тим вірним вигнанцям гори служили символом незмінної праведности Божої. Вони звертали увагу своїм дітям на ті високі гори, котрі у своїй величі вносились перед ними, оповідали їм про Того, у Котрого нема „зміни і тіни переміні“, а слова Його також тверді, як ті вічні верхи. Бог утвердив гори і опоясав їх Свою силою, і ні одна рука, крім тої руки безконечної сили, не могла їх рушити з місця. Подібним способом стоїть Його закон, підвалина Його правління на небі і на землі. Людська рука могла досягнути свого ближнього і знищити його життя, але не могла порушити гір із їх місць і кинути у море, так як змінити одно із приписів закону Божого, або викреслити одно із обітвання, котре дане є творящим Його волю. У своїй вірности закону Егови Його слуги повинні стояти також твердо, як ті нерухомі гори.

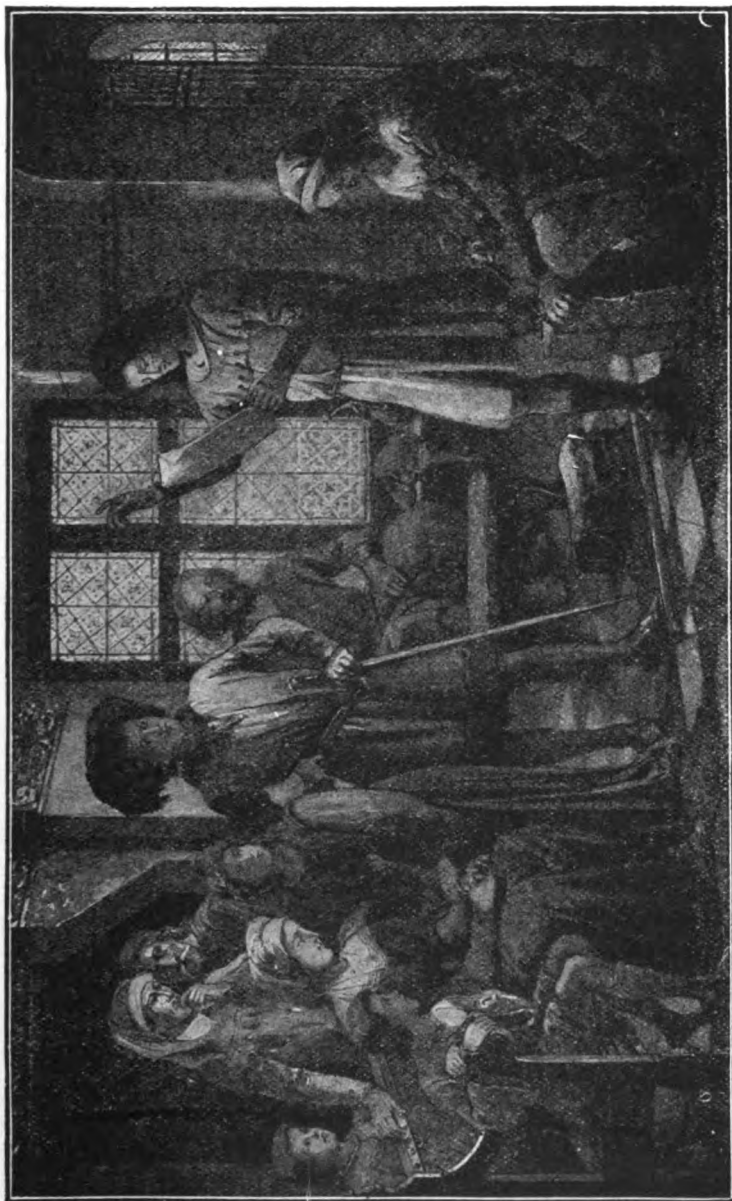
Гори, окружуючі ті скромні долини, були безнастанними свідками творчої сили Божої і правдивим доказом Його опікучого старання. І ті паломники полюбили безсловесні символи присутности Егови. Вони не допускали до себе чувства невдоволення своєї тяжкої долі. Серед гірської тишини вони ніколи не чули себе одинокими, і дякували Богові, що Він зарядив для них місце захорони, де вони могли схрити ся від гніву жорстокости людської. Вони радувались, що свobodно могли поклонятися Йому. Часто, коли були переслідовані своїми ворогами, гірська кріпость була для них правдивою обороною. Із многих високих скал чути було хвалу Богу, і римська армія не могла заглушити їх пісней і слів подяки.

Побожність тих послідувателів Христових була чиста і проста і палаюча. Вони цінили правду вище своїх домів, майна, приятелів, кривних, а навіть самого життя. Ті правила вони також старались впоїти у серце молоді. Вже

змалку вони привичаювали своїх дітей до св. Писання і вчили їх високо почитати Слово Боже. Писаних Біблій було мало, тому їх дорогоцінні слова вичувались на пам'ять части Старого і Нового Завіту. Мисли про Бога ілюструвались зрілищами із природи і скромними благословеннями із кождодневного життя. Дітей приучували дивитись на Бога, як на дарувателя благодати і всякого утішення.

Родичі хоч як любили своїх дітей, але ніколи не дозволяли їм на все, що тільки захотіли. Се дійсно була розумна любов до своїх дітей. Перед ними було життя, повне страждань і трудів, може бути їх чекала і мученича смерть. Отже їх змалку привичаювали так, щоби вони могли переносити труди, підлягати другим, а і у той самий час говорити і ділати самостійно. Їх завчасу приучували брати на себе відвічальність, знати коли і що говорити, тай знати, коли треба мовчати. Необдумане слово, висказане в присутности їх ворогів, могло виставити на небезпеку не лиш життя говорившого, але і життя соток його побратимів, тому що вороги правди, подібно вовкам, котрі гоняться за своєю добычею, переслідували тих, котрі осьміялись говорити за свободу віри.

Вальденці посвятили всьо, що посідали за правду, і безнастанно та терпеливо трудилися ізза насущного хліба. Кождий шматочок землі, що придатний був під управу, вони старанно обробляли; долини і менше управні узгір'я ділались плодоносним. Ощадність і суворе відречення самого себе були частю їх образования, котре діти діставали як одну спадщину. В них впоювали, що Бог так хоче, щоби вони переходили школу життя, і що на наші потреби можуть нам достачити тільки наша власна праця, дбайливість і віра. Такий спосіб хоч і тяжкий, бо вимагає витривалости, був здоровим, і як раз придатний чоловікові в упавшій стані — се в школа, котру Бог дав для його вишколення і розвитку. Підчас коли молодь приучувалась зносити труди і невзгоди,

Вальденські місіонери.

„Вони потайки носили з собою рукописи цілої Біблії або частини“.

звертано увагу на розвиток їх ума. Їх навчали, що всі їх сили, так тілесні як і духовні, належать до Бога, і що всю повинно розвивати ся і звершувати ся для Його служення.

Вальденські церкви по своїй чистоті і простоті рівнялись церквам за часів апостольських. Відкидаючи папу, як голову церкви, і пралатів, вони придержувались Біблії, як найвисшого і неомильного авторитету. Їх проповідники, не так як горді римські священники, йшли за приміром їх Учителя, котрий не прийшов, щоби „Йому служили, але щоби послужити“. Вони пасли стадо Боже ведучи його на зелене пасовисько і до живого жерела Його святого Слова. Далеко від пам'яток світського величчя і препихів народ збиравсь не в розкішних храмах і великоліпних соборах, але в тінні гір, в долинах Альп, або, в часі небезпеки, в гірських вертепах, щоби послухати Слова Божого від Христових слуг. Духовні пастирі не тільки проповідували Євангеліє але відвідували хорих, навчали дітей, наминали заблудших, старались погодити сварячих ся і піддержувати однодушність і братерську любовь. У спокійні часи вони діставали удержанє із добровільних жертв народа, але подібно ап. Павлові, наметнику по ремеслі, кождий із них вчився якогось ремесла або заняття, щоби в случаю потреби міг заробити собі некавадок хліба.

Молодь діставала своє образование від своїх пастирів. Хоч і звертано увагу на загальні науки, все таки Біблія була головним предметом науки. Євангеліє від Матея і Йоана а також і многі послання виучувались на память. Вони також занимались переписуванням св. Писання. Одні рукописи містили в собі всю Біблію, другі тільки короткі збірки, до котрих приложені були прості переклади текстів від таких, що знали обясняти Слово Боже. Сами ангели окружали тих вірних робітників. І тим способом сокровище правди, що так довго держалось під спудом через тих, котрі хотіли взвестися понад Бога, знов вийшло на денне світло.

З великим і терпеливим трудом, чисто в глибоких підземних темних вертепах, при світлі факелів переписувалось св. Писання, стихок за стихком, голова за головою. Так продовжалась робота, і обявлена воля Божа присвічала, як чисте золото, що раз, то яснійше, світлійше і сильнійше в наслідок страждань, потерпівших задля єї, і тільки ті відчували се, що брали участь в тій роботі. Ангели із неба стерегли тих вірних робітників.

Сатана побудив папських священників і пралатів, щоб погрєбали слово правди під сьмітником заблудження, ереси суєвіря, але чудесним способом воно сохранилось незіснутим в протягу цілих віків темряви. Воно не мало людського пятна, але печать Божу. Люди старались всіми силами, щоби затемнити ясне і просте значінне св. Писання і виставити його противлячим ся самому собі, але подібно Нойовому ковчегу на розбурханих хвилях, Слово Боже переносило всі бурі, котрі грозили йому знищенням. Подібно як в копальнях глибоко під землею скриваються багаті золоті і срібні жили, так що всі, хочаби відкрити ті дорогоцінні поклади, мусять глибоко копати землю, так само і св. Писання містить в собі багатства правди, котрі відкриваються тільки пильному, смиренному і молячому ся глядачеві. Бог зділав Біблію навчачою книгою для всіх людей, в дїтинстві, молодости і старости, щоби із неї вчилися по всі часи. Він дав людям Своє слово, обявляючи у нїм Самого Себе. Всяке нове пізнання правди є нове откровенне Його характеру. Вивчення св. Писання є Божеським средством звязати людей тіснійше зі Своїм Творцем, щоби ліпше пізнати Його волю. Се є злука Бога з людьми.

Тоді як Вальденці вважали страх Божий началом премудрости, вони також зносились із внішнім світом, щоби пізнати людські характери, практичне життє людське і тим вони розвивали свого духа і свій ум. Із тих гірських шкіл декотрі молодці удавались до городських шкіл у Франції або

Італії, де могли найти ширше поле до науки і розвитку своїх думок, як в рідних Альпах. Але такі молодці були наражені на всякі спокуси; вони бачили пороки і стрічались з хитрим діявольськими слугами, котрі старалися хитрим способом запровадити їх в заблудження і оману. Але їх виховання із дитинства було так приспособлене, що вони не боялись ніякої небезпеки.

У школах, до котрих ходили вони, нікому не звірялись із своїми тайнами. Їх одіж була так вшита, що скривали в собі їх великі скарби, дорогоцінні рукописи св. Писання. Ті рукописи, над котрими вони чимало напрацювалися, вони носили з собою, і коли була нагода, подавали їх тим, про котрих думали, що серця їх отворені в до прийяття правди. Так Вальденські діти були виховані із малку; вони знали свою роботу і совістно сповняли її. В тих наукових закладах находились декотрі вже навернені на правдиву віру, і часто случалось, що ся наука проникала до всіх, що находились у тій школі, але все таки папські провідники, хоч як цікаві були, не могли довідатись, звідки так звана ересь береться.

Дух християнський в дух мисіонарський. Первим стремлінням обновленого серця в старання привести до Спасителя і других. Такий був дух і Вальденських християн. Вони відчували се, що Бог хоче від них щось більше ніж сохрненне чистої правди у їхній церкві, але що на них вложений в обовязок освічати своїм світлом тих, що находяться у темряві. Через могучу силу Слова Божого вони старались розбити окуви, які наложив на них Рим. Вальденські проповідники з початку дістали образование мисіонерських вістників, і кождий, хотівши стати священиком, мусів насамперед набрати вправи, як евангелист. Заким його назначили пресвитером церкви на родині, кождий з них мусів перше працювати найменше три літа на тім або иншим мисіонерським полі. Ся служба, котра з самого початку злу-

чена була з відреченням самого себе і пожертвоуванням, приготувляла до тяжкого стану пастирського в часах, коли душі людські найбільше страждали. Тих місіонерів висилали по двох, так само як Ісус посилав по двох учеників. З кожним молодим чоловіком посилено одного старшого, як досвідченого товариша, котрого молодший мав у сім слухати, а між тим старший із своєї сторони старався молодшого повчити. Ті співробітники не завжди ходили разом, але часто сходились на молитви і поради, і взаємно піддержували оден другого.

Щоби не навлечи на себе небезпеки, вони мусіли скривати свій дійсний характер. Отже кождий з проповідників знав якесь ремесло і так вони занимались ремеслом, а при тім коли був на се відповідний час, то проповідували. Дуже часто вони показувались як купці і ходили з товарами від хати до хати. Вони носились також і з цінними товарами, як шовк і другі дорогі украшения, котрих в тих часах не так легко було дістати і тим способом вони находили доступ там, де в противнім случаю, ніколи би їх не допущено. Їх серця все були звернені до Господа і вони просили в Його помочи роздавати дорогоцінніші ще сокровища, як золото і дорогі камені. Тай вони потайки носили з собою примірники св. Писання, і радо давали тим, котрі хотіли прийняти їх.

З початку церкви посилали своїх місіонерів на рівнини і долини у піднижа гір, а опісля також і в дальші сторони. В грубій, запорошеній від дороги одежи, подібно як Господь, ті мандруючі проповідники переходили через більші міста і заходили навіть у дальші сторони. Всюди вони сіяли дорогоцінне зерно. Церковні громади закладались всюди, куди лиш зайшли, і кров мучеників свідкувала о правді. День Божий обявить богаті жнива душ, котрі були зібрані вірним трудом тих мужів. Потайки і мовчки Слово Боже нашло свою дорогу серед християнства і воно радісно принималось так по хатам як і в серцях людських.

Св. Писання відкривало Вальденцям не тільки образ діявства Бога з людьми в минувшині, і відвічальність і обовязки їх в теперішности, але воно показувало їм на небезпеку і славу будучности. Вони вірили, що кінець всьому недалекий, читали Слово Боже з молитвою і сльозами і ще більше заглиблялись в тих дорогоцінних поученнях і уділяли і другим ту спасительну правду. Вони бачили в Біблії плян спасення і находили утіху, надію, мир і віру в Ісусі. В міру того, як розум їх просвічався і серце їх наповнялось радістю, вони старались поширяти ті лучі і на тих, котрі находились у темряві папського заблудження.

Вони бачили, як нарід під проводом папи і сьвященників надармо старався дістати прощення через мученне свого тіла за гріхи. Навчений вірити, що прощення можна заслужити добрими ділами, народ безнастанно дививсь на себе, пробуваючи у своїому гріховному стані, і видячи себе виставленим на гнів Божий, він мучив свою душу і бичував своє тіло, але не находив ніякої пільги. Тим способом щирі душі були звязані наукою Риму. Тисячами вони лишали приятелів і кривних, і лишались на ціле своє життя за монастирськими мурами. Тисячі із них надармо шукали покою в часто повторяючих ся постах, жорстоких бичованнях, безсонних ночах, при чим вони цілими годинами лежали на холодній і сирій підлозі у своїх вбогих кімнатках; в довгих мандрівках по святих місцях, понижаючих покаяннях і страшних муках. Інші знов, котрих мучило чувство гріховности, перед страхом гніву Божого, продовжали мучить ся, аж наконець замучене тіло не могло більше того перенести і без найменшого луча сьвітла і без надії йшли в могилу.

Вальденці старались принести хліб життя тим жаждущим душам і поділитись з ними вісткою покою із обітування Божого і вказати на Христа, як на однуку надію спасення. Навчання, що добрими ділами можна відкупитися від гріха, вони називали заблудженням. Надія на людські заслуги

ги закриває від наших очей безконечну любов Христа. Христос умер як жертва за чоловіка тому, що упавше чоловічество не могло мати ніяких заслуг перед Богом. Заслуги розп'ятого і воскреслого Спасителя — підвалина християнської віри. Зависимість душ від Христа і зв'язь з Ним помістю віри повинна бути така сама, як зв'язь кожного з членів зі всім тілом, або виноградної лози з виноградним деревом.

Навчання пап і священників довели людей до того, що вони дивились на характер Божий, а навіть на Христа, як на щось строгого, понурого і відражаючого. На Спасителя дивились як би Він не інтересувався упавшим чоловічеством, на се треба аж посередництва. І ті душі котрі були освічені Словом Божим, старались показувати тим людям на Ісуса, як на милосердного і любячого Спасителя, котрий з отвертими руками всіх запрошує прийти до Него з своїми тяжкими гріхами, своєю журою і своїм горем. Вони хотіли усунути перешкоди, нагромаджені сатаною, щоби люди не бачили обітовання і не приходили прямо до Бога, не виявляючи перед Ним своїх гріхів, і не дістали прощення і упокою.

Вальденські місіонери відкривали голодним душам дорогоцінні правди Євангелія. Вони обережно вивчали старанно написані часті св. Писання. Се була для них велика радість подавати надію грішній душі, котра тільки в Бозі виділа свого мстителя, очікуючого, щоби кожному дати по своїй справедливості. З дрожачими губами і мокрими від сліз очима, часто на колінах, той місіонар відкривав своїм братам дорогоцінні обітовання, котрі були одинокою надією грішника. Таким способом світло правди проникало у многі душі, розганяючи темні хмари, і сонце праведности освітлювало серце своїми ісцілючими лучами. Часто случалось, що та або друга часть св. Писання читалась по кілька разів, бо слухач як би хотів переконатися, чи се добре він чув. А іменно хотілось знов почути тих торжественних слів: „Кров Ісуса Христа, Сина Його, очищає нас од усякого гріха“.)

*)1 Йоан. 1: 7.

„І, як Мойсей підняв угору гадюку в пустині, так мусить бути піднятий і Син чоловічий, щоб кожний віруючий в Него не погиб, а мав життя вічне“. *)

Таким способом омана Риму стала ясною. Вони бачили, що посередничество людей або ангелів для грішників нічого не вартало. Коли правдиве світло пробуджало їх душі, вони з радістю закричали: „Христос мій священник; Його кров моя жертва; Його вітар — моя сповідальниця“. Вони цілковито опускались на заслуги Ісуса, повторяючи слова: „Без віри ж не можна угодити Богу“. *) „Бо й нема иншого імя під небом, даного людям, щоб ним спастись нам“. *)

Для инших із тих душ, що переносили сильні бурі, спасення було за велике, щоби вони могли відразу поняти його. Така велика була пільга, яку воно принесло; цілі потоки світла вилялись в їх душі, як чули себе перенесеними на небо. З довірем вони клали свою руку в руку Христа, ставили свої ноги на камінь спасення. Весь смертельний страх пропав. Тепер вони могли з радістю в серці йти в тюрму або на костер, наколи вони могли тільки тим способом прославити імя свого Спасителя.

Таким способом Слово Боже потихоньки виходило на світ і часто читалось самотній душі, або і більшій товпі, котра стремилась до світла правди. Так нерозривно переходили цілі ночі. Здивованне і подивляння слухачів було так велике, що місіонер нерозривно мусів пристановити своє читання, щоби добре могли порозуміти благовісте спасення. Часто було чути слова: „Чи на правду прийме Бог мою жертву? Чи змилосердиться Він наді мною? Чи простить Він мені?“ І у відповідь читалось: „Прийдіть до мене, всі знеможені та отягчені, я упокою вас“. *)

У вірі вони приймали обітвання, і радісну відповідь можна було почути: „Не треба більше мандрувати по святих місцях, ані ходити, страждаючи від всяких невзгод на поклонення мощам. Я можу прийти до Христа у тім виді, в

*) Иоан. 3: 14, 15. *) Жд. 11: 6. *) Діян. 4: 12. *) Мар. 11: 28

яким нахожусь — грішний і не сьвятий; і Він вислухав молитву каючогося“. „Гріхи твої прощаються тобі і мої також, навіть мої можуть бути прощені“.

Велика радість наповняла серця, і ім'я Ісуса було прославлене хвалою і подякою. І ті щасливі душі повертались до дому, щоб передати сьвітло і другим, і розповісти їм про все, що бачили і чули, і що вони найшли правдиву і живу дорогу. В словах св. Писання заключалась якась надзвичайна сила, що отверто заговорила до їх сердець, що шукали правди. Се був голос Божий, переконуючий слухача.

Божий післанець йшов своєю дорогою, але його скромне заховання, його щирість, його повага і глибока побожність були предметом чистих розговорів. В многих случаях його не питали звідки прийшов і де йде. Вони з початку були так обтяжені, а опісля переповнені чувством радості і вдячності, що і не думали про те, щоби запитати його. Коли вони запрошали його зайти до них то він заявляв, що він їде шукати загубленої віщі. „Чи ж се не був ангел небесний?“ питались вони.

В многих случаях того післанника Божого більше не бачили. Він удав ся в другі сторони, або його життя закінчилось десь в який-нибудь тюрмі, або його кости лежали там, де він сьвідкував о правді. Але слова, які він оставив там, не могли бути знищені. Вони звершили своє діло в людських серцях, і благословенні їх наслідки будуть вповні оцінені тільки в день суду.

Вальденські місіонари заходили і до царства сатани і через те власти тьми мусли держатися на осторожности. Всяка робота тих місіонарів була переслідувана через князя тьми, і діявольські слухи боялись їх дуже. Папські провідники бачили добре, що робота тих смиренних мандрівників для них є небезпечна. Наколи вони так дальше позволят поширяться сьвітлу тої правди, то воно розжене темні хмари заблудження, котрі окужили народ, а се притягло би лю-

дей до Бога, і наконець верховна власть Риму мусіла би упасти.

Одно істнованне таких людей, котрі піддержували віру початкової церкви, уже було явним сьвідоцтвом відпадення Риму, і з тої причини наступила страшна ненависть і переслідування. Рим не міг того знести, що вони не хотіли видати св. Писання. Се було образою для римської власти. І тому постановили змести їх із лиця землі. Тепер почались страшні хрестні походи проти Божого народу у їх гірській вітчизні. Інквизитори переслідували їх, і зрілище неповинного Авеля, котрий упав від злодійської руки Каїна, часто повторялось.

Їх урожайні поля безнастанно опустошались, їх домівки і церкви нищились так, що, де колись були цвітучі поля і хати спокійного, працьовитого народу, зісталась тільки пустиня. Як дикий звір, що занюхав кров, стаєсь ще більше страшнійший, так само злість приверженців папських ще більше розгорілась, дивлячись на страдання їх жертв. Многих із тих вірних за їх простодушну віру переслідували і гонились за ними по долинах, де вони ховались, окружені дрімучими лісами і вершинами скал.

Ніякого обвинувачення вони не могли придумати проти непорочного характеру того Божого народу. Навіть їх вороги казали, що се спокійний, працьовитий і побожний народ. Їх провина була лиш в тім, що не хотіли поклонятися Богу так, як папа хотів. Задля тої провини їх понижали, оскорбляли і мучили в такий спосіб, який тільки могли придумати люди і діявол.

Коли Рим задумав винищити ту ненависну секту, папа видав булю, у котрій вони були осуджені як еретики, і передані на загибель. Їх не обвинувачували як неробів, нечестних або розпустників, але вони провинились тим, що вигляд їх був побожний і сьвятий, чим зводили „овець правдивого стада“. Для того папа постановив знищити ту шкідли-

ву і погану секту злодіїв, і наколи вони не відречуться своєї віри, то будуть розторощені, як їдовиті зьмії. Чи надіяся сей гордий володар коли нібудь стрітити ся з тими словами? Чи він знав, що вони записані в небесних книгах, і на суді еще раз будуть представлені йому? Ісус говорив: „Скільки раз ви чинили се одному з сих братів моїх найменших, мені чинили“. *)

В тій булі покликували всіх членів брати участь в христовім поході проти еретиків. І щоби заохотити їх до того жорстокого діла, папа освободив їх від всіх церковних кар дочасних і загальних; хто прилучився до хрестового походу, то папа звільняв їх від всякої присяги, потверджав їх право на посїлости, які вони неправно набули, і простив гріхи всім тим, котрі бї хоч одного еретика убили. Буля та касувала всі угоди, заключені з Вальденцями, приказувала їх служачим лишати свою службу, наказувала давати їм яку нібудь поміч і надавала повне право завладіти їх майном. Із того документу можна добре бачити того пануючого духа, від котрого всьо походить; се є рик дракона, а не голос Христа, котрий дається чути тут.

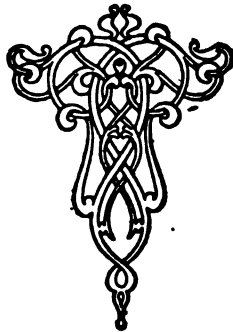
Папські провідники не хотіли услухати Божого закону і після него ділати, але робили так, як їм Рим приказував. Наступили страшні драми. Безбожні і морально упавші священники і папи робили те, що їм сатана препоручив. У них милосердя не було. Той сам дух, що розп'яв Христа і убив апостолів, котрий воодушевляв кровожадного Нерона проти вірних Богу за його часів, щоби освободити землю від людей, що їх Бог любить.

Переслідовання, котрі навіщували побожних людей впротягу многих віків, переносились з терпіннем і витривалостю, що приносило славу Спасителю. Помимо хрестових походів, помимо варварської різні, від котрих пострадали, вони таки не переставали висилати своїх місіонерів, щоби поширяти далі дорогоцінну правду. Їх переслідували до

*) Мат. 25: 40.

смерти, але кров їх орошала посіяне зерно, і воно видало плоди. Так Вальденці свідкували за Бога сотки літ до Лютра. Розсіяні на всі сторони, вони там сіяли зерно реформації, котра почалась за часів Вיקлифа, повсюду поширялась за часів Лютра і ще поширюєсь в останніх часах тими, котрі також готові в терпіти все „за Слово Боже, і за свідкування Ісуса Христа“.)

*) Одр. 1: 9.

Г О Л О В А — V.

ІВАН ВИКЛИФ.

До реформації було всього тільки кілька примірників Біблії, але Бог не хотів, щоби Слово Його зовсім щезло. Його правда не мала бути на завсігди закрита. Він легко міг розв'язати слово життя, як і отворити двері тюрми і ворота, щоб випустити Його слуг на волю. В різних закутках Європи св. Дух побудив мужів шукати правди, як захованого скарбу. Провідіннем Божим їм дісталось у руки св. Писання, і вони з великим заінтересованнем вивчили його зміст. Вони були готові прийняти світло, як би там не було. Хоч і їм не всьо було ясно, но все таки могли пізнати правду, давно закриту перед ними. Як ті небесні післанці вони виступали, розірвавши окуви суевіря і заблудження, і кликали тих, що так довго рабами були, щоб встали і освободили ся.

Слово Боже сотки літ оставалось закритим для народа, кромі Вальденців, бо воно було писане в такій мові, що його тільки учені розуміли. Але настав час, коли св. Писання було переведене на різні мови, і було доступним для народа на його рідній мові. Час півночі, пережитий світом, устав. Часи темряви поступенно щезали, і у многих сторонах появились признаки ранньої зорі.

В чотирнайцятім віці появилась в Англії рання зоря реформації. Іван Виклиф був вістником реформації не тільки для Англії, але і для всього християнства. Великий про-

тест, який він висказав проти Риму, ніколи вже не замовк. Тим супротивленням повстала боротьба, в наслідок чого наступила свобода так для одиноких осіб, як і церковів і народів.

Виклиф дістав висше образование, і для него страх Господень був началом мудрости. В школі він був знаним ізза своєї побожности, своєї здібности, і також із своєї глибокої науки. А що любив дуже учити ся, то він познакомив ся із усякими науками. Він студював схоластичну філософію, а також гражданське і церковне право, спеціально право його рідного краю. У його пізнішим життю ся наука дуже йому придалась. А іменно його знання тогдашньої спекулятивної філософії приспособило його виявити її фальшиву науку, через знання церковного і гражданского права він був приготовиний до великої боротьби за гражданську і релігійну свободу. Знаючи дуже добре св. Писання, а маючи ще до того висше шкільне образование, він в учених диспутах був непоборимий. За його природні здібности і глибоку науку не тільки приятелі, але навіть вороги його поважали. Його приверженці з вдовolenнем дивились на свого провідника, бо він був первим між ученими, і його вороги не посьміли безславити діла реформації, бо бачили силу і значення її поборника.

Коли Виклиф був еще учеником, він вже зачав студювати св. Писання. В тих часах, коли Біблія була писана в старинних мовах, то лиш учені могли найти дорогу до правди, котра була закрыта для необразованих людей. Таким способом дорога для будучої роботи Виклифа, як реформатора, була уже підготовлена. Люди науки студювали Слово Боже і нашли у нім обявлену і вільну благодать. Вони поширювали се пізнання правди і побуджали других навертати ся до живого Божого Слова.

Коли увага Виклифа була звернена на св. Писання, він з тою самою точністю, котра приспособила його завладіти шкільними науками, взяв ся до студювання Біблії. До сих

пор він чув великий недостаток, котрий не могли заступити ні схолястичні студії ні наука церкви. В Слові Божім він найшов те, чого перше дармо шукав. Тут він бачив обявленийий плян спасеня, а Христос йому представляв ся, як одинокий посередник для людей. Він посвятив себе служити Христу і постановив проповідувати відкриті через него правди.

Як і пізнійші реформатори, Векліф з початку не предвидів кінця своїй роботі. Він не з наміром спротивляв ся Римови, але із посвяти для правди, боротьба з заблудженнями сталась неминучою. Чим більше він пізнавав фальшиву науку Риму, тим горячіше став поширяти науку св. Писання. Видячи, що Рим оставив дорогу правду задля людських переказів, він сміло обвинувачував священство в тім, що виключило св. Писання, і жадав, щоби Біблія наново була дана народови і щоб єї авторитет знов був признаний в церкві. Він був дуже здібним учителем і вимовним проповідником, і сам так жив, як проповідував. Його знання св. Писання, його сили ума, його чисте життя, а також його велика відвага, його справедливість і щирість давали йому загальне поважання і довіре. Многі із народа стались невдоволені із своїй попередньої віри, бачивши несправедливість, яка панувала в римській церкві, і з нескритою радістю витали правду, котру Векліф відкрив їм; папські знов провідники дрожали від гніву, коли бачили, що той реформатор має більший вплив, як вони сами.

Бистрий ум Векліфа пізнав всі заблудження Риму і сміло виявляв многі надужиття його. В той час, як він був капеляном короля, остро виступав проти папської данини, котру король мусів давати папі, і указував на те, що папські претенсії на авторитет над світськими правителями противляться так розумові, як і откровенню. В Англії ті претенсії папи були причиною великого гніву народа, і наука Векліфа мала великий вплив на державних мужів. Король і дворянство злучились разом, щоб ставити опір папській світ-

ської власти, і не платили йому більше данини. В той спосіб папській власти в Англії нанесено великий удар.

Друге зло, проти котрого Вிகлиф вів довгу і рішучу боротьбу, було заложення ордену жебручих монахів. Ті духовні жебраки лазили по цілій Англії і стались чистою заразою і тягаром для суспільства. Індустрія, школи, мораль, все на тім терпіло. Не лиш що лїннє жебрацьке життя монахів було тягаром для народа і послїдні соки із него висисало, але ще до того ділало честну роботу понижаючою. Молодь деморалїзовалась і упадала морально. Під впливом тих монахів багато молодих людей без відома родичей вступало до монастира, бо їм таке ледаче і безжурне життя подобалось. Один із первих отців римської церкви поставив монашеські права навіть висше дитячої любови і послуху, бо твердив, що „наколиб твій отець зі сльозами і з плачем лежав перед твоїми дверми, а твоя мама показувала тобі черево, котре носило тебе і груди, що кормила тебе, то дивись, щоб ти потоптав їх ногами, і відверни ся, і йди просто до Христа!“ Через ту „страшну нелюдськість“, як виражався про неї Лютер, котра „лицює більше вовкові або тиранові, як христїянинові і чоловікові“, серця дітей ставались затверділими зглядом своїх родичів. Тим способом папські провідники, подїбно фарисеям в старині, переступили заповіді Божї задля своїх переказів, в наслідок чого дома пустїли, а родичі зіставались без своїх синів і доньок.

Навіть університетських студентів монахи заманювали фальшивими представленнями, щоби приставали до їх ордену. Многі із них опїсля жалували того кроку, коли побачили, що позбавили себе щастя в житю, і спричинили тим гризоту для своїх родичів. Але раз попавши у лапку, уже більше не можна було добити ся свободи. І задля того многі родичі не хотїли посилати своїх дітей до висших шкіл, в наслідок чого число студентів меншалось. Школи пустїли і неучтво брало верх.

Папа надав право тим жебрунам монахам слухати сповіди і прощати гріхи. І се було жерелом великого зла. Так як ті жебраки — монахи хотіли мати більше доходів, то вони прощали гріхи на так легких умовах, що всякого рода криміналісти приходили до них, внаслідок чого зіпсутте росло в страшний спосіб. Бідаки і недужі мусіли терпіти, так як не було чим їх спомагати, бо всьо заберали і пожерали монахи, а хто би не хотів їм нічого дати, то публично називали його безбожником. І хоч вони називали себе убогими, то все таки їх богацтво умножалося. Народ біднів, а вони, мешкаючи в пишних будинках, жили собі по великопанськм і гуляли та розпустували. Сами провадили час в роскошах і достатках, а дурачків посиляли між люди, котрі розказували людям всякого рода байочки і небилиці і забавляли їх ріжними штуками, а при тім всім обертали їх і стригли як баранів. Така була робота тих монахів, котрим вкінци вдалось наклонити народ до сузвіря і забобонів, і впоіти в них віру, що признанне папу за голову церкви, поклоненне образам і подаянне жебручим монахам є обовязком кожного релігійного чоловіка, через що можна приготувити для себе місце у небі.

Учені і побожні люде дармо старали ся зреформувати той жебручий монаший орден. Вукліф, у котрого було більше бистрого ума, ударив зло із самого кореня. Він заявив, що сама система монашества неправильна і повинна бути усунена. Начались переговори і запити. Коли монахи переходили через край і продавали відпущенне гріхів від папи, то многі начали сумнівати ся у те прощення за гроші і запитували себе чи не можна б ліпше найти прощення гріхів в Бога, як в римського архіерея? Богато було таких, що згіршилися захланністю тих жебручих монахів, стараючись впускатись з ними в боротьбу настільки, наскільки було конечним, щоби звернути увагу народа на науку Біблії і її основателя. Він учив, що папа має лиш таку власть виклю-

чати із церкви або давати прощення людям, як і кожний звичайний священник, і що ніхто не може бути виключений, наколи він не в потулений через Бога. Се був найліпший спосіб, якого він ужив, щоб повалити папську духовну і світську власть, силою котрої він держав мільйони людей в неволі.

Виклифа знов вибрано, щоб боронив прав королівського дому проти вмішування ся Риму і, будучи назначений королівським послом, він два літа перебув в Нидерляндах, де вів переговори з папськими повномочниками. Тут він пізнав ся з французьким, італійським висшим духовенством і, маючи нагоду заглянути за куліси, через що не одно йому виявилось, чого він не добачив би в Англії. Він навчив ся багато такого, що йому опісля придалось у його роботі. У тих післанниках папських він вичитав правдивий характер і ціль папської ерархії. Він, повернувши до Англії, викладав свою науку ще з більшою отвертістю і ревністю. Він вияснив народови, що користь, гордість і омана се — боги Риму.

В одній із його статей він говорить про папу і його колекторів: „Папа і його колектори забирають від нас всьо, що повинно служити для піддержання життя бідних. Кожного року тисячі червінців із королівської каси дають ся йому для святих дарів і інших духовних річей, а се в проклята ересь і симонія (святокупство), і допроваджує усе християнство до того, що воно потверджує ту ересь і піддержує ві. В самій річи, наколиб наше королівство мало великанську золоту гору, і ніхто би не брав із неї тільки колектори того гордого світського архієрея, то з часом таки не стало би і тої гори. Він забирає всі гроші із нашого краю, а нічого не дає за те, крім Божого прокляття за свою симонію“.

Невдовзі після свого повороту до Англії, Виклиф був іменованій священником через короля в Лютерворсі. Се було доказом, що королеви сподобалась його отверта бесіда. Виклиф мав отже великий вплив так на королівський двір як і на народ.

Але незабаром громи Риму загреміли проти Вукліфа. Три декрети т. з. булі були післані в Англію, в університет, королю і пралатам, де всім було приказано предприняти безпроводочні і рішительні міри, щоб примусіти мовчати учителя еретицької науки. Хоч і ще до прибуття булі єпископи у своїй ревности завізували Вукліфа, щоб явив ся перед ними на слідство, але двох із знатних королівських князів відпровадили його до суду, а народ, окруживши дім, увійшов силою до него, через що судії так настрашились, що мусіли на якийсь час відложити справу, а реформаторови дозволено спокійно відправити ся своєю дорогою. Невдовзі після того Едвард III умер, котрого прелати в його останніх днях старали ся привернути на свою сторону, і попередний покровитель Вукліфа став регентом королівства.

Папська буля вложила на Англію обовязковий приказ увязнити еретика. Все те, розуміється, пахло огнем. Здавалось, що Вукліф недовзі стане жертвою Риму. Але Той, Котрий уже давно сказав Своїому слугі: „Не бійся, я тобі щит“¹⁾, знов простер Свою руку, щоби зашитити Свого слугу. Смерть прийшла, але не до реформатора, тільки до папи, котрий постановив, що Вукліф має згинуту. Григорий XI умер, а суд, котрому препоручено було судити Вукліфа, розійшовсь.

Провідінне Боже ще далі зарядило так, щоби дати можливість розвинути реформації в Англії. По смерти Григорія вибрано нараз двох папів. Обидва вибрані папи держали себе за непогрішних і жадали послуху, виповідаючи війну один другому. Хто був про них, того прокляли, а хто за ними, тому обіцяно царство небесне. Та подія дуже ослабила власть папства. Обі партії тепер воювали з собою, а Вукліфа віставили в спокою. Прокляття і взаїмні обвинувачення дітали від папи до папи і кров лялась потоками. Преступлення і ганьба упали на церкву. А наш реформатор за той час на приході в Лютерворсі, в затишу, усердно займався

¹⁾1 кн. Мойс. 15: 1.

тим, щоби відвернути людей від воюючих папів і звернути їх увагу на Ісуса, князя покою. Той нелад з цілою тою боротьбою і зіпсуттєм, котра повстала із того, приладив дорогу до реформації, і народ увидів і переконався, чим дійсно палство було. В одному із його писань про „роздор папів“ Виклиф відзивається до народу, щоб задумався над тим, чи не говорять ті два архіереї правду називаючи оден другого антихристом. „Ворог“, говорив він, „більше не панує через одного, але через двох священників, щоби люде тим лекше в імя Христа побідили обидвох“.

Подібно своєму Учителю, Виклиф проповідував Євангеліє бідним. Не вдоволяючись тим, що правда поширилась в скромних родинах його власного приходу в Лютерворсі, він постановив, що єї треба проповідувати по цілій Англії. Щоби того доклати, він з'організував смирних і відданих Богу людей, котрі любили правду і нічого так не хотіли як поширення єї. Ті мужі всюди ходили, учили по базарах, на вулицях більших міст і по селах. Вони віднаходили слабих, убогих і хорих, і говорили їм про радісну вість о милости Божій.

Будучи професором богословія, Виклиф проповідував Слово Боже в університетських аудиторіях. Він так знав ясно представити правду своїм ученикам, що його називали „євангельським доктором“. Але найбільшим ділом в його життю був переклад св. Писання на англійську мову. В його книзі „про правду і значінне св. Писання“, він говорить про намір перекласти Біблію так, щоби кождий уроженець Англії міг прочитати собі ті чудні діла Божі на своїй рідній мові.

Але його робота нараз устала. Хоч він ще не мав шістьдесять літ, але безнастанна праця, наукові заняття і напади зі сторони його ворогів так підтяли його сили, що він передчасно постарівся. Вони думали, що він тепер буде жалувати того, що наробив тільки зла для церкви і покаяє ся, і

вони поспішили у його кімнату, щоби його сповідати. Представителі чотирох релігійних орденів з чотирма світськими урядниками зібрались буцім то у його смертельній постелі. „Смерть на Ваших устах“, сказали вони, „покайтесь в Ваших гріхах і відречтесь в нашій присутности від всього, що Ви говорили проти нас“. Реформатор мовчки вислухав їх, опісля попросив свого слугу, щоб підняв його на подушках, і спокійно подивив ся на стоячих перед ним і ожидавших відречення, він заговорив твердим і грімким голосом, перед котрим вже нераз дрожали: „Я не умру, але буду жити і буду далі виявляти злодійство жєбручих монахів“. *) Здивовані і завстиджені монахи вийшли із кімнати.

Слова Векліфа сповнились. Він жив, щоби дати у руки своему народови Біблію, найсильнішу зброю проти Риму, призначену для його освободження, просвєчення і євангелізації. При звершеню того діла він примушений був поконати великі і тяжкі перешкоди. Векліф підупав на силах; він знав, що йому осталося всього кілька літ для його роботи, він бачив супротивленне, з котрим він мусить бороти ся, але надіючись на обітування Божі, він ішов вперед і ніщо не застрашило його у своїм великим ділі. Провідіннем Божим піддержувались його тілесні і духовні сили, і завдяки його великого досьвіду він приспособився до дуже важної і великої роботи. Між тим як ціле християнство находилось у великому забурєнню, реформатор в своїому приході в Люторворсі, незважаючи на бурю, яка бушувала воколо него, віддався цілковито своїй вибраній праці.

Наконець робота скінчилась — англійський перевід Біблії був готовий. Слово Боже було доступним і для Англії. Реформатор тепер не боявся більше ні костра ні тюрми. Він передав в руки англійського народу світло, котре ніхто не міг загасити. Давши своему народови Біблію, Векліф тепер найбільше старав ся про те, щоби розірвати кайдани темноти і порока. Він старав ся вивисшити і освободити

*) Д'Обинс, кн. 17, гол. 7.

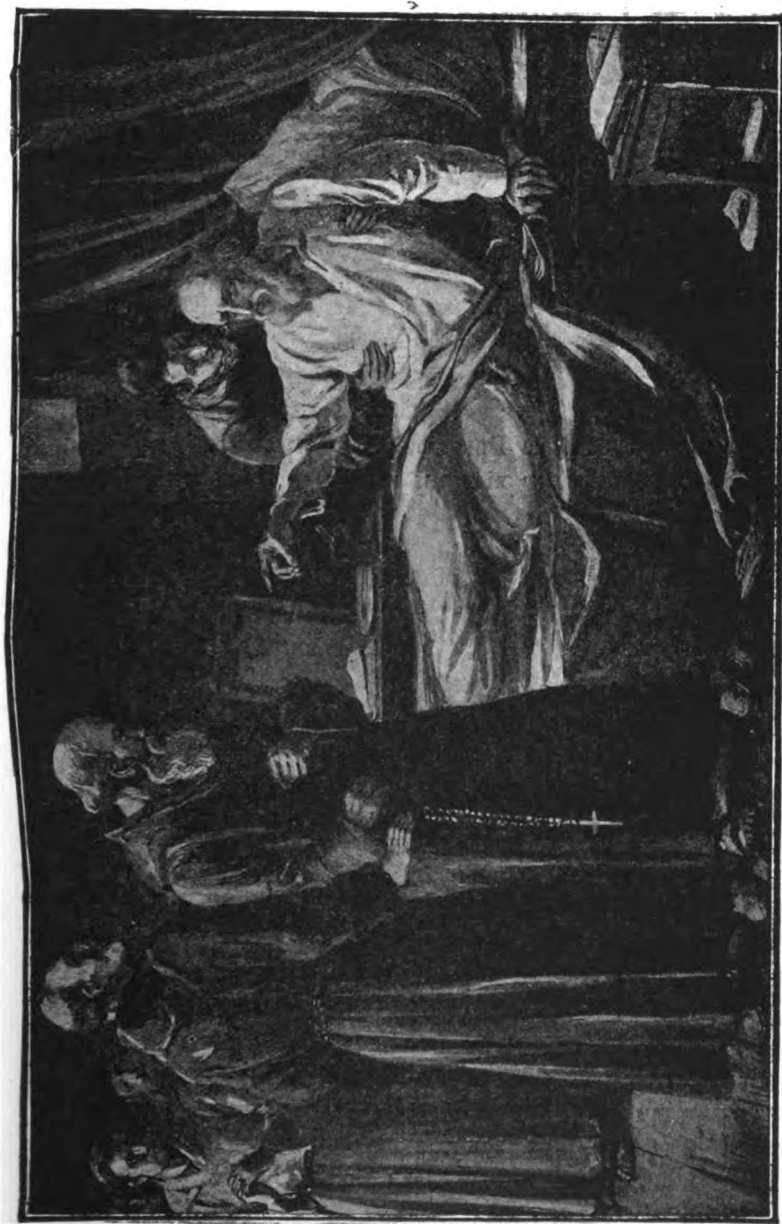
свою вітчину, і його перемога була велика, більша від всіх, яка коли могла бути доконана на полі битви.

Так як тоді ще не було печатень, то переписування Біблії було утруднене і йшло поволі. Заінтересованне було так велике, що багато було таких, що добровільно займались переписуванням, однак переписували тільки з трудом могли вдоволити потребуючих. Деякі із багатших хотіли мати цілу Біблію. Інші знов купували для себе тільки частями. А в многих случаях кілька родин складались на одну цілу Біблію. В той спосіб Біблія Вайкліфа в короткім часі знайшла доступ до кожної хати.

Відкликування ся до людського розуму розбудило їх із тяжкої папської неволі. Вайкліф тепер учив їх протестантської доктрини, а іменно спасення через віру в Христа і одної непогримости св. Писання. Проповідники, котрих він вислав, поширяли Біблію і реформаторські писання з таким успіхом, що нова віра була принята майже половиною народів Англії.

Появлення Біблії спричинило великий страх між духовенством. Воно тепер мало до роботи з далеко сильнішим противником як Вайкліф, з противником, проти котрого їх зброя була за слаба. В тих часах не було такого права, котре би заказувало Біблію в Англії, так як вона ще ніколи не була доступна людям на їх рідній мові. Такі права аж опісля були запроваджені і дуже заострені. Між тим, помимо супротивлення священників, одного часу можна було поширяти Слово Боже.

І знов папська церква зачала думати о тім, як би заглушити голос реформатора. Його завізвали три рази перед суд, але надармо. З початку синод і єпископи оголосили його писання як єретицькі, і опісля привернули молодого короля Ричарда II на свою сторону, внаслідок чого був виданий королівський декрет, після котрого кожний, хто придержував ся проклятої науки, мав бути увязнений.

Вислуж і монахи.

„Я не зміру, але життя було, і знов вигляди-
ти му заохістив жобруччх монахів“.

В синоді Вיקлиф відкликував ся на парламент, неустрасимо обвинувачував перед народним зібранням єрархію і жадав усунення страшних надужитъ, котрих церква допускала ся. З удоводняючою силою він представив неправне вмішуння ся і відсуттє папського престола. Його вороги тим страшно змішались. Приятелів і помічників Вיקлифа вони вже змусили піддатися, і тепер певно надіялись, що і сам реформатор, на старости літ, самітний і без приятелів, покорить ся подвійному авторитетови, короні і мітрі. Але замість того папісти були побіджені. Парламент, побуджений переконуючою бесідою Вיקлифа, зніс королівський едикт, і реформатор знов став вільним і ніхто його не смів переслідувати.

По третій раз його завізвано перед суд, а іменно перед найвисше церковне судилище в королівстві. Але тут не пощадили зовсім єреси. Тут нарештє Рим побідить, і робота реформатора буде раз кінець: так думали папісти. Накопль вони могли діпняти своїй цілі, то Вיקлиф мусів би відречи ся свого навчаннєа, або оставити суд, щоб бути переданим на спаленнє.

Але Вיקлиф не відрік ся нічого, бо він не хотів бути лицемиром. Неустрасимо боронив своїй науки і збивав обвиненнєа своїх ворогів. І опісля, забувши за себе і де находить ся, він запросив своїх слухачів перед суд Божий, щоб зважити їх фальшиву науку і оману на вазі вічної правди. Сила Св. Духа далась чути в судовій палаті, і так обняла слухачів, що приковала їх до місця, і здавалось, що не мали сили оставити його. Слова реформатора прошили їх серця, як стріли із Господнього колчака. Обвиненнєа в єреси, котре вони поставили про него, він з переконуючою силою звернув на них самих. Чому, запитав він, вони сміють поширять свої заблудженнєа? Ізза користи, щоби торгувати Божою милостію.

„З ким, думаете ви“, сказав він нарешті, „ведете боротьбу? Зі стариком на краю могили? Ні! З правдою,— з правдою, котра є сильніша від вас і побідить вас“. Сказавши се, він оставив зібрання, і ніхто із ворогів не посмів задержати його.

Робота Вукліфа була майже скінчена. Знамя правди, котре він так давно носив, невдовзі мало випасти із його рук, але він ще повинен був свідкувати за Євангеліє. Правда повинна проповідувати ся в самому Римі, в кріпості царства заблудження. З причини його ересі Вукліфа завізвали явитися перед королівським судилищем в Римі, котре так часто проливало кров святих. Грозяча небезпека йому добре знана була, але помимо того він прийняв би завізвання, наколиб параліж не був перешкодив в його подорожі. Але не дивлячись на се, що його голосу не було чути в Римі, він все таки міг говорити через пісьмо. І він се хотів зробити.

Із свого прихода реформатор написав письмо, котре, хоч написане в шанібнім і християнським дусі, містить в собі острій докір папі проти пихи і гордості папського двора. „Направду я рад“, писав він, „виявляю перед кождим ту віру, котрої я держусь, відкрию і обявлю, а іменно римському єпископови, котрий потвердить мою обявлену віру, о скільки я думаю, що вона є вірна і правдива, або може поправить її, наколиб заключала в собі заблудження. Но перше я думаю, що Євангеліє Христа є тілом Божого закону... Я кажу, що римський єпископ, о скільки він заступає Христа на землі, між всіми людьми він перший повинен підлягати закону Євангелія, бо величів учеників Христових не складалось із світського знання і почестий, але в точнім насліджуванню Христа в його життю і звичаях... Христос, коли жив на землі, був бідним, скинув з себе все світське панованне і відкидав всякі почести“.

„Ні оден вірний муж не повинен наслідувати папу, або якого-нибудь святого, хіба тоді, наколи вони наслідували

Ісуса Христа. Петро і сини Заведіві згрішили, коли захопили світських почестий і через те вони противились Христу і не ішли за Ним, і в тих заблудженнях ми не повинні іти за ними.

„Папа повинен відступити світські власти, всі земні посілости і все панованне, а при тім всю духовенство навчати, щоб і вони те саме робили, тому, що так робив Христос, та й Його апостоли.

Наколи я помиляюсь в зким-нибудь із тих точок, то в покорі я готов направити ту помилку, навіть жертвувати своїм життям, коли сего конче потреба буде“.

„Наколиб я по своїй власній волі міг присутним бути, то я, розумієть ся, сам лично представив би ся римському єпископови. Але Господь інакше зарядив і навчив мене слухати Бога більше, як людей“.

В кінці він говорить: „Помолімся Богу за нашого папу Урбана VI, щоб він разом зі своїм духовенством пійшов слідами Ісуса Христа, та щоби усьпішно навчав народ, щоб та кож пійшов їх слідами“.

В той спосіб Вיקлиф показав папам і кардиналам на тихість і лагідність Христову, при чим він не тільки перед ними, але і цілим Християнство виказував ріжницю між ними і їх Учителем, як вони називали себе Його намісниками.

Виклиф сподівався, що за свою вірність мусить заплатити життям. Король, папа, єпископи змовились, щоби погубити його, і здавалось, що за кілька місяців його поведуть на костер. Але його відвага була непохитна. „Не треба далеко іти, щоби найти мученичій вімець“, сказав він. „Вистарчать проповідувати Слово Христове гордим єпископам, і мучеництво готове. Жити і мовчати... Ніколи! Хай меч, що висить над моєю головою, упаде; я ожидаю удару“.

Але Провідінне Боже завсїгди охороняло свого слугу. Муж в протягу свого життя, виставляючи себе що днини на небезпеку, відважно обороняючи правду, не повинен упасти

жертвою мести своїх ворогів. Вיקлиф ніколи сам не старався боронити себе, але Господь був його обороною. І коли вороги його вже були певні, що він вже в їх добичку, то рука Божа забрала його від них, коли він у своїй церкві в Лутерворсі мав роздавати св. дари нараз упав, поражений паралізом, і в коротким часі закінчив своє життя.

Бог визначив для Вיקлифа його роботу. Він вложив в його уста слово правди і сохранив його, щоби те слово могло дійти до народу. Його життя було заховане і його робота продовжалась аж доки не була положена підвалина для великого діла реформації.

Виклиф вийшов із темряви середних віків. Ще нікого не було, котрий би показав йому дорогу до так великого діла, як реформація. Призваний, як Йоан Хреститель, щоби звершити надзвичайну місію, він був предтечою нового віку. Однак при тій системі, котрої він придержувався, коли вчив правди, можна найти повне єдинство і звершення, котрого другі реформатори, що були по нім, не перевищили, а навіть декотрі з них не дійшли до того за сотки літ опісля. Так широка і глибока була положена підвалина, так кренка і вірна була будівля, що ті реформатори, котрі ішли за ним, не потребували її перестроювати.

Великий рух, спричинений Вיקлифом, через котрий були освободжені совість і розум і дарована свобода народам, так довго привязаним до римського воза, мало свій початок в Біблії. Тут було жерело того потоку благословення, котре як та вода життя протікає через всі віки із чотирнадцятого століття. Вיקлиф прийняв св. Писання з безусловною вірою, що воно богодухновенне откровенне волі Божої і вірне правило для віри і життя. Його навчили дивитись на римську церкву як на божественний і непогрішимий авторитет і прийняти з незаперечним почитанням закоренивши ся в протягу тисячліття звичаї і навчання. Але він відвернув ся від всього того, щоби послухати Слова Божого. Се був оден автори-

тет, що він казав народови признати. Він навчав, що це церква, говоряча через папу, але голос Божий, говорячи через Його слово, одинокий, божественний, непогіршимий авторитет. І він також учив, що не тільки ціле откровення волі Божої, але що крім того св. Дух одинокий тільки толкуватель, і що кождий, студіюючи Біблію, може пізнати які в Його обов'язки. Тим способом він відвертав людей від папи і римської церкви і звертав їх увагу на Слово Боже.

Виклиф був одним із найбільших реформаторів. По Його великим розумі, ясности мислей; твердості в обороні правди, і смілости, з якою він її проповідував, з ним можна порівняти тільки немногих, що ішли за ним. Чистота життя, витривалість в наукових занятях і в роботі, велика чеснота і подібна до Христової любов і вірність в служенню се головні прикмети того першого реформатора. І все те діялось помимо духовної темряви і морального зіпсуття того віку, із котрого він вийшов.

Характер Виклифа в свідощтвом навчаючої і обновляючої сили св. Писання. Се була Біблія, котра зділала Його тим, чим він був. Старанне пізнати великі правди божественного откровення дає всім нашим спосібностям свѣжість і силу. Ум розширяєть ся, понятте заострюєть і судження дозріває. Студіювання Біблії облагородняє всяку думку, всяке чувство і всяке стремління, чого не може зділати ніяка друга наука. Вона дає твердість в наміреннях, терпіння, відвагу і витривалість; вона облагородняє характер і освячає душу. Усильне і набожне студіювання св. Писання, котре лучить духа ученика прямо з духом Безконечного, видало би людей більше діяльних і більше сильних духом, а також і в більше шляхотними засадами, яких коли дала найбільша філософська школа. „Обявлене слово твое просвѣчує, дає врозумінне людям простодушним“²⁾, говорить псалмист.

Наука, яку поширяв Виклиф, за якийсь час розвивалась. Його послідувателі, знані під іменем Виклифів або Лорардів,

²⁾ Псал. 119: 130.

не тільки ходили по Англії, але запускались і в другі сторони, проповідуючи науку Євангелія. Тепер їх провідника не стало, ті проповідники прапювали ще з більшою ревністю, і великі товпи збігались, щоби почути їх науки. Декотрі дворяни, а навіть королева находились між новонаверненими. В многих місцях було видко велику зміну в обичаях народа, і ідолопоклонські символи романизма були викинені із церков. Але незабаром розбурхалась безжалісна буря переслідовань над тими, котрі осмїлились зділати Біблію своїм провідником. Англійські монархи ревностно старались сохрании свою власть, шукали помочи в Римі і рішили похертвувати реформаторами. Проти учеників Євангелія в історії Англії насамперед повстав костер, а за ним слїдувало мученичество за мученичеством. Оборонці правди, переслідувані і замучені, могли посилати свої жалі тільки до Господа, що над усіма панув. Прогнані як вороги церкви і державні зрадники, вони далі проповідували по укритих місцях, ховаючи ся по хатах бідних людей, або вертепах та печерах.

Помимо страшного переслідовання ще сотки літ продовжався спокійний і терпеливий протест проти пануючого зіпсуття релгії. Христіяни того часу ще не мали нового пізнання правди, але вони навчались любити Слово Боже, почитати та слухати його, і терпіти за него. Подібно як віруючі за часів апостольських, многие добровільно хертвували своїм майном за для Христової науки. Ті, котрим було позволено жити у своїх власних хатах, радісно принимали до себе прогнаних собратів, а коли і їх прогнали, то вони радо прилучались до бездомних. Правда, тисячі, не могучи видержати страшних переслідувань, задля свободи хертвували своєю вірою і виходили з арештів, щоби публично відречися всього. І число тих не було маленьке, а між ними находились люде, так із висшого як і низшого стану, котрі неустрашимо в тюремних гамерах, в Долардових баштах, серед терпіння, спричинено-

го тортурами і поломінем, свідкували о правді і радувались, що вони були гідними терпіти так, як і Він тернів.

Папістам не вдалось виляти всего гніву на Веклифа за його життя, і їх гнів не міг бути заспокоєний до сих пор, доки його тіло спочивало спокійно у могилі. Більше як сорок літ після його смерті собор Констанцький рішив, щоби останки із його востий викопати і публично спалити, а потім вкинути до сусідної річки. „Ся річка“, пише оден із старих писателів, „понесла попід в Авон, а Авон в Северну, а Северна в малі озера, а вони у великій океан, і таким способом в символі віри його навчання, котре тепер поширюєть ся по цілому світу“. 4)

Вороги його не були в силі зрозуміти великого значіння їх ганебного поступку.

Писання Веклифа повліяли на Гуса з Богемії так, що він відрік ся від многих заблудженій римської церкви і взяв участь в реформації.

Таким способом в тих обох, так далеко від себе віддалених сторонах посіяне зістало зерно правди, і увагу людей звернено на так давно забуте Слово Боже. Божеська рука приготувала дорогу для великої реформації.

4) Фуллер, „Церковна історія Британії“.

Г О Л В А — VI.

ГУС І ЕРОНИМ:

Євангеліє ще в дев'ятому віці дісталось до Богемії (Чехів) Біблія переводилась і богослуження відправлялись в народній мові. Але після того як папська власть набирала сили, Слово Боже затемнилось. Григорій VII, котрий забрався „угнітати гордість князів“, також звернув увагу на те, щоби поневолити народ, і умисне на те була видана буля, в котрій заказувалось відправляння богослуження в чеській мові. Папа об'ясняв, що Бог хоче, щоби богослуження відправлялись на незнанім для народу язичі, і що не одно зло і врсєи повстали ізза незаховання того правила. І так Рим постановив загасити сьвітло Слова Божого і держати народ в темряві. Але небо постаралось о щось другого, щоби сохранили церкву. Многі Вальденці і Альбігенці, переслідвані у Франції і Італії, прийшли до Чех. І коли вони не проповідували публично, то все таки робили свою роботу по тихоньки. І так правда сохранилась від століття до століття.

Уже перед Гусом в Чехах були люде, котрі повстали і явно виступали проти зісущтя церкви і пороків народа, і вони своїм поступованнем звернули на себе загальну увагу. Сьвященики набрали страху і началось переслідуванне проти учеників Євангелія. Вони мусіли відправляти свої богослуження в лісах і печерах, але і тут найшли їх вояки і многі із них зістали убиті. Наконєць постановлено палити всіх,

що покидають римську віру. Але між тим як християни жертвували своїм життям, вони дивились наперед на торжество їх діла. Один із тих, котрі учили, що спасення дістається тільки через віру в розпятого Спасителя, вмираючи заявив: „Тепер гнів ворогів взяв верх над нами, але не на все воно так буде; хтось повстане із простого народу, без меча і авторитета і проти него вони будуть безсильні“. Час Лютра ще був далекий, але вже появилася хтось, свідомство котрого повинно побудити народи проти Риму.

Іван Гус не походив із визначної родини і завчасу осиротів після смерти свого батька. Його віруюча мати, котра уважала виховання і страх Божий за найбільший дорогоцінний скарб, старалась набути те наслідство і для свого сина. З початку Гус вчився в провінціонольній школі, а опісля вступив на університет в Празі, де його прийняли безплатно. До Праги випроваджала його мати, бідна вдова. Вона не мала йому що дати на дорогу, але коли вони зближались до великого міста, вона упала на коліна разом із своїм осиротівшим сином і просила Отця Небесного дарувати йому благословення. Чи вона предчувала яким способом Бог учувів молитву?

На університеті Гус відзначився великою пильністю і скорим успіхом, а його добре поведіння і дружнє обходження з шкільними товаришами з'єднали йому загальне поважання. Він був щирим приверженцем римської церкви і усильно старався дістати благословення, котре після його думки тільки та церква могла дати. Підчас одного ювілейного празника він пішов до сповіди, заплатив останній гріш, який мав, і прилучився до процесії, щоби мати участь в обіцянім відпущенню. Скінчивши університет, він став священником, і також дуже скоро відзначився, і його призначали на королівський двір. Він зістав також професором, а опісля ректором університету, де дістав образання. По

упливі кількох літ убогий, безплатний ученик став ся гордістю вітчизни, і його імя було знане по цілій Європі.

Однак Гус зачав діло реформації на другім поли. Кілька років після його посвящення він був вибраний проповідником Віфлємської каплиці. Основатель тої каплиці старався о позволенне проповідувати в народній мові, бо се було дуже важне діло. Помимо закауз із Риму в Чехах все еще проповідували в чешській мові. Народ св. Писання зовсім не знав і звичайно жив дуже неморально. Гус безпощадно громив зло, відкликуючись безнастанно на Слово Боже.

Оден із Пражських горожан, іменем Ероним, котрий жив у великій дружбі з Гусом, взяв з собою, коли вертав з Англії, писанне Виклифове. Англіїська королева, перенявши ся наукою Виклифа, була чешською принцесою, і за її впливом Виклифова наука була поширювана у її ріднім краю. Ті книги Гус читав з великим заінтересованнем. Він вважав їх автора щирим християнином і був готовий кожного разу прийняти систему реформи, за котрою він обставав. Гус, не замітивши сього, уже вступив на стежку, котра мала його завести далеко поза Рим.

Около того часу до Праги прибуло двох чужинців з Англії, щоб поширяти сьвітло Євангелія у тій віддаленій стороні. А що вони отверто виступали проти папи, то правительство скоро примусило їх замовчати. Але їм не конче хотілось покинути свою роботу, отже шукали іншого способу. Вони були артистами і проповідниками, і зачали тепер виступати як артисти — малярі. На доступнім для народу місци вони нарисували два образи. Оден представляв Христа як Він в'їжджав в Єрусалим, тихий, сидячи на ослиці ¹⁾, в товаристві своїх учеників, босий і в переношенім убраню. Другий образ предсатвляв папську процесію — папу, одітого в богату одежу з тіярою (папська корона), сидячим на пишню вбранім коні; перед ним ішли кардинали і пралати в дорогіцинних шатах.

¹⁾Мат. 21: 5.

Тут була проповідь, котра звертала увагу всіх людей. Гурмою народ збирав ся, щоб подивити ся на ті образи. Всі аж надто добре бачили і розуміли, що ті образи означали, і на многих зробила велике вражіння ся суперечність між ти-хистю і лагідністю Христа, Учителя, а гордістю і пихою па-пи, Його мнимого слуги. Се визвало в Празі велике заво-рушення умове, і в коротким часі постановили пійти дальше, щоб уйти небезпеки. Але їх наука не забувалась. Ті обра-зи повліяли також дуже і на душу Гуса, і він зачав тепер більше читати Біблію і твори Виклифа. Хоч він еще не був цілком готовий прийняти всі признані Виклифом реформи, однак він уже яснійше понимав характер папства, і з біль-шою ревністю осуджував гордість, пиху і відсуттє папської ерархії.

Із Чех світло поширилося до Німеччини, так як без-порядки в Празьким университеті спричинили німецьких студентів забрати ся оттуда. Многі із тих дістали від Гуса перші лекції із Біблії і, повернувши, поширяли світло у своїй вітчині.

Вість про Гусову роботу в Празі була незабаром занесе-на до Риму і він сейчас дістав завізвання явитись перед па-пою. Услухати розказу значило тільки, що неминуча смерть. Чешські король і королева, університет, дворянство і прави-тельственні урядники подали просьбу до папи, щоби Гусови було дозволено лишитися в Празі і вислати до Риму послів для свого оправдання. Замість того, щоби задосить учини-ти просьбі, папа передав його суду, а на місто Прагу кинув церковну клятву.

В тих часах така клятва церковна, як тільки проголоше-но єї, була причиною великого заворушення. Церемонії, які робились при тім, були на се, щоб нагнати страху народови, котрий дивився на папу, як на Божого намістника, що має ключі від неба і пекла і силу призвати так земний як і не-бесний суд. Люде вірили, що брами небесні закриті для

тих, що на них наложена клятва, і що померші позбавлені є всяких милостей так довго, аж доки папа не зійме прокляття. На знак того великого нещастя всі богослуження були застановлені, церкви замкнені, а людей вінчали на кладовищах. Ховання померших було заказано на посвячених на те місцях, і без всяких церемоній загребували їх в ямах де нібудь на полях. Тим способом Рим через міру, дійствующу на воображення, старався управляти совістю людей.

Ціла Прага була заворушена. Більша часть обвиняла Гуса, що се він був причиною того нещастя, і жадала, щоб він за се був укараний через Рим. Щоби трошки притихла та буря, він віддалив ся на якийсь час у своє рідне село. В своїх письмах до своїх приятелів в Празі він говорить: „Коли я відійшов від вас, то се стало ся тому, щоби пійти за приміром Ісуса Христа, і не дати злим можности вічної погибели, і не бути причиною для угнітання і огірчення добрих, а також щоб безбожні священники не перешкаждали проповіді Божого Слова. І так я відійшов не потому, щоби відречи ся від Божеської правди, за котру я з Божою помічю надіюсь умерти“. Гус не переставав працювати, об'їзжаючи дооколичні місцевости і проповідуючи народови св. Євангеліє. Таким способом кроки, які поробив папа, щоб не проповідувалось Євангеліє, було причиною, що воно ще більше поширялось. „Нічого бо не можем проти правди, а за правду“.)

„Душа Гуса, здавалось, за той час його життя перейшла через тяжкі муки. Хоч церква і старалась побивати його громовними ударами, він все таки ще не відрікся від її авторитету. Римська церква все еще була для него Христовою невістою, а папа намістником Христовим. Гус боровся проти надужитів авторитетів, а не против самого принципу. Воно спричинило страшну боротьбу між його переконаннями його розуму і жаданням його совісти. Наколи авторитетна сила була справедлива і непогрішима, як він думав, то якжеж се

*)2 Корин. 13: 8.

могло бути, що він не міг бути їй послухним? Слухати її, по його думці, значило грішити, ну, і чому ж се послушення доводило знов до таких наслідків? Ось і питання, котрого він не міг розв'язати; ось сумнів, котрий мучив його із дня на день. Одиноке розв'язання сього питання було се, що священники церкви стали безбожними і уживали свого законного авторитету для незаконних цілей, як се було і за часів Спасителя. І се побудило його проповідувати другим той принцип, що ми повинні зділати своїм мірилом навчання св. Писання, наскільки воно понятне нашому розумові і відповідає нашій совісті, другими словами, що Бог, як Він говорить в Біблії, а не церква, як вона говорить через священників, є непогрішимий провідник“.)

Коли по якомусь часі заворушення в Празі устало, Гус повернув до своєї Віфлємської каплиці і ще з більшою ревністю і відвагою зачав наново проповідувати Слово Боже. Вороги його рівночасно сильно робили проти него, але королева і многі із дворянства були його приятелями, а також много із народа стояли по його стороні. Многі, порівнюючи його чисту і возвишену науку і його сьвяте життя з низькими віронавчаннями, котрі проповідували папські приклонники, і з їх захланністю і распустою, котрими вони відзначались, мали собі за честь стояти по стороні Гуса.

До сих пор Гус не мав помічників у його роботі, але тепер в ділі реформи до него пристав Ероним, котрий підчас побуту в Англії прийняв учення Викилфа. Вони обидва від того часу були зв'язані в життю, а навіть смерть їх не розлучила.

Ероним відзначався великими здібностями, гарною вимовою і образованием, за що його дуже поважано, але знов Гус перевисшав Еронима що до твердості і сталості характеру. Його холоднокровний розсудок був тою уздою, що стримувала горячого Еронима, котрий з християнською по-

*) Виді, кн. 3, гол. 2.

корою піддавався йому і був йому послухний. При їх спільній роботі реформа скоро могла розвиватися.

Бог просвітив розум тих вибраних мужів так, що вони могли пізнати многі заблудження Риму. Але вони не дістали всього світла, котре Бог хотів дати світу. Помочию тих Своїх слугів Бог вивів Свій народ із темряви романизма. Але багато перешкод було, з котрими вони стрічались, і Він вів їх крок за кроком, ввиду того, як вони могли все те переносити. Вони не були приготовані відразу прийняти стільки сьвітла. Як великий блиск південного сонця осліплює тих, котрі через довгий час пробували в темноті, так і се сьвітло, наколи б їм дано було всьо, то би їх засліпило. Тому Він уділяв його поступенно його провідникам, в міру того, як нарід міг переносити його. Із століття в століття повинні були слідувати вірні робітники, щоби вести народ все далі по дорозі реформації.

Раздор в церкві все продовжав ся. Три папи боролись тепер за першенство, і їх боротьба наповнила християнство переступками і забуренням. Не вдоволяючись проголошенням прокляття, вони ще взялись до світського оружя. -Всякий старався, де би ту добути оружя і звідки взяти наємників. Розуміється, на се треба було средств, і щоби дістати їх, то всі дари, посади і благословення церкви давались за гроші. В той самий спосіб священники, по приміру своїх начальників, вдавались до симонії і війни, щоби усмирити своїх противників і усилити свою власну власть. Кожного дня з великою смілістю Гус остро виступав проти огиди, котрої допускались в імя релігії, і народ, стоячий по його стороні, обвинувачував голову церкви, як причину нещастя, котре упадало на християнство.

Знов місто Прага, здавалось, бути на краю кровавої боротьби. Як і перше, знов слугу Божого обвинувачували у тім, що він „тривожить Ізраїля“. *) На місто знов упало прокляття, і Гус удалився до своєї рідні. Вірне

*)1 кн. Цар. 18: 17.

свідкування, проголошене в його любимій Вифлєвській церкві мусіло замовчати. Він тепер мав появитись на більший видовні, щоб заговорити до всього Христіянства, заким зложить свою голову, як свідок правди.

Щоби ісцїлити зло, яке нищило Европу, до Констанції був скликаний собор. По волі цісара Зигмунта той собор був скликаний одним із тих пап, що з собою воювали — Йоаном XXIII. Папа Йоан не хотів того собору, бо боявся, що вкриють його поганий характер його пралати, також не ліпші від него що до моральности, як в загалі духовенство того часу. Але він не хотів спротивитися Зигмунтови.

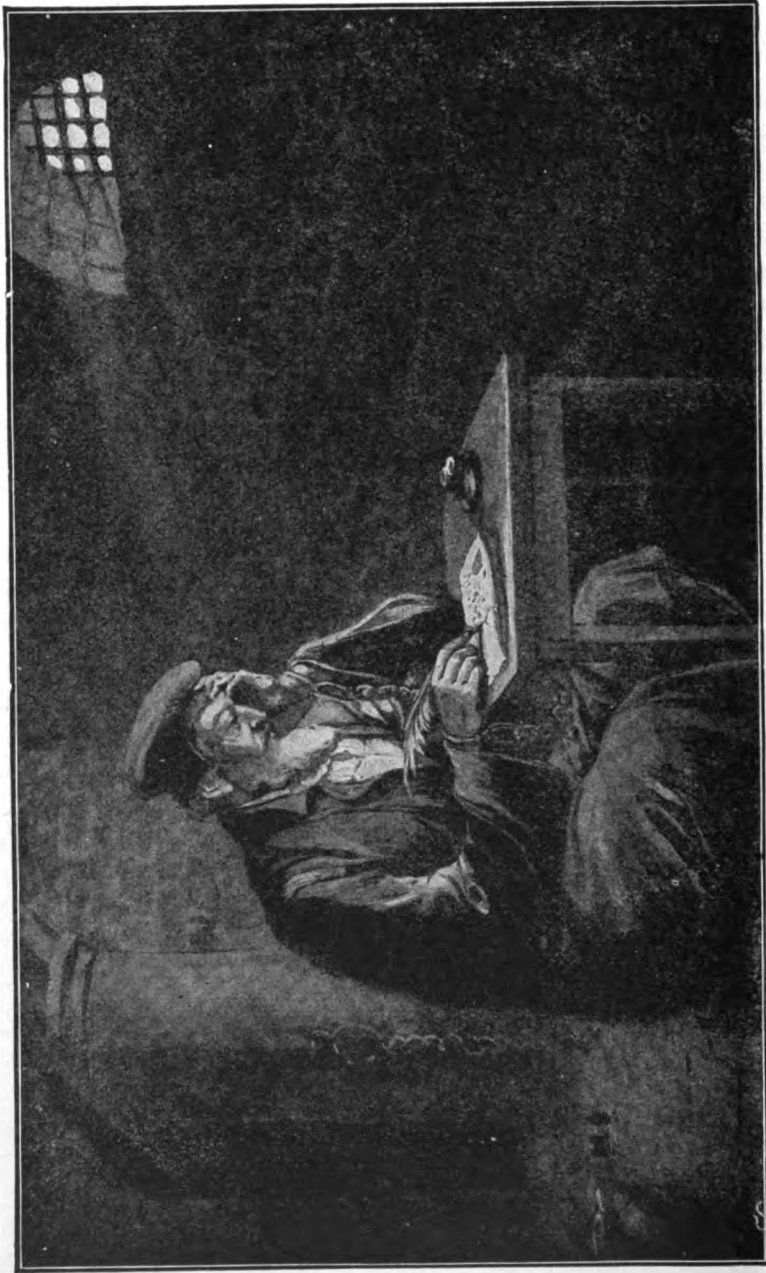
Головна цїль, яку мав той собор, було увільнити церкву від неладу і викоренити ересь. Тому два антипапи, а також ширитель нової думки, Іван Гус, були завізвані явитись на соборі. Папи, боячись за своє життє, не явились лично, але прислали своїх заступників. Папа, Йоан, що скликав собор, явився, але був дуже загурбуваний, підозріваючи цісаря, що він хоче в підступний спосіб позбавити його папського престота, тай ще боявся, що може бути оскаржений за ті неморальні вчинки, котрі понижали папську корону, а також за проступки, помочію котрих він дістав ту корону. Але все таки він торжественно вїхав до Констанції, з великою парадом, окружений церковними достойниками і свитою придворних. Всьо духовенство і городські високі урядники з великою силою народа вийшли йому на зустріч, щоби повитати його. Перед ним несли св. дари, і богата одежа кардиналів і дворянства представляли великоліпне зрілище.

Між тим і другий подорожний зближався до Констанції. Гус знав, яка небезпека йому загрожує. Він попрощав ся із своїми приятелями, як би вже більше ніколи не мав їх бачити, і пустився в дорогу з тим чуттєм, що вона заведе його на костер. Не дивлячись на се, що він від Чеського короля дістав охоронне письмо і по дорозі дано йому еще друге

таке саме письмо від Зигмунта, він все таки як би був певний, що йде на смерть.

В одному із своїх листів, писаних до своїх приятелів в Празі, він говорить: „Я виїжджаю, мої браття, з охоронною грамотою від цесаря, щоби здібати ся із своїми многочисленими ворогами... , але я надіюсь на Бога, свого могутого Спасателя, що Він задля Свогого обітування і ваших горячих молитв дасть мені мудрість і відвагу так, що буду міг опертися їм. Він дасть мені також Духа Свогого Святого, щоби укріпити мене в правді, і з відвагою міг би йти назустріч спокусі, тюрмі і, наколи треба буде жорстокої смерті. Христос Сам страдав за Своїх вибраних, чи можемо ми дивуватись, що Він дав нам примір, для нашого спасення всьо перенести з терпінням? Він Бог, а ми Його творення; Він Господь, а ми Його слуги; Він творець покою, а ми мизерні смертельники, а все таки Він потерпів! Чому би і нам не потерпіти, а іменно коли ті терпіння можуть послужити для нашого очищення? Тому, любимі, наколи моя смерть може послужити для Його прославлення, то молись ся, щоби воно скоро прийшло, і щоби Господь перебув зі мною і поміг мені терпівно перенести всі болі. Але наколи мені суджено знов повернути між вас, то будемо молити ся Богу, щоби я не вернувся до вас з ганблячим пятном, то значить, щоби я не утаїв ні одної йоти євангельської правди, щоби браттям зіставити хороший примір для послідування. Ви, здаєть ся, не увидите мене більше в Празі, але наколи вже воля Всемогущого Бога позволит мені знов до вас повернути, то з більше укріпленням серцем будем ділати успіхи в пізнанню Його любови і Його закону“.

В другім письмі до священника, що став учеником Євангелія, Гус з глибокою покорю говорить за свої помилки, і обвинувачує себе, що з вдоволенням убирався в дорогу оджу і тратив час в пустих занятях. Опісля він додає слідуучі сердешні напominання: „Нехай слава Божа і спасення душ

Гус в темниці.

„Я пишу лист в темниці зі скорованою рукою,
очікуючи мого смертельного засуду вавтра“.

займуть твою душу, а не доходи і багатства. Остерігай ся украшати свій дім більше як твою душу, а передовсем звертай найбільшу увагу на духовную будову. Будь побожним і покірним у відношенню до бідних і не трать гроші на прийняття і гостини. Наколи ти не постаравшся поправити своє життя і не відкажешся від достатків, то я боюсь, що тебе чекає кара, так як і мене. . . Ти знаєш мої навчання, так як ти дістав науку від мене від твого дитинства, тому не потребу тобі більше писати. На милость Господа нашого закликаю тебе не наслідуй ні одної із моїх суєт, про котрі ти знаєш“. На коверті письма він еще додав: „Заклинаю тебе, мій друже, не отворай письма, аж доки не дістанеш вістки про мою смерть“.

Ідучи до Констанції, він всюди, де б не зайшов, бачив признаки поширення його науки. Нарід інтересувався дуже його роботою, і збирався гурмами, щоб повитати його, а в декотрих містах мійські начальники оправаджували його по вулицях.

Гусови по прибуттю до Констанції дана була цілковита свобода. До охоронної грамоти цісаря залучена була еще лична запорука безпеченства від папи. Але як страшна несправедливість, помимо всіх тих торжественних і неодноразових обіцянок, реформатора по коротким часі на приказ папи і кардіналів арештовано і вкинено до брудної і смердючої підземної діри. А опісля перевели його до обмурованого замку по другій стороні ріки Рену і там його держали в полоні. Однак папа не багато скористав із того віроломного постуку, бо невдовзі сам дістав ся до тої самої тюрми. Його обвинувачено перед собором за страшно погані проступки, кромі убійства, симовії і перелюбства, гріхи, за котрі не можна тут писати. За те йому вкінці відобрано тіяру себто корону папську, і замкнено у тюрмі. Антипапи також були скинені і вибрано нового папу.

Хоч папа сам більше завинив у своїх проступках, як Гус, котрий хотів тільки реформи, однак той самий собор, котрий скинув папу, зачав угнітати реформатора. Ув'язнення Гуса спричинило велике обурення в Чехах. Визначні дворяне сильно запротестували проти тої ганебної роботи собору. Цісар, котрий неохотно дозволяв на знехтованне охоронної грамоти, протривався такому поступованню з ним. Але вороги реформатора були невинні і рішучі. Вони скористали із упередження цісаря, і його страху та ревности відносно церкви, і різними доводами старались доказати, що вони не є обов'язані дотримати клятви еретику і людям, підозрілим в ереси, наколиб вони мали навіть охоронну грамоту від цісарів та королів. І тим способом вони взяли верх.

Ослабленого вязницею і хворобою, так як через вогкий і відсутній воздух набавив ся зимниці, від котрої він мало не вмер. Гуса вкінці привели на собор. Закований в ланцухи, він ставився перед цісарем, честь і вірність котрого служили йому запорукою, що він оборонить його. Підчас довгих допитувань він твердо стояв за правдою, і в присутности зібраного духовенства і горожанських чиновників заявив торжественний і вірний протест проти відсуття пануючої ерархії. Коли йому предложили одно із двох, або відреchi ся від свого навчання, або не жити, він вибрав мученичу смерть.

Милость Божа піддержувала його. В часі суду, котрий продовжався за кілька тижнів, хоч він терпів дуже аж до його засудження, але душу його наповнив небесний спокій. „Я пишу се письмо“, каже він до свого приятеля, „у вязниці, скованою рукою, завтра ожидаю свого смертного засуду... Коли ми з помічю Ісуса Христа знов стрітимось в будучім життю, ти довідаєшся, яким милостивим був Бог для мене, як сильно Він піддержував мене серед спокушення і терпіння“.

У темниці він передвидів торжество правдивої віри. У своїх сновидіннях, перенесений назад до каплиці в Празі, де він проповідував Євангеліє, він бачив палу і єпископів, стираючих образ Христа, що він нарисовав на стіні. Видячи се, він сильно огірчився, але на другий день смуток його обернувся в радість, коли він побачив многих артистів, дуже зайнятих відновленням того рисунку ще в красних кольорах, як перше був. Коли робота була вже скінчена, малярі, обернувшись до великої громади людей, що окружали їх, закричали: „Хай тепер прийдуть папи і єпископи! Вони ніколи більше не зітруть їх!“ Коли реформатор розказав свій сон, він ще додав: „Я вірю, що образ Христа ніколи більше не будуть стерати. Вони хотіли знищити його, але він буде нарисований у всіх серцях далеко кращими проповідниками, чим я був“. (Д'Обинє, 1 кн., гол. 6).

В останній раз привели Гуса на собор. Сє було велике і блискуче зібрання — цісар, князі, цісарські післанники, кардинали, єпископи, священники і величезна товпа, котра була свідком того памятного дня. Із всіх християнських закутків зібрались свідки тої першої великої жертви, котра упала в довгій боротьбі, щоби забезпечити свободу совісті.

Коли Гусові предложили у останній раз висказати своє рішення, він по другий раз відказався відречися, і з прошивачим зором вглянувши на князів, котрих запорука безпеченства так безстыдно була порушена, він заявив, що сам добровільно явився на собор „під охороною і пікою присутного тут цісаря“. Лице Зигмунта почервоніло, коли очі всіх присутних звернулися на него.

Смертний вирок був проголошений, і церемонія деградації почалась. Священники одягли осудженого в священницькі ризи. Взявши її, він сказав: „Нашого Господа Ісуса Христа на глум вбрано у білу одежу, коли його мали запровадити перед Пилата“. Коли Гусови знов казали відречися, він сказав, звернувшись до народу: „Як я можу рішити

ся на се, а при тім дивитись на небо? Як я можу се зділати, дивлячись на товпу, котрій я проповідував чисте Євангеліє? Ні, я вважаю його блаженство висшим від сього марного тіла, котре тепер вбране в на смерть“. Тоді зачали з него знимати одержу, одну часть по другій, при чім кожний єпископ проголошав над ним прокляття, звершаючи свою часть церемонії. Наконєць наділи йому на голову вінець, або митру, на котрій були нарисовані погані фігури чортів з надписю: „Херезіярх (закоренілий еретик)“. „У мого Господа Ісуса Христа“, сказав він, „задля мене був терновий вінець на чолі, чомуж би і мені не надіти сей далеко лекший, хоч і поганійший, задля імені Його? Я приймаю його, і охотно приймаю“.

Коли його в той спосіб вбрали, прелати передали його душу сатані. Гус піднявши свої руки до неба, воскликнув: „Я ж передаю свою душу у Твої руки, Ісусе Христе, Котрий відкупив мене“.

Тепер передали його в руки сьвітської власти і повели на місце страчення. Великанська товпа поступала за ним, сотки узброєних людей, священники і єпископи в своїх дорогоцінних шатах і жителі міста Констанції. Коли його привязали до стовпа і вже всьо було готове, щоби запалити огонь, мученикови вще раз предложили спасти своє життє і відречи ся від своїх заблудженій. „Від яких заблудженій я маю відречи ся? Я призиваю Бога за сьвідка, що всьо, про що я писав і проповідував, має ціль спасти душі від гріха і погібели, тому я в радістю готов затвердити свою смерттю ту правду, котру я проповідував і про котру я писав“.

Коли поломінь запалахкотіла вокруг него, він зачав сьпівати: „Ісусе, Сину Давида, помилуй мене!“ І так сьпівав до тої пори, аж його голос зістав заглушений.

Навіть його вороги встревожились його геройським поведенням. Один із папських писателів, що описував смерть Гуса і Ернима, котрий опісля скоро умер, говорить: „Оба

переносили смерть з найбільшою відвагою і спішили на костер, як би запрошені були на весіле, не видаючи ні одного звука, щоб показував на їх терпіння. Коли полемінь запахлакотіла, вони почали співати гимни, і навіть сила огня не могла застановити їх співу“.

Коли вже тіло Гуса зовсім було спалене, його попіл разом з землею, на котрій він лежав, був зібраний і вкинений до Рену, і таким способом занесений аж до океану. Його переслідівателі надармо уявляли собі, що викоренили правду, котру він проповідував. Відай їм не снило ся, що попіл, занесений того дня до моря, подібно, як зерно, розсіяне по всій землі, видасть багаті жнива свідків правди в краях, еше до сих пор незнаних. Голос, котирй чути було на соборі в Констанції, відбився, і відголос його дався чути у всіх будучих поколіннях. Гуса більше не стало, але правда, за котру він умер, ніколи не загине. Його примір віри і постійности розбудив многих, що, не зважаючи на муки і смерть, рішучо обставали за правдою. Його засуд показав цілому світу віроломство і брутальність Риму. Але вороги правди не знали, що, стараючись викоренити правду, вони лиш помагали тим ділу.

Але ще другий мученичий стовп був заложений в Констанції, і кров другого мученика повинна була свідкувати за правду. Коли Гус при своїм від'їзді прощав ся з Еронимом, послідний наминав його бути відважним і непохитним, заявляючи, що в случаю, наколи йому буде грозити небезпека, він сам сейчас поспішить йому з помічю. І коли його вірний ученик дізнався, що Гуса увязнили, він готов був сповнити свою постанову. Без всякої охорони, з одним провідником він відправив ся в Констанцію. Після свого прибуття він бачив, що наразився тільки на небезпеку, так як він нічого не міг зробити, щоб освободити Гуса. Він чим скорше втік із міста, але на дорозі його злапано, заковано в ланцухи і назад привели його вояки до Констанції. Коли тільки появил

ся на соборі, то ще не вспів відповісти на свої обвинення, а вже дали ся чути голоси із всіх боків: „На костер його, на костер!“ Його сейчас схватили і вкинули до брудної і вонючої пивниці і давали йому тільки хліб і воду. По кількох місяцях тяжкої вязниці Ероним небезпечно заболів, і його вороги, боячись, що смерть вирве його із їх рук, почали з ним обходитися лагіднійше, не дивлячись на те, що він оден рік уже перебув у вязниці.

Смерть Гуса не мала того вислідку, на який надіяли ся сторонники папи. Нарушення охоронної грамоти спричинило велике обурення, і собор постановив, замість того, щоб спалити Еронима, примусити його, аби відрікся всього. Напочатку його увязнення він страшно терпів, і смерть для него була б нічим в порівнянню з тим страшним терпінням. Але тепер, ослаблений болізню, спричиненою жорстокою тюрмою, муками, страхом і сумнівами; розлучений із своїми приятелями і застрашений смертю Гуса, духовні сили оставили Еронима і він рішився вкінці піддатися. Він приобіцяв, що буде придержуватися католицької віри і признає справедливість собора в осудженню науки Векліфа і Гуса, з винятком „святих правд“, котрих вони навчали.

В той спосіб Ероним старався заглушити голос совісти і вратувати себе. Але на самоті, в тюрмі йому показалось яснійше, що він зділав. Йому пригадалися відвага і вірність Гуса в противенстві із його власним відреченням ся від правди. Він роздумував о своїм Божеським Учителю, Котрому він зобов'язав ся служити, і Котрий ради него потерпів смерть на хресті. Перед своїм відреченням, він у всіх своїх страданнях знайшов утіху в увіренню Божої милости, а тепер гризота совісти мучила його душу. Він знав, що він мусить відречися ще не від одного, заким погодить ся з Римом. Дорога, на котру він вступив, могла запровадити його до цілковитого відпадення. І він рішивсь: ні за що не відречи ся свого Господа.

Невдовзі його знов повели на собор. Його послушенство не вдоволило судіїв. Їх кровожадність, ще більше роздражена смертю Гуса, захотіла нових жертв. Тільки тоді Ероним міг уратувати собі життя, наколиб відрік ся правди. Але він постановив potwierдити свою віру і пійти слідом за своїм братом в мучеництві на костер.

Він відкинув своє попереднє відречення і, приготований на смерть, торжественно заявив, щоб йому позволено боронити себе. Боючись наслідків його слів, пралати зажадали, щоб він відразу або potwierдив, або заперечив те, о що його обвиняють. Ероним запротестував проти такої жорстокости і несправедливости. „Триста сорок днів ви держали мене запертим в страшній тюрмі“, сказав він, „в бруді і смороді і в крайнім недостатку. Після того мене вивели і привели сюди перед вас, що слухаете моїх смертельних ворогів, а мене не хочете вислухати. Наколи ви в самій річи хочете бути мудрими, то дивіться, щоб ви не провинились проти справедливости. Що знов дотичить мене, то я тільки бідний смертельник; мое життя малозначне і, наколи я вас перестерігаю від несправедливости суда, то ділаю більше ради вас, чим ради себе“.

Його просьба наконець була вислухана. В присутности своїх судіїв Ероним упав на коліна і молив ся, щоби Божий Дух цілковито завладів його думками і словами, щоби він нічого такого не говорив, щоб противило ся правді і не було достойне свого Учителя. На нім в той день сповнилось обітованне Боже для його первих учеників: „І водитимуть вас перед старших та перед царів за мене. . . Як же видавати муть вас, не дбайте про те, як і що вам казати; бо дасть ся вам того часу, що вам казати. Не ви бо промовляти будете, а Дух Отця вашого промовляти ме в вас“.^{*)}

Слова Еронима взбудили навіть в його ворогів здивованне і зачудованне. Цілий рік він був замуrowаний у темниці, де він не міг ні читати ані навіть видіти, в невиносимих ті-

^{*)}Мат. 10: 18-20.

лесних страданнях і душевним страху. Але помимо того, він приточував докази з такою ясністю і силою, як би він спокійненько за цілий час віддавався науці. Він вказав своїм слухачам на довгий ряд святих мужів, котрі були засуджені несправедливими судьями. Майже кожде покоління має таких представителів, що хотіли піднести народ свого часу, котрих за те докоряно і виключано, а в пізнійших часах знов признавано їх і віддавано їм почеси. Навіть самого Христа несправедливий суд осудив, як лиходія.

При своїм відреченню Ероним признав судьям справедливість, що судили праведність Гуса, а тепер жалував того і свідкував о невинности і святости мученика. „Я знав Івана Гуса з дитинства“, сказав він, „він був оден з найсвятійших мужів, справедливий і святий, і його осудили помимо його невинности. . . Я також, я готов умерти. Я не боюсь мук, котрі готовлять мені мої вороги, і ті свідки, що свідчать ложно проти мене, дадуть отвіт колись за свої брехливі свідощтва перед великим Богом, Котрого ніхто не може обманути“.

Обвиняючи себе за своє власне відречення, Ероним говорив дальше: „Із всіх моїх гріхів, котрі я поповнив із самого мого дитинства, ні оден не тяжить так на моїй душі і не задає мені тільки гіркого жалю, як той, в котрім я провинився на тім фатальнім місци, коли я годився на ганебний засуд Виклифа і святого мученика Івана Гуса, мого учителя. Так, я каю ся з цілої душі і зі страхом заявляю, що я так низько духом упав, коли я із страху перед смертю, прокляв його науку. Тому я молю Всемогучого Бога, щоби Він милостиво простив мені мої прогрішення, а іменно той гріх, оден з найбільших“. Показуючи на своїх судів, він рішучо заявив: „Ви осудили Виклифа і Гуса не тому, що вони потрясли наукою перкви, але прямо тому, що вони напаятували безвстидні діла духовенства — роскіш, гордість і всі пороки пралатів і священників. І все те, що вони говорили, є чиста і незбита правда, котру я вповні признаю“.

Еронима провадять на місце мук.

„Ного очі звернені були на Христа,
і смерть йому не була страшна“.

[121]

Він далі не міг говорити, бо пралати, дрожаючи від злості, закричали: „Нам не треба дальших доказів! Перед нашими очима стоїть найзавзятіший єретик!“

Не страхаючись того, Ероним відповів: „Чи ж ви думаете, що я боюся смерті? Ви через цілий рік держали мене в страшній темниці, страшнійшій від смерті. Ви обходились зі мною гірше як з бісурманом, жидом або поганином, мов тіло гнило і відпадало від костей, а я не жалуюсь, бо жалуватись не годиться чоловікови з серцем і відвагою, лиш я дивуюсь, що могли так по варварськи обійтись з християнином“.

Знову піднялась буря гніву. Еронима незабаром забрали у темницю. Між присутними однак були і такі, на котрих слова його зробили велике вражіння і котрі хотіли спасти його життя. Високі духовники відвіджували його і радили йому, щоб піддався соборови. Обіщували йому дати велику нагороду, наколи не буде виступати проти Риму. Але подібно своєму Учителю, коли йому була предложена слава світа сего, реформатор стався непохитним.

„Переконаєте мене в моїх заблудженнях із св. Писання“, сказав він, „і я відречу ся“.

„Св. Писання! Чи має все бути суджено після св. Писання?“ сказав оден із його кусителів. „Хто може поняти його, заки церков не обяснить його?“

„Чи має ся вірити людським переказам більше, як Євангелію нашого Спасителя?“ відповів Ероним. Ап. Павло напоминав тих, до котрих писав, щоби не слухали людських переказів, але казав: „Прослідіть писання“.

„Єретик“, відповідь була, „жалую, що я тільки слів втратив на тебе. Я виджу, що тебе побуджає диявол“.

Невдовзі після того прочитано йому смертельний вирок. Його повели на те саме місце, де закінчив життя Гус. По дорозі він сьпівав, і лице його ясніло від радості і спокою. Його очі були звернені на Ісуса і смерть вже йому не

була страшна. Коли помічник ката, котрий хотів запалити костер і пішов поза нього, мученик сказав: „Йди сьміло наперед і запали огонь перед моїми очима. Наколи б я боявся, то мене не було би тут“.

Последні слова, висказані через него, коли поломінь охопив його, була молитва. „Господи, Всемогучий Боже“, взивав він, „змилуйся надомною і прости мені мої согршення так як Ти знаєш, що я всегда любив Твою правду“. Його голос замовк, але його уста продовжали рупатися, як в молитві. Коли огонь зробив свою роботу, потім попіл мученика разом з землею, на котрій він лежав, був зібраний, і подібно як попіл Гуса, вкинений до ріки Рену.

В той спосіб згинули вірні проповідники Слова Божого. Але світло тих правд, що вони проповідували, світло їх героїського приміра, не могло бути загашене. Як сонце не можна повернути у його бігу назад, так і свитанню дня не можна перешкодити, котре як раз тоді зачалось на світі.

Смерть Гуса спричинила великий гнів і страх в цілм Чешьскім краю. Весь народ переконаний був, що він упав жертвою попівської зради і цісарського віроломства. Про него говорили, що він був вірним учителем правди, і собор, котрий осудив його на смерть, прямо замордував його. Його наука тепер звернула на себе більшу увагу, як ніколи перше. Твори Виглифа з наказу папи були спалені. Але багато із них люде сховали і тепер наново зачали їх читати разом з Біблією або частями, котрі народ міг добути собі. Тим способом началася реформована віра.

Убийці Гуса ніяк не могли дивитись на торжество його діла. Папа і цісар злучились, щоби здавити той рух, і Зигмунт вислав своє військо до Чешського краю.

Але появился один освободитель Жишка, котрий в короткім часі по wypowiedженню війни стратив зір, однак він був оден із здібнійших полководців свого часу і він проводив Чехами. Уповаючи на силу Божу і справедливість свого ді-

ла, той народ ставив опір найсильнішій армії, яка коли була вислана проти них. Знов і знов цісар посилав сьвіже військо, котре завсігда було побите. Гусити не боялися смерті і ніхто не міг постояти з ними в боротьбі. По кількох літах війни хоробрий Жишка умер, а його місце заняв Прокоп, котрий також був хоробрим і здібним полководцем, і в декотрих відношеннях ще більшим вождем.

Так як сліпий воляк умер, то вороги Чехів думали, що тепер прийшов спріяючий час дістати всьо назад, що вони стратили. Тепер папа оголосив хрестовий похід. У всіх закутках Європи, де папа мав своїх сторонників, гуртувались люде і збирали гроші, амуніцію і готовились до великого походу. Цілі товпи горнулись під папське знамя, надіючись, що аж тепер Гуситським еретикам буде кінець. Певна побіда, армія впала до Чех. Народ зібрав ся, щоби відбити її. Обидві армії йшли проти себе, доки їх розділяла ріка. Союзників о много було більше, як Гуситів, але замість того, щоби сьміло йти вперед і вдарити на ворога, вони відразу, як вкопані, стали. Якийсь таїнственный страх опанував цілу товпу. Навіть без одного удару меча могутні полчища нараз розсіялись і начали на всі боки втікати. Велике число із них тоді поубивали Гусити, і забрали майже всі воєнні припаси, так що та війна замість привести біду на край, вона ще збогатила його.

За кілька літ пізнійше оден із нових пал зорганізував хрестовий похід. Як і перше із всіх сторін Європи, де лиш папство мало силу, готовились люде до походу. Ріжними обіцянками зваблювано люде до того небезпечного підприємства. Кождому хрестоносцеві обіцяно простити всякі проступки. Всім погибшим на війні обіцяно нагороду в небі, а позіставшим осталась честь і слава із поля битви. Знов вібрано величезні полчища, котрі, перейшовши границю, увійшли до Чех. Коли прийшли близше, тоді Гуситські війська відступили і тим способом дозволили ворогови зайти

глубше в край, щоб він навіть думав, що вже побідив. Але се був лиш такий маневр зі сторони Гуситського вождя, щоб заманити як найдальше ворога, а опісля несподівано напасти на него, коли буде добра нагода. І так Прокопій нараз заставив свої полки, і з цілою силою вдарив на ворога. Коли папське військо почуло шум зближаючогося війська, на них напав великий страх. Князі, полководці і прості воляки зачали кидати оружів і втікати на всі сторони. Надармо папський післанник, бувший вождом того полчища, старався назад зібрати перестрашені полки. Але помимо його усильних старань, не помогло нічого. І знов Гусити побідили ворога, забравши велику силу добичі.

В той спосіб уже по другий раз без найменшого удару меча величезна армія, складаючися із самих хоробрих, спосібних і знаменито вишколених і вооружених вояків, була побита через далеко слабшу армію, що складалася із незнаної до сих пор невеликої нації. Тут була дійсно Божа сила. Хрестоносців опанував надприродний страх. Той, що втрутив Фараона з його полчищами у Червоне море, примусів Мідіянів втікати від Гедеона з його трома сотками людей, в одну ніч зломив силу і гордість Асирійців, — і тепер простер Свою руку, щоби знищити силу ворога. „Тоді злякались вони, хоч страху не було, Бог бо розсипле кості того, хто став облогом проти тебе. Ти осоромив їх. Бог бо відкинув їх“.*)

Вкінці, коли папські вожди не могли побідити їх силою, тоді взялись за дипломатію. Вони згодились на договір, котрий на око забезпечував свободу Чехам, але в дійсности укривав в собі власть Риму. Чехи подали чотирі точки, як услівя мира з Римом: свобідне проповідуванне Біблії, право уживати хліба і вина при причастію і рідної мови в богослуженнях; виключенне духовенства із всіх світських урядів і світської власти, і в случаї переступлення, — горожанського суду над духовенством, так само як і над світськими людь-

*) Псал. 53: 5.

ми. Папська власть вкінці згодилась прийняти ті чотири точки, але під усливем, що право обьяснення як се має робитися належить до церкви. І так була заключена умова, і Рим хитростію і обманством добив ся того, чого не міг добитися оружжєм, бо толкуючи Біблію і Гуситські писання на свій лад, він перекручував їх значіння, припоровлюючи їх до своїх власних цілій.

Більша часть Чешського народу, коли побачила, що тим вони запропастили свою свободу, не пристали на сю умову. Повстали між ними ріжници, котрі спричинили боротьбу і розлив крови. У тій боротьбі згинув благородний Прокопій, і свобода Чехів пропала.

Зігмунт, зрадник Гуса і Еронима, тепер зістав королем Чехів, і не зважаючи на дану клятву піддержувати права чешського народу, він приступив до запровадження папства. Але на тім, що був великим поклонником Риму, він не багато зискав. За двадцять літ його життя було переповнене і роботою і страхом. Його полчища були ослаблені і його скарбниця вичерпалась після довгої і некорисної війни. Панував лиш оден рік і умер, припровадивши своє королівство до горожанської війни, а потомство своє до ганьби.

Ворохобні, боротьба і розлив крови все продовжались. Чужі війська зпов нападали на чешський край і внутрішня незгода не переставала нищити край. Тих, що зістали вірними Євангелію, переслідувано і убивано. Так як їх попередні браття, заключаючи умову з Римом, прийняли його заблудження, а ті, що тримали ся старої віри, зосновали осібну церкву під назвою „злученого братства“. Той крок навів на них ненависть всіх кляс. Але їх твердість зістала непохитна. Примушені шукати охорони в лісах і печерах, вони завжди збирались, щоби читати Слово Боже і помолитись Йому.

Через післанців, котрих потайки висилали в ріжні сторони, вони довідались, що тут і там знаходяться сторінники правди, одні у тім, а інші в другім місці, котрі також, як і вони,

були переслідовані; даліше, що в Альпах вже давно є церква, котра зосновалась після правил св. Писання. Та вість була для них великою радістю і почались письменні зносини з Вальденцями.

Вірні Євангелію Чехи надіялись на ранок після довгої ночі переслідування, навіть в найтемніший час, дивились на небо, як ті люде, що очікують свитання дня.

„На їх судьбу випали люті дні, але вони зняли собі слова виречені з початку Гусом, а опісля повторені Еронімом, що минеться століття, доки наступить той день. Ті слова для Гуситів були тим самим, що слова Йосифа колінам Ізраїля в домі неволи: „Я вмираю, але Бог посітить вас і виведе із землі в землю, о котрій клявся Авраамови“. В 1470 році переслідування устало і наступив час більше менше спріяючий. Коли „наступив кінець століття, було двісті церковів ‚злученого братства‘ на Чехах і в Моравії. Стільки уцілило від страшного огню і меча і дочекалось вкінці свитання дня, предсказаного Гусом“.

Г О Л О В А — VII .

ВІДЛУЧЕННЄ ЛЮТРА ВІД РИМУ.

Між тими, котрі були покликані, щоб вивели церкву із папської темряви на більше сьвітло чистої віри, перше місце займає Мартин Лютер. Ревний, горячий і вірний, не страхаючись нікого, крім одного Бога, і не ўзнаючи ніякої іншої підвалини для релігійної віри, крім св. Писання, Лютер був чоловіком свого часу, через котрого Бог звершив велике діло для реформації, церкви і просвіти цілого світа.

Подібно як і перші вістники Євангелія, Лютер походив із бідної мужицької родини. Свої дитячі літа він провів в убогім домі німецького селянина. Його отець працював в углековах і заробляв на стільки, що міг його давати до школи. Він конче хотів, щоб його син зістав адвокатом, а Бог знов хотів, щоб він був будівничим великої святині, котра так поволи будувалась через цілі століття. Труди, недостатки і строга дисципліна були школою, у котрі безконечна мудрість приготувала Лютра для великого діла в його життю.

Отець Лютра був рішучого і діяльного духа і твердого характеру, честний, сьмілий і отвертий. Він був вірний в виконаню своїх обовязків, які би там наслідки з того не були. Він своїм здоровим розумом з недовірем дивився на монашество, і дуже був незадоволений, коли Лютер без його дозволу вступив до монастиря. Два роки минуло, заким він погодився із своїм сином, але його погляди все остались ті самі.

[128]

Родичі Лютера звертали велику увагу на виховання і освіту своїх дітей. Вони старались поучити їх в правді Божій і розвивати в них християнські чесноти. Нераз в присутності сина отець молився за него, щоб він не забував імені Господнього і щоб колись поборював Його правду. Всяку вигоду, котру приносило їм їх роботяче життя, обертали на моральне і душевне освітання. Їх старання, щоб виховати свої діти для побожного і трудолюбивого життя, були серйозні і сталі. В своїй рішучості і твердості вони часами були за дуже строгі, але сам реформатор завважав, що хоч вони в декотрих відносинах і помилялись, а все таки їх освітання заслуговувало більше на похвалу, як на нагану.

В школі, до котрої Лютер вступив дуже вчасно, з ним обходились дуже строго. Його отець був дуже бідний, так що коли Лютер перенісся до школи в друге місто, то мусів заробляти собі на удержання сьпівом, ходячи від одних дверей до других, і часто голодував. Пануючі у той час темні і забобонні поняття про релігію наповняли Його страхом. Ночію він ішов спати з тяжким серцем; з страхом дивився він у темну будучність, і коли думав про Бога, то чогось дуже боявся, бо він представляв собі Бога, як строгого і немилосердного суддю і жорсткого тирана, а не як люблячого отца.

Але все таки Лютер у такому великому розчарованню рішучо ішов вперед до високої цілі морального і духовного звернення, до котрого стремилась Його душа. Він жаждав знання, і Його серйозний, практичний розум ліпше любив щось сталого і пожиточного, як хвилевого і поверховного.

Коли йому було вже вісімнадцять літ, він поступив на університет в Ерфурті, і положення Його було більше сприяюче і надія більша, як в перших літах Його молодости. Його родичі своєю пильною працею заощадили вже на стільки гроша, що були в змозі помагати йому в дальших науках. Також вплив розумних приятелів розвіяли Його сумні вра-

жіння із його початкового навчання. Він тепер взявся до читання і студіювання лучших писателів і обогачав свій розум гарними і здоровими думками. Навіть при суровій дисципліні своїх первих учителів він вже тоді показував свою велику здібність, і при спрiяючих обставинах дух його скоро розвивався. Знаменита пам'ять, жива сила воображення, надзвичайний талан і пильність до науки приготували йому перше місце між своїми товаришами. Завдяки його духової дисципліні, розум його дозрівав, духовна діяльність його розвивалась, бистрість поняття побільшалась і він став цілковито приготованим до житєвої боротьби.

Страх Господень замешкав в серці Лютра і приспособив його держати ся твердо задуманих намірів, а також довів його до глибокої покори перед Богом. Він завжди чув себе в зависимости від Божеської помочи і кождий день починав молитвою, а між тим його серце завжди було звернене до Бога, благаючи в його помочи і опіки. „Се дуже добре молити ся“, часто говорив він, „лучше о половину від студіювання“.¹⁾

Коли одного разу Лютер переглядав в університетській бібліотеці книги, він знайшов латинську Біблію. Такої книги він ще ніколи не бачив. Він навіть не знав, що є така книга. Перед тим у загальному богослуженню він чув відривки із Євангелія і послання, і думав, що се є цілий зміст Слова Божого. Тепер він по перший раз побачив цілу Біблію. З мішаним чувством побожності і здивовання він перевертав картку за карткою сьвяті сторінки; серце у него билось, коли він читав слова життя, перестаючи тут і там, говорячи: „О, наколи б Бог дав мені самому таку книгу!“ Ангели небесні окружали його і лучі світла з престола Божого відкривали його розумови сокровища правди. Він завжди боявся образити Бога, і тепер, як ніколи перше, ним завладіла глибока сьвідомість його гріховного стану.

Серіозне желанне освободити ся від гріхів і примирити

¹⁾ Д'Обинь, кн. 2, гол. 2.

ся з Богом нарешті змусило його вступити до монастиря і посвятити себе монашеському життю. Тут від него ждали, щоб він сповняв дуже просту і тяжку роботу як невільник, і щоб ходив від хати до хати за жебраним хлібом. Він вже був у тім віці, коли його повинні вже поважати і цінити, але він терпеливо зносив ту покору, віруючи, що вона конче потрібна задля його гріхів.

Кожду минуту, яка в него оставалась після сповнення його щоденної роботи, він посвячав науці. Його час так був вирахований, що навіть спати і їсти не мав коли. З найбільшим уподобанням він передовсім читав Слово Боже. Він найшов Біблію, котра була прикована до монастирської стіни і часто заглядав до неї. Чим більше він почував ся до гріховності, тим більше він своїми власними ділами старав ся дістати прощення і спокій. Він провадив дуже строгий спосіб життя, постом, чуванням і бичуванням, хоча чи поскромити тим свою натуру, від котрої не могло його увільнити монашеське життя. Він не відтягався від ніяких жертв, помічю котрих міг би набути чистоту серця і щоб життя його подобалось Богу. „Я в самій річі був побожним монахом“, говорив він опісля, „і так вірно сповняв всі приписи ордену, що навіть се трудно виразити словами. Наколиб котрий нібудь із монахів через свою монашеську роботу міг собі заслужити на царство небесне, то я, без сумніву, мав би право на се. Наколиб я ще дальше продовжував поступовати так, то мої муки довели би мене до смерті“.) В наслідок сього мучення він стратив силу і страдав судорогами і обмороками, з котрих вже ніколи не міг цілковито вилічитися. Але не дивлячись на ті всі терпіння, його замучена душа не находила ніякої полєкши. Вкінці се допровадило його до цілковитого отчаяння.

Коли Лютрови здавалось, що вже все страчене, Бог дав йому приятеля за помічника. Побожний Стаупіц відкрив Лютрови Слово Боже і радив йому відвернути свою увагу від

*) Д'Обьян, кн. 2, гол. 3.

себе самого і вічної кари за порушення закону Божого, а дивитись на Ісуса, Спасителя, що прощає гріхи. „Замість того, щоби грізти ся своїми гріхами, кинься в обятя Спасителя. Надійся на Него — на праведність Його життя, на примирення в Його смерті. Слухай Сина Божого. Він стався чоловіком, щоби тобі показати, що Він любить тебе. Люби Його, тому що Він полюбив тебе перше“. *) Так говорив той вістник правди. Його слова зробили велике вражіння на душу Лютра. Після досить довгої боротьби з заблудженнями він пізнав правду, і спокій запанував в його засмученій душі.

Лютер зістав священиком і взяти його з монастиря за професора до Виттенберського університету. Тут він посвятився науці св. Писання в старинних мовах. Він почав читати лекції з Біблії і Псалтира; Євангеліє і послання об'ясняв народови, котрий дуже радо слухав його. Стаупіц, його друг і настоятель, заохочував його, щоб проповідував Слово Боже із церковної катедри. Лютер з початку відтягав ся, бо чув себе не достойним говорити до народу в Христовім імені. Тільки після довгої внутрішньої боротьби він згодив ся на просьбу приятелів. Він показався, що знаменито знає св. Писання і милість Божа осінила його. Його красномовство приковувало слухачів і ясність і сила, з якою він об'ясняв правду, переконували їх розум, між тим його горяча мова трогала їх серця.

Лютер все еще оставався вірним сином папської церкви і ніколи не думав про те, щоби він міг бути ким-нибудь другим. По Провідінню Божім він постановив бути в Римі. Він пустився в подорож пішки, відвідаючи по дорозі монастири. В одному із італіянських монастирів він дуже зачудовав ся, коли побачив там багатства і всякі роскоши. Дістаючи князівські доходи, монахи мешкали в препишних покоях, одівались в багаті і дорогоцінні одежи: жили собі по великопанськи. З боєм серця Лютер порівнював се з самовідреченням

*) Д'Обине, кн. 2, гол. 4.

і бідністю свого власного життя, і його думки тепер помішались.

В кінці він побачив здалеку місто на семигорбках. Тронутий до глибини душі, він кинувся на землю і воскликнув: „Святий Риме, я вітаю тебе!“ Він увійшов до міста, відвідав церкви, прислухувався оповіданням за чудеса, котрі повторялись священиками і монахами, і брав участь у всіх приписаних церемоніях. Всюди він бачив зрілища, котрі наповняли його здивуванням і страхом. Він бачив, яка несправедливість панувала між всіма клясами духовенства. Із уст пралатів йому приходилось чути неприличні жарти, а їх страшна безбожність, навіть в часі богослуження, зробила на него дуже погане вражіння. Находячись між монахами і горожанами, він всюди бачив марнотравність і розпусту. Куди би він не повернувся, він, замість святости, находив зневажання святих річей. „Не можете навіть повірити“, писав він, „які гріхи і погані діла діють ся в Римі; треба бачити і чути, щоби повірити, так що люде говорять, наколи в пекло, то Рим певно збудований на нім. Се пропасть, із котрої всі гріхи виходять“. *)

В своїм декреті папа обіцяв відпущення гріхів всім тим, котрі на колінах вийдуть на гору по т. з. Пилатових сходах, про котрі говориться, що наш Спаситель зійшов по них, виходячи із римського верховного судилища, і що вони якимсь чудом були перенесені із Єрусалиму до Риму. Одного разу і Лютер з великою набожностю ліз по тих сходах, аж нарзав голос подібний до гому, здавалось, дався чути йому: „Праведний вірою жив буде“. **) Зі встидом і страхом він скочив на ноги і втік із того місця. Той стишок із св. Писання для него ніколи не втратив своєї сили. Від того часу, як ніколи перше, він побачив обманчивість надії на людські вчинки, щоб добути собі спасення, і конечність сталої віри в заслуги Христа. Його очі отворились і вже ніколи більше не запруть ся, що дотичить омані папства. Коли він відвер-

*) Д'Обинь, кн. 2, гол. 6.

**) Римл. 1: 17.

нув своє лице від Риму, і серце його відвернулось, і від того часу началось його відлучення, аж доки не була пірвана всяка зв'язь з папською церквою.

Після свого повороту із Риму Лютер дістав диплом доктора богословія від Виттенберзького університету. Тепер він був знов свобідним і міг більше як коли небудь перше посвятитися студіюванню св. Писання, котре він полюбив. Він постановив собі по всі дні свого життя старанно студіювати Слово Боже, і проповідувати його совістно, а не ізречення і догми пап. Тепер він більше не був простим монахом або професором, але повномочним вістником Біблії; він був покликаний пасти стадо Боже, жаждущих і прагнущих правди. Він рішучо заявив, що християни не повинні приймати ніякої иншої науки, крім тої, що ґрунтується на авторитеті Біблії. Ті слова підтяли із самого кореня верховну папську власть. Вони містили в собі живий принцип реформації.

Лютер переконався в тім, що небезпечно в ставити людські теорії вище Слова Божого. Він остро виступав проти розумовання гуманістів і противився філософії і богословю, котрі так давно мали пануючий вплив на народ. Він відкинув їх науку не лиш як неважливу, але і шкідливу, і старався відвернути увагу своїх слухачів від фальшивого розумовання філософів і богословів, і звернути на вічну правду, яку голосили пророки і апостоли.

Дорогоцінну вість він приніс людям, котрі з великою увагою слухали слів, що виходили із його уст. Ніколи ще вони не чули щось подібного. Весела вість про любов Спасителя, надія на прощення і покою через його примирячу кров, урадовали їх серця і вбудили в них безсмертну надію. В Виттенберзі засвітилось світло, лучі котрого дійшли до найбільше віддалених частий світа і до кінця збільшались у своїй ясности.

Але світло і темрява не згаджаються одно з другим.

Між правдою а заблудженням є вічна борба. Піддержувати і боронити одно значить нападати і опрокидати друге. Наш Спаситель сам заявляє: „Не упокій прийшов я принести, а меч“. *) Так і Лютер сказав кілька літ після запровадження реформації: „Бог не провадить мене; Він жене мене наперед. Я сам не маю власти над собою. Я охотно жив би в спокою, але щось пхав мене до неспокою і революції“. ') Тепер він вже дійшов до того, що міг взятися до боротьби.

Католицька церква провадила торгівлю Божою милістю. Столи міняльників *) поставлені були біля вітарів, а у воздусі чути було голоси продаючих і купуючих. Під предлогом назбирати грошей на будову церкву св. Петра і Павла в Римі, силою папського авторитету була запроваджена всенародна продаж индугенції (відпущення гріхів). Ціною проступків мала вибудуватися святиня для хвали Божої, отже ві угольний камінь положений був несправедливими средствами. Але як раз те средство для возвеличення Риму повинно бути смертельним ударом проти його сили і величія. А іменно побудило найбільше енергічних і рішучих противників папства і запровадило їх до тої боротьби, котра потрясла папським престолом так, що мало папі тіяра з голови не впала.

Монах, іменем Тецель, назначений був на те, щоб заняв ся продажою индугенції в Німеччині. Се була людина дуже низького характеру, на котрім тяжила вина за всякі проступки, що до людського і Божого закону, але наколи увільнили його від заслуженої кари, то йому за те препоручено перевести користолюбиві і безсовістні пляни папства. Тепер ще з більшою безличністю допускався ріжних несправедливостей і оповідав за ріжні чуда, щоби ошукати темний, легковірний і забобонний народ. Але наколи б вони знали Слово Боже, то не дали би себе так легко ошукати. Але від них забрали Біблію тільки для того, щоби затримати їх під папсь-

*)Мат. 10: 34.

')Д'Обиня, кн. 5, гол. 2.

*)Мат. 21: 12.

кою властю, і щоб побільшали силу і багатство честолюбивих її представителів.

Коли Тецель входив до якого-нибудь міста, перед ним ішов післанець, котрий кричав: „Ласка Божа і святого отця тепер у ваших воріт“. *) І народ ішов на зустріч тому богохульному обманщикови, як самому Богови, Котрий буцім то зійшов із неба. І та безвстидна торгівля запроваджена була в церкві, Тецель із катедри прославляв індульгенції, як найціннійший дар Божий. Він об'являв, що силою того відпущення, всі гріхи, котрих купець хоче еще допуститися, простяться йому і що навіть в покаянню часами того не можна дістати. Мало сього, він еще увіряв своїх слухачів, що індульгенції мають силу спасати не лиш живих, але навіть померших, що „треба лиш забренчати грішми на споді у скрині, а душа вже вискакує із пекла“.

Коли Симон хотів купити в апостолів силу творити чуда, то ап. Петро сказав йому: „Нехай срібло твоє з тобою буде на погибель, бо дар Божий думає еси за гроші здобути“. **) Але до Тецеля тисячі покупців приходило. Золото і срібло лиш котилось до скрині. Ласку, котру можна було купити за гроші, діставалось лекше, як се, що дістається при покаянню, вірі, або ревному старанню ставити опір гріхови, щоби побідити його.

Учені і побожні люде католицької церкви противились пауці о індульгенціях, і було багато таких, котрі не вірили в такі річи, що противляться розумови і откровенню. Ні оден єпископ не осмілювався запротестувати проти тої несправедливої торгівлі, але душі людські почали бути неспокойними, і многі серіозно питали себе, чи не очистить Госпець своїй церкви якимсь иншим способом?

Лютер, хоч ще був вірним приверженцем папства, ввиду тої богохульної роботи продавців відпущення, таки добре настрашився. Многі із його церкви купували для себе індульгенції, і приходили до свого духовника, признавались до ріж-

*) Д'Обине, кн. 3, гол. 1.

**) Діян. 8: 20.

ного рода гріхів і ожидали оправдання не для того, щоб вони каялись і хтіли поправитися, але на підставі індульгенції. Лютер не хотів сповідати їх і перестерігав їх, що вони погинуть у своїх гріхах, наколи вони не покажуться і не змінять свого життя. З великою обавою вони приходили до Тецеля і доносили йому, що їх духовник відкидає його писма, а декотрі навіть осьмілились і зажадали, щоб їм гроші звернув назад. Монаха се дуже розгнівало. Він кинув страшну клятву на всіх тих, що йому спротивлялись, і приказав на публичнім місці розложити великий огонь і заявив, що він має приказ від папи „спалити всіх еретиків, котрі осьміляються протестувати проти найсвятійших індульгенцій“.)

Лютер тепер сьміло взявся за діло борця за правду. Він проповідував з катедри, серйозно і торжественно остерігаючи народ, і представляв йому обридливий характер гріха, і учив, що чоловікови не можливо самому, своїми ділами змити свою вину і уйти кари. Нічого, крім покаяння перед Богом і віри, не може спасти чоловіка. Ласки Божої не можна купити за гроші, вона дається даром. Він радив народови не купувати індульгенції, але звернути свої очі з вірою на роспятого Спасителя. Він розказував за свої гіркі досьвіди, як він посредством сповіди і покори надармо шукав спасення, і увіряв своїх слухачів, що він знайшов утиху і спокій від того часу, коли перестав дивитись на себе і з вірою звернувся до Христа.

Коли Тецель продовжав свою безбожну торгівлю, Лютер виступив тепер з цілою силою проти тої поганої і шкідливої роботи. І незабаром случилась добра нагода. В замковій церкві в Виттенберзі було много мощів, котрі в знані празничній дні виставлялись для народа, і всім тим, що приходили до церкви сповідатись, роздавалось прощення гріхів. Отже народ великою гурмою валив в церков. Оден з найважніших празників, — празник всіх святих — зближався.

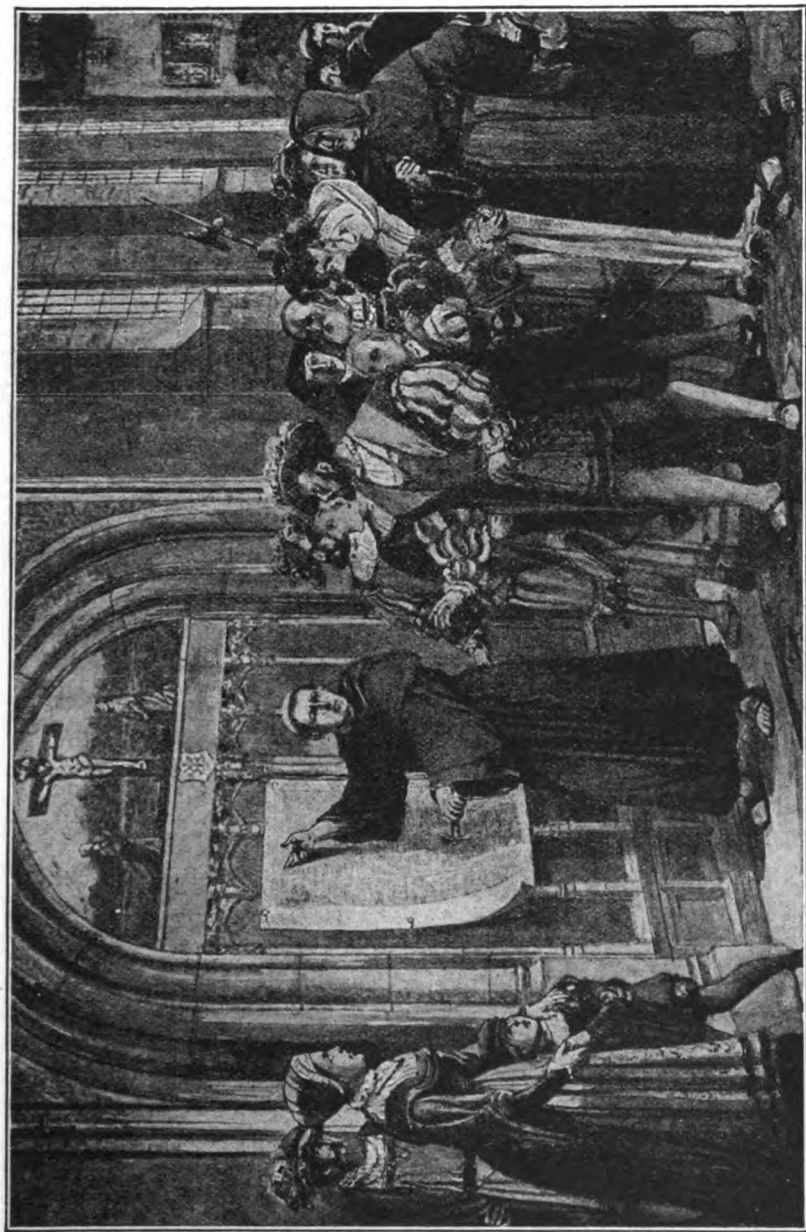
“)Д'Обинь, кн. 3, гол. 4.

В день перед самим празником Лютер прилучився до церкви, прибив на церковних дверях дев'ятьдесят п'ять тезисів (точок) індульгенції, заявляючи, що він готов на другий день обороняти ті точки в університеті в присутності всіх противників.

Його пропозиція звернуло на себе загальну увагу. Їх по кілька раз читали і повтаряли на всі сторони. У місті і в університеті настало велике заворушення. В тих пропозиціях показувалось на те, що власть прощати гріхи і увільняти від кари, ніколи не була дана папі, або якому-будь чоловікови. Весь той плян в ніщо більше тільки опуканство, хитрість і видурювання гроша, користуючи із людських забобонів, хитрість сатани, щоби погубити души всіх тих, котрі повірять присвоєнним папським фальшивим правам. Також показано на те, що Євангеліє в дорогоцінне сокровище церкви і що обявлена у нім милість даром даєть ся всім, котрі шукають її посредством покаяння і віри.

Тези Лютрові визивали на дискусію, але ніхто не сьмів прийняти єї. Питання поставлені ним, за кілька днів поширились по цілій Німеччині, і в протягу кількох тижнів про них вже знав весь християнський світ. Многі сторонники Риму, бачучи пануючу страшну несправедливість в церкві, критикували її, але не знали, як виступати проти неї, тепер з радістю читали ті тези, пізнавали в них голос Божий. Вони відчували се, що Господь Бог милостиво простер свою руку, щоби пристановити те страшне зіпсуттє, виходяче із римського престола. Князі і правительственні начальники цетайки радувались тому, що несправедливому авторитетови, що уневажнйав їх права, вже кінець буде.

Але забобонна товпа, що валялась в гріхах, налякалась, що фальшива наука, що успокоювала їх страх, була відкинена. Хитрі духовники, котрі були перешкоджені у своїх проступках і, бачучи, що їх доходам грозить небезпека, упали в гнів і зібрались, щоби піддержати свій авторитет. Рефор-

Лютер протестує проти індульгенцій.

„Лютрові теж вважали дискусію,
але ніхто не смів прийняти її“.

матор мав тепер здібатись зі своїми строгими обвинителями. Деякі обвиняли його в тім, що він те все робить не надумавшись і скоро. Другі знов говорили, що він став дуже гордим, заявляючи, що не Бог провадить його, але він се робить із пихи і великої сьмілости. „Хто може обявити нову думку, щоби не показати ся на вид гордим і щоб його не обвиняли, що він шукає суперечки? Чому Христос і всі мученики були поубивані?.. Тому, що вони свого часу здавались погорджати правдою і виявляли нові погляди, не просячи скірно ради у представителів застарялих думок?“

Він знов заявив: „Не людський розум може зробити се, але премудрість Бога. Наколи се в Боже діло, то хто може пристановити його, а если воно не від Бога, то хто може приспшити його? Не моя воля, не ваша, не наша, але Твоя воля, Отче наш, що вси на небесах!“¹²⁾

Хоч Лютер був побуджений Духом Божим, починаючи се діло, однак він мусів переходити велику боротьбу. Докори із сторони його ворогів, неправильне толкованне його намірів, і їх несправедливі і злі обмови, що до його характеру і побудок, — все те звалилось на него як би яка буря. І се також мало свої наслідки. Він однак вірив, що провідники народа, церкви і школи добровільно прилучали ся до него в його стараннях в користь реформації. Слова заохоти зі сторони високо-поставлених осіб дуже його потішили і він тепер був повний надії, що для церкви наступлять ліпші часи. Але та заохота замінилась на докори і осудження. Многі правительственні і церковні урядники були переконані в правдивості його тезів, але вони скоро побачили, що прийняття тих прав потягне за собою великі зміни. Просвічати і реформувати народ значило би потрясти авторитетом Риму, пристановити тисячі, які склались у його скарбницю, і тим способом в висшій степені обмежити марнотравство і роскоши папської верховної власти. Мало того, учити народ ділати і мислити самостійно, очікуючи спасен-

¹²⁾Д'Обинне, кн. 3, гол. 6.

ня тільки від Христа, вивернуло би престол римського архиєрея і кінець кінцем грожило би їх власному авторитетови. Із тої причини вони відкинули предложене їм від Бога пізнання і поставилися ворожо до Христа і Його правди, і до того чоловіка, що Його Бог післав для їх просвічення.

Лютер трепетав, дивлячись сам на себе. Оден чоловік мав поставити ся проти найбільшої земської сили. Він часто сумнівався, чи дійсно він є вибраний Богом, щоби противити ся авторитетови церкви. Він пише: „Я спротивлявся папському велічю, перед котрим дрожали не лиш земні царі, але і цілий світ. . . Ніхто не знає, скільки я витерпів за перші два роки, в якім сумнім, розпачливім положенню я находився“. ¹³⁾ Але він не повинен упасти в цілковите знеохочення. Коли із людей Його ніхто не піддержував, то він дививсь на Бога, і навчився у великій небезпеці підперати ся на Його всемогучім рамени.

До одного приятеля реформації Лютер пише: „Передо всем треба знати, що св. Писання не можна поняти ні наукою, ні розумом, потому ти повинне начинати молитвою. Прости Бога, щоби Він в своїй великій милости обявив тобі дійсне розуміння Його слів. Одиноким толкователем Божеського Слова є саме Слово, коли Сам Бог говорить: „Вони будуть всі навчані Богом“. Нічого не ожидай ні з навчання, ні від сили свого розуму, здайся цілковито на Бога і на вплив Його Святого Духа. Повір мойому досвідови“. ¹⁴⁾ В тім заключається наука великої ваги для тих, котрі чують себе призиваними від Бога передавати другим торжественні правди теперішнього часу. Ті правди взбудять ненависть сатани, а також і тих, котрі любять байки, що їх сами видумали. В борбі зі злими властями розум і людська мудрість не вистарчають.

Коли противники відделикувались на звичаї, перекази і авторитет і твердження папства, Лютер ставав проти них з Біблією і тільки з Біблією. Тут були докази, котрих вони не могли збити, тому раби формалізму і забобонів хотіли Його

¹³⁾ Д'Обинс, кн. 3, гол. 6.

¹⁴⁾ Д'Обинс, кн. 3, гол. 7.

крови, як колись Жиди хотіли крові Христа. „Він сретик“, кричали римські ревнителі, „гріх позволить йому жити ще хоч одну годину! Проч з ним, сейчас його на шибеницю“.¹⁶⁾ Але Лютер не мав статись добичею їх гніву. Бог мав роботу для него, і Він післав ангелів небесних, щоби вони охороняли його. Однак многі, прийнявши від Лютра дорогоцінне сьвітло, стались предметом гніву сатани і безстрашно ради правди потерпіли муки і смерть.

Навчання Лютра звернули на себе увагу думаючих людей по цілій Німеччині. Із його проповідій і творів виходили лучі світла, котрі просвічали і пробуджали тисячі. Жива віра заняла місце мертвого формалізму, в котрому так довго пробувала церква. Народ з кождим днем тратив віру в забобонні навчання римської церкви. Народ увільнився з оковів упереджень. Слово Боже, помічю котрого Лютер випробовував всякі навчання і думки, було подібне до двувістрого меча, котрий торував собі дорогу до людських сердець. Всюди пробуджалось желанне до духовного поступу. Повсюду видко було, що народ хоче правди, чого не було сотки літ тому назад. Очи, що так довго дивились на людські звичаї і земних посередників, тепер в вірі і покаянню звернулись на роспятого Христа.

Се велике заінтересованне ще більше надало страху папському авторитетови. Лютра завізвали до Риму для оправдання проти обвинення в ереси. Сей приказ дуже налякав його приятелів. Вони знали небезпеку, котра грозила йому в тім відсутім місті, упоєнім кровю мучеників Ісусових, і заявили протест проти його поїздки до Риму, жадаючи, щоб його допитували в Німеччині.

Вкінці Рим пристав на їх жаданне і зістав вибраний папський післанник, щоби бути присутнім при тім допитуванню. В препорученнях, котрі були передані тому урядникови від римського архієрея, було зазначено, що Лютер уже був узнаний за вретика. Йому було поручено, щоб він зажадав від

¹⁶⁾Д'Обьяне, кн. 3, гол. 9.

него, щоб сейчас піддався. А наколи б сего не зробив, і післанник не міг завладіти його особою, то він дістав право сказати його на вигнання із всіх міст Німеччини і з цілого краю, прокляти його і виключити із церкви всіх його сторонників. *) Далше папа приказав своїому післанникови зівсім викоренити заразливу ересь, викляти всіх, які би вони не занимали визначні місця в церкві або державі, крім цісара, наколиб не хотіли видати Лютра, щоб Рим міг шімстити ся над ним.

Тут показується правдивий дух папства. Ані сліду християнства або звичайної справедливости не видно було із всього того документу. Лютер находився далеко від Риму; він не мав нагоди пояснитися або боронити себе, і еще справа його не була досліджувана, а вже названо його еретиком, і в однім дні налімнений, обвинений, осуджений і потуплений. І все те — святим отцем, котрий держить себе найвищим, непогіршним авторитетом в церкві і державі!

У той час, коли Лютер потребував симпатії і поради вірного приятеля, Провідінне Боже післало йому Меланхтона до Виттенбергу. Молодий, непоказний і вдержаний в своїм здоровим розумі, всестороннім знаннем і красномовством в звязи з чистотою і честним характером з'єднав собі загальну симпатію і поважанне. Але лагідність в його захованню звернула на себе ще більшу увагу як його великий талант. Він невдовзі став ревним учеником Євангелія і щирим приятелем і помічником Лютра. Його лагідність, осторожність і точність були доповненням мужества і діяльности Лютра. Їх звязь додавала ділу реформації силу і була для Лютра жерелом великої заохоти.

Місцем слідства був назначений Авґсбург, і Лютер пішки відправився туди. Всі дуже боялись за него, бо вороги открито грозили йому, що його убють на дорозі, і приятелі просили його, щоб він не важився іти. Вони навіть хотіли, щоб він на якийсь час виїхав з Виттенбергу і віддав себе під опіку тим, котрі добровільно зголосились, що будуть його бо-

*) Д'Обьяне, кн. 4, гол. 2.

ронити. Але він не хотів покидати того місця, де його Бог поставив. Не зважаючи на бурю, яка воколо него бушувала, він постановив собі, що буде далі боронити правду, що би там не було. Він говорив до себе: „Я подібний Єремїї, з котрим кожний сперечається і ворогує, але чим більші їх погрози, тим більша моя радість... Мою честь і мов добре ім'я вони вже опоганили і всьо, що ще остається у мене, се мов замучене тіло, хай беруть його, у той спосіб вони скоротять мов життя на кілька годин. Але моїй душі вони не достануть. Той, хто хоче голосити світу Слово Христа, кожного часу повинен бути готовий на смерть“.)

Папський післанник, коли учув, що Лютер вже в Авґсбурґу, дуже втішився. Єретик, що звернув на себе увагу цілого світа, тепер, здавалось, находився у власти Риму, і папський слуга рішивсь не випустити вже його із своїх рук. А у реформатора не було охоронної грамоти. Його приятелі дуже просили його, щоб він не ішов до посланника без неї і вони сами постарали ся дістати її від цісаря. Посланник думав собі, що може вдасться йому переконати Лютра, щоб відрікся, а як ні, то забере його з собою до Риму, а опісля поступить ся з ним, як колись з Гусом і Єронимом. Посредством своїх агентів він старався зробити так, щоб Лютер явився перед ним без охоронної грамоти і таким способом здався на його ласку. Але реформатор рішучо відказався зробити се. І коли вже була у него цісарська грамота, він тоді явився перед папським післанником.

Для політичних цілей сторонники Риму постановили з'єднати собі Лютра лагідністю. У своїй бесіді післанник дуже вічливо з ним обійшовся, хоч зажадав від Лютра, щоб він безумовно піддався авторитетови церкви і відрікся від кожного пункту без доказів і допросів. Він неправильно оцінював характер чоловіка, з котрим мав діло. Відповідаючи йому, Лютер виразив своє поважання для церкви, своє стремління до правди, свою рішучість відповісти на всі закиди проти того, чого він навчав і желане представити свою

)Д'Обинне, кн. 4, гол. 4,

науку під децизію головних університетів. Рівночасно він протестував проти способу ділання кардинала, жадаючого від него відречення без доказів його заблудження.

Одинока відповідь була: „Відречись! відречись!“ Реформатор вказував на се, що положення оправдується, св. Писанням, і рішучо заявив, що він не може відречи ся від правди. Післанник, не могучи збити його доказів, то ганьбив його, то кпив собі з него, або знов підхлібляв йому, переплітаючи те все цитатами із св. отців і переказів, не даючи реформаторови сказати ані слова. Лютер, видячи, що такі переговори на ніщо не здали ся, дістав нарешті позволення, хоч і неохотно дане, відповісти на письмі.

„Ділаючи се“, писав він до одного із своїх приятелів, „угнітаному із того в двояка користь, по перше те, про що я пишу, може бути представлене другим для осудку, а по друге, в лучша нагода вплинути на страх, наколи не на совість гордого і марнословного тирана, котрий инакше буде лиш старатися перемочи всіх своїм розказуючим язиком“.

На слідуючим зібранню Лютер дав ясну, коротку і рішучу відповідь, пояснюючи свої погляди, приточуючи многі докази із св. Писання. Після того як він вголос перечитав своє писання, він передав його кардиналови, котрий однак з погордою відкинув його на бік, кажучи, що у нім много непотрібних слів і нездалих цитатів. Тепер Лютер сам начав з гордим пралатом серйозну бесіду, що до переказів і навчання церкви, і побив його зівсім.

Коли пралат побачив, що з Лютером не така легка справа, як він собі думав, він стратив контролю над собою, і у великому гніві зачав кричати: „Відречись! А если ні, то я пішлю тебе до Риму, де ти мусиш стати перед другими судьями, котрі будуть тебе судити. Прокляття на тебе і на всіх тих, що тебе піддержують; нині виключаю всіх із церкви“. Вкінці він додав ще з гордістю і гнівом: „Відречись, або більше не показуй ся мені на очи!“^{*)}

Реформатор віддалився із своїми приятелями, даючи

^{*)} Д'Обинс, кн. 4, гол. 8.

тим до зрозуміння, що від него не діждуться ніякого відречення. Так не сталося, як кардинал собі думав. Він був певний, що Лютер настрашиться і піддасться. А тепер, по-зіставши сам із своїми помічниками, дивився маркітно то на одного, то на другого, бо пляни не вдалися.

Старання Лютра в тім случаю не осталися без хороших наслідків. Присутна товпа мала нагоду у тім зібраню порівнати обидвох мужів і кождий міг судити про себе, який дух показався в них і в чим заключається сила і правдивість їх положення. Яка велика ріжниця! Реформатор, простий, покірний і рішучий, стояв там в силі Божій, маючи правду по своїй стороні; намістник папи знов, зарозумілий, гордий і нерозсудний, без одинокого доказу із св. Писання, безнастанно кричучий: „Відречись, або приготувися, щоб тебе післали до Риму і передали судови, а опісля як слід укарали“.

Не зважаючи на се, що Лютер мав охоронну грамоту, сторонників папи все таки не покидала думка схватити його і заперти в тюрмі. Його приятелі конче хотіли, щоб він сейчас вертав назад до Виттенбергу, так як для него не було по що оставатись довше, але при тім треба бути осторожним, щоб про се ніхто не знав. Він після того, заки ще день не настав, виїхав на кони із Авґсбурґа, в товаристві лиш одного чоловіка, котрого назначив магістрат. Переповнений ріжними думками, він потайки їхав темними і тихими улицями міста. Чуйні і жорстоки його вороги думали про його згубу. Чи вимене ся він від наставлених на него сітей? Се були минути його обави і серіозної молитви. Він приїхав до маленьких воріт мійської стіни. Йому отворили, і він без всякої перешкоди поїхав собі дальше зі своїм провідником. Будучи тепер безпечнійші поза містом, їзди зачали їхати чим скорше, і заким післанник Риму довідався, що Лютра вже не має в місті, вони вже находились далеко від своїх ворогів. Сатана і його помічники зістали побіджені. Чоловік, котрого мали вже як би у своїй власти, вимкнув ся їм, як та птиця із сіти ловця.

Коли папський посланник почув, що Лютер вже від'їхав, попав у великий гнів. Він надіяв ся за розумне і рішуче перепровадження справи з тим церковним ворохобником дістати великі почести, а тут, на маєш, всьо розвіялося! Свій гнів він виляв на письмі до Фридриха, Саксонського електора, гірко обвиняючи Лютра і жадаючи, щоб Фридрих сейчас вислав реформатора до Риму або вигнав його із Саксонії.

В своїм оправданню Лютер зажадав, щоб посланник або сам папа доказав йому його заблудження із св. Писання, і обіцявся сам торжественним способом відречися від свого навчання, наколи вони переконають його в тім, що послідні противяться Слову Божому. При тім також виразив свою подяку Господу Богу, що гідним є потерпіти за таке сьвяте діло.

Електор до сего часу мало знав за реформаторські навчання, але щирість, сила і ясність слів Лютерових зробили глибоке вражіння на него, і Фридрих рішився бути його покровителем, себ то буде боронити його, доки йому не докажуть його заблудження. У відповідь на жаданє папського легата він писав: „Після того як доктор Мартин Лютер явив ся перед вами в Авісбурзі, ви повинні бути задоволені. Ми не ожидаєм, що ви примусите його відречися без того, що би не доказати йому, що він заблуджається. Ані оден із учених в нашій державі не доказав нам, що навчання Мартина Лютра є безбожні, анти-християнські і еретицькі“.) Електор відказався післати Лютра до Риму, або вигнати його із свого князівства.

Електор бачив, що суспільність упадав морально і реформа оказалась конечною. Тоді всякі заклади карні, котрі дорого коштують державу, були би непотрібні, наколи б люде жили після науки св. Писання і більше просьвіщались. Він видів, що Лютер до сього стремить, що би достигнути тої цілі і тїшився потайки, що в церкві вже якийсь поступ видно

*) Д'Обине, кн. 4, гол. 10.

Він бачив також, що Лютер мав надзвичайний успіх, як професор на університеті. Минув тільки оден рік від того часу, як Лютер прибав свої тези на дверях замкової церкви, і не зважаючи на се, число подорожних, котрі приходили до церкви по случаю празника всіх святих, значно зменшилось. Рим стратив своїх поклонників і доходи, а на їх місце прийшла друга кляса людей — не поклонники святих мощів, що ходили на відпуст до Віттенбергу, але студенти, щоб записати ся на університет. Писання Лютра спричинили се, що тепер люде дуже інтересувалися св. Письмом, і не тільки із всіх частий Німеччини, але також і з других країв горнулись студенти на університет. Молодці, по першій раз побачивши те місто, „піднимали руки до неба і дякували Господу Богу, що Він тут засвітив лучі світла правди, що вони із Віттинберга мали проникнути в найдальші сторони землі, подібно як в старині із Єрусалиму“. *)

Лютер тільки вчасти був навернений від заблудження Романизма. Але коли він порівняв Слово Боже з папськими едиктами і постановленнями, він дуже зачудувався. „Я читаю“, писав він, декрети папські і... не знаю, чи папа сам є антихристом, чи його апостолом, так много разів в них Христос є фальшиво представлений, а навіть роспятий“. (Д'Обине, кн. 5, гол. 1). Однак Лютер і в той час був ще приверженцем римської церкви і даже не думав про те, що колись цілком відпаде від неї.

Твори реформатора і його науки поширялись по всьому християнському світу. Робота перенеслась в Швайцарію і Голяндію. Записки із його творів найшли собі дорогу до Франції і Іспанії. В Англії його наука прийнялась, як живе слово. Також і в Бельгію та Італію зайшла правда. Тисячі пробудилось як би з летаргічного сну в радости і надії живої віри.

Нападення Лютра все більше і більше приводили Рим до страшного гніву, а інші із його фанатичних противників

*) Д'Обине, кн. 4, гол. 10.

навіть отверто заявили докторам католицьких університетів, що той, хто уба бунтівничого монаха, не буде мати гріху. Одного разу оден чоловік з укритим під плащом пістолетом зблизився до реформатора і запитав його, чому він сам ходить? „Я нахожусь в Божих руках“, відповів Лютер, „Він — моя поміч і моя оборона. Що люде можуть зробити мені?“ (Д'Обине, кн. 6, гол. 2). Коли незнакомий почув сі слова, поблід і втік від него, як від істоти небесної.

Рим хотів знищити Лютра, але Бог не дав його. Його наука повсюду проповідувалась, — в монастирах, в бідних хатинах, в палатах дворянів, в університетах і в царських дворах, і благородні люде всюди знаходились, щоби піддержати його старання.

У той час Лютер читав твори Гуса і довідався, що чеський реформатор придержувався великої правди, — оправдання через віру, — котру він сам потверджував і учив. „Ми всі“, говорить Лютер, „ап. Павло, Августин і я, сами не знаючи того, були Гуситами“. „Бог, розуміється, покарає світ“, продовжав він, „тому що правда йому проповідувалась уже сто років тому назад, але він спалив є.“

В своїй відозві до цісара і дворянів в Німеччині для добра реформації християнства Лютер писав до папи: „Страшно дивитися, що той, що держить себе за Христового намістника, жие у таких роскошах, що з ним не може зрівнати ся ані оден з монархів. Чи так жили бідний Христос і ап. Петро? Папа, кажуть, володар світа! Але Христос, намістником Котрого він називає себе, сказав: „Мое царство не від світу сього“! Чи може панованне намістника більше бути від пановання голови його?“

Він писав про університети так: „Я боюсь, чи університети, як висші наукові заклади не є воротами пекла, наколя в них не будуть учити св. Писання і зацпляти його в серцях молодежи. Де св. Письмо не приймається, як правило життя, то я не радив бим посилати там дитини. Всякі заклади, де не вчать св. Писання, є зіпсуті.“ *)

*) Д'Обине, кн. 6, гол. 3.

Ся відозва дуже скоро облетіла цілу Німеччину і мала великий вплив на народ. Цілий край заворушивсь і тисячі народа ставали тепер під прапор реформації. Противники Лютра, хочачи пімститися, принудили папу прийняти рішучі міри проти него. Рішено було, щоб його науку прокляти. В протягу шістьдесять днів мав Лютер і його сторонники навернутися до папи, а як ні, то будуть виключені із церкви. Такий був наказ із Риму.

Се був страшний і рішучий кризис для реформації. Перед римським прокляттем за час цілих віків навіть монархи дрожали; воно наповняло могутні цїсарства горем і спустошіннем. На тих, котрих диткнулось те прокляття, дивились зі страхом і трепетом; вони були виключені із товариства своїх знайомих і приятелів, і з ними обходились, як з криміналістами, котрих треба переслідувати аж до загину. Лютер бачив сю бурю, котра готова була вибухнути над його головою, але він стояв твердо, надіючись на Христа, як на свою поміч і оборону. З вірою і відвагою мученика він писав: „Що буде? я не знаю того, і не хочу знати. Куди би не упав удар, я не боюсь. Ні один листок не без волі Отця небесного, а тим більше ми. Умерти за Слово нічо не значить, так як воно раньше, будучи тілом, умерло за нас. Ми знов воскреснем з ним, наколи умрем ради него, перейдем через те, через що перейшло і воно, і прибудем туди, куда воно прибуло і останемся з ним во віки“.)

Коли Лютер дістав папську булю, він сказав: „Ось вона, та римська буля, котрою я бриджу ся як безбожною і брехливою. Навіть самого Христа вона осуджав... Я тіпуюся, що трошки можу потерпіти за те найкрасше діло. Я вже чую себе свобідним, бо я тепер знаю, що папа — антихрист, а його престол — престол сатани.

Але се письмо з Риму не осталося без впливу. Тюрма, тортури і меч були сильним оружем, щоби змусіти до послуху. Слабодухі і забобонні дрожали перед декретом папи, а декотрі, хоч і любили Лютра, не хотіли запластити своїм до-

*) Д'Обиня, кн. 6, гол. 9.

рогим життям за діло реформації. І вже здавалось, що роботі реформатора кінець буде.

Але Лютер остався неустрашимий. Рим кидав на него свої прокляття, і світ дивився на се, не сумніваючись в тім, що діло його мусить загинути, або він буде змушений піддатися. Але з великою силою він те прокляття кинув назад на них самих, і прилюдно заявив своє рішення, що їх сам покидав на всегда. В присутності докторів, горожан всякого рода, Лютер спалив папську булю з каноничеськими законами, декретами і ще іншими письмами, що піддержували папську владу. Він пише: „Так як через спалення моїх книг ворогами, правда на тім багато потерпіла, простий народ також потерпів від того чимало і се було причиною загибелі многих душ, отже я також тепер палю книги моїх противників. Се було початком моєї серйозности, бо я до сей пори тільки жартував і бавився з папою. Я розпочав се діло в ім'я Бога і надіюсь, що наступить час, коли воно і без мене звершиться Ним“.

На докори своїх ворогів, котрі докоряли йому, що його робота не має сили, Лютер відповів: „Хто знає, чи Господь Бог не вибрав мене і не покликав для звершення того важного діла і чи не повинні боятися ті, що погорджають Богом, наколи вони мною погорджають? Вони говорять, що я один; ні, Всемогучий зі мною. Після їх думки Мойсей був оден при виході із Єгипта; Ілія був оден в часі правління Ахава; Ісаїя був оден в Єрусалимі; Єзекіїл оден в Вавилоні. Бог ще ніколи не вибирав пророків, ні первосвященника, ні других визначних осіб; а противно Він вибирав низьких і незнатних людей, одного разу навіть пастуха Амоса. По всі часи святі примушені були громити царів, князів, священників і учених, і проповідуючи їм ризикували своїм життям. . . Я не кажу, що я пророк, але я говорю, що вони тим більше повинні боятися, щоби я не був пророком, чим більше вони погорджають мною і вивиспають себе самих. Я вірю, що Слово Боже при мені, а не при них“.

*) Д'Обинь, кн. 6, гол. 10.

Але все таки рішення Лютра покинути церкву не обійшлося йому без внутрішньої борби. В той час він писав: „Я чую се із дня на день, як тяжко позбутися сумніву, яке ми набули еще з дитинства. О, скільки я натерпівся, хоч св. Писання було по моїй стороні, щоби бути певним, за ким я рішився сам оден виступити проти папи і назвати його антихристом! І як велика була гризота мого серця! Скільки я раз з огірченням сам собі ставив питання, котре так часто було на устах приверженців папи: Чи лиш ти сам мудрий є? Чи се можливе є, щоб всі другі були в заблудженню? Як се буде, наколи ти сам блудиш і так много душ повлечеш за собою в ті заблудження, котрі опісля на віки будуть потуплені? В той спосіб я боровся сам з собою і з сатаною, доки Христос через Своє непогрішиме Слово не утвердив мое серце проти того сумніву“.

Папа грозив Лютрови церковним прокляттям, наколи він не відречеться, і тепер та погроза сповнилась. Появилась нова буля, котра обявила вже послідне відкинення реформатора від римської церкви, проголошуючи прокляття неба над ним і над всіми тими, що придержуються його науки. Велика боротьба була тепер в повнім розгарі.

Супротивлення випадає на долю всіх тих, котрих Бог вибрав, щоб свого часу проповідували правду. А правда за часів Лютра особливо була дуже важна; теперішня знов правда є важна для нинішньої церкви. Той, що все робить після Своїї премудрої волі, хотів поставити людей у ріжних обставинах, кладучи на них обовязки, відносно до свого часу, після обставин, в котрих вони находились. Наколи вони оцінять дане їм світло, то вони дістануть глибше пізнання Бога. Але нині більшість не жєлає собі Його правди, як ті сторонники папи, що були проти Лютра. І нині також як і давнійше люде скорше приймають людські теорії і перекази, як Слово Боже. Проповідуючі правду в теперішних часах, не можуть надіятись, щоб їх більше прихильно приняли, як давнійших реформаторів. Велика боротьба між пра-

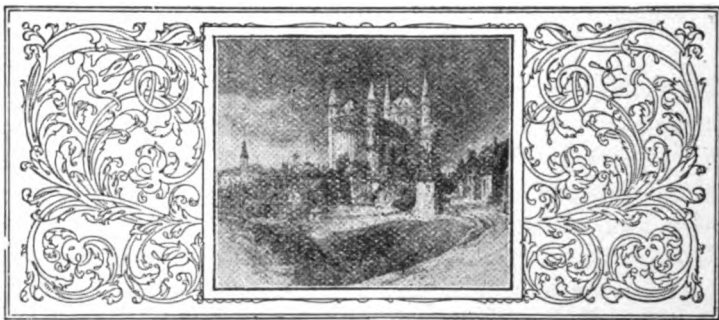
дою а заблудженнем, між Христом а сатаною буде все зміцнятися аж до кінця історії того світа.

Ісус сказав Своїм ученикам: „Коли б із світа були, світ своє любив би; як же ви не з світа, а я вибрав вас із світа, тим ненавидить вас світ. Згадайте слово, що я сказав вам: Не більший слуга пана свого. Коли мене гонили, і вас гонити муть. Коли мое слово хоронили, і ваше хоронити муть“.²⁴⁾ З другої сторони наш Спаситель ясно поясняє: „Горе вам, коли добре говорити муть про вас усі люде; так бо робили лжепророкам батьки їх“.²⁵⁾ Дух світа сього нині знаходиться у такій самій незгоді з Духом Христовим, як і за давніших часів, і проповідуючи Слово Боже в його чистоті, не тішаться більшими зглядами, як і перше. Форма супротивлення проти правди може бути змінилась, не ма вже того ворогування, тому що вона укривається під хитростію, але те саме ворогування існує і буде існувати аж до кінця часу.

²⁴⁾ Іован. 15: 19, 20.

²⁵⁾ Лука 6: 26.

Г О Л О В А — VIII.

ЛЮТЕР ПЕРЕД СОЙМОМ.

Новий цісар, Карло V, вступив на німецький престол, і римські післанники спішили до него зі своїми поздоровленнями і старались наклонити монарха, щоб ужив своєї власти проти реформації. З другої сторони електор Саксонський, котрому цісар дуже був обов'язаний за свій престол, просив його не виступати проти Лютра, заким його не вислухас. Тим способом цісар знайшовся в дуже тяжким положенню. Римських сторонників не можна було вдоволити нічим иншим тільки цісарським наказом, щоби засудити Лютра на смерть. Електор рішучо заявив, що „ні його цісарське величчє, ані ніхто инший йому не доказан, що твори реформатора були збиті“, тому він жадав, „щоби дати Лютрови охоронну грамоту і щоби він сам міг боронити себе перед судом учених, справедливих і безсторонних судів“. ¹⁾

Увага всіх тепер була звернена на з'їзд німецьких держав, котрий, зараз після того як Карло вступив на німецький престол, мав відбутися в Вормсі. Важні політичні справи мали рішатися на тім народнім зібранню. По перший раз німецькі князі мали зійтися з молодим монархом в державнім соймі. Із всіх сторін краю явились державні і церковні достойники. Світські вельможи, дворяне, дідичі, що гордились своїми дідичними правами, ерархи, котрі пишалися своїм високим достоїнством; рицарі зі своєю вооруженою

¹⁾Д'Обиня, кн. 6, гол. 11.

свитою і послі із далеких чужих сторін, — всі зібралися у Вормсі. Але найважнішу справу на тім великім зібранню мав саксонський реформатор.

Електора вже наперед Карло повідомив, щоб взяв Лютра з собою на сойм. Цісар запевняв його в своїм покровительстві, обіцяючи дати Лютрови можливість провадити свєбідні переговори з компетентними особами для обсудження спірних точок. Лютер лиш чекав того дня, коли буде міг явитися перед цісарем. Він підупав був тоді на здоровлю і писав електорові: „Наколи б я не міг здоровим прибути до Вормс, то я прикажу занести себе тудя хорим, бо без сумніву се є голос Божий, що мене там кличе. Наколи вони уживуть сили надімною, бо мені здається, що вони мене там не кличуть для чогось иншого, тоді я передаю цілу справу в руки Господа. Той, що зохранив трьох мужів в огниїй печі, ще живий і панує. А коли Він не захоче пощадити мене, то мє, життє мало значить. Постараймося тільки єте, щоб Євангеліє не було передане на посьміх безбожникам, і хай наша кров лється, щоб оборонити його. Се не мє дїло знати, чи мє життє або смєрть може придатися для спасення всіх... Всього ожидай від мене, тільки не втікання або і відречення; втікати я не хочу, а відречи ся тим менше“^{*)}).

Коли в Вормсі поширилась вість, що Лютер явився на державнім соймї, то ціле місто заворушилось. Алеандер, папський посланник, котрому ся справа була поручена, не тільки впав у злість, але і налякався. Він бачив, що наслідки з того можуть бути погані для папства. Перепроваджувати слідство, коли папа вже проголосив потупляючий вирок, значило понижити авторитет преосвященного архієрея. Мало ще того, він боявся, що гарна бесіда і сильні докази того чоловіка може многих князів відвернути від папської справи. Тоді він переконуючим способом зачав відмовляти Карла, щоб той не допустив Лютра на сойм. Дєсь

^{*)}Д'Обьян, кн. 7, гол. 1.

в тім часі була оголошена була, в котрій було обявлено, що Лютер виклятий, і се разом з представленнями післанника зробило те, що цісар уступив. Він написав електорови, що Лютер повинен остатися в Виттенберзі, если він не хоче відречи ся.

Невдоволений ще і тим, Алеандер, ужив всіх сил і хитрости, щоби Лютра потупити. Зі всею завзятістю, гідною більше лучшего діла, він старався звернути увагу князів, пралатів і других членів сойму, обвиняючи реформаотра як ворохобника, безбожника і богохульника. Але запальчивість і гнів, який показував той посланник, занадто вказувало на те, якого він духа є. Загальне вражінне було, що „завість і жажда мести більше побуджають його, як ревність побожності“.) Соймова більшість хилилась на сторону Лютра більше тепер, як коли-нибудь перше.

З подвійною ревністю Алеандер переконував цісаря, напоминаючи йому його обовязок, щоби сповнив приказ папи. Але при тодішних законах Німеччини, сего не можна було зділати без позволення князів. Вкінци надійло вже Карлови те безнастанне докучанне папського посланника і він позволив йому, щоб справу представив соймови. Се був день торжества для папського кардинала. Зібранне було велике, але справа його була ще більша. Алеандер мав боронити Риму, матір і царицю всіх церков, він мав боронити князівство Петра перед зібравшимися високими християнськими достойниками. Він мав дар красномовства і тепер як раз була у него нагода показатися. Провідінне Боже хотіло, щоби Рим, заким буде потуплений, боронився, одним з найбільших ораторів в присутности найвисшого трибуналу. Сторонники Лютра зачали вже непокоїтись, коли побачили, яке вражінне робить на слухачів мова Алеандра. Електора Саксонського не було, але за те присутними були його радники, котрі мали записувати всьо, що кардинал говорив.

Всею своєю ученністю і красномовством Алеандер стався перевернути правду. Обвинення за обвиненнями си-

*) Д'Обине, кн. 7, гол. 1.

пались на Лютра, як на ворога церкви і держави, живих і мертвих, духовенства і світських людей, соборів і приватних християн. „В писаннях Лютра криються тільки заблудження“, твердив Аляндер, „що сто тисяч еретиків ради них могли бути спалені“.

Вкінці він старався опоганити сторонників реформації: „Хто се ті всі Лютирани? Товпа безсовістних учителів, зіпсутих священників, неморальних монахів, несвідомих адвокатів і негідних дворян разом з простим народом, що його попусти і здеморалізували. Яка о много більша, що до числа, здібности і сили, в католицька партія! Одноголосне рішення сего світлішого зібрання отворить очі простодушним, покаже несвідомість їх небезпеку і підкришить хитаючихся і слабих“.

Таким оружієм во всі часи нападали на поборників правди. Ті самі докази приводяться проти всіх, що осміляються виступати проти закоренившихся заблуджень, а вказувати на ясну і чисту науку Слова Божго. „Хто се ті проповідники нової науки?“ кричать ті, що хочуть популярної релігії. „Вони необразовані, нечисельні і з бідного народу. І еще кажуть, що вони мають правду і що вони є Божий народ. Вони несвідомі і їх ошукано. Як високо над ними стоїть наша церква, що до впливу і чисельности! Як много учених і великих людей находиться в наших рядах, і яка сила по нашій стороні! Ось вам докази, маючі значний вплив на світ, але не більше рішучий, як і за часів реформатора.

Реформація не скінчилась за Лютра, як декотрі думають. Вона буде продовжатися до кінця історії сього світа. Лютер мав звершити велике діло, другим передати світло, котрим Бог освітив його, але він не дістав усього світла, що було призначено для світа. Від того часу аж до нашого все нове світло безнастанно освічувало св. Писання, і завсідгди обьявлялись нові правди.

Мова кардинала зробила велике вражінне на сойм. Тут не було другого подібного Лютрови, щоби переміг папського

*) Д'Обинне, кн. 7, гол. 3.

борця ясними, переконуючими правдами із Слова Божого. Ніхто не пробував боронити реформатора. Загальне стремління було не лиш знищити його разом і з його навчанням. але і саму ересь, наколи б се було можливе. Рим тепер мав дуже добру нагоду боронити своєї справи. Всьо, що він міг сказати для свого оправдання, було сказано. Але видочна побіда була сигналом пораження. Противенство між правдою і заблудженням виступило ще яснійше, коли їм прийшлося змиритися силами в откритій боротьбі. Від того часу Рим не стояв так сильно, як бувало до сього часу.

Більшість зібрання не вагалась віддати Лютра папі, але було много і таких, що бачили велике зіпсуттє церкви і хотіли усунути ті надужиття, котрі німецький народ мусів терпіти з причини зіпсуття і захланности духовенства. Післанник представив папське правління в як найкраспім світлі. І тепер Господь позволив одному із членів сойму вірно описати папську тиранію. Се був князь Георгий Саксонський, котрий забрав голос у тім княжеськім зібранню і представив в яркім світлі ту цілу огиду і ошуканство папства і їх страшні наслідки. Наконець він ще сказав: „Ось вам ті надужиття, котрі кричать проти Рима. Вони не мають ніякого встиду, тільки їм на думці гроші, се є ті, котрих обовязком є навчати правди, а вони нічого не роблять, тільки поширяють заблудження, і їх не тільки терплять, але навіть нагорожають, так що чим більше вони брешуть, тим більше заробляють. Із того запаскудженого жерела витікає богато смердячої води. Користь і розпуста ідуть рука в руку. Се є шкандал, що духовенство тільки бідного народу кидає на вічну погибель. Тут треба рішучої реформи“.)

Навіть сам Лютер не міг би ліпше виявити всі ті папські надужиття, і сей факт, що бесідник був явним ворогом реформації, зробив се, що його слова мали ще більшу вагу.

Наколи б очи у зібраних були відкриті, то побачили б серед них ангелів Божих, видаючих із себе лучі світла проти темряви заблудження, і отвераючих душі і серця для при-

*) Д'Обинне, кн. 7, гол. 4.

няття правди. Бог правди і премудрости оволадовав навіть противниками реформації, і тим способом приготував дорогу для великого діла, котре тепер повинно звершитися. Мартина Лютра тоді не було, але голос Того, що був більший від Лютра, дався чути на тім зібранню.

Незабаром сойм визначив комітет, котрому препоручено вчислити всі папські надужиття, котрі так тяжко німецький народ мусів зносити. Зроблено спис, в котрім було сто одга точка і предложено цісареві, з просьбою, щоб сейчас ті надужиття скінчились. „Так много душ погибає“, говорилося у тій просьбі „такі здирства і ошуканства робляться, що аж сором згадувати, а се всьо задля того що голова христіянства на се дозволяє. Треба щось конче робити, щоб народ не валявся в ганьбі і не загивав. Тому осьміляємся просити вас постарати ся, щоб наступила полекша і загальна реформація“. *)

Тепер зажадав, щоб явився Лютер. Алеандер просив, протестував, грозив проти того, але нічого не помогло, бо цісар нарешті дозволив, щоб Лютер явився на сойм. Йому також видано охоронну грамоту, щоб міг безпечно вертати назад. Цісарський післанець, котрому було поручено привести Лютра до Вормс, заніс ті п'єсьма до Виттенбергу.

Приятелі реформатора налякалися і зажурились. Знаючи яка ненависть і упередження проти него є, вони боялись, що навіть і охоронна грамота йому не допоможе, і просили його, щоб не наражав свого життя на небезпеку. Він на се сказав: „Папісти не хочуть бачити мене у Вормсі, але хочуть мене осудити, а опісля убити. Хай буде так. А ви моліться не за мене, а за Слово Боже... Христос дасть мені Духа Свого, щоби перемочи тих рабів заблудження. Я погорджая ними за життя і, вмираючи, буду торжествувати над ними. В Вормсі думають, що мене змусять, щоб я відрікся. А мов відречення буде таке: „Перше я називав папу Христовим намістником, тепер же я називаю його противником Господа і апостолом діавола“. *)

*) Д'Обинь, кн. 7, гол. 4.

*) Д'Обинь, кн. 7, гол. 6.

Лютер не сам мав відбути сю небезпечну подорож. Крім цісарського післанця, ще трох із його найвірнійших приятелів рішилися товаришити йому. Миланхтон дуже хотів прилучитись до них. Душа його була так привязана до Лютра, що він хотів пійти за ним навіть до тюрми або вмерти разом з ним, наколи б потреба була. Але його просьбі було відказано. Бо наколи б Лютер погиб, то надія реформації покладалась еше на тім молодім співробітнику. Коли Лютер прощався з Меланхтоном, він сказав: „Наколи б я більше не повернувся і вороги мої убили б мене, то ти продовжай учи-ти і будь твердим в правді. . . , працюючи замість мене. Наколи тільки ти будеш жити, то моя смерть не зашкодить“. (Д'Обине, кн. 7, гол. 7). Студенти і горожане, зібравши ся, щоби бути при від'їзді Лютра, були глибоко зворушені. Люде, що вже перенялись наукою Христового Євангелія, зі сльозами прощались з ним. Так реформатор із своїми приятелями виберався в дорогу із Виттенбергу.

По дорозі можна було бачити, що народ був в якимсь мрачним настрою, щось, видко було, недоброго предчував. В декотрих місцях їм навіть не оказували ніяких почестий. Коли вони одного разу остановились, щоби переночувати, по приятельськи відносячийся до них священник, показував їм портрет італійського реформатора, котрого ради правди замучили до смерти, і зачав побоюватись, чи щось подібного не станесь і з Лютром. На другий день вони дізнались, що писання Лютра було прокляте в Вормсі. Цісарські післанці оголошували людям розпорядження цісара, щоби всі заказані книги видавати властям. Післанець, що проважав Лютра, обавлявся, що Лютрови грозить небезпека на соймі, питався його, чи хоче їхати дальше. Лютер відповів: „Розуміється, навіть хоч би я був виклятий по всіх містах, то я таки поїду далі“.

В Ерфурті Лютра прийняли з почеснями. Окружений товпою, що симпатизувала з Лютром, він в'їхав до міста, по котрім він перше нераз ходив з жебрачою торбою. Він відвідав

свою монашу кімнату і пригадав собі про ту боротьбу, через котру обняло світло Німеччину і проникло і в його душу. Його просили, щоб сказав проповідь. Се не було йому дозволено, але цісарський післанець не був проти того, і монах, котрий колись бувало у тім монастирі робив найнижшу роботу, тепер взійшов на катедру. Народу було повно і він зачав словами Христа: „Упокій вам!“ „Фільозофи, доктори і писателі“, сказав він, „старались учити, як чоловік може одержати вічне життя, але, як видно, не багато могли зділати. . . Бог вибрав одного чоловіка, Господа Ісуса Христа, щоби Він знищив смерть, викоренив гріх і замкнув ворота пекольні. . . Се була робота спасення. Христос побідив і ми спасаємось Його ділами, а не нашими. Наш Господь Ісус Христос сказав: „Упокій вам! Дивись на мої руки! Дивись, чоловіче, се Я одиникий, що взяв від тебе твої гріхи і відкупив тебе, і ти тепер мавш упокій!“.

Продовжуючи дальше, він вказав на те, що правдива віра показується в св'ятім життю. „Так як Бог відкупив нас, так і кождий чоловік повинен робити так, щоб його робота приносила користь не лиш йому самому, але і другим, його ближнім. Наколи він є багатий, то його багатство повинно приносити користь бідним, а наколи він є бідний, то повинен служити для користі багатих. Наколи твоя робота приносить тільки тобі самому користь, то твоє служення Богу є брехнею“.)

Народ як очарований слухав його слів. Се був хліб життя, що роздавався голодним душам. Він виносив Христа перед ними висше папів, кардиналів, королів і цісарів. Лютер ані раз не згадував за своє небезпечне положення. Він не хотів, щоб народ лиш за него думав і жалував його. Говорячи за Христа, він зовсім забув за себе. Він крився поза Чоловіка на Голготі, стараючись показати тільки на Ісуса, як Відкупителя грішників.

В дальшій дорозі реформатора стрічали з великим інтересом. Цікава товпа окружала його і перестерігала

*) Д'Обинь, кн. 7, гол. 7.

по приятельськи перед замірами папістів. „Вас спаять, як Івана Гуса“, говорили вони. Лютер відповідав: „Хоч би вони розложили огонь від Вормса до Витгенбергу, доходившого до неба, то я в ім'я Господа все таки перейшов би через него; я виступив би перед ними, увійшов би в пащу гіпопотама, поломав би йому зуби і визнавав би Господа нашого Ісуса Христа“. *)

Вість, що він вже зближається до Вормса, спричинила великий рух. Його приятелі побоювались за него, а його вороги знов не певні були, чи удасться їм їх діло.

Старались як тільки могли, щоби відмовити його, аби не вступав в місто. Сторонники папи конче хотіли, щоби він зіставсь у замку в одного приятельського рицаря, де ціла справа мала бути мирно залагоджена. Приятелі старались настрашити його, представляючи йому грозячу небезпеку. Але всі їх старання були даремні. Лютер все еще незломаний заявив: „Наколи б в Вормсі стільки було чортів, що на дасі гонтів, то я все таки в'їхав би“. (Д'Обинь, кн. 7, гол. 7).

Коли він вже в'їхав до міста, велика гурма людей, щоби його привитати, була ще більша, як підчас торжественного в'їзду самого цісара. Заворушення було велике, і із середини народної товпи чути було слабкий голос, співаючий заупокійну молитву, щоби перестеречи Лютра перед судьбою, котра чекала його. „Бог буде мовою обороною“, сказав він, виходячи із карити.

Сторонники папи не сподівались, що Лютер справді явить ся в Вормсі, і його приїзд спричинив жіж ними великий переполох. Цісар сейчас завівзав своїх дорадців, щоби нарадитись, як би найліпше поступити. Один із єпископів строгий католик, заявив: „Ми довго нараджувались над тою справою. Нехай ваше величіє позбудеся його як найскорше. Зігмунт так само поступив собі з Іваном Гусом; еретикови не повинно ся давати охоронної грамоти і держати дане йому слово“. Але цісар сказав: „Ні, ми повинні держати слово“. **) І для того було рішено вислухати реформатора.

*) Д'Обинь, кн. 7, гол. 7.

**) Д'Обинь, кн. 7, гол. 8.

Ціле місто хотіло бачити того незвичайного чоловіка, і невдовзі його дім наповнився людьми. Лютер недавно по-здоровів трошки, змучився довгою подорожею, треваючою два тижні, мав приладитися до важного діла слідуєчого дня, і йому треба відпочинку і спокою. Але люде, незважаючи на се, конче хотіли його побачити, і дворяне, рицарі, свьященики і горожане із цікавості зібрались воколо него, так що довго відпочинку йому не було. Між ними було чимало дворян, котрі рішучо домагались від цісаря усунення церковних надужить, про котрі Лютер виразився: „Всі зділались свобідними через мов Євангеліє“. Вороги як і приятелі приходили, щоби подивитись на неустрашимого монаха, і він приймав їх з найбільшим спокоєм, відповідаючи кождому з достоїнством і мудростю. Він показався відважним і твердим. Його бліде і висохле лице, на котрім видні були сліди праці і болізни, мало приятний а навіть радістний вид. Торжественність і глибока серйозність давали йому силу, перед котрою не могли встояти навіть його противники. І ті і другі, вороги і приятелі дуже дивувались. Вони були переконані, що він находиться під Божественним впливом; другі знов заявляли подібно фарисеям відносно Христа, що він біса має.

На слідуєчий день Лютра призвали явитись перед соймом. Державний урядник звів його до авдичнійної салі, але тільки з трудністю добрався до свого місця. Всі проходи були переповнені людьми, котрі хотіли бачити монаха, що осьмілився противити ся авторитетови папи.

Перед ним, як він вже мав стати перед судіями, оден старий полководець, герой многих битв, ласкаво сказав до него: „Монашку, монашку, тепер ти ідеш тою дорогою, і хочеш заняти таке місце якого ні я ані ніхто инший із начальників не занимали в найбільше небезпечній битві. Наколи твоя думка правильна і ти в певний свого діла, то іди вперед в імя Боже і будь відважним, Бог не оставить тебе“. ¹⁾

Наконець Лютер став перед соймом. Цісар сів на трон,

¹⁾Д'Обьяє, кн. 7, гол. 8.

о́кружений високопоставленими особами свого ц́сарства. Н́коли н́хто не був на з́бранню, справляючим б́льше враж́инив, як се, на котр́м Л́ютер мав боронити сво́ю в́ри. Його появленне само собою було найб́льшим знаком поб́ди над папством. Папа осудив с́ього чолов́ика, а тепер в́н стояв перед судом, котрий в насл́док того свого поступку постав́в себе вище папи. Папа викляв Л́ютра з церкви, і виключив його з людського товариства, але все таки в́днеслись до него з поважаннем і за́визвали його стати перед найвищим з́браннем в св́тлі. Папа осудив його на в́чне мовчанне, а тепер йому дали можн́сть говорити перед тисячами уважних слухач́в, котр́ з'́хались з́ далеких стор́н христ́янських земель. Тим способом через посередництво Л́ютра наступив великий переворот. Римсьќй престол вже за́чав хитати ся, а се зроб́в: голос монаха. ")

На т́м громадн́м з́бранню, котре складалось з́ висшого дворянства, реформатор, походячий з́ б́дного стану, розум́ється, чувся як не м́ж сво́ми. Декотр́ з́ княз́в завважали се і зближились до него, а оден з́ них нав́ть шепнув йому на вухо: „Не б́йтесь тих, що убивають т́ло, ду́ш вони не можуть убити“. Другий сказав йому: „I поведуть вас перед правител́в і пар́в за Мене. . . , то ви не будете говорити, але Дух Отця i н́го буде говорити за вас“. Таким способом слова Христ́ ули висказуван́ великими сей земл́, щоб в час́ терпн́ня уќипити слугу Божого.

Л́ютра поставлено перед самим троном ц́саря. Наступило глибоке мовчанне в переповнен́м з́бранню. Тод́ п́днявся ц́сарсьќй урядник i, показуючи на Л́ютрове писанне, що лежало на куп́, зажадав, щобн Л́ютер в́дпов́в на два питання: чи признає в́н т́ твори сво́ми i чи хоче в́дречися в́д них? П́сля того як прочитано заголовки книг, Л́ютер в́дпов́в, що торкається першого питання, в́н признає iх сво́ми. „Але що сл́дує дал́, що я маю заявити, чи я хочу боронити вс́ього, чи в́дречися вс́ього, то се питання дотичить в́ри блаженства ду́ш i Слова Божого, котре є найвище i

)Д'Обинь, кн. 7, гол. 8.

найбільше сокровище на небі і на землі, і ми всі повинні держати його у високій почесі, — се було би за дуже сміло і небезпечно з моєї сторони відповідати без наміслу, бо я міг би сказати часами менше як треба, або більше, як сего правда вимагає, і в обох случаях я міг би згрішити проти слів Христових: „А хто відречеться мене перед людьми, того я відречусь перед Отцем моїм, що на небі.“¹³⁾ Для того я прошу покірніше, ваше величчє, дати мені часу надуматися, щоби я міг відповісти, неображаючи Слова Божого“.¹⁴⁾

Висказуючи ту просьбу, Лютер робив мудро. Зібрані переконались, що він не робить з якоїсь побудки або злості. Сей спокій і повага, чого не можна було сподіватися від того, котрий показав себе таким відважним і неуступчивим, додало йому ще більше сили і опісля міг відповісти з більшою обережністю, рішучістю, мудрістю і повагою, що удивило і завело його противників і понижило їх в очах присутних.

На слідуєчий день він мав явитися, щоби дати рішучу відповідь. Видячи союзні сили проти правди, він знов упав духом. Його віра зачалась хитати, якийсь страх напав на него. Небезпека збільшалась, його вороги, здавалось, побідають і власть тьми брала верх. Хмари окружали його і, здавалось, віддаляли його від Бога. Він хотів бути певний, чи Господь Всемогучий є з ним. У своєму душевному страху він кинувся лицем на землю, і з уст його вирвались уриванні, роздираючі душу слова, котрі може поняти тільки оден Бог.

„О, Боже“, воскликнув він, „всемогучий, вічний Боже! Що за страшний сей світ! Він отверас свою пащу, щоби пожерти мене, і яка слаба моя надія на Тебе!... Коли я дивлюсь на те, що має силу на сім світі, то моє діло пропало, вже вибила моя послідня година і я вже потуплений... О, Ти, мій Боже, помози мені проти всей мудрости світа! Ти зроби се, Ти повинен се зробити, бо се не мое, а Твоє діло. Я личо не маю ніякого діла з тими великими панамі світа... Але се Твоє діло, і воно праведне і вічне. Вічний

¹³⁾ Мат. 10: 33.

¹⁴⁾ Д'Обінс, кн. 7, год. 8.

Боже, я не вірю ні одному чоловікові. Всього, що від чоловіка, не є певне... Ти вибрав мене для тої роботи... Стій при мені в ім'я Сина Твого Ісуса Христа, Котрий є моя оборона. мій щит і моя твердиня“.

Премудре Провідіння дало Лютрови пізнати його небезпеку, і не допустило, щоби він здавався на свої власні сили, і легкомісно наражавсь на небезпеку. Однак се не був страх за свої власні терпіння, або страх перед муками смерті, але прийшов вже рішучий момент і він почув свою неміч. А в наслідок тої слабости діло правди могло би потерпіти. Він боровся з Богом не задля своєї небезпеки, але ізза торжества Євангелія. Його душевна боротьба подобала на ту нічну боротьбу у самотного потока — страх і боротьбу Ізраїля. І як Ізраїль побідив, так і він став побідителем. У своїй цілковитій безпомічності він з вірою ухватився за Христа, могутого освободителя. Його покрипила надія, що він не сам явиться перед соймом. Упокій запанував в його душі, і він тішився, що йому дозволено викладати Слово Боже пануючим і можним світа сього.

З твердим упованням на Бога Лютер приготувався до боротьби. Він придумав план для своїх відповідей, повишував відривки із свого власного писання і вибрав підходячі докази із св. Писання, щоби ними скрипити свої твердження. Опісля положив свою ліву руку на святу книгу і підняв праву до неба, він поклявся, що „позістане вірний Євангелію і буде свобідно визнавати свою віру, навіть наколи б прийшлося йому запечатати своє свідкування кровю“.

Коли його знов завізвали на сойм, на його лиці не було ні сліду страху або заклопотання. Спокійно і мирно з великою відвагою і благородством, він стояв там, як свідок Божий перед можними світа сього. Цісарський урядник тепер зажадав рішучої відповіді, чи має намір відречи ся від свого навчання. Лютер відповів спокійно і в покірнім топі, не показуючи найменшого зворушення. Своїм тактовним по-

²⁰) Д'Обьян, кн. 7, гол. 8.

Лютер перед соймом.

„Твій і спокійний... стояв як свідок
Божий між можнами світа цього“.

ступованнем він з'єднав собі на соймі загальне пошанованне і довіре.

„Всесвітліший цісарю, світлі князі, милостиві панове“, сказав Лютер „приходжу перед вас з покірністю після даної мені вчора відпустки і прошу ваше цісарське величчє, і князівської милости вислухати вселаскавійше моєї справи, котра, я єсьм певний, є вірна і справедлива. Наколи я чим згрішу проти придворних обичаїв, то милостиво даруйте мені, бо я вихований не при дворі, а в монастирі“. ¹⁹⁾

Переходячи опісля до питань, він заявив, що видані ним твори не всі одного і того самого характеру. В декотрих говориться про віру і діла, а навіть його вороги признали, що вони не тільки що не шкідливі, але навіть пожиточні. Відкинути їх, значило би, відречися від правди, котру признають всі сторони. Знов другі його твори відкривають зіпсуття і надужиття панства. Відречи ся від них значило би піддержувати тиранію Риму і тим способом широко отворити двері великій безбожності. І ще в інших книгах він нападає на поединчі личности, котрі підтримують існуюче зло. Що до тих, то він признався, що поступив собі трошки за остро, а так не мало бути. Він ніде не говорить, що він свобідний від помилок, але навіть від тих книг він не може відречися, бо такий поступок зділав би ворогів правди ще більше смілійшими, і вони покористували би ся тим slučajом, щоби еще більше угнітати народ Божий.

„Але“, продовжав він, „так як я є чоловіком, а не Богом, я не можу боронити своїх книг инакше, як се зділав Господь мій Ісус Христос зі Своїм навчаннем, а іменно: Наколи не добре сказав я, свідкуй про недобре“ (Йоан. 18: 23). „Тому я Божию милостію прошу ваше цісарське величчє, князівської милости і світле дворянство, доказати мені і переконати мене в моїх заблудженнях, і я буду першим із тих, що кинуть мої книги в огонь“. ²⁰⁾ Із того видко, що я добре розважив ту небезпеку, на яку я наражався. Однак я ізза того тішуся, що Слово Боже є, так як і перше було,

¹⁹⁾ Д'Обинє, кн. 7, гол. 8.

²⁰⁾ Д'Обинє, кн. 7, гол. 8.

причиною забурення і роздорів. Се так має бути, бо і Сам Господь Ісус Христос говорить: „Не прийшов я послати упокій, а меч“. (Мат. 10: 34). Для того ми повинні застановитись над тим, як чудний і страшний є Бог у Своїх совітах і судах, щоби те, що ми називаєм забуренням і роздором, уповаючи на власні сили і мудрість і, починаючи гоненням і хуленням Сьвятого Слова Божого, не обернулось би в страшну потопу великої небезпеки... Я міг би се пояснити ще лучше із св. Писання, про Фараона, Вавилонського царя і Ізраїльських царів, котрі наробили собі багато шкоди, хоча-чи своїми мудрими совітами і наміреннями зміцнити і удержати свої царства. Тому, що се Бог, Котрий подержує мудрих в їх мудрости, і пересував гори, а вони не знають сего. (Д'Обиня, кн. 7, гол. 8).

Лютер говорив по німецьки; а опісля його попросили, щоби він ті самі слова повторив по латині. Хоч він вже утомлений був, однак він згодився на се, і повторив всьо слово в слово з такою самою ясністю і енергією. Провідінне було замітне у тім ділі. Розум декотрих князів був так затемнений заблудженням і суевірем, що вони при першій бесіді не могли порозуміти Лютра, аж у другій бесіді вони вже яснійше розуміли представлені ним точки.

Ті, що уперто закривали свої очі від світла, і навмисне не дозволяли дати себе переконати правді посредством сильних слів Лютра, упали в гнів. Коли він перестав говорити, соймовий бесідник з досадою сказав, що він не говорив до річи і мусить дати ясну і докладну відповідь... Хочеш або не хочеш відречи ся?

Реформатор відповів: „Так як їх цісарське величів, електорські і князівські милости желаютъ прямої, простої і спокійної відповіді, то я дам таку, що не буде мати ані рогів, ані зубів, а іменно: „Если мене не переконаете на підставі св. Писання, або отвертими, ясними і розумними доказами, то я не можу відречи ся того, що я сказав, бо так мені моя совість наказує, а проти совісти, що є звязана зі Словом Бо-

жим, небезпечно Християнинови виступати. Отже я останусь при своїм, бо іпакше не може бути, так мені, Боже, допоможи. Аминь. (Д'Обине, кн. 7, гол. 8).

Так стояв той праведний муж на непохитнім основанні Слова Божого. Світло небесне освічувало його лице. Величчє і чистота його характеру, упокій і радість його серця показалися перед всіми, коли він свідкував проти влади заблудження і вказував на ту сильну віру, котра побіджає світ.

Ціле зібранне замовкло на кілька минут від удивлення. Свою першу відповідь Лютер дав низьким голосом, в поважнім і покірнім тоні. Папісти взяли се за доказ, що його відвага зачалася вже хитати. Його просьбу, щоб дати йому час надумати ся, вони вважали за початок до відречення. Сам Карло, з погордою дивлячись на згорбленого монаха, його грубу одежу і просту його мову, заявив: „Той монах ніколи не зробить мене вретиком“. Але відвага і твердість, що він тепер показав, а також сила і ясність його доказів задивували всіх. Цісар сказав з дивованнем: „Монах говорить безстрашно і з непохитною відвагою“. Многі із пімецьких князів з гордістю і радістю дивились на того представителя їх народу.

Сторонники Риму були побіджені; їх справа показалась в не дуже добрім світлі. Вони старались піддержати свою власть не тим, щобі покликуватись на св. Писання, але вживали погрозів та доказів непогрішимости Риму. Бесідник соймовий сказав: „Если ти не відречешся, то цісар і правительство вже будуть знати, як поступити з таким упертим вретиком“.

Приятелі Лютра, котрі з великою радістю прислухувались його благородній оборонній мові, здригнулися, коли доктор спокійно сказав: „Поможи мені, Господи, я не можу відречися“. (Д'Обине, кн. 7, гол. 8).

Йому приказали оставити зібранне, доки князі мали нараду. Здавалось, що настав рішучий момент. Упертий

відказ Лютра відречися міг вплинути на історію церкви на цілі століття. Рішено дати йому ще раз можливість відречися. В останній раз його привели на сойм. Йому знов задали питання, чи хоче він відречися від свого навчання. „У мене не ма другої відповіді“, сказав він, „крім даної“. Було ясно, що ні обіцянки, ні погрози не помогли нічого; він таки не піддався Римови.

Папським проводирам було маркітно, що до їх власти, перед котрою дрожали цісарі і дворянство, покірний монах віднісся з такою погордою, і вони хотіли зробити так, щоб він почув їх гнів, а іменно віддати його на смертельні муки. Але Лютер, видячи, що йому грозить, віднісся до всіх з християнським достоїнством і покорою. В його словах не було гордості, злості або крутійства. Він зовсім забув на себе самого і на великих мужів, що окружили його, і чувствував тільки, що знаходиться в присутности Того, Котрий стояв непорівнано вище папів, пралатів, цісарів і королів. Христос з такою силою і величієм говорив через Лютра, що се в оден і той самий час наповнило всіх вдохновеннем глибокої пошани і подиву, так його приятелів як і ворогів. Дух Божий присутствував на тім зібранню і тронув серця тих, що стояли на чолі цісарства. Декоتری із князів отверто говорили, що Лютер має правду. Многі були переконані в правді, а були і такі, котрих вражіння не довго тревали. Тут була ще друга кляса людей, котрі у той час не висказували своїх переконань, але опісля, коли вглубились більше у св. Писанні, з більшою смілістю стояли за реформацію.

Електор Саксонський з великою нетерпеливістю ожидав доки Лютер появить ся в соймі, і тронутий до глибини душі, слухав його мови. З гордістю і радістю він подивляв відвагу, рішучість і пановання над собою самим доктора, і рішився сейчас боронити його, коли тільки буде потреба того вимагати. Він порівнував противні сторони, і переконався, що мудрість папів, пралатів і царів силою правди була в ніщо

обернена. Папство потерпіло таку поразку, котра дала ся відчути всім народам по всі часи.

Коли післанник папський завважав, що Лютер взяв верх, він дуже налякався, бо бачив, що папству грозить небезпека, і всіми силами старався повалити Лютра. Зі всім красномовством і політичною хитростю, з якою він у високій степені відзначався, він представив молодому цісареви нерозум і небезпеку ради якогось там малознатного монаха жертвувати дружбою і помічю могутного престола Риму.

Його слова не були сказані надармо. На другий день після відповіді Лютра Карло повідомив сойм, що він хоче продовжити політику своїх предків і піддержувати і охороняти католицьку віру. Так як Лютер не хоче відречися від свого навчання, то проти него і ереси, котру він поширює, будуть прийняті найострійші міри. „Оден монах, впроваджений в блуд своїм безумством, задумав противитися християнській вірі. Я пожертвував би своїми цісарствами, сокровищами, приятелями, тілом, кровю, життем і духом, щоби перешкодити тій безбожності. Я пішлю того августинського монаха, Лютера, до дому і заперечу йому робити які-нибудь замішання між народом. А опісля постараюсь, щоб він, як упертий еретик, був виклятий і виключений із церкви; я його із його сторонниками яким небудь способом знищу. Далі взиваю до всіх членів держави, щоб заховались як вірні християни“. ^{*)} Але помимо того цісар заявив, що Лютра не вільно нікому чипати по дорозі, і він може собі безпечно їхати до дому, заким будуть прийняті міри проти него.

Дві противні собі думки були висказані в соймі. Післанники і представителі папи знов зажадали, щоби не зважати на охоронну грамоту Лютра. Вони говорили, що „Рейн має прийняти до себе його попіл, як попіл Гуса сто літ тому назад“. Але Німецькі князі, хоч самі були сторонниками папи і яені вороги Лютра, висказались однако проти такого нарушення „стародавньої німецької вірности“, як ганьблячого пят-

^{*)}Д'Обинь, кн. 7, гол. 9.

на для чести народу. Вони показували на страшні нещастя, котрі мали місце по смерті Гуса і заявили, що вони не жаляють собі, щоби такі нещастя знову упали на Німеччину і на голову молодого цісаря.

Карло сам відповів на те ганебне пропозиція: „Коли віра і чесність будуть прогнані зі світа, то вони все таки найдуть собі місце в серцях князів“. (Д'обинне, кн. 7, гол. 9).

Але немилосердні вороги Лютра старались намовити цісаря, щоби так собі поступив з реформатором, як Зигмунт поступив з Гусом — передати його на ласку церкви. Але Карло V пригадав їм, як Гус на публичнім зібранню показав на свої ланцюхи, припоминаючи цісареві його віроломство, рішучо заявив: „Я не хочу почервоніти, як Зигмунт!“

Але Карло навмисне відкинув правду, що Лютер проповідував. „Я твердо постановив собі іти за прикладом моїх предків“. писав монарх. Він рішивсь не покидати старих звичаїв, навіть не для того, щоби іти за правдою і праведністю. Як поступали його батьки, так і він хотів піддержувати папство із всею його жорстокістю і зіпсуттєм. Він зістався при своїм рішенню поступати так, як його предки поступали — не приймати нового світа.

І нині є багато таких, котрі держаться обичаїв і переказів своїх батьків. Коли Господь посилав їм нове світло, то вони не хочуть прийняти його, бо як їх батькам воно не було дане, то і вони не приймали того світла. Ми не находимся там, де наші батьки находились, тому наші обовязки і відповідальність не є ті самі. Бог не похвалить нас, если ми, замість того, щоби шукати Слова Божого для себе самих, будем іти за приміром наших батьків, щоби сповнити свій обовязок. Наша відповідальність є більша від тої, яку мали наші предки. Ми вельми відповідальні за те світло, котре вони дістали і дали нам, як наслідство і також за додаткове світло, котре тепер світить нам із Слова Божого.

Христос говорив про невіруючих Жидів так: „Коли б я не прийшов і не глаголав їм, гріха не малиб вони; тепер же вимовки не мають вони за гріх свій“. ¹⁹⁾ Та сама Божеська сила говорила через Лютра до цісаря і Німецьких князів. І коли світло сіяло із Слова Божого, Його Дух у послідний раз числився з многими на тім зібраню. Як той Пилат сотки літ тому назад ради гордості і желання угодити народови відвернув своє серце від Спасителя світа; як Феликс в страсі просив вістника правди: „Тепер годі, іди; мавши час, покличу тебе“. (Діян. 24: 25); як гордий Агриппа признався: „О мало не вговорив еси мене бути Христіянином“. (Діян. 26: 28) і все таки не приймив вісти, присланої з неба, — так і Карло V, ідучи за тим, що йому світська гордість і політика диктували, рішився відкинути правду.

Слухи о намірах проти Лютра далеко поширились і спричинили велике заворушення у цілому місті. Реформатор дістав много приятелів, котрі, знаючи зрадливу жорстокість Риму для всіх тих, що осмілились би виявити його зісуття, рішили не дати Лютра. Сотки дворян були готові боронити його. Многі знов остро виступали проти того, що цісар піддався пануючій власті Риму, виступаючи проти Лютра. На дверях домів і на публичних площах поприбивано плякати: одні потупляли, другі піддержували Лютра. На однім із них було написано: „Горе тобі земле, який твій цар хлопець“. ²⁰⁾ Симпатія, яку з'єднав собі Лютер в народі, переконала цісара, як і сойм, що найменша несправедливість оказана йому, спричиняла би велике нещасте для цісарства, а навіть могла би потрясти і престолом.

Фридрих Саксонський не виступав отверто за Лютром, скриваючись зі своїми симпатіями для него, але зате безастанно дивився за ним, щоб йому нічого злого не сталося, слідячи за кождим його рухом, як і за рухами його ворогів. Але було много і таких, котрі зівсім не скривали своїх симпатій для Лютра. Князі, барони, графи і другі визначні особи

¹⁹⁾Иоан. 15: 22.

²⁰⁾Еккл. 10: 16.

світського і духовного стану відвиджували його. „Тісна кімната доктора“, писав Спалатин, „не могла вмістити всіх, котрі представлялись йому“. Народ дивився на него, як би він був щось більшого, як чоловік. Навіть і ті, котрі думали, що він заблуджається, подивляли його душевне благородство, котре довело його до того, що радше життє своє дасть, як би мав опоганити свою совість.

Робили все, що тільки могли, коби лиш погодити Лютера з Римом. Великі панні і князі старались представити йому, що він невдовзі буде прогнаний із цїсарства і позбавлений покровительства, если буде уператися на своїм, і противитися постановленням церкви і соборів. На се Лютер відповів: „Проповідуванне Христового Євангелія спричинює різні неприємности і прикрости, чомуж би я мав бути через се відлучений від Господа і Слова Божого, котре є лиш одинокою правдою? Ні, я радше віддам своє тіло, життє і кров“. *)

Знов його намовляли, щоб піддався осудкови цїсаря, а тоді не треба йому було нічого боятися. „! нічого не маю проти того, щоби цїсар, князі, або навіть сам простий христїянин розсліджував і осуджував мої книги, але тільки на підставі Св. Писання. Люде повинні бути послужними тільки тому одному. Моя совість звязана є зі Словом Божим і св. Писанням“. (Д'Обинє, кн. 7, гол. 10).

А коли по другий раз пробували намовити його, то він знов відповів: „! скорше обійдусь без охоронної грамоти і віддам моє життє до розпорядимости цїсара, але ніколи не відречусь від Слова Божого!“ (Д'Обинє, кн. 7, гол. 10). Він готов єв піддатися рішенню Вселенського собору, але лиш під тим умовом, що все буде рішатись на підставі Св. Писання, а що дотичить Слова Божого і віри“, додав він, „то кожний христїянин може також судити його, як і сам папа, що його піддержують мільйони соборів“. Наконєць, так його прилеті як і вороги, переконались, що дальші усилювання погодити його є даремні.

*) Д'Обинє, кн. 7, гол. 10.

Наколи б реформатор уступив хоч на одній точці, то сатана і його полчища одержали би перемогу. Але непохитна твердість була средством освободження церкви і початком нового і лучшого віку. Вплив того одного чоловіка, котрий в релігійних річах осмілювався думати і ділати самостійно, повинен поширитись на церкву і світ не тільки за його часів, але на всі будучі покоління. Його постійність і сила до кінця часу укріплять всіх, котрі мусять перейти через такі самі проби. Сила і величчє Боже стояли вище людського совіта і вище могучої власти сатани.

Незабаром після того прийшов розказ від цісаря, щоб Лютер сейчас забрався до дому, і він знав, що за тим наступить скоро його осудження. Грізна туча висіла над ним; але коли він виїхав із Вормса, душа його радувалась. „Діавол“, сказав він, „був на сторожи папського замку, але Христос зробив в нім отвір, і сатана мусять се признати, що Господь сильніший, як він.“²²⁾

Після свого віт'їзду Лютер хотів показати, що його твердість не повинні брати за бунт, написав до цісаря: „Бог, що знає серця людські, мій свідок, що зі всею покірністю і охотою я готов був сповнити желанне вашого величчя, посредством життя або смертя, чести або нечести, і ні нащо не відлякуюсь, як тільки на Слово Боже, що ним чоловік живе. В туземнім життю чоловік обовязаний довіряти другому, бо се не шкодить спасенню. Але наколи діло дотичить Слова Божого і вічного щастя, то Бог не хоче, щоб чоловік піддавався другому, бо таке підданне в правдивим богослуженнем, і належить тільки Творцеві. (Д'Обине, кн. 7, гол. 11).

Коли Лютер вертав з Вормсу до дому, то люде витали його по дорозі ще з більшим воодушевленнем, як він їхав туди. Князівське духовенство витало виклятого монаха і горожанські власти віддавали честь мужови, проти котрого виступив цісар. Його просили, щоб сказав ім проповідь, і помимо цісарського заказу він еще раз взійшов на катедру. „Я

²²⁾Д'Обине, кн. 7, гол. 11.

ніколи не обіцював нікому, що скую Слово Боже“, сказав він, „і ніколи не зділаю того“.

Він еше недавно виїхав з Вормсу, а вже папісти постарались у цісара, щоб видав едикт проти него. В тім письмі був представлений як „злий ворог в виді чоловіка, в монашій одежі“. (Д'Обинє, кн. 7, гол. 11). Було приказано починити кроки проти него, як тільки скінчиться речинець його охоронної грамоти, щоби перешкодити його роботі. Всякому було заказано переночувати його, або дати йому їсти, або помагати йому, або піддержувати його тайно або открыто, словом або ділом. Всюди, де би він не находився, його могли схватити і віддати властям. Його сторонники повинні бути увязнені, а їх майно сконфіскувано. Його писання повинні бути знищені і всі, котрі осмілили би ся не послухати того наказу, будуть підпадати під таке саме осужденне. Електор Саксонський і князі, котрі прихильно відносились до Лютра, сейчас по від'їзді Лютра виїхали також із Вормса, і сойм згодився на цісарський декрет. Поклонники Риму торжествували; вони тепер були певні, що судьба реформації вже рішена.

Але Бог рішив инакше. Він не забув за свого вірного слугу, котрий находився у великій небеспеці. Чуйне око слідило за рухамп Лютра, і благородна вірна душа постановили освободити його. Видочним було, що Рим не задовольється нічим иншим тільки його смертю, і не було иншого ратунку тільки сховати його, щоб не попався у пашу льва. Бог дав Фридрихови Саксонському розум, щоб видумав плян для сохранения реформатора. При помочи вірних приятелів, плян електора був виконаний, і Лютер в дійсности був схований від приятелів і ворогів. На дорозі, коли їхав до дому, його злапано, і заведено самого лісами до замку Вартбург, самітну гірську твердню. Те все зробилося у великій тайні, що навіть Фридрих довго не знав, куда його завезли. Се було навмисне так зроблене, щоб електор нічого не знав, де Лютер находить-

ся. Знає тільки, що йому нічого не загрожує і був з того вдоволений.

Весна, літо, осінь минулись і настала зима, а Лютер все ще оставався в полоні. Алеандер і його сторонники торжествували, що ось скоро погасне світло Євангелія. Але замість того реформатор наповняв свій світильник із скарбниці правди, світло котрої мало горіти ще яснійше.

Варбург се було безпечне місце для Лютра і він там, по великій боротьбі, за якийсь час міг спокійно відпочити собі. Але він довго не міг бути вдоволений із тишини і спокою. Призвичасний до зрудового життя і завзятої боротьби, він довше оставався не міг, щоб нічого не робити. В тих самотніх днях перед його очима стала церква і він в роспуці кликнув: „О, у ті послідні дні його гніву ні один чоловік не встоїть як стіна перед Господом, щоби спасти Ізраїля“.^{*)} Він знов думав про те, таї боявся, що будуть обвиняти його, що він боягуз, бо заперестав боротьбу. Опісля він також докоряв собі, що провадить тепер життя безпечне і безжурне. Але все таки у той самий час кожного дня він робив більше, що здавалось би неможливим для одного чоловіка. Його перо ніколи не переставало робити. Підчас коли його вороги думали, що його змусили до мочання, він не переставав працювати. Його писання тепер розсіялись по цілій Німеччині у такій кількості, що немале задивувало і налякало ворогів. Крім того він ще зробив велику прислугу своєму народови, бо перевів Новий Завіт на німецьку мову. Із свого скалистого Патмоса він майже цілий рік продовжав проповідувати Євангеліє і витикав гріхи і блуди свого часу.

Але Бог не хотів лиш того, щоби Лютра сохранили від гніву його ворогів, ані не ддятого, щоби дати йому часу для відпочинку для тих важних робіт. Треба дійти до більше дорогоцінних усьпіхів. На самоті і в затишу Лютра ніхто не піддержував, не хвалив його, ані не підхлібляв йому. І се його

^{*)}Д'Обинь, кн. 9, гол. 2.

охороняло перед гордістю і смілістю, котрі так часто спричиняються успіхом. Терпінням і покорою він був приготований, і міг безпечно знов стати на тій страшній висоті, на котру його так відразу підняли.

Коли люде тіляться тою свободою, котру їм приносять правда, вони готові є прославляти тих, котрих Бог ужив на те, щоби пірвати кайдани заблудження і суевіря. Сатана старасться відвернути мисли і любов чоловіка від Бога а звернути їх на людське знарядде. Він хоче, щоби вони прославляли тільки знарядде, не зважаючи на руку Провідіння, котре заряджує всіми подіями. Нераз такі релігійні проводирі, прославляні і почитані у той спосіб, тратять із виду свою зависимість від Бога, і впадають в покусу надіятися на самих себе. Наслідки з того бувають, що вони стараються завладіти душою і совістю народа, котрий ожидає знов від них провідництва, замість того, щоби їх Слово Боже провадило. І з того поводу діло реформи не іде, або зовсім устає. Від такої небезпеки Бог хотів охоронити діло реформації. Він хотів, щоби се діло мало не людську печать, але Божу. Очі людей звернені були на Лютра, як на толкувателя правди; його віддалено, щоби всі звернулись на вічне *жерело* правди.

Г О Л О В А — ІХ.

ШВАЙЦАРСЬКИЙ РЕФОРМАТОР.

Для церковної реформи в той сам Божеський плян, що і при заложенню церкви. Божеський Учитель минув великих людей, визначних і богатих, котрі, як народні вожди, привикли до похвал і почестий. Вони гордились і були певні себе у своїй захвалюваній висшости, що не мали ніякого співчуття для своїх ближних, і через те не могли бути співробітниками Назорея. До необразованих, і тяжко працюючих Галилейських рибаків Він звернувся зі словами: „Ідіть за мною, то зроблю вас ловцями людськими“.¹⁾ Ті ученики були покірними і далися навчати. Чим менший вплив мало на них фальшиве навчання їх часів, тим успішніше Христос міг навчити їх і приготувати до Його служби. Так воно було і за часів реформації. Найбільші реформатори були покірними людьми, мужі, що не дбали за становища і почести, і були свободними від впливів фальшивої набожності і омани попівської. Плян Божий заключається у тім, що уживає покірних людей для досягнення великих успіхів. Тоді слава не буде приписуватися людям, але Тому, Котрий діє через них по Своему благоволенню.

За кілька тижнів після уродин Лютра в хатчині Саксонського вуглекопа, в маленькім домику пастуха в Альпах вродився Ульрих Цвинглі. Всьо окружаюче Цвинглого в його дитинстві і його перве вихованне було того рода, що воно під-

[180]

¹⁾Мат. 4: 9.

готовляло його для його будучої місії. Вихований серед чудної краси природи, се вже завчасу робило на него вражінне великості, сили і величія Божого. Історія про славні діла, звершені у його гірській вітчизні, вzbудила його молодечі пожадання.

У ніг його побожної бабуні він кожного дня прислухувався тим немногим оповіданням із Біблії, котрі вона позбирала із народних билин або церковних переказів. А найбільше любив слухати про великі діла праотців, пророків і пастирів, що пасли свої стада на горах Палестини, де ангели говорили з ними про хлопятко Віфлеємське і про мужа терпіння на Голготі.

Подібно як Мартина Лютра, батько Цвинґлого хотів, щоби його син дістав вище образование, і молодому хлопцеві прийшлося вже завчасу покинути свою родину. Його ум бистро розвився і незабаром треба було шукати відповідних учителів, котрі би могли учити його. Тринайцять років йому було, коли його послали до Берна, де тоді находилась найліпша школа в Швайцарії. Але тут була небезпека, що загрожувала його молодечому життю. Монахи старались, щоби його конче заманити до монастира. Доминикани і Францішкани старались одні перед другими з'єднати собі народ. Щоби приманити більше людеі до себе, то вони украшали церкви, запроваджували пишні церемонії, і також заманювали народ славними мощами і чудотворними іконами. Доминикіни знали, що для них була б велика вигода і честь, наколи б їм удалося привернути на свою сторону того талановитого молодого студента. Його надзвичайна молодість, його природний дар устно і письменно виявляти свої думки і його музикальний і поетичний талац діяли би далеко ліпше, чим вся їх пишність і розкіш, щоби привлечи народ на Богослуження і побільшити свої доходи. Оманом і лестію вони старались заманити Цвинґлого, щоби перебрався до їх монастира. Лютер перестав ходити на университет, замкнувши ся в мона-

стирську келію, і був би страчений для світа, наколи б Провідінне Боже не освободило його. Цвингел не повинен був виставляти себе на таку саму небезпеку. Провідінне так хотіло, щоб батька повідомили про монаші заміри. Його наміренням зовсім не було, щоб його син провадив ліниве і безкорисне монаше життя. Він бачив, що син може поспути свою будучу кар'єру і приказав йому сейчас вертати до дому.

Молодець сповпив приказ батька, але в дому він не знайшов вдоволення, і паново зачав учитися, виїжджаючи на короткий час до Базелі. Тут Цвинглії по перший раз учув Євангелія про свобідно даровану милість Божу. Виттенбах, учитель старинних мов, студіюючи грецький і єврейський язика, познакомився з св. Писаннем, і посредством него лучі Божеського світла захопили душі приходячих до него на науку студентів. Він обясняв, що існує правда, котра старша є і цінніша від всіх книжкових теорій і філософів. І та старинна правда була смерть Хрїста, одиноке відкуплення грїшника. Для Цвинглого сі слова були первим лучем світла, котрий приходить перед світаннем дня.

Цвинглії невдовзі був покликаний на своє життєве поле, і він виїхав до Базелі. Первим полем його роботи був приход в Альпах, неталеко від долини, де він родився. Після того як Цвинглії став священником, „він цілковито посвятив себе шукати Божеської правди, так як він знав“, говорить оден із його товаришів — реформаторів, „скільки повинен знати той, котрому поручено пасти стадо Христове“. Чим більше він вивчив св. Писання, тим яснійше він бачив суперечність між його правдами і заблудженнями Риму. Він здавався на Біблію, як Слово Боже, одиноке, вистарчаюче і неомильне правило. Він бачив, що вона повинна бути своїм власним толкувателем, і не осмілювався із св. Писання доказувати знаного навчання або теорії, але обовязком його було пізнати, у чім заключається її прямиї і откритий змісл. Він старався покористуватись всяким помічним средством, щоби добитися

повного і правильного розуміння її значиння, і призвав до помочи Св. Духа, котрий після него відкрив Його всім тим, що Його шукають по щирости і в молитві.

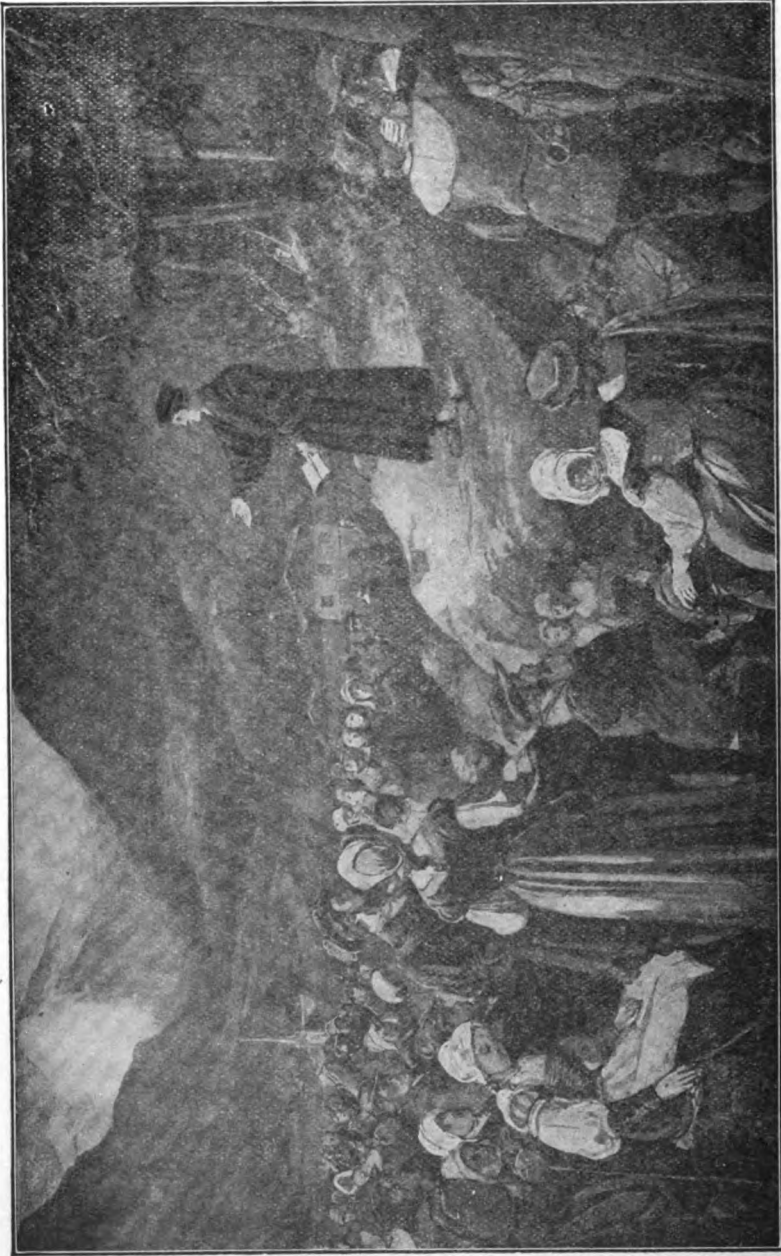
„Писання“, сказав Цвинглій, „дане в Богом, а не людьми. Той сам Бог, що просвічає, дасть тобі також поняти, що воно дане в Богом. Слово Боже... не може заблуджатися. Воно є ясне; воно само себе навчає, просвічає душу всім блаженством і милостію, воно укріплює її в Бозі, упокорює її, так що вона сама тратиться, забуває себе і пізнає Бога“. Цвинглій сам випробував правдивість тих слів. Вказуючи на свій досвід у той час, коли він цілковито посвятився св. Писанню, він пише: „Фильозофія і богословіє спричиняли в мені постійну боротьбу. Тоді я вкінці сказав собі, що я повинен те все відкинути і вишукувати в Його Слові тільки Божеські мисли. Я просив Господа, щоб просвітив мене, і хотя я читав тільки Писання, воно для мене ставалось все таки яснійше, як би мені хто обясняв його“.

Навчання Цвинглого не походило від Лютра. Се була наука Христова. „Наколи Лютер проповідує Христа“, сказав швейцарський реформатор, „то ми оба робимо одно і те саме; він зискав більше душ для Христа, як я, але се нічого. Я не хочу мати другого імени лиш Христове, борцем Котрого я є і Котрий є моїм одиноким Господом. З Лютром ми ніколи не переписувались. Чому? Щоб показати, що Дух є оден і той сам, хоч ми далеко оден від другого, не маючи ніякої звязи між собою, так однодушно проповідуєм науку Христову.“^{*)}

В 1516 році Цвинглого покликано за проповідника до монастиря Ейзиделн. Тут він мав нагоду бачити зісцутте Риму і, як реформатор, ужити свого впливу, котрий дався почути далеко поза його рідні Альпи. Одним із головних предметів, котрий притігав до монастира богомольців, була ікона Діви Марії, що мала, як говорять, силу творити чуда. Над вхідними воротами була надпись: „Тут можна найти повне відпущенне гріхів“.^{*)} Кожного часу в році полонники приходили до ікони

^{*)}Д'Обинь, кн. 8, гол. 9.

^{*)}Д'Обинь, кн. 8, гол. 5.

Швайцарські реформатори проповідують під откритим небом.

„Се є Божий шлях уживати смиренного
знаряддя в звершенню великих діл“.

Діви; а у великий річний празник великі товпи народу збирались із всіх сторін Швайцарії, а навіть Франції і Німеччини. Цвинглі, видячи се, дуже іззатого зажурився, і покористувався первою можливістю проповідувати свободу через Євангеліє тим рабам суевіря.

„Не думайте“, говорив він, „що у тій церкви можна скорше найти Бога, як в другим иншим місци, сотвореним через Него. Де би ви не жили, Бог є vsюди близько вас і слухав вас... Чи можете ви дістати ласку Божу посредством безкористних діл, довгої подорожи, дарів і икон, посредством призивання святої діви або святих? Який хосень із довгих молитов — що помагають прекрасні кашіони, хорошо виголена голова, довга одежа і пантофлі золотом вишивані! Бог дивиться на серце, а наші серця далеко від Него“. „Христос“, сказав він, „був розпятий на хресті і стався жертвою за гріхи всіх віруючих на віки“. (Д'Обине, кн. 8, гол. 5).

Многим слухачам ся наука не подобалась. Се було гірким розчарованнем для них почути, що їх довга і тяжка подорож була даремна. Вони не могли поняти свобідної милости в Христі. Для них стара дорога до неба, що ім показував Рим, була ліпша. Вони зборонялись шукати щось ліпшого. Ім ліпше було довіряти своє спасення священникам і папі, як шукати чистоти серця.

Але були і такі, що з радістю прийняли вість о спасенню через Христа. Наложені на них Римом церковні обряди не дали ім ніякого душевного вдоволення, і з вірою вони прийняли кров Спасителя для свого примирення. Вони довернули на свою родину, щоби обьявити і другим се чудесне світло, котре вони дістали. Таким способом правда поширялась від села до села, від міста до міста, і число паломників до икони діви Марії значно зменшилось. Доходи із приносів зменшились, тай, розуміється, і Цвинглого платня, котру йому давано на його удержання, також змаліла. Але се його тільки утішало, так як він бачив, що сила фанатизма і суевіря була зломана.

Церковні влади добре бачили те все, що Цвинглій робив. Але з початку дали йому спокій, не мішались до того. В надії, що вони все таки ще покористуються його послугами, вони старались привернути його на свою сторону посредством лести, але тимчасом правда утвердилась в серцях народу.

Робота Цвинглою в монастирі Ейнзідела приготувала його для більшого поля, на котре він незабаром мав вступити. Після трьохлітнього пробування там, його назначено за проповідника при катедрі в Ціріху. В тім часі се було головне місто Швайцарського союзу, і поширений там вплив його дався далеко почути. Каноники, котрі його запросили до Ціріху, заявили свої желання, щоб він не виступав з ніяким новим навчанням, тільки держався своїх обовязків, які вони йому подиктують.

„Ти не повинен легковажити собі“, говорили вони, „епархіяльних доходів, а колектувати все до найменшого. Напоминай віруючих із катедри і на сповіди, щоб платили точно податки і десятину, і пожертвованнями показували свою привязанність до церкви. Ти також повинен старатися побільшати доходи з хорих, з обідні і з всяких інших требів“. „Твоїм обовязком, як священика, є також уділяне таїнств, проповідувати і пильнувати стада. А що до проповідей, ти можеш взяти собі помічника. Уділяти таїнств ти повинен тільки визначним особам, коли вони сего запотребують, а в інших случаях ти не маєш сего робити“. (Д'Обине, кн. 8, гол. 6).

Цвинглій мовчки вислухав всіх тих приписів, і після того, як він подякував за честь, що його покликали на те високе становище, він заявив, як він хоче поступати. „Життя Ісуса“, сказав він, „занадто довго оставалось закрите перед народом. Я буду проповідувати Євангеліє від Матея, одну голову за другою, без людських обяснень, лиш із одного жерела св. Писання, заглиблюючися в него, порівнюючи оден уступ із другим і сердечно молячися для ліпшого зрозуміння. Всьо на славу і честь Бога і Його Єдинородного Сина для дійсного

спасення душ і збудовання в правдивій вірі“. 4) Хоч многи із духовенства не годилися із його пляном і старалися відвернути його від того, Цвингли все таки зістався непохитним. Він казав, що зівсім не має наміру вводити нову, тільки стару методу, уживану в церкві в давних, незіпсутих часах.

Його навчання про правду звернули на себе загальну увагу і народ гурмами приходив, щоб послухати його проповідий. Многі, котрі вже давно перестали до церкви ходити, тепер приходили на його Богослуження. Він починав свою проповідь, читаючи і обясняючи із Нового Завіту про життя, чудеса, навчання і смерть Ісуса Христа. Головним предметом у його проповідях було Слово Боже, одинокий авторитет, і смерть Христа, одинока звершена жертва. „До Христа“, говорив він, „я хочу провадити вас. Він є одиноким жерелом спасення. До проповідника горнулись всякого рода люде, від державних і учених мужів до ремесельника і селянина. Сильно заінтересовані, вони прислухувались його словам. Він не тільки говорив про свобідне спасенне, але і дуже остро виступав проти зла і зіпсуття того часу. Многі, повертаючи із катедри, прославляли Бога. „Слава Богу“, говорили вони, „се є дійсний проповідник правди, він буде нашим Мойсейом, котрий виведе нас із Єгипту“.

Помимо того, що його науку з початку принято з воодушевленням, а все таки по якімсь часі декотрі спротивилися йому. Монахи старались перешкаджати йому в його роботі і потупляти його науку. Многі сміялись із него і докучали йому, другі грозили йому і обіджали його. Цвингли переносив все те із християнським терпінням, кажучи: „Если хочеш привести душу до Христа, то мусиш на многі річи закривати очі“. 4)

Около того часу появилсь новий робітник, щоби помочи ділу реформації. Оден із сторонників реформації думав, що продаж Лютрових книг була б найліпшим средством для поширення світла, і він післав неякого Люціана до Цириху з де-

4) Д'Обьян, кн. 8, гол. 6.

котрими писаннями Лютра. „Дивись“, писав він Цвинглому, „чи Люціян є розумна і вправна людина, і если так, то нехай іде від міста до міста, від місточка до місточка, від села до села, від хати до хати і розпродує книги Лютра, а особливо пояснення молитви Господньої, що написана для світських людей. Чим більше твори Лютра будуть знані, тим більше будуть питати за ними. *) І тим способом правда стала ще більше поширятись.

У той час як Бог робить приготування, щоби пірвати узли незнання і забобонів, сатана також робить з великою силою, щоби запровадити людей в темряву і ще сильніше окувати їх в ланцухи. Між тим як в ріжних сторонах появились мужі, щоби навчати людей, що прощення і оправдання дістається через кров Христову, Рим з подвійною силою приступив до того, щоби у всім християнським світі запровадити торгівлю гріхами, значить, продавати прощення за гроші.

Всякий гріх мав свою ціну, і людям була дана повна свобода для проступків, коби тільки при тім наповнялась церковна каса. І так люде старались достигнути прощення у двоякий спосіб — за гроші і через Христа. Рим, даючи розгрішення, мав із того дохід; реформатори, осуджуючи гріх, вказували на Христа, як на одинокого примирителя і освободителя.

В Німеччині продаж індульгенції була поручена Домніканським монахам під руководством ославленого розпустника Тецеля. В Швайцарії ся торгівля була дана в руки Францисканам і поручена Самсонови, італійському монахови. Самсон вже оказав церкви хороші услуги, добуваючи в Німеччині і Швайцарії величезні суми, щоби наловнити папську скарбницю. Тепер він їздив по Швайцарії, притігаючи до себе великі товпи народу; від маючих брав богаті подарки, а бідних оберав із послідного гроша. Але вплив реформації вже видко було всюди, так, що та торгівля, хоч провадилась, то все таки тратила свою силу. Цвингли все еще був в мо-

*)Д'Обинс, кн. 8, гол. 9.

настирі Бінзиделн, коли Самсон зараз після того, як лиш прїїхав до Швайцарії, появился зі своїм товаром в сусіднім місті. Як тільки реформатор довідався про те, сейчас зачав виступати проти него. Вони сходились, але Цвингло робота довела до того, що монах не міг зробити нічого і забрався оттуда.

В Цириху Цвингли ревно проповідував проти продажу індульгенції, і коли Самсон зближився до того міста, післаєць вийшов йому на зустріч з повідомленням, щоб пійшов собі дальше. Але він таки хитростію дістався до міста; однак його випровадили, і він не продав ані одної індульгенції, і мусів забратися геть із Швайцарії.

Також появленне чуми, або т. з. чорної смерти, котра в 1519 році поширилась по цілій Швайцарії, багато помогло реформації. Люде гинули як мухи від тої страшної недуги, тай переконались, що ім індульгенції нічого не помагають, що недавно купили, і шукали іншої і твердшої підвалини для своєї віри. В Цириху Цвингли також заразився тою хворобою; він так тяжко захорював, що вже не було надії на його виздоровлення, і слух, що він вже умер, далеко поширився. У той критичний час його надія і відвага позіставали непохитними. З вірою він звертав свої очі на розпязого Христа на Голготі і надіявся на повне примиренне за гріхи. Коли він виратувався від смерти, а се було ддятого, щоби проповідувати Євангелиє ще з більшою силою, як перше, і його слова робили на людей надзвичайне вражінне. Народ з радістю витав свого улюбленого проповідника, котрий вернувся до них, після того як він вже був на краю могили. Вони сами повернули від хорих і умираючих, котрих пильнували, пізнавши ціну Євангелія, як ніколи перше.

Цвингли дійшов до яснійшого понятя євангельських правд і сам еще більше досвідчив на собі відновляючу силу його. Упадок чоловіка і плян відкуплення були ті предмети, котрими він займався. „В Адамі“, говорив він, „ми всі

умерли і застрягли в зіпсуттю і погибелі“ . Христос, Бого-чоловік набув для нас безконечне спасення“ . Його терпіння приносяче вічне спасення, воно на віки задовольє Божеську праведність для всіх тих, котрі з твердою непохитною вірою уповають на ту жертву“ . Він однак навчав людей, що ласка Христова не дозволяє чоловікови жити в гріхах. „Де ми віруєм в Бога, там Він і є. Де Бог, там ревність, котра побуджає нас до добрих діл“ .

Проповіди Цвинґлого мали таку притягаючу силу, що катедра не могла помістити людей, котрі приходили слухати його. Постепенно, в міру того як вони се могли розуміти, він відкривав своїм слухачам правду. Він старався робити се так, щоб не настрашити їх або не побудити їх до упереджень. Його першим завданням було здобути їх серця для Христа, зм'якшити їх Його любов'ю і вказати їм на Його примір, і наколи вони приймуть правила Єванґелія, вони увільняться від своїх забобонних віровань і звичаїв.

Крок за кроком реформація в Цириху ішла вперед. Перестрашені вороги її, зачали сильно спротивлятись тому. Рік тому назад Витгенберський монах висказав своє „ні“ проти папи і цісаря, і тепер в Цириху все, здавалось, показувало на подібне супротивлення проти папських претенсій. На Цвинґлого нераз нападали. В папських кантонах ученики Єванґелія від часу до часу палились на кострах, але сього ще за мало було; учитель ереси повинен був замовчати. І відносно до того єпископ в Констанції післав трох повномочників до Цюрихської ради з оскарженням, що Цвинґли навчає народ протівитися законам церкви і тим виставляє на небезпеку публичний спокій і хороший суспільний порядок. Він твердив, що наколи церковний авторитет буде маловажитись, то наступить загальна анархія. Цвинґли на се відповів, що він уже чотири роки проповідус Єванґелиє в Цириху, в місті найбільше спокійним із всіх міст Швайцарського союзу. „Хри-

стіянство є найліпшою запорукою публичного спокою“ (Д'Обине, кн. 8, гол. 11).

Післанники напоминали радників оставатися в церкві, без котрої, вони заявили, нема спасення. Цвингли відповів: „Не робить собі із сього оскарження нічого. Підвалина церкви — скала, Христос, Котрий дав Петрови Своє імя, так як він визнавав його. Всякий, хто вірує в Ісуса Христа, всюди спасається, і крім тої церкви не ма спасення“. *) Наслідок із сих переговорів був той, що оден із післанників єпископа пристав на реформаторську віру.

Рада відказалась виступати проти Цвингло, і Рим готовився до нового нападу. Коли реформатор учув про нові замисли своїх ворогів, він сказав: „Хай вони прийдуть; я їх так боюсь, як високий беріг грозячих йому филь!“ **) Усиловання папістів тільки помогли тому ділу, котре вони хотіли знищити. Правда далі поширялась. В Німеччині сторонники Лютра, упавши духом після його зникнення, знов потужали, коли побачили успіх Євангелія в Швайцарії.

Після заведення рефрмациї в Цираху, всі люди стали замітними в подавленню пороків і розпусти, а також в запровадженню хороших порядків. „Спокій панує у нашому місті“, сказав Цвингли, „ніяких безпорядків, ніякого лицеміря, ніякої сварні ні зависти. Звідки ж може взятися така згода, если не від Бога і нашої науки, котра робить нас миролюбивими і побожними“. **)

Одержана реформацією побіда тільки порушала сторонників Риму, що ще з більшою силою взялись до реформаторів, аби повалити їх роботу. Коли вони побачили, як мало в Німеччині помогли гонення і пригнетення, вони постановили боротися з реформацією иншим способом, і задумали устроїти диспуту з Цвинглим. І коли вже дійшло до того, то вони, хочачи, щоб побіда по їх стороні була, то не тільки що сами вибрали місце для борби, але і судіїв, котрі мали рішити, по чий стороні правда. І наколи раз удасться їм захватити

*) Д'Обине, кн. 8, г. 11. **) Д'Обине, кн. 8, г. 9. **) Д'Обине, кн. 11, г. 6.

Цвингло у руки, вони уже постараються за се, щоб він не вимкнувся ім. Коли вони вожда примусять замовчати, тоді і цілий рух можна буде скоро здавити. Але ті наміри їх однак старанно укривались.

Диспута відбулась в Бадені, але Цвингли не присутствував на ній. Цирихська рада, не довіряючи папським сторонникам і перестережені палячими кострами для визнавців Євангелія у всіх папських кантонах, не дозволила своєму духовникови виставлятися на таку небезпеку. В Цириху він міг здібатися зі сторонниками всіх партій, яких пришло Рим, але відправитися в Баден, де недавно потекла кров мучеників за правду, значило б іти на смерть. Єколампадіус і Галлер були вибрані замість реформатора, підчас коли знов славний доктор Єк, підпераний товпою учених докторів і пралаців, був борцем Риму.

Хоч Цвингло не було на зібранню, однак його вплив був замітний. Поклонники папи сами назначили своїх секретарів, а всім другим було наказано під карою смерти що нібудь записувати. Але помимо того Цвингли кожного дня доставав точний звіт із того всього, що радили в Бадені. Один із студентів, що присутствував кожного вечера при переговорах, записував все, що говорено в день. Два другі студенти посиляли до Цириху Цвинглови ті папери разом з кожодневними письмами Єколампадія. Реформатор відписував, даючи поради і всказівки. Свої письма він писав ночами, а студенти вертались з ними рано в Баден. Щоби на них сторожі не звертали уваги, що були поставлені у мійських ворот, ті післанці несли на головах кошики з домашною птицею, і так перепускали їх без всяких перешкод.

В той спосіб Цвингли провадив боротьбу зі своїми противниками. Освалд Миконіус говорить: „Він не спав по ночах, думав, писав а що написав, то пересилав до Баден, і з того було більше користи, як би він там сам був.“^{*)}

Сторонники Риму вже наперед тішилися побідою. Вбра-

^{*)}Д'Обьяс, кн. 11, гол. 13.

ні в дорогі шати і украшені дорогоцінними каменями, вони відправились в Баден. Вони провадили гуляще життя. Їх столи були повні дорогих страв і напиктів. Тягар своїх церковних обовязків вони облегчали веселим і безжурним життям. Між ними а реформаторами можна бачити було велику різницю. Реформатори вберались бідно і провадили скромне життя. На них навіть дивились як на жебраків. Вони не пили і не гуляли, але робили добрі діла. Хазяїн Еколампаді: не раз бачив, як він у своїй кімнаті читав, писав і молився, і говорив з великим задивованнем: „Треба признати, що се дуже побожний еретик“.)

На конференції гордий Ек приступив до пишно-враного пульпіту, а попросту вбраний Еколампадій стояв проти него на грубо-зробленій плятформі.) Сильний кракливий голос і певність себе, не маюча границь, ніколи не покидала Ека. Він боронив віри за гроші і за славу. Коли не міг переконати противника, то обиджав його поганими словами, а навіть проклинав.

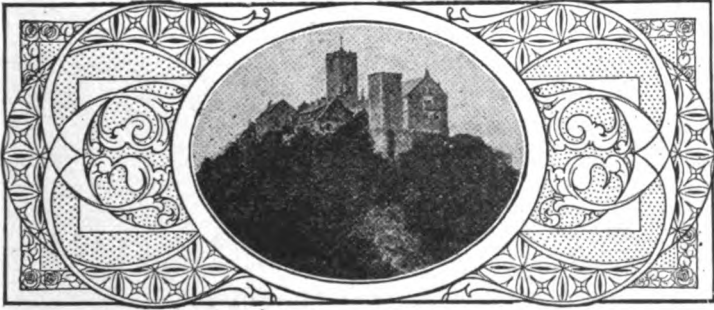
Еколампадій, лагідний і недовіряючий собі, з початку навіть не мав охоти входити в диспуту, і начав свою бесіду торжественними словами: „Я не признаю ніякого другого правила для судження, крім Слова Божого“. Хотя його поведенне було лагідне і вічливе, однаковож у тім показувалась його здібність і твердість. Підчас коли поклонники папи звичайно локликувались на церковні обряди, як на свій авторитет, реформатор завсігди держався св. Писання. „Обряди мають свою дійсність в Швайцарії тільки після нової конституції, а наша конституція є Біблія“, сказав він. (Д'Обине, кн. 11, гол. 13).

Ріжниця, котра була замітна між тими двома борцями, не оставалась без впливу. Спокійні і ясні докази реформатора, його лагідне і скромне поведенне овладівало душами людей, і вони з обридженнем відвернулись від хвастливого і крикливого Ека.

¹¹⁾Д'Обине, кн. 11, гол. 13.

Диспута продовжалася за вісімнадцять днів і паписти заявили нарешті, що перемога по їх стороні. Більшість посланників була по стороні Риму, і зібрання обявило, що реформатори переможені і виключені із церкви разом із головою Цвинґлієм. Але загальна публична думка все таки була по стороні реформаторів. Та диспута дала сильний товчок протестантській справі, і невдовзі після того більші із Швайцарських міст, Базель і Берн, перейшла на сторону реформації.

Г О Л О В А — X .

УСПІХ РЕФОРМАЦІ В НІМЕЧЧИНІ.

Несподіване зникнення Лютра заворушило цілу Німеччину. Всюди питалися за ним. Всюди говорили а навіть вірили, що його замордувано. Не тільки його приятелі жалували за ним, але і тисячі тих, що ще отверто не стали по стороні реформації. Інші знов поклялись, що мусять пімститися за його смерть.

Римські провідники зі страхом дивились до якої степені народ розярений в проти них. Хоч вони і тішились із мнимої Лютрової смерті, але все таки хотіли скритися від народного гніву. Його вороги більше настрашились його зникненням, як коли нібудь перше, коли він, живучи між ними, робив відважно свою роботу. Хотячи у свойму гніві убити відважного реформатора, тепер налякались, наколи він став безпомічним полонником. „Тільки одно средство для нашого ратунку є“, сказав оден із них, „засвітити тільки факлю і шукати Лютра по цілому світу, щоб його віддати народови, котрий хоче його бачити“. ¹⁾ Едикт цісарський, здавалось, стався безсилим. Папські післанники страшно негодували на се, коли побачили, що він меншу увагу на себе звертає, як Лютова судьба.

Радісна вістка, що він, хоч і полонник, все таки находиться в безпеченстві, успокоїла народ, і воодушевлення в користь його все збільшалось. Його книжки читались з більшою

[195]

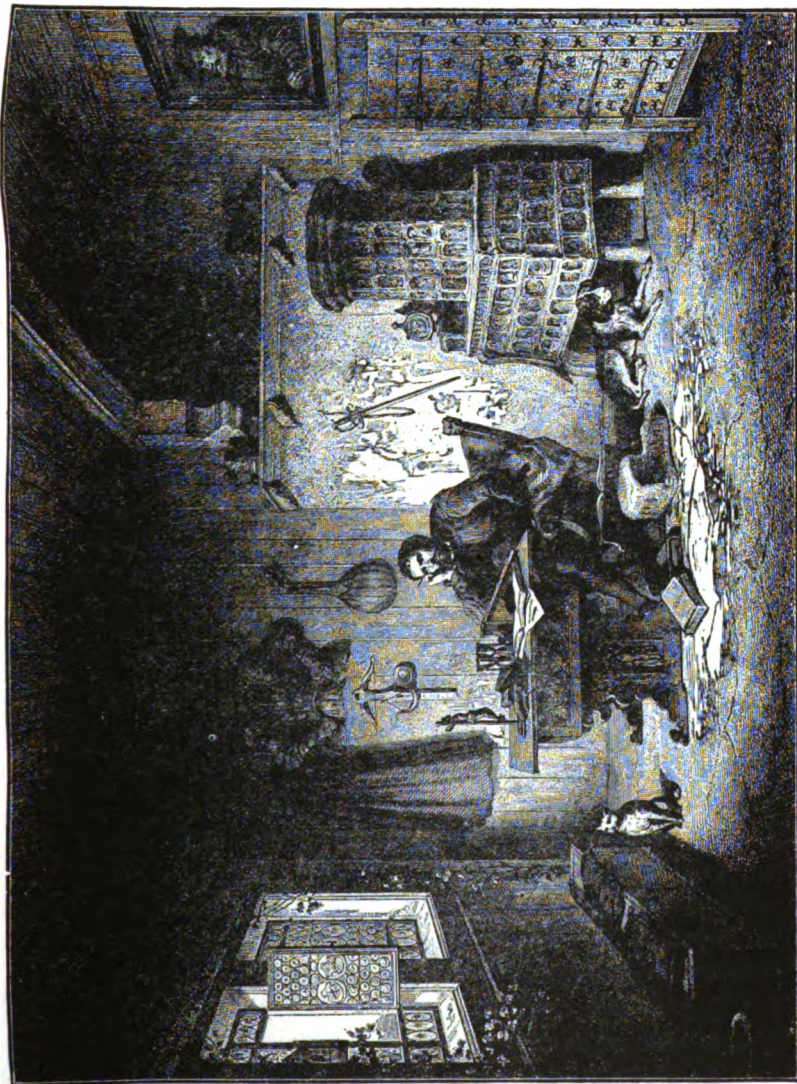
¹⁾Д'Обиня, кн. 9, гол. 1.

жаждою, як коли-нибудь перше. Число сторонників Лютра з кожним днем збільшалося, і діло того геройського мужа, що боронив Слово Боже проти такої страшної більшості, ставало що раз то міцніше. Реформація розвивалась все сильніше. Зерно, котре Лютер посіяв, вже всюди сходило. В його неприсутности звершалося діло, котре не могло звершитися в його присутности. Тепер другі робітники мали на собі нову відвічальність, коли їх великого вождя усунено. З новою вірою і силою вони виступили вперед, і робили, що тільки могли, щоби їх начате благородне діло без перешкоди могло розвиватися.

Але і сатана не дармував. Тепер старався робити те, що він робив при кожнім реформаторським русі, — обманути народ, замінюючи правдиве діло ложним. Як за часів першого віку християнської церкви були лжехристи, так і в шістнадцятім віці повстали лжепророки.

Деякі люде, на котрих се зворушення в релігійнім світі зробило велике вражіння, уявляли собі, що вони з неба дістали особливі откровення і заявляли свої права на те, що вони мають Божеське поручення докінчити діло реформації, слабо начате Лютром. Але вони по правді лиш знищили те, що він розпочав. Вони відкинули головний принцип реформації — Слово Боже, як одиноке правило і мірило життя і віри і на місце того вірного вождя поставили своє змінчиве і непевне мірило їх власних чувств і вражінь. Через се, що вони не держались Слова Божого, то діявол скористав із сего і заволодів умами людей, і робив з ними, що лиш захотів.

Оден із тих пророків говорив, що він вчився у самого ангела Гавриїла. Оден студент, пізнавшися з ним, покинув свою школу, заявляючи, що він від самого Бога дістав дар обясняти св. Писання. Другі, котрі мали нахил до фанатизму, прилучились до них. Виступленням тих мрійників люде дуже заінтересувались. Проповідями Лютра пробудились люде, так що він конче хотів тепер реформи, а деякі чесні

Лютер в Вартбургі.

„Чутка, що він безпечний, хоч і в заперті, успокоїла людей“.

[197]

одиниці навіть далися збаламутити через тих нових пророків.

Передовці того руху відправились до Виттенбергу і хотіли принудити Меланхтона і його співробітників, щоб признали їх права. Вони казали: „Нас Бог післав, щоб ми навчали народ. Ми розмовляєм по приятельськи з Богом і ми бачимо будучність; ми апостоли і пророки і покликуємся на доктора Лютра“.³⁾

Реформатори тим дуже заклопотались. Вони не знали, що з тими людьми робити. Меланхтон сказав: „Сі люде не звичайні духи, але що се за духи?“ „Ми не хочем, щоб нас діавол зводив“.

Плоди того нового навчання внет показалися. Народ дійшов до того, що став занедбувати Біблію, а навіть її зовсім відкидав. У висших закладах шкільних наступили замішання. Студенти, незважаючи на ніякі приписи, покидали науку і забералися геть з університету. Мужі, котрі думали, що потраплять взновити діло реформації і провадити його дальше, вкінці допровадили до того, що о мало всьо не пропало. Сторонники Риму знов зачали надіятися, і торжественно заявили: „Ще одна послідня борба, і всьо буде наше“.

Коли Лютер в Варбурзі учув, що діється, він сказав з великим огірченням: „Я завсігди сподівався, що сатана пішле нам ту пошесть“. Він бачив дійсний характер тих мнимих пророків і небезпеку, котра загрожала правді. Навіть папа і цісар неспричинили йому стільки клопоту і такого утрапління, яке він тепер переживав. Із мнимих приятелів реформації тепер поробилися її найбільші вороги. Як раз ті правди, котрі принесли йому таку велику радість і утіху, стались причиною безладу і замішання в церкві.

Дух Божий повів Лютра в ділі реформації далі, як він думав. Він не знав, що прийде до такої радикальної зміни, хоч він був тільки орудієм в руках безконечної сили Божої, однак все боявся наслідків своєї роботи. Він навіть раз сказав: „Наколиб я знав, що моя наука пошкодить одному про-

³⁾Д'Обинс, кн. 9, гол. 7.

стодушному чоловікові, хоч се не може бути, — бо вона є більше нічого лиш Євангеліє, — то я радше умер би десять раз, чим не відкликав би її“. (Д'Обине, кн. 9, гол. 7).

І тепер сам Виттенберґ, осередок реформації, стався місцем фанатизму і беззаконія. Навчання Лютрові не спричинили того зла, яке по цілій Німеччині його вороги приписували йому. У своїому душевному огірченню він часто запитував сам себе: „Чи се такий має бути кінець сього великого діла реформації?“ Але коли він знов говорив з Богом, він успокоювався: „Бог начав його, Бог також закінчить його“. *) Але все таки думка, в тім критичнім часі ще довше оставатися від поля боротьби, була для него незносною. Тому він постановив вернутися до Виттенберґу.

Незабаром він відправився в свою небезпечну дорогу. На нім тяжила римська клятва. Він був позбавлений державної опіки. Його ворогам дозволено було убити його, його приятелям наказано було помагати йому або боронити його. Держава виступала дуже остро проти його сторонників. Але Лютер бачив, що ділу Євангелія грозить небезпека, і він в ім'я Господа безстрашно виступив вперед, щоби боротися за правду.

В одному письмі до електора Лютер говорить після того як він рішився виїхати із Вартбург'а: „Ваша електорська милість знають, що я іду до Виттенберґу під далеко більшою сторожею, як Вашої високости князів і електорів. Я не думаю про те, щоб просити оборони від Вашої електорської милости, але я радше хочу боронити вас. Наколиб я знав, що Ваша княжеська милість могла би і хотіла боронити мене, то я не їхав би до Ваттенберґу. Не ма такого меча, щоб тій справі міг помочі. Лишень один Бог може зділати всьо без людської помочі. Тільки той може боронити, у кого є найсильніша віра“. †)

В другому письмі, котре писав по дорозі до Виттенберґу, Лютер додає: „Я готов стягнути на себе неласку Вашої Висо-

*) Д'Обине, кн. 9, гол. 7.

†) Д'Обине, кн. 9, гол. 8.

кости і гнів цілого світа. Жителі Виттенбергу мої вівці. Чи Бог не дав їх мені під опіку? Я повинен умерти за них. Я боюсь, що буде велика заверуха в Німеччині, через що Бог покарає наш народ“. (Д'Обине, кн. 9, гол. 8).

З великою осторожністю і покорою, але все таки твердо і рішучо він взявся до своєї роботи. „Словом“, сказав він, „ми повинні повалити і знищити всьо, що силою повстало. Я не хочу ужити сили проти забобонів і невірн. . . Ніхто не має бути змушований. Тільки там є правдива віра, де є свобода“. Д'Обине, кн. 9, гол. 8).

Внет по цілому Виттенбергу далось чути, що Лютер вернувся і буде проповідувати. Народ горнувся зі всіх сторін і церква була переповнена. Ввійшовши на катедру, він навчав, напоминав і докоряв з великою мудрістю і лагідністю. Вказуючи на тих, що сильно хотіли знести обідню, він сказав:

„Обідня — не добра річ, і Бог противиться їй, вона не повинна бути, і я хотів би, щоб по цілому світу звершалась тільки євангельська служба. Однак ми нікого силою не повинні відтягати від неї. Ми повинні зіставити се в руках Божих. Се Його робота, а не наша. А чому се так? запитаете. Тому, що я не можу поступати в той спосіб з людським серцем, як се робить гончар з глиною на горшки. Ми маєм право говорити, але не маєм права ділати. Ми проповідуем, а решта належить до Бога. А наколи я ужию сили, ну, то що з того вийде? Удаванне, малпованне, притворність і лицеміре. . . всьо лиш сердешної щирости, любови і віри не буде. А де тих річий не ма, там нічого не ма. Я за те не дав би навіть стебелинки. . . Тим способом Бог помочию Свого Слова робить більше, як би я або ви зібрали всі свої сили до купи. І так, наколи Бог завладів серцем, то вже всьо зроблено“. . . (Д'Обине, кн. 9, гол. 8).

„Проповідувати я хочу — говорити я хочу, писати я хочу, але примушати силою я нікого не хочу, бо віра має бути принята з охотою і без примусу. Беріть собі примір з мене. Я

був проти індульгенції і всіх поклонників папи, але не уживав ніякого насилія. Я уживав виключно Слова Божого, проповідував і писав, і крім того я нічого не робив. І підчас того, як я спав... зділано так багато і папство так ослабло, що ще ні оден князь, ні цісар не забрали стільки від него. І нічого не зробив, а все те зробило Слово Боже. Наколиб я уживав сили, то на всю Німеччину спричинив би розлив крові. І щоби з того далі було? Загибель душі і тіла. Тому я чекав спокійно, нехай Слово Боже дійствує". (Д'Обине, кн. 9, г. 8).

День в день, через цілий тиждень Лютер проповідував слухаючій товпі. Слово Боже вкінці зломало зворушення фанатиків. Сила Євангелія привела заблудший народ знов назад на дорогу правди.

Лютер не хотів бачитися з мрійниками, поступки котрих наробили тільки зла. Він знав, що се були люде нерозумні і великі загорильці, котрі думали, що тільки вони є просвічені небом, і не могли терпіти найменшого супротиву або найлагіднішого налімнення або поради. Вони приписували собі найвисший авторитет і жадали від кожного, щоб, не питаючи їх нічого, признав ім правду. Вони вкінці хотіли конче переговоритися з Лютром і він на се згодився. Як раз тоді Лютер мав нагоду виявити їх заблудження і їх глупі претенсії, так, що ті обманщики сейчас виїхали з Виттенбергу.

Фанатизм на якийсь час був притуплений, але по кількох літах знов появилася ще з більшою силою і ще з більше страшними наслідками. Про вождів того руху Лютер сказав: „Св. Писання не було для них нічим иншим тільки мертвою буквою і всі кричали: „дух, дух!“ Але нехай вони будуть певні, що я не піду з ними туди, куди заведе їх той дух. Хай боронить мене Милосердний Бог від такої церкви, в котрій находяться тільки святії. Лучше я останусь там, де є немічні, понижені, хорі, котрі знають і чувствують свій гріх, безнастанно визнають Бога, і з плачем, що походить із глибини серця, благать Його помочи і потіхи“.)

*) Д'Обине, кн. 10, гол. 10.

Тома Минцер, оден найбільше діяльний із тих мрійників, був чоловіком зі значними здібностями, і коли б їх тільки правильно приміняв, то міг би багато добре робити, однак він не був ознакочений з первими принципами правдивої релігії. У своєму бурливому пориві поправити світ, він позабув, як і всі мрійники, що він повинен був перше начати реформу від самого себе. Він був честолюбивим, уганяв за посадами і впливами і нікому не хотів уступити, навіть самому Лютрови. Він обвиняв реформаторів, кажучи, що через Біблію вони хочуть запровадити другий рід папства, і доказував, що його сам Бог призвав, щоби запровадити нову реформу. „Хто має того духа“, говорив він, „то має і правдиву віру, хоч би навіть ніколи у своєму життю св. Писання не бачив“. (Д'Обине, кн. 10, гол. 10).

Учителі-фанатики находились під впливом вражіння, вважаючи кожду думку і кожду побудку голосом Божим, внаслідок чого вони доходили до крайности. Декотрі навіть палили свої Біблії, викрикуючи при тім: „Буква убиває, а дух оживляє“. Навчання Минцера розбуджували хотінне в чоловіку до чогось чудесного, підчас коли вони тим вдоволяли свою гордість, що ставили людські ідеї і думки вище Слова Божого. Тисячі принимали його науку. Невдовзі він відкинув всякий порядок при богослуженнях, заявляючи, що бути послушним князям, значить те саме, що старатися служити Богу і сатані.

Народ, котрий тільки що начав скидати з себе ярмо папське, зачинав бути також незадоволеним із державної власти. Революційні навчання Минцера, котрі він вважав богодухновенними, довели його до того, що він тратив всяку контроллю над собою і давав провадити себе упередженнями і жаждою. В наслідок того наступила опісля страшна ворохобня і поля Німеччини оросились кровю.

Душевна борба, через котру Лютер уже давно перейшов в Єрфурті, з подвійною силою тепер знов почалась в нім, коли він побачив, що наслідки того фанатизму приписувано ре-

формації. Князі, що держали сторону папи, заявляли, — і многі були готові повірити тому — що се навчання Лютра є причиною всього повстання. Хоч се обвинення не мало найменшої підстави, але все таки реформаторови спричинило велику гризоту. Що діло правди в той спосіб було понижене, що його ставили на ступені з низьким фанатизмом, для него здавалось більше, як він міг знести. З другої сторони вожди повстання ненавиділи Лютра за те, що він противився не тільки їх навчанням і відкидав їх права на Божецьке вдохновення, але ще називав їх бунтовщиками проти державної власти. Вони назвали його за те знов поганим обманщиком. І здавалось, що він стягнув на себе ненависть так князів, як і народу.

Сторонники Риму тепер торжествували, ожидаючи, що вже буде кінець реформації. І вони докоряли Лютрови навіть за ті заблудження, котрі він з найбільшою ревністю старався направити. Партія фанатиків, кажучи, що з ними обходяться несправедливо, потрапила з'єднати собі симпатію у народа, і як се часто трапляється з тими, котрі вважають себе покривдженими, на них стали тепер дивитися як на мучеників. Іменно тих, що найсильніше виступали проти реформації, дуже жаліли і прославляли як жертви жорстокости і гнету. Се була робота сатани, того самого, що спричинив ворохобню у первий раз на небі.

Сатана безнастанно старається обманювати, називаючи гріх праведністю, а праведність гріхом. І що за успіх мало його діло! Як часто нагани і докори сиплються на вірних слуг Божих за те, що вони безстрашно боронять правди! Мужі, котрі бувають слугами сатани, прославляються і на них дивляться, як на мучеників, підчас коли ті, котрі повинні бути почитані і піддержувані задля їх вірности Богови, оставляються на боці самі в наслідок недовіря і підозріння.

Фальшива святість і підроблене освящення все ще звершають своє ошуканче діло. Як за часів Лютра, той дух проявляється під ріжними видами. Вони і нині ще відвертають

душі від св. Писання і заманюють людей, щоб ішли за потягом своїх власних чувств і вражіннь, ніж бути послупними Божому закону. Се оден з найліпших плянів сатани, щоб обтяжити докорами невинність і правду.

Лютер безстрашно боронив Євангеліє від нападів, котрі загрожали йому зі всіх сторін. Слово Боже показалося могутчою збруєю у всіх борбах. Помочию того Слова він боровся проти неправно присвоеного авторитету папи і раціональної філософії учених, і завсігди твердий як скала, він боровся з фанатизмом, котрий хотів змішатися з реформацією.

Кожний із тих противних елементів на свій лад відкидав св. Писання, а виносив понад всьо людську мудрість, як жерело релігійної правди і знання. Раціоналізм обоготворяє розум і робить його судією над релігією. Римська церква, претендуючи на богодухновенне преосвященного архіерея, непосредственно унаслідоване від апостолів і позістаюче незмінним у всі часи, — дав неограничену можливість скриватися під маскою освячених апостольських поручень для всякого рода зіпсуття і розпусти. Заявлене Минцером і його товаришами вдухновенне не виходило із більше високого жерела, як тільки з глупого фанатизму, і його вплив поділав шкідливо на всякий авторитет, так на людський, як і на Божеський. А і правдиве християнство одержув Слово Боже як велику скарбницю богодухновенної правди і всякого вдухновення

Після свого повороту до Вартбурга Лютер закінчив перевод Нового Завіту, і невдовзі затим Євангеліє було дане Німецькому народови на його рідній мові. Його перевід з великою радістю був прийнятий всіми, що любили правду, але зі злобою відкинутий через тих, що держались людських заповідий і переказів.

Думаючи про те, що простий народ тепер буде міг обсуджати з ними приписи Слова Божого, священники заклопотались, боячись, що тим способом відкриться їх власне неучтво. Орудія їх тілесної мудрости були безсильними проти духовно-

го меча. Рим, уживаючи цілого свого авторитету, старався перешкодити поширюванню св. Писання, але декрети, прокляття і тортури рівнож не помагали нічого. Чим більше він осуджував і наказував Біблію, тим більше народ хотів знати, чого вона в дійсности навчає. Всі, хто тільки знав читати, з великою жадністю бралися до читання Слова Божого. Вони носили його з собою, читали, перечитували, і не могли вдоволитися до тих пор, поки не знали на память цілі відривки із него. Коли Лютер побачив, з якою радістю Новий Завіт був прийнятий, він незабаром приступив до переведу Старого, видаючи його частями, після того як скоро міг написати.

Писання Лютра однаково витали так у містах, як і по селах. Те, що писав Лютер і його приятелі, поширювали другі. Монахи, переконавшись, що монаший обіт незаконний, і хочаби після своєї довгої бездіяльності провадити роботяче життя, але маючи мало знання, щоб проповідувати Слово Боже, ходили по провінціях, продаючи книги Лютра. Невдовзі опісля таких книгопродавців було дуже много^{*)}.

З великим заінтересованнем ті книги читались багатими і бідними, ученими і неученими. Начали сільські учителі читати їх вголос зібравшимся около печи маленьким відділам. І всякого разу по кілька душ, переконавшись в правді, приймали Слово Боже, і опісля знову передавали ту радісну вість другим.

Слова Біблії потвердилися: „Обявлене слово Твоє просвічує, дає зрозуміння людям простодушним“ (Псал. 119: 130). Наука із св. Писання робила велику перемену в душах і серцях людей. Папська власть наложила на своїх підданих жезліне ярмо, котре держало їх в незнанню і униженню. Забобине захованне форм піддержувалось зі всею точністю, але у всьому тому служенню серце і розум брали тільки дуже незначну участь. Проповіди Лютра, представляючи ясні прарди Слова Божого, а опісля саме Слово, котре було передане в руки простого народу, пробудило його спячі сили і очистило

^{*)}Д'Обинс, кн. 9, гол. 11.

і облагородило не тільки його дух, але надало і розуму нову кріпость і силу.

З Біблією в руках можна було бачити людей всякого рода, що боронили реформаторського навчання. Сторонники папи, котрі оставили св. Писання священникам і монахам, тепер завізували їх, щоб виступили і збивали нове навчання. Але священники і монахи, непознакомлені ні з св. Писанням ні з Божою сьмою, були цілковито побіджені тими, котрих вони називали неуками і вретиками. „На жаль“, говорить один із католицьких писателів, „Лютер навчив своїх, щоб не вірили в ніщо инше тільки в Слово св. Писання“. ¹⁾ Цілі товпи збирались, щоби почути, як мужі з незначним образованием боронили правди, і провадили бесіди навіть з ученими і красномовними богословами. Коли тим великим мужам противорічили доказами із простого навчання Слова Божого, їх ганебне незнання показалось. Жени і діти, ремесельники і воляки лучше знали св. Писання, як учені доктори або священники.

Ріжниця між учениками Євангелія і оборонцями папського суевіря була менше замітна між ученими, як між простим народом. „Старі оборонці віри не знали язиків і літератури, і проти них виступали молоді студенти, добре ознакомлені з науками старінного світа і з навчанням св. Писання. Ті пробуджені уми і безстрашні молоді люде набрали такого знання, що через довший час ніхто не міг мірятися з ними“. „Де молоді оборонці реформації стрічались з римськими докторами, вони з такою легкістю і певністю побіджали їх, що ті не-свідомі противники вагались, бо не знали що відповісти, через що виставлялися на сміх і погорду зі сторони присутних слухачів“. (Д'Обине, кн. 9, гол. 11).

Коли римське духовенство побачило, що їх зібрання все маліють, вони прикликали до помочи правительственні власти і всякими средствами, находячимися в їх розпорядимости, старались привернути назад своїх слухачів. Але в новій науці народ знайшов те, що потребне було душі, і відвернувся

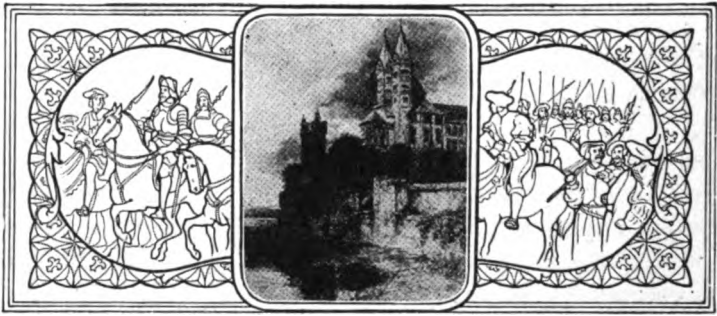
¹⁾ Д'Обине, кн. 9, гол. 11.

від тих, котрі так довго кормили їх безцінними лупинами забобонних звичаїв і переказів.

Коли загорілось переслідування проти учителів правди, вони звернули увагу на слова Христа: „Коли ж вас гонити муть у тому городі, тікайте в инший“. *) Світло проникало всюди. Гонені де-нібудь находили двері, дружелюбно відчиняючихся для них і, остаючись там, вони проповідували Христа, часами в церкві, а коли і се неможливе було, то в приватних домах, або під голим небом. Де би у них не було слухачів, всюди повставала свята церква. Проповідувана з такою енергією і переконанням правда поширювалась з непобідимою силою.

Надармо призивались так церковні як і державні власти, щоби здавити ересь. Надармо вони приміняли тюрму, тортури, огонь і меч. Тисячі віруючих печатали свою віру своєю кровю, а все таки діло ішло вперед. Гонення служили тільки для того, щоби поширяти правду, а фанатизм, що його сатана хотів прилучити до неї, спричинив тільки те, що різниця між ділом Божим а ділом сатани ставалась що раз то яснійша.

*)Мат. 10: 23.

Г О Л О В А — Х І .

ПРОТЕСТ КНЯЗІВ.

Одно із благородніших свідкувань, висказаних за реформацію, був християнськими князями Німеччини в 1529 році в державнім соймі в Шпаєрі предложений протест. Відвага, віра і рішучість тих Божих мужів принесло для будучого покоління свободу думок і совісти. Їх протест дав реформованій церкви назву протестантська, і його основи властиво є ядром протестантизму“.¹⁾

Сумний і грізний день настав для реформації. Помимо Вормського едикту, котрий оголосив Лютра виклятим, заборонючий так поширюванне його навчань, як і віру в них, до сього часу в державі панувала еще віротерпимість. Боже-ське Провідінне вздержувало сили, повставши проти правди. Карло V рішився здавити реформацію, але коли тільки піднімав руку до удару, він бачив себе примушеним задержатися. Неминуча погибель нераз грозила всім, котрі осмїлялись противитися Римови. Але в критичнім моменті появлялись або турецькі полчища на східній границі, або Французський король, або навіть сам папа, із зависти дивлячись на збільшаючея величє цїсара, і начинали з ним війну, посредством чого серед колотнечий і неспокою народів реформація мала нагоду укріплятися і поширяться.

Папські володители все таки стлумили колотнечи, щоби спільними силами боротися проти реформації. В 1526 році

¹⁾Д'Обинє, кн. 13, гол. 6.

державний сойм в Шпеєрі дав кожній державі повну свободу в релігійних справах до загального зібрання; але коли тільки небезпека, в наслідок того рішення, як цісар уже в 1529 році скликав другий сойм в Шпаєрі, щоби здавити ересь, князів старанося поможности привернути, щоб виступили проти реформації, а як се не вдасться, то Карло був готовий взятися за меч.

Сторонники папи дуже тішились із того. Вони у великому множестві явились в Шпаєрі, показуючи своє вороже відношення проти реформаторів і всіх, що їх піддержували. „Ми зділались проклятем і сміттем цілого світа, але Христос змилосердився над бідним народом і спас його“, писав Миланхтон. Євангельським князям, котрі присутствовали на соймі, заказано було проповідувати Євангеліє навіть у себе дома. Але народ в Шпеєрі хотіли почути Слова Божого, і помимо завазу, тисячі приходили на ранішні і вечірні Богослуження, котрі все ще відправлялись в каплиці електора Саксонського.

І се приспішило рішення. Цісарський післанець явився на соймі з вісткою, що резолюція, даюча свободу віроісповідання, була причиною великих безпорядків, і цісар зажадав, щоб була внесена. Сей самовільний поступок спричинив гнів і тревогу між євангельськими христіянами. Один сказав: „Христос знов в руках Каяфи і Пилата“. *) Сторонники Риму ставались що раз то більше напастливі. Один із тих фанатиків заявив: „Турки ліпші є від Лютеранів, бо турки заховують пости, підчас коли Лютерани нарушають їх. Ліпше віденнути св. Писання, як стародавні заблудження церкви“. Меланхтон писав про Фабера: „У своїх проповідях він кожного дня пускав нові стріли проти євангельських христیان“.

(Д'Обине, кн. 13, гол. 5).

Релігійна віротерпимість була ухвалена законом, і євангельські христіяне противились тому нарушенню їх прав. Лютер все ще бувший під державною клятвою, наложеної Воємським едиктом, не міг присутствувати в Шпеєрі, але його

*) Д'Обине, кн. 13, гол. 5.

місце заняли його співробітники і князі, котрих Бог побудив, щоб боронили його справи в тім разі. Шляхотний Фридрих Саксонський, попередній покровитель Лютра, умер, але князь Йоан, його брат, вступивший на його трон, з радістю повитав реформацію і, будучи миролюбивим у всіх дійствах, що дотичить віри, показав велику силу волі і мужества.

Священики жадали, щоби держави, принявши реформацію, безумовно піддавались під римську юрисдикцію. Реформатори з другої сторони знов обставали при своїй свободі, котра їм була перше дана. Вони не могли згодитися на те, щоби вони, з такою радістю принявши Слово Боже, знов підпадали під владу Риму.

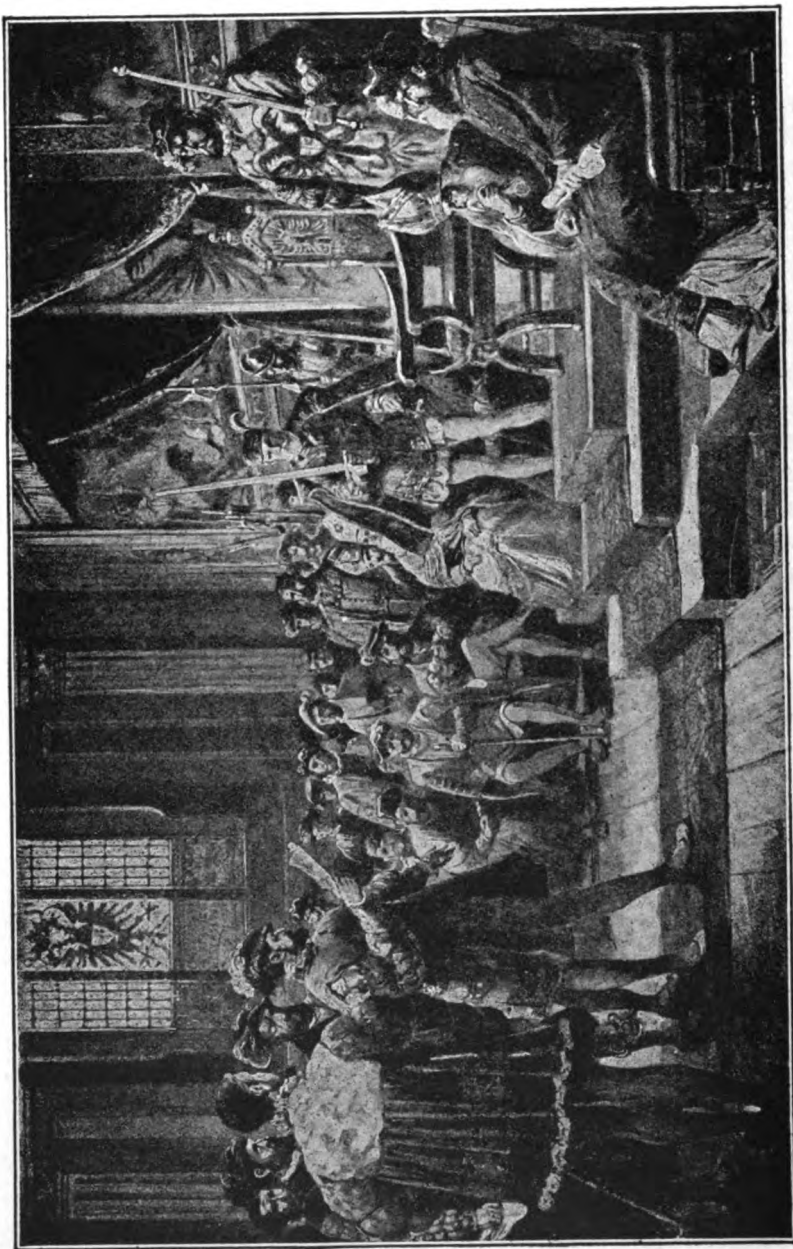
Вкінці предложена була угода, щоби там, де реформації ще не запроваджено, Вормський едикт мав мати повну силу, а там, де від него відступили, або де запровадження його неможливе без народного повстання, не повиннося запроваджати реформи і не рішати ніяких спірних питань; обідня не повинна бути наказана і ні одному католикови не дозволяється переходити на лютеранство“. (Д'Обине, кн. 13, гол. 5). Ця угода була одобрена державним сеймом, з чого папські священики і пралати дуже були вдоволені.

Наколи б сей декрет стався повноправним, то реформація не могла би поширитися там, де вона успіла проникнути до тих пор, ні утвердитися на хорошій ниві там, де вона уже прийнялась, так як через те не було свободи слова. Навертати не можна було нікого. Від сторонників реформації жадали, щоби вони безумовно піддалися тим обмеженням і наказам. Надія світа, здавалось, начала гаснути. Наново запроваджена римська єрархія впровадила би знов старі надужиття, і скоро прийшло би до того, щоби зовсім знищити уже і так сильно підкопане через фанатизм і роздори діло.

Коли євангельська партія зібралась на паради, то всі були налякані, і оден другого питався: „Що робити?“ Великі наслідки для цілого світа залежали від того рішення. Чи ма-

ють провідники реформації уступити і прийняти той едикт? Як легко в ту рішучу хвилю, котра в самій річі була дуже важна, реформатори могли дати намовити себе і заняти не-правильне положення! Скільки позірних предлогів і слухних причин знайшло б ся, щоб піддатися! князям, котрі прийняли лютеранство, дана була совобода віроісповідання. Ті самі привилеї повинні мати і їх піддані, котрі прийняли реформовану науку ще перед тим, як були видані нові розпорядження. Чи не могло їх се вдоволяти? Скільки небезпеченств вони могли оминуть через підданне? А скільки нещастя і борби коштувало би їх, наколи б спротивилися! Хто знає, що принесе їм будучність? Приймем мир, возьмем оливну вітку, котра дає нам Рим, і хай загояться рани Німеччини. Подібними аргументами вони могли би оправдати себе, вибравши сю дорогу, котра невдовзі опісля спричинила б упадок їх діла.

Але, на щастє, вони добре знали, на чім полігала ся основа, і вони, що ділали, то ділали у сильній вірі. Бо і в чим же заключалась ся основа? Се було римське право примушувати совість, забороняючи свобідне доходження. Чи не дана їм була свобода совісти, а також і їх протестантським підданям? Так, як свобідна привилея, дана після особливої угоди, але не як право. Все, що не входило в ті уклади, повинно підлягати праву авторитета, а про совість не було спомину. Рим був непогрішимим судією, і його треба було слухати. Принятє предложенї угоди було в самій річі признаннем того, що релігійна свобода буде мати місце тільки в протестантській Саксонї, але що дотичить решти християнства, то свобідні досліджування і визнавання реформованої віри будуть вважатись за проступок, котрий буде каратись тюрмою або спаленням на кострі. Чи посміли би вони прилучитися до проголошення релігійної свободи, проповідуючи, що реформація набула свого посліднього поклонника і завладіла послідною стопою землі? Могли би реформатори сказати о собі, що вони є неповинними в крові тих соток і тисяч, котрі після того

Читання протесту в Шаверських соймі.

„Не ма правдої науки лиш та, що
годиться ві Словом Божим“.

ропорядження повинні пожертвувати своїм життям в папських краях. Се значили б зрадити євангельське діло і свободу християнства у той в висшій степені критичний час. Скорше вони пожертвовали би своїми княжествами, своми коронами і своїм життям. *)

„Ми відкидаєм сю резолюцію“, сказали князі. „В ділах совісті більшисть не має ніякої власти“. Посланники заявили, що Німеччина завдячує свій спокій декретови віротерпимости, і що знесення його спричинило би в державі заворушення і роздори. „Сойм не може більше нічого зробити тільки заховати свободу релігії до слідуячого зібрання“. Боронити свободи совісті є обовязком держави, і се границя її авторитету в справах релігії. Всяке світське правительство, котре помічу державної власти хоче силою запроваджати релігійні обряди, жертвує власне тим принципом, котрого євангельські християни так знаменито боронили.

Сторонники папи рішилися здавити те, що вони називали „смілим супротивленням“. Вони старалися спричинити розділ між сторонниками реформації, лякаючи тих, котрі отверто ще не рішилися пристати до неї. Наконєць призвали представителів вільних міст на сойм і зажадали від них, щоби вони сказали, чи хочуть прийняти услівя угоди. Вони просилсь, що ще не готові, але дарма. А коли зачали їх допитувати, то майже половина із них прилучилась до реформаторів. Ті, що відказались пожертвувати свободою совісті і правом личного переконання, добре знали, що їх положення станеться характерним для будучої критики, осудження і переслідування. Один із делегатів сказав: „Се є перва проба, скоро буде друга: або відречися від Слова Божого, або бути спаленим“. *)

Король Фердинанд, заступавши цісара на соймі, бачив, що декрет спричинить серйозні непорозуміння, наколи князів не можна буде наклонити до сего, щоби прийняли і піддержували його. Тому він ужив штуки, щоби намовити їх, знаючи, що

*) Д'Обиньє, кн. 13, гол. 5.

приміненне насилія зділяєть таких мужів тільки ще більше рішучими. Він просив їх, щоб прийняли декрет, запевняючи їх, що такий поступок у висшій степені може подобатися цісарєви. Але ті вірні мужи признавали другий авторитет над авторитетом земних володарів і спокійно відказали: „Ми повинуємся цісарєви у всьому, що може послужити для сохранення спокою і Божої слави“. (Д'Обине, кн. 13, гол. 5).

На соймі Фердинанд опісля заявив, що декрет незабаром появиться в виді едикта і буде проголошений в цілому цісарстві; одинока і послідна дорога та, щоби електори і їх приятелі піддалися більшости. Сказавши се, він оставив зібрання, не давши тим способом протестантам ніякої можности взяти річ під розвагу або відповісти. Надармо вони посиляли післанців за ним, просячи його, щоб повернувся. На їх предложення він прямо відповів: „Угода заключена, треба піддатися“. (Д'Обине, кн. 13, гол. 5).

Цісарська партія була певна, що християнські князі будуть придержуватися св. Писання, так як воно висше було від людської науки і приписів, і вони знали, що прийатте того принципу koniec кінцем спричинить упадок папства. Але як тисячі від тої пори, дивлячись тільки на „видиме“, воли схлібляли собі, що реформація слаба, а ціла сила у цісара і папи. Наколи б реформатори опускались виключно на свої сили, то вони дійсно були би такі немічні, як се думали сторонники папства. Але хоч і нечисленні і в розладі з Римом, вони все таки мали свою силу. Не зискавши нічого на соймі ні в цісара, вони відделикались тепер до Ісуса Христа, Царя царствующих і Господа господствующих“.)

Так як Фердинанд не зважав на переконання їх совісти, то князі рішились не звертати уваги на його неприсутність і сейчас предложити свій протест на народнім зібранню. Торжественна заява була виготовлена і представлена на соймі:

„Сим протестуємо перед Богом, нашим одиноким Творцем, Содержителем, Відкупителем і Спасителем, Котрий ко-

*) Д'Обине, кн. 13, гол. 6.

лись буде судити нас, і заявляєм перед всіми людьми і всім сотворіннем, що ми разом із нашим народом ніколи і ніяким способом не можем згодитися на предложений нам декрет, котрий противиться. . . Богу, Його Святому Слову, нашій добрій совісти і нашому спасенню душі. . .“ Що! Ми маєм potwierдити сей едикт! Наколи Всемогучий Бог дає чоловікови Своє знання, то чи має він не прийняти Його? Тільки та наука, що годиться з св. Писанням, є правда. . . Господь противиться иншій науці. . . Св. Писання має бути толковане иншими і яснійшими текстами. . . та свята книга є у всіх речах потрібна для християнина, легко зрозуміла, і є вона на те, щоб розбивати темряву, — отже ми, милостію Божою, постановляєм виключно піддержувати проповідь Божеського Слова, як воно є написане в Біблійних книгах Старого і Нового Завіту чисто і ясно, без всяких примішок, щоб могли противитись йому. Се слово, одинока правда, одиноке правило всього навчання і всього життя, і не може ні помилятися, ні обманувати. Хто буде на тій підвалині, опресе всім некольним властям, всякий нерозум людський, що виступав проти него, обернеться в ніщо перед лицем Божим“.

„Тому ми відкидеєм ярмо, котре накладають на нас. Ми надіємся, що цісарське величчє, як християнський князь, передовсем любячий Бога, прийме наше предложення, і ми є готові оказати всю любов і послушенство, як йому, так і вам, милостиві панове, що є нашим вірним і законним обовязком“.
(Д'Обинь, кн. 13, гол. 6).

Се зробило велике вражіння на сойм. Більшість, видячи смілисть протестуючих, здивувалась і настрашилась. Будучність представилась їм бурливою і темною. Роздор, спір і розлив крові здавався для них неминучим. Протестанти знов, переконані в справедливости свого діла і, уповаючи на руку всемогучого, набрали відваги і постійности.

„Висказані у тім протесті правила містять в собі правдивий зміст протестантизму. Сей протест виступав проти двох

людських надужитъ в ділах віри: проти вмішування світської власти і проти самоволі духовенства. Він ставить на місце світського правительства силу совісти, а на місце духовенства авторитет Слова Божого. Протестантизм не признає світської власти в Божеських ділах, і говорить разом з апостолами і пророками: „Треба слухати Бога більше як людей“. Не посігаючи на корону Карла V, він піддержує корону Христа і, ідучи ще дальше, говорить, що всяка людська наука повинна підлягати Божому Слову“. *) Далі, протестуючі добивалися права, щоб їм можна було свобідно висказувати свої релігійні переконання о правді. Вони хотіли не тільки у вірі сповняти те, що учить Слово Боже, але і чити того, і вони відкидали право вмішування священників і правительства. Протест в Шпєврі був торжественним свідкуваннем проти релігійної терпимости, потверджуючи право всіх людей поклонятися Богу так, як Йому совість наказує.

Заявлення було зділане. Воно було записане в пам'яті тисячі людей і затягнуено у небесних книгах, де ніяка людська сила не вітре його. Вся євангельська Німеччина прийняла той протест, як визнання своєї віри. У тім заявленню люде всюди бачили початок нових і ліпших часів. Оден із князів сказав протестантам в Шпєврі: „Всемогучий Бог, Котрий дав вам милость твердо, свобідно і неустрашимо визнавати Його, нехай зохранить вас у тій християнській непохитности до судного дня!“

Наколиб реформація, достигнувши уже одної степені успіха, хотіла застосуватись до обставин, стараючись з'єднати собі світ, вона спротивила би ся Богу і собі, і тим способом причинила би свій власний упадок. Досвід таких благородних реформаторів є наукою всіх будучих поколінь. Спосіб ділання сатани проти Бога і Його Слова не змінився; він завжди є завзятим противником того, щоби зділати св. Писання провідником життя, яким воно було в шістнадцятім віці. Нині люде вже що раз то більше відвертаються від їх навчан-

*) Д'Обьян, кн. 13, гол. 6.

ня і приписів, але все таки відчувається потреба повернути назад до тих великих протестантських принципів, — до Біблії і тільки до Біблії, як правила віри і обов'язків. Сатана все ще дійствує зі всіми средствами, котрі завжди має під рукою, щоби знищити релігійну свободу. Антихристиянська власть, котру відкинули протестуючі в Шпеєрі, тепер подвійною силою стараються знов відзискати свою страчену власть. І наша одинока надія в реформі нинішнього часу є та сама незмінна вірність для Слова Божого, котра показалаь підчас критичної хвилі реформації.

Протестантам грозила небезпека, однак Божеська рука була на поготові, щоб боронити вірних. Десь так около того часу Меланхтон зі своїм приятелем Симоном Гринеусом спішив улицями Шпеєру до ріки Рейну, щоб переправитися на другу сторону. Коли Гринеус запитався, чому мають так спішитись, Меланхтон об'яснив йому, що поважний і почитаний старець, котрого він не міг пізнати, здивав його і сказав йому, що Фердинанд вислав шпігунів, щоби арештувати Гринеуса. . .

„Гринеус у той день згіршився був проповідю Фабера, одного із визначних папських учених, і по скінченню її зробив йому замітку, що він боронив знаної фальшивої науки. Фабер не показав свого гніву, тільки удався до цісара і попросив в його позволення арештувати мішавшого йому Гай делберського професора. Меланхтон твердо вірив, що Бог післав ангела з небес, щоби спасти його приятеля. Він стояв на березі, доки ріка не відділила приятеля від його переслідувателів, і коли він його бачив, що вже находиться на противнім березі, він закричав: „Наконець він вирвався із рук тих, котрі хочуть крови невинного! Повернувши до дому, Меланхтон довідався, що за Гринеусом в той час уже шукали в його мешканню“. (Д'Обинє, кн. 13, гол. 6).

Перед можними сей землі реформація повинна була ще більше змагатися в своїому значінню. Фердинанд не хотів вислухати евангельських князів, але вони мали нагоду пред-

ставити своє діло в присутності цісара і всіх високих урядників державних і церковних. Щоби утишити ті роздори, які непокоїли державу, Карло в оден рік після Шпеєрського сойму скликав цісарський сойм в Авґсбурзі, заявляючи, що сам хоче бути предсідателем на нім. Туда були запрошені провідники протестантів.

Велика небезпека загрозувала реформації, але сторонники її в тім ділі все еще уповали на Бога, і постановили строго держатися Еванґелія. Електора Саксонського його близькі приятелі намаляли, щоб не явився на соймі. Вони говорили, що цісар хоче, щоб князі присутні були, щоб їх опісля зловити у сіті. „Чи булоб се безпечно запертися в одних і тих самих стінах з могутим ворогом?“ Другі знов з благородством заявили: „Князі повинні бути відважними, а діло Боже буде спасене“. „Бог добрий і не оставить нас“, говорив Лютер. (Д'Обине, кн. 14, гол. 2). Електор від'їхав зі своєю свитою до Авґсбурґа. Всім знана була небезпека, яка загрозувала йому, і многи ходили зі сумними лицами і були сильно зворушені. Але Лютер, відпроваджуючи їх до Кобурґа, знов оживив їх хитаючуса віру, заспівав ім на тій дорозі новоуложену пісню: „Господь наш — крепка скала“. У многих не добре предчутте пропало, і стало ім легше на серці, коли вони почули воодушевлений спів тих стишків.

Протестантські князі постановили виявити всі свої думки в систематичній формі на письмі, операючись на св. Писання, і представити їх на цісарським соймі, і та работа поручена була Лютрови, Меланхтонови і їх товаришам. Зіставлене у той спосіб віроісповіданне було прийняте протестантами, як обясненне їх віри, і вони зібрались, щоб власноручно підписатися на тім документі. Се був торжественний і критичний час. Реформатори боялись дуже, щоби їх релігійна справа не була змішана з політикою, вони думали, що реформація не повинна мати другого значіння. як лиш те, що виходить із Слова Божого. Коли християнські князі виступили, щоби під-

писати визнання віри, Миланхтон випередив їх і сказав: „Богослови, слуги Божі, повинні вносити сі річи, можли світа сього мають щось иншого до діла“. „Дай Бог, щоб“, відповів Йоан Саксонський, „щоби ви не виключили мене, я приймаю, що каже справедливість, не дбаючи за свою корону, я визнаю Господа Ісуса Христа за більшу ціну, як мій електорський капелюх і горностаї“. Сказавши се, відписався. Другий князь, взявши перо, сказав: „Де діло торкається чести Господа могого, Ісуса Христа, там я готов віддати мов майно і життя“. „Як би я мав прийняти другу віру, а не ту, що міститься у сім визнанню, то я радше віддам землю і людей із палицею у руках покину свою родину“. *) Така була віра тих неустрашених мужів Божих.

Прийшов назначений час явитися перед цісарем. Карло V, сидячи на своїм троні, окружений електорами і князями, слухав протестантів. Їх визнання віри було прочитане. У тім торжественнім зібраню були ясно виложені правди Євангелія і виявлені заблудження папської церкви. Недаром той день називається, як „найбільший в реформації і найславніший в історії християнства і людства“.

Лиш кілька літ минулось із тих пор, як монах Виттенберський оден стояв перед народним зібраннем в Вормсі. Тепер на його місці стояли благородні і могуті князі цісарства. Лятрови було заказано явитися в Авгзбурзі, але він присутствував своїми словами і молитвами. „Я дуже тішу ся“, писав він, „що я дожив до того часу, коли проповідували Христа в такім славнім зібранню і такими світлими визнавцями“. †) Тут сповнилось те, про що говорить Писання: „І перед царями говорити му про свідчення твої і не посоромлюсь“. (Псал. 119: 46).

За часів ап. Павла Євангеліє, за котре він потерпів в тюрмі, таким способом було проповідуване князям і благородним в цісарським городі. Так і в тім случаї се, що в катедрі було заказано через цісара проповідувати, було проголо-

*) Д'Обинє, кн. 14, гол. 6.

†) Д'Обинє, кн. 14, гол. 7.

шене в палаті; і що многи вважали не пристойним навіть для їх прислуги слухати, тепер слухали з великим задивованнем владики і вельможи цісарства. Царі і великі мужі були слухачами, короновані князі — проповідниками, а проповідь була царська правда Божя. „Від часів апостольських“, говорить оден писатель, „не було ще ніколи більше славного і взнеслого діла“. (Д'Обине, кн. 14, гол. 7).

„Се, що лютеране прочитали, є істинна правда, ми мусимо се признати“, сказав оден римський єпископ. „Чи можете ви здоровим розумом збити сі визнання, зіставлені електором і його товаришами?“ запитав другий доктора Єка. „Не на підставі апостолів і пророків“, відповів доктор Єк, „але на підставі отців і соборів“. „Як видко, то лютерани знаходяться в св. Писанню, а ми тільки коло него“, відповів питаючий.*)

Тоді декотрі із князів прийняли реформовану віру. Сам цісар заявив, що протестанти мають правду. Се визнання віри було опісля переведене на многи інші язики і поширене по цілій Европі, і міліони із будучого покоління прийняли її, за свою віру.

Вірні слуги Божі працювали не тільки сами. Вони боролись з ріжними властями і злими духами того часу, але Господь Бог не оставив їх самих. Наколиб очі їх отворились, то вони побачили б такі самі явні докази Божеського присутствія і помочи, як і пророки в старині. Коли слуга Єлсея звернув увагу свого учителя на ворожі полчища, котрі відрізували всяку можливість бігства, пророк молився: „Господи! отвори йому очі, щоб він побачив“. (2 Цар 6: 17). І ось, гора була вкрита военними колесницями і огняними кіньми; небесні полки стояли там, щоб охороняти Божого мужа. В той самий спосіб ангели охороняли і робітників в ділах реформації.

Одним із найбільше рішучих принципів, потверджених Лютром, був, що для піддержування реформації не повинно вдаватися до світської власти і не уживати сили оружія, щоби

*Д'Обине, кн. 14, гол. 8.

боронити її. Він радувався, що князі цїсарства визнавали Євангелїє, але коли вони задумали злучитися в оборонну лігу, він заявив, що науки Євангелїя буде боронити тільки сам Бог. Чим менше люди будуть вмшуватися в те діло, тим більше Бог буде обороняти його. Всі предложені політичні міри перестороги, по його думці, можна приписати тільки негідній боязні і гріховному недовірю.

Коли могучі вороги злучились, щоби довести до упадку реформовану віру і, здавалось, тисячі мечів піднялось проти неї, Лютер писав: „Сатана показує свій гнів; безбожні ксьондзи роблять заговор і нам загрожують війною. Напоминай народ, щоб з вірою і молитвою далі боровся перед престолом Божим, так що наші вороги, котрих переможе Дух Божий, будуть змушені просити мира. А що найважніше, необхідиме, перша робота — молитва; люди повинні знати, що вони в тепер виставлені на вістрі дїявольського меча і на його гнів, отже оставється їм одна тільки робота: *молитися*“.

В другім случаю, що до княжеського союзу, він отверто заявив, що одиноким оружем у тій борбі є — „меч духовний“ (Єфес. 6: 17). Він писав до електора Саксонського: „Ми по своїй совісті не можемо одобряти такого союзу. Ми желали би радше десять раз умерти, як мати таких співучастників, при котрих наше Євангелїє зділалось би причиною розливу крови. Ми повинні бути як вівці, призначені на заколеннє“. Ми повинні нести хрест Христовий. Ваша електорська милость хай будуть спокійні; ми з молитвою зробим більше, як вони зі всім своїм супротивленнєм. Важне се, що ми повинні держати свої руки чисті від крови, і де цїсар завізе мене і других перед свій трибунал, туди ми і явимся. Ваша електорська милость не може боронити моєї віри, але кождий повинен вірити у свою власну небезпеку. *)

Із скритого місця молитви явилась сила, котра захитала світ великим ділом реформації. Там слуги Божі в святому покою повклали свої стони на скалу його обітовання. Підчас

*) Д'Обинє, кн. 14, гол. 1.

боротьби в Авґсбурзі Лютер кожного дня через три години молився, тоді власне, коли найбільше було роботи. На самоті, в його кімнаті можна було чути, як він виявляв і надії, як будто би він говорив зі своїм приятелем. „Я знаю“, говорив реформатор, „що Ти наш Отець і наш Бог, що Ти розпорочиш гонителів Твоїх дітей, так як Ти сам з ними серед небезпеки. Се все Твоє діло, тому, що Ти хотів того, і ми взяли за него. Борони нас, о Господи!“ ¹⁰⁾

Меляхтєви, котрий упадав під тягаром заклопотання і страху, він писав: „Упокій і благодать в Христі! В Христі я говорю, не в світі. Амінь. Я страшно ненавиджу твої старання, котрі, як ти пишеш, убивають тебе. Наколи се діло — лож, то ми відречімся від него, если же воно справедливе, то чому ж ми не віримо обітуванням Бога, хто дає нам спокійний сон?“ Христос не покидає діла справедливости і правди; Він живе і управляє, чого ж нам боятися?“ ¹¹⁾

Бог почув плач своїх слуг. Він дарував князям і проповідникам милость і мужество боронити правди проти володарів темряви світа сього. Господь говорить: „Ось, кладу в Сионі угольний камінь, вибраний, дорогий; і віруючий в Него не осоромиться“. (1 Петра 2: 6). Протестантські князі надіялись на Христа, і ворота пекольні не могли перемочи їх.

¹⁰⁾Д'Обинь, кн. 14, гол. 6.

Г О Л О В А — XII.

РЕФОРМАЦІЯ В ФРАНЦІІ.

Після протесту в Спеері і визнань віри в Авгзбурзі, які були великим торжеством реформації в Німеччині, наступили роки великої боротьби і темряви. Ослаблений незгодою його оборонців і оточений могутими ворогами, протестантизм, здавалось, був призначений на загиблю. Тисячі запечатали свої свідкування кровю. Повстали горожанські війни. Один із перших сторонників протестантизму показався зрадником: благородніші із князів — поклонників реформації попались в руки цісаря, і їх кидали з міста до міста, як полонників. Але в самий час, коли здавалось, що перемога на стороні цісаря, він зівстав побитим. Він бачив, як добыча вирвалася із його рук, і нарешті змушений був признати науку, котру він конче хотів знищити. Він готов був віддати своє цісарство, свої скарби, а навіть своє життя, щоби викоренити еретиків. Тепер його полчища були знищені, його скарбниця випорожнена, його многим краям загрожувало повстання, у той час, як віра, котру він надармо старався здавити, поширялась. Карло V боровся проти влади Всемогучого. Бог сказав: „Нехай буде світло“, але цісар старався піддержувати силу темряви. Його наміри не сповнились, і він, передчасно постаравшись і ослабівши від довшої боротьби, відрікся від престолу і вступив до монастира.

В Швайцарії, а також і в Німеччині, для реформації на- стали темні дні. Тоді як многі кантони прийняли реформова- ну віру, другі знов зі сліпою упертістю придержувались рим- ської церкви. Їх переслідування проти тих, котрі хотіли прав- ди, довели наконєць до горожанської війни. Цвингли і багато інших, що находились в злуці з ним, погинули на кровавім поли битви під Капелою. Сколампади, згризений тою страш- ною подією, невдовзі після того закінчив життя. Рим торже- ствував, і в богатых місцях папство, здавалось, знов відбило те, що стратило. Але Той, що управляє судьбою всіх, не оста- вив Свого діла, ні Свого народу. Його рука принесла ім сво- боду. В других сторонах Він поставив робітників, щоб про- довжали діло реформації.

Передше чим довідались що нібудь за Лютра, як рефор- матора, у Франції вже начало світати. Оден із первих, що побачив се світло, був старший вже чоловік, іменем Лефевр, дуже учений, професор Парижського університету і горячий сторонник папства. У своїх досліджуваннях старинної літе- ратури він звернув увагу на Біблію, і він запровадив її нау- ку між своїми учениками.

Лефевр був ревним поклонником святих і мав намір на- писати історію святих і мучеників, як вона оповідалась в цер- ковних легендах. На се треба було великої праці, і він у тих відносинах вже багато зділав, і коли подумав, що Біблія може принести йому велику услугу, він взявся добре до її студію- вання. Тут він в самій річи найшов описанне святих, але не таких, яких можна пайти в римських календарях. Лучі Бо- жеського світла освітили його розум. З відразою він відвер- нувся від завдання, котре він поставив собі і посвятив себе Слову Божому. Незабаром він начав учти дорогіцінних правд, котрі він найшов у ньому. В 1512 році, заким Лютер і Цвингли начали діло реформації, Лефевр написав: „Боґ оден дав нам праведність через віру, оправдує нас лиш через свою милость у вічному життю“. Занимаючись тайною від-

куплення, він воскликнув: „О, чудна переміна; невинність осуджується, винувний оправдується; благословенний проклинається, проклятий благословляється, життя вмирає, мертвий оживляє, честь покрита ганьбою, опоганений почитається“.¹⁾

І підчас коли він учив, що честь відкуплення належиться Богови, він також обясняв, що послушенство є обовязком чоловіка. „Наколи ти належиш до церкви Христової“, сказав він, „тоді ти є членом тіла Христового, і як такий ти є наповнений Божеством, так як у Ньому живе вся повнота Божества тілесно“ (Кол. 2: 9). Наколи б люде тільки розуміли се, то вони жили би в чистоті і святости, вважали би славу сього світа за ганьбу в порівнанню з тою внутрішньою славою, котра скрита є від тілесних очей“.

Між учениками Лафера находились декотрі ученики, котрі з великою увагою слухали його слів, і ще довго після того, як голос їх учителя замовк, вони продовжали проповідувати правду. До тих належав Вилгелм Фарел. Син побожних родичів, вихований в повній вірі після церковної науки, він що до себе разом з ап. Павлом міг би сказати, що він „жив фарисеєм по найдоскональшій ересі нашої віри“ (Діян. 26: 5). Як вірний сторонник Риму, він дуже хотів, щоб знищити всіх тих, що противляться церкві. „Я скреготав зубами, як скажений вовк, і хотів, щоб грім побив всіх тих, що виступають проти папи“.

Він був великим поклонником святих і разом з Лефевром ходив по церквах Парижа, молився перед вівтарями і украшав їх своїми дарами. Але та зовнішня побожність не могла дати йому душевного спокою. Він чувся грішним, але сього гріха ніякими ділами покаяння не міг позбутися. Як голосу з неба він слухав голосу реформатора: „Спасення по благодати; невинний осуджується, винувний оправдується“. Тільки оден хрест відкривав небо і закривав пекольні ворота“.

Фарель з радістю прийняв правду. Наверненням, котре було подібне до навернення ап. Павла, він відвернувся від рабства людських переказів до свободи дітей Божих, і так

¹⁾Д'Обеня, кн. 12, гол. 2.

перемінився, що „із кровожадного, скаженого вовка стався подібним лагідному ягнятку, після того як покинув папу і на-вернувся до Христа“. *)

У той час, як Лефевр продовжав ширити світло між своїми учениками, Ферел, котрий в ділі Христовім був таким ревним, як і колись в папськім, виступив, щоби публично проповідувати правду. Один із дигнітарів церкви, єпископ із міста Мо, невдовзі після того пристав до него; також другі учителі, що тішились загальним поважаннем, завдяки своїй здібности і учености, прилучились до них і проповідували Євангеліє, і внаслідок сього вони з'єднували собі із всякого стану людей, починаючи із дому ремесленника і селянської хати до цісарських палат. Сестра, Фрица I, що панував у той час, приняла реформовану віру. Король і мати короля одного часу відносились до неї милостиво, і з більшою надією реформатори ожидали того часу, коли Франція прийме Євангеліє.

Але їх надія не мала сповнитися. Переслідовання і гонення ожидали учеників Христових у Франції. Однак се пока що в милосердний спосіб було скрите перед їх очима. Тепер наступив час покою, щоби вони набрали сили стрітити бурю, і реформація робила добрі успіхи. Єпископ в Мо ревно працював в своїй дієцезії, навчаючи так священників як народ. Необразованих або неморальних священників усували і, на скільки се можливе було, заміщали мужами образованими і поважними. Єпископ дуже хотів, щоби його люде сами мали доступ до Слова Божого, і до того невдовзі прийшло. Лафевр взявся за перевод Нового Завіта, і як раз у той сам час, коли Німецька Біблія, переведена Лютром в Виттенберзі, вийшла із печаті, і Новий завіт на Французській мові був виданий в Мо. Єпископ не жалував ні труду, ні гроша, щоби поширити його у своїй дієцезії, і невдовзі селяни в Мо були в посіданню св. Писання.

Як утомлений від спраги подорожний радується, коли побачить жерело води, так і ті душі прийняли вість небесну.

*) Д'Обинь, кн. 12, гол. 3.

Робітники в полі, ремесельники в своїх робітнях, працюючи охоче, про ніщо инше не говорили тільки про дорогоцінну правду, що є в Біблії. Вечером замість того, щоби іти до коршми, сходились по хатах, щоби читати Слово Боже і лучитись у молитві і прославлянню Бога. Незабаром опісля того у всіх тих церквах замітна була велика переміна. Хоч се прості, не-образовані, тяжко працюючі люде були, але вже можна було бачити в їх життю ту висшу силу Божеської милости. Покірні, любячі і святі, вони свідкували про те, що може зділати Євангеліє для тих, котрі по щирости приймають його.

Лучі із запаленого світла в Мо далеко сягали. Число новонавернених кожного дня збільшалося. Гнів єрархії одного часу була здавлена цісарем, котрий ненавидів бездушну і сліпу ревність монахів, але вкінці папські проводирі взяли верх. Тепер костер був готовий. Єпископ в Мо мусів вибрати огонь або відречення; він вибрав лекшу дорогу. Але не дивлячись на се, що пастира не стало, стадо все ж таки стояло твердо. Многі свідкували про правду в полеміні. Посредством своєї відваги і вірности ті покірні христіяни говорили до тисячів, котрі в часі покою ніколи не чули їх свідкування.

І не тільки понижені і бідні осмілювались серед насмішок і терпіння свідкувати за Христа. В княжих палатах і замках находились великі душі, для которих правда була дорокша всяких скарбів, почестий або навіть і життя. Рицарська зброя скривала під собою більше внеслого і відважного духа, як архієрейська мантія і митра. Людвик Фон Берквин походив із благородного роду, хоробрий і образований рицар, котрий провадив надзвичай моральне життя. Оден писатель говорить про нього: „Він до найвисшої степені ревно захував всі папські постанови і дуже точно посіщав всі Богослуження і проповіді“. І вінцем його добродітелей було те, що він з особлившою відразою дивився на Лютеранство. Але так як і богато инших, Провідіннем Божим проваджений, він явив Біблію, і на велике його здивованне, він не знайшов у

ній папській науки, але науку Лютра. І від тоді він посвятив себе в цілости для Євангелія.

Як „найбільшого дворянина Франції“, многи вважали його за реформатора своєї вітчизни задля його здібности і красномовства, його великої відваги і геройського духа, його впливу при дворі, так як він був любимцем короля. Беца говорить: „Наколи б Франц I був другим електором, то Франція в Берквині може б найшла другого Лютра“. „Він гірший як Лютер“, кричали папісти. В самій річи сторонники Риму у Франції ще більше боялись його. Як еретика вони заперали його в тюрму, але король освободив його. Цілими роками продовжалась та боротьба. Франц, нерішучо хитаючися між реформацією а Римом, напереміну то зносив то повздержував велику ревність монахів. Папісти три рази заперали Берквина в тюрму, але тільки для того, щоби його знов король увільнив, котрий не хотів його дати на поталу папській власти задля його духових здібностей, гідних подиву, і його благородного характеру.

Берквина не раз перестерігали перед грозячою йому небезпекою у Франції, і просили його, щоб зробив так як і другі, котрі добровільно уступили і сховались. Боязливий, несталий Еразм, в котрого помимо великої учености не було того морального величя, що служить правді життем і честю, писав Берквині: „Старайся, щоб тебе післали як посла за границю. Іди і подорожуй по Німеччині. Ти знаєш Беду і подібних йому — се чудовище з тисячу головами, на всі сторони випускаюче їдь. Твої вороги називаються легіон. І если твоє діло подібне до діла Ісуса Христа, то вони не пустять тебе, доки не убють страшним способом. Не дуже спускайся на опіку короля. В кождім случаю не вважай мене за богослова“.

Але в міру того як небезпека угрожала, ревність Берквина все збільшалась. Будучи далеким від того, щоби покористуватись світськими і користолобивими замислами Еразма, він рішивсь взятися за відважніше ще діло. Він не тільки

хотів виступити в обороні правди, але і заатакувати заблудження. Обвинення в ересі від сторонників Риму він звертав на них самих. Найбільшими противниками його були учені доктори і монахи богословського факультету в Парижському університеті, — найвисший церковний авторитет так у місті як і в народі. Берквин вибрав із творів тих докторів два-найцять точок і публично оголосив їх, що вони є протівні св. Писанню і тому назвав їх еретицькими, а короля запросив, щоб був судією у тій диспуті.

Король не від того був, щоб воюючи між собою провідники змірились зі своїми силами і розумом. Він радувався, бо думав, що буде мати нагоду упокорити тих гордих монахів, і приказав сторонникам Риму, щоб боронили своїй справи на підставі Біблії. Але вони добре знали, що сей струмент ім дуже мало pomoже; тюрма, тортури, костер ось струменти, якими вони добре знали орудувати. Але тепер положення змінилось, і вони побачили, що мало що не упали в яму, котру вони викопали для Берквина, і тепер старались конче найти вихід, як би із того вислизнутися.

Десь так около того часу случилось, що образ Діви Марії, виставлений для народу на розі улиці, був ушкоджений. Із того поводу ціле місто заворушилось. Великі гурми народу тиснулись до того місця, виражаючи свої чувства жалю і обурення. Король також глибоко був тронутий. Тут представився случай, із котрого монахи могли дуже легко скористати, і вони, не довго думаючи, таки так зробили. „Ось плоди Берквинового навчання“, кричали вони. „Всьо хилиться до упадку — релігія, закон, а навіть трон — внаслідок сей Лютеранської змови.

Берквина знов арештували. Король виїхав з Парижа, і монахи могли робити, що хотіли. Реформатора засудили на смерть, і щоби Франц знов не хотів його увільнити, вони таки того дня виконали засуд. В саме полудне повели його на місце страчення. Величезна товпа народу зібралась, щоби

подивитись на смерть, і многі задивувались і налякались, коли побачили, що жертва вибрана була одна із лучшої і знатнійшої дворянської родини Франції. Здивованне, негодованне, погорда і гірка ненависть покривало лиця заворушеної товпи, лиш одно лице було спокійне. Думка сього мученика була далека від того забурення, він чув себе тільки в присутності свого Господа.

Дрантива теліжка, на котрій він сидів, захмурені лица його гонителів, страшна смерть, яка його чекала, на те все він не звертав уваги. Той, Котрий живе, і був мертвий, і живе вічно, маючий ключі пекла і смерти, був з ним. На лиці Берквина відбувалось світло небесне і спокій. „Він мав на собі велетовий плащ, і вбраний був в одержу із шовку і дамаску, а штани на нім були шиті золотом“.^{*)} Він приготувався визнати свою віру перед Царем царствуючих і всею вселенною, як свідками, і найменшого знаку смутку не було на його тварі.

Коли похід тягнувся поволеньки тісними улицями, народ з удивленням дивився на його твар, на котрій відбувались цілковитий спокій і радісне торжество. Люде говорили: „Він як би в церкві сидів і думав про святі річі“.

На кострі Берквин хотів сказати до народу кілька слів, але монахи, лякаючись наслідків, почали кричати, а вояки брязкати своїм оружжем, так що шум заглушив голос мученика. Такого рода був негідний наслідок примір, даний в 1529 році найвисшим літературним церковним авторитетом в просвіченім Парижі населенню з 1793 року, котрий на шафоті заглушив слова святого мученика.

Берквина задушили, а трупа його передали на спалення. Вість про його смерть спричинила у всій Франції смуток приятелям реформації. Але його примір не остався без наслідкування. Свідки правди говорили: „Ми з відвагою стрітим смерть, звертаючи очі на життє вічне“ (Д'Обине, кн. 12, г. 9).

В часі переслідування в Мо, учителям реформованої віри заказано проповідувати, і вони удалися де инде. За якийсь

^{*)} Д'Обине, „Історія реформації за часів Кальвина“, кн. 2, г. 16.

час Лефевр виїхав до Німеччини. Фарел повернув у своє рідне місто у східній Франції, щоби поширяти світло на родині, де він перебув свої молоді літа. Вісти про те, що сталося в Мо, прийшли і сюди, правда, котрої він навчав з такою безстрашною ревністю, і тут найшла слухачів. Невдовзі начальство змусило його замовчати і його вигнали із міста. Хоч він більше не працював відкрито, він ходив від села до села, проповідуючи по приватних домах, по самотніх полянах, криючись по лісах і горах, де він за своїх молодих літ часто заходив. Бог готовив його ще для більших досвідчень. Він говорить: „Переслідоваль і гоненій від сатани у мене ніколи не доставало, а навіть було їх більше, як я їх міг перенести, але Бог мій отець, Він мені дав на стільки сили і ще дасть, як буде треба“.

Як і за часів апостольських, переслідування „більш на користь благовістия вийшло“.

*) Вигнані із Парижа і Мо і „порозсипались, ходили, благовісткуючи слово“.

*) І тим способом світло проникло в самі віддалені провінції Франції.

Провідінне Боже все ще підготовляло р'абітників для поширення свого діла. В одній із шкіл Парижа був тихий, задумчивий молодець, дававши уже докази свого бистрого ума, і неменше відзначаючися так чистотою свого життя, як і г'єр'ячою душою і побожністю. Він задля своєї великої здібности і пильности скоро стався гордістю усьої школи, і з певністю можна було сказати, що Іван Кальвін буде одним із здібнійших і найбільше поважаних оборонців церкви. Але луч Божеського світла проникнув навіть через стіни шкільної премудрости і забобонів, котрі окружали Кальвіна. Зі страхом він прислухувався новому навчанню, і ані трошки не сумнівався у тім, що вретики таки заслужили собі на те, щоб їх спалено. Але случайно він здибався з ересію лицем в лице, що примусило його взятись до студювання римського богословія, щоби боронитися проти протестантського навчання.

В Парижі находився нерідний брат Кальвіна. Оба кр'єв-

*) Д'Обен, кн. 12, гол. 9.

*) Фил. 1: 12.

*) Дил. 8: 4.

ні часто сходились і говорили про річи, котрі тревожили християнство. „Много фальшивих релігій“, сказав Оливетан, протестант, „але є тільки одна правдива релігія. Фальшиві ті, котрі видумані людьми, і після котрих ми спасаємось власними ділами; правдива ж є та, котра походить від Бога. . . , правдива релігія се не ті церемонії і ріжні обовязки, котрими церква обтяжує своїх вірників, а котрі віддаляють душу від Ісуса Христа“. „Проч з вашими новими навчаннями!“ скрикнув Кальвін, „вони образують мене, я не можу слухати вас“. „Що ви собі думаєте, що я до сього часу жив в заблудженню?“

Однак думки пробудились в його душі, від котрих він не міг увільнитися. На самоті, у своїй кімнаті, він думав про те, що йому говорив його нерідний брат. Думка про гріхи не давала йому спокою; він бачив себе без посередника в присутности святого і праведного Судії. Посередництво святих, добрі діла, церковні обряди, все те не мало сили, щоби загладити гріхи. Він нічого не міг бачити перед собою, крім чорної хмари вічної розпачи. Надармо учені отці старались помочи йому увільнитися від того страшила. Дармо він сповідався і каюся, але се не могло примирити його душі з Богом.

Підчас своєї даремної боротьби, Кальвін колись то раз случайно знайшовся в одному місци, де як раз тоді зібралась товпа народу, щоби подивитися, як палає вретика. Його вразило вираження того спокою, яке він бачив на лиці мученика. Серед мук тої страшної смерті і ще страшнішого прокляття церкви він показував віру і відвагу, котру молодий студент з болем порівнував зі своєю власною розпачою і темрявою, підчас коли він точно сповняв прикази церкви. Він знав, що ті вретики оснують свою віру на Біблії, і рішивсь вивчити її, щоб по можности відкрити тайну їх радости.

Тут він знайшов Христа. „О, Отче“, скрикнув він, „Його жертва усмирила Твій гнів, Його кров очистила мої пятна, на Своїм хресті. Він возніс мє прокляття, Його смерть приготвила для мене примирення. . . Ми видумали много не-

потрібних річей. . . , але Твоє Слово освітило мене, як походня, і Ти тронув моє серце, так що я бриджуся всякими другими заслугами, крім Відкупителя“.

Коли вже знав, що йому не можна бути священиком, він одного часу зачав студіювати права, але вкінці лишив і се і посвятив своє життя для Євангелія. Однак він з початку вагався виступити публично в роді учителя. З природи боязливий, він не хотів брати на себе такої великої відвічальности, він далі продовжав свою науку. Аж вкінці він дався намовити своїм приятелям. „Се в дивне“, сказав він, „що з такого низького стану можна взнестися до такої чести“.

Кальвин спокійно взявся до своєї роботи, і його слова були як падаюча роса, орошаюча землю. Він виїхав із Парижа і тепер находився в провінціоноальнім городі під опікою принцеси Марґарити, котра, полюбивши Євангеліє, заступалась також і за його учеників. Кальвин все еще був молодцем, вічливого і скромного поведення. Він розпочав свою роботу, посіщаючи людей по їх хатах. Позбравши членів родини коло себе, він відкривав їм Біблію і обясняв спасительні правди. А ті знов передавали з радістю ту вість другим. Із більших міст він пійшов до менших місточок і по селах, що находились воколо них. Він мав приступ так до дворів як і селянських найбідніших хат, де його всюди радо принимали, і він клав підвалини під нові церкви, котрі мали давати безстрашних свідків правди.

Кілька місяців опісля він знов знайшовся в Парижі. Між ученими і образованими панувала там тоді велика агітація. Студіюванне старинних язиків напровадило людей на Біблію, і багато з них, котрих серця еще не були тронуті її правдами, провадили горячі бесіди про неї і диспутували навіть з оборонцями романизма. Не дивлячись на се, що Кальвин що до богословських питань, був здібним борцем, однак на його долю випала далеко більша і взнесліїша робота, як ті крикливі шкільні диспути. Люде пробудились і треба їм було відкрити

правду. В тім часі як університетські аудиторії були наповнені криком богословських диспут, Кальвін ходив від хати до хати, отворяючи народові Біблію і розказуючи про Христа Роспятого.

Милостивим Провідінням Божим Париж повинен був дістати ще друге запрошення прийняти Євангеліє. Він відкинув слова Лафевра і Фарела, але знов в тій великій столиці всі класи народу повинні почути ту вість. Із політичних причин король ще не зовсім прилучився до Риму, щоби виступити проти реформації. Маргарета все ще жила надією, що протестантизм в Франції буде торжествувати. Вона постановила, що реформована віра має проповідуватись в Парижі. В часі неприсутности короля приказала одному протестантському проповідникови проповідувати в мійських церквах. Коли на се не дозволили паписти, то вона відступила на се королівську палату. В одній із більших кімнат зроблено часовню і оголошено, що кожного дня в назначений час буде проповідь, і запрошуеться всіх людей без ріжниці. Цілими гурмами приходили люде на богослуження. Не тільки часовня, але і другі прилігаючі кімнати і галі були переповнені народом. Тисячі приходили кожного дня — благородні, державні урядники, правники, кушці і ремесельники. Замість того, щоби заборонити зібрання, король казав відкрити в Парижі дві церкви для проповіді. Ніколи город не був так тронутий Словом Божим. Дух життя з неба, здавалось, дихав на народ. Вдержанне, чистота, порядок і пильність заняли місце пияства, розпусти, роздорів і лінивства.

Але і ерархія не дармувала. Король не мав охоти забороняти проповіді, отже вона звернулась до народу. Ужито всяких средств, щоби спричинити страх, упередження і фанатизм темної і забобної товпи. І Париж, ідучи сліпо за фальшивою наукою, як колись в давнину Єрусалим, не пізнав часу своєї судьби і сього, що конче потрібне було до його спокою. Два роки Слово Боже проповідувалось у тій столиці,

але хоч многі і прийняли Євангеліє, більшість народу все таки відкинуло його. Хоч Франц, для своєї цілі до певної степені і піддержував віротерпимість, однак сторонникам папи вдалось вкінці взяти верх. Знов церкви заперто а поставлено костри.

Кальвін все еще находився в Парижі, наукою, роздумованнем і молитвою приготовляючи себе для своєї будучої роботи, а при тім продовжав поширювати світло. Наконці і на нього упало підозріння, і духовенство рішило передати його полоніни. Думаючи, що він є безпечний у своєму затишу, він нічого не підозрівав. Нараз його приятелі дали йому знати, що власти на дорозі до него і хочуть його арештувати. В ту минуту дався чути стук до дверей. Не можна було тратити часу. Один із його приятелів задержував урядників при дверях, підчас коли другі помогли йому через вікно спуститися на долину, і він втік чим скорше на передмісте. Знайшовши приют в хатчині одного робітника, що був приятелем реформації, він перебрався в шматте свого господара і з мотикою на плечах пустився дальше в дорогу. (Д'Обине, „Історія реформації в часах Кальвіна“, кн. 2, гол. 30). Звернувшись на полудне, він знов знайшовся в краю Маргарити, де чувся вже безпечнішим.

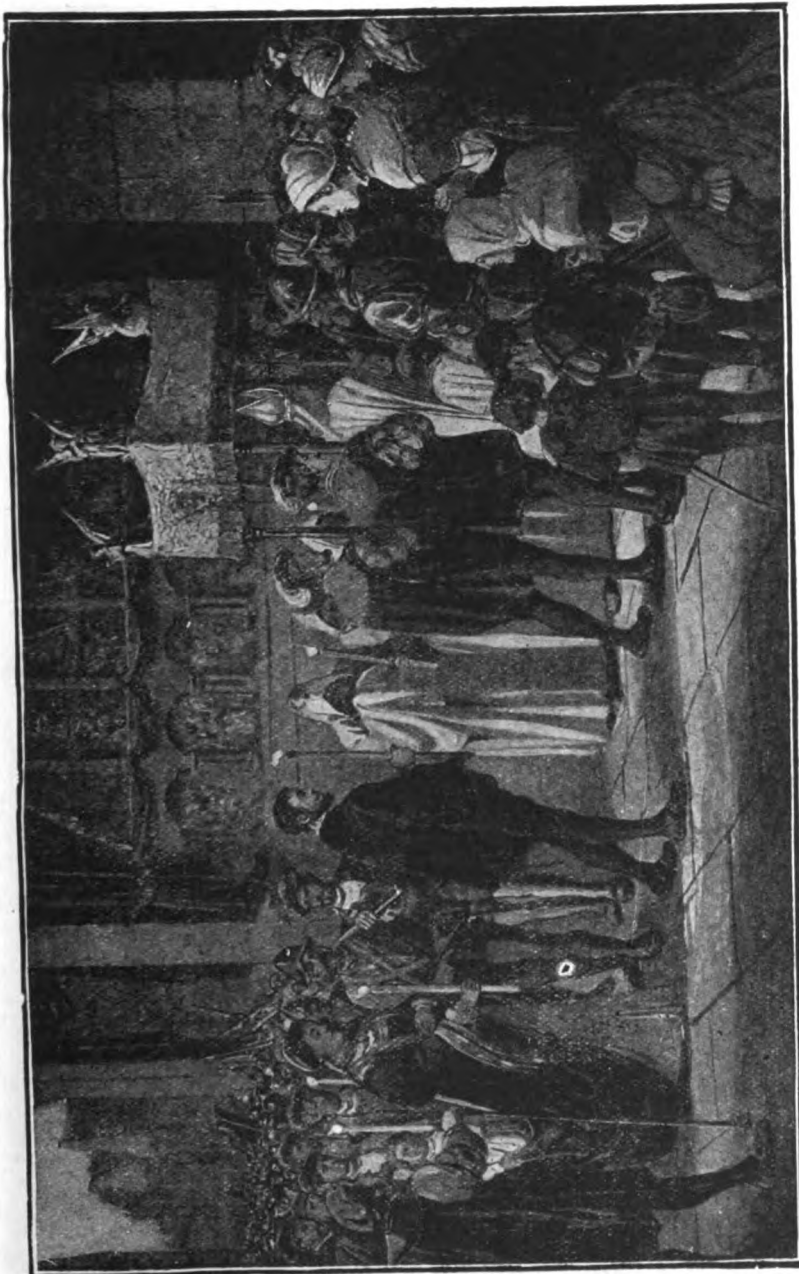
Тут він оставався через кілька місяців під обороною впливових приятелів і, як і перше, займався наукою. Але душа його мріяла про евагелізацію Франції, і він не міг довго повіставати, щоб не робити нічого. Як тільки буря трошки притихла, він знайшов для себе нове поле для роботи в Пуате, де був университет і де нова наука радісно була прийнята. Люде всіх клас радо прислухувались Євангелії. Проповідували не публично, але в домі городського начальника, у його власній хаті, а часами в публичних загородах, де Кальвін відкривав слова життя тим, котрі хотіли слухати його. Коли внаслідок того число слухачів збільшилось, задля лучшої безпеки, вони сходились поза містом. В глибокім і вузькім, гірськім

вертепі, де дерева і високі скали ще побільшали його самоту, було вибраним місцем для зібрань. Маленькими гуртками люде із ріжних вулиць міста незамітно приходили тудя. У тім самітнім місці вони читали і обясняли собі Біблію. Тут також по перший раз протестанти Франції мали тайну вечеру. Із тої маленької церковці розсилались многі вірні євангелисти.

Єще раз Кальвін повернув до Парижа. Він все єще мав надію, що Франція, як народ, прийме реформацію. Але для його роботи заперлись майже всі двери. Проповідувати Євангеліє значило тільки, що іти прямо на костер, і в кінці він рішивсь виїхати до Німеччини. Заледве він виїхав із Франції, як над протестантами розбурхалась буря, у котрій, наколи б Кальвін там єе остався, також був би загинув.

Французські реформатори, дуже хотіли, щоби їх край не вістав на боці від Німеччини і Швайцарії, і вони рішились відважно виступити проти римських забобонів, так щоби увесь народ заворушивсь. І відносно до того одної ночі по цілій Франції розліплено оголошення, котрими заатакувано католицьку службу Божу. Але замість того, щоб із сего був хосень для реформації, той ревний, але лихо придуманий плян стався згубою не тільки виновників його, але і всіх приклонників реформованої віри у Франції. Він дав сторонникам Риму давно желану нагоду, а іменно зажадати рішучого викоренення вретиків, як небезпечних бунтівників, загрожаючих престолу і спокійови народа.

Незнаною рукою, або неуважно поступившого приятеля або хитрого ворога, сего вже ніхто не знав, — одно із оголошень прибито на дверах королівського двірця. Розуміється, короля се дуже вразило. В тому оголошенню безпощадно напали на забобони, котрих придержувались сотки літ. Се було написано дуже сміло і неприличними словами, що дуже погнівало короля. Він цілий дрожав і не міг прийти до слова. Вкінці висказав ті страшні слова: „Піймати всіх без ріжни-

Упокоренне Франца I.

„Король Франції явився
в характері каючого“.

ці підозрілих в Лютеранстві... Я хочу винищити всіх".¹⁾ І сталося. Король тепер вповні рішився стати по стороні Риму.

Незабаром постановлено арештувати всякого Лютеранина в Парижу. Бідний ремесельник, сторонник реформованої віри, що скликував вірних на зібрання, був арештований, і під угрозю смерти на кострі приказано йому, щоб завів папського післанника до дому кожного протестанта у місті. Він здригнувся перед таким підлим порученням, але страх перед полумінням все таки був сильнішим, і згодився зрадити своїх братів. Найвисший кримінальний судія, Морин, в супроводі священників зі святими дарами і ладаном, оточений монахами і жовнірами, зі зрадником повільним кроком переходив улицями міста. Сей похід, повидимому мав служити в честь „святих тайн“, — відпокутованнем за образу, якої протестанти допустились зглядом служби Божої або обідні. Але намір убійства укривався під тою процесією. Зближаючись до дому лютеранина, зрадник давав знак, при чим не говорено ані одного слова. Процесія застановилась, входили до хати, викидали звіттам родину, заковували в ланцюхи, і страшна товпа ішла далі, шукаючи нових жертв. „Він не щадив ні більших, ні менших домів, ні университетського будинку... Перед Морином дрожав увесь город... Страшні часи наступили“. (Д'Обине, „Істор. реформ. за часів Кальвина“, к. 4, г. 10).

Жертви гинули в страшних муках, а було приказано не розпалювати сильного огню, щоби муки продовжалися. Їх твердість була непохитна, їх спокій незахмурений. Переслідувателі не могли зломити тої їх податливої твердості, і чули себе побідженими. „Костри ставались у всіх частях Парижа і спалення відбувались в різних наступаючих днях навмисне, щоб наводити страх на людей перед ересю. І щоб не робили римські палачі, то побіда все таки була по стороні Євангелія. Увесь Париж мав нагоду тепер бачити, якого рода людей може дати нова наука. Не ма піде такої катедри, котра говорила б так прекрасно, як костри мучеників. Та велика

¹⁾Д'Обине, „Історія рефермації за часів Кальвина“, кн. 4, г. 10.

радість, котру можна було бачити на лицах тих людей, коли їх провадили на місце страчення, їх геройська відвага серед страшної поломини, їх тихе прощення несправедливостей перемінjali гнів на милосердіє і ненависть на любов, і свідкували з невідпорною вимовою в користь Євангелія“.

Священники, хочачи довести гнів народа до висшої ступені, поширяли найстрашніші обвинення проти протестантів. Їх обвиняли, що вони хотіли убити короля, повалити правительство і побити католиків. Але найменшого доказу не можна було найти для потвердження тих обвинувачень. Однак сі зловіщі предсказання все таки мали сповнитися при зовсім других обставинах і з цілком інших причин. Жорстокостий, спричинених безвинним протестантам через католиків назбиралось багато і жадали відплати, і в слідуєчих віках як раз звалилась на них та судьба, котра після їх зловіщого предсказання загрожувала королеви, правительству і його підданним, але вона була спричинена невірними і самими сторонами папства. Се не було запровадження, але угнітання протестантизму, котре триста літ пізніше напровадили на Францію ті страшні нещастя.

Підозріння, недовіре і страх проникли у всі класи суспільства. Посеред загального постраху можна було бачити, як глибоко Лютеранська віра запустила корені в людських серцях, котрі після свого образования, впливу і гарного характеру стояли понад усіма. Посади і почетні місця знов стали порожніми. Ремесельники, друкарі, учені, професори университетів, писателі, а навіть придворні цезали. Сотки людей повтікали з Парижа, сами добровільно оставляючи свою родину, з чого можна було із першу пізнати, що вони протестанти. Папісти з задивованнем дивились на те все, думаючи собі, скільки непідозрих еретиків вони терпіли поміж собою. Тепер свій гнів вони виливали на ті бідні жертви, що находились у їх власти. Тюрми були переповнені і

навіть воздух, здавалось, був затемнений від диму палячихся кострів, котрі запалювались для визнаців Євангелія.

Франц I гордився тим, що був провідником великого руху в користь відродження наук в початках шіснаццятого віку. Його найбільшою утіхою було мати в себе на дворі ученпх із всіх сторін. Його любви для науки і ненависти до темноти і монаших забобонів реформація менше більше була зобовязана тої частевої релігійної терпимости, котрою вона покористувалась. Але побуджений ревністю викоренити врьсь, тої покровитель наук видав едикт, після котрого у цілій Франції заказане було печатанне книг! Франц I представляє оден із тих примірів в історії, котрі доказують, що умовий розвій не хоронить від релігійної нетерпимости і переслідовання.

Торжественною і публичною церемонією Франція взялась до цілковитого знищення протестантизму. Священики зажадали, щоб спричинену обіду для неба через непошановання обідні було відкуплено кровю, і щоб король для добра свого народу прилюдно дав свое зізволєнне на ту страшну роботу.

День 21 січня, 1535 року, був визначений для тої страшної церемонії. Забобонний страх і фанатична ненависть усього народу не мали границь. Улиці Парижа наповнялись толпами народа, котрий прибував із всіх окружних міст. Сей день повинен був розпочатися великоліпною і пишною процесією. Доми на тих вулицях, куди тяглась процесія, прибрані були в жалобу. В рівнім віддаленню оден від другого були побудовані вівтарі і перед кожними дверима палилась походня в честь „святих тайн“. До розсвіту дня процесія сформувалась перед королівською палатою. Насамперед несли хрести і хоругви із ріжних парохій, а за ними ішли парами горжани з горючими походнями. За ними слідували чотири монаші ордени, кождий по свойму вбраний. За тим несли велике множество чудотворних мощів. Після того на конях їхали церковні достойники в пурпурових і ясно-червоних шатах,

украшених дорогими брилянтами. Се дійсно був пишний і величавий похід.

Чотири Парижські єпископи несли святі дари під препишним балдахином. Іззаду ішов король з відкритою і похиленою головою без корони і королівської одежи, несучи в руках горючу воскову свічу. Тим способом король Франції публично виступив, як каучийся. Перед кожним вітварем він низько кланявся не задля своїх пороків що оскверняли його душу, не задля невинної крові, котра сплямила його руки, але задля смертельного гріха своїх підданих, котрі посміли знеславити обідню. За ним слідувала королева, державні урядники, також в парях, кожний з горючою восковою свічкою.

Одну часть служби звершив сам король в єпископській палаті, промовляючи до виспих державних урядників. Зі сумним лицем явився перед ними і жалувався зворушеним голосом: „О безбожів! О богохульство! О день горя і ганьби, чому ти навидів нас?“ Опісля він завизвав кожного вірного підданого, щоб помагав викоренити шкідливу ересь, котра загрожувала Франції упадком. „Клянусь вам, як ваш король, панове, наколи б я знав, що одно із моїх власних дітей є заражене тою поганою гнилю, то я не пощадив би його. . . Я сам видав би його і приніс би Богу, як жертву!“ Сльози зрушили його мову і ціле зібранне плакало і одногослоно крикнуло: „Ми хочем жити і вмирати за католицьку віру“. *)

Страшною стала темрява народу, котрий відкинув світло правди. „Спасенна благодать явилась ім, але Франція після того як вона бачила її силу і святість, після того як її Божественність приковала своїм блеском города і села відвернулись від неї і полюбили більше темряву, як світло. Вони відкинули дар небесний, коли давався ім. Вони називали зло добром, а добро злом, доки не сталась жертвою власної упертої омані. Тепер хоч вони в дійсности вірили, що служать Богу тим, що переслідують його народ, вони таки не могли оправдати своїй щирости. Вони добровільно відкинули світло, котре

*) Д'Обньє, „Історія реформації за часів Кальвіна“, кн. 4, г. 12.

могло би їх уратувати від омани і осквернення своєї душі невинною кровю.

У великому соборі, де близько сто літ пізніше „богиня розума“ була поставлена на престолі народом, котрий забув за живого Бога, збулась торжественна присяга, щоб викоренити ересь. Знов начався похід і представителі Франції удались на дорогу, щоби розпочати те діло, котре вони під присягою зобов'язались виконати. В недалеких віддаленнях, вздовж дороги були поставлені костри для спалення еретиків, і було рішено запалювати костер тоді, як король зближиться до него, щоби він був свідком того страшного зрілища. Подобиці витерпівших мук тими свідками за Христа занадто страшні, щоби їх тут описувати, хоч ті жертви зі своєї сторони не показували найменшої нерішучости. Коли їх примушали відречися, вони відповідали: „Я вірую лиш в те, що проповідували свого часу пророки і апостоли і що вірила церква святих. Я вірую і уповаю на Бога і моя віра устоїть проти усьої власти пекла“. (Д'Обинє, „Історія реформації за часів Кальвіна“, кн. 4, гол. 12).

І знов і знов похід приставав у кострів. Після того, як він вертав назад звідки вийшов, у королівської палати, товпа розійшлась, а король і прелати пішли у свояси, задоволені подіями дня і, жалячи собі щастя, що їм вдалось викоренити ереси.

Євангеліє мира, відкинене Фраицією, мало бути цілковито викоренене, і із того наступили страшні наслідки. Дня 21 січня, 1793 року, двіста вісімдесят літ опісля, числячи від того дня, в котрім Франція вповні занялась переслідуванням реформації, друга процесія тягнулась вулицями Парижа, але зовсім в иншій цілі. „Знов король тут грав головну роль, знов забурення і крики, знов голоси жадаючи жертви, знов видко було чорні руштовання і еще раз зрілище дня було закінчене страшною смертю на руштованнях. Людвика XVI, котрий боровся зі своїми катами до посліднього, потащили

на колоду і силою задержали тут аж до тих пор, доки топір не упав і не відтяв голови, котра покотилась на руштованне“. Король не був одинокою жертвою, недалеко від того місця підчас кровавих днів терору на гільотині погибло дві тисячі вісімсот людей.

Реформація предложила світу открити Біблію, розкрила приписи Божого закону і старалась представити совісти народа її жадання. Безконечна любов відкрила людям правила і приписи неба. Бог сказав: „Пильнуйте ж і сповняйте їх! Бо се мудрість і розум ваш перед очима народів, що чути муть всі встанови сі і казати муть: Сей великий нарід справді мудрий і розумний нарід“. (5 кн. Мойсея 4: 6). Але коли Франція відкинула дар небесний, вона посіяла зерно анархії і погібели, з чого опісля природним способом повстала революція і панованне терору.

Відважний і горячий Фарел мусів втікати зі своєї вітчизни ще довго до переслідування, спричиненого розліпленими оголошеннями. Він виїхав до Швейцарії і там помагав Цвинглому у його роботі. Його робота опісля мала великий вплив на реформацію у Франції. В первих роках свого вигнання стараннем Фарела було поширюванне реформації на родині. Він ужив много часу для проповіді Євангелія між своїми країнами вблизи границі, де він пильно наглядав за боротьбою і помагав словом, утішенням і порадою. Він при помочи других вигнанців перевів твори німецьких реформаторів на французську мову і у великій кількості дав їх надрукувати разом з французською Біблією. Через колпортерів ті твори опісля були розпродані по цілій Франції. Колпортерам давали книги по низькій ціні, і профіт із продажі тим способом давав їм можливість продовжати роботу.

Фарел продовжав свою роботу в Швейцарії як народний учитель. Удалившись у самітне село, він посвятив себе вихованню дітей. Крім звичайних наук він осторожно ознакомляв дітей з Біблійними правдами, надіючись тим способом

через дітей вплинути на родичів. Деякі увіروвали, але священники виступили, щоби застановити таку роботу, і забобонний нарід послухав їх і зачав супротивлятися. Один із священників сказав: „Се не може бути Євангеліє Христа, бо проповідь його не приносить мира, але війну“. Коли його переслідували в одному місці, він, подібно першим ученикам, втікав до другого. Він ішов даліше од села до села, із міста до міста. Ідучи пішком, він терпів голод та холод і труднощі, і всюди грозилася йому небезпека. Він проповідував по базарах, по церквах, а не раз і в соборах. Слухачів в него було повно; його проповідь часто переривали шумом і насмішками, або і на силу проганяли його із катедрі. Не раз товпа нападала на него і мало не убила його. Але все таки він ішов вперед. Хоч він змушений не раз був уступити, але знов повертав і робив даліше свою роботу. Наслідки його роботи можна було бачити, бо там, де найбільше панувало папство, двері Євангелія отворалися. Невеличка парафія, де він спершу працював, невдовзі прийняла реформовану віру. Міста Муртон і Нейнбург також покинули римську віру і викинули католицькі ікони із своїх церковів.

Ферел уже давно хотів заткнути протестантське знамя в Женеві. Наколи б міг дістати сей город, то він став би осередком реформації Франції, Швейцарії і Італії. Маючи на думці сю ціль, він продовжав свою роботу, доки многі доокружні міста і села не зреформувалися. Опісля він з одним товаришом вступив до Женеві. Але йому не було позволено виголосити більше, як дві проповіді. Після того як священники надармо старалися, щоби його передати світському правительству для осудження, вони призвали його на церковну раду, куди сами явились з укритим під убранням оружжям, з наміром убити його. Перед палатою зібралася розярена товпа з буками і мечами, щоби його убити, наколи б він хотів втікати. Присутність горожанських властей і військо все таки оборонили його. Слідуючого ранку його разом з това-

ришом перевезено на другий бік озера і укрито в безпечнім місці. Тим способом закінчилась його перша проба евангелізації в Женеві.

На слідуючий раз забранося до тої роботи трошки осторожнійше. А іменно післано там молодого чоловіка, такого скромного поведення, що навіть правдиві приятелі реформації обходились з ним холодно. Що він тут міг зробити той молодий чоловік, наколи навіть Фарела відкинено? Як він може витримати, маючи ще до того так мало відваги і досвіду, проти такої бурі, перед котрою змушені були втікати найсильнійші і найвідважнійші люде? „Ні військом, ні силою вашою, тільки моїм духом, говорить Господь сил небесних“.) „Не мудре світа вибрав Бог, щоб осоромити премудрих“. „Тим що немудре Боже мудріще від людей, а неміцне Боже крешче людей“. (1 Кор. 1: 24, 25).

Фромент розпочав свою роботу як народний учитель. Він навчав дітей правди, котру вони повторяли дома, так що приходили родичі, щоби почути обяснення Біблії, і школа вкінці була наповнена уважними слухачами. Нові Завіти і трактати роздавались в більшій скількості, і завдяки тому вони дістались многим, котрі не мали ще відваги прийти і почути нової науки. Незабаром і тому робітникови прийшлося втікати, але правди, котрих він навчав, пустили корені в серцях народа; початок реформації вже був, і вона продовжала укріплятися і поширятися. Проповідники вернулись назад і завдяки їх проповідий в Женеві накінець було запроваджене протестантське Богослуження.

Город уже став по стороні реформації, коли Кальвін після довгих мандрівок і перемін увійшов в него. Повертавши після свого посліднього посіщення із родини, він находився на дорозі до Базелі, але побачивши, що там є багато війська Карла V, він змушений був завернути на иншу дорогу, що ішла через Женеву.

*) Захар. 4: 6.

У тім посіщенню Фарел видів руку Божу. Хоч жителі Женеві і прийняли реформаторську віру, але тут все еще було багато роботи, котру треба було докінчити. Не цілими громадами, але поодинокими душами люде навертаються до Бога; діло відродження відбувається в серці і совісті кожної поодинокі людини і звершається Духом Божим, а не синодальними рішеннями. Підчас коли мешканці Женеві відкинули авторитет Риму, вони все таки не були приготовані позбутися пороків, котрі процвітали під його опікою. Запровадити тут чисті основи Євангелія і зділати Женеву гідною того стану, до котрого Провідінне покликала її, було не легкою задачею.

Фарел був переконаний, що в Кальвині він найшов чоловіка, з котрим він міг злучитися в тім ділі. В імя Бога він врочисто закликав молодого євангелиста, щоб остався тут і працював. Але Кальвин спершу не міг рішитись на се. Боязливий і миролюбивий, він дрожав, коли подумав про відважних, независимих і буйних Женевців, з котрими йому треба було стикатись. Його слабе здоровле і привычка зачатися науками змушали його шукати затиша. Переконаний, що він своїм пером лучше всього послужить ділу реформації, він хотів найти спокійне місце для наукових занятій, звідки він хотів навчати і будувати церкви посредством друкуваного слова. Але торжественна пересторога Фарела була для него як голос з неба, і він не смів відказатися. Здавалось йому, він казав, що рука Божа простерлась з неба, схватила його і поставила на тому місці, котре він з таким нетерпіннем хотів кинути.

В тім часі протестантському ділу грозила велика небезпека. Прокляття папи громили Женеву і могуті народи грозили її знищеннем. Як таке маленьке місто выдержить проти могутчої власти священників, котра розказувала царям і королям? Як воно витримає проти армії великих завоювателів світа?

В цілому Християнстві протестанти мали страшних ворогів. Перві торжества реформації перейшли і Рим ужив нових сил в надії, що її зівсім знищить. В тім часі зістав заложений орден єзуїтів — жорстокий, безсовістний і найбільше могучий зі всіх оборонців папства. Відтятий від всякої земної звязи і людських інтересів, мертвий для природних почувань, вповні заглушавший розум і совість, орден єзуїтів не признавав ніякої другої власти, кромі свого ордену; ніякий другий обовязок не ма для него значіння, як тільки зміцненне своєї власти. Євангеліє Христа зробило своїх поклонників такими, що вони могли переносити всякі терпіння, голод, невидги, убожество, стрічатись з небезпекою і піддержувати знамя правди, не зважаючи на тюрми, тартури і костри. Боротися з тими силами, єзуїтизм воодушевляв своїх послідователів посредством фанатизму, котрий приспособив їх переносити такі сами небезпеки і, щоби ставити опір силі правди, ужити всі оружя омани. Ніякий проступок не був занадто великим, щоби не поповнити його, ніяка омана за підла, щоби не практиковалась, ніяке притворство за трудне, щоби не покористуватись із ним. Звязані присягою вічного убожества і покори, єзуїти стремілись добути собі богатство і власть, щоби ужити їх для повалення протестантизму і для привернення папської єрархії.

Коли вони являлись як члени ордену, вони носили одержу святости, відвідували тюрми і шпиталі, помагали бідним і хорим і показували вид, що відреклись від світа, називаючи себе святим іменем Ісуса, Котрий ходив повсюди і творив добро. Але під тою ненаганною внішністю скривались кримінальні і убійчі намірення. Одним із головних правил ордену було, що ціль оправдує средства. Посредством того закона лож, крадіж, крива присяга, убійство не тільки що не прощались, але навіть допускались, коли вони служили інтересам церкви. Ріжно замаскувані єзуїти промощували собі дорогу до найвищих урядів в державі, були королівськими дорад-

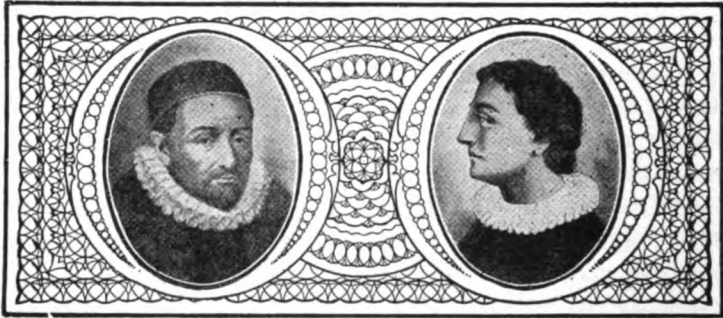
никами і руководили політикою народів. Вони займали місця слугів, щоби, як шпігуни, слідити за своїми хазяйнами. Вони закладали вищі школи, де вчилися діти князів і шляхтичів, і школи для простого народу, і діти протестантських родичів притягали, щоби приучувались римських обрядів. Вся та пишність і виставність папського богослуження мали служити на те, щоби баламутити їх розум і засліпляти і поневоляти їх воображення, і тим способом свобода, за котру батьки тяжко трудилися і кров проливали, тепер була зраджувана синами. Їзюти скоро порозбігались по цілій Європі, і де би вони не були, всюди видко було відродження папства.

Щоби надати їм ще більшу владу, була видана буля, посредством котрої запроваджено інквізицію. Помимо загального обридженя, котрим дивилися на її навіть сами католики, той страшний суд все такий був запроваджений папською ерархією. Ті суди відбувались скрито, щоби страшні річі, які там діялись, не виходили на денне світло. В многих краях тисячі, сам цвіт народа, благородні і образовані, побожні, трудолюбиві, патріотичні горожани, високо учені, поети, талановиті артисти, здібні ремесельники зістали помордувані, або мусіли втікати в чужі краї.

Такими средствами воював Рим, щоби здавити реформацію, забрати від людей Біблію, і знов запровадити неуттво і забобони середних віків. Але милостію Божію і стараннями тих благородних людей, вибраних Господом, щоби статися послідувателями Лютра, протестантизм не упав. Своєю силою він не завдячував могучости і силі князів, але бідним і мало значучим краям, котрі були його обороною і кріпостою. Маленька Женева, окружена могучими ворогами, котрі чигали на її знищення; Голяндія на своїх піскових милизнах у Північного Моря, котра боролась проти Іспанської тиранії, найбогатшого і найбіднішого королівства тодішнього часу, і змйна, неврожайна Швеція, се були краї, котрі боролись успішно проти папства і побіджали його.

Близько тридцять літ Кальвін працював в Женеві, найперше щоби там заснувати церкву, на підставі чистої Біблійної моралі, а також для успіха реформації в цілій Європі. Його поведення, як учителя народа, не було безнаганне, і його навчання не були без заблудження. Але він був орудієм для проповіді великих правд, маючих за його часів особливу важність для потвердження основ протестантизму проти відновляючогося папства, і для піднесення чистоти і простоти життя в церквах, замість гордості і зіпсуття, котрі піддержувались римськими учителями.

Із Женеви розсилались учителі і друквані твори, щоби поширяти реформаторську науку. Сюди приходили переслідуємі із всіх сторін для науки, поради і заохоти. Город Кальвіна стався місцем охорони для гонимих реформаторів усього західної Європи. Ховаючись від страшних заверюхів, котрі бушевали сотки літ, вигнанці приходили до воріт Женеви. Умучені, поранені, без даху і родини, вони находили тут щире прийняття і опіку, і вони своєю побожностю, ученістю і здібностями були благословенням для міста, прийнявшого їх. Многі із тих збігців повертали знов на родину, щоби боротися проти тиранії Риму. Іван Нокс, здібний шкотський реформатор, чимало англійських пуританів, протестантів із Голляндії і Іспанії і Гугенотів із Франції винесли із Женеви світло правди, щоби розбити темряву на своїй рідній землі.

Г О Л О В А — XIII.

В НИДЕРЛЯНДАХ І СКАНДИНАВІ.

В Нидерляндах папська тиранія викликала вже дуже вчасно рішуче супротивленне. Римський архієрей сім сот літ до появи Лютра був оскаржений двома єпископами, присланими з якимись орудками до Риму і при тім случаю пізнали правдивий характер „святого престола“. Бог зділав церкву, Свою царицю і невісту, благородним і вічним запасом для її родини і дарував її придане, що ніколи не вяне і не псується, а також вічну корону і скипетр, а ти загарбав всі добра, як злодій. Ти сів у храмі Божім, як Бог, і замість того, щоб бути пастирем овець, ти зробився для них вовком. Ти хочеш, щоб тебе вважали найвисшим єпископом, а ти поступаєш як тиран... Замість того, щоб бути слугою слуг, як ти себе зовеш, ти хочеш бути паном пануючих... Ти погорджуєш заповідями Божими... Святий Дух будує церкви так далеко, як земля сягає. Город нашого Бога, в котрім ми маєм право горожанства, розтігається у всі части світа і в більше від міста, що його святі пророки називали Вавилоном, котрий вважає себе Божеським, возвисшається до неба і гордиться, що його мудрість безсмертна, заявляючи наконєць, хоч і безпідставно, що він ніколи не заблуджається і не може заблуджатися“.¹⁾

Із віка до віка повстали і другі, щоби знов повторити той протест. І до Нидерляндів зайшли ті перші учителі, кот-

¹⁾Брандт, „Історія реформації в Нидерляндах“, кн. 1, стр. 6.

рі походили по різних краях під ріжними іменами, маючи характер Вольденських місіонерів і всюди поширюючи Євангеліє. Їх навчання скоро принималось. Вольденську Біблію вони в стихах перевели на Голандську мову. „В неї“, говорили вони, „велика вигода: не ма ніяких жартів, ніяких байок, ніяких хитрощів, ніякої омани, нічого, крім слів правди. По правді, тут і там можна надібати тверду шкору, але навіть і тут легко можна найти ядро і солодич сього, що добре і святе“. Так писали приятелі старої віри в дванайцятім віці.

Тепер почались римські переслідування, але серед кострів і тортурів віруючі не переставали розмножатися, заявляючи твердо, що в релігії Біблія є неомильний авторитет, і що нікого не можна силувати, щоб вірив, але треба його переконати проповіддю.

Навчання Лютра найшли в Нидерляндах знамениту почву, і серйозні і щирі люде взялися до проповідування Євангелія. Із одної з Голандських провінцій вийшов Менно Симонс, котрий образувався в римо-католицькій вірі. Він як католицький священник зовсім не знав Біблії і навіть не хотів читати її, щоб не заразитись ересю. Коли одного разу зачав сумніватися що до переміни хліба і вина в тіло і кров Христову, то він думав, що його сатана скушує, і молитвою та сповідю старався увільнити від того, але надармо. Опісля він віддався розпусті, бо хотів заглушити в собі совість, котра не давала йому спокою що до того питання, але і се не помагало нічого. Наконєць він принявся за читання Нового Завіта, разом із Лютровими виданнями і се побудило його до того, що вкінці прийняв протестантську віру. Невдовзі опісля він бачив в одному селі, як стинали голову одному чоловікові за те, що по другий раз хрестився. І знов, щоб довідатися дещо більше за хрещенне дітей, він зачав шукати за тим у Біблії, але не знайшов ніяких доказів, і переконався, що при хрещенню головне услівє ставиться покаянне і віра.

Мено покинув римську церкву і посвятив своє життя для проповідування правди. Як в Німеччині, так і в Нідерляндах появилися фанатики, котрі поширяли якісь недоріччіві і бунтівничі навчання, зневажаючи всякі порядки і приличність. Мено предвиджував у тім страшні наслідки і старався всіми силами супротивлятися заблудженням і диким бредням тих мрійників. Але помимо того знайшлося багато людей, що далися звести тим фанатикам, однак не надовго, бо, пізнавши, що поступили на злу дорогу, навернулися. Осталися також ще нащадки старих християн, плоди Вальденського навчання. Між тими людьми Мено працював з великою ревністю і успіхом.

Двадцять п'ять літ він подорожував зі своєю жінкою і дітьми, терпів голод і холод і не раз находився у великій небезпеці свого життя. Він мандрував по Нідерляндах і Північній Німеччині, по більшій частині працюючи поміж бідним населенням, і всюди було видко його великий вплив. Вже з природи говорливий, хоч не дуже образований, він був чоловіком наскрізь честним, покірного духа і приятельський, отвертий, побожний і так жив, як проповідував, через що з'єднав собі велике довіре в народі. Його послідувателі розсіялись повсюду і були переслідовані і угнітані. Вони дуже терпіли через те, що їх брали за фанатичних сторонників Минцера. Але багато людей наверталось під впливом його роботи.

Ніде реформоване навчання не поширялось в таких розмірах, як в Нідерляндах. В декотрих сторонах його сторонники потерпіли від страшного переслідування. В Німеччині Карло V передав реформацію прокляттю і охотно він попав би всіх її сторонників на кострах, наколи б князі не стояли на перешкоді. В Нідерляндах його власть була сильніша і строгі едикти видавані були оден за другим. Проповідувати із Біблії, читати її, або слухати, або тільки згадати за неї було проступком, котрий карався смертю на кострі. Тиха

молитва до Бога, без поклонення образам, і співання псалмів, все те карано смертю. Навіть таких, що хотіли відречися, убивали, наколи се були мужчини, то мечем, а женщин таки так загребували живими. Тисячі погинуло їх в часі правління Карла і Филипа II.

Одного разу цілу сімю потащили перед інквизиторів, котру обвиняли в тім, що перестали ходити до церкви і в дому відправляли богослуження. Коли питано наймолодшого сина, що вони в дому роблять, він відповів: „Ми клячем на колінах і молимся, щоб Бог просвітив наші душі і простив нам гріхи. Ми молимся за нашого короля, щоби його панованне процвітало і його життя було щасливе. Ми молилися також за наших судіїв, щоб Бог сохранив їх“. Дектрі із судіїв були глибоко тронуті, але все таки отець і оден із його синів були присуджені на костер.

Гнів гонителів рівнявся вірі мучеників. Не тільки мужчини, але і делікатні женщины і молоді дівчата показували непохитну відвагу. Жени ставали рядом зі своїми мужами на кострі, і доки він терпів, вона потішала його, співаючи псалми“. Дівчата зажива клались до гробу, як би ішли на ніч спати, а на костер входили вбрані по святочному, як би під вінець ішли“. (Вили, кн. 18, гол. 6).

Як за тих часів, коли погани старались нищити Євангеліє, кров християн ставалась сіменем. Гоненне послужило для того, щоби збільшити число свідків правди. Рік за роком монарха, роздражнений до крайности непобідимою рішимостю народа, продовжав свою жорстоку роботу, але все надармо. Під панованнем благородного Вильгельма Оранського накоонець Голяндія дістала свободу служення Богу.

На горах в Піємонті, на рівнинах Франції і побережах Голяндії успіх Євангелія зазначився кровю його учеників. Але в північних краях воно находило більше мирний доступ. Ученики, котрі учились в Виттенберзі по повороті на родину принесли Євангельську віру в Скандинавію. Видання Лют-

рових творів також причинилося до поширення світла. Простий, загартований народ півночі відвернувся від зіпсуття, пишності і забобонів Риму, щоби повитати чистоту, простоту і Біблійні правди, що дають життя.

Тавзен, „реформатор Дунський“, був сином хлібороба. Хлопчик вже завчасу давав докази свого бистроумія. Він стремив до вищого образования, однак його родичі не могли йому помочі, бо були бідні, і він мусів занехати сю думку і вступив до монастира. Тут з'єднав собі прихильність свого ігумена чистотою свого життя, своєю пильністю і вірністю. При його іспитах показалося, що в него в великі здібности, котрі можуть принести для церкви добрі услуги. Було рішено послати його до одного із університетів Німеччини або Нидерляндів. Молодому студентови дане було право самому вибрати собі школу, тільки під тим услівем, щоб він не вибрав Виттенберґ. Ученого церкви не можна було виставляти на небезпеку зараження ересю — так говорили монархи.

Тавзен удався до Келн, котрий у той час, як і нині ще, був одною з найбільших твердинь романизму. Але тут він відразу почув обридженне до містицизму шкільних учителів. Около того часу він запізнався з творами Лютра. Він читав їх з зачудованнем і воодушевленнем і дуже хотів вчитися лично у реформатора. Але він не міг обійтися без того, щоби не образити настоятеля свого монастиря, не приймаючи його помочи. Однак він рішився і таки записався на університет в Виттенберзі.

Після свого повороту в Данію, він знов удався до монастиря. Його ще ніхто до сього часу не підозрівав в Лютеранізмі; він нікому не звіряв своїх тайн, але старався осторожно, щоби не впасти в підозрінне, провадити своїх товаришів до святого життя і до чистійшої віри. Він откривав їм Біблію, обясняв її правдивий змісл і вкінці отверто проповідував Христа, як праведність грішника і одиноку надію на спасенне. Великий гнів був настоятеля, котрий покладав на него

великі надії, як на відважного оборонця Риму. Його сейчас взяли до другого монастиря, заперли до келії і дуже пильнували його.

На велике здивування сторожів, декотрі з монахів заявили себе сторонниками протестантизму. Через рішетку своєї келії Тавзен привів своїх товаришів до пізнання правди. Наколи б ті Дунські монахи були ознайомлені з пляном церкви, як поводитися з еретиками, то голос Тавзена був би заглушений на завсігди, але замість того, щоби похоронити його в якому-нибудь підземнім погребі, вони вигнали його із монастиря. Тепер вони не могли нічого зробити. Як раз тоді оголошений був королівський едикт, силою котрого дозволялось проповідувати нову науку. Тавзен почав проповідувати. Церкви стояли отвором для него, і народ приходив слухати його. І другі також проповідували Слово Боже. Переведений на Дунську мову Новий Завіт повсюду ширився. Усиловання папістів, щоби сьому ділу перешкодити, тільки ще помогли поширяти його, і невдовзі Данія объявила себе вповні по стороні реформації.

І в Швеції молоді люде, котрі напились із Виттенберського жерела, принесли воду життя своїм родимцям. Двох із первих ревнителів Шведської реформації і Олаф і Лаврентій Петерсон, сини короля в Єребро, обучились правді в Лютра і Меляхтона і пильно передавали її другим. Подібно великому реформаторови, Олаф пробудив народ гарною бесідою і ревністю, у той час, як Лаврентій, подібно Меланхтону, був учений, задумчивий і спокійний. Обидва відзначалися побожністю, великим богословським знанням і непохитною відвагою при поширюванню правди. І папісти також не дармували. Католицькі священники підбурювали темний і забобонний народ, і на Олафа Петерсона товпа чисто нападала і він много разів о мало житте не стратив. Однак ті реформатори тіпились опікою і обороною короля. В часі панування римської церкви народ збіднів і терпів від гнету. Він не знав св.

Писання, і так як релігія в него заключалась тільки во вншних знаках і церемоніях, котрі не давали світла їх душі, то він повертав назад до забобонів і обичаїв своїх поганських предків. Край поділився на воюючі партії, безконечна борба котрих ще побільшала нужду. Король постановив запровадити реформацію в державі і церкви, і повитав тих здібних і сильних помічників в боротьбі проти Риму.

В присутности короля і первих мужів Швеції Олаф Петерсон влучно і уміло боронив реформації, відповідаючи римським борцям. Він обставив при тім, що навчання отців церкви можуть бути прийняті тільки в тім случаю, наколи вони згаджаються з Біблією; що правдиві навчання віри в Біблії обясняються ясным і простим способом, так що всі люде можуть розуміти їх. Христос говорить: „Моя наука не є моя, а Пославшого мене“ (Йоан. 7: 16) і ап. Павло обясняє, що він би був проклятий, наколи б проповідував друге Євангеліє ніж те, що він прийняв. „Як жеж“, говорить реформатор, „другі можуть подавати догмати які їм подобаються і накладати на них тягар як потрібну річ для спасення?“ Він доказав, що декрети церковні не мають ніякого авторитету, коли вони противляться заповідям Божим, і твердив, що великим протестантським правилом є: „Біблія і тільки Біблія“, і воно повинно бути мірилом віри і життя.

Та борба, хоч і відбувалася в порівнянню на незнанім полі битви, показує нам, „якого рода люде були підofiцери і прості жовніри в реформаторській армії. Коли ми звернем свою увагу на головні осередки, як Виттенберг і Цирих, і на такі славні імена, як Лютер, Меланхтон, Цвинглі і Бколампайдій, то нам, може бути скажуть, що се були провідники руху, але їх підвладні не такі, як вони. Добре, нехай собі буде. Але звернемся до віддаленої Швеції, від учителів до учеників, і назвем імена Олофа і Лаврентія Петерсонів, і що ж ми находимо? Може необразованих, зворушаючих своїми горячими бесідами народ, сектантів? Но, ні, вони були да-

лекими від того; ми тут видим людей, що знали Слово Боже і знаменито вміли управляти оружєм, котрим вони обзавелись в оружній палаті Біблії; се були учені богослови, котрі легко справлялись з фальшивими філософами і духовенством Риму.

Послідством тої диспути було те, що король Шведський прийняв протестантську віру і невдовзі опісля народне зібрання перейшло на її сторону. Новий Завіт був переведений Олафом Петерсоном на Шведську мову, а опісля знов обидва браття, на желанне короля, взялись за перевод цілої Біблії. І так Шведський народ перший раз дістав Слово Боже на своїй рідній мові. Сойм постановив, щоби по цілому краю проповідники виясняли св. Писання, і щоби шкільні діти учились читати із Біблії.

Постепенно, але вірно розгонялась темрява заблудження і забобонів благословенним світлом Євангелія. Народ увільнений від римського гнету, прийшов до сили і величія, котрих він перше ніколи не досігав. Швеція сталась твердиною протестантизму. Сто літ пізнійше, в часі грізної небезпеки, той невеликий, до сих пор слабкий народ, був одиноким народом в Европі, котрий подав свою помічну спасаючу руку Німеччині в страшній боротьбі підчас трийцятлітньої війни. Ціла Північна Европа, здавалось, знов дісталась під тиранію Риму. Се були шведські війська, з помочю котрих Німеччина була в стані відвернути потік римських побід, запровадити віротерпимість для протестантів — Реформаторім і Лютеранів — і знов дарувати свободу совісти краям, котрі прийняли реформацію.

Г О Л О В А — XIV.

ПІЗНІЙШІ АНГЛІЙСЬКІ РЕФОРМАТОРИ.

У той час як Лютер в Німеччині отворив народови закриту Біблію, Тиндаль, побуджений Духом Святим, робив те саме в Англії. Біблія Виклифа, переведена була з латинського язика, в декотрих місцях не була зрозуміла. Вона ніколи не була друкована, а ціна писаного примірника була так велика, що тільки небагато, крім багатих або дворян, могли її мати, і так як церков до того ще сильно переслідувала її, то вона в порівнянню мало була поширена. В 1516 році, оден рік до появи Лютрових тезисів, Еразм напечатав свої грецькі і латинські видання Нового Завіта. Тепер Слово Боже по перший раз було надруковане в оригіналі. У тому виданню многи заблудження попередних перекладачів були поправлені, і змісл переданий більше ясний. Воно довело многих із освітленої кляси до кращого пізнання правди і надало ділу реформації нову силу. Однак Слово Боже все ще у вищій степені було недоступне для народу. Тиндаль мав закінчити начату роботу Виклифа, і дати Біблію своїм землякам.

Як ревний ученик і серйозний глядач правди, він дістав Євангеліє із грецького Нового Завіта Еразма. Відважно проповідував свої переконання, при чим він обставав на тім, щоб всі навчання були порівнювані зі Словом Божим. На

заявлення папства, що церков дала Біблію і тільки вона може пояснити її, Тиндаль сказав: „Хто ж навчив орла шукати за добичею? І так той сам Бог навчає Своїх жаждущих дітей шукати їх Отця в Його Слові. Не ви дали нам Писання, але протилежно, ви сховали Його від нас; ви є ті, котрі палять проповідуючих Його, так ви спалили би саме св. Писання, наколи б могли“. (Д'Обинне, кн. 18, гол. 4).

Проповіди Тиндаля вбудили велике заінтересовання, і многи принимали правду. Але священники були на сторожі, і як тільки він виїхав із свого поля, вони старались знищити його роботу погрозами і перекручуваннями. І се ім часто вдавалось. „Що тут робити?“ скликнув він. В той час як я сію в одному місці, ворог нищить поле, котре я тільки що оставив. Я не можу бути всюди. О, наколи б у християн було св. Писання на їх рідній мові, вони сами могли би ставити опір тим фальшивим філософам. Без Біблії не можна утвердити людей в правді.

Тепер нові намірення овладіли його душою. Він сказав: „На рідній мові Ізраїля співались псалми в храмі Єгови, чи ж і між нами Євангеліє не може заговорити в англійській мові?... Чи ж церква світла, чим в первих часах світання дня?... Доктори і учителі церкви не згаджались між собою. Нарід міг прийти до правди лиш помочію Біблії. У одного таке навчання, у другого — друге... Тепер кождий і зтих учених противиться другому. Як нам відрізнити правдиве від ложного? Тільки помочію Слова Божого“. ¹⁾

Трошки пізніше оден учений католицький доктор, навчавший з ним спір, скрикнув: „Для нас лучше було б без закона Божого, чим без папського“. Тиндал відповів: „Я бриджуся папою зі всіми його законами і, наколи Бог сохраниць мое життє, то я, скорше чи пізнійше, добюсь до того, що хлопчина, котрий погоняє воли в плузі, буде знати більше із св. Писання, чим ви“.

¹⁾ Д'Обинне, кн. 18, гол. 4.

Надїї Тиндаля, щоб дати народови Біблію в рідній мові, тепер зачали сповнятись, і він сейчас взявся до роботи. Переслідований він мусів покинути свій дім і удався до Лондону, де за якийсь час продовжав свою роботу. Але знов гонення зі сторони папських посіпак змусили його втікати. Вся Англія, здавалось, була недоступна для нього, і він рішивсь шукати притулку в Німеччині. Тут він розпочав друкування Нового Завіта в англійській мові. Два рази робота ся була застановлена, але наколи йому було наказано печатати в одному місті, то він ішов до другого. Вкінці він віїхав до Вормс, де Лютер кілька літ тому назад боронив Євангеліє перед соймом. В тому старінному місті було багато приятелів реформації, і Тиндаль міг продовжати там свою роботу без дальших перешкод. Три тисячі примірників Нового Завіта внет були готові і друге видання послідувало таки єще в тім році.

З великою радістю і витревалістю він далі працював. Хоч англійське правительство дуже старанно стерегло своїх портів, Слово Боже все таки ріжними способами дісталось до Лондону, а звідтим поширилось по цілому краю. Одного разу єпископ Дургемський закупив цілий запас Біблії у одного книгопродавця, бувшого приятеля Тиндаля, щоб знищити її, в тім сильнім переконанню, що тим пошкодить ділу. Але противно сталось, бо ті гроші послужили на закупно матеріялів до нового і луччого видання, а без того не можна було сего зробити. Коли Тиндаля опісля арештували, то його хотіли випустити на волю, але під тим услівем, щоби він видав імена тих, котрі помогли йому грішми в друкованю його Біблії. Він відповів, що найбільше причинився до того єпископ Дургемський, бо добре заплатив за книги, так що він сміло міг дальше провадити своє діло.

Тиндаля віддали в руки його ворогів і він кілька місяців пересидів у вязниці. Наконець він засвідкував свою віру мученичою смертю. Але оружів, приготовленне ним, приспо-

собляло других борців провадити війну далі в протягу всіх віків аж до нинішного дня.

Латимер з катедри зажадав, щоб Біблія читалась в рідній мові. „Автором св. Писання“, говорив він, „є Сам Бог, і се Писання бере участь в могутості і вічності автора його. Не ма ні короля, ні цара, котрий не був би обов'язаний слухати його. Не будем ходити манизцями, але по простій дорозі Слова. Нас се нічого не обходить, що зділали батьки, але що вони повинні були зділати“.

Барнес і Фрайт, вірні приятелі Тиндала, взялись до оборони правди. Браття Рідліс і Кранмер послідували за ними. Провідники англійської реформації були люде образвані, і римська церква високо почитала більшість із них за ддя їх ревности і побожности. Їх супротивленне папству було вислідком сього, що вони пізнали заблудження святого престола. Їх знаомство з тайнами Вавилона придавало їх свідоцтвам ще більшу силу.

Латимер говорить: „Чи ви знаєте, хто є найбільше ревним пралатом в Англії? Ви цікаві знати, отже я вам скажу: се діявол. Він ніколи не виходить із своєї дієцезії, і ви ніколи його не застанете, щоб він нічого не робив. Шукайте його, коли хочете, він завсїгди в дому, він все за плугом. Він ніколи не є безпечним, за те я вам ручу. Де чорт живе, там проч з книжками, а подавайте лиш свічки; проч з Біблією, а пацьорки сюди; проч зі світлом Євангелія, а високі воскові свічки сюди, навіть в ясне полудне; проч з хрестом Христовим, а най жив чистилище, очищаюче кешені вірників; проч зі всім тим, чим можна одіти нагих, бідних і хромих, давайте сюди украшення для образів і сорокате вбранне для дерева і каменя; проч з Богом і Його святим Словом, а давайте сюди перекази, людські собори і засліпленого папу! О, наколи б наші пралати були так охочі до сіяння доброго зерна, як чортага сіє приліжно всяку полову!“

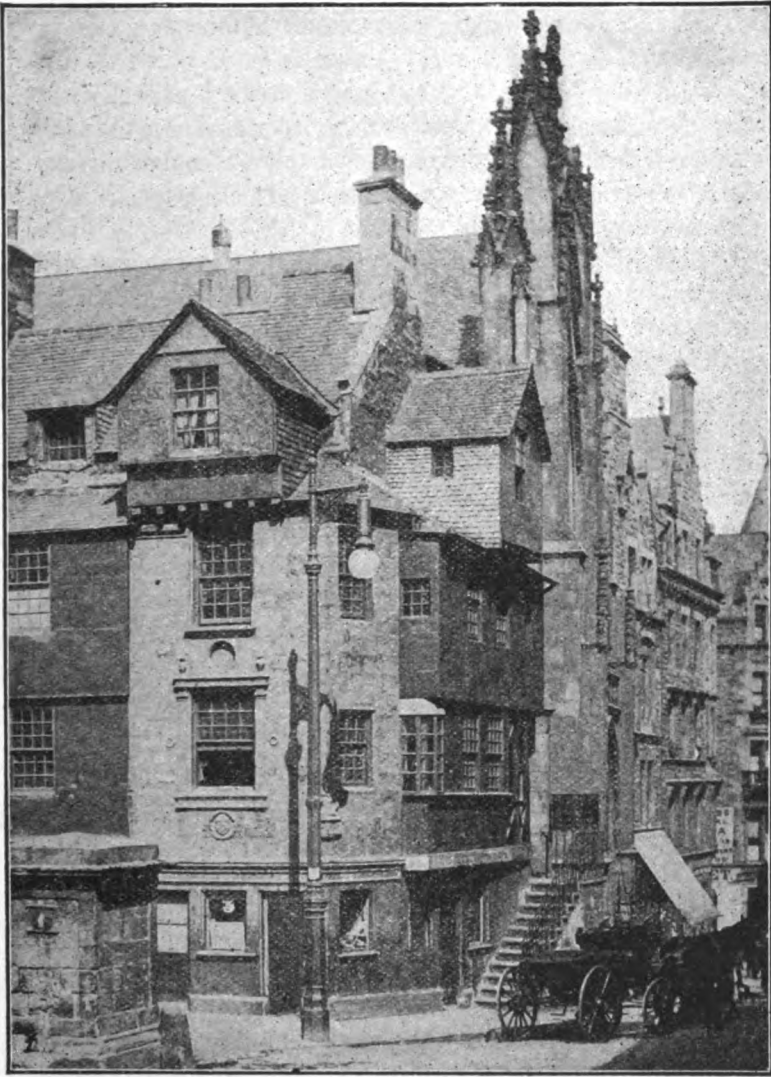
Велике правило піддержуване тими реформаторами було

те саме, якого держались Вальденці, Виклиф, Іван Гус, Лютер, Цвингли і їх співробітники, а іменно Божеський авторитет і сила св. Писанн, як мірила для віри і життя. Вони відкидали авторитет, присвоєний папою, соборами, отцями, царями, щоби управляти совістю в ділах релігії і віри. Біблія служила для них правилом життя і на її вони звертали всякі навчання і права. Віра в Бога і Його Слово піддержувала тих святих мужів, коли вони жертвували своїм життям на кострі. „Не упадай духом“, сказав Латимер своєму співмученику, коли полум'я стало заглушати їх голоси, „ми сьогодні запалимо в цілій Англії таке світло, котре, як я надіюсь, Божію милостю ніколи не погасне“.

В Шкоції посіяне зерно правди Колумбіаном і його співробітниками, ніколи цілковито не могло бути загашене. Сотки літ після того, як англійські церкви піддалися Римови, шкотські церкви піддержували свою свободу. Але в дванадцятому віці папство однако стало тут твердою ногою, і в ніяким краю воно не мало більшої влади. Ніде темрява не була густішою. Але все таки лучі світла проникали скрізь темряву, щоби побачити світанне дня. Лоларди, котрі приходили з Англії з Біблією і наукою Виклифа, зділали багато, щоб піддержати євангельське знання, і кождий вік мав своїх свідків і мучеників.

На початку великої реформації твори Лютра і Новий Завіт Тиндаля появились в англійській мові. Незамічені папською єрархією ті німі вістники переходили гори і долини, всюди запалюючи походню правди, котра мало що не погасла в Шкоції, і обернула в ніщо все те, що Рим ділав в протягу чотирох віків, щоб здавити її.

Тоді кров мучеників придала тому рухові нову побуджуючу силу. Папські провідники, видячи, що їм грозить небезпека, осудили на спаленє декотрих із найбільше учених і шляхотних синів Шкоції. Але тим вони лиш поставили цульпит, з котрого слова умираючих мучеників чути було далеко.

Дім Нокса.

[263]

наповняючи серця народу непохитним наміреннем скинути окови Риму.

Гамилтон і Вишарт, князівського роду і характеру, і велике число їх учеників повмерали на кострі. Але від горючого костра Вишарта вернувся оден, котрого огонь не міг змусити, щоб замовчав і котрий з Божою помічю нарешті пожив кінець папській єрархії в Шкоції.

Йоан Нокс відвернувся від переказів і містицизма церкви, щоби жити по правді Слова Божого, і навчання Вишарта зміцнили його намірення оставити Рим і прилучитися до переслідуваних реформаторів.

Примушений своїми приятелями прийняти обовязок проповідника, він дрожав перед такою відвічальністю, і тільки після днів усдинення і болючої боротьби з собою, він взяв на себе сей обовязок і він сповняв його з непохитною рішучістю і сталою відвагою аж до кінця свого життя. Сей чистосердешний реформатор не боявся з ніким стати лицем в лице. Палавший кругом него огонь мучеництва послужив тільки для того, щоби еще більше побудити його ревність. Хоч тиранський меч висів над його головою, але він стояв твердо, і на право та на ліво завдавав удари; щоби знищити ідолослуженне.

Коли його привели перед Шкотську королеву, в присутности котрої ревність многих протестантських провідників остивала, Йоан Нокс неустрашимо свідкував в користь правди. Його не можна було підкупити лестю і погрози не страшні йому були. Королева обвиняла його в ереси. Вона казала, що він навертає народ на віру, заказану державою, і тим способом нарушує заповідь, котра наказує підвладним слухати своїх князів. Нокс з твердістю відповів:

„Так як правдива релігія не походить ні від князів, ні від яких-нибудь других авторитетних осіб, але тільки від вічного Бога, то піддані не є обовязані в справах віри слухати князів. Часто трапляється, що князі у відношенню до правдивої віри сами не є свідомі. Наколи б усе сімя Авраамове

послідувало вірі Фараонів, підданими котрих вони були через довгий час, яка віра, осміляюсь запитати вас, пані, була би тепер на світі? І наколи б в часі апостолів всі прийняли релігію римських кесарів, скажіть ласкаво, пані, яка віра була б тепер на землі... І так, милостива пані, ви можете видіти, що піддані не є обов'язані визнавати віру своїх князів, хоч ім і заповідано оказувати ім послушенство.

Тоді Марія відповіла: „Ви толкуете св. Писання на оден лад, вони (римські учителі) на другий, кому же я повинна вірити і хто має бути судією.“

„Ви повинні вірити Богу, Котрий ясно говорить у Своему Слові“, відповів реформатор, „а дальше того, чому учить Слово Боже, ви не повинні вірити ні тому, ні другому. Слово Боже є ясне само в собі, а наколи який-нибудь стишок не є ясний, то Святий Дух, ніколи не спротивляючийся собі, об'ясняє його в иншій місці, так що не може бути ніякого сумніву, хиба тільки для тих, котрі уперто держаться свого нещастя“.

Такими були правди, які безстрашний реформатор, наражаючи своє життя на небезпеку, виявляв в присутности королеви. З тою безстрашною відвагою він придержувався своїх наміреній, молився і провадив війни Господні, аж доки Шкоція не була свобідна від папства.

В Англії запровадження протестантизму, як національної релігії, зменшило, але не цілком застало переслідування. Хоч люде покинули деякі навчання Риму, але все таки задержали деякі формальности його. Єрархія папства була змінена, але на її місце головою церкви був вибраний король. Богослуження все еще далеко було від чистоти і простоти Євангелія. Велике правило віротерпимости еще не понятне було. Хоч страшні жорстокости, котрих Рим уживав проти ереси, тільки часами практикувались протестантськими володарями, однак личні права кожного поклонятися Богови так, як йому його совість наказує, не були признані. Від всіх

вимагалось прийняття науки і заховання церемонії, котрі були приписані пануючою церквою. А ті, що інакше думали, були в більшій або меншій степені переслідовані в протязу соток літ.

В сімнайцятomu віці тисячі проповідників були звільнені зі служби. Тим людям під угрозою більших грошових кар, тюрми і вигнання було наказано ходити на які-небудь інші релігійні зібрання, з виїмкою тих, котрі були признані церквою. І ті вірні душі, котрі не могли вдержатися помолитися Богу після своєї совісти, мусіли укриватися по ріжних темних місцях, вертепах і лісах. В скритій від людських очей лісній глуші, в храмі, котру сам Бог побудував, сходились ті розпорошені і переслідувані діти Божі, щоби в молитві і словослові виливати свої серця. Але помимо всяких пересторог многі із них потерпіли за свою віру. Тюрми були переповнені. Родини були розбиті і многі зістали виселені до чужих країв. Однак Бог був зі Своім народом і переслідування не могло змусити їх, щоб замовчали свого свідкування. Многі із них забрались до Америки і там вони поклали підвалину державної і релігійної свободи, котра сталась твердиною і славою того краю.

Знов, як за часів апостольських, переслідування послужило для успіха Євангелія. В страшній вязниці, що находилась під землею, переповненій злодіями і людьми зіпсутими морально, Іван Буніян вдихав воздух самого неба і тут він написав свою книжку про подорож паломника із країни знищення до небесного міста. За двіста років той голос з проникаючою душою говорив до людських сердець із тюрми в Бедфорді. Буніяна „Паломництво“ і „Велика милість для найбільшого із грішників“ напровадили чимало заблудших душ на дорогу життя.

Бакстер, Флавел, Аллейн і другі мужі, талановиті, образовані і глибоко релігійні, взялись за оборону віри. Робота, котру звершили ті викляті могучими сего світа вигнанці, ні-

коли не пропаде. „Жерело життя“ і „Метода ласки“ Фладела навчили тисячі людей, як віддати свої душі в опіку Христу. „Навернений духовник“ Бакстера був благословенням для многих, котрі желали оживлення діл Божих, і його „Вічний упокій святих“ зробив своє діло, даючи многим душам упокій, котрий „для народу Божого ще остається“.

Сто літ пізніше, в часі густої духової темряви, появились Вайтфілд і браття Веслеї світочами Божими. В часі поновлення державної церкви англійський народ дійшов до релігійного упадку, котрий тільки мало відрізнявся від поганства. Природна релігія тільки і занимала духовенство і ціле їх богослове основувалось на такій же релігії. Вищі кляси народа висмівали побожність і навіть тим чванились, що вони стоять вище так званого фанатизма. Низша кляса знов була страшно темна, а церква не мала ні відваги, ні віри далі піддержувати упавше діло правди.

Ясно виложене Лютром учення великої правди про оправданне через віру зовсім щезло із виду, і римське правило уповання на добрі діла для досягнення спасення заняло його місце. Вайтфілд і браття Веслеї, будши членами державної церкви, хотіли дуже доступити ласки Божої. Їх навчали, що її можна дістати добродійним життям і заховуванням релігійних приписів.

Одного разу Карло Веслей заслаб і думав, що вмере. Тоді його поспитали, що він робив, щоб заслужити собі на вічне життя? Його відповідь була: „Я старався як найліпше служити Богу“. Коли його приятель, задавши йому се питання, здавалось, не був вдоволений тою відповідю, Веслей подумав: „Що! Чи мої старання не в достаточную підставою для моєї надії? Чи він думає обрабувати мене із моїх усиловань? Та ж в мене не ма нічого иншого, на що я міг би уповати“. Така була велика темрява, котра панувала над церквою, заслоняючи примирення, позбавляючи Христа Його

слави і відвертаючи людські душі від їх одинокої надії на спасення — крові роспятого Спасителя.

Веслей і його співробітники прийшли до того переконання, що правдива релігія повинна мати своє місце в серці, і що закон Божий приміняється так до думок, як і до слів і ділання. Так як вони пізнали конечність святости серця і внішнього поведіння, вони серіозно стремились до відновлення свого життя. Самим приліжним старанням разом з молитвою, вони старались перемогти зло в своїм характері. Вони провадили життя самовідречення, любви і покори, заховуючи з більшою строгістю і точністю всяке правило, котре, здавалось, могло допомогти їм досягнути найбільше желязної тої святости, котру може дати тільки ласка Божа. Але вони не досягли ціли, до котрої стремили. Даремні були їх старання увільнитися від осудження гріха і зломити його силу. Се була та сама борба, котру перебув Лютер в своїй колії в Єрфурт. Се було те само питання, котре мучило його душу: „Але як оправдаєсь чоловік перед Богом?“ (Йова 9:2).

Майже зовсім загаслий огонь Божеського світла на вівтарах протестантизму знов повинен був запалитися походнею, котру вже давно переказали Чеські християне. Після реформації римські шайки потоптали протестантизм в Чехах. Всі, котрі не хотіли відречися від правди, мусіли втікати. Декотрі із тих бігців найшли притулок в Саксонії, де вони задержали стару віру. І від нащадків тих християн світло дійшло до Веслея і його співробітників.

Після того як Іван і Карло Веслей зістали вже проповідниками, їх вислано до Америки, як місіонерів. На пароході, на котрім вони їхали, було товариство Моравських братів. Тоді на морі зірвалась страшна буря, і Іван Веслей, видячи смерть перед очима, не був певний, чи він примирився з Богом. А знов противно тому ті німецькі браття заховувались зівсім спокіно, що його дуже се здивувало.

Він сказав: „Я уже давно придивляюсь їх спокійному і

серйозному поведенню. Про свою покору вони постійно свідкували тим, що сповняли для других подорожних ті низькі услуги, на котрі не пристав би ні оден англієць. І за те вони не ждали ніякої нагороди, кажучи, що се вистачить для їх гордого серця, і що їх Спаситель ще більше для них зділав. І кождий день давав ім нову спосібність показувати свою покору, котра нікому не шкодила. Коли їх тручали, били або кидали до землі, вони знов піднимались і відходили спокійно, не кажучи ні слова. Тепер була нагода випробувати їх, чи свобідні вони є від страху, так як від гордості, гніву і мести. Підчас співання псальмів, котрими вони починали їх Богослуження, велика і страшна морська філя заляла корабель, поломала машти, і вода дісталась навіть до середини корабля, що, здавалось, всіх затопить. Англіїці настрашилися і зачали кричати і вискати. А Німці спокійненько співали собі далше. Після того я запитав одного із них, говорить Веслей: „Чи не боялись вони?“ А він відповів: „Слава Богу, ні“. Я знов запитав: „А ваші жени і діти не бояться?“ Він знов коротенько відказав: „Ні, наші жінки і діти не бояться вмерати“.

Прибувши до Савани, Веслей перебував якийсь час у Моравських братів, і їх правдиве християнське життя зробило на нього глибоке вражіння. Про одно їх Богослуження, котре зівсім противилось бездушної формальности англійканської церкви, він писав: „Велика простота і торжественність примусила мене забути за час минувших сімсот літ, і я уявив собі, що нахожусь на зібранню, де не ма ні формальностей, ні держави, але ап. Павло, наметник, або Петро, рибак, ведуть провід в присутности св. Духа і сили“.

Коли повертав до Англії, він набрав від Моравських братчиків більше ясного поняття про Біблійну віру. Він переконався, що уповання на свої власні діла для спасення душі він повинен лишити, а надіятись лиш на „Агнця Божого, що бере на себе гріхи світа“. На одному зібранню, устроєнім Моравськими братами в Лондоні, прочитано зізнання Лютра,

в котрому говориться за переміну, визвану Духом Божим, в серці віруючого. Коли Веслей се почув, то віра запалилась в його власній душі. „Я почув в своєму серці якусь дивну теплоту“, сказав він. „Я почув, що я задля свого душевного спасення надіявся на Христа і тільки на Христа, і я був певний, що він освободив мене від гріхів і спас мене від закона гріха і смерті“.

Підчас тяжкої і безуспішної боротьби, в протягу довгих літ — літ строгого відречення, докорів і пониження. Веслей постійно стремів до своєї цілі, — шукаючи Бога. Тепер він знайшов його і бачив, що милість, котру він старався добути постом, молитвою, добродійністю і самовідреченням, є свободний дар „без грошей і даром“.

Раз утвердивши свою віру, вся його душа горіла желаннем всюди поширять пізнання чудного Євангелія свободної милости Божої. „Цілий світ є моя парафія“, сказав він, і де би я не находився, моїм святим обовязком є — проповідувати радісну вість спасення“.

Він провадив далі строге і самоодреченне життя, котре уже тепер було не основою віри, але вислідком, не коренєм його святости, а плодом. Милість Божа в Христі є підставою надії християнина, і та милість показується в послуші. Життя Веслея було посвячене великій правді, котру він набув — праведність через віру в приміряючу кров Христа і відроджаючу силу Святого Духа, котра виражається в життю по приміру Христа.

Вайтфілд і оба браття Веслеї були підготовлені для свого діла продовжаючими і глибокими личними переконаннями свого власного безнадійного положення; і щоби вони могли, як добрі воїни Христові, переносити труднощі, вони були виставлені на насмішки, погорду і переслідування в університеті і тоді, коли вступали в стан духовний. Їх і ще других, що з ними приставали, називали безбожні студенти-товари-

ші, „методистами“, іменем, котре нині почитається яко одно з великих християнських товариств в Англії і Америці.

Як члени англіканської церкви, вони дуже тримались внішних форм Богослуження, але Господь в Своїому Слові показав їм далеко вищий примір. Святий Дух побуджав їх до проповідування Христа, Роспятого. Сила Всевишня помагала їх роботі. Тисячі переконувались і дійсно наvertsались. Треба було боронити тих овець перед хищними вовками. Веслей і не думав про те, щоб закладати нове товариство, але він прилучив їх до союзу, так званого „Методиский Союз“.

Дивним і визиваючим було супротивлення, котре ті проповідники стрітили зі сторони державної церкви, але Бог у Своїй премудрости управляв подіями так, що реформація могла начатися таки в самій церкві. Наколи б вона явилась ізвні, вона не проникла би тудя, де вона дуже потрібна. Так як призвані проповідники були синами церкви і працювали на лоні церкви, всюди, де тільки була нагода, то правда найшла доступ там, де в другим случаю двери остались би залептеними перед ними. Многі із духовенства, пробуджені із своєї моральної спячки, зділались ревними проповідниками в своїх власних приходах. Церкви окаменіли в своїому формалізмі, знов зажили духовним життєм.

За часів Веслея, як і у всіх віках історії церкви, мужі з ріжними здібностями робили свою роботу. Вони не гордились у всіх точках свого навчання, але всі були побуджені Духом Божим, і ішли до одної ціли, щоб як найбільше повернути душ до Христа. Одного разу зайшло якесь непорозуміння між Вайтфільдом і обидвома браттями Веслеями, і здавалось, що вже розійдуться, але що вони в школі Христовій навчилися покори, то їх погодила взаїмна християнська любов. Вони не могли тратити часу на диспути тоді, коли всюди повно гріху і заблудження було і грішники стояли над пропастю.

Слуги Божі ішли по тернистій дорозі. Люде впливові і

образовані сильно противилися їм. По якійсь часі пізніше многі із духовенства виступили ворожо проти них і двері церкви заперлись для правдивої віри і для тих, котрі проповідували її. Осудженнями із катедри духовенство побудило темряву, неуттво і несправедливість. Нераз Іван Веслей уратував своє життя тільки завдяки чудесної Божеської милости. Одного разу коли розгнівана товпа загрозила йому і не було куди втікати, ангел в людським тілі підійшов до него, товпа відступила і слуга Божий неушкоджений вийшов з місця небезпеки.

Про своє спасенне від гніву товпи в одному місци Веслей оповідає слідує: „Підчас коли ми, спускаючись по гірській ховзькій стежці, ішли до міста, многі хотіли конче повалити мене, думаючи, що наколи раз упаду, то більше не встану. Але я ані раз не упав і навіть не поховзнувся, заки не увільнився із їх рук. Хоч многі пробували схватити мене за квіт, або за одєжу, щоб потащити мене на долину, але вони не могли зробити сего; тільки одному удалось mocno злапати мене за кешеню моєї загортки, котра і осталася в його руках, але друга кешеня, в котрій находився грошевий банкнот, була відорвана тільки до половини. Тугий чоловік, ідучи зараз за мною, нераз хотів ударити мене тяжкою дубиною, і наколи б він тільки раз мене ударив, то вже було б по мені. Але се йому не вдалось, і сам не знаю як, бо я сам не міг рушити ні правою, ні лівою рукою. Другий знов кинувся на мене із товпи і, піднявши руку, щоб ударити нею, але нараз опустив її і тільки погладив мене по голові, сказав: „Яке мягоньке волосє в нього!“... Самі перші, серця котрих були навернені, були мійські герої, що при кожній нагоді ішли напереді товпи, а оден з них був силач, що з медведями боровся по публичних загородах.

„Як Господь поступенно приготовляє нас для звершення Його волі! Два роки тому назад кусник цегли досягнув моїх плечей. Се було в оден рік пізніше, як я дістав каменем

межі очі. Минувшого місяця я дістав оден удар, а сьогодні вечером два: оден, коли ми входили до міста, а другий, виходячи з міста, але вони були не значні тому, що, хоч оден чоловік зі всей сили ударив мене в грудь, а другий по губах, так що сейчас бухла кров, то я все таки не почув майже ніякого болю ні від першого, ні від другого удару, так як би мене хто соломою діткнувся“.

В тих часах методисти як народ, так і проповідники були висмівані і переслідовані, так від членів церкви як і від явних безбожників. Їх водили по судах, котрі тільки так для ока називались, бо в тих часах справедливости в судах не можна було найти. Часто вони терпіли від насилія своїх гонителів. Товпа ходила від хати до хати і нищила домашнє майно, забрала всьо, що хотіла, зневажаючи в брутальній спосіб мужів, жінок і дітей. В декотрих случаях роблено оголошення, в котрих запрошувалось охочих для вибивання вікон і погрому домів, щоб явились в означений час на призначене місце. Таке явне нарушение так людських, як і Божих законів допускались без всякого замічання. Систематично переслідували людей, котрі провинились хиба лиш тим, що наvertsали грішників на дорогу святости.

Що до обвинення, зверненого проти него і його сторонників, Іван Веслей сказав: „Декотрі заявляють, що навчання тих мужів ложні, обманчиві і фанатичні; твердять, що вони нові і дотепер нечувані, і називають їх квакерством, фанатизмом і папством. Всі ті твердження не мають найменшої підстави, так як подрібно було доказано, що всяка галузь того навчання цілком сходиться з наукою св. Писання, як воно толкується нашою власною церквою. Тому воно не може бути ні ложним, ні обманчивим, наколи, розуміється, св. Писання правдиве. „Другі знов кажуть, що їх навчання занадто строгі, що вони роблять дуже вузьку дорогу до неба, і се по правді в тільки одинокі закиди, що служать за підставу тисячам другим, котрі показуються в ріжній формі. Але чи роб-

лять вони вузшу дорогу до неба, як нам Господь і апостоли се робили? Чи навчання їх в строгійше, чим навчання Біблії? Зверніть лиш увагу на декотрі біблійні тексти: „Люби Господа Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всією силою твоєю, і всією думкою твоєю, та ближнього твого, як себе самого“ *) „За всяке пусте слово, яке говорити муть люде, дадуть одвіт суднього дня“. *) „Оце ж, чи то істе, чи пете, чи що инше робите, все на славу Божу робіть“. (1 Кор. 10: 31).

Наколи їх навчання строгійші, то вони винуваті, але ви совістно переконані, що воно так не є. І хто може бути менше точний на одну йоту, щоби не перекручувати Слова Божого? Чи може бути вірним який-нибудь доморядник Божеської тайни, наколи зміняє яку-нибудь часть Божеського обіта? Ні, він не може нічого змінити, нічого змягчити, він мусить обявити всім людам: „Я не можу перемінити св. Писання так, щоб вам подобалося. Ви мусите прийняти його так, як воно є, а инакше то пропаде“. От загальне популярне нарікання: „немилосердні люде“. В якому відношенню? Чи вони не кормлять голодних і не одівають нагих? Ні, се не в тім річ, але вони так жорстокі у своїх судженнях, що думають, що ніхто не може бути спасеним тільки ті, котрі ділають все тільки після своєї власної волі.

Духовний упадок в Англії до появилення Веслея спричинений був антиномічним (протизаконним) навчанням. Многі були тої думки, що Христос зніс моральне право, і християне для того не повинні держатися його, і віруючі увільнені є від „рабства добрих діл“. Другі знов, хотя і признавали вічне значіння закону, твердили, що проповідники не потребують говорити людам, щоб придержувалися його приписів, бо ті, що їх Бог призначив для спасення, „помочию крепкого побудження Божої милости нехай вправляються в побожности і добродійности“, а знов ті, котрих Бог призначив на вічну погибель, „не мають тої сили, щоб сповняти закон Божий“.

*) Лука 10: 27.

*) Мат. 12: 36.

А иншi знов твердили, „що вибранi не можуть втратити ласки Божої ані бути позбавленими Божої опіки, і приходили ще до бiльше поганого заклячення, бо говорили, що, „безбожні дiла, що вони роблять, в самiй рiчi не в грiшнi, і на них не треба зважати, як примiром проступок закону, і що в наслідок того вони не потребують ні сповiдатися, ні каятися за грiхи“. Тому вони заявляли, що навіть найтяжшiй грiх, котрий „взагалі вважається за найбільшiй проступок закону, в очах Божих не в грiхом“, если він звершений в одним із Його вибраних, „бо він не міг здiлати нічого такого, щоби Богу не подобалося або противилося заонови Його“.

Се чудовищне навчання в дiйсности в те саме, що і пізнiйша наука учителів народу, або богословів, що не ма ніякого Божого закону, щоб служило мiрилом праведности, але мораль витворює сама суспiльнiсть і зміняє її після обставин. Всi ті думки внушенi одним і тим самим могучим духом, котрий навіть серед безгрiшних мешканців небесних начали свою роботу, щоби зломити справедливі обмеження закона Божого.

Навчання, що Божеське предвiчне призначення незмінно усталоє людський характер, довело многих до того, що відкинули закон Божий. Веслей відважно виступав проти заблудження Антиномiцьких учителів, доказуючи, що навчання, котре провадить до Антиномизму, противиться св. Писанню. „Бо явилась благодать Божа спасаюча всіх людей“. „Бо так хоче Спаситель наш Бог, щоби всі люде були спасенi і достигли пізнання правди. Бо оден в Бог, оден і посередник між Богом а чоловіком, чоловік Христос Ісус, що дав Себе на викуп за всіх“. (Тим. 2: 3-6). Дух Божий дається кожному свобiдно, щоби він покориствувався ним, як средством спасення. Таким способом Христос в „світло правди, що просвічує кожного чоловіка, що приходить на світ“. (Йоан. 1: 9). Люде не спасаються тільки тому, що не хочуть прийняти дар життя.

У відповідь на твердження, що зі смертю Христа приписи десять заповідей (декалог) разом з церемоніальним законом зістали усунені, Веслей сказав: „Моральний закон, котрий міститься в десяти заповідях і впоюваний пророками, Христос не усунув. Він не прийшов на те, щоб знівечити яку нібудь часть із него. Се є той закон, котрий ніколи не може бути знівечений, він стоїть твердо, як вірні свідки у небі... Він на початку світа не був написаний на камяних таблицях, але в серці кожного із синів чоловічих, коли вони вийшли із рук Бога-Творця. І хоч сей закон, написаний рукою самого Бога, почасти зістав стертий гріхом, але все таки він не є цілковито вимазаний, если до нинішного часу задержалось в нас пізнання добра і зла. Кожда найменша часть того закону остається в силі для всіх людей і по всі віки, бо він не зависить ні від місця, ні від часу, але від характеру Божого і людського і їх незмінних відношень оден до другого.

„Не нарушити прийшов я, але сповнити“... Без сумніву Він тут хоче сказати (відносно до того, що було і буде): Я прийшов, щоби запровадити закон в його цілости помимо всякого людського толковання. Я прийшов вповні і ясно освітити все, що в ньому коли-нібудь було темно і неясно; Я прийшов пояснити правдиве і повне значінне кожної частки його; ширину і довжину і всьо значінне всякої заповіді, що міститься в ньому, як і високість і глибину і показати найбільшу чистоту і духовність його у всіх галузях його“.

Веслей проповідував цілковиту згоду між законом і Євангелієм. Тому між законом і Євангелієм заключається така тісна звязь, яку тільки можна представити собі. З одної сторони закон постійно приготовляє дорогу і показує на Євангеліє, з другої сторони Євангеліє постійно доводить нас до більше точного сповнення закону. Закон, приміром, жадає від нас, щоб ми Бога і ближнього любили і були покірними, лагідними і святими. Ми знаєм, що ми не є спосібними до того, навіть що се неможливе є для людей, але ми бачимо

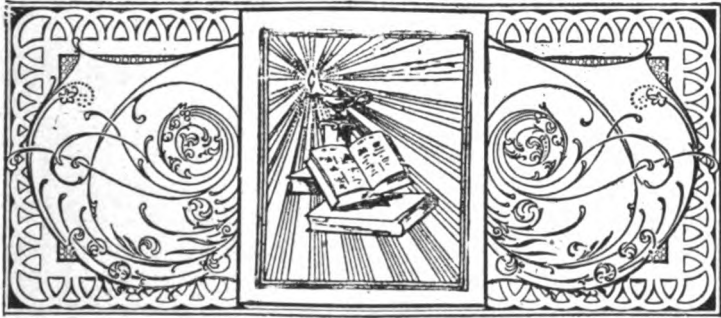
обітовання Божі, посредством котрих Він хоче дати нам ту любов і зробити нас покірними, лагідними і святими; ми приймаєм се Євангеліє, ту веселу новину; нам дасться вона після нашої віри, і праведність закону сповняється в нас через віру в Ісуса Христа“.

„Більші вороги Євангелія Христового“, говорить Веслей, „є ті, котрі явно і отверто зле говорять про закон і судять закон, навчаючи людей не тільки нарушати, одміняти і усувати зобовязання не тільки одної заповіді, більшої, чи меншої, але зломати всі заповіді відразу. А що найбільше дивним є, то се, що ті, котрі ідуть за тою наукою, дійсно вірять, що вони почитають Христа тим, що відкидають Його закон і думають прославити Його діло, у той самий час як вони нівечать Його науку. О, так, вони почитають Його як той Юда, коли говорив: „Радуйся, Учителю, і поцілував Його“. І тепер Він може запитати кожного із них: „Цілуванням зраджуєш Сина чоловічого?“ Усунути легкодушним способом яку-нибудь часть закона під предлогом, що тим помагається ділу Євангелія, є те саме, що і зрадити Його цілуванням, або говорити про Його кров, а позбавити Його корони. В дійсности кождий є винуватий, хто яким-нибудь способом посередно або безпосередно усуває на бік послушенство, або хто проповідує Христа у той спосіб, що нівечить або ослабляє хоч би і одну з найменших заповідий Божих“.

Тим, котрі твердять, що „проповідь Євангелія відповідає всім цілям закона“, Веслей відказав: „Ми сего зовсім не признаєм. Се не відповідає навіть найбільше потрібній цілі закона, а іменно показати людям гріх і пробудити тих, котрі все ще сплять на краю погибели“. Апостол Павло говорить: „Законом пізнається гріх“, і „не перше, чим чоловік дійсно пізнає вину своїх гріхів, він може почувувати правдиву потребу примиряючої крові Христа“... „Як і наш Спаситель Сам говорить: „Здоровим не треба лікаря, але хорим“. Тому нерозумно було б кликати лікаря до здорових людей, або

до таких, котрі лиш так уявляють собі, що вони хорі є. Їх найперше треба переконати, що вони хорі є, инакше вони не подякують вам за ваш труд. Також нерозумно є вдаватись до Христа тим, котрих серця не є сокрушені“.

І так Веслей, проповідуючи Євангеліє про ласку Божу, старався подібно своєму Господеві, „возвеличити і прославити закон“. Він сповняв совісно вложену на нього Богом роботу, і чудесні були послідствія, котрі він міг бачити. При кінци його довгого життя — бо йому було вісімдесять літ, — число його дійсних сторонників було повище пів міліона душ. Але множество, котре завдяки його діяльності і чистоти життя, було спасено від погибели і упадку гріховного для більше взнеслого і чистого життя, і число тих, котрі набрали через його навчання більшого досьвіду, ніколи не буде знане, доки ціла родина відкуплених не збересь у царстві Божому. Життє Веслея є для кожного христіянина неоціненим приміром. О, наколи б тільки віра і покора, негасаюча ревність, самоодречення і вірність того слуги Божого відбилась в церквах нинішного часу!

Г О Л О В А — XV.

БІБЛІЯ І ФРАНЦУСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ.

В піснейцятому віці реформація, даюча народови открити Біблію, старалась проникнути у всі краї Європи. Декотрі народи з радістю витали її, як небесного післанника. В других знов краях папству вдалось не допустити її до народу і світло Біблійного пізнання зі своїм облагородняючим впливом було майже зівсім виключене. В одному краю хоч і світло дісталось там, однак „темрява не обняла його“. Сотки літ правда і заблудженне боролись за першенство, і правда була вигнана. „Сей же єсть суд, що світло прийшло на світ, а полюбили люде темряву більше ніж світло“. ¹⁾ Народ, позіставлений сам собі, мусів збирати те, що посіяв. Народ погордів даром благодати Божої, і лишився без повдержуючого впливу Його Духа. Злу дозволено було дозріти, і цілий світ побачив опісля плоди добровільного відкинення світла.

Боротьба проти Біблії, котра велась у Франції за час многих віків, достигла вищої степені підчас революції. Той страшний вибух спричинений був заказаннем св. Писання Римом. Се був найліпший доказ того, до чого провадить папська политика. Се були наслідки тої науки, котрій около тисячі літ потакувала римська церква.

Заказанне св. Писання в часі пановання папської єрархії було заповіджено пророками, і автор Одкровення також

¹⁾Иоан. 3: 19.

вказує на страшні наслідки, котрі настануть, іменно у Франції, з причини пановання „чоловіка гріха“.

„Ангел Господній сказав: „І топтати муть город святий, місяців сорок і два. І дам двом моїм свідкам, і пророкувати муть, днів тисячу двісті шістьдесять, з'одягнені у веретища. А коли скінчать свідкування своє, то звір, вийшовши з безодні, заведе з ними війну, і побідить їх, і повбиває їх. І трупи їх будуть на вулицях великого города, що зветься духовно Содома й Єгипет, де і Господь наш розпятий. І ті, що домують, і веселити муться; і дари посилати муть один одному; бо сі два пророки мучили домуючих на землі. А після трьох і пів дня дух життя від Бога зійшов на них, і вони встали на ноги свої, а великий страх напав тих, що виділи їх“. (Одкр. 11: 2-11).

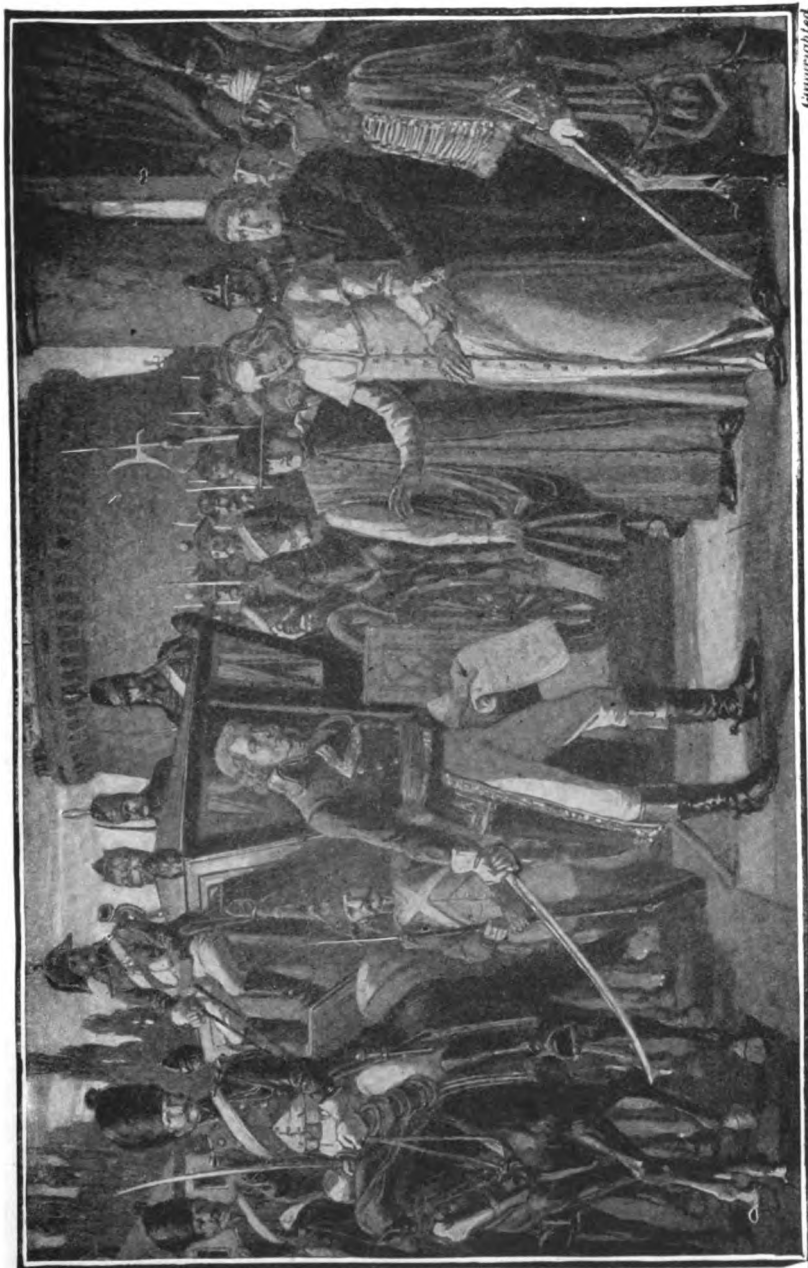
„Сорок два місяці“ і „тисячу двісті шістьдесять днів“, про котрі тут споминається, є одно і те саме. Се є той час, в котрому церква Христова була угнітана Римом. 1260 літ папської єрархії почались в 538 році по Р. Хр. і тому повинні скінчитися в 1798 році. В тім часі французська армія увійшла до Риму і забрала в полон папу, котрий опісля умер на вигнанню. Хоч невдовзі потім зівстав вибраний новий папа, але папська єрархія вже ніколи більше не мала тої власти, яку мала до того часу.

Гонення церкви не продовжались за цілий час 1260 літ. Із милосердя для Свого народу Бог скоротив час їх огняного досвідчення. В своїому пророцтві про „горо днів“, котре має постигнути церкву, Спаситель говорить: „І коли б тих днів не вкорочено, то жадне б тіло не спаслося; тільки ж задля вибраних укорочені будуть дні тиї“. ²⁾ Завдяки впливовій реформації переслідуванням прийшов кінець в 1798 році.

Що торкається двох свідків, то пророк говорить: „Се дві оливині і два свічники, що перед Богом землі стоять“. ³⁾ Псалмист говорить: „Слово твоє світильник перед ногами моїми, і світло на стежці моїй“. (Псал. 119: 105). Обидва ті

²⁾Мат. 24: 22.

³⁾Одкр. 11: 4.

Пётр VI плененный в 1798 году.

свідки представляють Писання із Старого і Нового Завіту. Обидва важні свідоцтва походження і вічності закону Божого. Обидва у той час свідкують про плян спасення. Символи, жертва і пророцтва Старого Завіту вказують на Грядущого Спасителя. Євангеліє і послання Нового Завіту говорять про Спасителя, котрий прийшов іменно у той спосіб, як про Него наперед сказано в символах і пророцтвах.

„І пророкувати муть днів тисячу двісті шістьдесят, з'одягнені у веретища“. Більшу часть періоду того свідки Божі оставались в потемках. Папська власть старалась скривати від народа слово правди і представляла йому фальшивих свідків, котрі збивали їх свідоцтва. Коли Біблія була заказана церковним і світським авторитетом, коли свідкування єї перекручувалось, і старались всіми силами призвати всяких крутій, хоч би навіть самих чортів, щоб відвернути душу народа від неї, коли ті, що осміялись проповідувати єї святі правди, були гонені, зраджовані, замикані в темницях, убивані задля їх віри, або примушені втікати і критися в недоступних горах і печерах — тоді свідки пророкували „з'одягнені у веретища“. Але помимо того всього, вони продовжали свої свідкування за цілих 1260 років. В самій темній віки находились мужі, що любили Слово Боже і ревнували за його честь. Тим вірним слугам дана була мудрість, сила і власть за цілий той час проповідувати правду Божу. „Але коли хто схоче з'обідити їх, то огонь вийде з уст їх, і пожере ворогів їх; і коли хто схоче з'обідити їх, то і він мисить так бути вбитий“. *) Не можна безкарно топтати ногами Слово Боже. Значіння тої страшної угрози нам пояснюється в послідній голові Одкровення: „Свідкую ж також кожному, хто слухає словес пророцтва книги сієї: коли хто доложить до сього, доложить йому Бог і пораз, що написані в книзі сії. Коли ж хто уйме від словес книги пророцтва сього, уйме Бог часть часть його з книги життя, і з города святого, та і з того, що написано в книзі сії“. (Одр. 22: 18. 19).

*) Одр. 11: 5.

Такі перестороги, котрі повинні вздержувати людей, щоб не зміняли що-нибудь обявлене або приказане Богом. Сі торжественні угрози відносяться до всіх тих, котрі своїм впливом побуджають людей легковажити закон Божий. Вони повинні навести страх і трепет на тих, котрі легковірним способом твердять, що се не є важне, чи ми повинуємося закону Божому або ні. Всі ті, що ставлять свої власні думки вище Божеського одкровення, всі ті, що хочуть толкувати Слово Боже після своїх думок, приноровляючи їх до світа, беруть на себе страшну відвічальність. Писання, закон Божий, буде служити мірилом характеру всякого чоловіка і осудити тих, котрі вважають те непогрішиме законне мірило несовершенним.

„І коли кінчать вони свідкуванне своє“ і т. д. Час, в котрому ті два свідки мали пророкувати, з'одіти у вретича, скінчився в 1798 році. Коли їх робота, названа „звірем виходячим із безодні“, рознічне з ними борбу. Многі народи Європи, котрі управляли церквою і державою цілими віками, дозволили сатані завладіти собою посредством папства. Але тут вийшла на яву нова сатанська власть.

Политикою Риму було, під предлогом великої пошани для Біблії, убрати її у незнану мову і держати її запечатану і скриту від народа. Під час його пановання свідки пророкували з'одягнені у веретища. Але друга власть, звір із безодні — мав повстати і виповісти отверту війну Слово Божому. „Великий город“, на вулицях котрого будуть повбивані свідки і де будуть лежать їх трупи, „духовно називається Єгипет“. Біблійна історія не вказує нам на ніякий другий нарід, котрий би з більшою смілістю заперечував живого Бога і спротивлявся Його заповідям, чим Єгипет. Ніякий монарх не посмів виступити більше отверто і сміло проти небесної власти, як цар Єгипетський. Коли Мойсей в імя Господа приніс йому вість, Фараон гордо відповів: „Хто сей Господь, щоб я послухав голосу його, та відпустив сини Ізрайлеві? Не

знаю Господа і не відпущу Ізраїля“.^{*)} Се богохульство і Єгипетський народ в той самий спосіб заперечував би живого Бога, показуючи такого самого духа недовіря і супротивлення. „Великий город“ також духовно порівнюється з Содомою. Зіпсутте Содоми в нарушенню закону Божого, про-являлась в головний спосіб в роспусті. І сей гріх також був головною характеристикою народа, котра повинна сповнити в подробицях той текст Писання. Відносно до даних слів про рока, незадовго до 1798 року мала повстати власть, сатанівська що до походження і характеру, щоби провадити боротьбу з Біблією. І в тому краю, де у той спосіб змусять замовчати обидвох свідків Божих, покажеться богохульство Фараона і роспушта Єгипту.

Се пророцтво в історії Франції найшло дуже точне і поражаюче сповнення. Підчас революції 1798 року „світ по перший раз учув про зібранне мужів, уроджених і вихованих при культурних обставинах, маючих право управляти одною із прекрасних націй Європи, заявляючи в один голос, що заперечують найбільше торжественну правду, котра є доступна людській душі, і однодушно відкидають віру в Бога і поклонення Йому“.^{*)} Франція одинокий народ в світі, про котрий історія говорить, що він, як народ, підняв свою руку в отвертому повстанню проти Творця вселенної. Було і ще є багато богохульників, велике множество невірющих в Англії, Німеччині, Іспанії і других місцях, але Франція у всемірній історії відзначається найбільше як одинока держава, котра силою декрета свого законодавчого зібрання заявила, що не ма Бога, і в котрій всі мешканці столиці, як і багато людей в других місцях, жени і мужі, з радости співали і танцювали, коби почули сю новину“.^{†)}

Франція виявляла ті самі признаки, котрими головно відзначалася Содом. В часі революції наступив моральний упадок і запанувало зіпсутте таке саме, що спричинило упадок Содоми і Гомори. Історик говорить про атеїзм і роспусту

^{*)}2 кн. Мойс. 5: 2. ^{*)}Скот Сир Волтер, „Життя НаполеонаБонапарта.“
^{†)}Блаквуд Магазин, нов. 1870.

у Франції, так як описується в пророцтві. Тісно звязані з законами, що торкається релігії, були ті, котрих супружжя звязь, сей святий союз, що звязує людські істоти, котрого тревалисть, сильно об'єднює суспільність, зрівняли з горожанським контрактом, котрий має тільки тамчасове значіння, після котрого дві особи можуть знов розійтись, коли їм захочеться. . . Наколи б той страшний ворог міг ще придумати деякий спосіб, котрим можна б знівечити все, що в достойне, гарне і тревале в семейному життю, і щоб був певним, що нещасте, котре він хоче спричинити, перейде із одного покоління до другого, — він не міг би найти більше діючого способу, як знищення супружжя. . . Зофія Арнолт, акторка, славна із свого блистроумія, описує републиканське супружжя, як тайну прелюбодіяння. (Скот, кн. 1, гол. 17).

„Де Господь був роспятий“. Се пророцтво також сповнилося у Франції. В ніякому краю ворожий дух проти Христа не показався таким сильним. В переслідованнях, котрими Франція карала віруючих в Євангеліє, вона роспяла Христа в особі Його послідувателів.

Цілими віками проливалась кров святих. Тоді, як Вальденці на горах Пісмонтських клали своє життє „за Слово Боже і свідкуванне Ісуса Христа“, їх браття у Франції Альбігенці, подібно ж свідкували за правду. В часі реформації її ученики вмєрли страшною мученичою смертю. Королі і благородні, визначні жінки і ніжні дівчата, гордість і сила нації, весело дивились на терпіння мучеників Христових. Хоробрі Гугеноти проливали свою кров, борючись за права, котрі людське серце має за найбільше святі. З протестантами обходились як з найбільшими криміналістами, платили за їх голови і переслідували їх, як диких звірів.

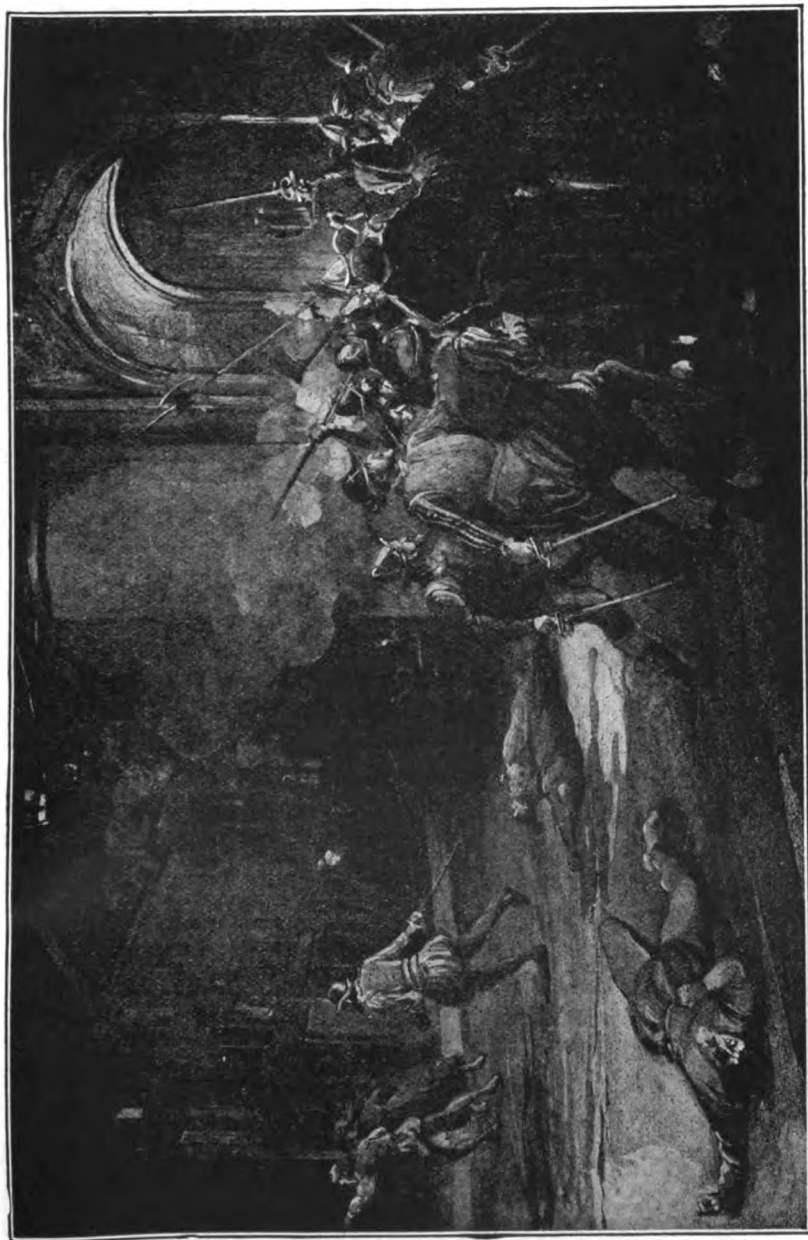
В вісімнадцятому віці „церков в пустині“, немногі потомки старих християн, що крились по містах південної Франції, все еще держались старої віри своїх батьків. Ночами, коли вони на горах відбували Богослуження, на них напада-

ли драгани і забирали їх як невольників на ціле життя до тяжкої роботи на галярах. Найбільше шляхотних, освічених і вчених Французів страшно мучили і кували разом з розбійниками і убійцями“.) Других, з котрими обходились ласкавши, безпощадно стріляли тоді, коли вони неузброєні і безпомічні клячали і молились. Сотки старих мужів, безборонних жінок і невинних дітей були повбивані на тім місці, де вони збирались. Переходячи через гори або ліси, де вони звичайно сходились, не було нічого дивного „подибати, що кілька кроків трупа в траві або повішеного на дереві“. Їх землі, „спустошені мечем, топором ката і огнем, переменялись в страшну пустиню“. Ті жорстокости не робились в темних середніх віках, але в тих світлих періодах часу Людовика XIV, „коли поступала наука і процвітала література, коли придворне і столичне духовенство складалось із учених і красномовних мужів, котрі видавались бути лагідними і любячими“. (Вили, кн. 22, гол. 7).

Але найчорнішим із всіх чорних проступків, найстрашнішим між всіми диявольськими ділами в тих страшних віках була кровава Вартоломейська ніч. Світ ще споминає з обридженнем про ту найбільше жорстоку і трусливу різню. Король Французський з намови священників і прелатів згодився на те страшне діло. О півночі дзвін дав знак до кровопролиття. Тисячі протестантів, спокійно спавших в своїх домах, — так як вони повірили чесному королівському слову, були нападні і безпощадно помордовані .

Як Христос був невидимим провідником Свого народу із Єгипетської неволі, так сатана був тайним проводиром своїх підданих в тому страшному ділі помножування мучеників. Сім днів різня продовжалась в Парижі, перші три дні в скаженім гніві. Король дозволив різати людей не тільки у тім місті, але і по цілому краю, де тільки находились протестанти. Не зважано ні на пол, ні на вік. Не щадили ні невинного, ні старика. Як благородний, так і селянин, старий, чи

*) Вили кн. 22, гол. 6.

Copyrighted

Різня в день св. Вартоломея.

„Тисячі, що спали спокійно в своїх домах, без
всякого остерження, зістали помордовані“.

молодий, мати і дитина разом гинули. Різня у Франції продовжалась два місяці. Сімдесять тисяч із самого цвіту народу згинуло.

Коли вість про кровопролиттє дійшла до Риму, радости духовенства не було границь. Кардинал Лоренські нагородив післанця тисячу коронами. Катедральний священик церкви св. Ангела приказав вистрилити із канона сто разів на віват; дзвони дзвонили по всіх церквах, торжественні огні пуцано через цілу ніч, що так стало ясно, як в день, і Григорій XIII в супроводі кардиналів і других дигнітарів у великій процесії удався до церкви св. Людовика, де кардинал Лорен відслужив молебень. Була вибита медаль на памятку тої різні, і в Ватикані можна ще видіти три фрескові образи Вазарія, представляючі напад на адмирала, короля, як він нараджуєсь про різню і саме кровопролиттє. Григорій після Карлови золоту рожу, і чотири місяці опісля спокійно слухав проповіді одного французького духовника, оповідаючого про той день щастя і радости, коли святий отець дістав вість і торжественно вийшов виразити свою вдячність Богови і св. Людовику^{*)}.

Начальник духів, котрий спричинив кровопролиттє Вартоломейської ночі, також руководив революцією. Ісуса Христа названо обманщиком, а гаслом французьких атеїстів було: „На долину з ним!“ значить з Христом. Велике богохульство і мерзенне беззаконне ішли рука в руку, і найбільше упідлені безбожники і потвори жорстокости і пороків возносились попід небеса. А вже найбільшу честь відавано сатані, а Христа в Його правді, чистоті і великій любови передано на распяттє.

„Звір, виходячи із безодні, пійде війною на них, побідить їх і уба їх“. Богохульна власть у Франції в часі революції і пановання терору. виступила з такою війною проти Бога і Біблії, якої світ еше ніколи не бачив. Поклоненне Богу було закане народним зібраннєм. Біблію висмівано і публично пале-

*) Вайт Генри, „Різня св. Вартоломея“, гол. 14, пар. 34, (1871).

но цілими стосами. Закон Божий топтано ногами. Біблійні інституції були знесені, а хрещення і причастіє заборонені. Недільний день був замінений на кожний десятий день, посвячений веселості і богохульству. Написи на могилах ясно говорили, що смерть — вічний сон.

„Твердили, що страх Божий замість того, щоб бути началом мудрости, в самій річі є началом глупоти. Всякі Богослуження, крім національного, посвяченого свободі і краюви. Парижський конституційний єпископ був завізваний, щоб взяв на себе головну ролю в безстидній і неприличній комедії, котру грали перед народними представителями. Він виступив в формальній процесії, заявляючи зібранню, що релігія, котру він навчав так много літ, у всякому відношенню є попівською видумкою, не маюча ніякого основання ні в історії, ні в святій правді. Він в торжественних і ясних вираженнях заперечував істнування божества, котрому він мусів служити, а на будуче він посвятив себе поклоненню свободи, рівности, добродійности і моральности. Опісля він поклав на стіл свою єпископську одягу і по братерськи обнявся з президентом конвенції. Ріжні відпавші священики пішли за приміром того прелата. (Скот, кн. 1, гол. 17).

„І живучі на землі будуть радуватися сьому і веселитися, і пішлють дари друг другу, тому що два пророки ті мучили живучих на землі“. Невіруюча Франція примусила замовчати громлячий голос тих свідків Божих. Слово Боже лежало мертво на її вулицях, а ті, що ненавиділи обмеження і потреби Слова Божого, торжествували. Прилюдно люде визивали Царя небесного. Як грішники в старині вони кричали: „Чи знає Бог? Чи в знатте у Всевишнього?“ (Пс. 73: 11).

З богохульною і безличною смілістю, що навіть не хочеться вірити, оден із священиків нового ордену сказав: „Боже, наколи Ти істнуєш, то пімстися на своїх ворогах, що Тебе обіджають. Я спротивляюсь Тобі. Ти ще мовчиш і боїшся посылати своїх громів. Хто ж від нині повірить, що Ти істнуєш“.

еш?" Се в дійсний відголос Фараонського жадання: „Хто се такий той Господь, щоб я послухав Його голосу? Я не знаю Господа“.

„Безумний говорить в серці своїм: нема Бога“ (Пс. 14: 1). І Господь говорить про тих, що перекручують Його правду: „Безумство бо їх явлене буде всім“ (2 Тим. 3: 9). Після того як Франція відреклась від поклонення живому Богу, „Високому і Превознесенному, живучому вічно“, не довго було, і вона упала до понижаючого ідолопоклонства, поклонившись богині розума, в особі розпустної жінчини — і се було на зібранню представителів нації посредством своїх висших горожанських і законодавчих мужів! Історик говорить: „Одна із церемоній того часу глупоти, полученної з безбожністю, не мала собі пари. Двері конвенції отворились перед юрбою музикантів, за котрими в торжественнім поході слідували члени мійської управи. Вони прославляли свободу, провадячи предмет їх будучого поклонення, жінчину, під вельоном, котру вони називали башнею розума. Коли її повели за завісу і з неї з великою церемонією був знятий вельон і вона сіла по правій руці президента, всі пізнали її, як танцерку опери... Тій особі, що мала представляти розум, котрому вони покланялись, народне зібранне оказувало публичне почитанне“.

Ся безбожна і смішна машкарада була вбрана в знану форму, і посвяченне богині розума празновалось цілою нацією і відновлялось і наслідувалось в таких місцях, де жителі хотіли виразити свого власного революційного духа.

Бесідник, котрий впроваджував поклоненне розумови, сказав: „Законодавчий фанатизм втратив свою силу, він уступив перед розумом.. Ми оставили його храми, вони вже не мають того значіння, що мали. Нині величезна товпа зібралась в них, де по перший раз відозвався голос правди. Тут Французи будуть празнувати правдиве богослуженне свободі і розумови. Тут ми дамо нові обіти для добробуту армії і республіки; тут поклоненне неживим ідолам замінимо на поклонен-

не розумови — тому живому образowi, котрий представляє нам знаменитий твір *натури*“.

Коли богиню запровадили на конвенцію, бесідник взяв її за руку, і звертаючись до зібрання, сказав: „Смертельники, перестаньте трепетати перед безсиьним громом Бога, котрого створив ваш страх. Не признавайте від тепер ніякого божества кромі розуму. Я представляю вам його найчистіший і найдоскональший образ, наколи вам потрібні боги, то поклоняйтесь таким, як сей. . . Покривало розуму, піднесись перед світлішим сенатом!“ . . .

„Після того як президент обняв богиню, її посадили до роскішного повозу і серед великої товпи повезли до церкви Нотр-Дам, щоби там заняти місце божества. Опісля її підняли на педесталь і всі присутні віддавали її почеси“.

Трошки пізнійше відбулось публичне спаленне Біблії. І „популярне товариство музея“ увійшло до мійської галі, вигукуючи: „Хай жие розум! несучи на кінци жердки останки спаленої Біблії, між ними витяги із Старого і Нового Завіту, котрі, як виразився президент, у великому огню відпокутували за всю глупоту, яке з їх причини поповнило людське покоління.“

Папство начало те діло, котре тепер довершав атеїзм. Римська политика спричинила се суспільне, политичне і релігійне відношенне, котре виставило Францію на погибель. Оден із писателів, котрий описує страхіття революції, говорить: „Ті страшні річи, які діялися тоді, спричинені були церквою і престолом“. Або, щоби бути справедливим, їх можна приписати тільки церкві. Папство побудило королів проти реформації, вказуючи на неї, як на ворога престола і причину роздорів, від котрих потерпіла би однодушність народа. Злодійський дух Риму при помочи того средства чинив страшні жорстокости і притиснення, виходячи від престола.

Дух свободи ішов разом з Біблією. Де тільки принімалось Євангеліє, душі народа пробуджались. Вони скидали

*) Journal of Paris, 1793, No. 318.

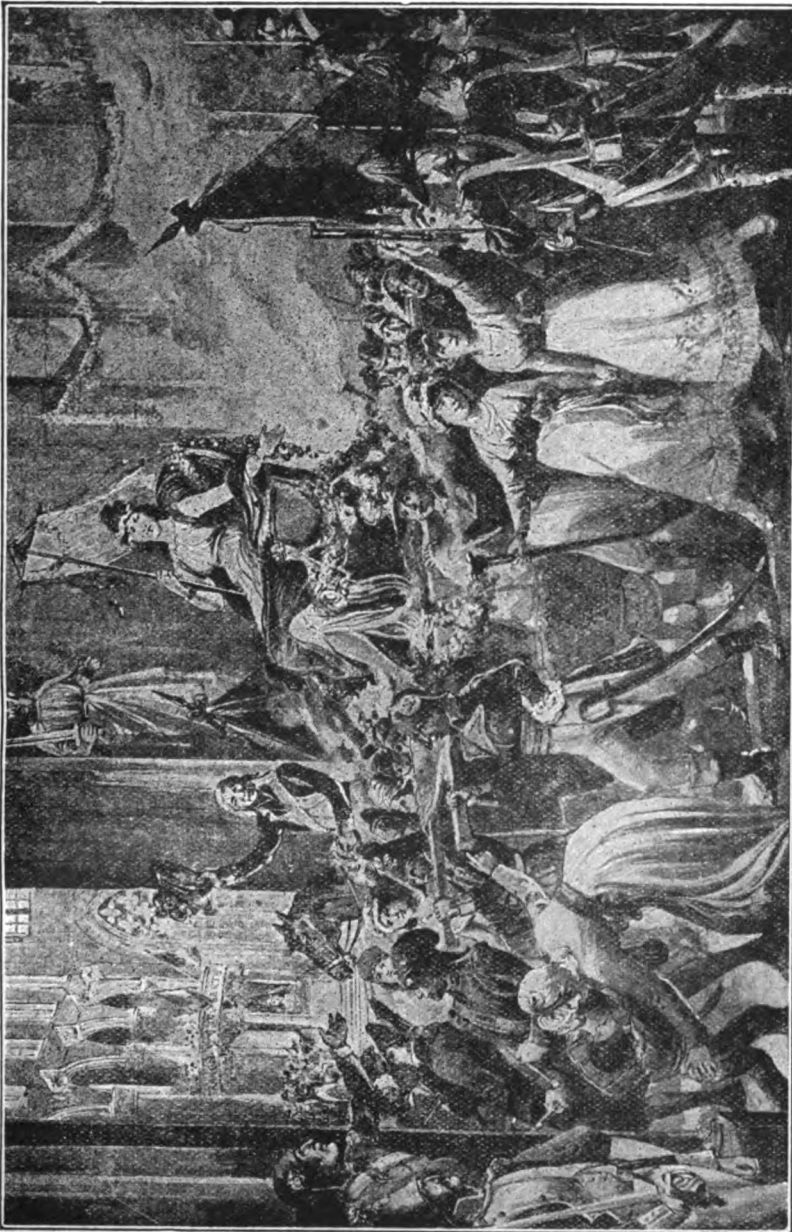
кайдани, що їх держали в неволи, темряви, порока і суєвіря, і почали думати і ділати, як мужі. Монархи бачили се і боялись за свій деспотизм.

А Рим еще побільшав їх страх. Папа в 1523 році сказав регентови Франції: „Той протестантизм не тільки знищить релігію, але і всі князівства, закони, ордени і ріжничі стану“. Кілька літ пізнійше папський післанник упереджав короля: „Ваше величів, не ошибайтесь, протестанти потрясуть так горожанським як і релігійним порядком. Престол у такій самій небезпеці, як і віттар. Нова релігія, будьте певні, запровадить за собою і нове правительство“. ¹⁾

Богослови, користаючи із упереджень народа, звертались до него зі словами, що протестантська наука „звавлює людей до новостий і безумія; воно позбавляє короля вірної любови його підданих і пустошить і церкву і державу“. Тим способом Римови вдалось намовити Францію проти реформації. „Меч гонення насамперед начав свою роботу у Франції для піддержання престола, сохрарення дворянства і утвердження законів“. Правителі того краю були далекі від того, щоби предвидіти наслідки тої пагубної науки. Наука Біблії посіяла би в серцях народа правила справедливости, повздержання, правди, рівности і добродійности, — дійсний угольний камін добробуту народа. „Праведність підносить у гору народ“. „Правдою стоїть престол твердо“. ²⁾ „І ділом правди буде мир, а правосуд зрадить — спокій і безпеку вівки“. (Іс. 32: 17). Хто заховує Божеський закон також найвірнійшим способом окаже послух і пошану законам держави. Хто боїться Бога, той буде почитати і короля, сповняючи всі його справедливі і законні приписи. Але нещасна Франція заборонила Біблію і всіх її сторонників засудила на прокляття. Сотки літ вірні мужі — мужі чистого характеру, бистроумні і моральні, що відважились висказати свої думки, і потерпіли задля правди — сотки літ такі мужі тяжко гарували як невільники на галарях, принимали мученичу корону або

¹⁾ Д'Обиня, „Історія реформації за часів Клязьвина“, кв. 2, гол. 36.

²⁾ Прип. 14: 34; 16: 12.

Copyrighted

Боги́ня розу́му.

„Боггя... посаджена на пшшному повові і
везена... до катедральної церкви Нотр-Дам“.

гнили в підземних в'язницях. Тисячі із них ратувались утечю, і се продовжалося через двісті п'ятдесят літ від початку реформації.

Через той довгий період часу заледве можна було найти одно покоління Французів, котрі були свідками того, як ученики Євангелія ратувались від скаженого гніву своїх гонителів. Образованне, штуку індустрію і любов до порядку вони брали з собою і збогачали чужі краї тими добрими дарами, а їх рідний край через те біднів. Наколи б всі вигнанці позістали у Франції, наколи б через тих триста літ промислову зручність тих бігців і їх старання були ужиті для пожитку їх рідного краю, то їх артистичний дар в протягу того довгого часу поліпшив би їх фабричний промисл; їх творчий дух і аналітична сила обогатила б його літературу і науку, розуміється, наколи б придержувались їх мудрости; їх хоробрість у воєнних подвигах; їх справедливість в установлянню законів, їх біблійна релігія укришила би їх дух і завледила би совістю народа. Яка славна була б нині Франція! Як великим і щасливим краєм була б вона в примір другим народам!

„Але сліпа і вперта фальшива побожність проганяла з його почви всякого учителя добродітели, кожного борця за порядок, всякого чесного оборонця престолу; вона говорила людям, котрі хотіли зділати край славою і препихом на землі: „Вибирайте, що хочете, мучеництво або вигнання. Вкінци наступив цілковитий упадок держави. Не осталося ні одної совісті, щоби притісняти її, ніякої релігії, щоби задля неї палити людей на кострі; ніякого патріотизму, котрому можна би загрозити вигнаннем“.

“) І революція зі всею її грозою і відразою була страшним наслідком.

„Після утечи Гугенотів, у Франції можна було замітити загальний упадок. Цвігучі фабричні міста щезали, великі обшари плодovитої землі обертались в пустиню; тупоуміє і моральний упадок наступали за періодом незвичайного поступу. Париж стався великим домом для жебраків, бо більше

“)Вилі, кн. 13, гол. 20.

як двісті тисяч бідаків шукали помочи у короля, коли вбухла революція. Тільки єзуїти процвітали при тім упадку нації, пануючи з страшним тиранством над церквами, школами, тюрмами і галерами“.

Евангеліє принесло би для Франції розв'язку політичних і суспільних питань, котрих не могли розв'язати ні попи, ні король із його законодавцями і котрі нарешті погрузили весь народ в анархію і погибель. Але під панованням Риму народ втратив благословенні навчання самопожертвування і безкорисної любови Спасителя. Люде перестали працювати з самопожертвуванням одні для других. Богаті збиткувались безкарно над бідними, за котрих ніхто не дбав. В протягу цілих віків захланність і розпуста дворянства не мала границь. Пили, їли і розпусували і накладали страшні податки на селян. Богаті ошукували бідних, а бідні знов нечестливо виділи богатих.

В многих провінціях маєтки були в посіданнях шляхти, а робочий народ тільки нанимав у них землю, був зависимим від своїх панів, і мусів сповняти всякого рода тяжкі і неможливі роботи. На удержання церкви і держави платила середня і низша кляса, на котрих церква і держава наложила тяжкі податки. Сваволя дворянства вважалась найвищим законом; хлібороби і робітники могли вмерати з голоду, але панів се нічого не обходило. Народ при кожній обставині мусів приноравливатися до інтересів своїх панів. Житте сільських робітників було дуже тяжке і повне горя, і на їх нарікання, наколи б осмілились висказати їх, дивились з погордою. В судах тільки пани мали право. Хлібороб, коли правувався з паном, ніколи не виграв. Судів можна було завсігди підкупити, навіть з тим дуже не крилися. Що захотілось аристократови, то силою загального зіссуття, сталось по його волі, і се мало зовсім законне значіння. Із церковних та державних податків, що платив робочий народ, навіть половина не дісталась до єпископської або королівської каси, бо всьо покрали і пу-

стили на гуляще життє. І люде, котрі тим способом допроджували до бідности своїх співбратів, сами були свободні від всяких податків і по закону, або звичаю, мали доступ до державних посад. Привілейованих кляс було сто п'ятдесят тисяч, і щоби задоволити їх, міліони їх ближніх були призначені на безнадійне і понижаюче життє.

Двір королівський відавався роскошам і розпусті. Між королем а його підданими не було довіря; урядники королівські були коварні і самолюбні. Більше як половину століття до революції засідав на французькім престолі Людовик XV, котрий навіть в тих тяжких часах був недбалий, легкокомисний і розпустний монарха. При зісутій і безсердечній аристократії і обіднівшою і темною низшою клясою, при державі у фінансовому упадку, розяренім народі, не треба бути аж пророком, щоб не предвидіти грізний і страшний початок революції. На перестороги своїх близьких король звичайно відповідав: „Хай стараються, щоби всьо ішло як слід, доки я живу, а по моїй смерті хай буде, як собі хоче“. Надармо вказували на потребу реформи. Він бачив зло, але в нього не було ні відваги, ні сили боротися з ним. Судьба Франції занадто виразно зазначилась недбалою і самолюбною відповідю: „Після нас, хоч і потоп!“

Рим, знаючи задрісну натуру королів і памуючих кляс, підмавляв їх, щоб держали народ в рабстві, бо також знали се добре, що тим держава буде ослаблена і можна буде легко поневолити для себе так народ, як і короля. З далековидною политикою він спостеріг, що треба сковати ланцухами душі людські, щоби зробити з них правдивих рабів, і що найліпший спосіб перешкодити ім увільнитися від рабства, а се — не дати ім свободи. Тисячу раз страшнійша від тілесних мук, котрі принесла їх политика, було моральне пониження. Позбавлений Біблії, відданий навчанню фальшивої побожности і самолюбія, народ був поневолений темрявою і забобонами і так застряг в пороках, що стався зовсім не спосібним до самоуправи.

Але плоди оказались зовсім иншими, чим того сподівався Рим. Замість того, щоб держати народні маси в сліпім послушенстві, наслідком його роботи було те, що вони виховували в них невірючих і революціонерів. Романизмом вони бридилися як ошуканством. На духовенство вони дивились як на партію, котра хоче їх притіснити. Одинокий бог, котрого вони знали, був бог Риму; його наукою була їх одинока релігія. Його захланність і жорстокість вони вважали законним плодом Біблії, і тому не хотіли нічого чути про те.

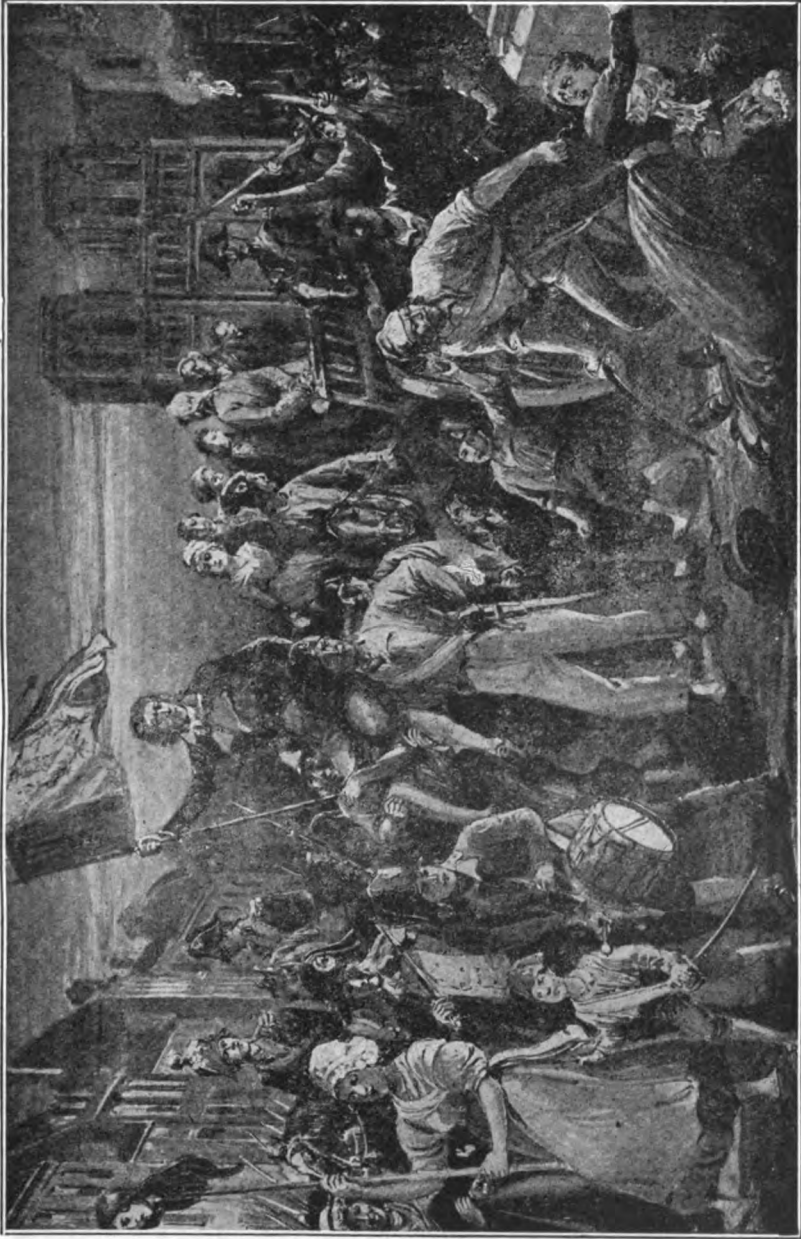
Рим в фальшивім світлі представив характер Божий, перекручуючи Його жадання, і тепер люде відкинули обидвов — Біблію і її Автора. Відкликаючись па одобрене Слова Божого, Рим зажадав сліпої віри в його догмати. В супереч тому Вольтер і його сторонники цілковито усунули Слово Боже і всюди поширяли їдь безвіря. Рим топтав народ жезлізними ногами, і тепер упавші і здичілі маси, нараз вирвавшись з під їх тиранства, зломили всі перегороди. Розярені блискучою оманою, котру так довго почитали, вони відкинули правду разом з заблудженням, і беручи розпусту за свободу, раби пороків торжествували у тій ложній свободі.

Після розпорядження короля скликано народне зібрання, на котрім більшість представителів була із низшої класи. І тому політична перевага находилась в їх руках. Однак вона не знала розумно поступати. Та щоби пімститися за заподіяні їм кривди, вони рішились перебудувати суспільність Споневажані і покривджені через своїх гнобителів і переповнені гірким чувством несправедливости, вони сами взялися до поліпшення своєї долі, мстячися над тими, що були причиною їх терпіння. Поневолений народ взяв собі приклад від своїх гнобителів, і зачав їх так само гнобити, як і вони його гнобили.

Нещасна Франція збирала в крови, що посіяла. Страшні були наслідки її римського підданства. Там, де Франція під впливом романизма в початках реформації запалювала світ

перший костер, революція поставила першу гільотину. На тому самому місці, де палали жертви первих мучеників протестантської віри в шіснадцятому віці, на гільотині упали перві жертви революції в вісімнадцятому віці. Відкинувши Євангеліє, котре могло би її принести спасенне, Франція отворила двери невірству і погибели. Коли ограничення закона Божого були усунені, показалось, що людські закони є недостаточні, щоби приостановити могуті філі людського гніву, і народ припровадило се до мовстання і анархії. Війна проти Біблії характеризує початок періоду часу, котрий у всемірній історії знаний є під назвою „Панованне Терору“. Мир і щастє були вигнані із огнища домового і сердець людських. Ніхто не був безпечним свого життя. Хто нині еще торжествував, того завтра могли запідозріти і осудити. Насильство і роспушта безкарно бушували.

Король, духовенство і дворянство не бачили иншого виходу тільки піддатися жорстокости розяреного до крайности народа. Їх жажда мести побуджена була смертю короля, і ті, що посягнули на його житте, невдовзі послідували за ним під гільотину. Рішено було постинати голови всім тим, котрі ворожо відносились до революції. Тюрми були переповнені і був час, коли в них було більше як двісті тисячів заключених. По містах королівства діялись страшні річі. Одна партія революціонерів ішла проти другої, і Франція виглядала яко одно величезне поле для воюючих мас, розпалених непогамованим гнівом. „В Парижу одна ворохобня слідувала за другою, і горожани поділені були на різні мішані партії, котрі, здавалось, не хотіли нічого иншого тільки щоб знищити одні других“. І щоби еще побільшити загальне нещастє, нарід був замішаний у велику і довгу війну з другими європейськими державами. Край находився вже близько банкруцтва, війська жадали залеглої заплати, Парижани голодували, на провінції бушували розбійники, і ливілізація майже щезла серед анархії і роспусти“.

Copyright

Сцени на вулицях Парижа підчас революції.

„Нещаслива Франція збрала у крові те, що посіяла“.

Аж надто добре народ навчився від Риму як бути жорстоким і мучити людей. Наконєць настав день відплати. Тепер вже не було учеників Ісусових, котрих кидали до підземних в'язниць і палили на кострах. Вони вже давно погинули або зістали вигнані. Безпощадний Рим почув тепер смертельну власть тих, в котрих він розвивав чувство уподобання в розливанню крови. „Гоненне, котре французьке духовенство практикувало в протягу многих віків, тепер звернулось ще з більшою жорстокістю проти його самого. Гільотина аж червона стала від крови священників. Колись наповнені Гугенотами тюрми і галери тепер наповнились їх гонителями. Ім тепер тяжко приходилось робити веслами на галерах і терпіли всі ті муки, які спокійні еретики колись терпіли від них“. Тоді настали ті часи, коли панували найбільше варварські із всіх законів і найбільше беззаконні суди, коли ніхто не смів поздоровити свого сусіда або помолитися, щоб його не заїдозріли в кримінальнім проступку. . . коли на кожному розі чигали шпігуни, коли кожного рана гільотина довго і тяжко працювала, коли тюрми були так тісно набиті, як невільничі поміщення на кораблях, коли каналами вулиць людська кров, пінячись, текла до Сену. . . У той час, як вози повні жертв, переїжджали вулицями Парижа на місце трачення, проконзули, котрих головний комітет вислав до департаментів, допускались таких страшних річей, що навіть таке не водилось в самій столиці. Ніж занадто поволи спускався і піднімався у своїй роботі відтинання голов. Довгі ряди нещасних жертв були скошені картачами. Діри у споді в переповнених баржах були пороблені. Ліон обернувся в пустиню. В Арасі полоникам навіть відказували в жорстокій милости, щоб прискорити їх смерть. Вздовж ріки Луари від Сумура до моря цілі стаї ворон і яструбів кормились на голих трупах, носплітаних з собою в відражаючих обнятах. Не щадили ні пола ні віку. Молодців і дівчат по шістнайцять літ, що були повбквані тим проклятим правительством, числено на сотки. Відорваних від грудий немовлят кидано із копії на копію вздовж

рядів Якубінців. В протязу десять літ згнуло багато, багато людських істот.

Всьо так робилось як сатана хотів. Він стремів до того уже сотки літ. Його робота від початку до кінця ґрунтувалась на обмані і його твердою постановою було — навести на людей горе і нещасте, шкодити ділу Божому, і знищити Божеський плян любови і благоволення і посредством того спричинити смуток на небі. І він своєю обманчивою штукаю захвачує чувства людей, що опісля вони складають на Бога вину своєї роботи, будьто би всьо те нещасте було наслідком пляну творення. Подібним способом він заманює до різних проступків і поганих діл тих, котрі наслідком його жорстокої сили здичіли, і тим добувають собі свободу. Тоді тирани і гнобителі вказували на ту розпусту, як на примір вислідків свободи.

Коли заблудження пізнається під одним плащиком, то сатана прямо прикриває його другою маскою, і товпа приймає його так само охочо, як і перше. Коли нарід пізнався на омані романизма і сатана тоді не міг намовити їх, щоб нарушили закон Божий, він старався переконати їх, що всяка релігія є фальшива, а Біблія се тільки чисті байки. Відкидаючи тим способом Божеські приписи, вони віддавались свобідно всяким неправостям.

Великі заблудження були причиною великого горя Французів, бо забули за ту правду, що правдива свобода находиться лиш там, де панує закон Божий. „Ой коли б ти уважав на мої повеління! тоді б мир твій і лад, як широка ріка, розливавсь, а справедливість твоя, як філі на морі“. „А безбожним не ма впокою, говорить Господь“. (Ісаїя 48: 18, 22). „Хто ж послухає мене, той буде жити безпечно і спокійно, не лягаючись лиха“. (Прин. 1: 31).

Атеїсти, невіруючі і відступники вооружаються проти закону Божого, і обвинувачують його, але такий вислід їх вилпну доказує, що добробуть чоловіка звязаний з послухом

у відношенню до Божеського закону. А хто не хоче прочитати собі тої науки із книги Божої, то хай прочитає її із історії народів.

Коли сатана старався відвернути людей від послуху, він укривав свою роботу і так притворявся у своїй роботі, що повстало із неї нещастя не було признане за плоди нарушення закону Божого. Але Дух Божий знищив його владу перше, чим його наміри змогли розвинути і цілком дозріти. Народ був за лінивий, щоб дізнатися причини того дійства і не відкрив жерела свого нещастя. Але в революції закон Божий всенародно був усунений народним зібранням. І в панованню терору, котрий наступив, всі бачили правдиву звязь між причиною а дійством.

Коли Франція публично відкинула Бога і заборонила Біблію, злі люди і духи тьми торжествували, що достигли давно желаної цілі, а іменно: царства без ограничаючого закону Божого. „Суд над лихими вчинками не хутко судиться; через те і не лякаєсь серце людське, чинити зло“.) Але нарушене правдивого і святого закону Божого мусить скінчитися нещастем і погубелю. Хоч і не зараз постигнуте судами, однако людська безправність перше чи пізніше допровадить до загибелі. Сотки літ отпаденням і проступками гнівили люде Бога аж вкінци прийшов час відплати, бо, коли міра несправедливости вже сповнилась, богохульники вже за пізню побачили, що не треба довго надуживати Божої терпеливості. Вони погорділи Духом Божим, котрий завжди коротив жорстоку владу сатани, і той, що тішився людським нещастем, міг тепер робити, що тільки захотів. І ті, що затіяли повстанне, повинні також тепер збирати його плоди, і край наповнився проступками, котрих перо не є в стані описати. Із опустошених провінцій і понищених міст дався чути крик страшного болю. Франція була потрясена, як би землетрусом. Релігія, закон, загальний порядок, сімя, держава і церков, — все було повалене богохульною рукою, що піднялась проти Божого закону. Правдиве слово від мудрого Соломона:

¹⁴⁾Еккл. 8: 11.

„Безбожний через свою безбожність гине“. *) „Та хоч грішник сто раз коїть лихе й тріває в йому, то я знаю, що тільки богобоязливим буде добре, хто почуває почесть перед лицем його. А безбожному не буде щастя“. (Еккл. 8: 12, 13). „За те, що знання ви зненавиділи і страху Божого не прийняли, . . . за се їсти муть плоди вчинків своїх та переситяться химерами своїми“. (Прип. 1: 29, 31).

Вірні свідки Божі, повбивані богохульною властю, „виходячої із безодні“, не мали довго мовчати. „А після трьох і пів дня дух життя від Бога зійшов на них, і вони встали на ноги свої, а великий страх напав тих, що виділи їх“. **) Се було 1793 року французьким народним зібранням була підписана ухвала, котра повалила християнську релігію і заборонила Біблію. За три і пів року опісля тим самим законодавчим тілом була принята резолюція, силою котрої була знесена та ухвала і тим способом дана була свобода Слову Божому. Світ був поражений відкиненням св. Писання, і люде переконались, що ім не можна жити без віри в Бога і Його Слова, як основи добродітели і моральности. Господь говорить: „Кого ж бо ти зневажав і поругав? Проти кого се ти голос підняв, і так згорда глянув очима? На святого в Ізраїлі!“ **) „Тим же то я покажу їм нині, покажу їм руку мою і потугу мою, й зрозуміють, що мове ім'я — Господь“. Ер. 16: 21.

Відносно двох свідків пророк говорить еще далі: „І почули голос великий з неба, що глаголав їм: Зійдіть сюди. І зійшли на небо в хмарі, і дивились на них вороги їх“. (Одкр. 11: 12). Від того часу як Франція провадила боротьбу з двома свідками Божими, вони почитаються як ніколи перше. В 1804 році було зосноване Бритійське і заграничне Біблійне товариство. За ним слідує подібні ж організації з многочисленними відділами по цілій Европі. В 1816 році було засноване Американське Біблійне товариство. Підчас організації Бритійського товариства, Біблія переведена і поширена в п'ятдесятьох мовах. І від того часу вона печаталась на більше як двісті мовах.

*) Прип. 11: 5.

**) Одкр. 11: 11.

17) Ісаія 37: 23.

В протягу п'ятидесяти літ до 1792 року на заграничній місіонерській ділі мало звертано уваги. Не повстали ніякі товариства і було мало місій, котрі би старалися поширяти християнство в поганських краях. Аж при кінці вісімнадцятого віку наступила велика зміна. Люде не були вдоволені раціоналізмом і признали конечність Божеського откровення і релігії, основаної на досвіді. І від того часу діло заграничних місій стало дуже розвиватися.

Уліпшення печатання книг дало новий товчок до поширення Біблії. Улучшення комунікації між ріжними краями, усунення всяких старих упереджень і національного виключення, і утрата світської власти римського папи проробили дорогу для Слова Божого. Уже давно Біблія продається без всяких перешкод на вулицях Риму і тепер вона уже поширилась по цілій кулі земській.

Хвалячись, невіруючий Вольтер колись то сказав: „Мені надійло все слухати, як люде повторяють, що дванайцять мужів засновали християнську релігію. Я докажу, що вистачить одного чоловіка, щоби повалити її“. Від часу його смерті проминуло вже сто літ. Мільйони стали до борби проти Біблії. Але замість того, щоби знищити її, тепер сотки тисяч знаходиться її там, де за часів Вольтера була сотня. Після слів одного із давніших реформаторів християнської церкви, „Біблія є ковалом, о котре розбилось вже много молотів“. Господь говорить: „Ніякий знаряд, зроблений проти тебе, не буде придатний; та й всякий язик, що буде правуватись з тобою на суді, — ти обвинуватиш“. (Ісаїя 54: 17). „Слово же Бога нашого тріває по всі віки“. (Ісаїя 40: 8). „Всі заповіді його вірні, установлені на віки вічні; в правді і правоті виповнені“. (Псал. 111: 7, 8). Все побудоване на людському авторитеті, буде повалене, але що збудоване на Слові Божим, буде стояти на віки.

Г О Л О В А — XVI. ОТЦІ — ПЕРЕСЕЛЕНЦІ.

Англійські реформатори, вирікаючись навчання романизма, все таки задержали деякі із його формальностей. Приміром англіканська церква хоч і відкинула авторитет і визнання віри, однак задержали у своєму богослуженню деякі обряди і церемонії. Про ті річи говорено, що вони не в ділом совісти. Хоч св. Писання не приказує їх, і вони для того не важні в, але коли вони не в заказані, то нікому шкодити не можуть. Далі говорено, що заховання тих обрядів звужувало ту велику пропасть, котра розділяла протестантську церкву від римської і облягчало сторонникам Риму прийняти протестантську віру.

Для любителів старини і таких, що у них був нахил до згоди, ті аргументи здавались бути переконуючими. Але були ще другі люде, котрі инакше думали. Після них ті обряди, котрі мали бути звязю між Римом і реформацією, се був знак рабства, від котрого вони раз на завше повинні увільнитись. Вони були тої думки, що у Своїму Слові Бог виразно говорить як належитьсЯ Його почитати, і що людам не вільно нічого ні додавати до того, ні віднимати від того. Самий перший початок відступлення був той, що старались замінити авторитет Божий авторитетом церкви. Рим став приказувати те, чого Бог не заказував, і вкінци дійшов до того, що заказав те, що Бог виключно постановив.

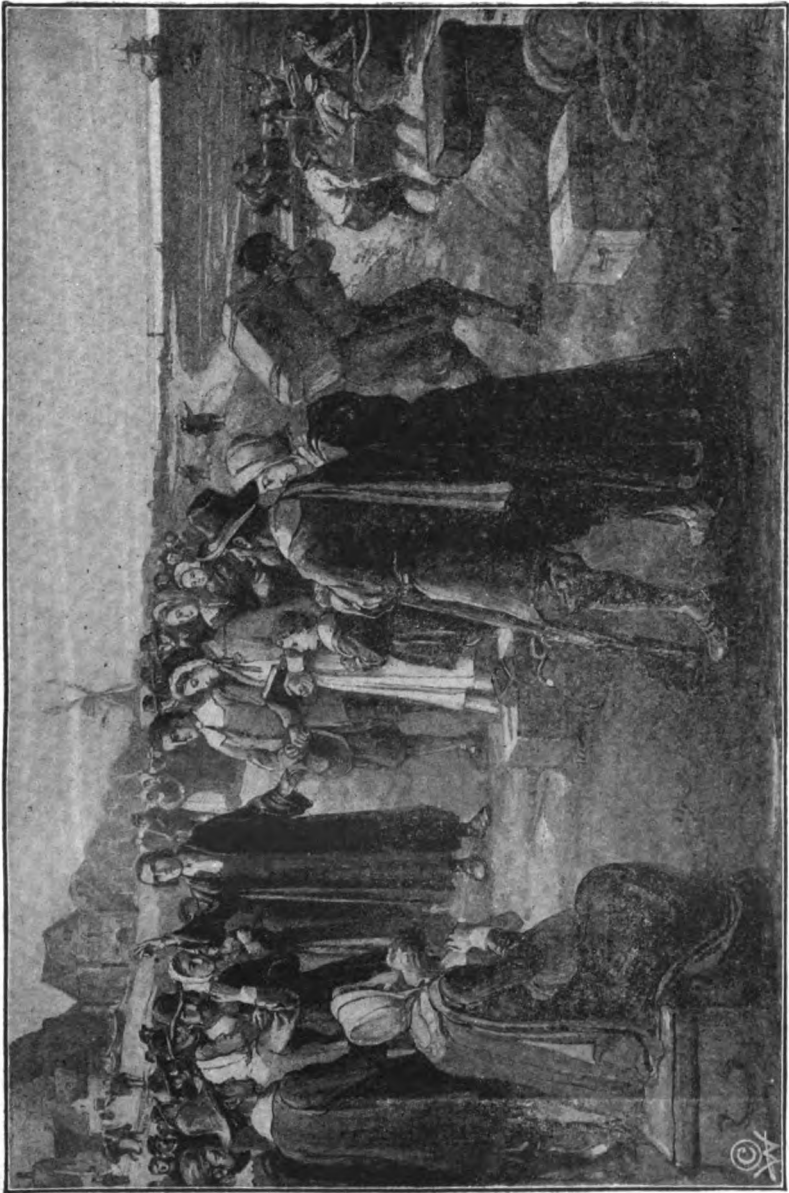
[305]

Многі хотіли дуже вернутися до тої чистоти і простоти, котрою відзначалася перва християнська церква. Вони бачили в тих обрядах, що завела у себе англіканська церква, пам'ятники ідолослуження, і їх совість не дозволяла їм брати участь в тих богослуженнях. Однак церква, котру держава піддержувала, не дозволяла нікому відступати від своїх формальностей. Право приказувало ходити до церкви на богослуження, і на недозволені релігійні зібрання не вільно було сходитись під карою смерті, тюремного заключення або вигнання.

З початком сімнадцятого віку, тільки що вступивший на престол англійський король, рішучо заявив, що „Пуритане мають прилучитись до церкви, а як ні, то вигнати їх з краю, або ще щось гіршого з ними зробити“. ¹⁾ Гонені, переслідвані і увязнені, вони на будуче не могли надіятися на ліпші часи, і многі переконались, що для тих, що хочуть служити Богу після своєї совісти, „Англія перестала бути мешкальним місцем“. Наконець декотрі рішилися шукати спокійного місця в Голляндії. І тут вони мусіли боротись з всякими трудностями, недостатками і вязницями. Їх надія не сповнилась, їх зраджувано на кождім кроці і віддавано в руки ворогам, однак їх велика витривалість вкінці побідила і вони поселались на приятельських берегах Голляндської републіки.

Втікаючи, вони оставили свої дома, своє майно і средства до життя. Знайшовшись в чужому краю, серед народа з иншою мовою і звичаями, вони мусіли забратися до нового і непривичного заняття, щоби заробити собі на кусник хліба. Люде середних літ, котрі ціле життє занимались роботою в поли, тепер мусіли вчитися якого-нибудь ремесла. Але вони радо се робили і не тратили часу в лінивстві або наріканню. Хоч і в біді, але все таки прославляли Бога за благословення, котрими Він наділяв їх і вони находили потіху у їх нічим незаколюченій духовній спільности. Вони знали, що вони чужинці і не журились дуже тим, лиш дивились на небо, свою дорогу вітчину, і заспокоювали свої душі.

¹⁾Банкрофт Юрій, „Історія Сполучених Держав Америки“,
часть I, гол. 12, стр. 6.

Прощальна бесіда пастора Робінсона.

На вигнаню і в тяжкій праці їх любов і віра окрилли. Вони уповали на обітовання Божі, і Він не забував за них, коли находились у біді. Його ангели перебували з ними, щоб підкріпляти і піддержувати їх. І коли рука Божа повела їх за море, в країну, де вони для себе могли засновати державу і лишити своїм дітям дорогоцінну спадщину релігійної свободи, вони сміло ішли вперед дорогою Провідіння.

Бог виставив Свій народ на пробу, щоб приготувати їх до сповнення Своїх добрих намірів задля них. Він хотів показати Свою владу для їх добра і тим способом дати світу другий доказ, що Він не забував за тих, котрі надіються на Него. Бог так управляв подіями, що гнів сатани і змови злих людей послужили для Його прославлення і привели Його народ в безпечне місце. Переслідування і гонення проробили дорогу свободі.

Коли вони з початку були змушені відділитися від англіканської церкви, Пуритане злучились торжественно з собою, як свободний народ Божий, і рішили „ходити по всіх Його стежках, котрі були їм знані або ще зділаються знаними“. Тут був правдивий дух свободи, живий принцип протестантизму. З тим наміром отці — переселенці виїхали із Голандії, щоби найти для себе вітчину в новому світі. Їх проповідник, Іван Робинзон, котрому Провідіння не дозволило їхати з ними, у своїй прощальній бесіді сказав вигнанцям:

„Брати мої, ми скоро розстанемся і Господу одному тільки відомо, чи доживу я до того, щоб коли-нибудь побачити ваші лица, але як би там Бог не зарядив, я приказую вам перед Богом і Його святими ангелами не слідувати за мною дальше, як я слідував за Христом. Если Господь об'явив вам що нібудь через яке-нібудь друге із Свого знаряддя, то будьте готові прийняти се також, як ви були готові прийняти яку-нібудь правду через мою проповідь. Я вірю, що в Господа є ще більше світла і правди, котрі появляться в Його святім Слові.

Що до мене, то я дуже жалую, що реформована церква не поступила дальше в своїй релігії, чим ішли знаряд-

дя, котрі спричинили реформацію. Лютерани не хочуть іти даліше і бачити більше, як видів Лютер, а реформатори, бачите, застрягли там, де їх оставив Кальвін, той великий муж Божий, але котрий однак не бачив всього. Се нещастя у вищій степені гідне пожаловання, тому що хотя ті мужі свого часу і були горячими і світлячими факлями, вони все таки еще не проникли у всі глубини Божі, і наколи б вони жили в теперішньому часі, вони були би готові прийняти дальнійше світло так само, як були готові прийняти перше“.

„Пам'ятайте на ваш церковний завіт, в котрому ви обіцяли ходити всіми стежками Господніми, про котрі ви вже знаєте, або будете знати. Пам'ятайте про ваше обітування і союз з Богом і між собою — прийняти усьо світло і всю істину, котра вам еще обявиться в Його писаному Слові. Впрочім прошу вас, будьте осторожні у відношенню до того, що ви приймаєте, як правду. Досвідчайте її, звертайте увагу на неї, порівняйте її з другими словами правди в св. Писанню, перше чим приймете її, бо се не можливе, щоб в християнському світі із такої густої анти-християнської темряви появилось совершенство пізнання“.

Стремління до свободи совісти воодушевляло отців — переселенців з відвагою стрічатися з небезпекою довгої подорожи на морі, переносити всякі труднощі і невігоди в дикому краю, і з Божою помочю надіятись на заснування могутної нації на берегах Америки. Але які би вони собі там не були чесні і болячися Бога переселенці, вони все таки не могли зновні зрозуміти принципу релігійної віротерпимости. Свободи, ради котрої вони так много потерпіли, щоби добути її для себе, другим вони не хотіли давати. Тільки немногі із визначних мислителів і моралістів сімнадцятого віку мали правильне поняття про той чудний принцип, що походив із Нового Завіту, котрий признавав Бога, як одинокого судію людської віри. Навчання, що будто Бог дав церкві право над совістю, назвати ересю і переслідувати її, в одним з найбільших папських заблудженій. У той час, як реформатори

відкинули віроісповідання Риму, вони все таки не освободились від духа негерцимости. Густа мрака, в котрій папство в протягу довгих виків закривало ціле християнство, навіть і тепер еще цілком не щезла. Один із визначних проповідників в поселеню Масачусетс Бей говорить: „Світ стався антихристиянським в наслідок терцимости, і що церков карала сретиків, то ніколи не шкодила собі“. В кольніях було постановлено, що в горожанському правлінню право голоса можуть мати тільки члени церкви. Була заснована свого рода державна церква, де кожен обовязаний був платити на удержанне духовенства, і де правительство мало власть переслідувати „ересь“. Отже тим способом світська власть була в руках церкви, і внет настав час, коли ті постановлення доправили до переслідування і гонення.

В одинайцять літ після засновання першої кольонії Роджерс Виллямс прибув до Нового Світа. Подібно першим отцям — переселенцям, він приїхав, щоби натішитись свободою віроісповідання, але з тою ріжницею, що він побачив те, — чого немногі бачили за його часів — що та свобода мала бути незапереченим правом для всіх, якого би вони віроісповідання не були. Він шукав за правдою і разом з Робинзоном прийшов до того переконавання, що еще не вся правда була вичерпана із Слова Божого. Виллямс „був першим мужем модерного Християнства, котрий вірив в свобідну совість і рівність перед правом“. Він обясняв, що обовязком властей є укорочати проступки, але що до совісти, то вони не мають права мішатися. „Публика або магістрати“, сказав він, „можуть рішати які є обовязки чоловіка до чоловіка, але коли вони хочуть приписувати чоловікови його обовязки у відношенню до Бога, то вони мішаються до чужих діл, і тут є небезпека, бо магістрат нині може приписати одно, а завтра щось иншого, або зглядом віри, наколи він має власть, як се робилось в Англії ріжними королями і королевами і в римській церкві ріжними папами і соборами, так що віра стається кучною путаниною“.

Під карою грошевою або тюремною мусів кожен ходити на богослуження державної церкви. „Віллямс відкинув той закон; гіршим ще законним постановленням, Англіїців було те, котре змусило кожного посіщати парохіяльну церкву. Але примушувати людей приймати другу віру, він вважав явним порушенням всіх природних прав чоловіка; тащити богохульників і невіруючих на богослуження значило би робити з них лицемірів“. „Ніхто“, говорив він, „проти своєї волі не повинен брати участі в богослуженнях“. „Як то!“, крикнули його противники, здивовані: „Чи не достоен робітник харчі своєї?“ „Так“, відповів він, „від тих, котрі посиляють його на роботу“.

Роджера Віллямса любили і почитали, як добросовісного проповідника, мужа великих здібностей, непохитної чесноти і людяности, але з ним не могли годитися за те, що він був проти управи горожанських магістратів церквами і жадав релігійної свободи. Та його нова наука, як люде говорили, „підкопала б підвалини правительства в краю“. Його засудили на вигнання із колонії, і щоб уникнути арешту, він наконєць примушений був втікати серед сніжної бурі і холоду до ліса.

„Через чотирнаїцять тижнів“, так писав він, „я блукав по лісах серед сирї погоди, не знаючи, що хліб або постіль“. „Але круки кормили мене в пустині“. Дупло в дереві служило для мене притулком“. Тим способом він продовжав свою утечу, аж в кінци знайшовся між Індіянами, у котрих з'єднав собі прихильність і любов, навчаючи їх правди Христової.

По довгих місяцях своєї мандрівки по первобутних лісах, він опинився наконєць у берегів Нарагансет Бей і там заснував колонію нового часу, котра в цілому значінню того слова признала право релігійної свободи. Принцип, що служив за підвалину в колонії Роджера Віллямса, був той, „що кожен мав право служити Богу так, як йому його совість наказує“. Його маленька колонія, Род Айленд, котра була місцем охо-

рони для гноблених, побільшалась і процвітала, доки лежачі в її основі правила — горожанська і релігійна свобода — не стались угловим каменем Американської республіки.

В славній старій рукописі, в котрій ті мужі записали основні правила своєї держави — обявлення незалежності — вони говорять: „Ми уважаєм ті правди понятими сами собою; що всі люде сотворені рівними; що Творець наділив їх знаними неабутими правами і що до них належать життє, свобода і досягнення щастя. І конституція в ясних вираженнях potwierджує ненарушимість свободи совісти: Не вважається на ніякі релігійні переконання при занятю якої нибудь державної посади в Сполучених Державах“. Конгрес не повинен ухвалювати ніяких законів дотичних запровадження релігії або закування свободи віроісповідання“.

Ті мужі, що уложили конституцію, признали вічний принцип, що відношення чоловіка до Бога стоїть вище людського законодавства і що він має повне право совісти. Для піддержання тої правди не потрібно було ніякого розумовання: ми в свідомі її в нашій груді. Та свідомість протриває людським законам і зділала непохитними стільки мучеників серед найбільшого терпіння і поломіни. Вони чувствовали, що їх обовязок у відношенню до Бога є вищий від людських постановлень і чоловік не має права до їх совісти. Се є вроджене правило, котрого ніщо не може викоренити“.

Коли в Європейських краях поширилась вість про землю, де кожен може тішитися плодом своєї власної роботи і йти за переконанням своєї власної совісти, тисячі причалили до берегів Нового Світу. Кольонії дуже скоро росли. „Массачусетс особним розпорядженням офірував вільний приют і поміч християнам всякої народности, котрі втікали за Атлантицький Океан, щоби скритись перед війною, голодом або своїми гонителями. І так вигнанці і гноблені законним способом стались гістьми держави“. В протягу двацять літ після першої висадки в Плимут, Нової Англії, стільки ж тисяч переселенців.

Для досягнення того, до чого вони стремили, „вони задовольялись скромним заробітком ощадного і трудолюбивого життя. Вони не хотіли нічого більше від землі, лиш тільки, що їм вистачало на прожиток. Ніякі золоті лучі надії не кидали обманчивого світла на їх стежки. . . . Вони задовольялись повільним, але сталим успіхом їх суспільного ряду. Вони терпеливо зносили в дикому краю всякі недостатки і своїми сльозами і потом лица орошали дерево свободи, доки не пустило глибокі корені в землі“.

Вони держались Біблії, як основи своєї віри, жерела мудрости і освободжаючої грамоти. Її правила приліжно навчали і в дому, і в школі, і в церкві, і плоди її було видно в доброті, ощадности, вдержанности і моральній чистоті. Можна було прожити много літ в Пуританських кольоніях і „не видіти ні одного п'яного, не чути ні одного прокляття і не здібатися ні з одним жебраком“. Се був доказ, що правила Біблії є найліпшим средством заховання народного величія. Слабі і відокремлені кольонії стали союзом могучих держав і світ з здивованнем дивився на мирне процвітаннє церкви без папи і держави без короля“.

Але безнастанно збільшаючіся товпи, котрі горнулись до берегів Америки, дуже ріжнились від тих отців — переселенців. Помимо того, що проста віра і чистота обичаїв далеко поширяли своє навчаюче значіннє і силу, той вплив все таки ставався слабшим в міру того, як помножилось число людей, котрі шукали лиш світської вигоди.

Припяте первими кольоністами постановленнє, що тільки члени церкви мають право голосу або право занимать державні посади, мало погані наслідки. Ті міри були прийняті тільки для того, щоб заховати чистоту держави, але вони зіпсули церкву. В виду того, що релігія була услівем при заняттю державних посад, многі ходили до церкви лиш для світських користей, а серця їх були далеко від віри. І з того вийшло таке, що до церкви ходили невіруючі, а навіть між

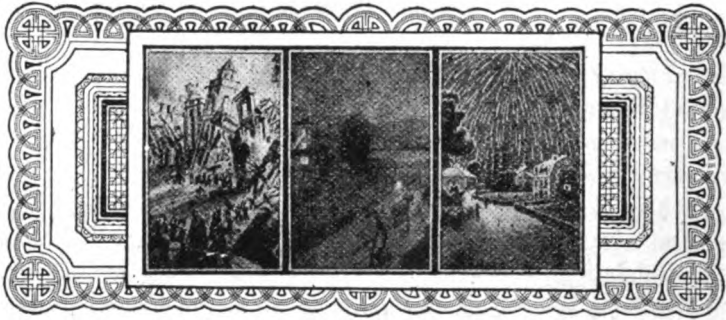
проповідниками були такі, що не тільки придержувались ложного навчання, але і нічого не знали за відновлячу силу Духа Божого. Тим способом знов прийшло до того, як се часто можна бачити в церковній історії від Константина аж до наших часів як небезпечно є будувати церкву помістю держави і покористуватись світською властію для піддержання Євангелія Того, Котрий обявляє: „Царство Моє не од світа сього“. (Поан. 18: 36). Злука церкви з державою, хоч би вона і не значна була, замість того, щоби приблизити світ до церкви, то в дійсності воно так виходить, що тільки церква зближається до світа.

Правило, котрого благородним способом боронили Робинсон і Роджерс Виллямс, що правда є поступова, і що християне повинні прийняти усе те світло, котре їм обявляється в Божому Слові,— було пропущено із виду їх потомками. Протестантські церкви так в Америці, як і в Європі, діставши благословення реформації, не пішли далі дорогою реформи. Хоч від часу до часу і находились вірні мужі, щоби проповідувати нові правди і вказати на закоренені заблудження, однак більшість, подібно як Жиди за часів Христа або сторонників папи із часів Лютра, були вдоволені із того і вірили так, як їх батьки вірили, і жили так, як вони жили. Тому їх релігія знов перевернулася у формальність; заблудження і забобони, котрих би не було, наколи б церква держалась Слова Божого, були задержані і дальше плекані. Таким способом реформаційний дух поступово завмирав аж доки не далась чути потреба реформації в протестантських церквах, так як се було з римською церквою за часів Лютра. Тут також панувала та сама світськість, те саме духовне тупоуміє, і подібна пошана для людських думок, і заміна навчання Слова Божого людськими теоріями.

Широкому поширенню Біблії в первій половині девятнадцятого віку і великому світлу, що тим способом освічало світ, не слідував ніякий відповідний успіх. в пізнанню обявлених

правд або релігії, основаної на досвіді. Сатана не міг, як се було давніше, закрити Слова Божого перед народом; воно находилось у кожного; але щоби достигнути своєї ціли, він многих довів до того, що вони його за мало цінили. Люде не любили досліджувати св. Пасання, продовжуючи приймати ложні толковання і придержуватися наук, котрі не є основані на Біблії.

Коли сатана побачив, що його старання переслідуваннями здавити правду не вдались, він знов придумав плян до згоди, що уже з самого початку дало повід до великого відступлення і засновання римської церкви. Він намавав християн, щоб злучилися разом, хоч і не з поганями, але з такими, котрі, почитаючи предмети сього світа, в дійсности були такі сами, як і поганці, що поклоняються ідолам. Наслідки тої злуки не були менше шкідливі тепер, як давнішими часами; гордість і глупота розвивались під видом релігії, і церкви підпадали зіпсуттю. Сатана продовжав перекручувати науку Біблії, і перекази, погубивши внаслідок міліони людей, запускали глибоке корінне. Церква піддержувала ті перекази і обороняла їх; замість того, щоби боротися за віру, „колись переданої святим“. І так з погордою стали відноситися до великих принципів, за котрі реформатори так много потерпіли.

Г О Л О В А — XVII.

РАННІ ВІСТНИКИ.

Одна з найбільше потрясаючих і найкрасніших правд, об'явлених в Біблії, є другий прихід Христа у славі для звернення великого діла спасення. Для намножуючогося Божого народу, котрий так довго має ходити „в темряві і тині смерті“, обітованне другого приходу Того, Котрий є „життя і воскресення“, і Котрий знов позбирає вигнанців, в дорогоцінню і радісною надією. Головна засада цілої Біблії є та, що Спаситель знов прийде. Від коли наші прародичі Адам і Ева забрались із раю, віруючі надіялись на прихід Обітуваного, Котрий зломить силу нищителя і знов заведе їх до страченого раю. Святи мужі в старині все ожидали приходу месії у славі, як на спасення своїй надії. Енох, семий від Адама, що жив в раю, той, котрий триста літ ходив перед Богом на землі, бачив наперед, що Спаситель має прийти. Він говорить: „Ось, іде Господь із тисячами святих своїх, зробити суд над усіма“. ¹⁾ „Я знаю, Відкупитель мій живе, і він у послідний день підійме з пороку отсю розпадаючуся кожу мою, і я в тілі мойму побачу Бога, я самий побачу Його, мої очи, не очи якогось другого побачать Його“. ²⁾

Прихід Христовий тому, щоби запанувала праведність, воодушевляв святих писателів до внеслих і ентузіастичних висказів. Поети і пророки Біблії при тім уживали слів, палаючих небесним огнем. Псалмист співає про силу і во-

¹⁾Юда 14, 15.

²⁾Иов 19: 25-27.

личіє Ізраїльського царя: „Із Сиона звершеної красоти засіяв Бог, Бог наш прийде, і не буде мовчати. . . Кличе він небо і землю на суд народу свого“. *) „Да звеселиться небо і во- радується земля! . . . перед Господом, бо він іде судити зем- лю. Він буде судити круг земний в справедливості і народи у вірності своїй“. (Псал. 96: 11-13).

Пророк Ісаія сказав: „Та мерці твої оживуть, устануть мертві тіла! Оживайте, веселітесь, що в порох лягли; бо ро- са в тебе, — роса, що живить правцю, і земля викине по- мерших“. *) „Потоптана буде смерть во всі віки і повтірас Господь сльози з усіх лиць, і здіме ганьбу з свого люду по всій землі, от як говорить Господь. І скажуть того дня: Ось він наш Бог! на його ми вповали, й він спасе нас! Ось, він Господь, на його ми вповали, то й радуватись і веселити ме- мось спасеннем його“. (Ісаія 25: 8, 9).

І пророк Аввакум також у своїму видінню бачив Його явлення: „Колись прийшов Бог від Теману, Святий — від Паран-гори. Покрила небеса величність його і славою спов- нив він землю. Сяєво її, як сонце світило“. Ступив він, зем- ля струсилась; глянув — і затремтіли народи; розпались го- ри вічні, первовічні узгір'я позападались; дороги його вічні. „Коли ти, неначе всіх був на коні твої, і на колесниці ратую- чі? „Вглядівши тебе, затрусилась гори водні. . . безодня застогнала голосно і неначе зняла руки в гору. Сонце і мі- сяць зупинились на своєму місці перед сясвом літаючих стріл твоїх“. „Ти виступив на ратунок твого народу, на під- могу помазанникови твому“. (Аввакум 3: 3, 4, 6, 8, 10-13).

Коли Спаситель вже мав розійтись із Своїми учениками, Він потішав їх в їх смутку і заленив їх, що Він знов прийде: „Нехай не трівожиться серце ваше“. „В дому Отця мого осель багато. Колиб ні, сказав би вам: Ійду наготовити міс- це вам. І, як пійду та наготовлю вам місце, знов прийду і прийму вас до себе“. *) „Як же прийде Син чоловічий у сла- ві своїй, і всі святі ангели з ним, тоді сяде він на престолі сла- ви свої, і зберуться перед Него всі народи“. Мат. 25: 31-32.

*) Псал. 50: 2-4.

*) Ісаія 26: 19.

*) Йоан 14: 1-3.

Ангели після вознесення Христа, що находились на Оливній горі, повторили ученикам обітування Його другого приходу: „Сеї Ісус, узятий од вас на небо, так прийде як виділи ви Його сходячого на небо“. *) „Сам бд Господь з повелінням, з голосом архангелським і з трубою Божою зійде з неба“. †) Пророк з острова Патмоса говорить: „Ось, іде з хмарами, і побачить Його всяке око“. (Одр. 1: 7).

Около Його приходу скупляється вся слава того часу: „Аж до часу новонастання всього, що глаголав Бог устами всіх святих Своїх пророків од віку“. †) Тоді довге і непереривне пановання зла буде сокрушене, „і царство світа стало царством Господа нашого і Його Христа, і царювати ме по вічні віки“. †) „Бо явиться слава Господня, і побачить всяке тіло спасенне од Бога, так бо сказали уста Господні“. „Як земля бо видає вроджай свій... так Господь Бог виявить справедливість і славу перед усіма народами“. „Одного часу буде один Господь Саваофт величним вінцем і короною слави для останків свого народу“. (Іс. 40: 5; 61: 11; 28: 5).

Тоді миролюбиве давно желанне царство Месії буде воздвигнене поїд ціле небо. „От так потішить Господь і Сиона, потішить всі розвалища Його, і оберне пустиню Його у рай, і степ Його в сад Господень“. „Красота Ливану буде її дана, розкіш Кармеля і Сарону“. „Не будуть уже тебе звати покидкою, не будуть звати край твій пустинею, а звати муть тебе: Ласкавість моя на ній, а країну твою — замужня... і як той жених радіє своєю княгинею, так буде Бог твій утішатись тобою“.

Другий прихід Христа буде на всякий час надією правдивих Його послідувателів. Обітування Спасителя при прощанню на Оливній горі, що Він прийде по другий раз, освітило ученикам будучність і наповняло їх серця радістю і надією, котрих не могли здавити ніякі гризоти або терпіння. Серед переслідовань і гонення „явлення великого Бога і чашого Спасителя Ісуса Христа“ було їх „блаженною надією“. Коли Солунські християне смутилися при похоронах своїх

*) Діян. 1: 11.

†) Діян. 3: 21.

*) 1 Сол. 4: 16.

†) Одр. 11: 15.

возлюблених, ап. Павло, їх учитель, показав їм на воскресенні мертвих, котре має наступити з приходом Христа. Тоді мертві в Христі воскреснуть і разом з живими будуть підхоплені в хмарах на зустріч Господеви на воздух. „І так“, говорить він, „завсігди з Господом будемо. Тим же втішайте один одного словами сими“. (1 Сол. 4: 16-18).

На скалистому острові Патмосі улюблений ученик чує обітованне: „Ось, прийду незабаром!“ і його горяче желанне виражається в молитві церкви у всіх її скитаннях: „О, прийди, Господи Ісусе!“ (Одкр. 22: 17-20).

Із тюрми, костра і вісілниць, де святі і мученики свідкували за правду, дається чути через всі ті століття аж до нас вираження їх віри і надії. Оден із тих християн говорить: „Будучи певними, що Христос лично воскресне а і вони також в часі Його приходу вони погарджали смертю і стояли вище неї“. Вони були готові зійти в могилу, „щоби воскреснути освободженими“. Вони ожидали Господа „в облаках небесних во славі Отця“, „Котрий мав принести праведним час царства“. І Вальденці мали ту саму віру. Вיקліф також дивився на прихід Спасителя як на спасення церкви.

Лютер сказав: „Я вірю в те, що Господь скорше прийде як за три літа. Бог не хоче і не може дальше терпіти такого безбожного світа“. „Великий день вже не далекий, в котрому безбожне царство буде повалене“.

„Тому перестариліму світу вже скоро прийде кінець“, говорить Меланхтон. Кальвін наминає християн, щоб не були нерішучими, горячо желяючи приходу дня Господнього, як найбільшого спасительного із всіх днів“. Він говорить: „Ми повинні жаждати Христа, шукати Його і думати про той великий день, що має наступити, в котрому Господь покаже вповні славу Свого царства“.

„Чи наш Господь Ісус не возніся на небо в людському тілі?“ сказав Накс, шкотський реформатор, і чи Він не має вернутись? Ми знаємо, що Він вернеться, і то в невдовгим

часі“. Ридлий і Латимер, обидва віддавши своє життя за правду, з вірою дивились на прихід Христа. Ридлий писав: „Світ без сумніву приближається до свого кінця — тому я вірю і для того говорю. Будем кликати нашого Спасителя Ісуса Христа разом з Іоаном, слугою Божим, в нашому серці: „Прийди хутко, Господи Ісусе!“

Бакстер говорить: „Роздумування про прихід Господа для мене в дуже дорогим і наповняє мене радістю“. Тішитись Цього приходом і надіятись на него, се діло віри і характер Цього святий“. „Наколи смерть — послідний ворог, котрий має бути знищеним при воскресенню, то ми можем навчитись із того, з якою твердою вірою ми повинні ожидати другого приходу Христа і молитися за те, щоб наступила цілковита і рішуча перемога“. Се в той день, котрого всі віруючі повинні очікувати, на него надіятись і уповати, як на здійснення всього діла їх спасення, всякого желання і стремлення їх душі“. Дай Боже, щоб скоро настав той благословенний день!“ Така була надія апостолської церкви, „церкви в пустині“ і реформаторів.

Пророцтво предсказує не лиш ціль другого приходу і як він наступить, але показує також на ознаки, по котрих можна пізнати, що він вже недалеко є. Ісус говорить: „І будуть ознаки на сонці, й місяці, й зорях“. *) „Тільки ж у ті дні, після горя того, сонце померкне, й місяць не давати ме світла свого, і зорі з неба падати муть, і сила, що на небесах, захитаются. І тоді побачать Сина чоловічого, грядущого на хмарах, з силою великою і славою“. (Марка 13: 24-25). В Одкриттю слідючим способом описуються перші ознаки, попереджаючі другий прихід Христа: „Трясення велике сталося, і сонце стало чорне, як верета волосінна, а місяць став, як кров“. (Одрк. 6: 12).

Ті ознаки видні були до кінця чотирнацятото віку. Пророцтво се сповнилось, коли в 1755 році наступило страшне

*) Лука 21: 25.

трясенне землі, яке коли тільки було. Хоч і загально знане, як Лисабонське землетрясінне, воно однак поширилось на більшу часть Африки і Америки. Воно було помітне в Гренландії, в Західних Індіях і на острові Мадейра, в Швеції і Норвегії, Великобританії і Ірландії. Воно далось чути на земній поверхні, обіймаючої чотири мільони квадратних англійських миль. В Атриці так сильно земля тряслась як і в Європі. Більша часть Альгерії зістала знищена і недалеко від Мороко одна місцевість, що на ній жило вісім до десяти тисяч народу, запалась у землю. Море заляло бережні міста Іспанії і Аюрики і спричинило тим велике знищення.

В Іспанії і Португалії страшно тряслась земля. В місті Кадесі прибуваючі філі, так кажуть, були шістьдесять стіп високі. Гори, „самі найбільші в Португалії, страшно тряслися, так сказати, од самого низшого їх основання. Верхівя декотрих із них тріскалися і чудним образом розривувались і розривалися, при чім неліченні з них маси були повергнуті в окружуючі їх долини. Кажуть, що навіть поломів виходив із сих гір“.

В Лисабоні дався чути підземний гук, земля затряслась і більша часть міста завалилась. За яких шість минут згнуло шістьдесять тисяч людей. Море з початку відступило, лиш мілізна остала, а опісля знов приплило і піднялось на п'ятьдесять стіп вище свого звичайного уровня“. Наслідком сей катастрофи в Лисабоні зістали прибережні мури, дуже коштовні, бо побудовані з чистого мармуру, погружені у морі. Многочисленна товпа народу зібралась тут ради безпеки, де їх не могли досягнути падаючі відломки, але нараз прибережже зі всіми людьми, що на ньому находились, погрузилось у воду і ні оден із трупів не показався на поверхні.

Після підземного гуку і потрясення всі церкви і монастирі, майже всі більші публичні будівлі і четверта часть всіх

домів завалились. Менше більше в дві години пізніше у всіх частях міста зачало горіти, і огонь бушував через три дні з такою силою, що місто цілковито було спустошене. Землетрус наступив в празничний день, коли церкви і монастирі переповнені були людьми, із котрих тільки небагато уратувались. Перестрах народу не дасться описати. Ніхто не плакав, таке було велике нещастя. Перестрашені люде лиш бігади тут і там, як би розуми потратили, били себе в груди і кричали: „Misericordia! Вже настав кінець світу!“ Матері забули про свої діти, бігаючи з хрестами. На нещастя многи із них забігли до церкви, щоби скритись. Але надармо ниставляли святі дари; надармо бідні сотворіння чепались руками вітарів, хрестів, священників, бо всі разом погинули на місці. „Дев'ятдесят тисяч душ, після обчислення, згнуло в тому нещасному дні“.

В двацять літ пізніше появилсь слідуючий знак — затьмінне сонця і місяця. Сей факт є ще тим важнійшим, що се сповнилося в означений час, так як предсказано було. Спаситель в своїй бесіді з учениками після описання довгого періоду горювання церкви — 1260 літ папського переслідування, про котрі сказано, що ті дні будуть скорочені — споминає про звісні події, котрі стануться перед Його приходом, і назначає час, коли має случитись перша із них: „Тільки ж у ті дні, після горя того, сонце померкне, й місяць не давати ме світла свого.“ *) Ті 1260 днів або літ скінчились в 1793 році. Чверть віку до того переслідування зівсім устали. Після того гонення, як Христос каже, сонце померкне. І 19 мая, 1780 року се пророцтво сповнилось.

„І так у дні 19 мая, 1780 року наступило невитолковане помраченне всього видимого неба і атмосфери Нової Англії, як найбільше таїнственне явлення природи“.

Очевидець, живучий в державі Массачусетс, Сполучних Держав, описує сю подію в слідуючий спосіб:

„Ранком сонце зійшло ясно, але невдовзі воно зачало меркнути. Хмари поступенно начали опускались, ставалось

*) Марка 13: 24.

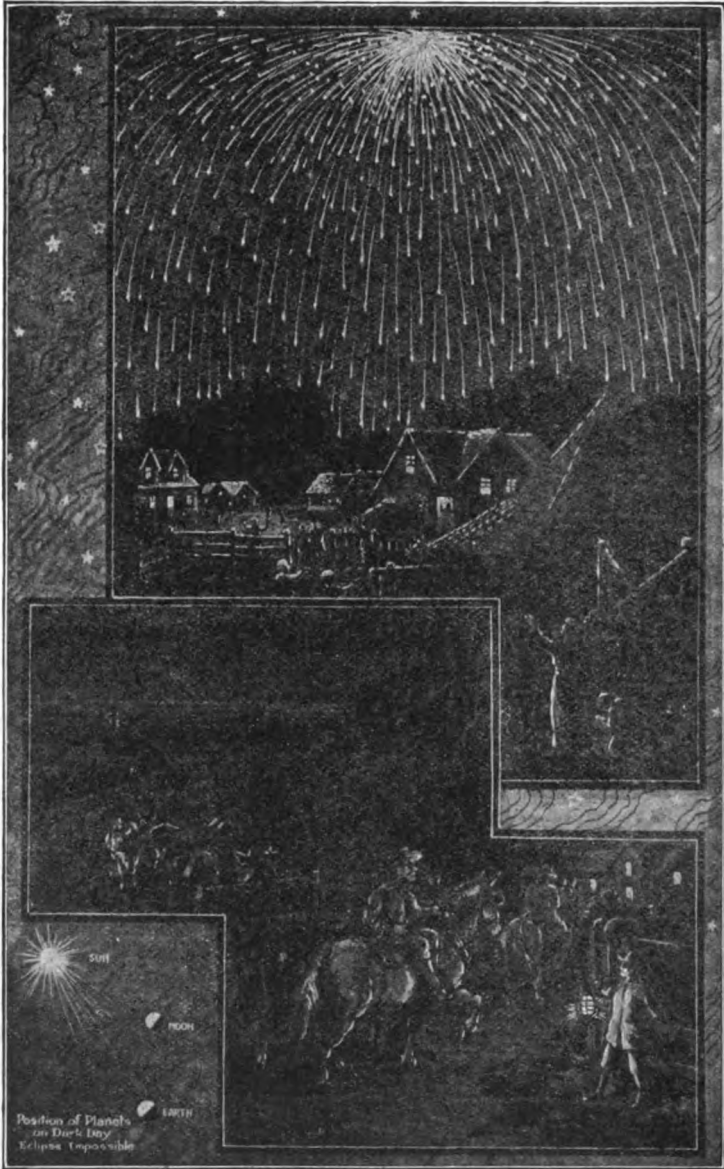
темнійше, блискало, греміло і зачав дощ падати. Около дев'ятої години хмари зачали уступати і зачали прибирати бронзово-жовто-мідяну фарбу, так що земля і все, що на ній було: скали, дерева, будинки, вода і люде виглядали зовсім відмінно при тому свого рода тайному освіченню. За кілька минут, чорні, тяжкі хмари покрили ціле небо з виїмкою вузької смуги на горизонті, і зробилось так темно, як звичайно бував літом о дев'ятій годині вечером. . .

Великий страх овладів людьми. Жени стояли у дверий і дивились на темний світ, чоловіки їх вертались з полевих робіт до дому; столяр лишав свою робітню, коваль свою кузню, купець свою торговлю. Школи замикались і дрожачі зі страху діти бігли до дому. Подорожні просились на ніч до найближшої хати. Що се значило? питали одні других з дрожачими губами і серцем. Здавалось, що велика буря надходить або вже настав кінець всьому.

Позасвічували свічки, а огонь на коминках горів так ясно, як підчас темної осінньої ночі. . . Кури сідали на банти і засипляли, худоба повертала до дому і мукала, жаби квакали, пташки співали свої вечірні пісні, і лилики зачинали літати, як в ночі. Але люде знали, що ще не настала ніч". . .

Доктор Натаїл Виттокер, проповідник при Салимській церкві, держав Біблійні бесіди в галі зібрань, і твердив в своїй проповіді, що тая темрява не є природна. І в многих других місцях були також зібрання і тексти для проповіді вибрано виключно такі, котрі вказували, що тая темрява відповідав Біблійному пророцтву. . .

По одинацятій годині було так темно, що не можна було розпізнати на годиннику, котра година, і без світла в хаті не можна було нічого робити. Темрява поширилась дуже далеко. На схід вона сягала аж до Фалмаус, на захід досягла аж до Коннектикута і Албани, на полудне була помітна вздовж морського берега, а на північ так далеко, як Американські держави сягають". . .

Ознаки Христового приходу.

Після тої великої темряви того дня небо одна або дві години перед заходом сонця місцями було ясне; сонце знов показалось, хоч ще було закрите темною і густою мракою. А в ночі було так темно, як і за дня, і хоч був тоді повний місяць, однак не можна було розпізнати і одного предмета без штучного світла, лучі котрого від сусідних домів і других місць світили, як би через Єгипетську темряву, майже непрониєливу. Оден із очевидців того явища говорить: „Після моєї думки, більшої темряви не могло бути навіть тоді, наколи б всі світлячі небесні тіла закрив чимсь не проникнутим, або наколи б їх зовсім не було. Хоч о дев'ятій годині вечером зійшов повний місяць, то він ніяк не міг розігнати тої смертельної тіни. Після півночі мрака щезла, і коли показався місяць, то виглядав, як кров.

День 19 мая, 1780 року називається в історії як „Темний день“. Від часу Мойсея не було еще такої темряви. Описане того випадку очевидцем є лиш відголосок слів Господніх, записаних пророком Йоїлом двацять п'ять віків до їх сповнення: „Сонце обернеться в темряву, а місяць у кров перед тим, ніж настане день Господень, великий і страшний“. (Йоїла 2: 31).

Христос приказав Своїму народови звертати увагу на ознаки Його другого приходу і радуватися при виді предтечів грядущого царя. Ось Його слова: „Як же зачне се діятись, випростуйтеся і підіймайте голови ваші, бо наближилось викуплення ваше“. Він звертає увагу Своїх послідувателів на розвиваючися весною дерева і сказав: „Як розпукуються вже, бачивши сами розумійте, що вже близько літо. Так і ви, коли побачите, як се станеться, знайте, що близько царство Боже“. (Лука 21: 28, 30, 31).

Однак коли гордість і формалізм в церкві витиснули духа покори і побожності, любов до Христа і віра в Його прихід охолонули. Визнаючий Бога народ, застрягнувши у світськості і проникнутий жаждою розкішного життя, осліп у

відношенню до науки Христової і ознаків Його другого явлення. На навчання про другий прихід Христовий не звертано уваги, а слова із св. Писання, що говорять за те, перекручено або фальшиво толковано, так що в більших случаях легковажено їх або зовсім забувано за них. А найбільше се діялось по Американських церквах. Свобода і вигідне житте, котрими користувались всі класи суспільности, стремління до багатства, жажда наживи гроша і погоня за славою і силою довели людей до того, що інтересувались лиш сим життем, відкладаючи на далеку будучність торжественний день, в котрому теперішній порядок річий закінчиться.

Коли Спаситель говорив послідувателям Своім про ознаки Його другого приходу, Він спіснув про відпаденне, котре станеть перед самим Його приходом. У той час, подібно як за часів Ноя, покажеться той діяльний дух до світських підприємств і жажда розкішного життя — вони їли, пили, купували, продавали, садили, будували, женились і виходили заміж“, при чим забували Бога і будуче життя. Тих, що жили у той час, Христос наминає словами: „Остерігайтеся ж, щоб часами не обтягчались ваші серця прожорством, та пиянством, та журбою життя сього, і щоб несподівано на вас не постиг день той. І так бодрствуйте, по всяк час молячись, щоб удостоїлися втекти від того всього, що має статись, і стати перед Сином чоловічим“. (Лука 21: 34, 36).

Стан церкви того часу характеризується словами Спасителя в Одкровенню: „Ти маєш імя, що живеш, а мертвий вси“ І до тих, що не хочуть вийти із свого рівнодушного обезпечення Він звертається з торжественним остереженням: „Коли ж не чувати меш, прийду на тебе, як злодій, і не знати меш, якого часу прийду на тебе“. (Одр. 3: 1-3).

Люде повинні звернути увагу на небезпеку, щоб вони пробудились і приготувались до торжественної події в звязі із закінченням часу досвідчень. Пророк Божий заявляє: „Бо то великий і страшний день Господень — хто видержить йо-

го?“ ¹²⁾ Хто встоїть, коли явиться той, про котрого пророк свідкує: „Не твоїм чистим очам дивитись на лиходійства, не тобі приглядатись угнітанню!“ ¹³⁾ До покликуючих: „Боже мій, ми ж тебе знаємо!“ (Осія 8: 2), але нарушуючим Його закон, слідує за чужими богами, даючи в своєму серці місце беззаконію і любячи стежки несправедливості, — для них день Господній буде „пільною, що не ма в ньому просвітку“. ¹⁴⁾ „І буде того часу, я обшукаю з світлом увесь Єрусалим, і скараю тих, що, мов на дріжджах, сидять собі безпечно, та мовляють у серцях своїх: Господь не робить ні добра ні зла“. ¹⁵⁾ „Я скараю люд за зло, і безбожників за їх беззаконня; зроблю кінець гордині пишних, і впокорю надутих гнобителей“. (Ісаія 13: 11). „Ні срібло їх, ні золото їх не зможе вратувати їх у день гніву Господнього, і попадуться багатства їх у здобич, а дома їх обернуться в пустки“. (Софон. 1: 18, 13).

І дивлячись на се застрашаюче время, пророк Єремія воскликнув: „Ой утробо ж моя, утробо! смуток в глибині серця мого, трівожиться в мені серце моє... ти бо чувш, душе моя, трубний гук, боевий галас. Нещастє за нещастєм“. ¹⁶⁾ „День гніву буде день той, днем смутку і тіснечі. днем розбурювання і пустошення, днем мраки і темряви, днем хмари і мгли, день гукання труби і воєнного крику“. ¹⁷⁾ „Наступав день Господень, день гніву палкого, щоб обернути землю в пустиню і вигубити грішників на ній“. (Ісаія 13: 9).

Ввиду того великого дня Слово Боже торжественним і переконуючим способом взиває народ Господній збудитися з духовної сплячки і стати перед ним в покорі і покаянню: „Затрубіте трубою в Сионі; вдаряйте на тривогу на святій горі моїй; нехай стрепенеться все, що живе на землі, бо надходить день Господень, він уже близько — визначіть піст, і оповістіть святочні збори. Зберіть народ, скличте збори, побирайте старих, дітей і немовлят при грудях; нехай вийде жених із своєї світлиці і молода із своєї комори. Між двором

¹²⁾ Йоїла 2: 11. ¹³⁾ Аввак. 1: 13. ¹⁴⁾ Амоса 5: 20. ¹⁵⁾ Соф. 1: 12.

¹⁶⁾ Єрем. 4: 19, 20.

¹⁷⁾ Соф. 1: 15, 16.

і жертівником нехай заплачуть священники“. „Та тепер ще говорить Господь: Обернітесь до мене всім серцем в пості, в плачу і у жалі. Роздирайте серця ваші, а не одежу, і навернітесь до Господа, Бога вашого, він бо благий і милосердний, довготерпеливий і вірно милуючий“. (Йоїла 2: 1-18).

Велике діло реформи повинно бути звершене, щоби приготувати народ, щоб міг встояти в день Господній. Бог бачив, що многі із народу, визнаючи Його, не уповали на вічність, і Він в своєму милосердію готовий був післати їм вість перестороги, щоби пробудити їх із спячки і щоб були готові, як Господь прийде.

Ту пересторогу ми находимо в Одровенню, голова чотирнайцята. Тут описується трояку вість, котру мали проповідувати небесні істоти і зараз за тим слідує прихід Сина чоловічого, щоби збирати люди земні. Перша із тих пересторог говорить за зближаючийся суд. Пророк бачив „Ангела, що летів серед неба, а в нього Євангелія вічна, що мав її благовістувати домуючим на землі, і всякому народови, і родо-ви, і язикові, і людови, глаголючи голосом великим: Бійтеся Бога, і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його; і поклоняйтесь Тому, що створив небо і землю і море і жерела вод“. (Одр. 14: 6, 7).

Та вість містить в собі часть „вічного Євангелія“. Проповідувати Євангеліє не було поручено ангелам, але людям. Святі ангели беруть участь, управляючи тим ділом; вони слідають за великим рухом для спасення людськості, але дійсна проповідь Євангелія на землі звершається слугами Христовими.

Вірні і богодухновенні мужі, слухаючи Слова Божого, повинні оголосити світу сю пересторогу. Се є ті, що звернули увагу на „певніше слово пророче“, звернулись „до світильника, що світить в темному місци, аж день засіє, і денниця зійде в серцях ваших“. ¹⁹⁾ Вони шукали пізнання Божого більше чим скритих сокровищ і вважали, „бо набуток се ліп-

¹⁹⁾2 Петра 1: 19.

ший, як набуток срібла, і хісна з його більш, як із золота“.)¹⁹⁾ І Господь обявив їм великі діла Свого царства. „Довірність Господня для тих, що його бояться, а заповіт його на те, щоб звістити їм“.) (Псал. 25: 14).

Невчені богослови, пізнавши ту правду, занялись єї проповіданням. Наколи б вони були вірними сторожами і пильно та з побожністю досліджували св. Писання, то вони пізнали би час ночі; пророцтва відкрили би їм події, що могли статися тепер. Однак вони не заняли того положення, і вість та була дана більше простим. Ісус говорить: „Ходіть, коли світло маєте, щоб темрява вас не захопила“.)²⁰⁾ Відвертаючися від світла, що їм Господь дав, або погорджаючи ним, вони знаходяться близько них, позістають в темряві. Спаситель говорить: „Хто іде слідом за мною, не ходити ме в темряві, а мати ме світло життя“.)²¹⁾ Кожен з непохитним наміреннем, що старається сповнити волю Божу, звертаючи увагу на світло дане йому, дістане ще більше світло. Для тої душі зійде зірда небесного світла, щоб показати її цілу правду.

В часі першого приходу священники і книжники, котрим було поручено Слово Боже, могли розрізнити ознаки часу і проповідувати явлення обітуваного. Пророцтво Михея вказує на місце родження.²²⁾ Даниїл означив час його приходу. (Дан. 9: 25). Бог поручив ті пророцтва жидівсьми провідникам. Вони не могли оправдуватися, що вони не знали і не проповідували народови, що Мойсей прийде. Їх незнання було гріховним недбалством. Жиди ставили пам'ятники для убитих пророків Божих, між тим як вони почитанням великих мужів землі віддавали честь слугам сатани. Будучи в безнастанній борбі за посади і власть між людьми, вони випускали із виду небесні почести, котрими Цар небесний предлагав їм.

Старшина жидівська повинна була з більшим заінтересованнем слідити за місцем, часом і обставинами тої найбільшої події в історії — приходу Сина Божого для спасення

¹⁹⁾ Прип. 3: 14. ²⁰⁾ Иоан 12: 35. ²¹⁾ Иоан 8: 12. ²²⁾ Мих. 5: 2.

людства. Весь народ повинен бути на сторожі і очікувати, щоб бути першим між витаючими Відкупителя світа. А ось в Вифлеземі двох умучених подорожних з Назаретських гір ішли по довгій вузькій вулиці, прямуючи до найдалшої східної часті міста, надармо шукаючи собі місця, де би могли спокійно переночувати. Ніякі двері не отворились, щоби впустити їх. В нужденній стаєнці, збудованій для худоби, вони нарешті знайшли притул, і тут народився Спаситель світа.

Небесні вістники бачили славу, котру Син Божий розділяв з Отцом, як ще світа не було, і вони приліжно слідили за Його приходом на землю, як найбільше радісною подією для всіх народів. Ангели були назначені, щоби ознаймити веселу вість тим, що були готові прийняти її і з радістю поширяти її серед жителів землі. Христос унижив себе, прийнявши людську природу; Він переніс безконечну міру терпіння, даючи Свою душу як жертву за гріх. Але ангели хотіли, щоби Син Всевишнього навіть в Своїм униженні явився перед людьми з достоїнством і славою, відповідно до Його характеру. Чи зберуться великі сьвіті в столиці Ізраїля, щоби повітати Його прихід? Чи представлять Його ангели очікуючій товпі?

Ангел приходить на землю, щоби бачити, хто приготувався для прийняття Ісуса. Але він не бачить ніяких знаків приготування. Він не чує радісних голосів, ні торжества, що настає час приходу Месії. Ангел через короткий час кружить над вибраним городом і храмом, де в протягу соток літ обявлялась Божеська присутність, но і тут находить ту саму рівнодушність. Священники у своїй гордості і пишності приносять нечисті жертви в храмі. Фарисеї грімко промовляють до народу або моляться в голос на рогах вулиць, хвалячи себе. В царських палатах, на філзофських зібраннях, в школах рабинів ніхто навіть і не думає про чудесний прихід, котрий наповняє ціле небо хвалою і славословієм, що Спаситель людства вже має явитися на землю.

Ніхто не доказує, що люде ожидають Христа і ніхто не готовиться прийняти Князя життя, Небесний вістник здивований; він готовий з недоброю вістю повернути на небо, аж нараз замічає пастухів, котрі ночью пасуть свої стада. Вони, дивлячись на усіяне звіздами небо, роздумують о пророцті Месії, Котрий має зійти на землю. Тут люде готові прийняти небесну вість. І нараз приходить до них ангел і приносить їм радісну новину. Небесна слава наповняє всю долину, являється велике множество ангелів і, як би ся радість за велика була для одного вістника, щоби принести її із неба, множество голосів лучаться в похвальній пісні, котру колись будуть співати всі спасені: „Слава на вишинах Богу, а на землі впокій, між людьми благоволенне“. (Лука 2: 14).

О, яка наука кривється у тій чудній повісті із Вифлєма! Як вона ганить нашу невіру, нашу гордість і нашу зарозумілисть. Як вона остеригає нас бути на сторожі, щоби ми внаслідок своєї заслуженої нагани, рівнодушія не пропустили би случаю розпізнати ознаки теперішного часу і тому не пізнали би дня нашого посіщення.

Не тільки на вершках Юдеї, лиш між простими пастухами ангели нашли людей; котрі приготувались до прийняття Месії. В поганському світі також були такі, що очікували Його; се були багаті і благородні мудрці, філософи із далекого сходу, природознавці, чорнокнижники, пізнавші Бога в ділі рук Його. Із жидівського писання пони довідалися про звізду, котра повинна зійти від Якова, і з радістю очікували приходу Того, Котрий не тільки мав бути утіхою Ізраїля. але також і „світло на откритте поганам на спасенне до краю землі“. ²³⁾ Вони шукали світла, і світло з Божого престола освітило їх стежку. У той час, як священники і книжники Єрусалимські, законні хранителі і толкователі правди, були окутані тьмою, післана з неба звізда допровадила тих чужосторонців на місце родження новородженого Царя.

„Для ждучих Його“ Христос „удруге явиться не для очищення гріха, а . . . на спесенне“. ²⁴⁾ Вість про родженне Спа-

²³⁾ Лука 2: 32.

²⁴⁾ Жид. 9: 28.

сителя як і вість про Його другий прихід не була поручена провідникам народу в ділах релігії. Вони не заховали свої звязи з Богом і відкинули світло небесне, тому вони не належали до тих, про котрих ап. Павло говорить: „Ви ж, браттє, не в темряві, щоб той день як злодій захопив вас. Усі ви сини світла і сини дня; ми не сини ночі або тьми“. (1 Сол. 5: 4-5).

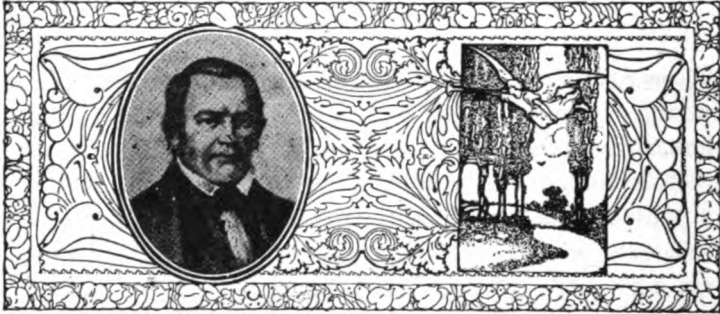
Сторожа на стінах Сионських повинна бути перва, щоб прийняла добру новину про прихід Спасителя, перва, котра повинна проголосити, що Він вже тут, перва, що мала остеречи народ, щоби він приготувався до Його прийняття. Але вони жили собі спокійно, мриючи про спокій і безпеку, підчас коли народ не переставав грішити. Ісус порівнював Свою церкву з безплідною смоківницею, з гордими і пишними листями, без дорогоцінного овочу. Він найшов хвастливе захованне релігійних форм, у той час коли у них не було правдивої покори, покаяння і віри, що лиш могло зділати їх служенне богоугодним. Замість плодів духа були у них гордість, формалізм, хвастівство, самолюбів і угнітанне. Церков що раз більше відступаюча від Бога, закрила свої очі перед ознаками часу. Бог не покидав її і продовжав оказувати Свою вірність у відношеню до неї, але вона відпала від Него і відлучилась від Його любови. Так як люде відказувались заховати услівя, то і обітовання не сповнились для них.

Такі бувають певні наслідки, коли люде не хочуть покэристуватись світлом і свободою, якими нас Бог обдаровує. Наколи церков не іде стежкою Провідіння, що відкривається її, і не приймає того світла, котре дається її, то релігія тоді вироджуєся і стається формалізмом, і дух правдивої побожности щезає. Ся правда нераз повтарялась в історії церкви. Бог жадає від Свого народу діл віри і послуху, відповідаючим благословенням і свободі даним йому. Послух хоче жертви і заключає в собі хрест, і се в причина, чому так много послідувателів Христа, визнаючих Його, не хочуть прийняти

небесного світла і, подібно Жидам в старині, не пізнають часу своїх одвідин. *) Внаслідок їх гордості і невіри Господь зіставив їх самим собі і об'явив Свою правду тим, котрі разом з Вифлеємськими пастухами і мудрцями зі сходу приймали усе світло, даруване їм.

*) Лука 19: 41.

Г О Л О В А — XVIII.

АМЕРИКАНСЬКИЙ РЕФОРМАТОР.

Оден чесний і розумний фармер, доведений до сумніву що до авторитету св. Писання, але хотівши конче пізнати правду, був вибраний Богом лиш на те, щоби іти вперед і проповідувати другий прихід Христа. Подібно многим другим реформаторам, Виллям Миллер у своїй молодости борювався з бідою і тим способом набрав енергії і самоотречення. Члени родини, до котрої він належав, відзначались своєю незалежністю, любовю до свободи, своєю витривалістю і великим привязаннем до вітчизни — прикмети, котрі відбивались в його характері. Його батько був полководцем в революційній армії, і принесені в тому неспокойному часі жертви в борбі і терпіннях свідкують про тяжкі часи в молодечому віці Миллера.

Він відзначився здоровою і сильною будовою тіла, і вже в дитинячому віці показував незвичайні сили. А коли він ставався старшим, то се ще більше показувалось. У него був діяльний і добре розвинений розум і горяче стремління до знання. Хоч Миллер не мав вищого образования, але його любов до знання, його привычка до серйозного роздумовання і бистрота ума все таки зділали з него чоловіка зі здоровим розсудком і загальним знанням. Він був наскрізь моральним і задля його чесноти, господарности і добродійности всюди його любили і поважали. Завдяки своїй енергії і пильности,

він завчасу стався мочим, але не дивлячись на те, він не переставав займатися наукою. Він з успіхом займав різні горожанські і військові посади і дорога до багатства і слави була для него широко отворена.

Його мати була правдиво побожна женщина, і він ще в дитинстві находився під релігійним вражіннем, але в перших літах його зрілости він майже виключно попав в товариство дійств, вплив котрих на підставі того факту, що вони по більшій часті були добрими горожанами і чоловіколюбчячі та добродійні люде, був тим сильніший. Серед християнських закладів, між котрими вони жили, їх характер до певної степені мав відпечаток всього, що їх окружало. Їх гарні прикмети, що приносили їм поважанне і довіре, були плодом Біблії, але ті добрі дари були так поперекручвані, що вони мали вплив, супротивляючийся Слову Божому. Завдяки зносинам із ними, Миллер дійшов до того, що присвоїв собі їх думка. Толкованне Біблії тими часами представляло трудности, як йому видавалось, непоконаними, і його нова віра, лишаюча Біблію на стороні, не давала йому нічого лучшего, щоб заняло її місце, і він був далекий від того, щоби бути вдоволеним. Однак він в протягу близько двацяти літ держався тих думок. Але коли йому було трицять чотирі літ Дух Божий вплинув на його душу і його охватило чувство глибокої свідомости свого гріховного положення. У своїй вірі він не находив ніякого запевнення щасливого позагробового життя. Будучність представлялась йому мрачна і тавмнича. Що до його думок того часу він опісля говорить:

„Думаючи про знищення, я вздрігався і ставало мені страшно. Лична відвічальність була певною погибелю для всіх. Небо над моєю головою виглядало мені як мідь, а земля під моїми ногами, як желізо. Вічність — чим же вона є? І смерть — чому вона є? Чим більше я хотів вникнути у те, тим більше я віддалявся від доказів. Чим більше я думав про те, тим темніші були мої заключення. Я старався по-

кинути ті думки, але я не міг. Я дійсно був нещасливий, але не міг поняти причини. Я нарикав і жалувался, і сам не знав чому. Я переконався, що десь мусить бути помилка, але не знав, де її шукати. Я горював, однак без надії“.

В такому положенню він пробув кілька місяців. „Нараз“, говорить він, моїй душі представився характер Спасителя. Мені здавалось, що повинна бути істота, така добра і милосердна, сама себе даюча в жертву примирення за наші гріхи. Зпочатку я почув, яка велика любов мусить бути у такої істоти, і уявив собі, що я міг би кинутися йому в обійми і уповати на його милість. Але зайшло питання: Як можна доказати, що є така істота? Я переконався, що крім Біблії не ма ніякого доказу існування такого Спасителя, або будучого життя“.

„Я бачив, що властиво Біблія вказує на такого Спасителя, якого мені треба було, і я не мало змішався, як небогодуховенна книга може містити в собі правила, щоб були як раз придатні для грішного світа. Я мусів признати, що лиш св. Писання може бути тою богодуховенною книгою. Воно зділалось моєю потіхою і в Ісусі Христі я найшов приятеля. Спаситель стався для мене „лучше десяти тисяч других“, і св. Писання, з початку темне і суперечне, тепер зділалось світильником ноги моєї і світлом стежки моєї. Моя душа успокоїлась і я був вдоволений. Я переконався, що Господь Бог є скалою посеред океану життя. Біблія тепер головним предметом моєї науки, і я міг сказати по правді, що досліджував її з великою радістю. Я знайшов у ній таке, що мені ніколи за те не говорили. Я дивувався, як я перше не міг бачити всієї краси і величчя і дивувався тому, як я міг коли-нібудь противитися їй. Я всьо знайшов у ній, що тільки бажало моє серце, спасенне средство для всякого душевного горя. Я вже стратив охоту читати другі книжки і всім серцем стремився набрати мудрости від Бога.

Тепер він перед всіма визнавав ту віру, котрою перше погорджував. Його невіруючі товариші при кожному случаю

нагадували йому ті докази, з котрими він часто виступував проти св. Писання. Тоді він ще не був приготований до того, щоби відповісти на те, але прийшов до заключення: „Наколи Біблія є обявленнем від Бога, то вона повинна згаджатися сама з собою, і наколи вона є наукою для чоловіка, то повинна бути приновлена до його умових здібностей. Він постановив вивчити св. Писання сам для себе, щоб бути певним, чи ті суперечности, які находять у ній, не дадуть погодитися одні з другими.

Стараючись уєунути всякі наперед повзяті думки, він без всяких обяшень поривнував лиш тексти Писання. Він зачав студювати Біблію правильно і сестематично, начавши від Битія і, читаючи стих за стихом, він не позволив собі іти дальше, доки він не порозумів усього до тої степені, що в нього розсіялися всякі сумніви. Коли він находив яке-нибудь не ясне місце, то він звичайно поривнував його з всіми другими місцями, котрі відносилися до того предмету. При досліджуванню осібних текстів Писання всякому слову придавалось належне значінне, і если його думки годилися зі всіми побічними текстами, недорозуміння щезали. Так бувало завжди; коли йому траплялись незрозумілі місця, він находив обяшення для них в якій-нибудь другій части св. Писання. При досліджуванню Слова Божого він щиро молився, щоб його Бог просвітив, і ставало ясным те, що перше було темним. Він пізнав правдивість слів псалмиста: „Обявлене слово твоє просвічує, дає зрозумінне людям простодушним“.¹⁾

З надзвичайним заінтересованнем він студював книгу пр. Даниїла і Одкровення, уживаючи тих самих правил при толкованню як і при других частях св. Писання, і дуже утішався, коли довідався, що пророчі символи можна порозуміти. Він бачив, що пророцтва, по мірі того, як вони сповнились, сповнились зовсім, як мало бути. Всі ті символи, образові вираження і т. п., можна було обяснити або в їх безпосередній звязи, або і слова виражені в них, більше в подробицях обяснялись в других місцях, і тим способом могли бути

¹⁾ Псал. 119: 130.

зовсім зрозумілі. Він говорить: „І так я переконався, що Біблія є система об'явлених правд, так ясна і проста, що хто би не держався її, навіть невіруючі не можуть блудити. Досліджуючи великий пророчий ланц, огниво за огнивом, крок за кроком, його старання увінчались успіхом. Ангели небесні руководили його думками і об'являли Слово Боже так, що він добре міг порозуміти.

Судячи по тому, що пророцтва мають сповнитися в будучині, так як вони вже сповнились в минувшині, він прийшов до того переконання, що загальна думка про духовне правління Христа, — земне тисячлітнє царство до наступлення кінця світа — не potwierджується в Божому Слові. Се навчання, вказуюче на тисячлітнє царство покою і справедливости до личного другого приходу Господа відклало далеко страх дня Господнього на будуче. Як би воно собі там не було приемним, то все таки воно противиться науці Христа і Його апостолів, котрі заявляють, що пшениця і кукуль мусять рости разом аж до часу жнив, до кінця світу; ¹⁾ що „лукаві люде та чарівники дійдуть до гіршого“; що „в послідні дні настануть времена люті“; ²⁾ що царство тьми буде продовжати до приходу Господа і повинно бути знищене „духом ус своїх і явленнем приходу свого“. (2 Сод. 2: 8).

Апостолська церква не вірила в навернення усього світа і духового пановання Христового. Се навчання не було звісне між християнами аж під кінець сімнадцятого віку. Як і всяке друге заблудженне так і те мало свої злі наслідки. Після того навчання другий прихід Христа відкладано на далеку будучність, і воно перешкаджало в пізнаванні ознаків, вказуючих, що Він вже близько є. Воно без всякого дійсного заложення привело людей до того, що не боялись нічого і жили собі буцім то безпечно, не дбаючи за те, що треба їм як слід приготувитися до прийняття свого Господа.

Миллер найшов, що св. Писання виразно вказує на личный прихід Христа. Ап. Павло говорить: „Сам бо Господь з

¹⁾Мат. 13: 30, 38-41.

²⁾2 Тим. 3: 13. 1.

поведінням, з голосом архангелським і з трубою Божою зійде з неба“.) І Спаситель обявляє: „І побачать Сина чоловічого, грядущого на хмарах небесних із силою і славою великою“. „Бо, як блискавка виходить із зходу та сяє аж до заходу, так буде і прихід Сина чоловічого“.) Його будуть проваджати всі війська небесні. Син чоловічий прийде во славі Своїй і всі святі ангели з Ним. „І пішли він ангели свої з голосним гуком трубним, і позбирають вони вибраних Його“.
(Мат. 24: 31).

При Його приході умерлі праведники воскреснуть, а живучі праведники переміняться. Ап. Павло говорить: „Всі не впокоїмось, всі ж перемінимось. У хвилину, у миг ока, за останньою трубою — бо затрубить, і мертві повстають нетлінними, і ми попеременяємось. Треба бо тлінному сьому одягнутись у нетлінне, і смертному сьому одягнутись у безсмертє“.) І в своєму посланню до Солунян він після описання приходу Господа говорить: „І мертві в Христі воскреснуть найперше; потім ми, котрі зостанемо живими, в купі з ними будемо підхоплені в хмарах на зустріч Господеви на воздух, і так завсігди з Господом будемо“.
(1 Сол. 4: 16, 17).

Заки не наступить другий прихід Христа Його народ не може увійти до царства небесного. Спаситель сказав: „Як же прийде Син чоловічий у славі своїй, і всі святі ангели з Ним, тоді сяде він на престолі слави Своєї; і зберуться перед Него всі народи; і відлучить Він їх одних од других, як пастух одлучає овець од козлів; і поставить овець по правиці в себе, козлів по лівиці. Тоді скаже цар тим, що по правиці в него: Прийдіть, благословенні Отця мого, осягніть царство, приготовлене вам од основання світу“.) Приведеними місцями із св. Писання ми тут доказали, що мертві поскреснуть нетлінними, а живучі переміняться, коли прийде Син чоловічий. Посредством великої переміни вони будуть готові увійти до царства небесного, так як ап. Павло говорить: „Що тіло і кров царства Божого наслідити не може; і зотлінне незотління не

*)1 Сол. 4: 16.

*)1 Кор. 15: 51-53.

*)Мат. 24: 30, 27.

*)Мат. 25: 31-34.

наслідить“.) Чоловік у своєму теперішньому положенню смертний, тлінний; а царство Боже буде нетлінне, треваюче на віки. Тому він у своєму нинішньому стані не може наслідувати царства. Коли же прийде Ісус, Він одягне Свій народ в безсмерте, і опісля закличе його, щоб завладів царством, наслідником котрого він був до сих пор.

Ті і другі тексти Писання служили для Миллера ясным доказом, що події, що до загальної віри, котрі мали сповнитися до другого приходу Христового, як приміром загальне царство покою і збудованне царства Божого на землі, наступлять аж після приходу Христового. Далі, всі ознаки часу і положення світа відповідали пророчому описанню послідних днів. Він також довідався із св. Писання, котре прилжно і з увагою перестудіював, що назначений час для землі в її теперішньому положеню, приближається до кінця.

„Другий доказ, що вплинув на мою душу“, говорить він, „було літочисленне в св. Писанню. Я винайшов, що предказані події, котрі стались в минувшині, часто мали місце в означеному часі. Напримір, сто двацять літ перед потопом (1 кн. Мойсея 6: 3); сім днів, котрі повинні попереджати сорок днів предказаного дощу (1 кн. Мойс. 7: 4); чотирісто літ поневолення сімени Авраамового (1 кн. Мойс. 15: 13); три дні в сновидіні винара і пекара (1 кн. Мойс. 40: 12-20); сім літ в сновидіні Фараона (1 кн. Мойс. 41: 28-54); сорок літ в пустині (4 кн. Мойс. 14: 34); три і половина року (1 Цар. 17: 1. Дивись також Луки 4: 25); сімдесять літ полону (Ерем. 25: 11); сім часів Навуходонозора (Дан. 14: 13-16); сім сімок (неділь), шістдесят дві сімки і одна сімка, що робить разом сімдесять сімок, визначених для Жидів (Дан. 9: 24-27) — події, котрі сповнились всі так, як було предказано.

Для того, коли він, читаючи Біблію, найшов різні хронологічні дані, котрі, як він се розумів, простирались до другого приходу Христового, він міг дивитися на них тільки як на

*)1 Кор. 15: 50.

„перед тим назначені часи“, котрі Бог об'явив своїм слугам. Мойсей говорить: „Що втасне, то належить Господеві, Богу нашому; що ж відкрите, то наше і дітей наших, по віки“. *) І Господь об'являє через пророка Амоса, що Він, „що ні чинить Господь, відкриває він свою тайну слугам своїм, пророкам“. **) Досліджувателів Слова Божого сміло можна упевнити, що вони найдуть с Слові правди ясно означені великі події, котрі мають статися в історії людства.

Миллер говорить: „Бо я був зовсім переконаний, що всяке Писання богодухновенне і корисне“. **) Що воно не прийшло із волі чоловіка, але воно було написане святими Божими людьми, розбуджуваними Духом Святим (2 Петра 1: 21), що воно написане нам на науку, щоби ми через терпінне та утішенне з писання мали надію (Римл. 15: 4). Я не міг дивитись на хронологічні часті Біблії инакше, і вважав їх достойними нашої серйозної уваги в такій самій мірі, як яку нібудь часть св. Писання. Тому я думав, що я, стараючись поняти те, що Бог милостю Своєю для нас об'явив, не мало права пропустити пророчих періодів.

Пророцтво, котре дуже ясно говорить про час другого приходу Христового, знаходиться в Даниїла, гол. 8: 14 ст.: „На дві тисячі триста вечорів та ранків; аж тоді буде святиня знов очищена“. Тримаючися св. Писання як свого толкователя, Миллер винайшов, що оден день в Біблійнім пророчім часі означає оден рік. **) Він бачив, що період часу 2300 пророчих днів, або дослівно років, не може відноситися до святині Старого Завіту. Миллер держався тої загальної думки, що наведене в Дан. 8: 14 очищення святині означає очищення землі посредством огня при другому приході Господа. Він рішив, що легко можна б було встановити час другого приходу Христового, наколи б можна найти правдивий вихідний пункт для 2300 днів. Таким способом вийшов би час великого довершення, час, коли нинішнє положення із всею своєю гордістю і властю, своєю пишністю і марністю, своєю

*) 5 кн. Мойс. 29: 29.

**) 2 Тим. 3: 16.

*) Амоса 3: 7.

**) 4 кн. Мойс. 14: 34; Езек. 4: 6.

безбожністю і угнітаннем скінчиться. . . , коли прокляття буде зняте з землі, і смерть потоптана, слуги Божі, пророки і всі святі, боячися Його, будуть нагороджені, а ті, що пустошили землю — вигублені“.

З новою і ще більшою ревністю Миллер продовжував досліджувати пророцтва, днями і ночами працював над ними з великим зацікавленням. В осьмій голові Даниїла він не міг найти ніякої вихідної точки для тих 2300 днів. Хоч ангелови Гавриїлови і було поручено пояснити Даниїлове видиво, однак він витолкував йому лиш якусь часть із нього. Коли пророк увидів страшне переслідування, котре мало постигнути церков, він занедужав. Він не міг того перенести і ангел оставив його на якийсь час. „Даниїл слабував кілька днів. Я зачудовався видивом сим і не розумів його“, говорить він.

Однак Бог розказав Своїму посланцеві: „Обясни йому се видиво!“ І се поручення мусить бути сповнене. Сповняючи його, ангел за якийсь час пізнійше прийшов назад до Даниїла і сказав йому: „Тепер я зійшов, щоб навчити тебе розуміння“. „Так уважай на слово і зрозумій видиво“. *) Був оден важний пункт у видиві осьмої голови котрий лишився невьясненим, а іменно, що торкається періода часу з 2300 днів; тому ангел, коли знов зачав толкувати, то головно став на тому предметі. „Сімдесять сімок призначено для твого народу. . . Так дізнайся і розумій: від того часу як вийде приказ, щоб одбудувати Єрусалим, до Христа Владики — сім сімок і шістдесять дві сімки; і вернеться нарід і збудовані будуть улиці та мури, навіть і в тісних часах. А як мине сім і шістдесять дві сімки, відданий буде на смерть Христос, і не буде його народом той. . . І утвердить завіт із многими одна (послідна) сімка, а в половині сімки перестане жертва і приносини“. (Дан. 9: 24-27).

Ангел був посланий до Даниїла з тою особлившою цілю, щоби пояснити йому тую точку в видиві восьмої голови, котрої він не порозумів, що торкається часу. „На дві тисячі

*) Дан. 9: 22, 23.

триста вечорів та ранків, аж тоді буде святиня знов очищена“. Після пригашення: „Так уважай на слово і розумій видиво“, найперші слова ангела були: „Сімдесять сімок призначено для твого народу і святого міста твого“. Передане тут слово „призначено“ дослівно означав „відтяти“. Ангел пояснює, що сімдесять сімок означають 490 літ, відтяти і відносяться тільки до Жидів. Але від чого вони були відтяти? Так як 2300 днів в одиноким періодом часу, про котрий говориться в осьмій голові, то той період повинен начатися одночасно. Відповідно до обяснення ангела ті сімдесять сімок зачинаються від того часу, коли вийшов розказ збудувати Єрусалим. Если би можна було встановити час того розказу, то тим самим була би найдедна вихідна точка великого періоду з 2300 днів.

В семій голові Ездри ми находим сей наказ. (Ездра 7: 12-16). У своїй скінченій формі він був виданий Артаксерксом, царем Перським, в 457 році до Р. Хр. В Ездри 6: 14 говориться, що дім Господній побудований був „із волі Бога Ізраїльового і із волі Кира, Дарія і Артаксеркса, царів Перських. Сі три царі уложили, затвердили і вкінці видали той наказ, щоб означити після пророцтва тую вихідну точку з 2300 днів. Числячи 457 рік до Р. Хр., в котрому був виданий наказ, вихідним його часом, можна було переконатися, що сповнилась всяка подробиця в пророцтві про сімдесять сімок.

„Від того часу коли вийде наказ побудувати Єрусалим до Христа Владики буде сім сімок і шістьдесять дві сімки — іменпо шістьдесять девять неділь, або 483 р. Наказ Артаксеркса вступив в силу в 457 р. до Р. Хр. І у той вказаний час сповнилось те пророцтво. Слово „Христос“ означає „помазанник“. В осені 27 р. по Р. Хр. Христос був хрещений Іоаном і дістав помазанне Св. Духа. Ап. Петро свідкує, „як Бог Духом Святим і силою помазав Ісуса із Назарета“. “) І Спаситель сам говорить: „Дух Господень на мені; бо Він помазав мене благовістити вбогим“. “) Після Свого хрещення Він прийшов „у Галилею проповідуючи Євангелію царства Божого і глаголючи, що сповнився час“. Марка 1: 14, 15).

14) Діян. 10: 38.

“) Лука 4: 18.

„І утвердить завіт для многих одна сімка“. Спінута тут „сімка“, є послідня із сімдесяти, се послідні сім літ особлившого призначеного для Жидів протягу часу. У той час, котрий розтягався від 27-34 року по Р. Хр., Ісус з початку лично, а опісля і Його ученики звертаються тільки до Жидів з проповідю Євангелія. Коли апостоли відправились благовістити про Царство Небесне, Спаситель наказав їм: „Не ідіть шляхом поган, і не ввійдьте в город Самарянський; а радніш ідіть до загублених овечок дому Ізраїлевого“. (Мат. 10: 5, 6).

„А в половині сімки перестане жертва і приносини“. В 31 р. по Р. Хр., три з половиною року після Його хрещення, Господь був роспятий. З тою великою жертвою на Голготі перестала мати значінне система жертвоприношення, котра в протягу чотирох тисяч літ вказувала вперед на Агнца Божого. Символ був замінений істотою, і всі жертви і приноси церемоніальної системи тут устали.

А іменно призначені для Жидів сімдесять сімок, або 490 літ, як ми бачили, скінчились в 34 році по Р. Хр. У той час народ довершив своє відкинення Євангелія рішенням Жидівського совіта, побивши Стефана каменями і начав переслідувати учеників Христових. Тоді благою вість про спасення стали проповідувати не лиш Жидам, але цілому світу. Ученики переслідовані мусіли втікати із Єрусалиму, „порозсипались ходили благовіститувати слово“. Так і Филип прийшов в город Самарійський і проповідував їм Христа. *) Ап. Петро, проваджений Богом, отквив сотникови Кесарійському, побожному Корнилієви Євангеліє, і ревний ап. Павло, увірувавши в Ісуса, дістав поручення нести ту благу вість, далеко між поган“. (Діян. 22: 21).

І так всі пророцтва про час акуратно сповнились, і початком сімдесяти сімок, без сумніву в 457 рік до Р. Хр., а кінцем їх — 34 рік після Р. Хр. Посредством тих даних тепер легко означити, коли скінчились 2300 днів. Бо як сім-

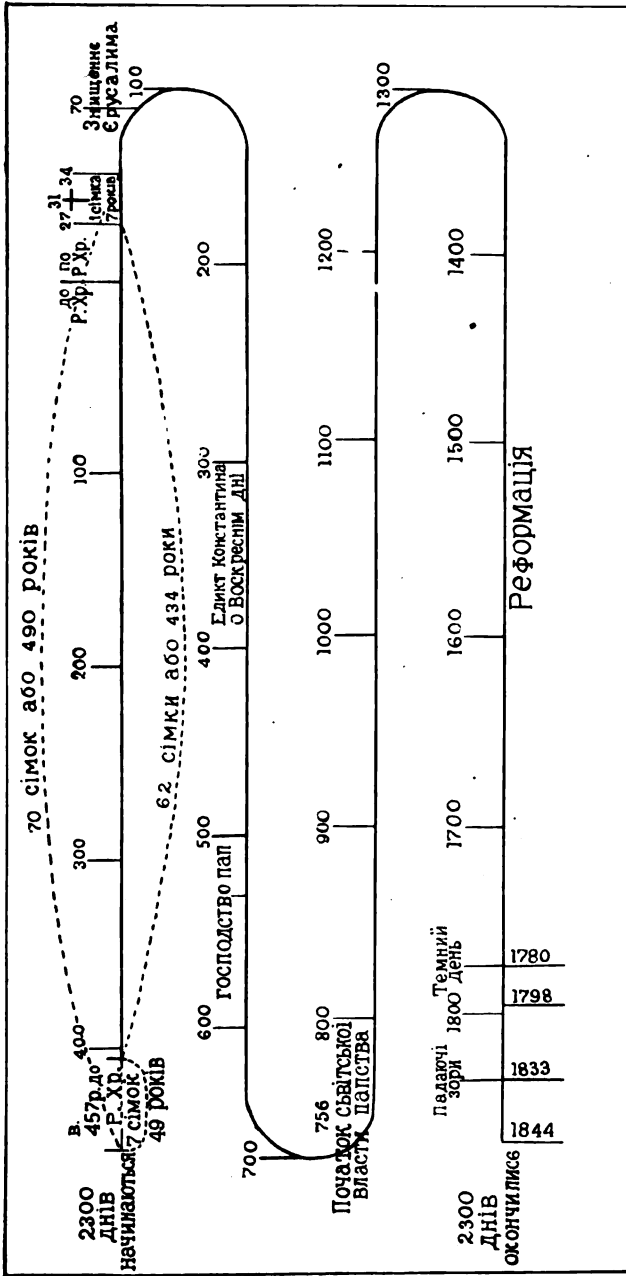
*) Діян. 8: 4, 5.

десять сімок — 490 днів — відняті від 2300, то остається ще 1810 днів. По скінченню 490 днів повинні ще сповнитися 1810 днів. Від 34 року по Р. Хр. числячи 1810 літ далше, ми дістаєм 1844 рік. Отже 2300 днів в Дан. 8: 14-кінчатся в 1844 році. По впливі того великого пророчого часу відповідно до свідкування ангела Божого „святиня буде очищена“. І так час очищення святині означений точно, і подія та — як майже всі думали — повинна була статися підчас другого приходу Господа.

Миллер і його співробітники з початку думали, що 2300 днів повинні скінчитися весною, 1844 року, підчас коли пророцтво вказує на осінь того ж року. Неправильне розумінне тої точки причинило розчарованне між тими, котрі думали, що другий прихід Господа буде на весні. Але се ані трошки не підорвало сили доказів, що в 1844 році кінчатся 2300 днів, і що тоді повинна статися велика подія, звісна під назвою очищення святині.

Зачавши студіювати св. Писання, щоби доказати богодуховенність його, Миллер з початку ніколи не надіявся, що він колись дійде до того заключення, до якого він тепер дійшов. Він сам заледве міг вірити, що воно так вийде, однак докази св. Писання були занадто ясні і сильні, щоби усунути його.

Він два роки студіював Біблію, коли він в 1818 році прийшов до того торжественного заключення, що за двацять п'ять літ Христос повинен явитися для спасення Свого народу. „Я не потрібую говорити“, каже Миллер, „про радість, що наповнила мое серце надією і про горяче прагіння взяти участь в блаженстві відкуплених. Біблія для мене тепер була новою книгою. Се в дійсности був празник розума; всьо, що в ній до сих пор було темним, тайним і мрачним, було тепер освічене чистим світлом, котре тепер стало світити із всіх її сторінок, і якою тепер великою і чудною зділалась для мене та правда! Всі суперечности і недорічivosti, кот-

Пророчі періоди.

Для вяснення пророчих періодів Даниїла 7, 8 і 9 г. лви стр. 340-347 своєї книги, також стр. 58, 280, 391, 416. Починаючи від 457 р. до Хр. час „Приназу відбудовання Єрусалиму“, період „сімдесять сімюк“, або 494 років, сягають до 34 р. по Хр. На початку послідньої сімки того періоду в 27 р. по Хр. Ісус зачав проповідувати: „в половині сімки“, в 31 р. по Хр. Він був розпятий, а при кінці 34 р. по Хр. Євангеліє, віданне Жадами, було занесене до поган.

Період 2590 р. (Дан. 8: 14), також починається з 457 р. до Хр. і сягає до 1844 р. по Хр. — близько закінчення пророчого періоду. Се від того довгого періоду ті „сімдесять сімюк“ Дан. 9: 24 в „призначено“, або „відрізано“, і в часі його продовження через століття сімюк початок історії християнської церкви, панство повстає, вноситься до най-ясної сяги (538 р. по Хр.), процвітає в часі темних віків, провітає через реформацію, і в кінці (1260 р. періоду Дан. 7: 25) трапляє верховну владу, як пануюча духовна сила (1798 по Хр.).

рі я перше находив в Біблії, тепер щезли, і если осталося еще много частий, для котрих, після мого переконання, не було повного розуміння, мій затемнений до того розум все таки на стільки просвітився, що я, студіюючи св. Писання, чувся такий щасливий, як ніколи перше.

„З торжественним переконанням, що такі надзвичай важні події, як о них предсказано в св. Писанню, мали сповнитися в такому короткому часі, — мене дуже мучило питання, які мої обовязки є у відношенню до світа, ввиду тих очевидних доказів, котрі так сильно поділяли на мою душу“. Він знав тільки те, що його обовязком є — передати другим те світло, котре він дістав. Він також і се добре знав, що з одної сторони безбожники будуть проти него виступати, але з другої сторони він був певний, що всі християни повинні тішитися надією, що побачать Спасителя, Котрого вони люблять. Він тільки боявся, що з великої радості, що будуть невдовзі освободжені, многі приймуть ту науку, без достаточного досліджування того місця в Писанню, котре говорить за ту правду. Тому він зразу вагався говорити про неї, щоби в случаю, если сам заблуджається, щоби не ввести в заблудження і других. І він через те еще раз зачав слідити за тим всім, щоби як слід переконатися, чи ті всі його виводи є правдиві. Але всякі закиди перед світлом Слова Божого щезли, як туман перед лучами сонця. Пять літ, такої роботи, вповні переконали його в правильности його положення.

І аж тепер він почувався до обовязку передати другим ту ясну правду, котру він найшов у св. Писанню. Він говорить: „Коли я займався своїми ділами, у мене все звонило в ушах: „Иди і скажи світу про його небезпеку“. Слідуюче місце в Писанню безнастанно приходило мені на гадку: „Коли я скажу беззаконному: Беззаконнику, ти вмреш, — а ти не скажеш нічого, щоб остерегти ледачого перед його дорогою, то беззаконник умре за свою провину, та кров його я вимагати му від тебе. Коли ж бо ти остерігав беззаконника перед

Його дорогою, щоб він звернув із неї, він же не навернувся з своєї дороги, то він за свій гріх погине, а ти вратував душу свою“.) Я переконався, що многі можуть покаятися, наколи усильно перестерігається безбожників, а коли оставиться їх без перестороги, то може случитися, що кров їх вимагати меться від мене“.

Миллер зачав поширяти свої думки потихоньки, де тільки нагода була, і молився, щоб декотрий із проповідників набрав сили і з посвятою взявся до поширювання їх. Однак він був сильно переконаний, що він сам повинен поширювати ті перестороги. Йому безнастанно давались чути слова: „Іди і розкажи се світу, инакше я вимагати му від тебе“. Дев'ять літ він чекав, і він ще чув тягар на своїй душі, доки він в 1831 році по перший раз не виявив публично своєї віри.

Як Єлисей був взятий від полевої роботи, щоб став пророком, так і Миллера покликано від плуга, щоби открыти народови тайни Царства Божого. З трепетом він взявся до роботи і провадив своїх слухачів крок за кроком через цілий пророчий час аж до другого приходу Христового. Чим більше інтересувались люде його проповідями, тим більше набрав він сили і відваги до дальшої праці.

Побуджений свіми братами по вірі, в словах котрих він чув голос Божий, Миллер рішивсь виявити грилюдно свої думки. Йому тепер вже було п'ятдесят років, він непризвичасний був говорити публично і думав, що він не в здібнем до такої роботи. Але з самого початку його усилювання для спасення душ увінчались знаменитим успіхом. Його перша бесіда викликала релігійне пробудження, і навернулось тоді тринадцять родин, з виїмкою двох осіб. Опісля він говорив і в других місцях, і діло Боже майже всюди оживлялось його роботою. Грішники наvertsались, християни були побуджені до більшої посвяти, а деїсти і невіруючі приведені до пізнання правди Біблійної і християнської релігії. Свідкування тих, серед котрих він працював, було: „Він мав вплив на таких

¹⁷⁾Езек. 33: 8, 9.

людей, на котрих ніхто не міг вплинути“. Його проповіді розбуджували публичну опінію в великих релігійних питаннях і подержували світськість і змисловість наших часів“.

Майже в кожному місті завдяки його проповіді многі навернулись, в інших місцях — сотки. В многих місцях для него отверались протестантські церкви майже всіх названій; запрошення звичайно приходили від проповідників тих ріжних церков. Його незмінним правилом було працювати там, де його просили, але він не був в стані прибути навіть і на половину тих запрошень, котрими його обтяжали.

Многі, котрі не годилися з ним на означений час другого приходу Христового, все таки переконані були, що прихід Його в близький і що треба приготувитися на него. В декотрих більших містах його робота зробила велике вражіння. Виноторговці заперали свої торговлі і переробляли їх на галі для зібрань; доми гри також замикались; невіруючі, деїсти, универсалісти і другі грішники навертались, що через довший час не ходили на піякі релігійні зібрання або богослуження. Ріжні товариства устроювали молитвенні зібрання майже кожного часу дня у всіх частях міста, і люде, що занимались всякими торговими ділами, сходились у полудне на молитву і богослуження. Всьо те робилось без найменшого фанатизму і майже загальний торжественний настрій замічалось серед народу. При своїй роботі він, як і попередні реформатори, старався більше дієвувати на розум і розбудити совість замість того, щоби викликати тільки порив чувств.

В 1833 році Миллер дістав позволенне проповідувати в баптиській церкві, до котрої він належав. Більше число баптиських проповідників також признали його роботу і за їх формальним дозволеннем він продовжав своє діло. Він подорожував і не переставав проповідувати, хоч його особиста праця заключалась тільки на Нову Англію і середні держави. Через кілька літ з початку він покривав всі розходи із своєї власної кишені і пізнійше він не діставав на стільки, щоби

заплатити подорожні видатки до різних міст, де його запрошували. Тому його публичні роботи були тягаром для него, так що його матеріяльні средства поступенно маліли. У него була велика сім'я, але що всі були працьовиті і ошадні, то їм вистачало на удержанне.

В 1833 році, два літа після того, як Миллер став проповідувати про скорий прихід Христовий, явилась послідня із тих ознак, котрі Спаситель обіцяв післати перед Своїм другим приходом. Ісус сказав: „І зорі попадають із неба“ *) і Йоан обявляє в Одкриттю, коли він у видінню дивиться на зрілища, заповідаючи день Божий. „А зорі небесні попадали на землю, як смоківниця, од великого вітру трясена, скидає свої недостиглі смокви“. **) Се пророцтво сповнилось точно в великому паденню зв'язд 13-го падолиста, 1833 року, спричиняючи велике вражінне. Се було велике і чудесне зрілище падаючих зірок, якого ще ніколи не було. Цілий небосклон над Сполученими Державами цілими годинами находився в огнянім руху. . . Ніколи ще від часу заселення того краю у нім не було такого небесного явлення, котре з одної сторони дуже задивовало людей, а з другої спричинило великий страх“. Його торжественне величчє нині ще свіжо в пам'яті у многих. . . Ніколи ще дощ не падав густійшими краплями, чим падали метеори на землю; на сході, заході, півночі і полудні одно і те саме. Одним словом ціле небо, здавалось, бути в руху. Се зрілище, як воно описане в журналі професора Силиманса, було видне по цілій північній Америці. . . При зовсім яснім і прозорнім небі від другої години в ночі аж до білого дня було видко безнастанну гру осліпляючо блискучих світляних тіл по цілому небі.

„Ніякий язик взагалі не є в стані описати красоти того зрілища, ніхто, не будучий сам очевидцем, не може представити собі сей красоти. Здавалось, що ціле небо з зв'яздами зійшлося одному місці, близько зенита, одночасно спускаючи світляні стріли зі скорістю блискавиці у всіх напрямках го-

*) Мат. 24: 29.

**) Одр. 6: 13.

ризонта, — і-то без перестанку — тисячі бистро слідували за тисячами, як би навмисне на те приладжені“. „Се можна б порівнати до падучих смоквів, коли сильний вітер потрясе смоківницею“.

В Нью-Йорськім журналі „Journal of Commerce“ із 14-го падолиста, 1833 року появилась подрібна стаття про те чудесне явлення природи, де сказано: „Ні оден мудрець або учений, я думаю, ніколи еще устно або письменно не доніс про таке явлення, яке ми бачили вчера рано. Тисячу вісімсот літ тому назад пророк точно предсказав се, если ми тільки схочемо розуміти під звіздопаданням паденне звізд. . . в тому одинокому можливому змислі.

Тим способом звершилась послідна із тих ознаків, про котрі Ісус говорив Своім ученикам: „Як оце все побачите, відайте, що близько під дверима“. *) Після тих ознаків Йоан знов бачить, що небо зникло, як лист звинутий, підчас коли земля хиталась, гори і острови двигнулись із місць своїх, а безбожники перестрашені крилися перед Сином чоловічим“. (Одр. 6: 12-17).

Многі, що побачили паденне звізд, дивились на ту подію, як на окличника зближаючогося суду — страшний символ, вірний предтеча і милостива ознака страшного і великого дня“. Посредством того увага була звернена на сповненнє пророцтва, і се побудило многих прийняти пересторогу другого приходу Христового.

В 1840 році друге свого рода сповненє пророцтва дуже заінтересувало людей. Два роки перед тим Йозей Лич, оден із визначних проповідників, проповідуючи другий прихід Христовий, оголосив толкованне девятої голови Одкриття, в котрій предсказувалось упадок оттоманського царства. Відповідно до його обчислення в місяцю серпню, 1840 року, мав наступити упадок того царства, і тільки всього кілька день перед тим коли се дійсно сталося, він писав: „Наколи ми допускаємо, що перший період часу, 150 літ, точно сповнився, перше ніж

*) Мат. 24: 33.

Константин XI із позволення Турків вступив на престол, і що 391 рік і 15 днів почались при кінці першого періода часу, — то вони повинні скінчитися 11-го серпня, і в тому часі повинна оттоманська держава упасти. І я твердо вірю, що се так і станеться“.

І як раз у той час Турція через своїх послів прийняла протекторат союзних великих держав і таким способом зістала під надзором християнських націй. Коли се було оголошено, багато народу прийшло до того переконання, що основи пророчого толковання, прийнятого через Миллера і його товаришів, правильні, і наслідком того адвентиський рух набрав більшої сили. Люде науки і знання прилучились до Миллера, щоби проповідувати і оголосити ту вість, і від 1840 року до 1844 діло те зачало приймати широкі розміри.

Виллям Миллер відзначався великими умовами здібностями, розвиненими наукою і думанням, і до них прилучив ще мудрість небесну, маючи зносини з жерелом мудрости. Він був правдиво достойним чоловіком, всюди маючи велику пошану, де тільки оцінювались правдивість характеру і моральна висність. Одарений сердечною вічливостю, християнською покорою і силою пановання над собою, він був розважним і приятельським для всіх, завсігди готов вислухати мнінія других і розважати їх докази. Без пристрастія або зворушення він досліджував всі теорії і навчання при помочи Слова Божого, і його здоровий розум і знання св. Писання приспособили його збивати заблудження і викривати лож.

Однак його робота ішла вперед не без більшого супротивлення. З ним таке сталося, як з попередними реформаторами, так як проповідники, котрі мали вплив на нарід, не конче добре задивлялись на його проповіді. Ввиду того, що положення їх не оправдувалось св. Писанням вони були змушені прийняти людські вискази і навчання і перекази святих отців. Але одиноким доказом, прийнятим поборниками адвентиського навчання було — Слово Боже. „Біблія і тільки Біб-

лія!“ було їх гаслом. Недостаток біблійних доказів противники заміняли насмішками і кпинами. Часу, средств, і здібностей уживано на те, щоби осмілити тих, котрих одиноким проступком було те, що вони з радістю очікували повороту свого Господа, стараючись запровадити святе життя і напам'ятовуючи других, щоби приладилися на зустріч Йому.

Противники старались всіми силами, щоби відвернути увагу народа від другого приходу Христового. Досліджування пророцтв, відносячихся до другого приходу Христового і кінця світа, було гріхом, чого люде повинні вестидитися. Тим способом проповідники народа підорвали його віру в Слово Боже. Їх навчання ділали людей невірними, і многі позваляли собі жити після своїх власних похотий. Тоді винуватки зла склали всю вину на очікуючих другого приходу Христового.

Тоді як маса розумних і уважних слухачів товпилась коло Миллера, його імя рідко споминалось в релігійній пресі, здається тільки тому, щоби виставити його на сміх і обвинувати. Рівнодушні і безбожні, опираючись на своїх релігійних провідників, уживали всяких підлих средств, як низькі і богохульні пашквили, щоби зневажити його і його роботу. Посивілого мужа, покинувшого свій вигідний дім, щоби на свій власний рахунок їздити з міста до міста, з місточка до місточка, безнастанно трудившогося, щоби остерегти людей перед зближаючимся судом, висміяли і назвали фанатиком, брехуном і обманщиком.

Насмішки і всякі клевети, котрими закидали його, викликали велике обурення навіть у світській пресі. Тракувати сей дуже важний предмет легкокомсно і глумливо, значить, як висказувалися навіть світські люде, не тільки ображати чувства його поборників, але навіть „висміювати останний судний день, жартувати собі з самого Бога і прямо „книги собі із страшного суду“.

Винувник всякого беззаконня старався виступати не тільки проти адвентисткої науки, але і знищити її проповід.

ника. Миллер практично приміняв Біблійні правди і тим діяв на серця слухачів, виявляв їх гріхи, докоряв їх за всякий гріх, і його простодушні і острі слова збуджували їх ненависть. Видячи, що визначні члени церкви ідуть проти його науки, нища кляса пійшла ще дальше, бо хотіла його убити, коли він повертав із зібрання. Але святі ангели находились серед товпи, і оден із них в образі одного мужа взяв слугу Божого попід руку і повів його в безпечне місце від розяреної товпи народу. Його діло ще не було скінчене, і сатана та його післанники завелись у своїх надіях.

Але помимо того всього люде що раз то більше зачали інтересоватись адвентистким рухом. Де перше збиралось десятки і сотки присутних, там їх число тепер доходило до тисячів. Різні численні товариства зачали появлятися при церквах, але пізнійше і в тих товариствах дух переслідованя зачав показуватися, бо начали притисняти навернених серед них, що поділяли думки Миллера. І се принудило Миллера до написання відозви до всіх християн тих товариств, просячи їх, щоб вони йому доказали із Біблії, що його наука є ложна.

„В що вірили“, сказав він, „чого не дозволяє нам вірити Слово Боже, як ви сами кажете, що воно є правилом і лиш одиноким правилом нашої віри і життя? „Що ми також зробили, що на нас таким поганим способом нападаєте і в церквах і в пресі, і виключаєте нас із ваших церковів і товариств? Наколи ми поступили несправедливо, то покажіть нам, де є та несправедливість; докажіть нам із Слова Божого, у чим ми блудимо; нас вже досить переслідовали; се нас ніколи не переконає, що ми неправду маєм; тільки одно Слово Боже може змінити наші думки. Свої виводи ми робили розумно і з молитвою, так як ми се находили в св. Писанню“.

Від віку до віку остереження, які Бог послав світу через Своїх слуг, були прийняті з таким самим сумнівом і недовірем. Коли безбожність подоптаного чоловічества дійшла до

того, що аж Бог мусів навести потопу на землю, Він з початку остерігав їх, щоби малц час еще завернути зі злої дороги. Через сто двацять літ остерігав Бог людей, щоби покаялися, щоби гнів Божий не погубив їх. Але ся вість видавалася для них пустою байкою, і вони не повірили їй. Вони у своїому безбоженстві висміяли Божого вістника і казали йому, що він хоче бути за дуже мудрим. Як оден чоловік може виступати проти мудростей тисячів. Вони не вірили остереженням і не хотіли шукати прибіжища в ковчезі.

Богохульники вказували на природу, на незмінні пори року, на голубе небо, з котрого ще не упала ні одна капли дожджу, зелені поля, ще свіжі від ніжної нічної роси, і вони покликвали: „Чи не говорить він приповідями?“ З погордою вони називали проповідника праведности безумним фанатиком і продовжали з великою ревністю, як ніколи перше, вганяти за роскошами і не покидали злої дороги. Але їх безвіре не могло приістановити предсказаної події. Бог довго терпів їх безбожности і нераз наминав їх, щоби покаялися, але вони не послухали голосу Його. Аж вкінци призначений час Його суду прийшов на тих, що погорділи Його милостю.

Христос говорить за таке безвіре, що торкається Його другого приходу. „Як же дні Ноеві, так буде й прихід Сина чоловічого. . . та й не знали, аж прийшла повінь і поносила всіх“. (Мат. 24: 37, 39). Коли народ, визнаючи Бога, принаровляється до світа у своїому життю і разом з ним бере участь в заказаних роскошах, коли пишність світова стається пишністю церкви, коли свадебні дзвони і всі воодушевлені ожиданнем многолітних світських успіхів, — тоді нараз, як блискавиця заблісне на небі, прийде кінець всім блискучим видавам і обманчивим надіям.

Як Бог післяв Свого слугу, щоб остерегти світ від надходячого потопу, так Він післяв вибраних вістників повідомити, що зближається останній суд. І як співчасники Ноя згордли-

во сміялись з предсказання того проповідника праведности, так і за часів Миллера многі, навіть із народу, що вірили в Бога, сміялися із його слів перестороги.

І чому до навчання і проповідий про другий прихід Христовий церкви так неприхильно відносились? У той час, як прихід Господа безбожникам приносить горе і погибель, для праведника він є повним радості і надії. Та велика правда була для всіх віруючих утіхою во всі віки, чому ж тепер вона, як і її винувник, зділались для народу завадою і колодою згіршення? Спаситель Сам дав Своім ученикам обітовання: „І як пійду та наготовлю вам місце, знов прийду й прийму вас до себе“. (Іоан. 14: 3). Милосердний Спаситель предвидів самоту і смуток Своїх послідувателів, післав ангела до них, щоб підкріпив їх надією, що Він знов вернеться лично, так як Він вознісся на небо. Коли ученики, що стояли там, дивились у гору, щоби хоч ще раз побачити того, котрого так дуже любили, вони почули слідуючі слова: „Мужі Галилейські, чого стоїте, дивлячись на небо? Сей Ісус, узятий од вас на небо, так прийде, як виділи ви його, сходячого на небо“.^{*)} Ангельська вість знов оживила їх надію. Ученики „вернулись в Єрусалим з радіщами великими, і пробували раз у раз у церкви, хвалячи і благословляючи Бога“.^{**)} Вони радовались не тому, що Христос попросився з ними і вони остались сами, щоби боротись з досвідченнями і спокусою життя, але тому, що ангел упевнив їх, що Він вдруге прийде.

Вість про прихід Христовий нині, як і тоді, коли ангели возвістили її пастухам Вифлемським, повинна бути вістею великої радості. Ті, що правдиво люблять Спасителя, з радістю приймають вість, основану на Божому Слові, що Той, в Котрому є одинока тільки надія на їх вічне життя, прийде вдруге, не тому, щоби Його понижали, відкидали і погорджали Ним, як се було тоді, коли Він перший раз прийшов, але в силі і славі великій, для спасення Свого народу! Тільки ті, що не люблять Спасителя, хочуть, щоби Він не приходив біль-

^{*)} Діян. 1: 11.

^{**) Лука 24: 52, 53.}

ше. Се є найліпший доказ відпадення церкви від правдивого Бога.

Ті, що прийняли вість про другий прихід Христовий, ка-
ялись і смирились перед Богом. Многі довго хитались між
Христом а світом, але тепер вони чувствовали, що вже настав
час заняти тверде положення. Річи, що дотичить вічності,
мали для них велику вагу. Небо приблизилось до них, і во-
ни чувствовали всю вину перед Богом. Христіяни пробуди-
лись в свойому духовному життю. Вони були проникнути
чувством, що час спішить, і що те, що вони з'обовязані зді-
лати для ближних, має бути зділане скоро. Сей світ має для
них другорядне значіння; вічність, здавалось, отвералась пе-
ред ними, і всі життєві інтереси затемнені ціною душі зі всім
тим, що служить для її вічного блаженства або погибели".
Дух Божий спочив на них і придавив силу їх відозви до своїх
співбратів або грішників, щоб приладилися на день Божий.
Тихе свідкування і небезпеки. Всі повинні знати, що має
статися на землі.

Чому так широко розпространено незнання, що дотичить
одної із так важних частий св. Писання? Се, наслідки добре
обчислених старань князя тьми скрити від людей те, що від-
слонює його оману. Із тої причини і Христос, автор Одкрит-
тя, предвидівши боротьбу проти досліджування Одкриття, дав
Своє благословенство всім читаючим, слушаючим і заховую-
чим слово того пророцтва.

Г О Л О В А — Х І Х .

СВІТЛО СЕРЕД ТЕМРЯВИ.

Діло Боже на землі представляється від віку до віку те саме, що і робота за часів великих реформацій або релігійного руху. Бог поступає з людьми завсігди після одних і тих самих правил. Великі рухи теперішніх часів ідуть паралельно з минувшими, і досвідчення церкви в попередніх століттях мають в собі неоцінені поучення для нашого нинішнього часу.

Біблія виразно учить, що Бог через Свого Святого Духа у великих пробудженнях особливим способом упрявляє Своїми слугами, щоби піднести вперед Своє діло спасення. Люде є знаряддем в руках Божих, котрого Він уживає, щоби достигнути Своїх цілей для милости. Кождий має свою задачу; кождому є дана якась скількість світла, котрого потрібує до звершення того діла, яке Бог вложив на него. Але не ма чоловіка, хоч би в якій близькій звязи він був з небом, котрий вповні порозумів би плян відкуплення, або цілковито оцінив би наміренне Боже для свого часу. Люде не розуміють достаточного, чого Бог хоче доконати посредством того діла, котре Він вкладає на них; вони не зовсім належито розуміють, котру проповідують в імя Його.

„Чи можеш ти умом ізбагнути Бога? Чи можеш ти до кінця прослідити Вседержителя? „Мої мислі — не ваші мислі, ні ваші стежки, мої стежки, говорить Господь. Бо як

небо вище землі, так стежки мої вище стежок ваших, і задуми мої вище задумів ваших“. Спогадайте давні давна, від початку віків, що я Бог, і не маю іншого Бога, не маю мені рівні. Я прорікаю заздалегідь наперед те, що колись буде, і від давнєзних давнєх говорю про те, що ще не сталося“. ¹⁾)

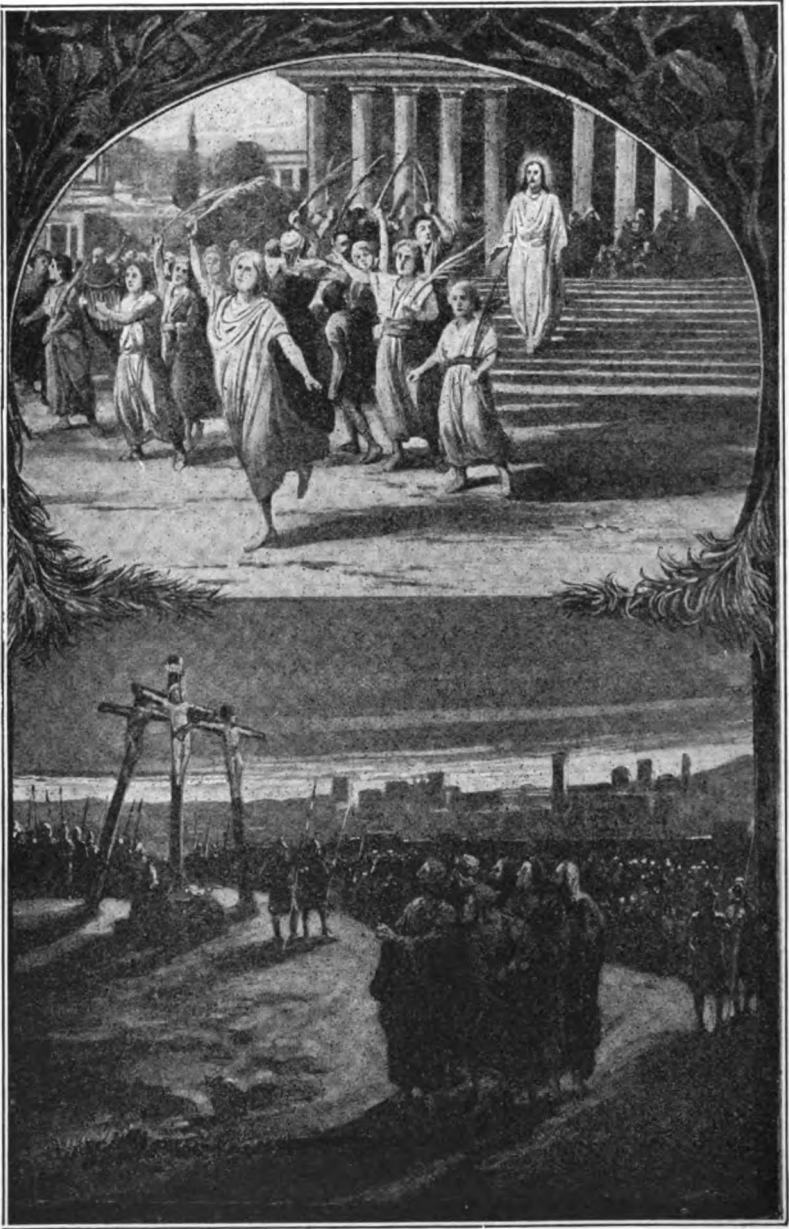
Навіть пророки, котрі були освічені Духом, не зовсім пізнавали значіння даного їм одкровення. Змисл їх вивчавався віками, по мірі того, як народ Божий потребував тих поучених, що находились в них.

Ап. Петро, коли писав про відкуплення, обявлене через світло євангельське, говорить: „Про се ж то спасення розвідували і допитувались пророки, що про вашу благодать пророкували, дознаючись, якого або котрого часу являв у них Дух Христов, поперед свідкуючи про Христові страсти, і про славу, що після них; котрим відкрито, що не самим собі, а нам служили вони тим, що нині звістили“. ²⁾)

Однако і пророкам не було суджено вповні розуміти одкриті їм тайни, але вони тим не менше старались дістати усе світло, котре Бог їм радо давав. Вони розвідували „якого або котрого часу являв у них Дух Святий“. Яке важне поучення для народу Божого в Християнському віці, для добра котрого ті пророцтва були дані Його слугам! „Котрим одкрито було, що не самим собі, а нам служили вони тим, що нині звістили“. ³⁾) Подивіться на тих святих рабів Божих, як вони „розвідували“ і „допитували“ дані їм одкровення навіть для покоління, котрих ще не було. Порівняйте їх святую ревність з тою недбалістю, з котрою привілейовані пізніших віків обходяться з тим даром небесним. Які докори для рівнодушности тих, що люблять покій і світськість, і котрі успокоюються тим, що буцїм то пророцтва є не зрозумілі!

Хоч обмежений людський розум не є в стані ізбагнути мудрости предвічного Бога або вповні розуміти Його цілий, то се часто буває наслідком того або другого заблудження або недбалства, що так мало розуміють небесні вісти. Нерідко

¹⁾Йова 11: 7; Ісаїя 55: 8. 9; 46: 9. 10; ²⁾1 Петра 1: 10-12.

Розчарування учеників.

„Коли надіялись видіти Іх Господа на Давидовому шрестолі, вони побачили Його... на Голготському хресті“.

[360]

народ, а навіть слуги Божі засліплені людськими думками, установами і ложним навчанням, так що вони лиш отчасти досягають великих річей, що обявляються в Його Слові. Так сталося і з учениками Христовими, навіть коли Спаситель лично пробував з ними. Вони думали лиш про Месію, котрого представляли собі як земного царя, котрий возведе Ізраїли на престол всемирного царства, і вони не могли поняти значіння Його слів, котрими Він предсказував Свої страсти і Свою смерть.

Христос Сам післав їх з вістю: „Що сповнився час, і наближлося царство Боже. Покайтеся і віруйте в Євангеліє“.^{*)} Ця вість основувалась на 9-ій голові Даниїла. Ангел тут поясняє, що шістдесят девять сімок простираєся до „Христа Владика“, і з великими надіями і восторженною радістю ученики ожидали заложення Месіянського царства в Єрусалимі, котре мало панувати над цілою землею.

Вони проповідували вість, котру поручив їм Христос, хоч сами ї не зівсім понимали її значіння. У той час, як проповідь їх основувалась на Даниїлі 9: 25, вони не могли порозуміти другого стишка тої самої голови, що Христос буде виданий на смерть. Ще від дитинства вони мріяли про славу земного царства, котрого вони надіялись і се властиво засліплю їх розум, що не могли порозуміти ні пророцтва, ні слів Христових.

Вони сповнили свій довг, запрошуючи жидівський народ, щоб прийняв милість Божу, але зараз потім, коли вони ожидали, що їх Господь займе престол Давидів, Його схватили як проступника, бичували, висмівали, осудили і роспали на Голготі. Яку роспуку і які муки перетерпіли в своїому серці ученики протягом тих днів, коли Господь їх лежав в гробі!

Христос прийшов як раз у той час і таким способом, як сказано в пророцтві. Свідкування св. Писання потвердилось у всіх подробицях підчас Його учительської діяльності. Він проповідував вість спасення, і Його Слово „було з властію“.

*)Марка 1: 15.

Слухачі чули в своїй серці, що се була небесна вість. Слово і Дух Божий свідкували про Божецьке післання Його Сина.

Ученики все еще були привязані до свого Учителя небесною любовю. А помимо того, душі їх мучились в непевності і сумніві. В своїй душевній страху вони не могли пригадати собі слів Христових, відносячихся до Його страстий і смерті. Наколи б Ісус із Назарета був правдивим Месією, чи постигли би їх таке розчарування і такий смуток? Се було питання, котре мучило їх душі в безнадійних годинах суботи, між Його смертю і воскресенням, у той час, коли Спаситель лежав в гробі.

Хоча густий мрак охопив душі тих послідувачів Христових, але все таки Бог з ними був. Пророк говорить: „Хоч попаду в темряву, то Господь мене освітить“... Він виведе мене на світло, і спізнаю справедливість Його“. „І тьма не затьмить перед тобою, і ніч яснє, як день; тьма одно, що світло“. Бог сказав: „У темряві сходить світло праведникам“. „І поведу сліпих по дорозі, якої з роду не знали, незвісними їм дорогами, буду їх провозжати; темряву вчиню їм світлом, криві дороги — простими; оттак я їм учиню, та і їх не покину“.

Проповідь учеників в імя Господа оправдувалась у всіх відношеннях, і події, на котрі вони показували, сповнились як раз перед ними. „Время сповнилось і царство Боже приблизилось!“ була їх вість. По впливі часу в шістдесят девять сімок в 9-ій голові Даниїла, котрі простираються до Месії, „Христа“, Він після того, як Йоан хрестив Його в Йордані, прийняв помазання Святого Духа. І царство небесне, про котре вони говорили, що воно приблизилось, було заложено підчас смерті Христа. Те царство не було земним царством, як їх хотіли переконати. Воно не було також будучим, безсмертним царством, котре буде заложено, коли „царство і власть і величність царська по всьому піднебесі дана буде народові святих Всевишнього, що Його царство — царство

*) Мх. 7: 8. 9; Пс. 139: 12; 112: 4; Ісаїя 42: 16.

вічне, і усі володарі будуть служити і коритись йому“ (Дал. 7: 27). У Біблійній мові, „царство небесне“ уживається для забезпечення обох, так царства милости, як і царства слави. Про царство милости говориться в посланню до Жидів. Після того як автор вказує на Христа, як на архиерея, котрий боліє серцем „у немощах наших“, він продовжує: „Пристапайте ж з одвагою до престолу благодати, щоб прийняти милость і знайти благодать на поміч зачасу“ (Жид. 4: 16). Престол благодати представляє собою царство милости, так як від існування престолу залежить існування царства. В многих із Своїх причт Ісус уживав вираження „царство небесне“, що би означить дійство Божеської милости на людські серця.

З другої сторони престол слави представляє царство слави, і про се царство Спаситель говорить: „Як же прийде Син чоловічий у славі Своїй, і всі святі ангели з Ним, тоді сяде він на престолі слави своєї“.) Се царство відноситься еще до будучности. Воно не буде заложено до часу другого приходу Христового.

Царство милости зістало встановлене безпосередно після гріхопадіння, коли уложений був плян для викуплення винного людства. У той час воно відповідало тій цілі, і після обітовання Божого люде вірою могли статися Його підданими. Воно однако було дійсно встановлене зі смертю Христа. Навіть по вступленню у Свою земную місію Спаситель, огірчений упертистю і невдячністю людей, міг би не прийняти на себе жертви, котру Він мав принести на Голготі. В Гетсеманському саду чаша страдання дрожала в Його руках. Чи обітре Він кровавий піт зі Свого чола і дасть загинути гріховному поколінню в Його проступках? Наколи б Він се зробив, то для упавшої людськості не було б вже можности відкуплення. Але коли Спаситель дав Своє життя і, умеравши, покликнув: „Звершилось!“ плян відкуплення сповнився. Обітованне спасення, дане Адамові і Еві в раю, було затверджене. Царство милости, котре перед тим існувало через обітованне Боже, було опісля заложено.

*) Мат. 25: 31, 32.

Таким способом смерть Христа, іменно та подія, через котру ученики втратили послідню іскру надії, була запевнена на віки. Хоч вона і завела учеників, однак се було найбільшим доказом їх правдивої віри. Подія, котра припровадила їх до великого жалю і роспуки, давала надію кожному із синів Адамових, і в неї знаходиться будуче життя і вічне блаженство всіх вірних слуг Божих всіх віків.

Навіть посредством розчаровання учеників сповнилися намірення безконечного милосердя. У той час, як на їх серця дійшувала Божеська ласка і сила навчання Того, Котрий говорив так, як „ніколи не говорив ні оден чоловік“, все таки чисте золото їх длюви до Спасителя було змішане з примішкою світської гордості і честолюбія. Навіть у світлиці, де був приготовлений пасхальний агнець, в торжественний час, коли Учителя уже осіяла тінь Гетсеманії, „постало ж і змаганне між ними, хто з них здається бути більшим“. (Лука 22: 24). В їх уяві рисувався престол, корона і слава, у той час як перед ними були ганьба і душевний страх в саді, суд і хрест на Голготі. Се була гордість їх серця і нахил до світських почестий, котрі привели їх до того, що уперто держалися ложної науки свого часу і мало зважали на те, що їм Спаситель говорив про Свое царство і вказував на Його страдання і смерть. І ті заблудження спричинили тяжке, але потрібне досвідчення, котре послужило їм для їх поправи. Хоча ученики неправильно поняли значинне вісти, котру проповідували, і їх надії не сповнилися, але вони все таки поширяли поручену їм вість, і Господь хотів винагородити їх за їх віру і послух. Їм було поручено поширяти чудові вісти воскресшого Господа між всіми народами. І щоби приготувити їх до тої роботи, вони мусіли перенести гіркі досвідчення.

Піосля Свого воскресення Ісус явився Своім ученикам на дорозі до Емаус, і „почавши від Мойсея і від усіх пророків, виясняв їм у всіх писаннях про Него“. *) Серця учеників заворушились знов для живої надії, навіть еще перше, заки

*) Лука 24: 27.

Ісус дався їм пізнати. Його ціль була, щоби просвітити їх розум і утвердити їх віру в „правдивому пророчому слові“. Він хотів, щоби правда вкоренилась в їх серцях не лиш тому, що Він піддержував її Своїм личним свідкуваннем, але ще більше силою незбитих доказів, котрі містились в символах і містичних уявах їх типічного закона, так само як і в пророцтвах Старого Завіту. Послідувачам Христовим конче треба мати розумну віру не тільки задля самих себе, але і для того, щоби уділити того Христового знання світови. При уділенню того знання Ісус вказав ученикам на „Мойсея і пророків“. Того рода було свідкування, дане воскресшим Спасителем, що торкається вартости і важности Писання Старого Завіту.

Яка переміна настала в серцях учеників, коли вони ще раз могли подивитись на возлюбленне лице свого Учителя! В більше совершеннім і повнім значінню, як ніколи перше, вони „найшли Того, про Котрого писали Мойсей в законі і пророки“. Сумніви, страх і роспука щезли перед повною надією і чистою вірою. Не ма дивоти, що вони після Його воскресення „пробували всегда в храмі, прославляючи і благословляючи Бога“. Народ, знавши тільки про ганебну смерть Спасителя, думав, що увидить на їх лицах смуток, замішанне і поражку, але замість того вони увиділи радість і торжество. Яке приготування се було для учеників до роботи, що на них чекала! Вони перейшли через найтяжші досвідчення, які тільки могли постигнути їх, і побачили, що Слово Боже торжественно сповняється, коли після людського розуміння все здається пропавшим. Що еще могло би захитати їх віру або загасити їх горячу любов? В своїому страху вони мали „кріпке втішення“, надію, як би „якор душі, тверду і певну“.⁷⁾ Вони були свідками і величія Божого, і „ні смерть ні життя, ні ангели, ні князівства, ні сили, ні теперішнє, ні будуче, ні висота, ні глибина, ні инше яке твориво не зможе нас розлучити від любови Божої, що в Христі Ісусі, Господі

⁷⁾ Жид. 6: 18. 19.

нашій“ . „Та у всьому тому ми побіджаємо через Возлюбившого нас“ . *) „А слово Господнє пробуває по вік“ . *) „Хто ж се, що осуджує? Та ж Христос умер, ба і воскрес; Він і по правіці в Отця, Він і заступається за нас!“ *) Господь сказав: „І нарід мій сорому не дознає“ . (Йоїла 2: 26). „Посилає на ніч сльози, а досвіта радість“ . (Пс. 30: 5). В день воскресення Спасителя, стрітившись з Ним і з возгордівшими серцями, прислухуючись Його словам, дивлячись на Його голову, руки і ноги, пробитих задля них, коли Ісус перед Своїм вознесенням повів їх до Вітанії і, благословлячи їх, підняв руки Свої над ними і сказав їм: „Ідіть по всьому світу і проповідуйте Євангеліє усякому твориву!“ і після додав: „І ось я з вами по всі дні“ . (Мат. 28: 20). Потім в день Пятидесятниці обіцяний Утішитель зійшов, і сила звише була дана, і їх душі здригнулись в святому страху, бо чули присутність їх вознесеного Господа, — чи могли ученики тоді вже замінити славу земного престола, котрого вони надіялись у той час, коли були разом із своїм Учителем, — за проповідь Євангелія милости в звязи з „короною праведности, котру мали дістати при Його явленню? Але Той, „Хто дієвуючою в нас силою може зділати незрівняно більше всього, чого ми просимо, або про що думаєм“, разом з участієм в Його страданнях, призвав їх також взяти участь в Його радості — радості, приводячих „многих синів у славу“, не висказаної радості, надто над міру вічну славу, в порівнанню з котрою після слів ап. Павла „муки теперішнього не достойні слави, що має явитись в нас“ .

Досвід учеників в часі першого приходу Христового, проповідуючих Євангеліє царства“ іде рівнобіжно з досвідом тих, котрі проповідують вість Його другого приходу. Подібно тому, як ученики проповідували, що „сповнився час, і наблизилось Царство Боже“ (Марка 1: 15), так і Миллер і його співробітники проповідували, що останній і найдовший період часу зближається до свого кінця і відбудеться суд, а опісля

*) Рим. 8: 38, 39, 37.

*)1 Петра 1: 25.

*)Рим. 8: 34.

наступить вічне царство. Проповідь учеників, що дотичить часу, основувалась на сімдесяти сімках в 9-ій гол. Даниїла. В поширваній Миллером і його співробітниками вісти говорилось про скінчення 2300 днів в Дан. 8: 14, із котрих сімдесять сімок творять одну часть. Проповідь обох вістей основувалась на сповненню одної із частий того самого пророчого періоду часу.

Подібно первим ученикам, Виллям Миллер і його співтовариші не вповні понимали важности вісти, котру вони проповідували. Давно закоренившися в церкви заблудження були причиною неправильного толковання одної важної точки в пророцтві. Хоч вони і проповідували вість, йоручену їм від Бога для світа, вони все таки завелись задля неправильного розуміння її значіння.

Заявленне Даниїла, гол. 8: 14-ий стишок: „На дві тисячі триста вечорів та ранків; аж тоді буде святиня знов очищена“. Миллер, як уже перше сказано, придержуючись загального мнінія, розумів так, що святилище означає землю, і він вірив, що очищення святині представляє очищення землі посредством огня в надходячій дні Господнім. Отже коли він найшов точно означений кінець 2300 днів, він прийшов до того заключення, що се повинен бути час другого приходу Христового. Ошибка його обясняється тим, що він дотично святині прийняв загальне тоді пануюче мніне.

В типічній системі, котра була символом жертви і священства Христового, освящення або очищення святині було посліднім служенням, котре священик відправляв в часі річного служення. Се була вже послідня робота примирення, усуненням або змазаннем гріхів Ізраїля, і представляло остаточну роботу нашого небесного Первосвященика, змазуючого або згладжуючого гріхи Свого народу, записаних в небесних книгах. В тому служенню звершається досліджування, се є судове слідство, котре попереджує другий прихід нашого Господа, коли Він з силою і славою явиться на хмарах небесних, тому що при Його появленню всяке діло повинно бути вже рі-

шене. Ісус говорить: „Заплата моя за мною, щоб віддати кождому, яко ж буде діло Його“. (Одкр. 22: 12). Сей суд зараз попереджаючий другий прихід, в той, котрий оголошується первою ангелською вістю в Одкр. 14: 7: „Бійтеся Бога і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його“.

Проповідуючі се остереження, вони проповідували правдиву вість і на часі. Але подібно як перші ученики на підставі пророцтва в 9-ій гол. Даниїла обявляли, що „сповнився час, і наблизилося царство Боже“ (Марка 1: 15), не спостерігли однак, що в тому самому стишку предсказується смерть Месії, — так і Миллер і Його співробітники проповідували вість на підставі Даниїла 8: 14, і Оркриття 14: 7, і не завважали, що в 14-ій гол. Одкриття є ще і другі вісти, котрі також повинні проповідуватись перед другим приходом Господа. Як ученики помилялись, що дотичить царства, котрого вони очікували по впливі сімдесятих сімок, так і адвентисти помилились що до події, котра повинна була звершитися при кінці 2300 днів. В обох случаях се було тільки прийняття, або лучше сказати привязання до тої загальної помилки, котра затемнювала значінне правди. Обі сторони сповнили волю Божу, поширюючи ту вість, котру Бог поручив їм, і одні і другі через зле зрозумінне тої вісти завелись у своїх надіях.

Однак Бог достиг Своїї ціли, позволяючи, щоби остереження про суд було в той спосіб оповіщено. Великий день настав, і Бог в Своїому Провідінню виставив народ на пробу на означений час, щоби відкрити їм те, що находилось в їх серцях. Вість була наперед обдумана для проби і очищення церкви. Вони повинні бачити, чи їх серце привязане є до сього світа, чи злучене з Богом і Христом. Вони говорили, що люблять Господа; тепер вони повинні доказати свою любов. Чи були вони готові відречися своїх світських надій і честолюбивих плянів, щоби з радістю привітствовать грядущого Господа? Вість та була призначена на те, щоби дати їм нагоду пізнати свій дійсний духовний стан; вона була пі-

слана по милості Божій, щоби пробудити їх, і вони в покорі і покаянню шукали Господа.

Тому і заблудження, хоч і спричинене власним неправильним розумінням вісти, все таки послужила їм для їх добра. Люде, принявши се остереження, мусіли переходити проби. Чи у своїй заблудженню вони вже так далеко зайдуть, що зовсім втрачуть надію на Слово Боже? А може вони в молигві і покорі пізнають, де вони ошибались, що не порозуміли значіння пророцтв? Скільки є таких, котрі діяли тільки зі страху, сліпої побудки і зворушення? Тисячі із них визнавали любов до явлення Господнього. Чи і вони відречуться віри, наколи їм прийдеться переносити насмішки і докори від світа і видержати відкладування і заводи? Позаяк вони відразу не порозуміли Божеських плянів, що торкається них, чи в наслідок того вони відкинуть всі правди, котрі потверджуються дуже ясними і зрозумілими висказами Слова Божого?

Досвідчення відкриють силу тих, котрі в правдивій вірі були послухними тому, що вважали за утішення Слова і Духа Божого. Сей досвід навчив їх, що не безпечно є приймати людські теорії і навчання замість Біблії. Для дітей віри клопоти і смутки, походять із їх заблудження принесуть потрібне улучшення. Се побудить їх ще до більшого просліджування пророчого слова. Вони навчатимуться з більшою осторожністю досліджувати основи своєї віри і відкинути все, що не годиться із св. Писанням.

Все те, що було незрозумілим для тих віруючих, як се колись було з первими учениками у той тяжкий час проби, тепер повинно стати ясним. Коли вони побачать „конець Господа“, тоді вони зрозуміють, що по мимо їх досвідчень, що повстали із їх заблуджень, Його ціль любови до них безперервно сповнялась. Із досвіду, котрий був для них благословенням, вони повинні були навчитися, що Господь „милосердний“ і всі стежки Його „милосердіє і правда для таких, що заховують Його завіт і Його свідчення.“

Г О Л О В А — ХХ.

ВЕЛИКЕ РЕЛІГІЙНЕ ПРОБУДЖЕННЯ.

В пророцтві про перву ангелську вість в 14-ій голові Одриття при оповіщенню другого приходу Христового предскажуть велике релігійне пробудження. Тут видко ангела, „що летів серед неба, а в нього Євангелія вічна, що мав її благовістувати домуючим на землі, і всякому народові, і родові, і язикові, і людові, глаголючи голосом великим: Бійтеся Бога, і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його; і покланяйтесь Тому, що створив небо і землю і море і жерела вод“. (Одр. 14: 6, 7).

Уже сей факт, що ангел був вістником того остереження, є дуже важним. Божеській премудрости було угодно представити возвишений характер робити звершеної тою вістю посредством чистоти, слова і власти небесного вістника, і також силу і славу, що були в супроводі з нею. Полет ангела „серед неба“ і „великий голос“, котрим проповідується та вість, і її поширення між всіми, сидячими і „і домуючими на землі“ — „всякому народові і родові і язикові і людові“, вказує на скорість і велику просторонь того руху.

Вість сама вказує на час, коли повинен начатися той рух. Говориться, що вона містить в собі часть „великого Євангелія“ і оповіщує початок суду. Блага вість про спасення оповіщалась по всі століття, але та вість є одною частию Євангелія, котра може бути проповідувана тільки в послідні дні, бо

тільки тоді в дійсности „наступив“ час суду. В пророцтвах показуються події одна по другій, котрі провадять нас до початку суду. Се як раз ми бачимо в книзі пророка Даниїла. Але ту часть пророцтва, що відноситься до послідних днів, Даниїл мусів сховати і запечатати „до послідних днів“. І тільки по наступленню того часу мала проповідуватися вість що дотичить суду, котра оснований на сповненню того пророцтва. І про той послідний час пророк говорить: „Богато прочитав її і побільшав знання“. (Даниїла 12: 4).

Апостол Павло перестерігає церкву, щоб не очікували приходу за його днів. „Нехай ніхто вас не зводить ніяким робом; бо коли не прийде відступлення перше, і не відкриється чоловік беззаконня“. ¹⁾ Тільки після великого одпадення і довгого правління „чоловіка гріха“ ми можемо очікувати явлення нашого Господа. „Чоловік гріха“, або як його ще називають „тайна беззаконня“, „син погибели“ і „беззаконник“ представляє собою папство, котре після предсказання пророцтва повинно мати верховну власть протягом 1260 літ. Сей час скінчився в 1798 році. Приходу Христового не могло бути перед тим часом. Остеререження ап. Павла розтягається на весь християнський новозавітний час, аж до самого 1798 року. І тільки по впливі того року повинна проповідуватися вість про другий прихід Христовий.

Ніколи ще такої вісти не проповідували в мнувших часах. Ап. Павло, як ми вже бачили, не проповідував її, він поучав своїх співбратів про прихід Христовий, як подію, котра станеться в далекій будучині. Реформатори також не проповідували її. Мартин Лютер говорив, що суд наступить менше більше триста літ після його часу. Але від 1798 року книга пр. Даниїла розпечатана, пророцтва були вже більше зрозумілими, і многі начали проповідувати торжественну вість про наближаючийся суд.

Подібно як велика реформація в шістнадцятому віці адвентистський рух почавсь в ріжних християнських краях.

¹⁾2 Сол. 2: 3.

Так в Європі, як і в Америці, мужі з молитвою і вірою взялись до студювання пророцтв і, ідучи за богодухновенним словом, вони найшли переконуючі докази того, що наступить конець всьому. В різних краях утворились віддільні християнські товариства, котрі, досліджуючи тільки одно св. Писання, увірували, що другий прихід Спасителя дуже близький.

В 1821 році, три роки після того, як Миллер зачав толкувати пророцтва, вказуючи на час суду в 1843 році, доктор Волф, „світовий місіонер“, зачав проповідувати про другий прихід Господа. Волф родився в Німеччині і походив із жидівської родини; отець його був рабином. Єще за молодих літ він пізнав правду християнської віри. Він був дуже енергічним і цікавим молодцем, він любив прислухуватися бесідам, які провадилися в домі його родичів, де кожного дня збирались побожні жиди і говорили про надію і очікування їх народу, славу грядущого Месії і привернення Ізраїля. Коли молодець почув, як говорили про Ісуса з Назарету, він запитав, хто се такий. Відповідь була: „Муж великих здібностей, але що Він претендував на Месію, то жидівський суд засудив Його на смерть“. „Чому ж“, продовжав він, „чому Єрусалим збурений? і чому ми находимось в неволі?“ „Ох, ох“, відповів отець, „тому що жиди убивали пророків“. Нараз прийшла йому думка до голови: „Може бути, що Ісус із Назарета також був пророком, і Жиди убили Його, не зважаючи на се, що Він був невинен“. Він так сильно сею думкою перенявся, що хоча йому і не вільно було посіщати християнські церкви, він все таки ставав при дверях, щоб почути проповіді.

Коли йому було сім літ, він одного разу хвалився перед одним вже старшим сусідом — християнином — що Жиди будуть торжествувати, коли прийде Месія, але той старший чоловік відповів йому віжливо: „Слухай синку, я тобі скажу, що правдивий Месія, се Ісус із Назарету, Котрого предки твої прибили на хрест, бо так за давних часів убивали пророків. Іди до дому і прочитай п'ятдесят третю голову пр. Ісаї,

і ти переконавсь, що Ісус Христос є Сином Божим“. І він відразу зачав думати, що се так повинно бути, а не інакше. Він пішов до дому, прочитав згадану голову і здивувався, що всьо сказане про Ісуса з Назарету сповнилося що до йоти. Чи казав сей християнин правду? Хлопчик попросив свого батька, щоб пояснив йому се пророчество, але той, не відповівши ані слова, так сурово на него поглянув, що він більше не посмів говорити про те. Однак се тільки заострило його цікавість, щоб довідатися дещо більше про християнську релігію.

В його жидівському родинному кружку старанно оминали всьо, що могло б йому допомогти до пізнання того, що він хотів, але коли йому минуло одинайцять літ, він попрощався з батьківським домом, щоби пійти у світ, дістати там образование, вибрати собі життєве поле і виробити релігійне переконання. За якийсь час перебував у крєвних, але невдовзі його нагнали, як одступника і покинений, без всяких средств, він між чужими мусів промощувати собі дорогу. Він ходив з одного місця до другого, пильно займаючись науками, удержував себе лекціями жидівського язика. Оден католицький учитель так вплинув на него, що він прийняв папську віру і мав намір стати місіонером серед свого власного народу. В тій цілі він кілька літ пізнійше вступив до наукового закладу для пропагандистів в Римі, і там продовжав свої заняття. Його привичка самостійно і отверто висказувати свої думки довели до того, що його обвинувачували в ереси. Він отверто нападав на надужиття церкви і хотів реформи. Хоча папські дигнітари з початку ласково відносились до него, однак по якімсь часі пізнійше його віддалили з Риму. Він находився під надзором церкви і його переносили з місця на місце, доки не переконались, що він ніколи не дасть себе запрягти до римського ярма. Його оголосили за неоправного і казали йому іти, куди хоче. Тоді він удався до Англії і, прийнявши протестантську віру, прилучився до державної церкви. Після двохлітніх наукових занять він в 1821 році вступив до місії.

У той час, як Волф переконався о правді першого приходу Христа, як Того, Котрий був „маловажений і в погорді у людей; чоловік зазнавший горя і болів“, він бачив, що пророцтво з такою ясністю предсказує Його другий прихід в силі і славі. І підчас коли він старався вказати своему народові на Ісуса із Назарету, Обітованого, і Його первий прихід в пониженню, як жертва для гріховного людства, він також проповідував про Його другий прихід, як Царя і освободителя.

Він говорив: „Ісус із Назарету, правдивий Месія, руки і ноги Котрого були пробиті, „як вівця ведений на заріз, чоловік зазнавший горя і болів“, прийшовши у первий раз після того як берло було взяте від Юди і законна сила зпоміж Його ніг; Котрий прийде вдруге на хмарах небесних, з трубою архангела, і буде стояти на Оливній горі. І панованне над всею вселенною, колись передане Адамови, але втрачене ним — 1 кн. Мойсея 1: 26; 3: 17 — дане буде Ісусови. Він буде царем над всею вселенною. Голосінне, риданне тварий перестануть і буде чути воспіванне пісний похвали і подяки. . . „Коли Ісус прийде во славі Отця свого і своїх ангелів, мертві віручі воскреснуть найперше“. *) Се в те, що ми християне називаєм первим воскресеннем. Тоді і живучий світ переміниться у своєму характері (Ісаия 11: 6-9) піддасться Ісусови (Пс. 8). Загальний упокій буде панувати. Господь зпов подивиться на землю і скаже: „І ось хорошо дуже!“

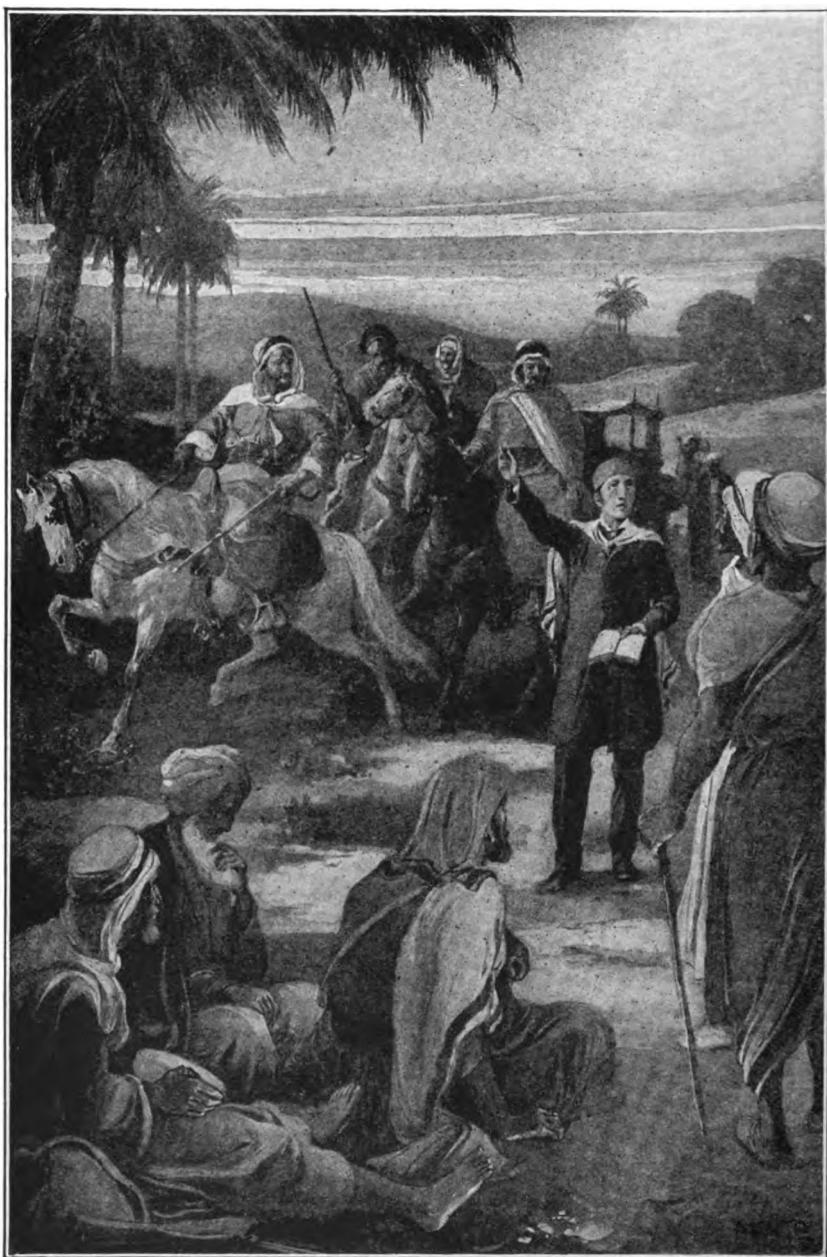
Волф вірив, що прихід Господа близький. Його толкованне пророчого часу всього на кілька літ минаюся з тим часом, коли Миллер очікував звершення тої великої події. А тим, котрі приводили текст із св. Писання: „Про день же той і годину ніхто не знає“, і доказували, що люде нічого не знають про час другого приходу Христового. Волф відповів: „Чи сказав коли Господь, що той день і та година ніколи не можуть бути звісні? Чи не дав Він нам ознаки часу, щоби ми принаймні знали, коли той час наближається, як по смоківниці, коли пускає листе, можна пізнати, що літо вже близько?

*) Сож. 4: 16; 1 Кор. 15: 23.

(Мат. 24: 32). Чи ми ніколи не можемо знати того часу, на-коли Він сам напромає нас, щоб ми не тільки читали пророка Даниїла, але і розуміли його? І як раз в Даниїлі говорить-ся, що слова мають остатися запечатаними до часу кінця (що і сталося свого часу), і що „богато прочитає П і побільшає знання“, що торкається того часу. (Дан. 12: 4). Крім того наш Господь не мав наміру казати, що приближення часу не повинно бути звісне, але що „про день же той і годину“ ніхто не знає. Він говорить, що достаточо буде нам звісно через ознаки часу, щоби ми могли приладитися до другого приходу Його, подібно тому як Ной приладжував ковчег“.

Що торкається неправильного толковання і перекручування св. Писання, Вольф писав: „Більша часть християнської церкви віддалилась від ясного змісла св. Писання і прийняла фальшиву систему варіацького навчання Будистів. котрі вірять, що будуче щастє людей заключається в порушуваннюся у воздусі то туди, то сюди, і коли вони читають про Жидів, вони думають, що треба розуміти під тим поганів, а коли читають Єрусалим, вони розуміють, що се є церква, коли ж називається земля, вони розуміють під тим небо, а замість приходу Господнього вони думають про успіхи місіонерських товариств; взійти на гору в дім Господа, значить для них велике зібранне методистів“.

Протягом двацять чотирох літ, від 1821 до 1845 року Вольф подорожував по далеких краях; в Африці він відвідав Єгипет і Абісінію, в Азії об'їхав Палестину, Сирію, Персію, Бухару і Індію. Він був також в Сполучених Державах. після того як по дорозі тула проповідував на острові св. Елени. В серпні, 1837 р. він прибув до Нью-Йорку і після того як він прочитав лекцію у тому місті, він проповідував у Філадельфії і Балтиморі і вкінці поїхав до Вашингтону. Тут, як він каже: „На предложенне бувшого президента Іоана Квинси Адамса мені дозволено мати зібранне в галі в одному із домів Конгресу. Я назначив зібранне в суботу; мене удостоїли сво-

Др. Волф проповідує Арабам.

„Тримуючи Біблію отворену в моїх руках,
я почув, що моя сила в Книзі“.

[376]

ю присутністю всі члени конгресу, єпископ із Вирджинії, також духовенство і горожани Вашингтону. Та сама честь випала на мою долю зі сторони членів правительства Нью-Джерси і Пенсильвенії, в присутности котрих я читав лекції про мої досліджування в Азії і про будуче личне панованне Ісуса Христа“.

Доктор Вольф їздив лиш по нецивілізованих краях без ніякої охорони зі сторони Європейських держав, терпів багато, і наражався на різні небезпеки. Його били буками, часто морили голодом, продали як нивільника і три рази засудили на смерть. На него нападали розбійники, і одного разу він о мало не умер від спраги. Раз в нього украли всьо, що мав, і він був змушений ходити сотки миль по горах, в той час як найбільша сніговиця була і ноги йому замерзали, бо обуве подерлося.

Коли його остерігали, щоб не ходив поміж дикий народ не вооруженим, Вольф відповідав, що в нього найсильніше оружје — „молитва, ревність за Христа і надія на Його поміч“.

„В мойому серці є також любов до Бога і мого ближнього“, говорив він, „і Біблія у мене в руках“. Біблію в живдівській і англійській мові він всюди брав з собою, де би не ішов. Про одну із його пізнійших подорожій він говорить: „Я держав отворену Біблію в моїх руках. Я чув, що моя сила заключається в тій книзі і що сила її сохраниць мене“.

У той спосіб він продовжав свою роботу, доки вість про суд не була проповідувана у більшій части земської кулі, де лиш люде замешкували. Між Жидами, Турками, Персами, Індусами і другими народами і племенами він поширяв Слово Боже на тих різних язиках і всюди проповідував про грядуще царство Месії.

По дорозі до Бохари він знайшовся між одним найдалше віддаленим від других людей народом, де проповідувалась вже вість про другий прихід Христовий. „Араби в Емені мають книгу, так звану „Севра“, в котрій говориться про другий

прихід Христовий і Його царство слави, і вони очікують, що в 1840 році стануться великі події“. „В Емені я забавився через шість днів у Рехавитів. Вони не пють вина, не сіють і не садять виноградників, живуть в шатрах, споминаючи слова Йонадава, сина Рехава. З ними були сини Ізраїлеві із коліна Данова. . . , котрі разом з дітьми Рехава очікують скорого приходу Месії на хмарах небесних“.

Подібну віру оден місіонер найшов у татар. Татарський мулла задав місіонарові питання, коли Христос має прийти вдруге? Місіонер відповів, що він нічого не знав про те, і мулла, дуже здивований, що знайшов таке незнання у того, котрий вважав себе за учителя Біблії, і заявив, що Христос після його власної віри, оснований на пророцтві, повинен прийти менше більше около 1844 року.

В Англії уже в 1826 році зачали проповідувати про скорий другий прихід Господа. Однак той рух не прийняв такої означеної форми, як в Америці. Акуратного часу другого приходу Христового не обявляно так всенародно, але велика правда приходу Христового в силі і славі проповідувалась в широких кругах, і не тільки між инакше думаючими і инакше віруючими (нонконформістами) Моран Брок, англійський писатель заявляє, що около сімсот проповідників англіканської церкви занимались проповідю того „Евангелія царства“. Вість, вказуюча на 1844 рік, як на час приходу Господа, поширилась також по Великобританії. Печатні твори із Сполучених Держав розсипались вздовж і поперек на всі боки. Книги і періодичні журнали видавані були в Англії, і в 1842 році туди повернув Роберт Винтер, котрий родився в Англії, щоби проповідувати прихід Господа у своїй вітчизні. Многі в тій роботі прилучились до него, і вість про суд рознеслась по всіх частях Англії.

В Південній Америці Лацунца, іспанський єзуїт, серед грубого неучтва знайшов дорогу до св. Писання і тим способом пізнав правду про скорий прихід Христовий. Внутренно побуджаемый поширювати остереження і все таки старав-

шийся уникнути церковної кари Риму, він оголосив свої погляди під прибраним іменем „Рабина Бен-Ізраїля, видаючи себе за наверненого Жида. Лацунца жив в вісімнадцятому столітті, але се було около 1825 року, коли його книга була переведена в Лондоні на англійську мову. Видання її послужило для зміцнення уже взбудженого в Англії інтересу про другий прихід Христовий.

В Німеччині сю науку проповідував у вісімнадцятому віці прелат лютеранської церкви, знаменитий учений, богослов і критик — Бенгель. По скінченню свого шкільного образования Бенгель зачав студіювати богослове, „до котрого склонило його по природі глибоко-серйозний і богобоязнений стан душі, ще більше розширившийся і зміцнившись вчасним набуттєм образования і дисципліни. Як і другі думаючі молоді люде, до і після него, він боровся з релігійними сумнівами і трудністями, і він натякує з великим чуттєм: „Многочисленні стріли, що прокололи його серце і зділали його молодість незносною. Яко член консисторії у Виртемберзі, він виступив за свободу віроісповідання, жадаючи, „щоби всі ті, котрі потерпіли від гнету совісти, могли свобідно відлучитися від державної церкви“. Хороший вплив того способу ділання і по нинішний день полишився в його рідному краю.

У той час, як він одної неділі перед празником Різдва Христового приготовлявся говорити проповідь на тему 21-ої гол. Одкровення, нараз просвітив його Бог, що до другого приходу Христового. Пророцтва в Одкриттю стали для него ясними, як ще ніколи перед тим. Чувствуючи надзвичайну важність і вражений безконечною славою зрілищ, які бачив пророк, він був змушений на якийсь час відложити роздумованне над тим предметом. Але, коли став проповідувати знов те все представилося йому у всій силі і живости. Від того часу він посвятився досліджуванню пророцтв, а іменно Одкриття і незабаром прийшов до того переконання, що після него прихід Христовий повинен бути близько. Між часом, установле-

ним ним для другого приходу Христового, і прийнятим опісля Миллером, була ріжниця всього на кілька літ.

Твори Бенґалія розповсюднені по всьому християнському світу. В його власному княжестві, Виртемберґії, і до звисної степені також в других частях Німеччини, майже всюди при-держувались його поглядів. Рух той продовжався і після його смерті, і вість про другий прихід Господа поширилась по Німеччині у той час, коли вона звертала увагу на себе і в дру-гих краях. Многі із віруючих поселились в Росії, по колю-ніях, і віра в другий прихід Христовий все ще піддержу-ється між німецькими колоністами того краю.

Світло також дісталось до Франції і Швайцарії. В Жене-ві, де Фарел і Кальвин поширяли реформацію, Гаусен про-повідував вість про друге явлення Христове. У той час як ще був студентом в університеті, він стрічався там з духом раціоналізма (віра в розум), котрий в останній половині ві-сімнадцятого і з початком дев'ятнадцятого століття панував по всій Європі, і коли він став проповідником, то не тільки що не знав правдивої віри, але навіть мав нахил до скепти-цизму. В своїй молодості він займався досліджуванням пророцтв. Коли він читав старинну історію „Роллина“, ува-га його була звернена на другу голову пр. Даниїла, і він за-дивувався з якою чудовою точністю пророцтво сповнилось, як се показалося із записків того історика. Тут він найшов сві-доцтво богодухновенности Святого Письма, котре послужило йому опорою серед небезпеки слідуючих літ. Він не міг за-доволитися наукою раціоналізму і, продовжуючи студіювати Біблію і шукати більше яснійшого світла, він через якийсь час пізніше набув тверду віру.

При дальшому досліджуванню пророцтва, він прийшов до того переконання, що прихід Господа повинен бути близько. Торжественність і важність тої правди вплинула на него і хо-тів об'явити її народові, але загальна віра, що пророцтва Ді-ниїла — тайни, котрих не можна поняти — була великою пе-

решкою на його дорозі. Нарешті він рішився, як і колись Фарел, як евангелизував Женеву, начати з дітей, через котрих він надіявся заінтересувати і родичів.

Говорячи про свій намір, він так сказав: „Я би хотів, щоби мене зрозуміли. Не тому, що се є маловажна річ, але навпаки тому, що се є дуже важна річ, отже я представляю се в дружеській формі і звертаюсь до дітей. Я хотів, щоби мене вислухали, але я боявся, що мене не вислухають, коли я найперше звернусь до дорослих. „Тому я рішивсь пійти до молодших. Моїми слухачами тепер будуть діти. Коли число їх збільшаєсь, коли можна бачити, що вони слухають, що їм се подобаєсь і вони заінтересовані, розуміють той предмет і пояснюють його, — тоді я певний, що в мене невдовзі буде другий круг слухачів, і дорослі із своєї сторони побачать, що се оплатиться сісти і повчитися. А коли се зробиться, то я діпняв свого“.

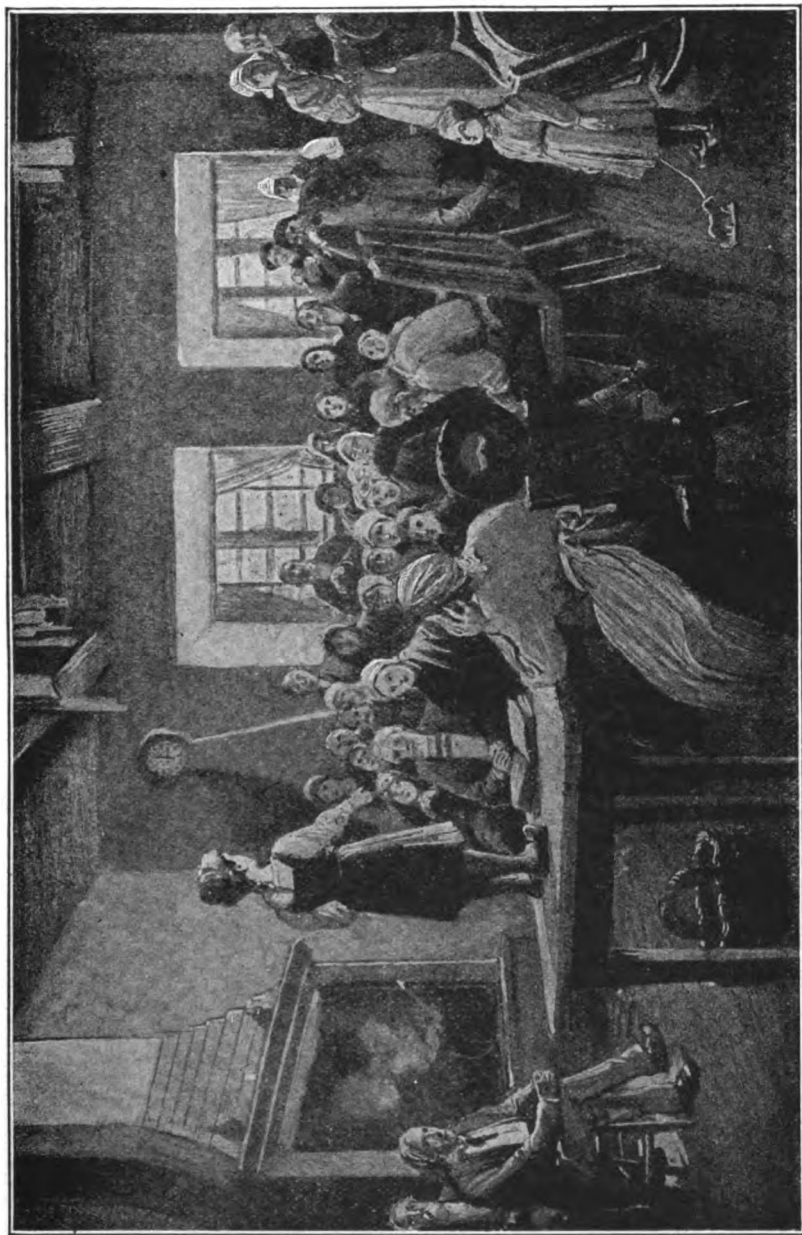
Старання його увінчались успіхом. У той час, як він займався дітьми, то і дорослі приходили слухати його. Галерії його церкви були повні цікавих слухачів. Між ними находились також і люде заслужені і учені, чужинці, що приходили відвідати Женеву, і посредством них вість та поширилась по других краях.

Заохочений тим успіхом, Гаусен опублікував свої лекції в надії запровадити навчання пророчих книг в церкві, де народ говорить по французьки. Гаусен говорить: „Опублікувати дитячі лекції, значить говорити до старших, котрі дуже часто помітують подібними книгами, що буцим то вони не повятні: Як вони можуть бути непоятні, если ваші діти розуміють їх?“ „Я дуже хотів“, говорить він, „щоб пізнання пророцтва сталоє допомогою популярним в наших церквах. Направду, не ма другої науки, котра, як мені здається, лучше відповідала би потребам часу“. Посредством того ми повинні приготувитися стритити велике горе, пильнуючи і очиюючи Ісуса Христа.

Хоч Гаусен був одним із визначних проповідників у французській мові, однак по якимсь часі він стратив посаду через те, що замість церковного катихизму і раціоналістичного підручника, в котрому майже нічого про правдиву віру не було, — при навчанню молодіжи уживав Біблії. Він опісля став професором духовної семінарії, а при тім неділями давав дітям лекції із св. Писання. Його писання про пророцтва дуже заінтересували людей. З катедри, в пресі і, займаючись своїм любим заняттем, як учитель дітей, він через много літ мав великий вплив між народамь здійшисі зняряддемь посредством котрого увага многих була звернена на досліджування пророцтв, котрі вказували, що прихід Господа близький.

В Скандинавії також проповідувано вість про другий прихід Христовий і люде дуже тим інтересувались. Многі пробудились із свого недбальства, визнавали свої гріхи і шукали прощення в Ісусі Христі. Але державна церква противилась тому рухові і, завдяки духовенству, многі, проповідуючі ту вість, були заключені в темницю. В многих місцях, де таким способом змусіли замовчати проповідників другого приходу Христового, Богу було угодно чудесним способом передати ту вість через маленьких дітей. Ввиду того, що вони були неповнолітними, державний закон не міг перешкаджати їм, і вони могли вобідно говорити, що захотіли.

Той рух головно поширявся між простим народом, і в бідних хатах робітників сходилвся народ, щоби почути остереження. Дитинячі проповідники по більшій части були мешканцями бідних хат. Декотрим було лиш від шести до восьми років, і у той час як вони своїм життем свідкували, що люблять Спасителя і стараються жити після приписів Божих, вони вказували знанне і здібности вроджені малим дітям. Але коли вони говорили прилюдно, можна було бачити, що вони находились під впливом, виходячим поза границі їх природних дарувань. Їх голос і ціле ество змінялись, і з торжественною силою вони остерігали перед скоро надходячим су-

Провідувача дитина у Швеції.

„З торжественною смирністю вони остерігалися перед судом, уживаючи правдивих слів з св. Писання“.

дом, і з точністю послугуючись словами Спасителя в св. Писанню: „Бійтесь Бога і дайте Йому славу, бо наступив час суду Його“. Вони докоряли людям за їх гріхи, потуплюючи не тільки неморальність і пороки, але також і світськість і відступництво, і остеригали людей гнівом Божим, що має прийти.

Народ з трепетом прислухувався. Переконуючий Дух Божий говорив до їх сердець і многі взялися до читання св. Писання, з більшим і глибшим заінтересованнем. Невдержанні і неморальні змінiali свій спосіб життя. Другі показали свої дурні привички і до того прийшло, що навіть проповідники державної церкви мусіли признати, що се рука Божа управляє тим рухом.

Із волі Божої вість про другий прихід Спасителя була проповідувана в Скандинавії, і коли голос Його слуг був заглушений, Він поклав Духа Свого на дітей, щоби діло було звершене. Коли Ісус зближився до Єрусалиму, в супроводі радісної товпи, котра при торжественних окликах з пальмовим віттем в руках, оголосила Його сином Давидовим, ревниві фарисеї просили Його, щоби утихомирив їх, але Ісус відповів їм, що все те повинно сповнитися, так як в пророків написано є, а коли сі замовкнуть, камінне кричати ме. Наляканий погрозами священників і старшини, народ заперестав свої радісні оклики, коли увійшли через ворота до Єрусалима, але діти в придворі храму підхватили оклики і заспівали, розмахуючи пальмовим віттем: „Осанна, сину Давидовому!“ Фарисеї опісля розлютувались і казали до Него: „Чи чуєш, що оці кажуть?“ Ісус відповів: „Так, хіба ви ніколи не читали: Що з уст немовляток і сущих вирядів вси хвалу?“ Як Бог діяв посредством дітей в часі першого приходу Христового, так Він через них діяв і при проповіді вісти про Його другий прихід. Слово Боже має сповнитися і другий прихід Спасителя повинен бути оголошений всім людям, язикам і народам.

На Вилляма Миллера і його співробітників була вложена задача проповідувати те остереження в Америці. Той край стався осередком великого адвентистського руху. Тут пророцтво першої євангелської вісти точніше сповнилось. Писання Миллера і його співробітників проникли до найдалше віддалених країв. Де би місіонери не явились, всюди була післана радісна вість про скорий другий прихід Христа. Вздож і попереk поширилась вість вічного Євангелія: „Бійтеся Бога, і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його“.

Свідкування пророцтв, котрі вказують на другий прихід Христовий літом 1844 року, пустило глибоке коріння в людських душах. Коли вість поширилась із держави до держави, всюди видко було велике заінтересованне. Многі переконані були в правдивості доказів, котрі основувались на пророчім обчисленню і, не думаючи про себе дуже високо, вони змінили свої переконання і з радістю прийняли правду. Декотрі проповідники відреклись від їх церковних поглядів і пересудів, відказались від своєї платні, полишали церкви і прилучились до проповідників другого приходу Христового. Таких проповідників, що прийняли ту вість, в порівнанню було мало, і по більшій часті проповідували світські смирні люде. Хлібороби покидали свої поля, ремісники свої робітні, купці свої торговлі, професійники свої професії, — але все таки число робітників було незначне в порівнанню з роботою, яка мала бути доконана. Стан безбожної церкви і зіпсутого світа обтяжав душі тих вірних сторожів і вони охотно переносили трудности, нужду і терпіння, щоби тільки притягнути людей до покаєння і спасення. Хоч сатана виступав проти них, однак робота постійно ішли вперед, і тисячі людей принимали правду про другий прихід Христовий.

Всюди було чути душу проникаюче свідкування, остерігаюче так світських людей, як членів церкви, щоб не допустили на себе Божого гніву. Подібно як Йоан Хреститель, предтеча Спасителя, проповідники ті держали уже сокиру при ко-

реню дерева, побуджаючи всіх до покаяння. Їх взрушаючі візвання були у великому противенстві з запевненнями в покою і безпеці, котрі проповідувались по церквах, і де би не поширялась та вість, вона всюди пробуджала народ. Проста і виразна наука св. Писання, говоряча до сердець людських помочію Духа Святого, мала таку силу переконання, проти котрої тільки немногі могли встояти. Віруючі пробуджались від своєї ложної безпеки. Вони бачили своє відступлення, свою свідськість і своє безвіре, свою гордість і користолобіє. Многі шукали Господа в покаянню і смиренню. Перше думали люде тільки про земні річи, а тепер звернулися своїми думками до неба. Дух Божий спочивав на них, і з чутким та покірним серцем вони злучились, щоби разом клікнути: „Бійтеся Бога і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його“.

Грішники питались зі сльозами: „Що я маю робити, щоби спастись?“ Ті, що перше провадили безбожне життя, старались направити свої несправедливости. Всі, що знайшли упокій в Христі, хотіли, щоби і другі стались учасниками того благословення. Серця родичів наворачались до дітей, а серця дітей до своїх родичів. Границі гордості і скритости були усунені. З глибоким чувством люде сповідались, і члени родини працювали для спасення тих, котрі були їм найбільше близькі і дорогі. В горячих молитвах часто споминались імена близьких людей. Всюди душі боролись з Богом в глибокому страху. Многі день і ніч пробували у молитві, щоби упевнити себе, що власні гріхи простилися їм, або боролись за навернення своєї рідні або сусідів.

Всі класи людей було видко на зібраннях адвентистів. Богаті і бідні, вищі і нищі, із ріжних причин, з великим напруженням слухали науки про другий прихід Христовий. Господь повздержував духа супротивлення в той час як Його слуги вияснювали основи своєї віри. Нерідко знарядде бувало слабе, але Дух Божий додавав сили Своєї правді. Присутність святих ангелів чувствувалась на тих зібраннях, і многі кождо-

го дня прилучались до віруючих. Коли повторялись докази про другий прихід Христовий, велике множество людей з великою увагою прислухувались торжественним словам. Небо і земля, здавалось, приближились одно до другого. Силу Божу почули так старі, як і молоді і люди середних літ. Вони повертали до дому із хвалою Божою на устах, і їх радісна пісень роздавалась в тихому нічному воздуху. Ніхто із присутніх на тих зібраннях не може ніколи забути тих сцен глибокого зацікавлення.

Означений час другого приходу Христового викликавав зі всіх сторін у всіх клясах суспільности велике супротивлення, зачавши від проповідників з катедри аж до самого найбільшого грішника. Слово пророцтва сповнилось: „Се найперш знаючи, що прийдуть в останні дні ругателі, ходячи по своєму хотінню і скажуть: Де обітниця приходу Його? Від коли бо батьки умирають, усе так само пробуває від почину створіння.“ *) Многі, говоривши, що люблять свого Спасителя, заявляли, що вони не мають нічого проти навчання про другий прихід Його, тільки не годяться що до назначення часу. Однак всевидюче око Боже читало думки їх серця. Вони нічого не хотіли знати про те, що Христос прийде судити світ по правді. Вони були невірними слугами; їх діла не могли вдержати перед всевидючим оком Божим, проникаючим в глибину серця, і вони боялись стрітисися зі своїм Господом. Подібно як Жиди в часі першого приходу Христа, вони не були готові прийняти Спасителя і не тільки що не хотіли признати ясных доказів із Біблії, але навіть сміялись із тих, котрі очікували Господа. Сатана і Його ангели торжествували і кпили собі з Христа і Його святих ангелів, що Його народ так мало любить Його, що навіть не хоче, щоб Він явився.

„Про день же той і годину ніхто не знає“, се був аргумент тих, що спротивлялись віруванню адвентистів. В святому Писанню стоїть: „Про день же той і годину ніхто не знає, ні ангели небесні, тільки Сам Отець мій“. *) Ті, що очікува-

*)2 Петра 3: 3, 4.

*)Мат. 24: 36.

ли свого Господа, давали ясні і відповідні пояснення того тексту, і показалося, що противники їх помиляються. Ті незабуті слова були сказані Христом в бесіді з Його учениками на Оливній горі у послідний раз, коли вийшов із святині. Ученики запиталися Його: „Який знак Твого приходу і кінця світу?“ (Мат. 24: 3). Ісус вказав їм на звісні ознаки і сказав: „Як оце все побачите, відайте, що близько під дверима“. *) Одно речення Спасителя не може бути так толковане, щоби збивало друге. Хоч ніхто не знав ні дня, ні години Його приходу, Він все таки поучав нас і хоче, щоби ми знали, що воно близько. Далі Він говорить, що легковаженне остереження щоби до Його приходу може бути губительним, так як се було з тими, котрі жили за Ноя і нічого не хотіли знати за потоп. Причта у тій самій голові за вірного і невірною слугу, котрий говорить в серці своїм: „Забаритися мій пан прийти“, показує, як Христос при Своім приході поступить з тими і винагородить тих, котрі пильнують з тими, котрі не признають його. „Ото ж пильнують“, говорить Він. „Щасливий той слуга, котрого, прийшовши пан його, застане, що робить так“. °) „Коли же не чувати меш, прийду на тебе, як злодій, і не знати меш, якого часу прийду на тебе“. (Одрк. 3: 3).

Ап. Павло говорить про таких людей, для котрих явлення Господа буде несподіваним: „День Господень, як злодій у ночі, так прийде. Бо як говорити муть: „Упокій і безпечність“, тоді несподівано настигне на них погибель... і не втічуть вони. Ви ж, брате, не в темряві, щоби той ден як злодій, захопив вас“. (1 Сол. 5: 2-5).

І так показалося, що Біблія не оправдує людського мніня, щоби оставатися в незнанню щоби до близькості приходу Христового. Але ті, що тільки шукали способу, щоби опрокинути правду, також відказувались вислухати того пояснення, і слова: „Ніхто не знає ні дня ні години“, все повтаряли безличні богохульники, а навіть мними слуги Христові. Коли знов нарід став питати про дорогу спасення, то релігійні учителі

*) Мат. 24: 33.

°) Мат. 24: 42-51.

зачали грати ролю посередників між ними і правдою, стараючись успокоїти їх, щоб не боялися, ложним толкованням Слова Божого. Невірні сторожі прилучились до роботи великого обманця, горлаючи: „Спокій! спокій!“ там, де Бог не говорить про спокій. Подібно як фарисеї за часів Христа, многи відказувались увійти до царства небесного і не дозволяли тим, котрі хотіли увійти. Крови тих душ Господь буде жадати від їх руки.

Найбільше покірні і віддані церкви звичайно бували першими, що приймали ту вість. І ті, що студіювали св. Писання сами, сейчас могли добачити не біблійний характер загальних поглядів, що торкається пророцтв. І всюди, де народ не був контрольований духовенством, котре тільки псувало і перекручувало його віру, і всюди, де люде сами шукали за Словом Божим, то адвентиське навчання треба було тільки порівняти із св. Писанням, щоби доказати його Божеське походження.

Многих переслідували їх невірючи співбраття. Щоби задержати своє місце в церкві, многи хотіли пропустити звісні точки віри мовчаннем, другі знов думали, що вірність Божови перешкаджає їм скривати правду, котра поручена була їм до пильнування. Много було таких, котрих виключили із церкви тільки за те, що вірували в другий прихід Христа. Дорогоцінними стали слова пророка для тих, що витримали пробу: „Ваше браттє, що не любить вас, і прогонить вас од себе задля імени мого, говорить: Нехай лиш явить в славі Господь, а ми побачимо вас веселих!“ (Ісає 66: 5).

Ангели Божі слідили дуже за успіхом остереження. Коли церкви відкинули ту вість, ангели з жалем відвернулись від них. Але було ще багато таких, що не перейшли проби що до їх віри в другий прихід Христа. Богато було таких, що були впроваджені в блуд їх мужами, жєнами, родичами і дітьми, запевняючи їх, що се гріх навіть прислухуватися таким заблудженням, яких навчають адвентисти. Ангелам бу-

ло поручено, щоб стерегли їх душі, бо ще друге світло з престола Божого має освітити їх.

З невисказаним желаннем ті, що прийняли ту вість, пильнували, очікуючи приближення свого Спасителя. Час; коли вони надіялись стрітитися з Ним, був близький. Вони очікували того часу зі спокійною торжественністю і пробували в солодкій злуці з Богом — завдаток покою — котрим вони заручились для будучої слави. Ніхто, переживши ту надію і уповання, не забуде тих дорогих хвиль очікування. На кілька тижнів перед тим більшість із них заперестали всякі світські справи. Із щирого серця віруючі старанно перевіряли всяку думку і всяке побудження свого серця, як би вже лежали на смертельній постелі і що за якийсь час їм вже прийдеться замкнути очі і більше не бачити сього світа. Ніхто не думав про те, щоб на той час по святочному вбратися. Всі чувствовали конечність внутрішнього свідoctва, що вони є готові стрітитися з Спасителем і біла одежа для них була — чистота душі, очищений характер помічю примиряючої крові Христової. Наколи б народ Божий еще мав того духа, випробовання серця, і ту рішучу і серйозну віру! Наколи б вони продовжали тим способом коритись перед Богом, заслаючи свої молитви перед престол милосердя, то вони набули би далеко більше дорогоцінного досвіду, чим вони мають тепер. Люде за мало моляться, у них за мало дійсного почування до гріхів, і недостаток живої віри багатьох позбавляє милости, котру так щедро роздає Спаситель.

Бог хотів випробувати Свій народ. Його рука Провідіння скривала ошибку в обчисленню пророчого часу. Адвентисти не відкрили того заблудження і воно не могло бути найдене навіть найбільше вченими із їх проповідників. Послідні говорили: „Ваше обчислення пророчого часу правильне. Де котрі великі події незабаром сповнилися, але се не те, про що говорить Миллер: се є навернення усього світу, а не другий прихід Христовий“.

Час очікування минув, а Христос не явився для звільнення Свого народу. Ті, що очікували з горячою вірою і любов'ю Свого Спасителя, дізнали гіркої правди. Але Бог все таки досяг Свого намірення. Він випробував серця тих, котрі говорили, що вони очікують Його явлення. Між ними було багато таких, котрі не мали ніякого вищого побудження крім страху. Їх віра не поправила ні їх серця, ні їх життя. Коли очікувана подія не сталась, ті люде заявили, що вони зовсім не завелися, бо вони і так не вірили тому, що Христос прийде. Вони були першими, що сміялись із віруючих, коли ті смутились.

Але Ісус і ціле небо з любов'ю і симпатією дивились на віруючих, котрі завелися в своїх очікуваннях. Наколи б зняти покривало, віддаляюче видимий світ від невидимого, то можна б увидіти ангелів, приближаючихся до тих постійних душ, щоб їх заслонити від диявольських стріл.

Г О Л О В А — ХХІ.

ВІДКИНЕНЕ ОСТЕРЕЖЕННЄ.

Виллям Миллер і його співробітники проповідували про другий прихід Христовий, маючи на оці ту одну ціль, щоби побудити своїх ближніх, аби були готові на судний день. Вони хотіли звернути увагу народа на правдиву надію церкви, та щоб знали, що їм треба більше християнського досвіду. Також вони старались притягнути невіруючих до покаяння і навернення до Бога. Вони не мали на думці заманювати нікого до свого релігійного товариства або секти, і тому вони могли працювати у різних товариствах і сектах, бо не мішались до їх церковних порядків.

Миллер говорить: „Всюди, де я працював, я навіть не думав вводити щось нового в тих організаціях, і ніколи не виносив і не хвалив одних понад других. Я зарівно бажав для всіх добра. Я все думав, що всі християни повинні радуватись другим приходом Христовим, і що ті, котрі дивляться на се не так, як я задивлявся, не мали би менше любити тих, котрі прийняли сю науку, і мені і на гадку не прийшло, що колись окажется потреба окремих зібрань. Моя одинока ціль була, щоб навернути як найбільше душ до Бога. І більшість із тих, котрих я навернув, прилучилась опісля до різних церковів“.

Так як через його діяльність число членів збільшилось, то на него з початку дивились ласкавим оком. Але коли проповідники і пресвитери стали висказуватись проти науки

другого приходу Христового, стараючись здавити її, вони також виступили і проти нею не тільки з пулпиту, але навіть своїм членам наказали слухати проповіді про прихід Христовий. І через те віруючі знайшлися в немалому клопоті. Вони любили свою церкву і не радо хотіли відділитися від неї, але наколи побачили, що свідкування Слова Божого здавляється і в них віднімається право просліджувати пророцтва, вони почувували, що вірність для Бога не дозволяє їм піддатися. Вони не могли признати тих, котрі старались виключити свідкування Слова Божого, за „церкву Христову“. „стовп і утвердження правди“. Тому вони вважали за відповідане і правне зірвати з ними всякі зносни. Літом 1844 року виступило із церкви близько п'ятдесят тисяч членів.

В тому часі в більшій частині церковів у всіх Злучених Державах можна було побачити велику зміну. Уже протягом многих літ духовне життя зачало занепадати в міру того як люде наберали що раз то більше світових привичок і обичаїв, але у тім році можна було замітити майже в цілій суспільности великий і скорий упадок моральности. А ніхто не міг знати, де тому причина, хоч про се говорили і в пресі і по церквах.

На пресвітерському зібраню духовенства в Франції горожанин Барнес, автор і визначний проповідник, заявив, що він, будучи проповідником уже двацять літ, за всім, крім посліднього причастія, роздаючи святі дари, приймав до церкви більше або менше число членів. Не ма більше, говорив він, релігійного пробудження ані навернення, і ніхто не дбає про спасення своєї душі. Чим більше торгівлі і індустрії, тим більше світськості. *Те саме можна сказати про всі церковні організації.*

В місяцю лютім того самого року сказав Фіней, професор при каліджу Оберлін: „У нас перед очима той факт, що взагалі протестантські церкви в нашому краю, як такі, майже до всіх моральних реформ сього віку віднесли або недружелюбно, або навіть ворожо. Бувають виїмки, але їх мало, щоби

придати тому фактові друге значіння, ніж загальне. У нас є ще другий факт, потверджаючий се, що церкви майже всі не показують пробуджаючого впливу. Духовна нечувствительність майже загальна, і страшно глибока; а се можна бачити із релігійної преси цілого краю. В дуже широких розмірах члени церкви віддаються впливам моди і ідуть разом з безбожниками на прогульки, танці і другі забави. Але ми не потрібуем говорити більше про те болюче питання. Досить того, що на се доказів є багато, котрі тяжать на нас, щоб показати, що церкви *вироджуються в той страшний спосіб*. Вони далеко відійшли від Господа, і Він покинув їх“.

Один автор у звісній релігійній часописи „Релігійний Телескоп“ (Religious Telescope) пише: „Ніколи не було такого загального релігійного упадку, як тепер. Направду церков повинна пробудитися і старатися знайти причину того нещастя, бо кождий, що любить Сяон, знає, що се є нещастя. Коли ми подивимся на незначні і одинокі случаї правдивого навернення і на затверділість грішників, то ми майже нехотючи кликнемо: „Чи Бог забув бути ласкавим? або, чи двері милосердія вже заперти?“

Так ніколи не буває, щоби церкви не була винувата. Що народи, церкви і поодинокі особи находяться в духовній темряві, то Бог тому не винен, але люде самі, бо не хотіли Божеського світла, або зовсім відкинули його. Найліпший примір того подає нам історія жидівського народу за часів Христа. Вони віддалились світови, забули за Бога і Його Слово, зділались змисловими, їх розум помрачився, а серця наповнились марністю. Ось чому вони не знали нічого за другий прихід Христа і в своїй гордості і своїй безвір'ю відкинули Спасителя. Але і тоді ще Бог не відлучив Жидівської нації від пізнання або від участі в благословеннях спасення. Але ті, що відкинули правду, стратили всяке хотіння, щоб мати дари небесні. Вони зділали із мраки світло, а із світла мраку, доки світло, що пробувало в них, не зділалось мракою, і яка величезна то мрака була!

Ціль сатани є заховати зовнішні форми релігії, щоби тільки не було духа живої побожності. Після того як Жиди відкинула Євангеліє, вони ревностно продовжали свої старинні обряди; вони строго заховували свою національну замкнутість, у той час, як вони сами повинні були признати, що Божої присутності більше не було між ними. Пророцтво Давида так ясно вказувало на час приходу Месії і так вирізно предсказувало Його смерть, що вони старались знехотити народ, щоб не студював Його, і наконєць рабини проголосили прокляття над всіми, що посміли обчислити той час. Тисячу девятьсот літ народ Жидівський вже блудив в темряві, затвердивши своє серце, рівнодушний на милостиві предложення спасення, не звертаючи уваги на благословення Євангелія — торжественне і страшне остереження перед небезпекою, котру тягне за собою відкиненне небесного світла.

Та сама причина викликала ті самі наслідки. Чоловік, котрий заглушує нарочно своє почуття обовязку, тому, що воно стоїть на заваді Його природному нахилу, вкінці не буде міг відрізнити правди від заблудження. Розум затемнюєсь, совість притупляється, серце стається затверділим і душа віддаляється від Бога. Де церков легковажить і погорджує вістю Божеської правди, там темрява панувати ме; віра і любов холоде і наступає отчуждення і незгода. Члени церкви скупляють свої інтереси для світських підприємств, і грішники стаються затверділими у своїх гріхах.

Перва ангелська вість в 14 гол. Одриття, вказуюча на час, коли має суд начатися, і звиваюча всіх поклонятися Йому, була призначена на те, щоби відділити правдивий народ Божий від шкідливого впливу світа і привести Його до пізнання Йогого дійсного положення світськості і відпадення. У тій вісті заключається остереження для церкви, іслане Богом, і если б вона прийняла Його, то зло, котре перешкаджало її зноситись з Богом, було б усунене. Наколи б вони прийняли небесну вість, упокоряючи свої серця перед Господом, і по

щирости шукаючи приготування, щоби встояти в Його присутності, то Дух і сила Божа виявились би серед них. Церков знов достигла би того благословенного стану єдинства, віри і любови, в котрому находилась за апостолських часів, коли всі віруючі були „одно серце і одна душа“ і „промовляли Слово Боже з одвагою“, коли „Господь прибавляв спасенників у церкву що дня“. (Діян. 4: 31 32; 2: 47).

Наколи б народ, визнаючи Бога, прийняв світло, як воно світить із Слова Божого, він достиг би того єдиноклітності, ради котрого Спаситель молився і котре описує апостол, як „єдиненне духа в мирному союзі“. Він говорить, що ми одно тіло і оден дух, яко же і покликані в одній надії вашого покликання; один Господь, одна віра, одно хрещенне“. (Єфес. 4: 3-5).

Такого рода були благословенні наслідки тих, котрі прийняли адвентистку вість про другий прихід Христовий. Вони вийшли із різних релігійних товариств, і розділяючи їх перегороди були зірвані, противорічучі мнінія у їх віруваннях розбиті на кусники; надія на тисячлітнє царство покою, що спротивляється св. Писанню, тратилась; неправильні погляди про другий прихід Христа поправлялись, гордість і згода зі світом усувались. Несправедливість знов зглажена, серця злучились в тісній звязі, і любов і радість запанували. Єсли та наука зділала таку перемену для тих немногих, котрі прийняли її, то що вона зділала би для тих тоді, наколи б всі прийняли її!

Але церкви взагалі відкидали се остереження. Їх проповідники, котрі, як сторожі дому Ізраїлевого, повинні були найперше звернути увагу на ознаки другого приходу Христового, а вони не хотіли познакомитися з правдою, будь то із свідкувань пророків або зі знаків часу. Так як світські надії і честолюбіє наповняли їх серця, то любов до Бога і віра в Його Слова охолонули, і коли вони почули адвентистку науку, вона збудила в них тільки пересуди і невіру. А найбільше противились тому, що ту вість проповідували світські лю-

де. Як і вдавнину ясне свідкування Слова Божого не подобалось фарисеям і вони питали: „Чи увірував в Него хто із начальників або із фарисеїв?“ І переконавшись, що не можуть опрокинути доказів із пророчих часів, многі не радили досліджувати пророцтва, стараючись переконувати, що пророцтва є запечатані і не можна їх поняти. Цілі товпи народу, сліпо здаючися на своїх духовних пастирів, не хотіли слухати остереження, а другі хоч і переконані о правді, все таки не сміли визнавати її, „щоби їх не виключено із церкви“. Післяна Богом вість для випробування і очищення церкви, аж надто добре виявила число тих, котрих серця були привязані до всього, що світське, замість того, щоби зовсім здатися на Христа. Узли, звязуючі їх з землею, були сильніші ніж ті, котрі провадили їх до неба. Вони пішли за голосом світської мудрости, і відвернулись від вісти правди, випробовуючої серце.

Відкинувши остереження першого ангела, вони також відокхнули від себе средство, призначене небом для їх повернення до давнього стану. Вони погорділи многомилостивою вістю, котра мала усунути зло, розлучаюче їх з Богом, і з великою ревністю звернулись до світа шукати його дружби. Ось в чім заключалась головна причина страшного положення церкви, еї світськості, відпадення і духовної смерти, в котрій находились церкви в 1844 році.

В 14 гол. Одкриття за первим ангелом слідує другий, глаголючи: „Упав, упав Вавилон, великий город, що пристрастним вином блудодіяння свого напоїв всі народи“.¹⁾ „Вавилон“ значить змішанне.²⁾ Се вираження уживається в св. Писанню для означення ложних і упавших релігій під ріжними видами. В 17 гол. Одкриття Вавилон представляє жєнщину, котра означає церкви — незіпсута жєнщина означає чисту церкву, а упавша жєнщина — зіпсута церкву.

Святість і трівкість узла, що звязує Христа з Його церквою, в Біблії представляється посредством супружого союза. Господь звінчався зі своїм народом торжественним союзом, дав

¹⁾Одкр. 14: 8.

²⁾1 кн. Мойс. 11: 9.

обітованне зі своєї сторони, що Він хоче бути їх Богом, під час коли вони обов'язуються належати до Него і лише до Него одного. Він говорить: „Я одружу тебе зі мною на віки, одружу тебе в справедливості і суді в ласкавості і милосерддю“. (Осія 2: 19). І знов: „Я бо здружився з вами“. *) Ап. Павло також виражається в подібний спосіб, коли говорить „Я бо заручив вас одному мужови, щоб чистою дівою привести перед Христа“. (2 Корин. 11: 2).

Невірність церкви показалася у тім, що вони перестали любити Господа і уповали на Него, і любов до світових річий запанувала над її душою, — і її можна порівнати до кевірного супружества. Ся картина представляє нам гріх Ізраїля, відступившого від Господа, і трогательно описує чудесна любов Божя, котрою вони в той спосіб погорджали. „І звязав себе з тобою присягою, говорить Господь Бог, та і стала ти моею“. „І зробилась прегарною, та і доступила царської величності. І пронеслась твоя слава між народи через уроду твою; була бо ти звершена в тих пишних прикрасах, що я вложив на тебе. . . Ти ж горда на свою вроду, та на велику славу твою, стала блудувати“. „Так як молодиця зраджує друга свого, так ви мене зрадили, ви, доме Ізраїля, говорить Господь“. „Але була перелюбною жінкою, що замість свого мужа, приймала чужих“. †)

Новий завіт з цілком подібними же словами звертається до тих, що визнають Христа, але шукають дружби у світа, котру цінять її вище милости Божої. Апостол Яков говорить: „Перелюбники і перелюбниці! хйба не знаєте, що любов світа сього — вражда проти Бога?“ (Якова 4: 4).

В 17 гол. Одкриття описується Вавилон, як „жінка з'одягнена в багрянницю і кармазин, і озолочена золотом, і дорогим каміннем, і перлами, а в неї золота чаша в руці її, повна гидоти і нечистоти блудодіяння її, а на чолі її ім'я написане: Тайна: Вавилон великий, мати блудницям і гидотам землі“. Пророк говорить: „Я бачив, що жінка була п'яна кровю свя-

*) Ерем. 3: 14.

†) Езек. 16: 8, 13-15, 32; Ерем. 3: 20.

тих і кровю свідків Ісусових“.) Далі Вавилон представляється, як „великий город, що має царство над царями земними“.) Власть, котра протягом віків поширяла своє деспотичне панованне над князями християнства — Рим. Порфіра і багряниця, золото, дорогоцінні камені і жемчуг живо рисують блиск і більше як царську пишність, котрими відзначається царський престол. І про ніяку другу власть не можна так акуратно сказати, що вона „п'яна кровю святих“, як про церков, котра таким жорстоким способом переслідувала послідователів Христа. Вавилон так обвинувачується в беззаконній злучі з „дарями земними“. Відступленням від Господа і через зв'язь з поганими жидівська церква зділалась блудницею. І Рим, шукаючи помочи світських властей, зіпсувся в той самий спосіб і заслуговує на той самий осуд.

Вавилон представляється як „мати блудницям“. Його дочками, значить, мають бути представлені ті церкви, котрі придержуються їй навчанню і переказам і ідуть за її приміром, жертвуючи правдою і поклоненням Богови ради прелюбодійних зносин з світом. Вість в 14 голові Одкриття, оголошуюча упадок Вавилону, повинна відноситися до релігійних товариств, котрі колись були чистими, але опісля зіпсулися. Та як та вість слідує за остереженням перед судом, то вона повинна бути дана у останні дні, і тому передовсем не може відноситися до римської церкви, бо та уже протягом многих віків знаходиться під упадком. Затим в вісімнадцятій голові Одкриття народ Божий взивається, щоб виходив із Вавилону. Але після того тексту еще много із народа Божого знаходиться в Вавилоні. В яких же релігійних товариствах можна нині найти більшу часть послідователів Христових? Без сумніву в різних товариствах, визнаючих протестантську віру. В часі їх повстання вони вірно стояли при Богови і Його правді, і Божа благодать була з ними. Навіть невірющий світ мусів признати благословенні наслідки євангельських правил. В словах пророка до Ізраїля слава його „пронеслась між народи. . .

*)Одкр. 17: 4-6.

*)Одкр. 17: 18.

через уроду твою; була бо ти звершена в тих пишних прикрасах, що я вложив на тебе, говорить Господь“. Але вони упали наслідком тих самих похотий, котрі запровадили Ізраїля у прокляття і загибель — бо хотіли наслідувати обичаї безбожників і домагалися їх дружби. „Ти ж, горда на свою вроду та на велику славу твою, стала блудувати“. Езек. 16: 14, 15.

Богато із протестантських церков ідуть за приміром Риму в прелюбодійній звязі з „царями землі“; державні церкви діляють се посредством своїх відношень до світських правительств, а другі товариства релігійні тим, що вони шукають протекції світа сього. І вираженне „Вавилон“ (змішанне) як раз добре дається застосувати до тих товариств, бо всі думають, що вони виводять свої навчання із Біблії, але помимо того діляться на безчисленні секти, і різняться одні від других в своїх віруваннях і теоріях.

Крім гріховної звязі з світом, церкви, котрі відділилися від Риму, мають ще другу характеристику.

В одному із римо-католицьких видань читаємо: „Если римській церкві закидують поганство тому, що покланяється святим, то її дочці, англканській церкві, також те саме можна закинути, бо в неї на одну церкву, посвячену в ім'я Христове, знаходиться десять церковів, посвячених в ім'я Діви Марії“.)

І доктор Гапкінс в своєму трактаті про тисячлітнє царство висказується: „Не ма найменшої підстави закидувати римській церкві антихристиянський дух тому, що у неї обряди є. Протестантські церкви мають много антихристиянського в собі і далекі від того, щоб бути зівсім сціленими від зіпсуття і безбожія“.)

Що дотичить відділення пресвитерської церкви від Риму, доктор Гутри пише: „Триста літ тому назад наша церква з открытою Біблією на своєму знамени і з девизом: „Прослідіть Писання!“ на своїх актах вийшла із ворот Риму“. І опісля він задає многозначне питання: „Чи вийшла вона чистою із Вавилону?“.)

*) Dr. Challoner, „The Catholic Instructed“, вступне слово, стр. 21, 22, (1897).) Гапкінс, Самуїл, „Works“, часть II, стр. 328, (1854).

*) Гутрі, Джон, „The Gospel of Ezekiel“, стр. 237, (1157).) І Сом 2: 7.

Спорджен говорить так: „Англіканська церква, здається, зівсім пересякла навчаннем, що спасенне заключається в тайнах, а ті, що відділились від тої церкви, здається, так само пересякли філософським безвірем. Ті, від котрих вони жадали щось ліпшого, оден за другим відвертається від основ віри. Саме внутрішнє серце Англії, як я вірю, зовсім просякло гибельним невірем, котре ще до того смів взійти на катедру і називати себе христіянським“.

Яка була причина великого відступлення? Яким способом церква стала віддалятися від простоти євангелської? Приноровлюючись до поганських обрядів, щоби облегчити поганам прийняття христіянства. Ап. Павло поясняє навіть за його днів: „Бо тайна беззаконія вже орудує“. ¹⁾ За апостольських часів церква стосунково була чиста. Але при кінці другого століття більшість із церков зачали приймати другий вид; давніша простота щезла і незаметно після того, як перші ученики померли, їх місце заняли їх діти, а опісля новонавернені. . . і змінили все. ²⁾ Щоби придбати сторонників, вони низили високе мірило Христіянської віри, і наслідок того був такий, що „поганство заляло церкву, приносячи з собою свої обичаї, обряди і ідоли“. ³⁾ Христіянська релігія, піддержувана світськими володарями, була визнавана внішнім способом товпою, котра, прийнявши вид христіян, на ділі позістала на далі поганями, поклоняючись, розуміється, потайки своїм ідолам.

Але чи не повтарялось те саме майже в кожній церкви, званої протестантською? Зі смертю її основателів, тих, котрі були воодушевлені правдивим духом реформи, передне місце їх займають їх потомки і „перетворюють все на свій лад“. У той час, як діти реформаторів сліпо придержуються символів віри своїх батьків, не хочачи прийняти ніякої правди, котра перевишав все, що вони бачили, і вони далеко віддаляються від того приміра покори, самоотречення і зречення світа. І так „давня простота щезає“. Світськість заливає церкву і „приносить з собою свої обичаї, обряди і ідоли“.

¹⁾Робинсон. „Історія Хрещення“. ²⁾Лекції Гавауді. стр. 278.

О, як далеко посунулась ся дружба зі світом, котра „с враждою Бога“, і що нею так любуються мнимо дослідувателі Христа! Як далеко відійшли популярні церкви всього Христінства від біблійського правила покори, самоотречення, простоти і побожності. Іоан Веслей, говорячи про правильне уживання грошей, каже: „Не тратьте ані одної часті так дорогоцінного дару, щоби заспокоїти хотіння очей, дорогу одєжу або непотрібні украшення. Не видавайте ніяких грошей на штучні украшення ваших домів, дорогі меблі, дорогоцінні образи і т. п. . . . Не віддавайтесь високомірному життю, щоб вас люде подивляля і хвалили. . . Доки ти вганяєш за хорошим життям, то люде будуть хорошо говорити про тебе. Доки ти одіваєшся в порфиру і шовк, і кожного дня будеш балюватися, многі, без сумніву, будуть прославляти твій добірний смак, твою щирість і гостинність. Але ти не плати їм так дорого за їх хвальбу. Вдоволяйся лучше тою честю, що походить від Бога“. (Проповіди Веслея). Але в богатьох нишних церквах така наука легковажиться.

Належати до якоїсь церкви се, так можна сказати, увійшло в моду у нинішньому світі. Королі, дипломати, юристи, доктори, купці — всі належать до церкви, щоби з'єднати собі поважанне і довіре в суспільности, і тим способом побільшити свої власні інтереси, стараючись укривати свої несправедливі постушки під видом християнської віри. Ріжні релігійні товариства, піддержувані грішми і впливом тих хрещених світських людей, є їм помічними, коли хочуть з'єднати собі згляд і взяттє в народі. Великанські і пишно прикрашені церкви будуються на головних вулицях. Ті, що ходять до церкви, вибираються в дорогу модну одєжу. Даровитому проповідникови платять високу пенсію, щоби приманювати народ і бавити його. В своїх проповідях такий проповідник не сміє виявляти гріхів церковної громади, але його проповідь повинна бути гладонька і приємна для вуха, а іменно для тих, що люблять модні проповіді. Тим способом визначні грішники вписуються до церкви і модні гріхи скриваються під покривалом побожності.

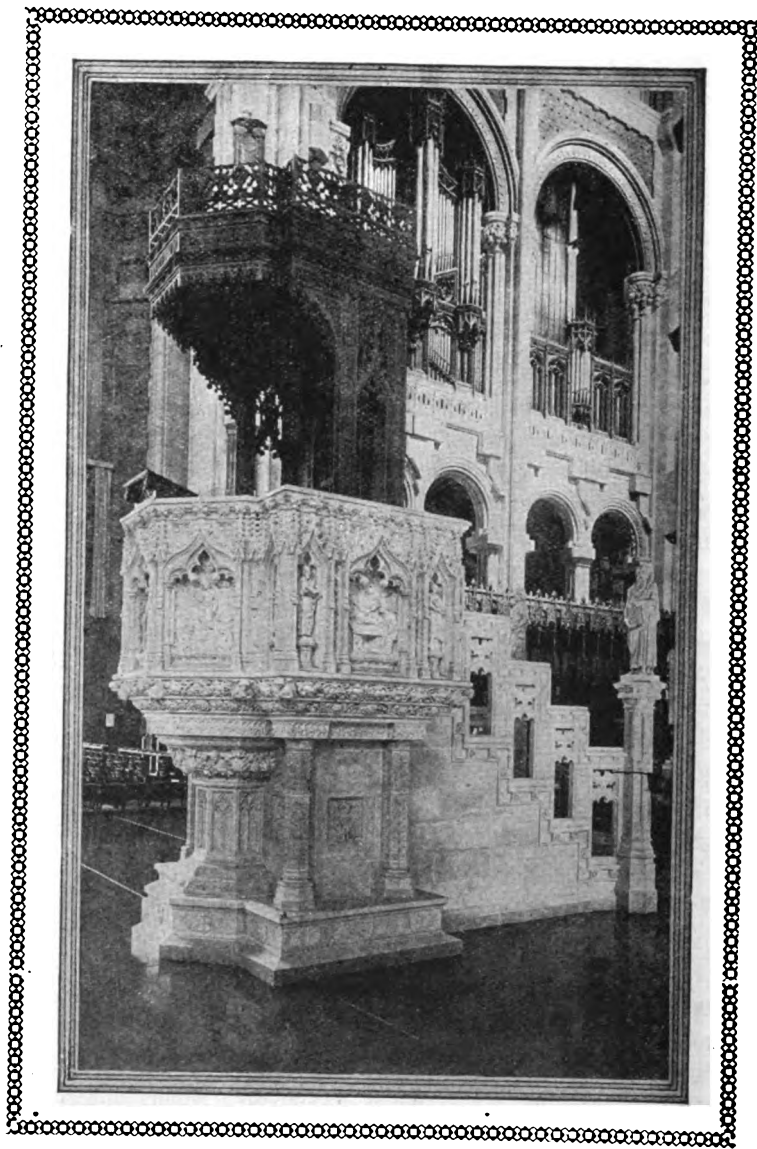
Одна із більших американських газет, говорячи про теперішнє поведене визнаців Христа у відношенню до світа, пише так: „Незамітно церков віддалась духови віку сього і приноврила форми свого богослуження до найновіших потреб“. „В самій річи, всьо, що робить релігію притягаючою, церков приміняє тепер, як своє знаряддє“. Один автор в Нью-Йоркському „Індіпендент“ говорить слідующим способом про методизм, яким він є: „Границі, розділяючі побожних від безбожників, щораз то більше затираються, і ревні мужі з обох сторін стараються усунути всяку ріжницю між їх способом ділання і їх забавами. Популярність релігії стремить до того, щоби збільшити число тих, котрі хочуть дістати єї благословенне без того, щоби чесно сповняти свої обовязки у відношенню до неї“.

Гавард Кросби говорить: „Що церков Христова не поступає нині так, як Господь хотів, се кожен бачить. Подібно як Жиди в старині посредством дружелюбної звязи з ідолопоклонниками відвертали свої серця від Бога. . . , так і нинішня церква Христова через свій фальшивий союз з невірющим світом оставляє Божеські правила свого праведного життя і віддається згубним, хоч чисто і правильно видаючимся обичаям нехристиянського товариства, уживаючи доказів, приходить до заключення, котре не має нічого спільного з Одкриттем, і противиться всьому, що є з Божої ласки“. *)

Серед того напливу світськості і вганяння за роскошами самовідреченне і самопосвята задля Христа майже зовсім щезли. Декотрі з мужів і жінок, провадячих тепер в церкви діяльне життє, в їх молодости, як дітей, навчали жертвувати, щоби вони могли давати або ділати що нибудь для Христа. Але коли тепер бракує фондів. . . то нікого не можна просити, щоб дав. О, ні! На се треба аж базару, живих образів або якої иншої комедії, дати вечеру або яку иншу гостину — або ще щось иншого, аби тільки забавити людей“.

В одному посланню з дня 9-го січня, 1873 пишеться: „Здається, що треба буде конче ухвалити такі права, щоби не

*) „The Healthy Christian: An Appeal to the Church“,
стр. 141, 142, (1871).

Пишність в теперішніх церквах.

„Великоліпні церкви, пишно укрешні,
будуються на головних вулицях“.

[404]

дозволяти на такі школи, що в них учать на заводових грачів (gamblers). Навіть сама церква (хоч несвідомо) робить чортівську роботу. Концерти з роздаванням нагород, назначанне премій, лютерії часто устроюються на релігійній і добродійній цілі і всяких інших способів уживають, щоби тільки добути гроша, за те майже нічого не дати. Ніщо так шкідливо не діє на молодіж в моральному відношенню, як добування грошей без найменшого труду. Наколи поважані люде беруть участь в такого рода грах, успокоючи свою совість тим, що ті гроші ідуть на добродійні цілі, отже не треба дивуватися, що молодіж в теперішних часах попадає в наліг газардової гри“.

Світський дух вкрадається до церковів усього Християнства. Роберт Аткинс в одній із своїх проповідій, виголошеній в Лондоні, малює сумну картину духовного упадку, в Англії: „Направду, праведних людей що раз то менше на світі, і ніхто не жуає того. Визнаючи релігію нинішного часу, у всяких церквах люблять світ, годяться із ним, привязуються до світових вигод і вганяють за почестями. Вони мали би терпіти разом з Христом, а вони страхаються навіть найменшого слова докору. *Відступленне, відступленне, відступленне* написано в на дверях кожної церкви; і если би вони знали се і чувствовали, то була б еще надія, але, на жаль, вони кажуть: „Я розбогатів, став богачем, і мені нічого не треба“.

Великий гріх Вавилона в той, що він моцним вином блуду свого напоїв всі народи. Та опаяюча чаша, котру він подає світови, представляє ложні навчання, приняті ним, як вислідок своєї беззаконної звязи з сильними світа сього. Дружба з світом погубила його віру, і зі своєї сторони він справляє згубне вражінне на світ, поширюючи навчання, що противляться здоровій науці св. Писання.

Рим наказав народови читати Біблію і жадав, щоби всякий принимав його навчання замість Біблії. Завданням ре-

формації було знов дати людям Слово Боже, але чи може не правда, що нині в церквах учать покладати свою віру радше на віроісповідних формулах і переказах церковних, ніж на св. Писанню? Карло Бихер, говорячи про протестантські церкви, висказує: „Вони страхаються якого нибудь острого слова, сказаного проти їх визнання віри з таким чуттем, з яким ті святі отці настрашились би всякого сурового слова проти поклонення святым і мученикам... Євангелські протестантські церковні громади самі звязали собі руки, і взаємно до тої степені, що між ними ніхто не може стати проповідником, не признаючи тої або другої книги, крім Біблії. В тих словах також не ма ніякої видумки, що віроісповідна власть тепер начинає заказувати Біблію тим самим дійсним способом, як колись зділав Рим, але тільки в делікатнійший спосіб.

Коли вірні учителі толкують Слово Боже, тоді встають люде науки і проповідники, твердячи, що вони розуміють Писанне, називають здорову науку ересю, і тим способом відвертають тих, що шукають за правдою. Наколи б світ не впився Вавилонським вином, цілі товпи народу були би переконані і навернені до ясних і проникаючих серце правд Слова Божого. Але релігійні навчання є так попутані і так противляться одні другим, що народ не знає, в що має вірити і що признати за правду. Головна причина, що світ такий затверділий у своїх гріхах, лежить таки у порога церкви.

Друга ангелська вість в 14 голові Одкриття найперше проповідувалась у літі в 1844 році, і у той час вона знайшла більше приміненне в церквах Сполучних Держав, де остереження перед судом було найбільше поширюване і також і відкидане; також упадок церковів наступав тоді дуже скоро. Але вість другого ангела ще цілковито не сповнилась в 1844 році. Церкви у той час потерпіли від морального потрясення в наслідок неприняття світла адвентистської вісти, але на тому ще не скінчилося. Відкидаючи деякі важні правди того часу, вони упали все нище і нище. Але ще не можна ска-

зати: Вавилон упав. . . „тому, що він острим вином блуду свого напоїв всі народи“, так як він ще не довів всі народи, се є поган, до того. Дух світськості і рівнодушності проти правди нашого часу утвердився в церквах протестантського віросповідання у всіх християнських краях і ті церкви включені до торжественного і страшного обвинення другого ангела. Але діло відпадення ще не дійшло до найвисшої точки.

Біблія говорить нам, що перед другим приходом Христовим сатана буде дієвувати „з усякою потугою і ознаками і чудесами омані і з усяким підступом неправди“, „бо любови правди не прийняли, щоб спастися їм“, представляються сами собі і „за се пішли їм Бог орудованне підступу, бо вони вірували брехні“. ¹⁴⁾ Перше чим церква дійде до того стану, і звязь зі світом буде цілком встановлена у всьому Християнстві, тоді відступленне Вавилону вповні наступить. Відпаденне поволи наступає, і сповнення 8-ої гол. і 14-го стишка Одкриття ще в будуччині є.

Помимо духовної темряви і відпадення по церквах, котрі становлять Вавилон, більшість правдивих послідувателів Христа все ще знаходиться в тих товариствах. Між ними є много таких, котрі ще ніколи не чули про правду теперішнього часу. Не мало є таких, котрі невдоволені своїм теперішнім положенням і котрі стремлять до яснійшого світла. В церквах, котрими вони є звязані, надармо шукають образу і подобія Христа. Після того як ті церкви все більше відступають від правди і все тісніше і тісніше вяжуться зі світом, ріжниця між тими двома класами робиться більшою, аж вкінці доводить їх до відділення. Прийде час, коли любящим Бога над все, не можна буде більше зіставати в звязи з тими, котрі „більше люблять роскоші ніж Бога, мають образ благочестя, сили ж його відцурались“.

В 18 гол. Одкриття вказується на той час, коли наслідком відкинення трикратного остереження в Одкриттю 14: 6-12, церква вповні дійде до того стану, котрий предсказується

¹⁴⁾2 Сол. 2: 9-11.

другим ангелом, і народ Божий, все ще находячийся в Вавилоні, взивається, щоб відділився від неї. Се в вже послідня вість, і вона сповнить вложене на неї діло. Коли ті, котрі не вірували правді, а кохались у неправді (2 Сол. 2: 12), будуть зведені сильними заблудженнями, так що вони повірять неправді — тоді світло правди освітить всіх, серця котрих відкриті для прийняття його, і всі діти Божі, находячися в Вавилоні, учують голос з неба: „Вийди з неї, народе мій“ (Одрк. 18: 4).

Г О Л О В А — XXII .

СПОВНЕНІ ПРОРОЦТВА.

Коли минув той час, в котрому надіялись приходу Христового, — весною 1844 р. — віруючі, котрі очікували Його явлення, за якийсь час пробували в сумніві і розчаруванню. У той час, як світ дивився на них, як на зовсім обманутих, і старався доказати, що віддавались пустим мріям, жерелом потіхи для них було Слово Боже. Многі просліджували св. Писання, знов виставляючи на пробу основи своєї віри і старанно студіювали пророцтва, щоби дістати більше світла. І біблійні свідкування ясно і переконуючо доказували правильність їх положення. Ознаки, котрих не можна було не пізнати, вказували на близький прихід Христовий. Особлиwsze благословення Господа в наверненню грішників і пробудженню духовного життя. Між христіянами свідкували про те, що вість походила із неба. Хоча віруючі і не могли пояснити собі того розчарування, однак вони чувствовали, що Бог руководив ними в їх минутих досвідченнях.

Разом з пророцтвами, котрі вони приміняли до часу другого приходу Христового, находилось поучення, котре як раз було для них добре в часі їх непевности і очікування, заохочувало їх до терпеливого вірування, що те, що їм тепер видавсь темним, воно свого часу виясниться.

Серед тих пророцтв на першому місці приходило пророцтво Аввакума 2: 1-4: „Став же я неначе на варті, і стоячи,

мов би на башті, роздумував, що скаже він мені, що відповість на мою жалобу. І відказав мені Господь і промовив: „Спиши видиво, а напиши його виразно на таблиці, щоб, хто буде читати, прочитав легко; видиво бо сягає в далекий, але означений час; воно говорить про те, що станеться на кінці, й не заведе; та хоч би воно і загаялось, а ти жди, бо воно збудеться певно й не зміниться. Ось, серце горде не буде мати спокою, а праведний буде вірою своєю жити“.

Уже в 1842 році в пророцтві дана інструкція: „Спиши видиво, і напиши його виразно на таблиці, щоб, хто буде читати, прочитав легко“, повела Карла Фича на думку написати пророчу карту, щоби образowo представити видива в кн. пр. Даниїла і Одкриття. На видання тої карти дивились, як на сповнення поручення, данного пр. Аввакумови. Але нікому в той час не було ясно, що очевидне опізнення сповнення видива — час очікування — передсказується в тому пророцтві. Після розчарування той текст в Писанню показався їм дуже важним: „Видиво бо сягає в далекий, але означений час; воно говорить про те, що станеться на кінці, й не заведе; та хоч би воно і загаялось, а ти жди, бо воно збудеться і не зміниться. . . праведний буде вірою своєю жити“.

Часть пророцтва Єзекїїла також зділалась жерелом великої сили і потіхи для віруючих: „І надійшло до мене слово Господне: Сину чоловічий! що се в вас, ув Ізраїлі — землі за поговорка: Богато часу проміне і всяке пророче видиво покажеться марним? Оце ж скажи їм: Так говорить Господь Бог: . . . близький час і справдиться всяке видиво пророче. Бо се я Господь, буду говорити і яке слово ні проречу. воно справдиться. Ось, дом Ізраїля говорить: Пророче видиво, що він бачить, станеться хіба в далекому часі; він пророкує про далекі часи. Оце ж скажи їм: Так говорить Господь Бог: Не буде проволочки ні єдиному слову мійому; слово, що виповім, справдиться, говорить Господь“.¹⁾

Ожидуючі урадовались, віруючи, що Той, Котрий знає кінець з самого початку, Своїм оком проник у всі століття до

¹⁾Езек. 12: 21-25, 27, 28.

последнього часу і ввиду їх розчарування дав їм слова заохоти і надії. Наколи б подібні тексти не напоминали їх, щоб терпеливо чекали, сильно уповаючи на Слово Боже, то віра їх загасла би у той тяжкий час досвідчення.

Причта про десять дівчат в 25-ій гол. Єв. від Матея також говорить за адвентистів. В 25-ій гол. Матея, коли ученики питались: які будуть ознаки при кінці світа, як Він вдруге появиться, Господь приводить важніші події у всесвітній і церковній історії, від Його першого приходу до другого, а іменно: збурення Єрусалиму, велике горювання церкви підчас поганських і папських переслідувань, помрачення сонця і місяця і падення звезд. Опісля Він говорить про Свій прихід, щоби заволодіти царством, і приводить причту, в котрій описує дві класи слуг, очікуючих Його явлення. Голова 25-та починається словами: „Тоді уподобиться царство Небесне десяти дівчатам“. Тут представляється та церква, про котру Він говорить при кінці 24-ої голови, а іменно: живучі у последні дні. У тій причті Він говорить про їх положення під час свадьби на сході.

„Тоді уподобиться царство небесне десяти дівчатам, що взявши каганці свої, вийшли на зустріч женихови. Пять же з них були розумні, а пять необачні. Котрі необачні, взявши каганці свої, не взяли з собою олію. Розумні ж узняли олію в пляшечки свої з каганцями своїми. Як же жених барився, задрімали всі, тай поснули. О півночі ж постав крик: Ось, жених іде, виходьте на зустріч йому“.

Другий прихід Христовий, як се заповідалось первою Євангелською вістю, описується приходом жениха. Далеко поширена реформація, викликана проповідю про Його скорий прихід, відповідала як раз тим дівчатам, що вийшли на зустріч Йому. У тій причті, як і в 24-ій гол. Мат., вказується на дві класи людей. Всі взяли свої каганці — Біблію — і завлягли того світла, що в них було, вийшли на зустріч женихови. Але „необачні, взявши каганці свої, не взяли з собою

олію; мудрі же, разом із каганцями своїми, набрали також олію до пляшок“. Отже ті послідні покористувались Божою милостю, відроджаючою і освічаючою силою Святого Духа, котра ділає Його слово каганцем для ніг і світлом для стежок. Зі страхом Божим вони пресліділи св. Писання, щоби дізнатися правди, і серіозно старались достигнути чистоти серця і життя. Се був їх личний дсєвїд і віра в Бога і Його Слово, котрих не могли підорвати ні завід, ні зволіканне. Другі, взявши каганці свої, а не взяли з собою олію. Хоч вони були побуджені торжественною вістю, але здались на віру своїх співробітників, вдоволені мигаючим світлом добрих почувань, однак без найменшого розуміння правди або правдивого дійствія милости в своїм у серці. Вони вийшли на зустріч Господеві, повні події, що одержать нагороду, але вони не знали, що їх чекає завід і зволока. Їх віра, виставлена на пробу, захиталась, і їх каганці світили дуже слабо.

„Як же жених барився, задрімали всі, та і поснули“. Спізнання жениха представляє той час, котрий перейшов в ожиданню Господа, завід і мнїме зволіканне. В тому часі непевности діло поверховних і рівнодушних стало хитатися, і їх старання помякли; але у основуютих свою віру на личнім пізнанню Біблії під ногами була скеля, котру не могли змити філі розчаровання. „Задрімали всі таї поснули“; одні в байдужности, перестали вірити, другі з терпіннем ожидаючи, доки не дістануть яснійшого світла. Але ті, здавалось, через довгий час проби до повної степені стратили свою ревність і посвяту. Байдужні і нерозважні не могли більше покладатися на віру своїх співбратів. Кождий мусів самостійно стояти або упасти.

Майже в тому часі став появлятиє фанатизм. Декотрі, заявивши, що вони вірять в ту вість, і ревнієно поширивши її, відкинули Слово Боже, як вірного провідника і, віруючи, що їх побуджає Дух Божий, вони віддавались своім власним чувствам, вражінням і уявам. Були і такі, котрі оказували

фальшиву ревність, осуджуючи всіх, котрі не годились з їх роботою. Більша часть адвентистів не признавали ні їх фанатичних думок, ні їх роботи, котрі були тільки на те, щоби опоганити діло правди.

Тим способом сатана старався противділати Божому ділу і викоренити його. Народ дуже був зворушений адвентиською вістю; тисячі грішників наvertsались до Господа і навіть в часі відтягання вірні мужі стали проповідувати правду. Князя тьми покидали його піддані. Але щоби поширяти невірні слухи про діло Боже, він старався виводити у блуд і допровадити до крайности декотрих, визнаючих ту правду. Тоді його знарядде було готове покористуватись всяким блудом, всякою ошибкою, всяким неприличним поступком, щоби виставити їх перед народом в як найбільше світачих кольорах і викликати ненависть до адвентистів і до їх віри. І тому чим більше число було тих, котрих сатана міг побудити, щоб заповідали людям, що Господь при дверях, підчас коли він запанував над їх серцями, і вказував на них, як на представителів всіх віруючих.

Сатана — „оскаржитель братів наших“, і се в його дух, котрий підмовляє людей, щоб пильнували народу Божого, і щоб виявляли їх блуди і слабости, підчас коли про добрі діла його і не споминається. Він безнастанно в занятий тоді, як Бог дійствує для спасення душ. Коли діти Божі являються перед Богом, то і сатана виступає разом з ними. При кождому пробудженню він готовий впровадити до церкви людей з неосвяченим серцем і непостійним характером. Коли вони прийняли декотрі точки правди і дістали місце між віруючими, сатана починає дійствувати посредством них, запроваджуючи теорії, котрі впроваджують несвідомих в блуд. Отже нікого не можна вважати добрим християнином тільки для того, що він находиться в товаристві дітей Божих або навіть в самім домі Божим або при столі Господнім. Сатана також в часто там, і навіть при самих торжественних случаях, в виді тих, котрими він послугується, як своїм знаряддем.

Князь тьми бореться о кожду пядь землі на дорозі, по котрій народ Божий іде вперед у своїй подорожі в город не-всний. У цілій церковній історії ніколи не була переведена ніяка реформація, щоби при тім не було важних перешкод. Так було за часів ап. Павла. Де би апостоли не закладали церкви, всюди були люде, котрі заявляли, що вони прийняли правду, але також вносили в церкву і заблудження, і тим заглушали поступенно любов до правди. Лютра також в подібний спосіб постигло горе, спричинене фанатиками, котрі казали, що Бог через них говорить, і через те ставили свої власні думки вище свідкування Святого Письма. Многі задля недостатку віри і досвіду любили слухати ріжних новостей і розказувати про них, попустились від нових учителів, присвоївши собі нові права, і злучились в своїх підприємствах з помічниками сатани, щоби знищити те, що Лютер звершив, побуджений Богом. Обидва браття Веслеї також послуживши благословенням для світа помочию своєї віри і свого впливу, на кождому кроці натикались на хитрости сатани, побуджавшого занадто ревносних, непостійних і неосвячених людей до всякого рода фанатизму.

Виллям Миллер не брав ніякої участі в тій роботі, котра провадила до фанатизму. Він разом з Лютром заявляв, що всякого духа треба досвідчати помочию Слова Божого. „Діявол“, сказав Миллер, „має велику власть над деkotрими душами в теперишному часі. І як ми можемо знати, якого ми духа діти? Біблія відповідає: „По овочам пізнаєте їх“. „Много духів вийшло в світ, і нам приказано досвідчати духів. Дух, котрий не каже нам бути тверезими, праведними і побожними на сім світі, не є духом Христовим. Я все більше і більше приходжу до того переконання, що сатана бере велику участь в тому движенню“. „Многі із нас думають, що вони вповні освячені, але вони ідуть за людськими переказами і очевидно дуже мало знають про правду, як і ті, що не робили таких претенсій“. „Дух заблудження відвертає нас

від правди, а Дух Божий веде нас до правди. Але, скажете ви, чоловік може знаходитися в заблудженні, і думає, що він пробуває в правді. Що ж тоді? Ми відповідаємо: Дух і Слово згаджаються між собою. Если чоловік поривнює себе зі Словом Божим і в тому Слові знаходиться цілковита згода, то він повинен вірити, що він має правду, але наколи він бачить, що дух, котрий його провадить, не згаджаєсь зі змістом всього закону або з книгою Божою, то він повинен бути осторожним, щоби не потрапити в диявольські сіті“. „Я часто находив більше доказів внутрішньої побожності в очах, мокрих від сліз, мокрого лиця, в сокрушених словах, ніж у всьому шумі всего Християнства“.

Всяке зло фанатизму в часі реформації вороги приписували іменно тим, котрі з великою ревністю старались протівитися злу. Подібно поступили і противники адвентиського руху. Невдоволені мильно представленими і пересадними заблудженнями екстремістів і фанатиків, вони роспускали неправдиві вісти, котрі не мали найменшої підстави. Упередженням і ненавистю були побуджані ті люде. Їх спокій був нарушений проповідю, що Христос вже коло дверей. Вони побоювались, що се може бути правда, однак надіялись, що се не так, і в тому заключалась тайна їх ворогування проти сторонників науки другого приходу Христового і їх віри.

Що декотрі фанатики знайшлись в рядах адвентистів, то ще не можна заключати, що сей рух не від Бога, як і присутність мрійників та обманців в церкві за часів ап. Павла, або за часів Лютра, могло би послужити за достаточну причину, щоби потупити їх роботу. Нехай народ Божий пробудиться, візьметься за реформацію і покається; хай прослідить св. Писання, щоби навчитися пізнавати правду, яка є в Ісусі, хай він цілковито посвятиться Богу, — і він побачить, що сатана все вще робить свою роботу. Його власть показується у всіх його обманствах, і йому помагають у тім всі упавші ангели його царства.

Се не була проповідь вісти про другий прихід Христовий, що спричинила фанатизм і поріжнення. Се сталось тільки у літі, 1844 року, коли адвентисти находились в стані сумніву і замішання, бо не знали, чого триматися. Проповідь першої ангелської вісти „північного крику“ як раз були призначені на те, щоби знищити фанатизм і всякі роздори. Ті, що брали участь в тому торжественному руху, відзначались єдинодушєм, їх серця були повні взаїмної любови і любви до Ісуса. Котрого вони надіялись незабаром увидіти. Одна віра, одна блаженна надія перевисшали всякі людські впливи і оказались щитом проти нападів сатани.

„Як же жених барився, задрімали всі, тай послули. О півночі ж повстав крик: Ось, жених йде, виходьте на зустріч йому! Тоді повставали всі дівчата тії, та й украсили каганці свої“. *) Літом, 1844 року, в половині того часу, коли перший раз було прийнято, що 2300 днів скінчаться, і в тім самім році в осени, до котрої вони тягнулись, як опісля було відкрито, — роздався крик як раз словами св. Писанія: „Ось, жених йде!“

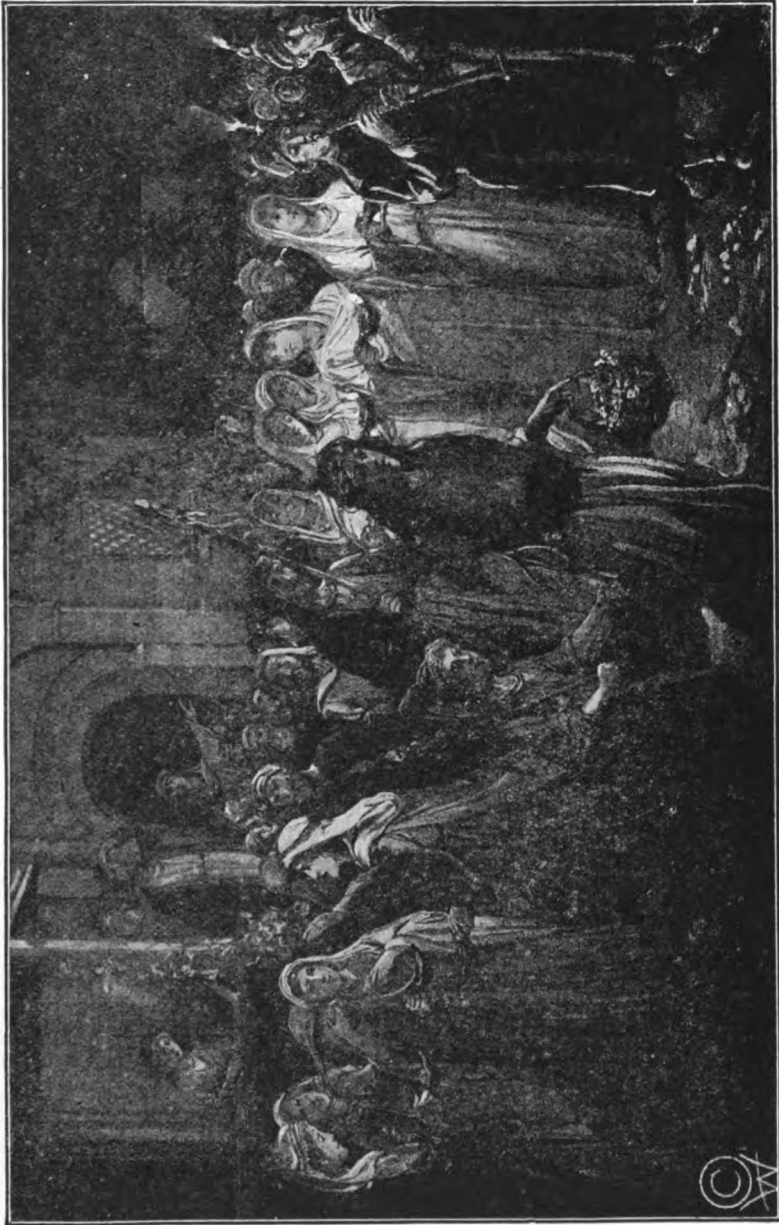
І се, що привело до того, було відкритте приказу Артаксеркса до привернення Єрусалиму до давньої слави, що зачиналася передом 2300 днів, і вступило в силу в осени 457 року, а не з початком того року, як думали перше. Єсли рахувати з осени 457 року до Р. Хр., то ті 2300 років кінчаться 1844 року після Рождества Христового.

Докази, основуючися на старозавітних символах, також вказували на осінь, як на час, коли повинна статись подія, євісна під назвою очищення святині. Се стало ясным, коли увага була звернена на се, як сповнились символи, відносно до первого приходу Христового.

Заколенне пасхального агня було символом смерти Христової. Ап. Павло говорить: „Бо Пасха наша, Христос, заколений за нас“. *) Первий сніп жатви, котрим підчас Пасхи потрясано перед Господом, був типичним доказом воскрес-

*) Мат. 25: 5-7.

*) 1 Кор. 5: 7.

Десятъ дѣчатъ.

„Тоді повставали всі дѣчата ті,
та й украсили каганці свої“.

сення Христового. Ап. Павло говорить про воскресення Христове і весь нарід Його: „Первісток Христос, а потім Христові у приході Його“. *) Подібно тому, як первий сніп із дозрілого зерна в часі жнив, так і Христос в первісток безсмертних жнив викуплених, котрі в будучим воскресенню будуть зібрані до житниці Божої.

Типічні символи сповнилися не тільки у відношенню до події, але і у відношенню до часу. У чотирнайцятий день першого жидівського місяця, того самого дня і місяця, коли кожного року заколювали пасхального агнця в протягу тисячу пятьсот літ, Христос, по з'їдженню пасхи зі своїми учениками, установив празник тайної вечери, котрий повинен був нагадувати їм Його власну смерть, як смерть Агнця Божого, „Котрий бере на Себе гріхи світа“. В ту саму ніч Він був схвачений безбожними руками, щоби бути заколеним, се в росп'ятим. І яко символ першого снопа, наш Спаситель в третій день воскрес із мертвих, „первісток між мертвими“; *) і стався приміром для всіх праведних, і „Котрий переобразить тіло смирення нашого, щоб було подібне тілу слави Його“. (Филип. 3: 20).

В той самий спосіб повинні сповнитися типічні символи, що дотичить другого приходу Христового, в указанім часі символічного служення. Після Мойсейової системи служення освяченне святині відбувалось у великий день примирення, в десятій день сего жидівського місяця. *) Тоді первосвященик звершав приміренне всього Ізраїля. Усунувши їх гріхи із святого-святих, він виходив до народу, щоби благословити його. Тим способом, вони вірили, що явиться Христос, наш Первосвященик, очистить землю, знищить гріх і грішників і безсмертем благословить ожидающий Його народ. Десятий день сего місяця, час очищення святині, котрий припадав на 22-го жовтня, 1844 року, називали часом другим приходом Христовим. Се також згадалось з приведеними перше доказами, що 2300 днів кінчатся в осени, і заключенне, здавалось, незбитим.

*)1 Кор. 15: 23.

*)1 Кор. 15: 20.

*)3 кн. Мойс. 16: 29-34.

В причті 25-ої гол. Євангелія від Матея, коли перейшов час ожидання і сну, слідує прихід жениха. Се згаджалось з наведеними доводами, так із пророцтвом, як і типичними символами. З великою силою вони переконували многих в їх правдивости, і тисячі віруючих звіщали „північний крик“.

Як філя морська сей рух поширився скрізь по цілому краю. Із міста до міста, із села до села і в найдальші закутини він проник, доки народ Божий цілковито не пробудився. Перед тою проповідю фанатизм щез, як іней при сході сонця. Сумнів і замішанне віруючих були усунені, й надія і відвага наповняли їх серця. Діло зістало очищене від тих крайностей, котрі завсігди показуються там, де проявляється людське зверушення без пануючого впливу Слова і Духа Божого. Після свого характеру його можна було порівнати з часами смирення і навернення до Господа, котрі в старіннім Ізраїлю слідували за вістями докорів із сторони слуг Божих. Воно проявляло характеристику, котрою відзначається діло Боже у всякому століттю. Тут мало було взнеслої радости, але радше глибоке досвідчанне серця, покаянне і відреченне від світа. Приготовитися до стрітєння Господа було одиноким стараннем борючихся з Господом душ. Тут була безнастанна молитва і неограничена посвята Богові.

Описуючи се діло, Миллер говорить: „Тут не ма ніякого проявлення радости; вона, так сказати, була захована для будучого случаю, коли все небо і вся земля будуть радуватися у великій і невпсказаній славі. Тут не ма ніяких восторженних криків; і се також заховане для звуків труби із неба. Співаки мовчать; вони ждуть, доки не прилучаться до хору небесних ангелів“. Тут не ма ніяких незгідних чувств; всі — одно серце і одна душа“.

Знов другий, що бере участь в тому русі, свідкує: „Воно вєсєди спричинило досліджуванне сердець і смирення душ. Зв'язані з світськими річами, відвикли від своїх наклонностей, незгода уставала, з гріхів сповідались, серця сокрушались і

молитви, проникнуті смиренням, вносились до Бога, благаючи помилування і примирення. Воно спричинило самоуниження і смирення душі, чого ми перше не бачили. Господь приказав через пророка Йоїла, що при наступленню великого дня Божого ми повинні роздирати свої серця, а не свою одягу, і повернутися до Господа в пості, зі сльозами і плачем. Як Господь приказав проповідувати через пр. Захарія, і на його діти був вилитий дух благодати і благання і вони подивились на Того, Кого вони прокололи; тоді був великий плач по цілому краю. . . і ті, що ожидали Господа, упокоряли свої душі перед Ним“.

Із всіх великих релігійних рухів від часів апостольських ні оден не був більше свобідний від людських несовершенств і хитростий сатани, як той, котрий стався в осени 1844 року. Навіть ще тепер, по упливі многих літ, всі, котрі брали участь в тім русі і стояли крепко на плятформі правди, чувствують освячаючий вплив того благословенного діла і свідкують о тім, що воно було від Бога.

Коли роздався крик: „Ось, жених йде, виходьте на зустріч йому!“ ожидаючі встали „і поправили каганці свої“; вони вивчили Слово Боже з небувалою ревністю і заінтересованнем, як ще ніколи перше. Ангели були післані з неба, щоб покрипити тих, котрі знеохочувались, і приготувати їх до прняття вісти. Діло не основувалось на мудрости і учености людей, але на силі Божій. Се не були ті, що найбільше даровиті, але покірні і освячені, котрі найперше послухали закликання і прийняли його. Селяни оставляли свої жнйва на полях, ремісники складали своє знарядде, і зі сльозами радости виходили, щоби остеречи других. Ті, котрі були перше провідниками того діла, прийняли участь в ньому, як най-последнійші. Церкви взагалі заперали двері перед тою вістю, і велика товпа, принявша її, виступила із їх товариства. По Провідінню Божому до того закликання прилучилась ще друга вість і додала сили тому ділу.

Вість: „Ось, жених йде!“ не тільки була доказом, хоча доказ із св. Письма ясний був і переконуючий, але була тою силою, котра побуджала і ворушила душі. Тут не було ніяких сумнівів, ні питань. При нагоді торжественного входу Христа в Єрусалим народ, зібравшись із всіх частий краю, громадився около Оливної гори, щоби удатись на празник, і коли люде прилучились до товпи, котра йшла з Ісусом, нараз ними овладіло вдохновенне і зачали всі разом кричати: „Благословен грядущий в імя Господнє!“¹⁾ Подібним способом невіручі, котрі приходили на зібранне Адвентистів — одні із цікавості, а другі, щоби посміятися над ними — чувствовали переконуючу силу, супроводжаючу вість: „Ось, жених йде!“

В тім часі була віра, завдяки котрої молитва була вислухана і винагороджувана. Як дощ, орошаючий висохлу землю, так милость Божа спадала на шукаючих її з трепетом. Ті, що надіялись незабаром стрітись із своїм Спасителем лицем в лице, почувствовали велику і невисказану радість. Поскромляюча і усмиряюча сила Св. Духа зм'ягчила їх серця, бо Він наділяв їх у великій мірі своїми благословеннями.

Торжественно і старанно приближились віруючі до того часу, коли вони надіялись стрітись зі своїм Господом. Кожного ранку вони чувствовали, що їх першим обовязком є — переконатися, чи є вони прийняті Богом. Їх душі були у сердечній звязі із собою, і вони богато молились друг за друга. Часто вони збирались в самітних місцях, щоби молитися Богу, і молитви їх вносились до неба з піль і гаїв. Знати певно, що Спаситель одобряє їх спосіб життя, вони вважали більше потрібним, як кождодневну їжу, і коли яка хмара затемнювала їх душу, вони не були спокійні, доки вона не була усунена. Коли вони діставали свідоцтво всепрощаючої милости, вони хотіли конче бачити Того, Кого любила їх душа.

Але завід мав постигнути їх. Час ожидання минув, а Спаситель їх душі не явився. З непохитним упованням вони надіялись на Його прихід, і тепер вони досвідчили те, що і

¹⁾Мат. 21: 9.

Марія почувчувувала, коли вона прийшла до гробу Спасителя і найшла його пустим і потім з плачем скрикнула: „Взято Господа мого, й не знати, де положено Його“ (Йоан. 20: 13).

Чувство глибокої пошани і страх, що та вість може бути вірна, за якийсь час держали в карбах невірничий світ. Після того, як час той минув, вони відразу не освободились від того; з початку вони не сміли показати заведеним у своїх надіях свого торжества, але коли не було видко ніяких знаків гніва Божого, вони вже не боялись нічого і знов почали висмівати віруючих. Велике число людей, котрі заявляли, що вони вірують в скорий прихід Господа, відреклися своєї віри. Деякі твердо переконані були так глибоко упорені в своїй гордості, що їм здавалось, що вони повинні десь стратитися із цього світа. Подібно як пр. Йона вони обвинувачували Бога, і хотіли б скорше вмерти, як жити. Основуючи свою віру на мнінію других, а не на Божому Слові, тепер знов були готові переіменити свої погляди. Богохульники притягли слабих і боязливих на свою сторону, і всі вони заявляли, що тепер більше не повинно бути ніяких страхів і очікування. Час минув, Господь не прийшов і світ останеться таким самим на тисячу літ.

Поважні, правдиво віруючі задля Христа відказались від усього, і чувчувували Його близькість, як ніколи перше. Вони після їх мнінія дали світові послідне остереження і, в очікуванні скоро бути прийнятими в товариство свого Божеського Учителя і небесних ангелів, вони по більшій часті віддалялись від тих, котрі не прийняли тої вісти. З сердечним желаннем вони сердечно молились: „Прийди, Господи Ісусе, прийди скоро!“ але Він не явився. І тепер знов брати на себе великий тягар старань і трудностей цього життя, зносити насмішки і кпини від світа — дійсно се було страшним досвідченням їх віри і терпіння.

Однак сей завід не був так тяжкий, як той, що ученики переживали в часі першого приходу Христового. Коли Ісус

торжественно в'їхав до Єрусалиму, Його послідувателі думали, що Він займе престол Давидів і освободить Ізраїля від його притіснителів. Повні гордих надій і радісних ожидань, вони старались оказувати оден перед другим як найбільше почесний своїому Цареві. Многі розстелювали свою верхню одежу Йому під ноги або вистелювали дорогу, по котрій Він йшов, живим пальмовим віттем. У своїй торжественній радості вони прилучились до радісного оклику: „Осанна Сину Давидову!“ Коли фарисеї, занепокоєні і розгнівні тими радісними окликами, зажадали, щоби Ісус зганив своїх учеників, Він відказав: „Коли вони замовкнуть, камінне кричати ме“. *) Пророцтво повинно було сповнитися. Ученики сповнили наміренне Боже, а все таки на їх долю випало гірке розчарування. Перешло всього тільки кілька днів, як були свідками мученичої смерті Спасителя і того, як Його поклали до гробу. Їх ожидання в нічим не сповнились, і їх надія умерла розом з Ісусом. Тільки після того, як Він, їх Господь, з торжеством вийшов із гробу, вони поняли, що все уже предсказано в пророцтвах і „Христу треба було пострадати і воскреснути із мертвих“. (Діян. 17: 3).

Пятьсот літ тому назад Господь через пророка Захарія об'явив: „Веселися, Синова дочко, викликай радісно, дочко Єрусалимська: Се Цар твій надходить до тебе, справедливий і спасаючий, тихий — сидячи на осляті сині яремної ослиці“. *) Наколи б ученикам скорше було звісно, що Христос йде на суд і на смерть, вони не могли би сповнити того пророцтва.

В подібний спосіб Миллер і Його співробітники сповнили пророцтво, проповідуючи вість, про котре Слово Боже говорить, що вона повинна бути об'явлена світу. Але вони не могли би об'явити її, если би вони вповні поняли пророцтво, вказуюче на їх розчарування і в той самий час укриваюча в собі другу вість, котра перед другим приходом Господа повинна бути проповідувана всім народам. Перва і друга ан-

*) Лука 19: 40.

*) Зах. 9: 9.

гельська вість, обидві були обявлені рівночасно і сповнили те діло, котре Бог хотів звершити через них.

Світ дивився за тим рухом, і видячи, що Христос не явився, рішив, що вся система адвентизму не годиться. Між тим як многі після довгої боротьби відреклись від своєї віри, другі все таки оставались твердими. Після адвентистського руху дух смирення і досвідчення власного серця, одречення від світа і поправа життя, котрі свідкували про се діло, що воно є від Бога. Вони не сміли перечити, що сила Святого Духа показалаь в проповідуванню вісти про другий прихід Христовий, і вони не могли найти ошибки при вчисленню часу пророчих періодів. Найздібнішим із їх противників не удалось відкинути системи пророчого толковання. Не маючи біблійного основання, вони не могли згодитися, щоби змінити того положення, котре було заняте ними в наслідок серйозного і благоговійного студіювання св. Писання, завдяки просвіченню їх душі Духом Божим і проникновению в їх серця Його горячої любви. Вони не могли байдужно одречися від заключення, котре встояло перед найсильнішою критикою і жорстокого ворогування релігійних учителів народа і всесвітних філософів і котрі оставались твердими і непохитними, не дивлячись на всякі старання учених і ораторів, і притинків і насмішок так від вищих як і простих людей.

Правда, ожидаана подія не звершилась, але і се могло захитати їх вірою в Слово Боже. Коли пр. Йона на вулиці Ниневи проповідував, що за сорок днів місто буде збурене, Господь звернув увагу на смирившихся жителів Ниневи, і продовжив час для них; однак вість пр. Йони була післана Богом і Нинева після Його волі мусіла перейти через пробу. Адвентисти вірили, що Бог провадив їх подібним способом, щоби дати осторогу про суд. Вони обявляли, що остереження не досвідчало серця всіх, котрі чули його і вбудило любоб до явлення Господнього; або воно викликало більше або менше замітне, звісне Богу, чувство ненависти проти явлення

Христового. Воно перепроварило пограничну лінію, так, щоб ті, що хочуть випробувати своє власне серце, могли знати, на котру сторону їм стати, если би Господь явився у той час. Чи покликнули би вони: „Ось, Він, Бог наш! на Него ми надіялись, і Він спас нас!“ або скажуть скелям і горам: „Впадiте на нас, і закрийте нас від лиця Сидячого на престолі, і від гніва Агнця!“ Бог в той спосіб — і ми переконані у тiм, — досвідчав Свій народ, його віру і їх самих, щоб увидіти, чи вони в часі досвідчення змінять своє положення, у яке Він їх поставив, — і чи відречуться від світа і покажуть безусловну віру в діло Боже.

Чувство тих, котрі все еще вірили, що Бог руководить ними під час їх минулого досвідчення, виражені є в словах Миллера: „Если б мені прийшлося перейти дорогу життя еще раз з тими самими свідкуваннями, котрі я мав у перший раз, то я ради праведности перед Богом і людьми поступив би так, як я перше поступив: „Надіюсь, що я очистив свою одіжy від крові душ і чувствую, що я, о скільки можна, освободився від всякої вини в їх погибелі“. Хоч я колись то завівся в своїх надіях, писав той слуга Божий, „однак я не упадав на дусі і не тратив надії“. „Моя надія на другий прихід Христовий була сильніша, як коли-нибудь перше. Я зділав тільки те, що я після розумного розмишлення в протягу многих літ вважав за свій торжественний обовязок. Коли я помилявся, то се случалось по відношенню до християнської любови, любови до мойого ближнього, і після мого переконання, по відношенню обовязків для Бога“. „Одно, що я знаю: я нічого не проповідував, тільки те, в що я вірував, і рука Бога була зі мною, його сила показувалась на ділі, і багато добра зділано“. „Многі тисячі, по людському розумінню, проповідю про час були доведені до того, що зачали читати св. Письмо, і завдяки тому средству і окропленню кровю Христовою. вістали примірені з Богом. „Я ніколи не старався підхлібяти гордим і не тратив відваги, коли світ на мене хму-

рився. Я і тепер не дбаю за його ласку, і буду робити лиш те, що належить до мого обов'язку, щоби не роздражнювати мов життя і, надіюсь, що не буду боятись втратити його, если Бог того захоче“.

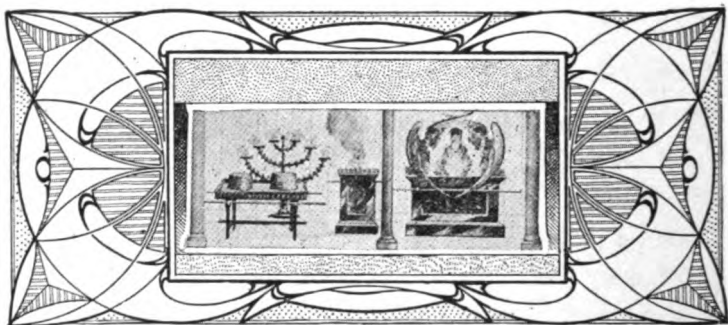
Бог не оставив Свого народу; Його Дух все еще пробував з тими, котрі легкомисним способом не відкидали світла, котре було їм дане і не обвинувачували адвентистского руху. В посланню до Жидів для терплячих і ожидаючих находились слова ободріння і остереження для того критичного часу: „Не кидайте ж сміливости вашої, котра має нагороду велику. Терпіння бо вам треба мати, щоб волю Божу вчинити, прийняли обітвання. Вже бо незабаром, ось, ось Грядущий прийде, і не загається. „А праведний з віри жив буде“; і „коли хто малодушен, не вподобас душа моя його“. Ми ж не малодушні собі на погибель, а віруючі на спасення душі“. ¹⁰⁾

Із слів про недалекість другого приходу Господа видко, що се напоминання відпослось до церкви у послідні дні: „Бо вже незабаром ось, ось Грядущий прийде, і не загається“. Із сього ясно видко, що прихід Господа мав би бути на якийсь час задержаний. Се поучення можна як раз примінити до Адвентистів в їх досвідченнях того часу. Люде, про котрих тут говориться, находились в небезпеці втрати своєї віри. Вони сповнили волю Божу, йдучи за проводом Його Слова і Духа Святого, тільки вони не могли поняти його намірення, що дотичить минушого їх досвідчення, і не могли розпізнати дороги, що була перед ними, тай піддались спокусі, сумніваючись, чи справді Бог руководить ними. Слова: „Праведний вірою жити буде“ дуже були на часі тоді. Коли ясне світло „північного крику“ освічало дорогу Адвентистам, і вони побачили розпечатані пророцтва і бистре сповнення ознаків, говорячих їм, що Христос близько, — вони дійсно ходили в видінню. (2 Кор. 5: 7). Але тепер, упавши духом і заведені в своїх надіях, вони могли держатися тільки вірою в Бога і Його Слово. Богохульний світ сказав: „Вас обманули;

¹⁰⁾ Жид. 10: 35-39.

відречіться від своєї віри і скажіть, що адвентистський рух є від сатани“. Слово Боже однак обясняло: „А хто малодушен, не влодобає душа моя його“. Тепер відречися від своєї віри і заперечати силу Святого Духа, котра супроводжала ту вість, значило би йти на погибель. Слова ап. Павла заохочували їх до постійности: „Не кидайте ж сміливости вашої, котра має нагороду велику. Терпінне бо вам треба мати. . . Вже бо незабаром ось, Грядущий прийде, і не загається“. Одинока вірна дорога була піддержувати світло, котре вони дістали від Бога, продовжуючи студіювати св. Писання і терпеливо чекаючи і пильнуючи, щоб дістати більше світла.

Г О Л О В А — XXIII.

ЩО СЕ ТАКЕ СВЯТИНЯ?

Текст, будиий перед всіми другими основою і стовпом адвентистської віри — обясненне, сказане в Дан. 8: 14. „На дві тисячі триста вечорів та ранків; аж тоді буде святиня знов очищена“. Се були потішаючі слова для всіх віруючих в скорий другий прихід Господа. Из уст тисячів повторялось се пророцтво, що було гаслом їх віри. Всі чувствовали, що від предсказаних там подій залежали їх найліпші ожидания і надії. Разом з позісталим християнським світом Адвентисти у той час вірували, що святиня представляє землю, або її часть, і що приміренне, або очищенне святині, означає очищенне землі помочию огня у великий послідний день, і се, як вони думали, повинно статися при другім приході Христовім. Из того слідувало те заключенне, що Христос в 1844 році повинен вернутися на землю.

Але назначений час перейшов, а Господь не явився. Віруючі знали, що Слово Боже не може помилятися; в толкованню пророцтва могла бути ошибка, але де вона? Многі передвчасно старались розвязати того трудного вузла, запечеряючи, що 2300 днів скінчились в 1844 році. Але на се не можна було найти ніякої другої причини, крім тої, що Христос не прийшов на той час, коли вони ожидали Його. Вони рішили: Наколи б пророчі дні скінчились в 1844 році, Христос прийшов би, щоби освятити святиню посредством

[428]

очищення землі огнем. Але щ) Він не прийшов, то ті дні відко еще не скінчилися.

Прийняти те заглочення значило би опрокинути переше вичислення пророчих періодів. Як звісно, 2300 днів почались у той час, коли вступив в силу приказ Артаксеркса задля привернення і збудовання Єрусалиму — в осени 457 року, то воно цілковито згаджається з толкованнем подій, наведених в 9 йй голові Даниїла, ст. 25-27. Шістьдесятъ девять сімок, або перші 483 роки, від 2300 літ тягнуться до Христа, Помазанника; і хрещенням Христа і помазанням Його Духом Святим в 27 році вель точно сповнилось. В середині сімдесятої сімки Помазанник або Христос повинен бути знищений. За три і пів року після хрещення, весною в 31 році був распятій. Сімдесятъ сімок, або 490 літ, відносились тільки до Жидів. При кінці того часу той народ зовсім відкинув Христа, переслідуючи Його учеників, і в 34 році апостоли звернулись до поган з проповідю Євангелія. По впливі первих 490 літ від 2300 літ, осталося еще 1810 літ. Если від 34 року числити 1810 літ наперед, то ми дійдем до 1844 року. Потім, сказав ангел, „святиня повинна очиститися“. Всі дані, на котрі вказувалося в пророцтвах, сповнились безсумнівно в означений час. В тому вичисленню вель так сталося, як мало бути. Вони не могли тільки поняти того, чому в 1844 році не могло наступити очищення святині. Заперечувати, що ті дні скінчились в 1844 році, значило б перевернути ціле питання, відкидаючи заглочення, котрі свідкують про необманчиві сповнення пророцтв.

Але Бго був провідником Свого народу у великому адвентистсьемму руху; Його сила і слава супроводжали діло, і Він не допустив, щоби воно скінчилось у темряві і розчарованню, котрому закидали, що воно було тільки обманчивим і фанатичним зворушенням. Він не міг допустити до того, щоб Його Слово оставалося запутаним в сумніві і недорозумінню. Хоча многі і не придержувались більше пророчого числення і запе-

речали правильність руху, оснований на нім, другі все таки не хотіли відречися від тих точок віри і того досвіду, котрі піддержувались св. Писанням і свідкуваннем Божого Духа. Вони вірували, що при досліджуванні пророцтва вони піддержувались здорових правд толкування і вважали своїм обов'язком твердо держатися раз набутих правд, все ще продовжуючи студіювати Біблію. З щирою молитвою вони ще раз перевірили свої доводи і досліджували св. Писання, щоби найти свою помилку. А що вони в обчислюванні пророчих даних не могли найти ніякої помилки, вони рішили в подробицях розслідувати діло про святиню.

При своїму досліджуванні вони переконались, що не ма ніяких біблійних доказів, на котрих могла би ґрунтуватися загально прийнята думка, що святиня є земля. Але в Біблії вони нашли повне в'яснення предмета про святиню, її натуру, її положення і служення в ній; свідкуванню св. Писання було так ясне і обширне, що в тім не було більше ніякого сумніву. В посланні до Жидів говорить так: „Мала ж і перша скиня установи, служби, і святиню людську. Споруджено бо першу скиню, а в ній світильник і стіл і предложенне хлібів, котра зветься: Святим. За другою ж завісою скиня, що звана: Свята Святих; мала вона золоту кадильницю і ковчег завіта, окований усюди золотом, а в ньому посудина золота з манною і жезло Аронове зацьвітше, і скрижалі завіта, а над ними херувими слави, отінюючі убогальню“ (Жид. 9: 1-5).

Святиня, на котру тут вказує апостол, була скиня, земне домування Всевишнього, збудована Мойсеєм після приказу Божого. „І спорудять мені вони святиню, щоб мені можна було жити серед них“.¹⁾ Такий приказ був даний Мойсеєви, коли він був з Богом на горі. Ізраїльтяне переходили через пустиню, і скиня так була збудована, що її могли переносити з місця на місце, і помімо того, се була препишна будова. Стіни її складались із простих дощок, обитих гру-

¹⁾кн. Мойс. 25: 8.

бою верствою золота з срібними підніжками, підчас коли ряд покривал або коврів, служили за дах; вішня сторона була покрита шкірою, а внутрішня була вистелена дуже тоненьким полотном, на котрім виткані були великоліпні херувими. Крім підвіря, в котрому находився жертівник всепалення, сама скиня складалась із двох відділів, так званих святих і свята-святих, відділені оден від другого богатою і пишною занавісою, або ковром; подібна же занавіса закривала вхід до першого відділу.

В святому, від полудня, находився семирукий свічник, котрий служив для освічення святині як в день, так і в ночі; від півночі стояв стіл з хлібами предложення, а перед занавісою, відділяючою святе від свята-святих, находився золотий жертівник, з котрого хмара диму кожного дня вносились до Бога разом з молитвами Ізраїля.

В свята-святих стояв ковчег завіта — із дорогоцінного дерева з позолотою, місце, де ховались дві камінні таблиці, на котрих Бог написав закон — десять заповідий. Над ковчегом, що служив за покривку святого ящика, був престол благодати, або очистилища, пишної роботи, над котрим вносились два херувими — вся робота із чистого золота. В тому відділі була присутність Бога в хмарі слави між херувимами.

Коли Жиди поселились в землі Ханаанській, скиню замінив храм Соломонів, котрий, хоч і представляв міцну будівлю і був побудований на більшу скалу, однак своєю симетрією і уладженням був подібний до скіні. В такому положенню находилась святиня — з виїмкою того часу, коли вона за часів Даниїла находилась в руїнах — до її збурення Римлянами, в 70 році після Р. Хр.

Та одинока святиня, яка коли находилась на землі і про котру Біблія говорить нам. Після послання до Жидів се була святиня першого завіту. Але чи новий завіт не мав святині?

Ті, що шукали правди, знов нашли, що істнованне другої або новозавітної святині уже споминається в приведених

апостолом словах: „Мала ж і перва скиня установи, служби, і святиню людську“. *) Про ту святиню на початку попередньої голови, де сказано: „Голова ж сказаного: Такого маєм Архирея, що сів по правиці престола величчя на небесах, служителя святині і скині істинної, котру поставив Господь, а не чоловік“.

Тут відкривається святиня нового завіта. Святиня першого завіту була поставлена людьми, збудована Мойсеєм, послідня знов поставлена Господом, а не людьми. У тій святині службу звершали земні священники, а в тім знов служити Сам Христос, наш великий Первосвященик, по правиці Бога. Одна святиня була на землі, друга на небі.

Далі, збудована Мойсеєм святиня була зроблена після даного взору. Господь дав йому приказ: „Усе, як сам я показую тобі, взір домівки і взір усього знаряддя їх, так і мусите поробити“. *) І знов було дано йому поручення: „І гляди, щоб зробити після взору, що показано тобі нагорі“. †) І апостол Павло говорить, що перва скиня „є образ часу настоящего, котрому приносяться і дари і жертви“; ‡) що його святі відділи були „образи небесного“, що священники, котрі приносили дари після закону, „служать образу і тіні небесного“ і що „не в рукотворену бо святиню ввійшов Христос, зроблену взором правдивої, а в саме небо, щоб нині явитись лицю Божому за нас“. (Жид. 9: 9, 23; 8: 5; 9: 24).

Святиня на небі, в котрій Христос служив ради нас, є оригіналом тої святині, що Мойсей збудував. Бог зіслав Свого Духа на будивничих земної святині. Артистична штука при тій будові се діло премудрости Божої. Стіни мали вид чистого золота і на всі сторони відбивали світло сімох лампочок золотого свічника. Стіл для хлібів предложения і жертівник паленя світились як чисте золото. Богаті коври, що служили за покривало, з витканими на них фігурами ангелів, небескими, пурпуровими і червоними фарбами, додавали ще більше краси цілому тому великоліпному устрою. А

*) Жид. 9: 1; 8: 1, 2.

†) 2 кн. Мойс. 25: 40.

‡) 2 кн. Мойс. 25: 9.

§) Жид. 9: 9.

позаду другої занавіси находилась свята шехина, видиме одкритте слави Божої, де не міг ніхто входити і пробувати тільки первосвященик.

В незрівняному препиху земної шкіни для людського ока відбивалась слава небесного храму, де Христос, наш предтеча, для нас служив перед престолом Божим. Місце домування Царя царів, де тисячі тисяч служили Йому і силенна безліч стояла перед Ним. (Дан. 7: 10). Сей храм, наповнений славою вічного престола, де серафими, його сіяючі хранителі, в благоговінню покривають свої лица — тільки слабо відбивають своє величчє і славу в препишній будівлі, яка коли тільки була побудована людськими руками. Однак та земна святиня і її богослуження навчають нас важних правд відносно небесної святині і великого діла, котре продовжається там ради нашого спасення.

Святі місця на небі були представлені двома відділами в земній святині. Коли Іоанови в одному видиві було дозволено заглянути до храму Божого на небі, він увидів, як там „сім свічників огняних горіли перед престолом“ (Одкр. 4: 5). Тут пророкові було дозволено заглянути до першого відділу небесної святині, і він побачив там „сім свічників огняних“ і „золотий жертівник“, представлені в земній святині золотим свічником і жертівників палення. Він знов бачив як „відчинився храм Божий на небі“ і він заглянув „до самого внутра за завісу“ до святая-святых. Тут перед ним „явився ковчег завіту Його“, свята скриня, котру Мойсей збудував, щоб у ній заховати закон Божий.

І так ті, котрі студіювали той предмет, найшли незбиті докази істновання святині на небі. Мойсей побудував земну святиню після того взору, який йому показано. І посланне до Жидів поясняє, що той взір був правдивою святинею, що находиться на небі. Йоан свідкує, що він видів її на небі.

В храмі на небі, обители Божої, находиться Його престол, підвалиною котрого є праведність і суд. В святая-святых на-

ходиться закон, велике мірило права, після котрого повинні судитися всі люде. Ковчег завіту, що в ньому сховані в таблиці завіту, покритий престолом благодати, перед котрим Христос дає Свою кров в користь грішників. Тим способом представлений є союз праведности і милости в пляні відкуплення людськости. Той союз, котрий могла придумати тільки безконечна Премудрість і доконає безконечна сила, наповняє все небо удивленням і глибокою пошаною. Херувими, дивлячися з великою пошаною на престол благодати земної святині, представляють участь, з котрою небесні сили слідять за ділом відкуплення. Се є тайна милости, в котру жаляють проникнути ангели — що Бог може бути справедливим, коли оправдає каючогося грішника, відновляючи зносини з упавшим чоловіцтвом; що Христос міг зійти до нас, видобуваючи безчисленні товпи із пропасти гибели і одіваючи їх несплямленою одежою Своїї власної праведности, щоби вони могли злучитися з ангелами, котрі ніколи не упали, і жити вічно в присутности Божій.

Діло Христа, як Посередника людей, Котрий називається „Пагонець“, представляється в прекрасному пророцтві Захарії. Пророк говорить: „Так, він збудує дом Господень і увінчається славою, й засяде і володіти ме на престолі своїому; буде ж він і священником на престолі своїому, й буде ради мира між сим і другим“. (Захар. 6: 13).

„Він збудує храм Господень“. Помочию Його жертви і Його посередництва Христос зділався і тим і другим, основателем і строїтелем церкви Божої. Апостол Павло показує на Него, як на угловий камінь, „на котрому вся будівля, до купи сповна, росте в церкву святу в Господі. На Ньому й ви збудовуєтесь на оселю Божу Духом“. (Єфес. 2: 20-22).

„І прийме славу“. Великоліпе, слава відкуплення павшого людства, належаться Христу. В протягу всьої вічности Йому буде посвячена пісня відкуплених: „Йому, милуючому нас, і обмившому нас від гріхів наших в крові своїй... слава і держава по вічні віки. Амін“. (Одкр. 1: 5, 6).

„І засяде і буде володіти на престолі Свойому; буде і священником на престолі Свойому“. Але ще не на престолі слави Свойої, бо царство слави ще не настало. Тільки по скінченню Свого діла посередництва Бог дасть Йому „престол Давида, отця Його. . . й царству Його не буде кінця“. *) Як священник, Христос тепер сидить одесною Отця на престолі Його. †) На престолі Вічного, Котрий має Своє существованне посредством Свого власного буття, сидить Той, Котрий „взяв болести і недуги наші на Себе“, „Котрий дізнав всякої спокуси по подобію, крім гріха“, щоби „спокушуванним допомогти“. „А коли хто згрішить, заступника маємо перед Отцем“. ‡) Його заслуги, як заступника — проколені ребра і ноги заступаються за упавшого чоловіка, за відкуплення котрого була заплачена така безконечна ціна.

„І буде рада мира між сим і другим“. Любов Отця не менша чим любов Сина служить жерелом спасення для упавшого людства. Ісус сказав до Своїх учеників, коли відходив від них: „І не глаголю вам, що я просити му Отця за вас. Сам бо Отець любить вас“. §) „Яко ж Бог був у Христі, примиряючи світ із собою“. ¶) І в служенню у святині небесній рада мира буде між обоїми. „Так бо полюбив Бог світ, що Сина Свого єдиногородного дав, щоб кожен, віруючий в Него, не погиб, а мав життя вічне“. (Йоан. 3: 16).

На питанне: Що се таке святиня? Святе Письмо відповідає дуже ясно. Слово *святиня*, як воно уживаєсь в Біблії відноситься поперше до поставленої Мойсеєм скині після небесного взору, а по друге, до правдивої скині на нбі, на котру вказувала земна святиня. По смерті Ісуса Христа, символічне служенне скінчилось. „Правдива скиня“ на небі — святиня нового завіту. І так як пророцтво в 14 гол. Даниїла находити своє сповнення в новому завіті, то святиня, про котру говориться в ньому, повинна бути святиня нового завіту. До кінця 2300 днів. в 1844 році, уже в протягу многих віків не було ніякої святині на землі. І так пророцтво: „На дві тися-

*) Лука 1: 32, 33.

†) Одрк. 3: 21.

‡) Жнд. 4: 15; 2: 18.

§) Йсап. 16: 26, 27.

¶) 2 Кор. 5: 19.

чі вечерів і ранків, і тоді святиня очиститься“, відноситься, без сумніву, до святині на небі.

Але ще остається не розв'язане найважніше питання: Що означає освячення або очищення святині? Старий Завіт св. Писання споминає про те, що така служба відбувалась в зв'язі з землею святинею. Але чи се може бути, щоби на небі находилось що нибудь, що його треба було чистити? В посланню до Жидів в 9-ій голові ясно говориться про очищення так земної, як і небесної святині. „А мало не все кровю очищається по закону, і без пролиття крові не буває оставлення гріхів. Оце ж треба було, щоб образи небесного сим очищались, само ж небесне луччими жертвами, ніж сі (Жид. 9: 22-23), а іменно дорогоцінною кровю Христа.

Очищення як в служенню тіни, так і в дійснім, повинно звершатися посредством крові, в першому случаю при помочи крові звіринної, а в послідньому при помочи крові Христової. В посланню до Жидів наводиться причина, чому те очищення повинно звершатися кровю, бо без кровопролиття не ма *ніякого прощення*. Примирення або усунення гріха — се діло, котре повинно бути зроблене. Але яку зв'язь гріх мав із святинею, чи то на небі, чи на землі? Сього можна довідатися, наколи звернем увагу на символічне служення, бо священники, відправляючи свою земну службу, служили „по образу і тіни небесного“. (Жид. 8: 5).

Служба в земній святині складалась із двох частий; священники служили кожного дня в святім, підчас коли первосвященик раз на рік звершав особлившу роботу примирення в святая-святых для очищення святині. День в день каючийся грішник приходив із своєю жертвою до воріт скінні і, поклавши руку на голову жертви, визнавав свої гріхи, посредством чого він символічно переносив їх на невинну жертву. Тоді звіря убивали. „Без кровопролиття“, говорить апостол, „не ма прощення“. „Бо в крові душа тіла“.“) Нарушення закону Божого потребувало життя проступника. Кров, котра представляла страчене життя грішника, вина котрого була

“)3 кн. Мойс. 17: 11.

переснесена на жертвуєме звіря, священник вноси в святиню і скропляв нею завісу, за котрою находився ковчег завіту, за-ключавший в собі нарушений грішником закон. Посредством того образу гріх через кров символічно переносився до святині. В деяких случаях не вносили крови до святині, але за те мясо принимали, щоб його священники з'їли, як Мойсей приказав синам Ароновим, кажучи: „Він се дав вам, щоб узяти на себе гріхи громади та спокутовали їх перед Господом“. ¹³⁾ Оба обряди тим самим способом представляють перенесення гріха з каючогося грішника до святині.

Така се була робота, що зверталась цілий рік день в день. Гріхи Ізраїля тим способом переносились до святині, щоб їх більше не було. Бог приказав, щоби для кожного із святих відділів було окреме примирення. „І відправить покуту за святиню задля нечистот у синів Ізраїлевих, і задля переступів їх по всім гріхам їх; і теж саме вчинить про соборний намет, що між ними, серед нечистот їх“. Повинно було також відбутися примирення жертівника, і очистити його та освятити його від нечистот синів Ізраїлевих. 3 кн. Мойс. 16: 16. 19.

Раз в рік, у великий день примирення, первосвященик входив до святая-святих, щоби очистити святиню. В день примирення приводили двох козлів до дверей скині і над ними кидали жереби: „Один жереб про Господа, а один жереб на відпущення“. ¹⁴⁾ Козла, на котрого упав жереб для Господа, мав бути заколений, як жертва за гріх. Первосвященик вноси в його кров до ввнутра за завісу і окропляв нею очистилище, на віку і перед віком. Також скропить кровю жертівник всепалення, стоячий перед завісою.

„І положить Арон обидві руки свої на голову козла живо-го та й признає над ним всі беззаконня синів Ізраїлевих і всі переступи їх, по всім гріхам їх; і положить їх козлові на голову, та і випустить його рукою певного чоловіка в степ. І понесе козел на собі все беззаконство їх у землю безлюдну; і випустить він козла в степ“. ¹⁴⁾ Козел відпущення не вер-
¹³⁾3 кн. Мойс. 10: 17. ¹⁴⁾3 кн. Мойс. 16: 8. ¹⁴⁾3 кн. Мойс. 16: 21, 22.

тав більше у табор Ізраїльський, а чоловік, що увів його, повинен був вичистити одержу свою і обмити тіло своє водою перед поворотом в табор.

Ціла та церемонія була на те, щоби показати Ізраїльтянам Божу святість, щоби бридилися гріхом, і аби знали, що вони не можуть стикатися з гріхом, щоби не слямитися ним. Від всіх жадалось, щоби упокорювали свої душі у той час, коли звершалось діло примирення. Всяке діло відкладалось, і ціла Ізраїльська громада проводила той день в торжественному смиренню перед Богом, в молитві і пості і глибокому досліджуванню своїх сердець.

Посредством примирення в символічному служенню вказується на великі правди. Вибрано заступника на місце грішника, однак гріх не змазувався посредством крові жертівного звіряти. І винайдено средство, через котре гріх переносився до святині. Посредством принесення крові грішник признавав авторитет закона, признавався до своєї вини в проступку і виражав своє желанне дістати примиренне через віру в будучого Спасителя; але він еше не зовсім освободився від осудження закона. В день примирення первосвященик, після того як він прийняв жертву від Ізраїльської громади, входив з кровю тої жертви до святая-святых і окропляв нею віко ковчега завіту, що находилась зараз над законом, щоби задосить учинити її жаданню. Опісля він як посередник брав гріхи на себе самого і виносив їх із святині. Положивши свої руки на голову козла відпущення, він визнавав над ним всі ті гріхи і тим способом переносив їх з себе на козла. Потім козел поніс їх з собою, і вони вважались назавсїгди усунені від народу.

Се таке було служенне, котре служило „образу і тїні небесного“. Те, що звершалось в служенню земної святині в образі, в дійности звершається в служенню небесної святині. Після Свого вознесення наш Спаситель начав Свою первосвященичу роботу ради нас. Апостол говорить: „Не в ру-

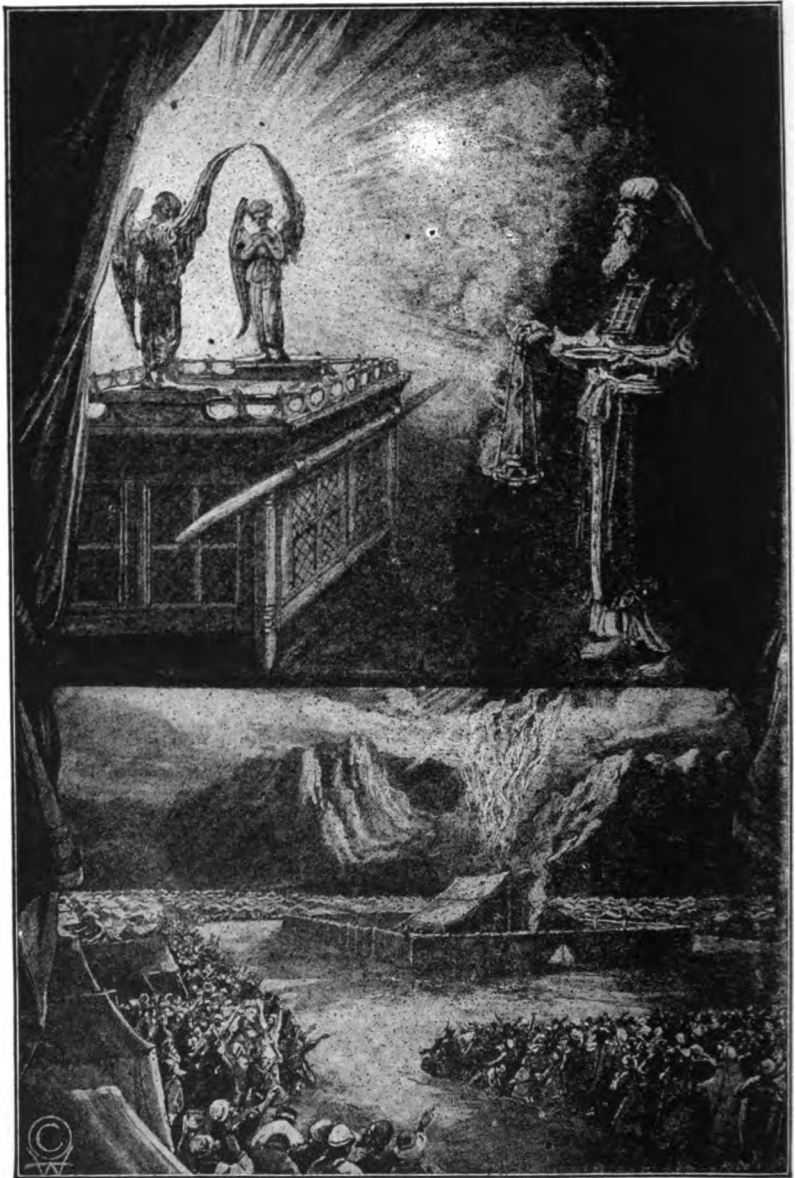
котворенню бо святиню ввійшов Христос, зроблену взором правдивої, а в саме небо, щоб нині являлись лицю Божому за нас“. (Жид. 9: 24).

Служення священика в протягу цілого року в першому відділі святині, за завісою, котра служила за двері і відділяла святе місце від зовнішнього двору, — представляло ту роботу служення, в котру вступив Христос після Свого вознесення. Робота священика в кождодневному служенню була приносити Богу кров жертви за гріх, як і кадило, котре вносилося у гору разом з молитвами Ізраїля. Так Христос приніс Отцю Свою кров за грішників і представив молитви каючихся віруючих разом з дорогоцінними пахощами Своїї власної праведности. Такого рода було служення у першому відділі небесної святині.

Туда за Ісусом послідувала віра Його учеників, коли Він вознісся на небо. Апостол говорить: „Котру маємо, яко якор душі, тверду і певну, і входить вона у саму середину за завісою, куди предтеча про нас увійшов Ісус, по чину Мелхиседековому, ставшись Архиєреєм по вік“. „Ані з кровю козливою, ні телячою, а своєю кровю, увійшов раз у святиню, знайшовши вічне відкуплення“. (Жид. 6: 19, 20; 9: 12).

Тисячу вісімсот літ те служення звершалось в першому відділі святині. Кров Христа вставлялася за каючихся грішників, щоб примирити їх з Отцем, але їх гріхи все таки оставались записані у книгах. Як в символічному служенню при кінці року треба було еще звершити діло примирення для усунення гріхів, перше чим завершиться робота Христова для відкуплення людства. І се в те служення, котре началось при кінці 2300 днів. У той час, як пр. Даниїл предсказав, наш великий Первосвященик ввійшов до святая-святых, щоб сповняти часть Свого торжественного діла — очищення святині.

Як гріхи народу в старині посредством кровної жертви за гріх символічно переносились до земної святині, так в но-

День примирення.

„Котрі служать по образу і тини небесного“.

[440]

вому завіті наші гріхи при помочи крові Христової в дійсності переносяться до небесної святині. І як в символічному служенню звершалось очищення земного через усунення гріхів, осквернявших Його, так і дійсне очищення небесної святині повинно статися через усунення або знищення гріхів, внесених туди. Але заки се може статися, повинні бути переглянені перше книги, щоби означити, хто покаяннем і вірою в Христа дістав право покористуватись благодіяннями Його примирення. Тому очищення святині заключає в собі діло слідства і суду. Се діло мав бути скінчене заки явиться Христос, щоби відкупити Свій народ, бо, коли Він прийде, то принесе з Собою нагороду, „щоби віддати кожному, якож буде діло Його“. (Одкр. 22: 12).

І так ті, котрі вірували в слова пророцтва, увиділи, що Христос, замість того, щоби явитись на землю при кінці 2300 днів в 1844 році, увійшов тоді до святая-святих небесної святині, в присутности Божій, щоби звершити остатнє діло примирення перед Своім другим приходом.

Також можна було бачити, що у той час заколений козел вказував на Христа, як на жертву, і первосвященик представляв Христа, як посередника, — а козел отпущення представляв сатану, як виновника гріха, на котрого наконець будуть зложені гріхи правдиво покаявшихся. Коли первосвященик силою кровавої жертви, заколеної за гріх, усунув гріхи із святині, він вложив їх на козла отпущення; коли Христос при кінці Свого служення, силою Своєї власної крові усуне гріхи Свого народу із небесної святині, Він вложить їх на сатану, котрий після рішення суду мусить взяти на себе всю вину. Козел отпущення був вигнаний в незамешкалу пустиню, щоби ніколи більше не вертатися між синів Ізрайлевих. І так сатана на віки буде видалений із Божої присутности і Його народа і при останньому знищенню він разом із грішниками навіки пропаде.

Г О Л О В А — XXIV .

В СВЯТАЯ - СВЯТИХ.

Предмет про святиню був товчком до розв'язання тайни неудачі в 1844 році. Тут як раз показалось, що рука Божа управляла адвентистским рухом. І так як вияснилось положення і діло народу Божого, то його теперішні обов'язки також стали ясними. Подібно тому як ученики після страшної ночі свого душевного горя і свого розчарування „утішились, увидівши Господа“, так і тепер утішились ті, котрі повірили в Його друге явлення. Вони ожидали, що Він прийде у славі і винагородить Своїх слуг. Завівшись в свої надіях, вони втратили із виду Ісуса і говорили подібно Марії при гробі: „Забрали Господа мого, і не знаю, де Його положили?“ Тепер вони у святая святих знов знайшли свого милосердного Первосвященника, Котрий незабаром явиться, як їх Цар і Освободитель. Світло із святині освітило минуше, теперішнє і будуче. Вони знали тепер, що Бог провадив їх в Своему Провідінню. Хоча і сами вони, подібно першим ученикам, не зовсім розуміли ту вість, котру вони проповідували, тим не менше вона у всіх відносинах оставалась правильною. Проповідуючи її, вони сповнили намірення Божі, і їх діло не було даремним в Господі. Породжені „на впованне живе“, вони радувались „радістю невимовною і преславною“.

[442]

Але пророцтво Даниїла 8: 14: „На дві тисячі триста вечерів і ранків, і тоді святиня очиститься“, і перва ангелська вість: „Бійтеся Бога і дайте славу Йому, прийшла бо година суду Його“, вказували на служення в святая-святых небесної святині і на судове слідство, а не на другий прихід Христа для відкуплення Свого народу і знищення безбожників. Заблудженне заключалось не в обчисленню пророчого часу, але в тій надії, котра повинна була статися при кінці 2300 днів. Те заблудженне було причиною їх розчарування, але вже перше було предсказано в пророцтві, і всьо, чоґо вони ожидали після Писання, сповнилося того часу. Іменно в тому часі, коли вони жаліли, що їх завела надія, збулася предсказана у той вісті подія, і вона повинна була сповнитися перше чим міг явитися Господь, щоби нагородити Своїх слуг.

Христос прийшов, але не на сю землю, як вони ожидали, але як було показано в тіни. Він ввійшов до святая-святых храму Божого на небі. Пророк Даниїл описує нам, як Він в той час являється перед Стародавним: „І бачив я в ночніх видивах, аж се з небесними хмарами йшов ніби Син чоловічий, дійшов до Стародавнього й приведено його до нього“ (Дан. 7: 13).

Про той прихід говорить також пр. Малахія: „И неґайно за сим прийде в храм свій, що його шукаете, — Ангел завіту, що його бажаєте; ось, він йде, говорить Господь Саваот“. ¹⁾ Прихід Господа в Його храм був для Його народу чимсь неґайним і несподіваним. Вони не шукали Його там; вони сподівалися, що Він прийде на землю „в огні поломяному, даючи відомщенне тим, що не знають Бога і не коряться благовістю Господа нашого Ісуса Христа“. (2 Сол. 1: 8).

Але народ ще не був готовий стрітити свого Господа. Перше треба було звершити діло, щоби приґотовити їх. Вони повинні були з початку дістати світло, котре звернуло би їх мислі на храм Божий на небо, і коли вони з вірою пійдуть тудя за своїм Первосвященником в Його священнодійствії, то їм

¹⁾Малах. 3: 1.

нові обов'язки відкриються; ще друга вість остереження повинна бути звіщена церкві для її поучення.

Пророк говорить: „Хто ж выдержить день приходу Його, й хто встоїть, як Він явиться? Він бо — огонь розтоплюючий і як те зілля очищуюче; і засяде Він до перетоплювання срібла і очистить синів Левіїних і переплавить їх, як золото й срібло, щоб приносили жертву Господеві в праведності“.³⁾ Живучи в той час, коли заступництво Христа в небесній святині устане, будуть знаходитися в очах святого Бога без одинокого посередника. Їх одяг повинна бути без найменшого пятна, їх характер очищений від гріха через покроплення кровю. Милостію Божою і своїми власними приліжними стараннями вони повинні зділатися побідителями в борбі зі злом. Підчас коли на небі відбувається судне слідство і гріхи каючихся віруючих усуваються із святині, то серед народа на землі повинна відбутися особлива робота очищення і усунення гріхів. Про се діло ще яснійше говорить в двох ангельських вістях в 14-ій голові Одкриття.

Коли ся робота буде скінчена, тоді і послідувателі Христові будуть приготовлені для Його явлення. „Тоді люба буде Господеві жертва Юдина і Єрусалимова, як у давні давна й в давні роки“.³⁾ Тоді церква, котру Господь при Своїм приході візьме до Себе, буде преславною церквою, „що не має кази або пороку або чого такого“.⁴⁾ Тоді вона явиться „мов заря, що зазорилась, гарна як місяц, а ясна як сонце, грізна мов військо під стягами“.⁴⁾

Крім приходу Господа у Свій храм, пр. Малахія також предсказує Його другий прихід — явлення Його, щоби судити суд, в слідуючих словах: „Прийду до вас, щоб судити суд, й буду скорим свідком проти чарівників, перелюбників і тих, що божаться лживо, що вдержують плату поденного робітника, притісняють удовиць і сиріт, та відпихають од себе приходня й не бояться мене, говорить Господь Саваот“.⁵⁾ По-

³⁾Мал. 3: 2, 3. ³⁾Мал. 3: 4. ⁴⁾Єф. 5: 27; Пісня Піс. 6: 10. ⁵⁾Мал. 3: 5.

сланис Юди вказує на те саме, коли він говорить: „Ось іде Господь із тисячами святих своїх, зробити суд над усіма, і скорити між ними усіх безбожних, за всі діла безбожності їх, що безбожно накоїли, і на всі жорстокості, що говорили проти Нього грішники безбожні“.^{*)} Сей прихід і вступ Господа в Його храм — є відрубна і незалежна одна від другої подія.

Вхід Христа, як нашого Первосвященника до святая-святых, щоби очистити святиню, спізнаний в Дан. 8: 14, і прихід Сина чоловічого до Стародавнього, про котре говорить в Дан. 7: 13, і вступ Господа в Його храм, предсказаний пророком Малахією, — є оповідання про ту саму подію. Також прихід жениха на весілле, як оповідає Христос у причті про десять дівчат в 25 гол. Матея, представляє те саме.

Літом і осеню 1844 року проголошено вість: „Ось, жених йде!“ Сейчас повставали дві кбясн, яотрі представляли мудрих і нерозумних дівчат. Перша кляса з радістю ожидала явлення Господа і з радістю приготовлялася стрітити Його, друга знов, побуджена страхом і проваджена виключно своїми чувствами, була вдоволена теорією правди, але у неї бракувало милости Божої. Коли вже жених прийшов, „готові увійшли з ним на весілле“. Описаний тут прихід жениха мав місце перед весіллям. Весілле представляє той час, коли Христос заволодіє Своім царством. Святий город, Новий Єрусалим, як головний город і столиця царства, називається женою або „невістою Агнця“. Бо так сказав ангел Йоанові: „Ходи, я покажу тобі невісту, жену Агнця“. „І поніс мене духом на гору велику, і високу“, говорить пророк, „і показав мені город великий, святий Єрусалим, що сходяв з неба від Бога“. ^{†)} Із того видко, що невіста представляє святий город, а дівчата, що виходять на зустріч женихови, служать символом для церкви. Після Одкриття народ Божий повинен бути покликаними гостями на весільну вечеру. (Одкр. 19: 9). Але если вони є „покликані“, то не можуть тоді представляти невісту. Христос після того, як се Даниїл описує, діста-

*) Юда 14, 15.

†) Одкр. 21: 9, 10.

не від „Стародавнього“ „власть, славу і царство“. Він прийме Новий Єрусалим, столицю Свого царства, „приготований як невіста, украшена чоловікові своєму“. *) Після того як Він прийме Своє царство, Він прийде у славі Своїй, як Цар царів і Господь господствующих для підкріплення Свого народу, котрий сяде „з Авраамом, Ісааком і Яковом у царстві небесному“. *) Сядуть за Його столом в Його царстві на весіллі Агнця.

Вість — „Ось, жених йде!“ — як була проголошена літом, 1844 року, побудила тисячі очікувати скорого явлення Христа. Однак жених не прийшов на землю в означений час, як сього сподівався Його народ, але до Стародавнього на небі, на весіллі, щоби заволодіти Своїм царством. „І готові увійшли з Ним на весіллі, і двері заперлись“. Ум не було дозволено лично брати участь в весіллі, бо воно відбудеться на небі, в той час, як вони ще на землі. Послідувателі Христа повинні очікувати „пана свого, коли вертати меться з весілля, щоби, як прийде і постукає, зараз одчинити йому“. **) Але вони повинні розуміти Його роботу і з вірою йти за Ним, коли Він явиться перед Богом. В тому зміслі про них можна сказати, що вони входять на весіллі.

В причті ті увійшли на весіллі, котрі мали олій в пляшечках своїх з кагавцями своїми. Ті, котрі разом з пізнанням правди із св. Писання також мали Духа і ласку Божу, котрі у ночі свого гіркого розчаровання терпеливо очікали, просліджуючи Біблію, щоби дістати більше ясного світла, — ті побачили правду, що до небесної святині і переміни в служенню Спасителя, і, увірувавши, вони пішли за Ним в Його священнодійствії на небо. І всі, приймаючи через свідкування св. Писання ті правди і вірою ідучи за Христом, коли Він являється перед Богом, щоби звершити послідну роботу посередництва і по скінченню її дістане Своє царство — всі ті представляють як ідучи разом з Ним на весіллі.

*) Дан. 7: 14; Одкр. 21: 2. **) Мат. 8: 11; Лука 22: 30. ***) Лука 12: 36.

В причті, в 22-ій гол. Мат. говориться про те саме і виразно показується на се, що судове слідство повинно наступити перед весіллем. Але насамперед приходять Цар, щоби подивитися на гостей, чи всі одіті в весільну одежу, себ то чистий характер, ¹¹⁾ „і вимили вони одежі свої, вибілили одежі свої кровю Агнця“. ¹²⁾ Ті, що не мають тої одежі, будуть викинені, а знов ті, котрі одіті в в весільну одежу, Бог прийме і віддасть їм честь, бо будуть сидіти на Його престолі і домувати в Його царстві. Се в діло випробування характеру — щоби знати, хто приготовлений в для Божого царства, і ся робота, звершена в часі судового слідства, в послідною в небесній святині.

Коли судове слідство вже скінчиться, і будуть розібрані і розсліджені діла всіх, котрі по всі часи вважали себе послідувателлями Христовими, тоді, а не перше, скінчиться час проби і двері милости зачиняться. І так одно коротке речення: „І готові увійшли з Ним на весілля, і зачинено двері“, приводить нас поза границі посліднього служення Спасителя аж до того часу, коли скінчиться велике діло відкуплення чоловічства.

В служенню земної святині, котра, як ми уже бачили, служила символом небесної, коли первосвященик у великий день примирення входив до святая-святых, служба у першому відділі святині кінчиться. Бог приказав: „Тільки ж нікого щоб не було в соборному наметі, коли він увійде покутувати в святині, аж коли вийде“. ¹³⁾ Так і Христос, входячи до святая-святых, щоби звершити послідну роботу відкуплення, скінчив Своє служення в першому відділі. Але коли священнодійствіє кінчилось в першому відділі, воно починалось в другому. Коли первосвященик в символічному служенню виходив із першого відділу святині, в день примирення він являвся перед Богом, щоби представити Йому кров жертви за гріх для всіх синів Ізрайлевих, правдиво побаявшихся в своїх гріхах. Тим способом Христос скінчив тільки одну часть діла, як посеред-

¹¹⁾Мат. 8: 11.

¹²⁾Одр. 7: 14.

¹³⁾3 кн. Мойс. 16: 17

ник, щоби приступити до другої частини священодійствія, і Він ще заступається Своєю кров'ю за грішників у Свогого Отця.

Адвентисти в 1844 році не поняли того предмету. Після того як час перейшов, коли вони ожидали явлення Спасителя, вони все ще вірили, що Його прихід близький; вони думали, що наступила важна критична хвиля і що діло Христа, як посередника для людей перед Богом, скінчилось. Їм здавалось, що Біблія учить, буцім то час благодати кінчиться незадовго до дійсного другого приходу Господа на хмарах небесних. Вони се брали із тих текстів Писання, котрі вказують на час, коли люде будуть стояти у дверей милости, будуть стукати і кликати, але ніхто не отворить їм. Вони питали сами себе, чи се не був час, коли вони ожидали другого приходу Христового, початком того періоду, котрий зараз повинен попереджати Його прихід. Після того, як вони звістили остереження про близький наступаючий суд, вони думали, що діло їх для світа вже зділане, і зняли з себе тягар для спасення грішників, і безличні і богохульні насмішки безбожників здавались для них другим свідомством, що Дух Божий покинув тих, що погорділи Його милостию. Все те укріпляло їх віру, що час благодати скінчився, або що „двері милости зачинились“, як вони виражались у той час.

Але з доходженнем питання про святиню вони набрали більше ясного світла. Вони бачили, що вони мали правду, думаючи, що в кінці 2300 днів, в 1844 році, начнеться важкий період часу. Але між тим як показувалось, то двері надії і милости, через котрі людство протягом тисячу вісімсот літ мало доступ до Бога, зачинились, — однак відчинились другі двері, і люде могли досягнути прощення гріхів через заступництво Христове в святая-святых. Часть Його священодійствія скінчилась, але тільки щоби зробити місце другому. Двері до небесної святині все ще були отворені, де Христос служив для добра грішників.

Тепер справджувались слова Христові в Одкриттю, з котрими Він звертався до церкви, як раз в той час: „Се глаголе Святий Правдивий, що має ключ Давидів, котрий відчиняє, і ніхто не зачинить, і зачинає, і ніхто не відчинить: Знаю твої діла; ось дав я перед тобою незачинені двері, і ніхто не може зачинити їх“. (Одр. 3: 7, 8).

Ті, що з вірою ідуть за Христом в великому ділі відкуплення, також дістають благословення Його заступництва, підчас коли ті, що відкидають світло, котре представляє їм діло небесного служення, не мають ніякої користи із того. Жиди, відкинувши дане світло при першому приході Христовім, не хочючи вірити в Него, як в Спасителя світа, без Него не могли дістати ніякого прощення. Коли Ісус після Свого вознесення посредством Своєї власної крові увійшов в небесну святиню, щоби виляти на Своїх учеників благословення Свого заступництва, Жиди були оставлені в цілковитій темряві, щоби продовжати своє безхосенне жертвоприношення. Служення символам і тіни скінчилось. А двері, через котрі люде перше мали доступ до Бога, більше не були отворені. Жиди відказались шукати Його тою одинокою дорогою, котрою можна було Його найти в той час, а іменно посредством Його служення в небесній святині. Тому вони не мали ніякої стичности з Богом. Для них тепер двері були зачинені. Вони не знали нічого про Христа як про правдиву жертву і одинокого заступника перед Богом, і тому вони не могли користати з благословення Його заступництва.

Стан невірющих Жидів представляє стан байдужних і невірющих серед так званих християн, котрі навмисне не хочуть знати про роботу нашого милостивого Первосвященника. Коли в символічному служенню первосвященник входив до святая-святых, весь Ізраїль повинен був зібратись около святині і торжественним способом упокорити свої душі перед Богом, щоби дістати прощення гріхів і не бути відтятими від громади Ізраїльської. А що ще важніше, щоб в той дійсний день

примирення поняли діло нашого великого Первосвященника і пізнали обов'язки, котрі в вложені на нас.

Люде не можуть безкарно відкидати остереження, котрі милостивий Бог посилав їм. Вість небесна була післана світу за часів Ноя, і спасення людей залежало від того, як вони обходились з тою вістю. Так як вони відкинули остереження, то Дух Божий відійшов від того грішного покоління, і вони погинули в водах потопу. За часів Авраама Бог перестав бути милосердним для мешканців Содоми, обтяженими переступками, і огонь, упавший з неба, пожег їх всіх, крім Лота з його женою і двома дочками. Таке саме случилось за часів Христа. Син Божий об'явив невірющим Жидам тодішнього покоління: „Оце ж оставляється вам дом ваш пустий“.¹⁴⁾ І беручи на увагу послідні дні, та сама безконечна власть об'являє відносно тих, котрі „любви правди не прийняли, щоб спастися їм. І за се пішли їм Бог орудування підступу, щоб вони вірували брехні, щоб прийняли суд усі, хто не вірував правді, а кохавсь у неправді“.¹⁵⁾ Так як вони відкидають навчання Його слова, то Бог відбирає від них Святого Духа, і лишає їх при їх заблудженнях, котрі вони полюбили.

Але Христос еще заступається за людей, і ті, що шукають світла, найдуть його. Хоч Адвентисти з початку того не розуміли, однак воно сталося ясним для них, коли відкрився змісл тих текстів Писання, котрі означили їх правдиве положення.

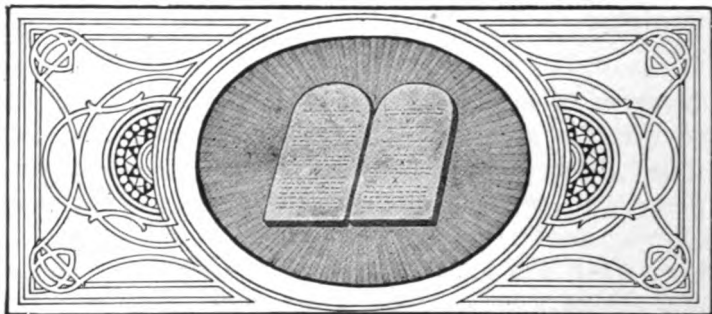
По впливі часу в 1844 році наступив період великого до-свідчення для тих, котрі все еще держались Адвентисткої віри. Їх одинока поміч, наскільки се торкалось увіренности в їх правдивому положенню у відношенню до пророцтва, було світло, котре звернуло їх увагу на небесну святиню. Декоتری відреклись від своєї віри в первісні обчислення пророчих періодів, і приписували людській або діявольській роботі той могутний вплив Святого Духа, котрий супроводжав Адвентисткий рух. Друга знов кляса твердо вірила у те, що Гос-

¹⁴⁾Мат. 23: 38.

¹⁵⁾2 Сол. 2: 10-12.

подоь руководив ними в минувшій пробі і, ожидаючи, пильнуючи і молячись, щоби пізнати волю Божу, вони бачили, що їх великий Первосвященик приступив до другої часті священодійствія, і вірою ідучи за Ним, вони побачили також послідню роботу церкви і набрали яснійшого поняття про нерву і другу ангельську вість і тим способом були приготовлені до того, щоби прийняти торжественне остереження третього ангела із 14 гол. Одкриття і передати його світові.

Г О Л О В А — XXV.

НЕЗМІННІСТЬ ЗАКОНУ БОЖОГО.

„І відчинився храм Божий в небі, і видно було ковчег завіту Його в храмі Його“. ¹⁾ Ковчег завіту Його знаходиться в святая-святых, в другій часті святині. В часі служення в земній скині, котра служить „образу і тіні небесного“, сей відділ отверався тільки у великий день примирення для очищення святині. Тому се заявленне, що на небі отворився храм Божий і в ньому було видно ковчег завіту Його — вказує на те, що відкрилось святая-святых в небесній святині, в 1844 році, коли Христос увійшов туди, щоби звершити останнє діло примирення. Ідучи вірою за своїм великим Первосвященником, коли Він приступив до Свого служення в святая-святых, бачили ковчег Його завіту. Студіюючи предмет про святиню, вони прийшли до того переконання, що Спаситель із святая увійшов до святая-святых, і побачили, що Він тепер Сам відправляє службу перед ковчегом Божим і там зділався заступником за грішників силою Своєї крові.

Ковчег завіту, або кивот, на землі містив в собі дві камінні таблиці, на котрих були написані заповіді завіту. Кивот той служив до ховання таблиць, на котрих були написані заповіді Божі, і се придавало йому ціну і святість. Коли храм Божий отворився на небі, було видно ковчег Його завіту. Внутрі святая-святых, в небесній скині, торжественно заховується Божеський закон — той закон, котрий був виска-

¹⁾Одкр. 11: 19.

заний Самим Богом, в супроводі громів на горі Синайській, і написаний Його власним пальцем на камінних таблицях.

Закон Божий в небесній святині є великий оригінал, вірна копія котрого — заповіді, написані на камінних таблицях і записані в книгах Мойсея. Зрозумівши ту важну точку, вони пізнали незмінний і святий характер Божеського закону. Як ніколи перше вони пізнали силу слів Спасителя: „Доки перейде небо й земля, одна йота, або одна титла не перейде з закону, аж поки все станеться“. ³⁾ Закон Божий, як одкритте Його волі, копія Його характеру, повинен стояти вічно, „як вічний свідок на небі“. Навіть ані одна заповідь не відмінена і не змінена ні йота, ані одна титла. Псалмист говорить: „На віки, Господи, слово Твоє стоїть твердо на небесах“. „Всі заповіді Його вірні, установлені на віки вічні“. ⁴⁾

Як раз в серцю або в середині заповідей знаходиться четверта заповідь, як вона була проголошена з початку: „Пам'ятай день субітний, щоб святити його. Шість день можна тобі працювати й робити всяке діло твоє. День же семиї субота Господеві, Богу твому. Не робити меш ніякого діла, ти сам, ні син твій, ні дочка твоя, ні раб твій, ні рабиня твоя, ні віл твій, ні осел твій, ані всяка скотина твоя, ні приходень твій що у воротях в тебе. Бо шість день творив Господь небеса і землю, море й все, що в їх, і перестав дня сегого; тим благословив Господь субітний день і освятив його“. ⁴⁾

Дух Божий вплинув на серця тих, що студіювали Його Слово. Вони переконались, що вони несвідомо переступили заповідь, бо не зважали на день покою Творця. Вони шукали причини святкування першого дня у тижни вмiсто того дня, що Бог освятив і не могли нігде найти в Святому Писанню, чому четверта заповідь була знесена або субота змінена. Благословенне сегого дня, котре освячало його з початку, прецінь ніколи не було знесене. Вони чесною дорогою старались пізнати волю Божу і сповняли її; але тепер, коли побачили, що вони переступають закон Його, їх серця засмути-

³⁾Мат. 5: 18.

³⁾Пс. 119: 89; 111: 7, 8.

⁴⁾2 кн. Мойс. 20: 8-11; 5 кн. Мойс. 5: 12-15.

лись, і вони показали свою вірність Богу тим, що стали святкувати суботу.

Багато серйозних старань було пороблено, щоби захитати їх віру. Кожному було ясно: если земна святиня була символом небесної, то закон, що хранився в ковчезі завіту на землі, представляв собою точну копію закону, що був в ковчезі завіта на небі; і, прийнявши правду що до небесної святині, вони рівночасно признавали обовязки у відношенню до четвертої заповіді — суботи. У тім заключалась тайна упертого і рішучого супротивлення проти згідливого в своїх поясненнях толковання св. Писання, через котре показувалось служення Христа в небесній святині. Люде старались зачинити двері, котрі відчинив Бог, і відчинити двері, котрі Він зачинив. Але Той, „Котрий відчиняє, і ніхто не зачинить, і зачиняє, і ніхто не відчинить“. Але Він сказав: „Ось дав я перед тобою незачинені двері, і ніхто не може зачинити їх“. *) Христос відчинив двері, се є Він начав служення в святая-святых; світло сіяло із відчинених дверей в небесній святині, і видко було четверту заповідь посеред хранячогося тут закону. Те, що встановив Бог, не може змінити ні один чоловік.

Ті, що прийняли світло що до заступництва Христового і вічної незмінности закону Божого, найшли, що ті правди вложені в 14-ій гол. Одкриття. Вісти у тій голові містят в собі трикратне остереження, котре повинно приготовляти жителів землі до другого приходу Господа. Проголошення: „Наступив час суду Його“, вказує на останне діло в служенню Христовому для відкуплення людства. Воно обявляє правду, котра повинна бути проповідувана до сих пор, аж Спаситель перестане заступатися за людей і вернеться на землю, щоби забрати до Себе народ Свій. Суд, начавшись в 1844 році, повинен продовжатися, доки не буде рішена справа кожного — справа живих і мертвих. І тому він продовжиться до кінця часу людського досвідчення. Щоби люде могли встояти на суді, та вість наказує їм: „Бійтеся Бога і дайте славу Йому. . .

*) Одр. 3: 7, 8.

і поклоняйтесь Тому, що створив небо і землю і море і жерела вод“. Які будуть наслідки прийняття тих вістей, показується із тих слів: „Ось терпеливість святих; ось ті, що хоронять заповіді Божі і віру Ісуса“. Щоби бути приготовленим на суд, конче треба заховати закон Божий. Той закон на суді буде служити мірилом характеру. Апостол Павло пояснює: „Скільки бо без закону згрішило, (стільки їх) без закону й погине; а скільки в законі згрішило, (стільки їх) законом суд прийме. . . в день, коли судити ме Бог тайни людські, по благовістю мовму, через Ісуса Христа“. *) І він говорить: „Чинителі закону оправдяться“. Для заховання Божеського закону конечною в віра, бо „без віри не можна угодити Богу“. „Все ж, що не по вірі, гріх“. †)

Первий ангел взиває людей: „Бійтеся Бога і дайте славу Йому“. Вони повинні поклонятися Йому, як Творцю неба і землі. Щоби зділати се, конечно треба заховати Його закон. Еклезіаст говорить: „Бійся Бога і певни заповіді Його; в сьому міститься все про чоловіка“. †) Поклонення Богу без заховання заповідей Його не можна угодити Йому. „Се бо любов Божа, щоб ми хоронили заповіді Його“. †) „Хто ухо відхиляє, щоб не слухать закону, того й молитва — хиба лиш гидота“. †)

Обовязок поклонятися Богу основується на тому факті, що Він Творець і що всі творення обовязані Йому своїм істнованнем. І де би в Біблії не говорилося, що ми обовязані віддавати Йму честь і поклонення більше, як поганським богам — всюди приводиться докази Його творчої сили. „Всі бо боги народів ніщо, Господь же сотворив небеса“. (Пс. 96: 5). „Хто ж у вас рівня мені, хто подобен? — говорить Святий. Позирніть лиш у гору очима й побачте, хто се сотворив? Так бо говорить Господь, сотворитель неба — Він, Бог, що створив землю й приспособив її. . . Я — Господь, а иншого не ма“. †) Псалмист говорить: „Знайте, що Він Господь Бог! Він, не ми, сотворив нас, — нарід Його“. „Прийдіте, поклонімся

*) Рим. 2: 12-16. †) Жид. 11: 6; Рим. 14: 23. †) Еккл. 12: 13. Йоан. 5: 3.

†) Прип. 28: 9.

‡) Ісаїя 40: 25, 26; 45: 18.

Йому богомільно, приклонім коліна наші перед Господом, що сотворив нас!¹³⁾ І святі істоти, що поклоняються Богу на небесах, обявляють причину свого почитання: „Достоеи еси, Господи, приняти славу і честь і силу; Ти бо створив усе“ (Одкр. 4: 11).

В 14 гол. Одриття люде взиваються поклонятися Творцеві, і пророцтво вказує нам клясу людей, котрі наслідком трикратної вісти хороняють заповіді Божі. Одна із тих заповідий прямо вказує на Бога, як на Творця. Четверта заповідь голосить: „День же семий субота Господеві, Богу твому. . . Бо шість день творив Господь небеса і землю, море і все, що в їх, і перестав дня сегого; тим благословив Господь субітний день і освятив його“.¹²⁾ Господь говорив далі: „І держіте суботи мої свято, щоб вони були прикметою між мною і вами, та й тямте собі, що я — Господь, Бог ваш“.¹⁴⁾ І основанне для того слідуюче: „Бо шість день творив Господь небеса і землю, а сегого дня спочив“ (2 кн. Мойс. 31: 17).

„Субота, як памятний день творення, важна в тому, що посредством того показується на дійсну причину, чому Богу належитья поклоненне“, тому що Він Творець, а ми Його творення. „Субота для того в підставою всього богослуження, бо вона навчає великої правди в найвиразнійший спосіб, що ніяка друга інституція того не робить. Правдивою причиною поклонення не тільки в день семий, але і взагали заключається у різниці між Творцем а Його твореннем. Сей великий факт ніколи не буде перестарілим; Його ніколи не можна буде забути“. Щоби людам постоянно пригадувати ту правду, Бог установив суботу в саду Едемському, і до тих пор, доки останеться вірним той основний факт, що Він наш Творець, і повинні поклонятися Йому, субота останеться Його знаменем і памятним днем. Єсли би всі заховували суботу, то мисли і привязання всіх були б звернені на Творця, як на предмет почитання і поклонення і тоді не було б ні ідолопоклонника, ні боговідступника, ні невіруючого. Храненне суботи в зна-

¹²⁾ Пс. 100: 3; 95: 6. ¹³⁾ 2 кн. Мойс. 20: 10, 11. ¹⁴⁾ Евек. 20: 20.

ком вірності у відношенні до правдивого Бога, що „сотворив небо і землю і море і жерела вод“. Отже з того виходить, що вість, призиваюча людей поклонятися Богу і хранити Його заповіді, а іменно четверту заповідь.

В противенстві до тих, котрі хоронять заповіді Божі і мають віру в Ісуса, ангел вказує ще на другу клясу людей, котрих, в їх заблудженнях, торжественно остерігається: „Хто поклоняється перед звіром і образом Його, і приймає п'ятно на чоло своє, або на руку свою, той пити ме також од вина гніва Божого“. *) Для того, щоби правильно поняти ту вість, кінечним є правильно витолкувати примінені тут символи. Що розуміється під звіром, образом і п'ятном?

Пророчий ланцюх, в котрому знаходяться ті символи, зачинається в 12-ій гол. Одкриття, червоним змієм, котрий хотів пожерти Христа при Його народженню. Сатана також називається вужем вікодавним, бо Його головним оружєм, котрим він послугувався, було римське царство, з Його поганською релігією, щоби сповнилися Його діаволські пляни. **) Він побудив також Ірода, щоб убити Спасителя, і поганське римське царство в первих віках християнських, щоби йти війною проти Христа і Його народу.

В 13-ій гол. Одкриття описується другий звір, „подібний до рися“, котрому змій дав „силу свою і престол і велику власть“. (Стихи 1-10). Той символ, як думає більшість із протестантів, представляє папство, котре дістало силу, престол і власть стародавнього римського царства. Про звіра, подібного до рися, говорить: „І дано йому уста, говорити велике й хулу. . . І відчинив він уста свої на хулу проти Бога, щоб хулити імя Його, і оселю Його, і тих, що домують в небі. І дано йому провадити війну з святыми, і побідити їх; і дана йому власть над всяким родом, і язиком, і народом“. Се пророцтво, майже подібне до описання невеликого рога в 7-ій голіві Даниїла, без сумніву, вказує на папство.

„І дана йому власть провадити війну сорок і два місяці“.

*) Одкр. 14: 9, 10.

**) Одкр. 12: 9.

Пророк говорить: далі: „І бачив я одну з голов його наче на смерть вбиту“, і ще: „Коли хто веде в полон, той піде (сам) в полон; коли хто мечем вбиває, то мусить сам бути вбитий мечем“. Сорок два місяці — те саме, що в 7-ій гол. Даниїла три і пів року, або 1260 днів, „час і часи і половина часу“, в протягу котрого папська власть буде угнітати народ Божий. Сей період часу, як уже зазначено в попередніх головах, зачався в 538 рці по Р. Хр. папською ерархією і скінчився в 1798 році. У той час папа був взятий армією до французського полону; папська власть зістала смертельно ранена і пророцтво сповнилось: „Хто веде в полон, то піде (сам) в полон.

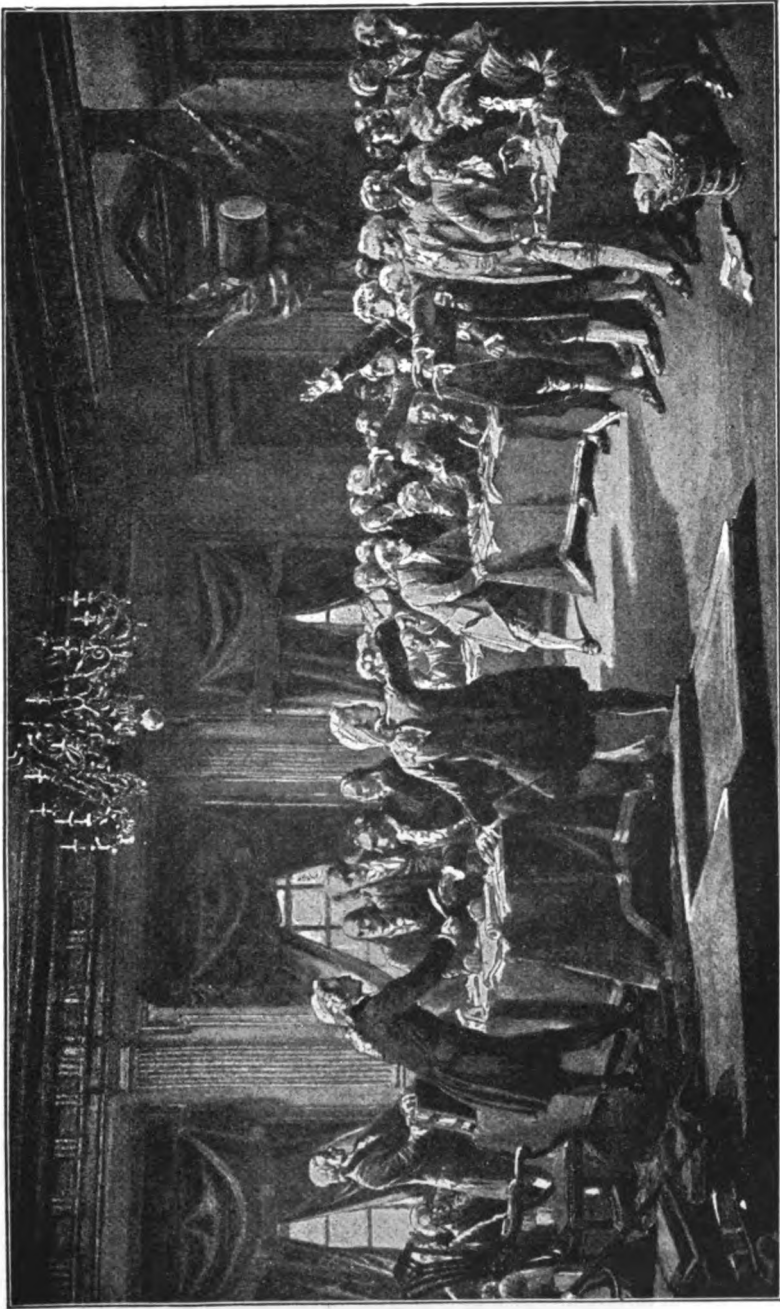
Тут представлений є другий символ. Пророк говорить: „І бачив я иншого зьвіра, що виходив із землі, а мав він два роги, подібні як у ягняти, а говорив як змії“. ¹⁷⁾ Як вид того зьвіра, так і образ його возвищення, показують, що нація, ктру він представляє, не має нічого спільного з націями, представленими в попередніх символах. Чотири великі всемирні царства були показані пророкови Даниїлови в виді хищних зьвірів, котрі боролись, як „чотири вітри під небом... на великому морі“. ¹⁸⁾ В 17-ій гол. Одкриття ангел поясняє, що води означають „люде, і громади, і народи, і язики“. ¹⁹⁾ Вітри се символи війни. Чотири вітри небесні, що змагались на великому морі, представляють зрілища завоювання і революції, завдяки котрих царства достигли своєї власти.

Але зьвіра з рогами, подібними до ягнячих Йоан видів „виходячого із землі“. Замість того, щоби скинути другі власти і самій утвердитися, так представлена нація повинна повстати на незаятих до сих пор землях, розвиватись поступенно і спокійно. І тому вона не могла розвинути ся між борючимися між собою націями старого світа, того розбурханого моря людей, народів, племен і язиків. Ми повинні шукати її в західній части світа.

¹⁷⁾Одкр. 13: 11.

¹⁸⁾Дан. 7: 2.

¹⁹⁾Одкр. 17: 15.

Підписують декларацію незалежності

Яка нація іменно в 1798 році зачала укріплятися і возвишатися в новій часті світа, звертаючи на себе увагу світа? Приміненне того символу не допускає ніякого сумніву. Оден народ і тільки оден відповідає даним в пророцтві; воно виразно показує на Північно-Американські Сполучені Держави. Знов і знов та думка, а часами ті самі слова пророка, несвідомим способом приміняються ораторами і істориками, коли вони описують розвій і процвітання тої нації. Звіра, „виходячого із землі“, було видно; і слово „виходить“ означає рости або вийти із землі, як рослина“. І як ми уже бачили, та нація повинна розвинути на незанятій до того часу землі.

Один із визначних писателів, описуючи розвій Сполучених Держав, говорить, що вони „вийшли із порожні“, і додає: „Як *укрите насінне*, ми виростили і зділались державою“. *) Одна із Європейських газет з 1850 року говорить про Сполучені Держави, як про чудесну державу, котра „зійшла“ і „при мовчаню землі кожного дня зміцняла свою владсть і свою гордість“. („Dublin Nation“). Едвард Еверет сказав в своїй бесіді про отців-переселенців тої нації: „Чи шукали вони самітного місця, нікому нешкідливого закутка, і безпечного у своїому віддаленню, де би маленька церква Лейденська могла тішитися свободою? Дивіться на *могучі землі*, на котрих вони в спокійному завоюванні... здвигли знамя хреста!“

„Він мав два роги, подібні до ягнячих“. Ягнячі роги показують на молодість, невинність і лагідність, і як раз дається примінені до характеру того часу, коли пророк бачив їх возвишаючихся, а іменно в 1798 році. Між переслідуваними християнами, котрі перші втікали до Америки перед королівськими і попівськими переслідованиями, многи рішились основати правительство на широких принципах горожанської і релігійної свободи. Свої погляди вони висказували в обявленню про незалежність, в котрій виставлялась велика правда про рівність всіх людей, одарених незбитими правами життя, свободи і стремління до щастя. І се устрійство забезпе-

*) „Towsend, „The New World Compared with the Old“, стр. 462.

че народіві самостійне правительство, значиться, вибрані представники народа будуть ухваляти закони і управляти державою. Також була дарувана свобода віроісповідання, так, щоб кождому вільно було після свого власного переконання поклонятися Богу. Республіканське правительство і протестантизм зділались головними основами нації. В тих основах заключається тайна її могучости і процвітання. Угнітані і переслідовані у всьому Християнстві, удавались до того краю з великою надією на краще життя. Мільони прибували до його берегів і Сполучені Держави заняли місце між найбільше могучими націями.

Але звів з ягнячими рогами „говорив як змії“. І всією властю першого звіря орудує він перед ним; і заставляє землю і домуючих на ній, щоб поклонялись першому звірови, в котрого сцілена смертна рана його. І робить великі ознаки, так що вогонь зводить з неба на землю перед людьми. . . говорячи домуючим на землі, щоб робили образ звіра, що має рану від меча, і ожив“. (Одкр. 13: 11-14).

Роги, подібні до ягнячих, і голос змія вказують на велике противенство між визнанням а практикою наведених тут нації. Говоряча нація се робота її законодавців і судового авторитету. Посредством них вона опрокидає принципи свободи і мира, котрі вони положили за основу при управленню державою. Пророцтво, що вона буде говорити „як змії“ і „дійствували зі всею властю першого звіра“, ясно предсказує розвій духа нетерпимости і переслідовання, показуваного властями, котрі представляють змія і звіра, подібного до рися. І заявление, що звір з двома рогами, „приказує всій землі і домуючим на ній поклонятися першому звірови“, вказує на те, що та нація уживе своєї власти на те, щоби добитися поклонення, посредством котрого почитається папство.

Такий поступок просто противний би був принципам того правительства, духови його свободній інституції, прямим і торжественним заявленням независимости і цілому державному

устройству. Основателі нації мудро старались охоронити себе від державної влади, усвоєної церквою, з її неминучими наслідками — нетерпимістю і гоненням. Державні закони постановили: „Конгрес не повинен видавати ніяких законів, що до визнання релігії, і взагалі проти релігійної свободи“, і „релігія в Сполучених Державах ніколи не повинна бути поставлена услівем, даючим право зайняти яку-будь державну службу“. Тільки при явному порушенні тої оборони національної свободи державна влада могла би примусити людей визнавати ту або другу релігію. Але суперечність такої роботи не є більша як є представлена в даному символі. Се є той звір з язгячними рогами — в своїому визнанні чистий, миролюбивий і лагідний — говорючий як змії.

„Говорючи доумючим на землі, щоб робили образ звіра“. Тут як видко описана система правління, в котрій праводавча влада знаходиться в руках народу — ясне свідоцтво, що Сполучені Держави в пророцтві займають місце серед великих націй.

Але що се значить робити „образ звіра“? і як він має бути зроблений? Щоби знати, що таке представляє той образ і як він повинен бути зроблений, ми повинні звернути увагу на признаки самого звіра, або папства. Коли церква найперше зачала тратити свою чистоту, віддаляючись від простоти євангелської і приймаючи поганські обряди і церемонії, вони утратили Духа і силу Божу, і щоби заволодіти совістю народу, вона начала шукати помочі державної влади. І вийшло з того папство — церква, котра запанувала над державною владою і уживала її для своїх власних цілей, а іменно для карання „єретиків“. Щоби Сполучені Держави тепер могли зробити образ звіра, церква повинна запанувати над державою на стільки, щоби вона могла уживати державної влади для досягнення своїх власних цілей.

По всякі часи, коли церква добилась до державної влади, вона ужила її на те, щоби карати відступлення від єї навчан-

ня. І протестантські церкви, ідучи слідами Риму, злучились із світськими властями, виявляючи подібне ж стремління, обмежували свободу совісті. Примір з того ми маєм в довго триваючих нереслідованнях иновірців в англійській церкві. Вчасі шіснадцятого і сімнадцятого століття тисячі не так думаючих проповідників (non conformists) мусіли покидати свої церкви, і многі проповідники і члени церкви потерпіли від тюрми, мук і тортурів.

Се було відступлення, котре на початку допровадило церкву до того, що вони мусіли шукати помочі у держави, що дало повід до розвою папства, або зьвіра. Апостол Павло говорить: „Бо коли не прийде відступлення перше, і не відкриється чоловік беззаконня, син погібелі“.²³⁾ Тому відступлення в церкві приготує дорогу для образу зьвіра.

І так Біблія заявляє, що до приходу Господа наступить стан релігійного упадку подібного тому, котре мало місце в первих віках. „Се ж відай, що в послідні дні настануть времена люті. Будуть бо люде самолюбці, сріблюбці, пишні, горді, хулители, родителям непокірні, невдячні, безбожні, нелюбівні, непримирливі, осудливі, невдержливі, люті, вороги добра, зрадники, напастники, гордуньки, що більше люблять роскоші ніж Бога, мають образ благочестя, сили ж його відцурались“.²⁴⁾ „Дух же явно глаголе, що в останні часи відступлять декотрі від віри, слухаючи духів лестивих і наук бісових“.²⁵⁾ „Котрого (беззаконника) прихід, сатаниною силою, буде з усякою потугою і ознаками й чудесами омани, і з усяким підступом неправди в тих, що погібвають бо любови правди не прийняли, щоб спастися їм. І за се пішло їм Бог орудованне підступу, щоб вони вірували брехні“.²⁶⁾ Коли наступить сей стан безбожя, тоді станеться те, що і в перві століття.

Пануюча ріжниця в віроісповіданнях в протестантських церквах так далеко поширена, що многі вважають се за рішучий довід того, що даремні всякі старання, щоби дійти до

²³⁾ 2 Сол. 2: 3.

²⁴⁾ 1 Тим. 4: 1.

²⁵⁾ 2 Тим. 3: 1-5.

²⁶⁾ 2 Сол. 2: 9-11.

якого нібудь вимушеного єдинства. Протестантські церкви уже багато літ стремлять до того, щоби все більше і більше злучити загальні догмати і зділати їх підвалиною загального союзу. Щоби добитися такого союзу, не треба допустити до обсудження всіх предметів, про котрі люде ріжно думаютъ, — хоч би як важні були із біблійної точки погляду.

Карло Бихер, визначний американський бесідник, сказав в одній із проповідей в 1846 році, що духовенство Євангелсько-протестантських громад „не тільки з самого хочатку формувалось під сильним гнетом людського страху, воно живе, рушаєся і дихає в зіпсутому до самого кореня стані і безнастанно звертається до всякого недоброго природного елементу, щоби змусити правду, щоб замовчала і поклонитись перед силою відступлення“. Чи може не сталось так з Римом? Чи не переживаємо ми те саме? І що ми бачимо як раз перед собою? — Другий Вселенський собор! Всемірна конвенція! Євангелський союз і всесвітнє віроісповідання! Як тільки люде добються до того, тоді хотячі достигнути повного єдинства, остається лиш оден крок, щоб ужити сили.

Коли визначні церкви в Сполучених Державах злучаються в їх спільних доктринах і вплинуть на державу так, щоби вона їх піддержала у їх цілях, — тоді протестантська Америка „зробить образ“ папської єрархії і начнеться переслідування іновірців.

Зв'їр з двома рогами „зробить те, що усім малим і великим, і богатим, і вбогим, і вольним, і невольним дано пятно на правій руці їх, або на чолі їх. І щоб ніхто не міг купувати або продавати, як тільки, хто має пятно або імя зв'їра, або число імени його“. (Одкр. 13: 16, 17.

Остереження третього ангела звучить: „Коли хто поклоняється перед зв'їром і образом його, і приймає пятно на чоло своє, або на руку свою, той пити ме також од вина гніва Божого“. Зв'їр, про котрого споминається у тій вісті і почитанне котрого жадається другим, є перший зв'їр, подібний до

рися в 13-ій гол. Одриття — папство. „Образ зьвіра“ в свого рода відпавший протестантизм, котрий прийме той вид, коли протестантські церкви будуть просити помочи держави, щоби примусити людей прийняти їх доктрини. Нам ще остається описати „п'ятно зьвіра“.

Після остереження не поклонятися зьвірові і його образіві пророцтво обявляє: „Ось терпилівість святих; ось ті, що хоронять заповіді Божі і віру Ісуса“. Із того, що заховуючі заповіді Божі таким способом відріжняються від тих, котрі поклоняються зьвірові і його образіві, і приймають його п'ятно — виходить, що хороненне закону Божого з одной сторни і нарушенне його з другої робить ріжницю між тими, що поклоняються Богови і тими, що поклоняються зьвірові.

Особливша прикмета зьвіра і його образу в — иарушенне закону Божого. Пророк Даниїл говорить про великий рік, другий символ папства: „Повстане инший... і... йому буде навіть видітись, що зможе знести в них час і закон“. (Дан. 7: 25). І ап. Павло назвав ту власть „чоловіком гріха“, котрий взнесеса понад Бога. Одно пророцтво поповняє друге. Змінюючи Божеський закон, тільки папство могло взнеситися понад Бога, і хто би не хранив свідомим способом той змінений закон, той посредством того оказує найвищу честь власті, що змінила його. І хто таким способом підлягає папськім законам, признає папу замість Бога.

Папство пробувало змінити закон Божий. В католицькому катехизмі друга заповідь, котра наказує поклонятися образам, випущена із закону, а четверта змінена так, що наказує почитати первий день в тижні замість семого. Але паписти кажуть, що друга заповідь була пропущена тому, що вона не потрібна, бо міститься в першій, і що вони передають закон в такому виді, як Бог хотів, щоб ми понимали його. Але се не може бути та зміна, предсказана пророком. Тут говориться про умисну, добре обдуману зміну: „Йому буде навіть видітись, що зможе знести в них час і закон“. І зміна четвер-

тої заповіді як раз відповідає пророцтву. Вказує на церкву, як на одинокий авторитет на те. Тут папська власть явно виноситься понад Бога.

Під час коли ті, що поклоняються Богу, відзначаються головню тим, що хоронять четверту заповідь, так як се є ознакою Його творчої сили і свідощвом того, що Йому належить ся честь і поклонення від людей — то знов ті, що поклоняються зьвірові будуть відзначатися тим, як би збезчестили пам'ятний день Творця, возвишаючи при тому постановлення Риму. Щоби піддержати святкування неділі, папство в своїх претенсіях по перший раз призвало на поміч державу, щоби примусити заховувати її, як „день Господній“. Але Біблія показує на семий день, як на день Господній, а не на первий. Христос говорить: „Тим Син чоловічий — Господь і субота“.*) І Господь Сам в пророцтві Ісаї означає його, як „святий день Мій“. (Ісаї 58: 13).

Так часто наведені твердження, що будьто Христос змінив суботу, опрокидується Його власними словами. В нагорній проповіді Він говорить: „Не думайте, що я прийшов знівечити закон або пророків; не прийшов я знівечити, а сповнити. Істино бо глаголю вам: Доки перейде небо і земля, одна йота або одна титла не перейде з закону, аж поки все станеться. Тим, хто поламле найменшу з сих заповідей і навчить так людей, той звати меться найменшим у царстві небесному; а хто сповнить і навчить, той звати меться великим у царстві небесному“. (Мат. 5: 17-19).

Факт, загально признаний протестантами, — що св. Писання не оправдує змінення суботи. Того навчають знамениті твори людей по сій і по другій стороні океана. Из тої причини Аугсбурське визнання віри причисляє неділю до людських постановлень „ради доброго порядку, єдинства і мира“. (Apologetica der Konfession Art. XV). Звісний богослов Німеччини заявляє, що неділю „ми переняли не із Нового Завіту, але із церковних переказів“. Він твердить, „що Христос і

*) Марка 2: 28.

Його апостоли... запровадили неділю, або празники, сього нігде не можна докзати“.

Сторонники римо-католицької церкви докзують, що субота змінена їх церквою і заявляють, що протестанти, заховуючи неділю, признають її власть. В „католицькім катехизмі християнської релігії“, яко відповід на питанне: „Після старого закону субота була посвяченим днем, але церква, навчана Ісусом Христом і управляна Духом Божим, замінила суботу на неділю, так, що ми тепер заховуем перний, а не семий день. Недільний день тепер є і означає день Господній“.

Папські писателі вказують на заміну суботи недільним днем, як на знак папського авторитету, „з чим годяться і протестанти... бо вони строгим захованнем недільного дня признають власть церкви запроваджувати празники і нарушение їх вважають за гріх“. Отже зміна суботи не є нічим иншим, тільки знаком авторитету римської церкви або „платном звіра“.

Римська церква не занежала своїх прав на верховну власть, і коли світ і протестантські церкви приймають створену нею суботу, відкидаючи біблійну суботу, вони дійсно признають ті права. Хоча вони і стараються приписати відвічальність за ту зміну отцям церкви або переказам, але ділаючи се, вони мимоволі забувають за те, що лиш Біблія і тільки Біблія робить їх протестантами і відділяє їх від Риму. Сторонники папи добре бачать, що протестанти ошукують сами себе, і тішаються, що прийде колись час, що весь протестантський світ стане під прапор Риму.

Папісти заявляють, що захованне неділі із сторони протестантів нічого иншого як „почитанне, котре вони на перекір самим собі оказують авторитетови католицької церкви“.²²⁾ Протестантські церкви, примушуючи заховувати неділю, тим самим змушують і поклонятися папству — звірові. Ті, котрі, хоч і розуміють, що приказує четверта заповідь, однак замість правдивої суботи заховують фальшиву, вони також тим

²²⁾ „Plain Talk about Protestantism“, стр. 213.

самим почитають владу, котра жадає сього. І церкви при допомозі держави, стараючись присилувати людей сповнити який-небудь релігійний обов'язок, сами роблять „образ звіра“, і наслідком того присилування хоронити недільний день є те саме, щоб поклонятися звіркові або його образіві.

Християне минулих віків заховували недільний день в тому переконанню, що вони заховують біблійну суботу; і ще знаходяться правдиві християни в різних християнських церквах, не виключаючи і римо-католицької церкви, котрі щиро вірують, що недільний день постановлена Богом субота. Бог признає їх щире намирінне і їх чесний спосіб думання. Але коли буде запроваджене законне хранення недільного дня і світ просвітиться у відношенню до обов'язків, що до правдивої суботи, тоді всякий, що нарушає закон Божий, щоби заховувати постановлення, заложені авторитетом Риму, посредством того віддасть папству більшу честь, як Богу. Він буде поклонятися Римові і тій владі, котра змушує заховувати постановлення, запроваджені Римом. Він буде поклонятися звіркові і його образіві. Відкидаючи те постановлення, про котре Бог говорить, що воно служить ознакою Його авторитету, і почитаючи замість него те, про котре Рим говорить, що воно є ознакою зверхности папи, — люде тим самим приймуть знак підданства Риму — п'ятно звіра“. Тільки після того як се питання буде ясно представлено народові, і він повинен вибрати або закон Божий або людські заповіді, котрі уперто стремлять до того, щоби дістати „п'ятно звіра“.

Найстрашнійшу погорду, яка тільки коли була проголошена над смертельниками, ми находимо в третій ангелській вісті. Се мусить бути страшний гріх, котрий викликає на голову виновних страшний гнів Божий, в котрому не має милосердя. І люде, що торкається того дуже важного діла, не повинні зіставатися в потемках. Остеререження перед тим гріхом ще до наступлення суду Божого на світі, повинно бути оголошене людам, щоби всі знали, чому та кара постигне нас,

і щоб мали можливість спасати себе. Пророцтво обявляє, що первий ангел післаний з тою вістю „всякому народові, і родові, і язикові, і людові“. Остереженне третього ангела, що містить в собі часть трикратної вісти, прийме також широкі розміри. Так як представляється в пророцтві, вона грімким голосом проповідуєсь ангелом, летячим посеред неба, і зверне на себе увагу цілого світа.

При звершенню борби цілий світ буде розділений на два табори — заховуючих заповіді Божі і маючих віру в Ісуса, і поклоняючихся зьвірові і Його образові і приймаючих Його пятно. Хоча церква і держава злучаться у своїй власті, і зробить се „щоб усім малим і великим, і багатим, і вбогим, і вольним, і невольним дано пятно зьвіра“, *) однак народ Божий не прийме Його. Пророк на острові Патмосі уже бачить побідивших „зьвіра і Його образ і пятно Його і число імени Його“, як стояли на шклянному морі, маючи кобзи Божі і співаючих пісню Мойсея і Агнця. (Одкр. 15: 2, 3).

*) Одкр. 13: 16.

Г О Л О В А — XXVI.

РЕФОРМА СУБОТИ.

Реформа суботи, котра повинна бути звершена в послідні дні, виразно предказується в пророцтві Ісаї: „Так говорить Господь: Допильновуйте суду і чиніть справедливість; спасення бо мов недалеко, й незабаром одкрита буде справедливість. Щастен чоловік, що се чинить обачно, й син чоловічий, що твердо в законі держиться, той, що береже суботу від опоганення, а руку свою від усякого зла впиняє“. „Та й синів зміж чужоплеменників, що пристануть до Господа, щоб йому служити й імя Господнє любити, та бути рабами його, — всіх, що стережуть суботу мою від опоганення, і твердо стоять у мойому завіті, тих приведу я на святу гору мою й звеселю—ущасливлю в мойому домі молитви“. (Ісаїя 56: 1, 2, 6, 7).

Ті слова відносяться до Християнського віку, як видно із слідуючих слів, що знаходяться в звязі з тим: „Господь Бог, що збирає до купи розсипаного Ізраїля, ось так говорить: до зібраних в Ізраїлі я ще й інших буду збирати“. ¹⁾ Тут говориться про збирання поган посредством проповіді Євангелія. І ті, котрі у той час хранять суботу, зістали благословені. І тим способом заховання четвертої заповіді ростігаться не тільки на час роспяття, воскресення і вознесення, але ще дальше — на час, коли його слуги будуть проповідувати благу вість спасення всім народам.

¹⁾Ісаїя 56: 8.

Господь приказує через того самого пророка: „Завяжи ж се свідчення, й запечатай обяв при учениках моїх“.^{*)} Печать закону Божого ми находим в четвертій заповіді. Тільки вона одна із всіх десятих заповідей вказує нам на імя і титул законодавця. Вона називає Його Творцем неба і землі і тим способом показує, що тільки Йому одному належить право почитання і поклонення. Крім того припису, в десятих заповідях ми не находим нічого, що вказувало би на авторитет законодавця. Коли папська власть змінила суботу, печать була знята з закону. Послідувачелі Ісуса є призвані, щоб привернути і возвишити суботу четвертої заповіді до єї законного положення, як памятник день Творця і знак Його авторитету.

„Звертайтесь до закону та до обяву“. Підчас коли багато є суперечних навчань і теорій, то закон Божий служить одиноким вірним правилом, після котрого повинні бути провірені навчання і теорії. Так говорить пророк: „А вони, — як не так говорять, як там сказано, то не ма в них світла“. Іс. 8: 20.

Знов оден приказ: „Клич грімко, не вдержуйсь, підніми голос твій, мов труба, і вкажи мойому люду беззаконня його, й дому Якововому всі гріхи його“. Се не безбожний світ, але ті, котрих Господь називає Своім народом, повинні бути згромлені за свої проступки. Він заявляє дальше: „Вони ж бо питають у мене що дня про путі мої, наче б вони були такі люде, що живуть праведно і не відкидають законів Бога свого“. *) Тут говориться за таких людей, котрі думають, що вони праведні, а навіть удають, що вони дуже інтересуються богослуженнями. Ось таких то Бог картає, бо вони топчуть ногами Божеські приписи, за котрі пророк говорить: „І забудує рід твій пустині давнезні; ти одбудуєш основи многих поколінь, і казати муть про тебе: Він одбудовав розвалини, попрокладавав знов шляхи про поселенне. Коли вдержиш ногу твою задля суботи, та не будеш сього дня мого святого своїх забавів чинити; коли буде субота в тебе осолодою, днем Гос-

*) Ісаїя 8: 16.

*) Ісаїя 58: 1, 2.

поднім святим, шанованим; а пошануєш її тим, що не робиш меш твоїх дід звичайних, не годити своїм примхам і пусторіки слова понехаш; тоді мати меш осолоду в Господі“.⁴⁾ Се пророцтво відноситься до наших часів. Коли римська власть змінила суботу, закон був нарушений. Але час настав, коли Божеське постановлення знов повинно бути приведене. Розвалини повинні бути одбудовані і положені основи для многих поколінь.

Адам заховував суботу, освячену через упокій і благословенне Творця не тільки в своїй невинности, в Едемському саді, але і після свого упадку, за що він гірко клявся, будучи вигнаний із своєї щасливої домівки. Всі патріархи від Авеля до праведного Ноя, Авраама і Якова хранили її. Коли вибраний народ находився в неволі в Єгипті, многи стратили пізнання Божеського закону серед пануючого ідопоклонства; але після освободження Ізраїля при торжественних обставинах Бог об'явив Свій закон перед всім зібранням Ізраїльським, щоби вони пізнали волю Його, були Йому все послужними і боялися Його.

Від тоді аж по нині заховалось пізнання Божеського закону на землі і субота, четверта заповідь, хранилась. Хоч чоловікові гріху і удалось потоптати ногами святий день Божий, але все таки, навіть в часі Його пановання, находились душі в самітних місцях, що почитали Його. Від часу реформації завжди були люде, котрі хранили Його. Хоч часто серед докорів і переслідовань, вони однак безпереривно свідкували, що закон Божий і субота — пам'ять творення, продовжуєсь вічно і обов'язує нас своїм захованнем.

Ті правди, як вони є представлені в 14-ій голові Одкриття, в зв'язі з вічним Євангелієм будуть відзначати церков Христову в часі Його явлення, так як в наслідок трикратної вісти буде зібраний народ, заховуючий „заповіді Божі і віру в Ісуса“. Та вість — послідня, котра повинна бути дана світові перед другим приходом Господа. Зараз по її проповіді

⁴⁾Ісаїя 58: 12-14.

пророк видить Сина чоловічого, приходячого в славі, щоби зібрати людей землі.

Прийнявши світло відносно святині і незмінности Божеського закону, були повні радості і зачудовання, коли вони побачили красоту і згідність правд, виявлених їх розумови. Світло здавалося їм так дорогоцінним, що вони хотіли звістити про нього всім Християнам і ніяк не могли сумніватися в тому, що люде з радістю приймуть його. Але многим, котрі вважали себе послідувачами Христовими, не подобались правди, котрі поставили їх всупереч зі світом. Послух четвертої заповіді жадав жертви, і більшість відказалась принести її.

Коли були обявлені жадання суботи, декотрі задивлялись на ту справу, виходячи із світської точки погляду. Вони говорили: „Ми заховували недільний день, наші батьки заховували його, і многі гарні і побожні люде заховували його і умерли праведниками. Если вони мали правду, так само і ми. Храненне тої суботи поставить нас в супереч зі світом і ми не будемо мати ніякого впливу на нього. Що може зробити маленька горстка людей, котрі заховують семий день, проти усього світа, хранячого недільний день? Подібними словами і Жиди старались оправдати своє відкиненне Христа. Їх батьки, що служили Богу жертвоприношенням, були прийняті Ним, чому ж і діти не могли найти спасення, ідучи тим самим путем. Так само аргументували сторонники папи за часів Лютра, що їх релігія достаточна для спасення, так як правдиві християне померли, остаючись католиками. Такі виводи є дійсною перешкодою у всякому поступі в релігійному віруванню і життю.

Многі знов доказували, що храненне недільного дня в твердо засноване віронавчанне — і далеко розповсюднений обичай церкви протягом многих віків. В суперечність тому основанню було доказано, що субота і єї святкованне в далеко старшого походження, так старого, як і сам світ, і признане

Богом і ангелами. Коли була сотворена земля „як тим часом всі ранні зорі веселилися, і всі сини Божі викликували з радощів“, тоді заложено основи суботи. *) Ось і тому вона заслугує собі на наше почитання: вона не заснована ніяким людським авторитетом і переказами. Вона була заснована „Стародавним“ (Дан. 7: 22) і слухає Його вічного Слова.

Коли увага народа була звернена на реформу суботи, проповідники перекручували Слово Боже, толкуючи Його свідкування таким способом, що мало хто тим цікавився. І ті, котрі не досліджували сами для себе св. Писання, задоволялись заключеннями, котрі згаджались з їх желанням. Виснодами, хитростю, переказами отців і авторитетом многі церкви старались опрокинути правду. Поборники її мусіли взятися за Біблію, щоби доказати непохитність четвертої заповіді. Смирненні, вооружені виключно Словом Божим, люде відбивали напади учених, котрі з задивованням і гнівом бачили, що їх краснорічиві аргументи на ніщо не здались проти простих і щирих доказів людеЙ, котрі більше знали св. Письмо, як шкільну премудрість.

Не маючи акуратних біблійних доказів і, забуваючи, що ті їх розумовання були висказані проти Христа і Його учеників, многі з великою завзятістю говорили: „Чому наші великі мужі не розуміють того субітнього питання? Тільки не многі вірять йому, як ви. Се не може бути, щоби правду мали тільки ви, а всі учені світа поступали би несправедливо“.

Для опрокинення таких аргументів треба було привести лиш св. Писання і вказати на те, як Господь по всі віки поступав зі Своім народом. Бог дійствує через тих, котрі слухають Його голосу і сповняють Його прикази, і в случаю коли треба, то скажуть різьку правду, а навіть виявлять загальні гріхи народу. Чому Бог так рідко послугується ученими і високопоставленими особами, як провідники реформаційних рухів, обьясняється тим, що вони уповають на своє віроісповідання, свої теорії і богословські системи і не чувствують нія-

*)Иов 38: 6, 7.

кої потреби бути поученими Богом. Тільки маючи личну звязь з жерелом мудрости можуть витолковати і поняти св. Писання. Часами особи з незначним шкільним образованием покликані є, щоб поширяти правду, не тому, що вони не вчені, але тому, що вони не є зарозумілі, щоби не дозволити Богові, щоби їх навчив. Вони дістають образование в школі Христовій і їх смиренне і послух роблять їх великими. Дозволяючи їм пізнати Його правду, Бог оказує їм таку честь, проти котрої земні почести і людські величчя, як би ніщо.

Більшість Адвентистів відкинула правду відносно святині і Божого закону і многі перестали також уповати на Адвентистський рух, приймаючи ложні і суперечні погляди про пророцтва, що торкається тої вісти. Декотрі впали в заблудження, що кілька раз назначували час другого приходу Христового. Світло, яке вони тепер дістали відносно святині, повинно було показати їм, що ніякий період пророчого часу не протягається до другого приходу Христового і що не означає точного часу тої події. Але відвертаючись від світла, вони знов і знов продовжали назначати час, коли Господь мав прийти і так часто вони заводились в своїй припущеннях.

Коли Солунська церква при своїла собі погляди про другий прихід Христовий, ап. Павло порадив їм, щоб старанно порівняли їх надії і ожданія із Словом Божим. Він вказав їм на предсказані в пророцтвах події, котрі мали статися до другого приходу Христового, доказуючи, що вони не мають ніякого важного основания вірити, що Він прийде в часі їх життя. „Нехай ніхто вас не зводить ніяким робом!“^{*)}, звучать Його слова перестороги. Але наколи б вони жили надією, котра не мала б ніякого біблійного основания, то се завело б їх на злу дорогу. Своїми заблудженнями вони стягнули би на себе насмішки невіруючих, і через те знеохотитись і сумніватись в правдах, котрі є їм так потрібні до їх спасення. Пересторога апостола, звернена до Солунян, містить в собі важке поучення для тих, котрі живуть в останні дні.

*)2 Солун. 2: 3.

Многі Адвентисти чувствували, що вони не годні приготуватися як слід, если їм не буде можна вірити в означений час другого приходу Господа. Тому, що вони вже нераз завелись у своїй надії, то їх віра в наслідок того дістала такий тяжкий удар, що їм довше майже не можна було оставатися у згоді з великими правдами пророцтва.

При поширенню певної євангелської вісти наміренням Божим було проповідуванне означеного часу суду. Як незбитий факт, остається обчисленне пророчого періоду, на котрому основується та вість і після котрого кінець 2300 днів повинен наступити в осени 1844 року. Неоднократні старання найти нові числа для початку і кінця пророчого часу і конечні для таких потверджень фальшиві заключення, не тільки віддаляють мисли від теперішньої правди, але еще стягають на себе погорду і насмішки, если будуть старатися на ново пророкувати. Чим частійше назначається означений час для другого приходу Христового і чим більше поширюється та наука, тим більше воно на руку сатані, бо по упливі того назначеного часу, він наводить насмішки і клини на тих, котрі надіялися і тим осмішить великий Адвентисткий рух із 1843 і 1844 р. р. І в кінці ті, що уперто стоять при тих своїх заблудженнях, назначать такий час другого приходу Христового, котрий буде заходити за дуже далеко в будучність. І се доведе їх до того, що вони будуть вважати своє положенне безпечним і многі пізнають своє заблудженне тільки тоді, коли буде вже пізно.

Історія народу Ізраїльського дуже влучно малює те, що пережили Адвентисти минулого часу. Як Бог вивів Ізраїля із Єгипту, так Він руководив і Своім народом в Адвентисткому русі. У великому розчарованню їх віра була випробувана подібно тому, як віра Евреїв у Червоного моря. Наколи б вони продовжали уповати на управляючу ними руку в часі минулого досвідчення, то вони увиділи би спасенне Боже. Если би всі бувші співробітники в руху 1844 року прийняли тре-

тю ангельську вість і стали би проповідувати її в силі Духа Святого, Всемогучий Господь помагав би їм в їх усиновленнях, і потоки світла заляли би світ. Мешканці землі були би давно перестережені і діло було б скінчено, так що Христос міг би прийти для спасення Свого народу.

Бог же хотів, щоби народ Ізраїльський сорок літ мандрував в пустелі; Він відразу хотів запровадити їх в землю Ханаанську, щоби вони поселились там, як святий і щасливий народ. „І бачимо, що не змогли ввійти за невірство“. ¹⁾ Наслідком їх безнастанного відступлення вони погибли в пустині і другі були призвані, щоби увійти в обітуванну землю. Так само Бог не хоче, щоби другий прихід Христовий так довго задержувався, і Його народ стільки літ томився на цьому світі, обтяжений гріхом і клопотами. Але їх невірство розлучило їх з Богом. Коли відказались сповнити те діло, котре Він вложив на них, були покликані другі проповідувати ту вість. Із милосердя Христос не приходить еще, щоби грішникам дати можливість почути остереження і скритися в Ньому від гніву Божого, котрий буде виляний.

Нині, як і в минулих віках, проповідь правди, осуджуюча гріхи і заблудження теперішнього часу, викликає супротивлення: „Кожен бо, хто чинить лихе, ненавидить світло, й не йде до світла, щоб не зганено вчинків його“. ²⁾ Многі, видячи, що вони не можуть найти оснований для своїх переконань в св. Писанню, рішаються, щоб там не було, боронити їх, і злосливо нападають на характер і побуджуючі причини тих, котрі виступають в обороні правди, не більшістю признаної. Се в той самий спосіб дійствія, котрого держались по всі віки. Ілю, приміром, обвинувачували в тому, що він непокоїть Ізраїля, пророка Еремію, що він зрадник; ап. Павла, що він оскверняє храм. Від тоді аж до нині всі, що хочуть бути вірними правді, обвиняються як ворохобники, еретики і шизматики. Люде в наслідок свого невірства, відвідаючи пророче слово, легко повірять брехням на тих, що осміляються

¹⁾ Жнд. 3: 19.

²⁾ Иоан. 3: 20.

докоряти за всякі гріхи. Той дух безнастанно буде розвиватися, і Біблія ясно показує на те, що наступить час, коли державні закони будуть знаходитися в такій суперечности з заповідями Божими, що всякий, що хоче хоронити всі Божеські приписи, мусить зносити глум і кари, як переступник.

Але ввиду всього того, в чому заключаються обовязки вістника правди? Чи повинен він так говорити, що не треба проповідувати правди, бо, мовляв, єї дійствіє справляє те, що люде відклоняються від неї або і противляться їй? Ні, у него не ма важнійшої причини, як і у попередших реформаторів задержувати свідкування Слова Божого лиш тому, що воно викликає супротивлення. Свідкування віри, котре оставили нам мученики і святії, є призначене для добра будучого покоління. Се є живі приміри святости і чистоти обичаїв, щоби воодушевляти відвагу тих, котрі тепер покликані виступити як свідки за Господа. Милость і правда були звичені не тільки їм одним, але щоби через них земля просвітилась пізнанням Бога. Чи дав Бог світло слугам Своім в теперішньому поколінню? Тоді вони повинні присвічати світу.

В старині Господь обявив одному пророкови, котрий говорив в Його імені: „Дом же Ізраїлів не схоче тебе слухати, бо вони не хочуть слухати мене“. Але помимо того Він говорить: „Говори їм слова мої, чи будуть вони слухати, чи не будуть“. *) До слуг Своїх Бог звертається в теперішньому часі зі словами: „Клич грімко, не вдержуйсь, підними голос твій, мов труба, і вкажи мойому люду беззаконня його, й дому Якововому всі гріхи його“. (Ісаїя 58: 1).

На скільки всякому, хто дістав світло правди, обставини дозволяють, він повинен відчувати ту саму торжественну і велику відвічальність, як і поророк Ізраїльський, до котрого Слово Боже заговорило: „І тебе, сину чоловічий, приставив я вартовиком до Ізраїлевого дому, щоб ти, як почувеш із уст моїх слово від мене, остеріг-врозумив їх. Коли ж би я скажу беззаконному: Беззаконнику, ти вмреш, — а ти не скажеш ні-

*) Езек. 3: 7; 2: 7.

чого, щоб остерегти ледачого перед його дорогою, то беззаконник умре за свою провину, та кров його я вимагати му від тебе. Кли ж би ти остерігав беззаконника перед його дорогою, щоб він звернув із ної, він же не навернувся з своєї дороги, то він за свій гріх погине, а ти вратував душу свою“.)

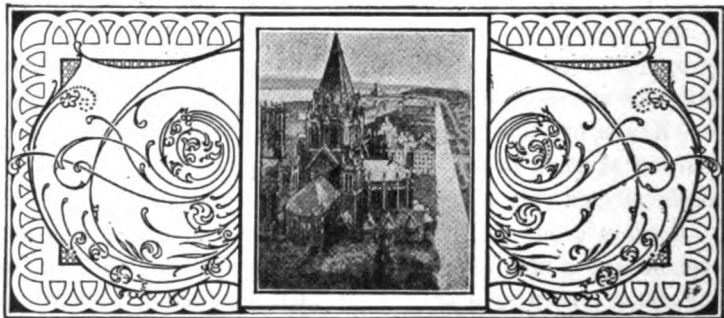
Фактом є, що всякі неприємності і гонення є найбільшою перешкодою в прийняттю і поширюванню правди. Се є одини-кий доказ проти правди, котрого її поборники ніколи не можуть опрокинути. Але правдивих послідувателів Христових се не відстрашує. Вони зовсім не чекають на се аж правда станеться популярною. Вони свідомі є того, що їх обовязком є брати на себе хрест і говорити разом з ап. Павлом, що „теперішня легкота горя нашого надто над міру приготує нам вічну вагу слави“.) і разом з одним звісним пророком в старині: „Більшим багатством на Єгипецькі скарби вважаючи на ругу Христову“.) (Жид. 11: 26).

Яке би там не було їх віроісповідання, тільки ті, серця котрих наповнені світом, в релігійних ділах будуть дійствувати із самолюбних, світських побудок, замість того, щоби поступати після принципів правди. Але ми повинні любити правду тому, що вона є правда, а наслідки зіставити Богови. Своїми великими реформами світ обовязаний вірующим особам, котрі придержувались правил і мали сильний характер. Посредством них реформаційна робота і в теперішньому часі повинна поступати вперед.

Так говорить Господь: „Слухайте мене, ви, що знаєте справедливість; народе, що в його серці закон мій! Не лякайтесь наруг од людей; їх зневаги не бійтесь. Як одержу бо сточить їх міль, і як вовну, з'їдять їх черви; моя ж справедливість потриває по віки, і спасення мов з роду в род“.) (Ісаия 51: 7, 8).

*) Езек. 33: 7-9.

**) 2 Кор. 4: 17.

Г О Л О В А — ХХVІІ.

НОВОЧАСНІ ВІДРОДЖЕННЯ.

Де би не проповідувалось Слово Боже, всюди були із того вислідки, що доказували Божественність Його походження. Дух супроводжав благу вість Своїх слуг, і Слово мало великий вплив. Совість у грішників пробуджалась. „Світло, котре просвічає всякого чоловіка, приходячого у світ“, освітло їх душі, і тайні діла темряви вийшли на світ Божий. Глибоке переконання овладіло душами і серцями людей. Вони були переконані о гріхах, о правді і о будучому суді. Вони набрали поняття о праведности Господа і пануючих, і їх налякала думка, що вони в своїх пороках і своїх провинях мусять стати перед Серцевідущим. У своєму душевному страсі вони дикали: „Хто вибавить мене від сього тіла смерти? Коли вони побачили хрест на Голготі з його неоціненою жертвою за гріхи людства, їм стало ясно, що ніщо инше тільки заслуги Христа могли відкупити їх проступки; тільки вони могли знов примирити чоловіка з Богом. З вірою і покорою вони прийняли Агнця Божого, Котрий бере гріхи світа. Через кров Ісуса вони дістали „відпущення прежніх гріхів“.

Ті душі сотворили „праведний плід покаяння“. Вони увірували і, прийнявши хрещенне, вони стали до нового життя, новими створіннями в Ісусі Христі, не для того, щоби жити в прежніх похотях, але через віру в Сина Божого йти Його слідами, і старатися бути чистими, так як Він є чистий. Рі-

[480]

чей, котрих вони перше ненавиділи, тепер полюбили, а річі, котрі перше любили, тепер ненавиділи. Горді і зарозумілі зділались смиренними і сокрушеними. Суетні і думні стались тепер серіозними і бодрими, богохульники стались побожними, п'яниці зділались тверезими, а распустники чистими. Суетна модна одежа замінилась на більше скромну. Християне не носили завнішнього украшения „заплітання волося і убирання в золото, або з'одягнення в одежу“, але окрасою їх була „потайний серця чоловік у нетлінню лагідного і тихого духа, що перед Богом многоцінне“.¹⁾

Відродження доводили до самопізнання і покори. Вони відзначались торжественною, серіозною відозвою до грішників і сердечним співчуттем до тих, котрі в куплені кровю Христовою. Мужі і жени в молитві боролись з Богом ради спасення душ. Плоди такого відродження можна було бачити в душах, котрі не відказувались від самовідречення і жертв, але радувались, що вони є достойними переносити всякі насмішки і наруги ради Христа. В життю тих, котрі визнавали Ісуса, можна було замітити перемену. Ті, що з ними стикались, користувались їх впливом. Вони збирали разом з Христом і сіяли Духу, щоби пожати вічне житте. (Гал. 6: 8).

Про них можна було сказати: „Ви смуткували на покаянне“. „Бо смуток по Бозі нерозкаянне покаянне на спасенне робить; смуток же світа сього смерть робить. Ось бо се саме, що по Бозі смуткували, як велике зробило в вас дбанне, а (яке) оправданне, а жаль, а бажанне, а ревність, яке (відомщенне)! У сьому показали ви, що чисті в сьому ділі“.²⁾

Так ділає Дух Божий. Тільки перемена життя свідкує про правдиве покаянне. Коли грішник сповняє дану обітницю, і віддає, що зрабував, сповідається з своїх гріхів і любить Бога і своїх ближніх, тоді він може бути певний, що він є примирений з Богом. Такого рода були дійствія, як в попередних роках слідували після кожного релігійного пробудження.

¹⁾1 Петра 3: 3, 4.

²⁾2 Кор. 7: 9-11.

Судячи по їх овочах, Господь благословив їх, спасаючи через них душі і возвишаючи людство.

Але многі новочасні відродження дуже різняться від проявлення Божеської милости, котра в прежніх роках супроводжала ділання слуг Божих. Правда, що велике заінтересованне поширюється і многі вважають себе дійсно наверненими, і число членів в церкві постійно збільшається, однак після вислідку, не можна вще напевно сказати, щоб в духовному життю видко було якийсь більший поступ.

Тай загальні відродження дуже часто повстають із того, що побуджаються воображення і чувства людей і вони інтересуються все чимсь новим, що на них робить вражінне. Однак біблійні правди або свідкування пророків і апостолів їх мало інтересує. Богослуження, не маюче побуджаючого характеру, зовсім не є для них притягаючим. Вість розумна і безпристрастна не вдоволяє їх. Ясні остереження Слова Божого, прямо відносячіся до їх вічного добра, зовсім не занимають їх.

Для кожної дійсно наверненої душі відношенне до Бога і предмет вічності є важним питаннем в життю. Але де в нинішніх церквах можна найти духа посвяти для Бога? Навернені не хочуть покидати ні свої гордості ні свої любови до світа. У них не ма більше охоти відречися від самих себе, взяти на себе свій хрест і пійти за тихим і смиренным Ісусом, як і перед їх наверненням. Релігія сталась посміховиськом для невіруючих і скептиків, так як многі, що носять її імя, не поступають після її правил. Побожности в церквах майже не ма. Устроюванне в церквах театрів, пікніків, базарів і всяких инших гумбугів прогнали думку про Бога. Рухомі нерухомі дочасні добра так поглитали душу, що люде майже зівсім не думають про вічне життє.

Але як би собі не було, все таки в тих церквах находяться вще і правдиві послідувателі Христа. Передше чим Бог прийде на сей світ із Своїми судами, серед Його народа на-

ступить таке пробудження давньої побожності, якого ще не було від часів апостольських. Дух і сила Божа зійдуть на Його дітей. У той час многі відлучаться від церковів, в котрих замість любови до Бога і Його Слова панує любов до світа. Многі, так духовні як і світські з радістю приймають ті правди, котрі Бог каже проповідувати в теперішньому часі, щоби приготувати народ до другого приходу Христового. Ворог людської душі хоче перешкодити тій роботі і, заким настане час для того руху, він постарается в ошуканчий спосіб се зробити. В церквах, котрі йому піддадуться, він постарается о те, щоби люде думали, що на них зійшло особливе благословенне Боже, і тут покажется те, що люде будуть вважати найбільшим заінтересованнем. Великі товпи будуть тішитися, що Бог ділає для них чудесним способом, а тим часом се є робота иншого духа. Під релігійною маскою сатана постарается поширити своє діло у весь Християнський світ.

В многих пробудженнях, котрі стались за минулих п'ятидесять літ, менше більше мали той самий вплив, що будуть мати в більше поширеному русі в будучині. Буде викликане побудженне чувств, змішанне правди з неправдою, на те тільки приспособлене, щоби вводити в заблудженне. Але ніхто не повинен дати себе звести. В світлі Слова Божого нетрудно пізнати характер тих рухів. Всюди, де люде легковажать собі свідкування Біблії, відвертаючись від ясных правд, досвідчаючих душу і жадаючих самоодречення і одречення від світа — там ми можемо бути певні, що в них благословення Божого не ма. Після правила, даного Самим Христом: „По овочах їх, пізнаете їх“, показується, що ті рухи не є діло Духа Божого.

В правдах Свогого Слова дарував Бог людам одкритте Самого Себе, і для всіх, приймаючих його, воно служить щитом проти омани діявола. Занедбуючи ті правди, ми отвераємо двері для того зла, котре тепер так поширяється в релігійному світі. Натура і важність закону Божого по більшій

часті затрачуються. Не признаючи свійства і важности Божеського закону, люде були впроваджені в блуд, що до навернення і освячення і побожність в церквах через те потерпіла. Із того можна бачити, чому в пробудженнях нашого часу не достає Духа і сили Божої.

В ріжних релігійних громадах бувають люде, котрі відзначаються своєю побожністю, котрий признають сей факт і смутяться тим. Професор Едвард Парк, описуючи звісні в Америці релігійні небезпеки, дуже влучно виражавсь: „Жерело небезпеки заключається в тому, що занедбують з катедри сліпо проповідувати закон Божий. В минувших часах катедра була відголосом голосу совісти. Наші найлучші проповідники надавали своїм проповідям чудне величчє через те, що вони ішли за приміром свого Учителя, підносячи високо закон, Його заповіді і погрози. Вони повтаряли або великі принципи, що закон є копія Божеського совершенства, і чоловік, не любячий закона, також не любить Євангелія, бо закон, як і Євангеліє — є зеркалом, котре відбиває правдивий характер Божий. Та небезпека провадить до другої небезпеки, а іменно до зла, надає занадто мале значінне гріхови, Його поширюванню і каранню. Наскільки закон є справедливий, настільки несправедливий непослух“.

Крім вище наведеної небезпеки є еще инша небезпека, котра занадто мало оцінює справедливість Божу. Ціль теперішнього проповідника є — виключати Божеську справедливість із Божеської доброти і знизити Його милосерде до почуття ніж вивисшити Його до принципу. Але богословська призма роз'єднює те, що Бог з'єднав. Чи в Божеський закон добром, чи злом? Він є добром. Тоді і справедливість є добра, бо вона хоче сповняти закон. З привички занадто низько оцінювати Божеську справедливість, Божеський закон, поширюванне і каранне людського непослуху люде легко впадають в другу привичку не надавати відповідного значіння тому милосердю, котре устроїло приміренне за гріх“.

Таким способом Євангеліє в душах людських тратить свою силу і важність і внет вони будуть готові відкинути цілу Біблію.

Багато релігійних учителів твердять, що Христос через Свою смерть зніс закон і люде через те зістали вільні від його вимагань. Є такі люде, котрі кажуть, що закон є тяжким ярмом, а противно Євангелія — свобода.

Але не так думають пророки і апостоли про святий закон Божий. Каке Давид: „І буду ходити по широкому просторі; бо я шукав заповідей твоїх“. *) Апостол Яков, котрий писав по смерти Ісуса, відносить до десяти заповідей як до „царського права“ і до „звершеного закону свободи“. †) А в Одкриттю кажеться: „Блаженні, що творять заповіді Його, щоб мали власть до дерева життя і увійшли ворітьми в город“. (Одкр. 22: 14).

Думка, що Христос через Свою смерть зніс Свого Отця закон, є безпідставна. Наколи б се було можливо змінити закон або знести його, то Христос не потребував би вмерати, щоби спасти чоловіка від гріховної кари. Смерть Христова, так далека від знесення закону, доводить, що Він є незмінний Син Божий, прийшов „звеличити та прославити закон“. †) Він сказав: „Не думайте, що я прийшов знівечити закон... доки перейде небо і земля, одна йота, або одна тятла не перейде з закону, аж поки все сванеться“. †) І що дотичить Його Самого, Він обявляє: „Чинити волю твою, мій Боже, моя радість: і закон твій в глибині серця мого“. (Псал. 40: 8).

Божий закон, по його натурі, є незмінний. Він є обявленням волі і характеру його Автора. Бог є любов, і його закон є любов. Його два великі правила є любов до Бога і любов до чоловіка. „Любов є сповнення закону“. †) Характер Божий є справедливість і правда; така є натура його закону. Каже псалмист: „Закон твій є правда. Всі заповіді твої справедливість“. †) І ап. Павло заявляє: „Тим же оце закон свят, і заповідь свята, і праведна і добра“. (Рим.

*) Псал. 119: 45.

†) Якова 2: 8; 1: 25.

*) Ісаїя 42: 21.

*) Мат. 5: 17, 18.

†) Рим. 13: 10.

*) Псал. 119: 142, 172.

7: 12). Такий закон є думка і воля Божа і мусить бути тревалий як і Його Автор.

Се є робота навернення і освячення примирити людей з Богом; значиться, щоб були у згоді з правилами Його права. У початку чоловік був сотворений на образ Божий. Він був в совершенній гармонії з природою і Божим законом; принцип справедливості був написаний в Його серці. Але гріх відчуждав Його від свого Творця. Він не подобав більше на Божеський образ. Його серце бунтувалось проти принципу Божого закону. „Тим що думаннє тілесне — ворогуваннє проти Бога; законів бо Божому не кориться, та й не може“. *) Але „Бог так полюбив світ, що дав Свого єдинородного Сина“, щоб примирити чоловіка з Богом. Через заслуги Христові він може бути назад привернений до свого Творця. Його серце мусить бути відновлене через ласку Божу; він мусить мати нове життє свише. Ся зміна є нове народженнє, без котрого, каже Ісус, „він не може увидіти Царства Небесного“.

Перший крок до примирення з Богом є — потупленнє гріху. „Гріх є беззаконнє“. „Через закон бо познаннє гріха“. **) Щоби бачити свою провину, грішник мусить досвідчати свій характер через Боже найбільше мірило справедливості. Се є те зеркало, котре показує совершенність справедливого характеру, і дає йому можність розпізнати несовершенність свого власного.

Закон виявляє чоловікові Його гріхи, але не дає ніякої помочі. Хоч обіцює життє слухняним, однак заявляє, що смерть є уділом грішника. Сама тільки Євангелія Христова може увільнити Його від осудження або осквернення гріховного. Він мусить покаятися перед Богом, що Його закон переступив; і віра в Христа є Його жертва примирення. Так він одержує „отпущеннє прежніх гріхів“, і ставться учасником Божеської природи. Він є дитя Боже, приймаючи духа всиновленя, ним же покликуює: „Авва, Отче!“

*) Рим. 8: 7.

**) Иоан. 3: 4; Рим. 3: 20.

Чи він є тепер вільний, щоб переступити закон Божий? Каже Павло: „То ми оце руйнуємо закон вірою? Нехай не буде так. Ні, ми утверджуємо закон“. „Ми, що померли гріхом, як ще жити мем в йому?“ А Йоан заявляє: „Се бо любов Божа, щоб ми хоронили заповіді Його; а заповіді Його не тяжкі“. ¹⁾ У новому відродженню серця є в єдно з Богом, і згаджавсь з Його законом. Коли наступила та велика зміна в грішникові, він перейшов із смерті до життя, з гріху до святости, із переступу і ворохобні до послуху і вірности. Давне життя, що відчуждалось від Бога, скінчилось; нове життя примирення, віри і любови почалось, „щоб оправданне закону сповнилось в нас, котрі не по тілу ходимо, а по духу“. ²⁾ І душа заговорить: „Як же любий мені закон твій! Цілий день думка моя про його“. (Псал. 119: 97).

„Закон Господній звершений, душу оживляє“. (Пс. 19: 7). Без закону, люде не мають поняття про чистоту і святість Божу, або про їх власну провину і нечистоту. Вони не мають правдивого переконання про гріх і не чують потреби каятись. Не бачучи свого упавшого стану як преступники Божого закону, вони не видять потреби відкуплення кровю Христовою. Надія спасення приймавсь без цілковитої зміни серця і поправи життя. І так дійсного навернення не ма і багато є таких членів церкви, котрі ніколи не злучились з Христом.

Ошибочні теорії освячення також виходять із занедбаня або відкинення Божого закону, є важним чинником у нижньому релігійному русі. Наука тих теорій є фальшива і небезпечна в практиці.

Правдиве основанне є Біблійна наука. Ап. Павло у своєму посланню до Солунянської церкви заявляє: „Така бо воля Божа, освячення ваше“. І він молиться: „Сам же Бог упокою нехай освятить вас зовсім“. (1 Сол. 4: 3; 5: 23). Біблія виразно учить, що є освячення, і як його можна осягнути. Спаситель молився за Своїх учеників: „Освяти їх правдою Твоею; слово Твоє правда“. ³⁾ А ап. Павло учить, що

¹⁾Рим. 3: 31; 6: 2; 1 Йоан. 5: 3. ²⁾Рим. 8: 4. ³⁾Йоан. 17: 17, 19.

віруючі будуть „освячені Духом Святим“ (Рим. 15: 16). Яка в робота Святого Духа? Ісус сказав Своїм ученикам: „Як же прийде той Дух правди, то проведе вас до всякої правди“. ¹⁴⁾ А псалмист каже: „Закон є правда“. Через слово і через Духа Божого отвераються для чоловіка великі принципи праведності, що містяться в Його законі. І если закон Божий є „святий і справедливий і добрий“, копія Божеського звершення, то і характер, котрий повстав через послух для закону, буде також святий. Христос в звершенім приміром такого характеру. Він каже: „Я хоронив заповіді Отця мого“. „Бо я роблю всякого часу, що подобається Йому“. ¹⁵⁾ Пслідувателі Христа стаються такими як і Він. — через ласку Божу вироблюють собі характер, що згаджується з принципами Його святого закону. Се в Біблійне освячення.

Ся робота може бути звершена тільки через віру в Христа, силою Божого Духа. Павло наминає віруючих: „Із страхом і трепетом про своє спасенне дбайте. Бог бо се робить у вас, щоб і хітіти (вам) і робити по (Його) вподобі“. ¹⁶⁾ Християне будуть чути підшептів гріху, але він буде безнастанно боротись проти него. Отже тут Христова поміч в потрібна. Людська слабість лучиться з Божеською силою, і віра покликуює: „Богу ж дяка, що дав нам побіду через Господа нашого Ісуса Христа“. ¹⁷⁾

Св. Писанне прямо показує, що робота освячення є поступова. Коли наверненне грішника находить упокій з Богом через кров відкуплення, християнське життя доперва зачалось. Тепер він іде „до звершення, до міри зросту сповнення Христового“. Ап. Павло говорить: „Одно ж роблю, забуваючи вже те, що позаду, і сягаючи по те, що спереду, біжу до мети по нагороду вишнього покликку Божого в Христі Ісусі“. ¹⁸⁾ А Петро кладе перед нами степені, котрими можна осягнути Біблійне освячення: „То доложіть до сього усе ваше старанне, і подайте у вірі вашій чесноту, а в чесноті розум, а в розумі вдержанне, а у вдержанню терпінне, а в терпін-

¹⁴⁾ Іоан. 16: 13. ¹⁵⁾ Іоан. 15: 10; 8: 29. ¹⁶⁾ Філіп. 2: 12, 13.

¹⁷⁾ 1 Кор. 15: 57.

¹⁸⁾ Філіп. 3: 13, 14.

ню побожність, а в побожності братню любов, а в брaтній любові любов для всіх... се бо роблячи, ніколи не спотикнетесь“ (2 Петра 1: 5-10).

У кого є Біблійне освячення, у того є і дух покори. Видячи перед собою величчє святости, він також бачив свою негідність в порівнянні з непорочністю і возвишенням звершенням з Безконечним.

Пророк Даниїл був приміром правдивого освячення. Ціле своє довге життя посвятив шляхотній праці для свого Господа. Він був „людиною бажання“ (Дан. 10: 11). Однак замість держати себе чистим і святим, той чесний пророк зачислявся до грішного Ізраїля, коли вставлявся до Бога за своїм народом: „Ми складаємо перед тебе благання наші, покладаючи надію не на праведність нашу, а на твоє велике милосердє“. „Ми прогрішили і коїли безбожність“. Він заявляє: „І як еще говорив і моливсь та сповідався в моїх гріхах і в гріхах мого народу, Ізраїля“. А коли пізнійше Син Божий явився, щоб його повчити, Даниїл сказав: „І лице мов змінилось дуже, — вся відвага мене опустила.“ *)

Коли Йов учув голос Господа з бурі, він покликнув: „Тим то я зрекаюсь слова мого та каюсь в поросі і попелі“. **) Се було коли Ісаїя бачив славу Господа і чув херувима покликаючого: „Свят, свят, свят Господь сил“, і промовив він: „Горе мені, погибель моя!“ ***) Опісля як Павло був підхоплений до третього неба, і чув невимовні слова, що не можна чоловікові промовити, говорить про себе як „меньшому всіх святих“. Се був любий Йоан, котрий, пригорнувшись до грудей Ісуса, побачив Його славу, і упав як мертвий перед ноги ангела. (Одкр. 1: 17).

Ті, що ходять в тіни Кальварийській, не можуть хвалитись і виноситись, що вони вже вільні є від гріху. Вони знають і відчувають, що се був їх гріх, котрий спричинив душевні страдання Божого Сина, і ся думка допровадить їх до пониження самих себе. Лиш ті, що живуть найблище Ісуса,

*) Дан. 9: 18, 15; 10: 8. **) Йов 42: 6. ***) Ісаїя 6: 3, 5.

найліпше знають слабости і гріховність людства, і їх одинока надія є в заслугі роспятого і воскресшого Спасителя.

Освячення, відзначаючися тепер в релігійному світі; має в собі духа самохвальби, і легковаженне Божого закону робить його чужим для Біблійної релігії. Єї оборонці навчають, що освячення се хвилива робота, через котру, самою вірою, можна осягнути совершенну святість. „Тільки віруй“, кажуть вони, „і блаженство є твоє“. Не треба більше нічого робити. Коли вони се говорять, то тим самим вони не признають Божого закону, доказуючи, що вони вже не потребують хоронити заповіді. Але чи се можливе є для чоловіка бути святим і не годитися з правилами, котрі є виражені в його натурі і волі, і котрі вказують на те, що йому угодно?

Ті, що хочуть мати легку релігію, значить не хочуть позбутися марностей світових, не хочуть знати нічого за самовідречення, — створили науку віри; не треба нічого робити, тільки вірити. Але що каже Слово Боже? Ап. Яків говорить: „Яка користь, браттє мов, коли хто каже, що віру має, та діл не має? чи може віра спасти його? Чи хочеш же зрозуміти, чоловіче марний, що віра без діл мертва? Чи бачиш, що віра допомагала ділам його, і ділами звершилась віра? . . . Чи бачите ж оце, що з діл оправдується чоловік, а не з однієї віри?“ *)

Свідкування Слова Божого проти тої заманючої науки віри без вчинків. Се не є віра, що надієсь ласки з неба без сповнення того, чого милосердде жадав, се марність, бо правда віра має свою основу в св. Писанню.

Нехай ніхто не думає, що може бути святим, если добровільно переступає закон Божий. Грішна душа відокремляється від Бога. „Гріх є беззаконне“. „Кожен, хто грішить, не бачив його, ні пізнав його“. **) Хотяй Йоан у своєму посланню говорить переважно за любов, однак не вагався виявити правдивий характер тих, що то держаться за святих, а переступають закон Божий. „Хто говорить: Я пізнав його, а

*) Якова 2: 14, 24.

**) 1 Йоан. 3: 4, 6.

заповідей Його не хоронить, той ложник, і в тому не ма правди; хто ж хоронить слово Його, істино у тому любов Божа звершена“.²⁴⁾ Се є проба визнання кожного чоловіка. Ми не можемо признати святості ніякому чоловікові, если не буде жити після Божих правил святості на небі і на землі. Наколи люде легковажать собі моральний закон і Його Божі принципи, если переступлять хоч би одну із Його заповідей і навчають, щоб і другі так робили, то вони не мають значіння у небі, і ми можемо знати, що їх претенсія на святість є надаремна.

І хто каже, що він без гріха, то вже тим самим показуєсь, що він далекий від святости. А се є тому, що він не має поняття про безконечну непорочність і святість Господа Бога, або яким він має бути, если хоче бути в єдності з Його характером; і тому, що він не має найменшого поняття про непорочність і возвишену доброту Ісуса, і злобу гріховну, і такий чоловік ще хоче вважати себе за святого. Чим дальше він є віддалений від Христа, і чим більше він не може поняти Божеського характеру і припису, тим більше праведним він бачить себе.

Біблійне освячення містить в собі все єство — духа, душі і тіла. Павло молився за Солунян, щоби їх дух, душа і тіло збереглись непорочно у прихід Господа нашого Ісуса Христа“.²⁵⁾ І знов він пише до віруючих: „То ж благаю вас, браттє, щедротами Божими, представляйте тіла ваші (яко) жертву живу, святу, угодну Богові. (се) розумне служенне ваше“.²⁶⁾ За часів старінного Ізраїля, кожде приношення яко жертва Богу було старанно оглянене. Если найдемо деяку хибу у принесеному звіряті, то не приймано; бо Господь приказав, щоб було „без пороку“. Так і християне мають приносити свої тіла „яко жертву живу, святу, угодну Богові“. Щоби зробити се, то всі їх сили мусять бути захищені в як найліпшому стані. Всяка практика, котра ослабляє фізичну або умову силу, робить чоловіка неспосібним до слу-

²⁴⁾1 Йоан. 2: 4, 5.

²⁵⁾1 Сол. 5: 23.

²⁶⁾Рим. 12: 1.

ження Творцеві. І чи Богу буде угодно, всли ти менше жертвуєш, як ти можеш? Христос сказав: „Ти возлюбиш Господа Бога цілим серцем“. Ті, що люблять Бога цілим серцем, будуть хотіти послужити Йому як найліпше в їх життю, і постараються з'єдинити всі свої сили з законом, щоб могли чинити Його волю. Вони не будуть віддаватися страстям, ослаблювати або сплюгавити приношення їх небесному Отцю, котре вони собою представляють.

Ап. Петро каже: „Ухиляйтесь від тілесного хотіння, котре воює проти душі“. *) Всякі грішні розкоші ослабляють фізичні, умові і духовні сили, і Слово або Дух Божий дуже слабо ділає на серце. Ап. Павло пише до Коринтян: „Очищайте себе від усякої нечистоти тіла і духа, звершаючи святість у страсі Божому“. **) А до овощу духа: „Любов, радість, мир, довготерпіння, добрість, милосердя, віра, тихість“; він також зачисляє — „вдержливість“.

Помимо тих вдохновених обявлень, багато християн траять свої сили, вганяючись за зисками і модами; а скільки то їх упідлило своє богоподібне мужество через обжирство, п'янство і заказані розкоші. А церква замість докоряти часто заохочує до зла, бо заострює апетит до зисків і до розкошів, щоб наповнити свою скарбницю, бо любов для Христа є за слаба се зробити. Наколи б Христос увійшов нині до церкви і побачив який там гандель провадиться в імені релігії, чи не вигнав би Він тих безбожників, як колись повиганяв міняйлів із святині?

Ап. Яків заявляє, що премудрість, що свйше, є „перша чиста“. Наколи б він подибав таких, у котрих дороге ім'я Ісуса на устах, опоганених тютюном, тих котрих віддих і ціле тіло пересмерділо запахом, і котрі сплюгавили воздух небесний і змушують тих, що коло них, вдихати ту смердючу трутину. Наколи б апостол побачив ту погану роботу, чи не назвав би її „земною, тілесною і бісовською?“ Невільники тютюну, що мають претенсію на освячення, говорять про свою

*) 1 Петра 2: 11.

**) 2 Кор. 7: 1.

надію в небі; але Слово Боже виразно говорить: „І не ввійде до него ніщо погане“. (Одкр. 21: 27).

„Хіба не знаєте, що тіло ваше храм Духа Святого, що живе в вас, котрого маєте від Бога, і ви не свої? Ви бо куплені ціною; тим прославляйте Бога в тілі вашому і в душі вашому; вони Божі“. *) Той, що його тіло є храмом Духа Святого, не буде невільниким шкідливої навички. Його сили належать до Христа, котрий купив його ціною крові Своєї. Він є власністю Господа. Чи може він марнувати повірене йому добро? Християни рік-річно видають величезні суми грошей на всякі непотрібні витребеньки, підчас коли душі гинуть за недостатку слова життя. Бога обкрадають з десятин і приношень, а вони марнують гроші на розпусту замість дати їх на убогих або на поширення Євангелія. Наколи б всі, що називають себе християнами, були на правду освячені, їх майно, котре вони обертають на непотрібні і шкідливі річі, вложили би до скарбниці Господньої і тоді були би правдивими християнами і були би прикладом вдержливості, самовідречення і самопожертвування. Тоді вони були б світлом світа.

Світ піддається розкошам. „Хотінне тіла і хотінне очей, гордощі світові“ управляють массами народу. „Вийдіть із між них, і відлучіться, глаголе Господь, і до нечистого не приторкайтесь“. В світлі Слова Божого ми єсьмо оправдані, если кажемо, що освячення не може бути правдиве, если ми не покинемо гріховну роботу і роскоші світові.

Тим, котрі схочуть прийняти услія: „Вийдіть із між них, і відлучіться. . . і до нечистого не доторкайтесь“, Господь Бог обіцяє: „І я прийму вас, і буду вам за отця і ви будете мені за синів і дочок, глаголе Господь Вседержитель“. **) Привілейом і обовязком кожного християнина є мати багато опита в тілах Господа. „Я світло світу“, сказав Ісус, „хто йде слідом за мною, не ходити ме в темряві, а мати ме світло життя“.. (Іван. 8: “2). „Стежка праведних — се та зоря, що зорить рідно в рапці, і світить яснійше та яснійше аж до повного

*) 1 Кор. 6: 19. 20.

**) 2 Кор. 6: 17, 18.

дня“.²¹⁾ Кожний крок віри і послуху приносить душу ближче до Світла світу, в котрому „не ма зовсім темряви“. Ясні лучі Сонця Праведности світять на слуг Божих, а вони мають світити Його світло. Як зірки кажуть нам, що там у небі є велике світло, котрого славою вони стались ясними, так і Християни повинні показати, що Бог сидить на престолі вселенної, котрого характер треба прославляти і наслідувати. Милости Його Духа, непорочність і святість Його характеру буде представлятися в Його свідках. Ап. Павло у своєму листі до Колосян говорить про великі благодати, дані дітям Божим. Він каже: „Того то і ми, від того дня, як почули, не перестаємо за вас молитись і просити, щоби сповнились розумінням волі Його у всякій премудрості і розумі духовному, щоб ходити вам достойно перед Господом у всякому догоджуванню, і у всякому доброму ділі приносячи оwoц і ростучи в розумінню Бога, кріпшаючи усякою силою по потузі слова Його на всяке видержуванне і довготерпінне з radoщами“.²²⁾ (Кол. 1: 9-11).

Знов він пише до братів в Єфесі, щоб знали, які є великі християнські привілеї. Він говорить до них в найбільше зрозумілій мові про чудесну силу і знанне, яку можуть мати яко сини і дочки Всевишнього. Каже апостол: „Щоб дав вам по багатству слави своєї утвердитись силою через Духа Його у нутреному чоловіку, щоб ви закоренившись і оснувавшись у любови, могли зрозуміти з усіма святими, що таке ширина й довжина, й глибина, й висота, і зрозуміти любов Христову, що перевищує розум“. Але молитва апостола досягає до верхка привілеї, коли молитися: „Щоб сповнились усякою повнею Божою“.²³⁾

Тут є обявлені вишини, осягнення, до яких ми можем дійти через віру в обітування нашого Отця Небесного, коли ми сповнімо Його бажання. Через заслуги Христові ми маємо доступ до престола Безконечної Сили. „Він, що Свого Сина не пощадив, а за всіх нас видав Його, хіба ж з ним і всього

²¹⁾ Прип. 4: 18.

²²⁾ Єфес. 3: 16-19.

нам не подарує?“³³⁾ Отець дв Свого Духа без границь Сво-
йому Синові. Ми також можемо бути учасниками сього. Ісус
каже: „Коли ж ви, лихими бувши, знаєте добрі дари давати
дітям вашим, як же більш Отець ваш із неба не дасть Духа
Святого тим, що просять у Него?“³⁴⁾ „Коли чого попросите
мене в ім'я мов, я зроблю“. „Просіть, то й приймете, щоб
радість ваша була повна“. *)

Коли характеристика християнського життя в покора, то
еще з того не виходить, щоби воно мало бути сумне і не ма-
ло вартости. Кожний повинен жити так, як Бог приказує і
благословляє. Бог не хоче сего, щоб ми жили у темноті і під
осудом. Се еще не називавсь покора, наколи хто ходить з
похиленою головою, а його серце наповнене думками лиш про
себе. Ми можем йти до Ісуса і бути очищеними, і стояти пе-
ред законом без стиду і грижи совісти. „Тим же то тепер не
ма ніякого осуду тим, що в Христі Ісусі не по тілу ходять, а
по духу“. (Рим. 8: 1).

Через Ісуса упавші сини Адама стались „синами Божи-
ми“. „Бо і хто освячує і хто освячується, від одного всі; а
сієї то причини не соромиться братами звати їх“. **) Хри-
стіянське життя повинно бути з вірою, побідою і веселістю
в Бозі. Все бо роджене від Бога світ побіджає; і ся побіда,
побідивша світ, віра наша“. **) Правду говорив Божий слуга
Неемії: „Радощі перед Господом се піддержка ваша“. **) Ап.
Павло каже: „Радуйтеся завжди в Господі, і знов кажу: ра-
дуйтеся“. „Всякого часу радуйтеся. Без перестану молі-
тесь. За все дякуйте: така бо воля Божа в Христі Ісусі про
вас“. **)

Такі в овоці біблійного навернення і освячення; Христі-
янський світ мало зважає на великі принципи праведности
які в у Божому законі, тому про ті овоці так рідко свідкуєть-
ся. Не видко тепер тої великої християнської роботи, у кот-
рій проявлявся Дух Божий як се можна було бачити в релі-
гійних пробудженнях минулих літ.

³³⁾Рим. 8: 32.³⁴⁾Лука 11:13.³⁵⁾Иоан. 14: 14; 16: 24.³⁶⁾Жид. 2: 11.³⁷⁾1 Иоан. 5: 4.³⁸⁾Неем. 8: 10.³⁹⁾Филип. 4: 4; 1 Сол. 5: 16-18.

Видко, що ми змінємося. І як та свята наука, я котрій Господь Бог відкрив людям звершення і святість Його характеру, є занедбана, і уми людські займаються нині світськими науками і теоріями, тому і не ма дивоти, що в церквах упадає жива побожність. Сказав Господь: „Мене, криницю води живої, покинули, а повирубували собі діраві колодязі, що не держать води“. (Ерем. 2: 13).

„Блаженний чоловік, що не ходить на раду безбожних... Но в законі Господа любується і розмішляє о законі Його день і ніч! І буде він як дерево посаджене над водистими потоками, що приносить овочі свої у пору свою, і котрого лист не вяне; і що він творить, все удається йому“. ⁴⁰⁾ Аж коли закн Божий буде привертений так як має бути, тоді наступить пробудження первісної віри і побожности між Його народом. „Так говорить Господь: Зупинітесь на дорогах ваших, і роздивітесь, та розпитайте про дороги, що ними ходжено в давнізні давна, де дорога до щастя, та й ступайте нею, а знайдете впокій душам вашим“. (Ерем. 6: 16).

⁴⁰⁾ Псал. 1: 1-3.

Г О Л О В А — XXVIII.

СУДОВЕ СЛІДСТВО.

Пророк Даниїл пише: „А після всього бачив я, що поставлено престоли, й засів Стародавний; убрання на ньому було біле, неначе сніг, а волосся на голові в нього — як чиста вовна; престол його — як полум'я ожене, колеса ж престолу, як палаючий огонь. Огняна ріка виходила і проходила попри нього; тисячі тисяч служили йому й силенна безліч стояла перед ним; судді засіли, й розгорнулись книги“. ¹⁾

У той спосіб показано пророкові великий і торжественний день, коли життя і характер людей повинні бути досліджувані Судією усього світа, кожному воздасться „після його діл“. Стародавний — Бог Отець. Псалмист говорить: „Перше, чим гори повстали, і ти сотворив землю і весь світ, од віку до віку ти єси, Боже“. (Пс. 90: 2). Він — Творець всього існуючого і жерело всіх законів, буде председателем на суді. І яко свідки і прислужники на тому великому суді будуть присутні святі ангели, числом „тисячі тисяч і силенна безліч“.

„Аже се з небесними хмарами йшов ніби Син чоловічий, дійшов до Стародавнього й приведено його до нього. І дано йому власть, славу і царство, щоб усі народи, племена і язика йому служили; власть його, власть віковична, що ніколи не миветься, і царство його не повалиться“. ²⁾ Описаний тут прихід Христовий не є його другий прихід на землю. Він

¹⁾ Дан. 7: 9, 10.

²⁾ Дан. 7: 13, 14.

являється перед „Стародавним“ на небі, щоби дістати власть, славу і царство, котрі даються Йому по скінченню Його роботи, як посередника. Той прихід, а не Його друге явлення, після пророцтва повинен наступити в 1844 році, при кінці 2300 днів. В супроводі святих ангелів наш великий Перво-священик входить до святая-святих і являється перед Богом, щоби звершити послідну роботу в Своїому посередничому ділі за людей, — перевести судове слідство і приготувати примирення для всіх, котрі покажуться достойними, щоби дістати благословення.

В прообразному служенню у великий день очищення могли брати участь тільки ті, котрих гріх, після того як вони були сповідані перед Богом, через кровну жертву за гріх, були перенесені у святиню. Так і при кінцевім судовім слідстві, в великий день примирення, будуть розберані тільки діла дійсного народу Божого. Суд над безбожними — друга окремішна подія, котра повинна статися в далеко пізнішому часі. „Бо пора начатись судови від дому Божого; коли ж найперш од нас, то який кінець тих, що не коряться благовістю Божому?“ *)

На судовім слідстві діла будуть рішатися при помочи небесних книг, в котрих записані імена і поступки людей. Пр. Даниїл говорить: „Судді засіли і отворились книги“. Автор Одкриття, описуючи те саме явлення, додав: „Ще иншу книгу розгорнуто, то єсть життя; і суджено мертвих з того, що написано в книгах, по ділам їх“. 4)

Книга життя містить в собі імена тих, котрі коли-будь служили Богу. Ісус приказує Своїм ученикам: „Втішайтеся ж більш, що імена ваші написані на небесах“. (Лука 10: 20). Ап. Павло говорить про своїх вірних співробітників, „котрих імена в книзі життя“. *) І пр. Даниїл, дивлячись на „час лютий, якого не бувало від того часу“, заявляє, що з поміж народу Божого спасуться всі, що будуть знайдені записа-

*) 1 Петра 4: 17.

4) Одкр. 20: 12.

*) Філіп. 4: 3.

ними в книзі“. І Одриття говорить нам, що тільки можуть увійти в город Божий, імена котрих „написані в книзі життя Агнцевій“. (Одр. 21: 27).

„Памяткова книга“ списується перед Господом, де записані добрі діла всіх, „що бояться Господа і почитають імя Його“ *) Їх слова віри, їх діла любови, всі записані на небі. Неемія відноситься до того, кажучи: „Згадай про мене за се, Боже мій, і не затри щирих діл моїх, що я вчинив задля дому Бога мого й служби при Йому!“ †)

В памятковій книзі увіковічнюється всяке добре діло. Там докладно зазначене всяке супротивлення спокусі, кожде побіджене зло, кожде ласкаве слово милосердя. Там записані всі діла пожертвування, всякий біль і смуток, що ми витерпіли задля Христа. Псалмист говорить: „Блукання мое залічене в тебе. Збери сльози мої в посудину твою; чи не записані вони в тебе?“ (Пс. 56: 8).

Там провадиться рахунок гріхів людських. „Бог бо судити ме все, що діється; навіть усе втаєне, — чи добре воно, чи лихе“. ‡) Спаситель говорить: „Що за всяке пусте слово, яке говорити муть люде, дадуть одвіт суднього дня. Бо по словам твоїм оправдишся, й по словам твоїм осудишся“. §) Всякі тайні наміри і побудки записуються у тій непомильній книзі, бо Бог „висвітить сховане в темряві і виявить думки сердець“. ¶) От, що написано - призначено передо мною: . . . Ваші переступи, говорить Господь, а zarazом і беззаконня отців ваших“. **) Діло кожного переглядає Бог і записується вьсо в означених комнатах для вірних і невірних. Напроти кожного імени в небесних книгах з найбільшою точністю буде зазначено всяке лихе слово, всякий самолюбний поступок, кождий несповнений обовязок, всякий тайний гріх разом зі штучною облудою. Занедбані небесні остереження і докори, утрачені моменти, случаї, котрими не покористувались, вплив на добро або зло з Його далеко поширеними

*) Мал. 9: 16.

†) Неем. 13: 14.

‡) Еккл. 12: 14.

§) Мат. 12: 36, 37.

¶) 1 Кор. 4: 5.

**) Ісаїя 65: 6, 7.

наслідками, — всьо записується ангелом, котрий провадить рахунок.

Закон Божий — се устава, після котрої судити муться характери і життє кожного. Мудрий Еклезіаст говорить: „Бійся Бога й певни заповіді його; в сьому міститься все про чоловіка. Бог бо судити ме все, що діється; навіть усе втаєне, — чи добре воно, чи лихе“. ¹³⁾ Ап. Яков наминає своїх братів словами: „Так говоріте і так творіте, яко такі, що законом свободним судити метесь“. (Якова 2: 12).

Ті, що на суді найдуться достойними, то возьмуть участь в воскресенню праведних. Ісус сказав: „Котрі ж удостоються дождати віку того й воскресення мертвих. . . рівні бо ангелам і сини вони Божі, воскресення синами бувши“. І ще крім того Він поясняє: „І повиходять, котрі добро робили в воскресенне життя“. ¹⁴⁾ Праведні мертві воскреснуть тільки після суду, на котрому мають бути узнані достойними „воскресення життя“. І так вони не будуть присутними на суді, будуть переглядані рахунки із їх життя і будуть рішатись їх діла.

Ісус явиться як посередник, щоби заступатися за них перед Богом. „А коли хто згрішить, заступника маємо перед Отцем, Ісуса Христа, праведника“. ¹⁵⁾ „Не в рукотворену бо святиню ввійшов Христос, зроблену взором правдивої, а в саме небо, щоб нині являлись лицю Божому за нас. Тим же і спасти може до кінця приходячих через Нього до Бога, будучи вічно жив, щоб посередникувати за них“. ¹⁶⁾

Коли судові книги отворяться перед Богом, буде найперше перегляд описання життя кожного віруючого в Ісуса. Наш заступник начне з тих, котрі з початку жили на землі, опісля піде далі від покоління до покоління і закінчить живучими. Покличеся кожного по імені і перегляне ся докладно його діло. Одні будуть прийаті, а другі відкинені. Если будуть найдені в книгах чії-будь гріхи, в котрих грішник не

¹³⁾ Еккл. 12: 13, 14.

¹⁴⁾ Лука 20: 35, 36.

¹⁵⁾ Йоан. 5: 29.

¹⁶⁾ 1 Йоан. 2: 1.

¹⁷⁾ Жид. 9: 24; 7: 25.

покаявся і котрі йому не простились, то його імя буде ви-черкнено із книги життя і спис його добрих діл зникне із пам'яткової книги Божої. Господь обявляє Мойсеєві: „Хто провинив мені, вичеркну з книги моєї“.) І пр. Езекіїл говорить: „Коли ж би праведник одступив од своєї праведності і жив неправедно... чи ж йому жити? Ні, не спогадаються йому всі його праведні вчинки“. (Езек. 18: 24).

Проти імени тих, котрі дійсно покааялись в гріхах своїх, уповаючи на кров Христову, як на приміряючу жертву, в книгах небесних записується прощення. Беручи участь в праведності Христовій і погодивши свій характер з бажаннями закону Божого, вони стались достойними вічного життя, і гріхи їх зістали вимазані. Господь говорить через пророка Ісаю: „Я сам затираю проступки твої задля себе самого, та не памятаю гріхів твоїх“.) Ісус говорить: „Хто побідить, хто з'одягнеться в білу одіж, і не витру імя його з книги життя, і визнаю імя його перед Отцем Моїм, і перед ангелами Його“. „Отже всякий, хто мене визнавати ме перед людьми, того і я визнавати му перед Отцем Моїм, що на небі. А хто відречеться мене перед людьми, того і я відречусь перед Отцем Моїм, що на небі“.)

Хоч би як старанно провадились справи в земних судових трибуналах, то се в нічим в порівнанню з небесними судами, де записані в книзі життя діла кожного розбіраються перед Судією усього світа. Божеський посередник вступається за тих, котрі, віруючи в Його кров, побідили, щоби вони дістали прощення за свої проступки, і знов були впроваджені до раю і увінчані, як наслідки „давньої влади“. (Мих. 4: 8). Стараючись перехитрити і обманути людей, сатана задумав знівечити Божеський плян творення при створенню чоловіка, але Христос просить тепер, щоб той плян був виповнений так, як будьто би ніколи чоловік не упав. Він тільки бажав повного прощення і оправдання для Свого народу, а

¹⁷)2 кн. Мойс. 32: 33. ¹⁸)Ісаїя 43: 25. ¹⁹)Одкр. 3: 5; Мат. 10: 32, 33.

також і участія в Його славі і права засідати на Його престоді.

У той час як Христос вступався за Своїми людьми, котрі удостоїлись Його ласки, сатана обвинувачує їх перед Богом, як переступників. Великий обманщик старається намовити їх, щоб покинули віру і уповання на Бога, відділилися від Його любови і нарушили Його закон. Тепер він вказує на те, як вони провадилися в життю, на хибі їх характеру, що вони не похожі на Христа, чим вони опоганили свого Спасителя, і на всі гріхи, до котрих він спокушував їх, і на тій підставі він заявляє своє право до них, як на своїх підданих.

Ісус не усправедлює їх гріхів, але вказує на їх віру і право на прощення і, простираючи Свої проколені руки перед Отцем і святими ангелами, заявляє: „Я знаю їх по імені, я написав їх на долонях Моїх). „Жертва Богу дух сокрушення; серця сокрушеного і смиренного ти не відкидаєш, Боже“. ²⁰⁾ А клеветникові Свого народу Христос відповідає: „Нехай загрозить тебе, сатано, Господь, нехай загрозить Господь, вибравший собі Єрусалим! Хиба він не головня, вихоплена з огню?“ ²¹⁾ Христос зодягне Своїх вірних в Свою власну праведність, щоби представити їх Свійому Отцю „славною церквою, що не має казни або пороку, або чого такого“. ²²⁾ Їх імена записані в книзі життя і про них говориться: „Вони ходити муть зо мною у білих одежах, бо достойні“. (Одкр. 3: 4).

Так здійсниться цілковито обітування Нового Завіту: „Бо я прощу провини їх і не згадувати му вже гріхів їх“. ²³⁾ „У дні й у ті часи, говорять Господь, шукати муть неправедності Ізраїлевої, та не буде її, і гріхів Юдиних, та й не знайдеться їх“. ²⁴⁾ „В той день явиться пагонець Господній в красоті і честі, і оwoц землі — в величності й славі, на радість тим, що в Ізраїлі цілі zostались. Тоді, хто zostався в Сионі та уцілів в Єрусалимі, зватись буде святим, — всі записані в книзі живущих в Єрусалимі“. (Ісая 4: 2, 3).

²⁰⁾ Псал. 51: 7.

²¹⁾ Зах. 3: 21.

²²⁾ 6 фес. 5: 27.

²³⁾ Ерем. 31: 34.

²⁴⁾ Ерем. 50: 20.

Судове слідство і викоренення гріхів буде закінчене до другого приходу Господа. Так як мертві будуть судитись після того, як записано в в книгах, то неможливо, щоби гріхи людей були зглажені до скінчення того суду, на котрому повинні рішатися їх діла. Але ап. Петро виразно говорить, що гріхи віруючих повинні будуть зглажені, „як прийде час покріплення від лица Господнього, і пішло наперед проповіданого вам Ісуса Христа“ (Діян. 3: 19, 20). Коли скінчиться судове слідство, прийде Христос і принесе з Собою нагороду, щоб віддати кожному, яко ж буде діло його.

В прообразному служенню первосвященик, після того як він примирив Ізраїля, виходив до народу і благословив його. Так і Христос явиться, скінчивши Своє посереднє діло, „без гріха на спасення“ (Жид. 9: 28), щоби дати вічне життя ждучим Його народам. Подібно тому як священик, усунувши гріхи із святині, клав їх на голову козла відпущення, так і Христос всі ті гріхи зложить на сатану, винownika беззаконня і скусителя до гріху. Козла відпущення, на котрого передавались гріхи Ізраїля, виганяли „в степ“. Подібним же способом і сатана, несучи на собі всі гріхи, до котрих він намовив народ Божий, тисячу літ буде звязаний на тій землі, спустошеній і незамешканій, і наконєць дістане свою повну заслужену кару за гріх в тому огню, котрий пожере всіх безбожних. І так великий плян відкуплення сповниться в остаточному викорененню гріха і освободженню всіх, котрі добровільно відреклись зла.

В назначеному часі для суду — по упливі 2300 днів, в 1844 році — почалась робота слідства і викоренення гріхів. Всі, котрі називали себе послідувачами Христа, мусять піддатися точному слідству. Живучі і мертві, так ті, як і другі, будуть судитись „з того, що написано в книгах, по ділам їх“.

Гріхи, в котрих ми не покаялись і котрих ми не позбу-

лись, не прощаються і не вимащуються із книг, але будуть свідкувати проти грішника в день Господній. Чи він поповняв свої злі діла в ясний день або у темну ніч, — все буде відкрито перед очима Того, з Котрим маємо діло. Ангели Божі бачать всі гріхи і сейчас записують їх у книги. Гріх свій можна заперечити, затаїти і перед отцем і перед матерю, женою і дітьми або перед своїми приятелями. Ніхто, крім виновника, може бути, не має найменшого підозріння про поповнене зло, але перед небесними істотами закрити його не можна. Темрява найтемнішої ночі і найтайніші обманчиві штуки не укривють перед Вічним ні одної мислі. Бог добре знає про кожний несправедливий поступок і про кожний неправильний рахунок. Його не може обманути і удана побожність. Він правильно оцінює характер кожного. Хитруни або люде зіпсутого серця можуть обманути людей, але Бог проникає у всякий обман і пізнає внутреннє життя.

Яка торжественна ся думка! День за днем уходить в вічність і наповняє небесні книги рахунками. Раз висказані слова, раз поповнене діло — ніколи не вернеться. Ангели знають так про добрі, як і злі поступки. Найбільше могучий завоюватель на землі не є в стані відкликати рахунку навіть з одного дня. Наші поступки, наші слова, навіть наші найбільше скриті думки, — всі будуть розважатись при рішенню наших діл, добрих або злих. Хоч би ми і забули про них, вони будуть свідкувати для нашого оправдання або осудження.

Подібно як на фотографічній обляшці відбиваються риси тварі, так само і в небесних книгах одрисовуються характери. Але як мало дбають про ті записки, на котрі дивляться небесні істоти. Если би люде могли підняти завісу, що відділяє видимий світ від невидимого, а дивитися за ангелами, як вони записують всяке слово і всякий поступок, котрі будуть свідкувати про них на суді, то скільки слів кожного дня оставалось би невисказаними, скільки поступків не сповненими!

На суді буде прийнято до відомості, наскільки ми послужились кождим талантом. Як ми уживали капіталу, що нам Бог дарував? Чи дістане Господь Бог при Своїм явленню Своє з приростом? Чи ужили ми дані нам сили тілесні, душевні і умові для прославлення Божого і благословення світа? Як ми ужили свій час, свій голос, своє перо, свої гроші, свій вплив? Що ми зділали в імені Христа для бідних, засмучених, вдов або сирот? Бог зділав нас хранителями Свого святого Слова; що ми зділали зі світлом і правдою, котрі нам даровані були, щоби приготувати людей до спасення? Тільки устами визнавати Христа — се не ма ніякого значіння; лиш діла, звершені в любові, вважаються правдивими. Тільки одна любов надає ціну якій-нибудь роботі в очах Божих. Що би там не було зділано із любові, яке би воно собі там незначне було в очах людських, воно признається Богом і нагороджується Ним.

Скрите самолюбство покажеться в книгах небесних. Там провадиться рахунок про несповнені обовязки у відношенню до наших ближніх або про занедбанне бажань нашого Спасителя. Там вони побачать як часто сатані був посвячений час, умові здібності і сили, що належали до Христа. Сумні ті записки, з котрими ангели відправляються на небо. Одарені розумом істоти, мними послідувателі Христа, цілком заняті в погоню за земними добрами або роскошами. Гроші, час і сили посвячають роскошам і вигодам, а лиш дуже мало часу уживають на молитву, досліджуванню св. Писання, упокорюванню душі і сповіданню гріхів.

Сатана видумав незмірне множество способів, щоби заняті наші думки, так, щоби ми не занимались іменно тим ділом, з котрим ми повинні познакомитися більше всього. Отець брехні ненавидить великих правд, котрі вказують нам на примиряючу жертву і Всемогучого Посередника. Йому звісно, що для него найважнішим є те, щоби відвернути мислі від Ісуса і Його правди.

Ті, що хочуть бути учасниками в добродійствах заступництва Христового, не повинні відтягатися від того, щоб завершити своє освячення в Божому страсі. Замість того, щоби посвячати дорогий час забавам, розкошам або користолобію, вони повинні з молитвою на устах взятися до студіювання Слова правди. Народ Божий повинен мати ясне поняття про святиню і судове слідство. Кождий сам для себе повинен знати про положення і роботу нашого великого Первосвященника, інакше не можна вправлятися в вірі, котра має таке важне значіння для нинішнього часу, і зайняти таке положення, яке Бог хоче, щоб ми занимали. У кождого є одна душа, щоб її спасти або погубити. Перед Божим судовим трибуналом рішається справа кождого. Кождий мусить стати лицем в лице з великим Судією. Отже се дуже важне, щоб всякий представляв собі ту торжественну сцену, коли відбудеться суд, де будуть відкриті книги, і кождий разом з Даниїлом дістане жереб свій при кінці днів.

Всі, котрі дістали світло відносно тих предметів, повинні свідкувати про ті великі правди, котрі Бог поручив їм. Святиня на небі є осередком Христової роботи для людей. Вона представляє нам план відкуплення і приводить нас до самого кінця часу, обявляючи торжествений вихід борби між праведністю і гріхом. Дуже важним є те, щоби докладно розізнати ті предмети, щоб ми могли опісля кождому, хто нас запитає, показати на основанні нашого уповання.

Заступництво Христове за людей в небесній святині є також важною частию в плані спасення, як і Його хрестова смерть. Своєю смертю Він начає се діло, для довершення котрого Він після Свого воскресення вознісся на небо. Віруючи, ми повинні увійти у саму середину за завісу, „куди предтеча за нас увійшов“. (Жид. 6: 20).

Там відбувається світло, сіяюче з хреста Голготського. Там можемо дістати більше ясне поняття про тайну відкуплен-

ня. За спасення чоловіка заплачена безконечна ціна небесна; принесена жертва рівнається обширним жаданням нарушеного закону Божого. Ісус відкрив дорогу до престола Божого, і через Його заступництво всі, приходячі до Него з вірою і щирим желанням, мають доступ до Бога. „Хто прикриває гріхи свої, не зазнає щастя, а хто признається й їх покине, той ласки доступить“.²⁶⁾ Наколи б ті, що затаїли свої гріхи і старалися оправдати їх, увиділи, як сатана тішиться з того, і яку ганьбу вони приготують своїм життям Христу і Його ангелам, вони поспішили би покаятися в своїх гріхах і покинути їх. Користаючись слабостями характеру, сатана старається заволодіти всім нашим єством, знаючи, що, коли ті пороки будуть піддержуватися, то перемога буде на його стороні. Тому він безнастанно старається обманути послідователів Христових своїм ложним представленням, що вони не можуть побідити. Але Ісус задля них вказує на Свої проколені руки і Своє зранене тіло і говорить всякому, що хоче йти за Ним: „Доволі з тебе благодати Моєї“.²⁷⁾ „Візьміть ярмо мое на себе, й навчіться від Мене: бо я тихий і смиренний серцем; то й знайдете відпочинок душам вашим. Бо ярмо мое любе, й тягар мій легкий“.²⁸⁾ Тому нехай ніхто не думає, що його гріхи є неспілими. Господь дарує віру й милість, щоби побідить їх.

Ми тепер живемо в тому великому дні примирення. В прообразному служенні у той час як первосвященик звершав примирення, всі повинні були упокоряти свої душі перед Господом, визнаючи свої гріхи, щоби не бути прогнаними із народу. У той самий спосіб усі, не хочачи, щоби їх імена були вимазані із життєвої книги, у ті немогі оставшіся послідні дні проби, повинні щиро покаятися в своїх гріхах і упокорити свої душі перед Господом. Також мусить бути глибоке досліджування серця. Легкомисний дух, який мають многі послідователі Христові, повинен бути побіджений. Тяжка

²⁶⁾Прпш. 28: 13.

²⁷⁾2 Кор. 12: 9.

²⁸⁾Мат. 11: 29, 30.

борба очідає всіх, котрі хочуть перемогти злі наклонности, що стремлять до влади. Діло приготування — личне діло. Ми не спасаємось цілими громадами. Побожність і чистота одного не може служити поповненням тих недостаючих прикмет в другому. Хоч всі народи стануть на суді перед Богом, однак Він розгляне діло кожного з такою точністю як би крім него не було ніякої другої істоти на землі. Кождий повинен бути випробований і мав бути без пятна і без порока або щось подібного.

Зв'язані з послідною роботою примирення події в висшій степені в торжественні. Се в дуже важне діло. Суд тепер відбувається в небесній святині. Уже багато літ, як началоє те діло. Скоро — ніхто не знає як скоро — перейдуть до слідства діла живих. В торжественній присутности Божої мав бути досліджуване наше життя. І у той час, як еще ніколи, для кождої душі конечним в прийняти до серця слова Спасителя: „Гледіть, пильнуйте і моліться, не знаєте бо, коли пора“. *) „Коли ж не чувати мете, прийду на тебе, як злодій, і не знати меш, якого часу прийду на тебе“. (Одр. 3: 3).

Коли закінчиться судове слідство, судьба всіх буде рішена — життя або смерті. Час слідства скінчиться невдовзі до другого приходу Спасителя на хмарах небесних. Христос, дивлячись вперед на той час, говорить в Одкриттю: „Хто з'обижає, нехай же з'обижає, і хто поганій, нехай же опоганюється; і хто праведний, нехай же оправдується, і хто святий, нехай же освячується. І ось, я прийду хутко, і заплата моя зо мною, щоб віддати кожному, яко ж буде діло його“. **)

Праведні і безбожні все еще, як мертві, будуть жити на землі — люде будуть сіяти і будувати, їсти і пити, зовсім не підозріваючи, що кінцевий приговор уже проголошений в небесній святині, котрий не може бути змінений. Перед пото-

*) Марка 13: 33.

**) Одр. 22: 11, 12.

пою, після того як Ной увійшов до ковчега, Бог зачинив за ним двері, виключивши безбожників, однак сім днів люде ще продовжали своє безпечне і розкішне життя і висмівали остереження грозячого суду, не відчуваючи сього, що судьба їх була вже рішена. „Так“, говорить Спаситель, „буде і прихід Сина чоловічого“. *) Тихо і незаметно, як злодій о півночі, настане рішучий час, коли означиться судьба кожного чоловіка, і люде в своїх провинах назавсідги будуть позбавлені милости, котра була їм жертвована.

„Оце ж пильнуйте. . . щоб, прийшовши несподіванно, не знайшов вас сплячих“. **) Небезпечне положення тих, котрі утомившись від очікування, знов наворачуються до притягаючого світа. У той час, як діловий чоловік буде вганятись за багатствами і любитель гулящого життя буде віддаватись своїм похотям, а рабinya моди буде вбератись у свої дорогі шати, в той час Судія усього світа проголосить приговор: „Тебе зважено на вазі і найдено дуже легким“. (Дан. 5: 27).

*) Мат. 24: 39.

**) Марка 13: 35, 36.

Г О Л О В А — XXIX.

ПОЧАТОК ЗЛА.

Для многих душ початок зла і причина його істновання бувають жерелом великого непорозуміння. Вони бачать зло з його страшними наслідками горя і спустошення й запитують себе, чи можливо се, щоби те все було під владою Істоти, Котра є безконечна у Своїй мудрості, силі і любові? Тут є тайна, котрої вони не можуть поняти. І в своїому незнанню і сумніві вони сліпі, що до великої правди, яка знаходиться в Божому Слові, що має важне значіння для спасення. Другі знов, котрі хочуть дослідити початок гріха, стараються вникнути в те, чого Бог ніколи не об'явив. А коли вже не годні розв'язати того трудного питання, то зачинають сумніватися в Божому Слові і відкидати його. Інші знов не можуть розв'язати того важкого питання по тій причині, що його затемнюють перекази і фальшиве толкування Біблії про характер Бжій, його правління і поступовання з гріхом.

Початок гріха не можна об'яснити в той спосіб, щоб дати причину його істновання, Св. Писання виразно учить, що Бога ніяк не можна винувати за за се, що гріх увійшов у світ. Він вторгнувся сам незаконним способом, без найменшої причини. Гріх є тайний і непонятний. Усправедливяти його значило б тільки, що боронити його. Наволи б можна було оправдати його, або найти причину для його істновання,

[510]

то він перестав би бути гріхом. Одиноке пояснення гріха є дане в Божому Слові; він — „беззаконне“; ¹⁾ він — розвій принципу, що знаходиться в ворогуванні з великим законом любови, на котрому оснований Божестьке правління.

Коли ще гріха не було, то панував спокій і радість була по цілому світу. Всього находилось в як найбільшій згоді з волею Творця. Любов до Бога перевишала, всьо і любов до ближнього була безсторонна. Христос, — Слово, Єдинородний Син Божий, був оден з вічним Отцем, оден в природі, характері і намірах Божих. Через Христа Отець дійствував при сотворенню всіх небесних істот. „Бо Ним сотворене все, що на небесах і що на землі, видиме й невидиме, чи престоли, чи панства, чи князівства, чи власті“... (Кол. 1: 16).

Так як закон любви служив правилом правління Божого, то щастє всіх сотворених істот залежало від їх цілковитої згоди з Його великими принципами праведности. Бог жадає від всього Своего творення служення любови — і почитання, котре походить із благорозумного оцінення Його характеру. Він всім дарував свободу волі, щоби вони добровільно служили Йому. Однак знайшовся хтось, котрий зачав псувати ту свободу. Гріх мав свій початок в тому, котрий по Христі, був найбільше почитаний Богом і мав найбільшу власть і славу між небесними жителями. До свого упадку люцифер був першим із херувимів, святий і непорочний. „Так говорить Господь Бог: Був вси печатю звершенности, повнятою мудрости, вінцем краси... Тебе помазав я, щоби, наче херувим, розпростерав охоронні крила; тебе поставив я наче на святій горі Божій, і ти ходив серед огнистого каміння. Без хиби були поступки твої з того часу, як тебе сотворено, аж докіль не знайшлось у тобі беззаконности“... ²⁾

Люцифер, любий і почитаний всіми силами ангелів, повинен був пробувати в милості Божій, уживаючи своїх шляхотних сил для добра других і прославлення своего Творця.

¹⁾1 Іоан. 3: 4.

²⁾Езек. 28: 12-15.

Але як пророк говорить нам: „Високо неслоь твоє серце за-
для пiшности твоєї, через гордицю стратив вся мудрiсть
твою“. ³⁾ В люциферi поступенно стала зароджатись думка
про вивисненне. Бог докоряв Його: „Позаяк ти твiй розум
кладеш ув одну мiру з розумом Божим“. „Ти ж говорив в сер-
цi свойму: Взiйду аж на небо, над Божими зорями престол
мiй поставлю, й засяду на горi мiж богами. Взiйду на висо-
ти хмарнi, рiвнею тому зроблюсь, що Всевишнiм зветься“. ⁴⁾
Замiсть того, щоби вивисшити Бога вище всього в вiрности
i любовi Його творення, стремленням люцифера було з'єдна-
ти собi їх служення i почитання. I завидуючи почесням, якi
вiчний Отець оказував Свойому Синовi, той князь ангелiв
старався присвоїти собi владу, до котрої мав виключне пра-
во тiльки Христос.

Всьо небо радувалось, прославляючи Творця свого. I до-
ки так прославляно Бога, всьо дихало споковм i радiстю. Лиш
одна незгода нарушила тепер той небесний спокiй. Вивис-
ненне свого власного „Я“ i служення Йому, що противилось
пляновi Творця, викликало предчуття зла в душах, для котрих
прославлення Боже було найбiльшим щастем. Небеснi сили
зiбрались, щоби приятельським способом переконати люцифе-
ра, що вiн на злiй дорозi. Син Божий вказав Йому на вели-
чiє, милость i праведнiсть Творця i святий, непохитний ха-
рактер Його закона. Бог Сам запровадив порядок небесний,
i люцифер, вдихляючись вiд того, обезславив свого Творця
i сам погубив себе. Але в безконечнiй любовi i милосердiю
дане остереження збудило тiльки супротивлення. Люцифер
дав волю чувствам зависти у вiдношенню до Христа ставався
що раз то бiльше смiлiйшим.

Гордiсть i слава збудили в ньому желання, щоби добити-
ся верховнiй владi. Високi почестi, якi вiдавано люцифе-
ровi, вiн не цiнив, як дар Божий, i вони не викликували
в ньому нiякої вдячностi для свого Творця. Вiн величався

³⁾Езек. 28: 17.

⁴⁾Езек. 28: 6; Ісаїя 14: 13, 14.

своєю красою і своїм положенням і захотів стати на рівні з Богом. Небесні сили любили і поважали його. Ангели з радістю сповняли його прикази, і він понад всіх зодягнений був в славу і мидрість. Однак Син Божий був всіми признаний Князем Небесним нарівні з Отцем у силі і власті. Христос брав участь у всіх нарадах з Богом, підчас коли люцифер в подібний спосіб не був посвячений в Божеських наміреннях. „Чому“, питався себе, „Христос може мати верховну власть? Чому Його таким способом мають почитати вище люцифера?“

Оставивши своє положення в присутності Бога, люцифер пішов сіяти духа невдоволення між ангелами. Потайки і скрито звертаючи своє діло і за якийсь час скриваючи свою правдиву ціль під видом пошани для Бога, він постарався збудити невдоволення відносно законів, котрими руководились небесні істоти. Він твердив, що вони накладають непотрібні обмеження. Він дав їм до зрозуміння, що вони, як ангели, по природі святі, повинні слухати приписів своєї власної свободної волі, і старався викликати співчуття для себе, говорячи, що будьто би Бог поводився з ним несправедливо, надаючи Христу більше право і почесні, як йому. Він твердив, що стремиться до більшої власті і честі, не задля власного величчя, але щоби жителі неба мали більше свободи, і щоб тою дорогою могли діпняти вищого стану буття.

Бог в Своїому великому милосерддю довго терпів люциферові. Він відразу не був скинений із свого високого місця, після того як він показав свого духа непокирности, навіть і не після того, як він представив святим ангелам свої фальшиві претенсії. Довго він ще оставався в небі, бо Господь у Своїй безконечній любові і мудрості хотів дарувати йому провини його, щоб тільки покався. До сих пор ніхто нічого не знав в небі про невдоволення. Сам люцифер з початку не знав, куди правдять його ті почування, так як він не по-

нимав їх дійсної натури. Коли вже було доказано, що його невдоволення безпідставне, він прийшов до переконання, що поступає несправедливо, тоді як Божеські жадання були справедливі, і він повинен признати їх як такі перед цілим небом. Наколи б він се зділав, то він можливо уратував би не тільки себе, але і багатьох ангелів. В тому часі він незовсім єще перестав повинуватися Богу. Хоча він і оставив положення осіняючого херувима, але, наvertsючись до Бога і признаючи мудрість Творця і задоволяючись тим положенням, котре було назначене для него відповідно до великого плану Божого — він міг би знов зайняти своє місце. Але гордість перешкаджала йому піддатися. Він уперто боронив свого способу ділання, твердячи, що він не потребує каятися, і вступив у велику борбу зі своїм Творцем.

Люцифер тепер старався всіми силами, щоб через обману викликати співчуття ангелів, підвладних йому. Навіть той факт, що Христос перестерігав його і старався навернути його зі зрадливої дороги, не поміг нічого. Ангелів, котрі находились в найтіснішій звязі з ним, що його любили і здавались на него, сатана старався переконати, що його осуджують несправедливо, вважають недостойним його положення і ограничують його свободу. І від перекручування слів Христових він перейшов до несповнення своїх обовязків і прямої несправедливості, обвиняючи Сина Божого в намірі понизити його перед жителями небесними. Він також старався викликати штучний роздор між собою і вірними ангелами. Всіх, котрих він не міг перехитрити і цілковито привернути на свою сторону, він обвинувачував в байдужності у відношенню до небесних істот. А тих, що осталися вірними Богу, він докоряв їх у тому ділі, яким він сам займався. І щоби потвердити своє обвинення, будьто Бог несправедливий у відношенню до него, він взявся до фальшивого толкування слів і ділання Творця. Його наміром було побурити ангелів хит-

Христос і фарисеї.

„Богато добрих діл явив я від Огня мого. За
кого з тих діл каменуєте мене?“

рими і ложними виснодами відносно цілей Божих. Всього, що було простим і ясним, він обмотував таїнственною мракою, і штучним перекручуванням кидав сумнівом на найбільше зрозумілі речення Господа господствующих. Його високе становище, в такій тісній зв'язі з Божеським правлінням, надавало його представленням ще більшу силу, і многі через те прилучились до його повстання проти авторитету небесного.

Всемудрий Бог дозволив, щоби сатана продовжав свою роботу до тих пор, доки дух невдоволення не довів до одкритого повстання. Його пляни мали вповні розвинутися, щоби всі могли переконатися про їх правдивий характер і стремління. Люцифер, як помазаний херувим, займав високе становище; всі небесні істоти любили його, і він мав великий вплив на них. Правління Боже поширялось не тільки на жителів неба, але і на всіх сотворених Ним світів, і він рівно ж міг поступити з другими світами, наколи йому вдасться затягнути ангелів небесних до повстання, думав сатана. З великою штукаю він зі своєї сторони представив те питання, уживаючи фальшивих і не справедливих доказів, щоби тільки досягнути своєї цілі. Його сила ошукування була дуже велика і, з'одягнувшись у плащ ошуканства, він мав успіх. Навіть вірні ангели не могли цілковито розглянути його характеру або дізнатись до чого допровадить його робота.

Сатану так високо почитали і всі його поступки так були обмотані в тайну, що ангелам трудно було розібрати правдивий характер його діла. До свого повного розвитку гріх не міг показатися тим злом, яким він був в дійсності. До сього часу його зівсім не було на Божому світі, і святі істоти не мали найменшого поняття про його природу і злосливість. Вони не могли знати страшних наслідків, котрі мали наступити внаслідок усунення Божого закону. З початку сатана убрав своє діло в тайну, показуючи удану привязанність до Бога. Він заявив, що шукає слави Божої, постійності його цар-

ства і благословення всіх жителів. Вполюючи невдоволення підвладним собі ангелам, він дуже штучно вмів удавати, що будьто він старається усунути невдоволення. Він обставав за тим, щоби поробити зміни в законі і порядках правління Божого, бо, мовляв, в той спосіб зберігається однодушність на небі. Розуміється, се було лиш удавання сатани, бо він не так думав, як говорив.

В своєму поступованню з гріхом Господь Бог поведився тільки справедливою і правдою. А сатана уживав того, чого Бог не міг ужити — лести і омані. Він старався перекручувати Слово Боже і в фальшивому світлі представити плян Його правління, твердячи, що Бог несправедливий, бо обтяжав жителів неба приписами і законами і жадає піддання зі сторони Свого творення тільки задля власного вивиснення. Тому всім жителям неба і других світів повинно бути доказано, що правління Боже справедливе і Його закон звершений. Сатана удавав, що він сам старається поперати добро на світі. Всі повинні знати правдивий характер того ворохобника і яка є його ціль. Його можна пізнати по його безбожних ділах.

Нелад, котрий спричинив своїм поведенням, сатана приписував законові і правлінню Божому. Все зло, казав він, є наслідком Божого правління. Він твердив, що його ціль є: поправити постановлення Господа (господствующих). Тому конче треба було, щоби показати, чого він хоче, та щоби видко було ту роботу, яка би вийшла із зміни Божого закону. Його власна робота повинна осудити його. Із самого початку сатана твердив, що він не є ворохобником. Обманщик повинен бути здемаскований перед цілим світом.

Навіть після того як було рішено, що сатана не може далше оставатися на небі, безконечна Премудрість не знищила його. Так як служення із любови тільки угодно Богу, то вірність Його творення повинна ґрунтуватися на перекопанню

в Його праведності і милості. Жителі неба і других світів, будучи не приготовлені, не могли би поняти характеру або наслідків гріха і тим способом не пізнали би справедливості і милосердя Божого в знищенню сатани. Наколи б він в той час був знищений, то вони стали би служити Богу скорше із страху, ніж з любови. Вплив обманщика не устав би цілком і революційний дух не був би викоренений. Зло мало дозріти. Для вічного добра цілого світа сатана повинен був розвинути свої принципи більше подрібно, щоби його обвинувачення проти Божого правління показали в правдивому світлі перед всіма створеними істотами, і назавсідги були доказані несумнівна справедливість Божа, милосерде Його і неохитність Його закону.

Ворохобня сатани повинна би бути наукою для цілого світа по всі будучі віки, як безнастанне свідкування характеру і страшних наслідків гріху. Наслідки пановання сатани і їх вплив на людей і ангелів повинні показати, які є овоці повалення Божеського авторитету. Воно повинно доказати, що разом з існуванням Божого правління і Його закону звязаний добробут всіх сотворених Ним істот. Таким способом історія тої страшної ворохобні для всіх істот повинна бути вічним средством, охороняючим їх від омані відносно характеру переступу і спасаючим від гріху і наступаючої за ним кари.

До самого кінця боротьби на небі великий ворохобник продовжає оправдуватися. Коли було обявлено, що він разом зі своїми сторонниками має бути прогнаний із місця блаженства, бунтовщик отверто висказав свою погорду до закону Божого, свого Творця. Він обстоював при своєму твердженню, що ангели не потребують ніякого надзору, але свободно можуть йти за своєю власною волею, котра завсідги провадить їх по правильній дорозі. Він виступив проти Божеських постановлень, твердячи, що вони є перешкодою до

їх свободи, і об'явив свій намір повалити закон, щоби сили небесні, увільнені від того гнету, могли досягнути більше возвишеного і славного істновання.

Всі як оден, сатана і товпа його сторонників, складали на Христа всю відвічальність за свою ворохобню, твердячи, що вони ніколи не повстали би, если би докоряли їх. Упертий ворохобник і його сторонники старались конче повалити Боже правління і хулити Бога тим, що не називали себе винними жертвами утискаючої сили і за те були прогнані із неба.

Той самий дух, котрий побудив до ворохобні на небі, все ще продовжає намовляти до повстання на землі. Сатана живає до людей тої самої хитрости, як і до ангелів. Його дух тепер панує в дітях непослуху. Як він, так і вони стараються розірвати всі перегороди закону Божого, обіцяючи людям свободу через порушення Його приписів. Докорювання за гріх все ще збуджує духа ненависті і супротиву. Коли людська совість зістала порушена через остерегаючі Божі вісти, то сатана спокушує людей, щоб оправдувались і шукали співчуття других в своїх гріховних поступках. Замість того, щоб признатися до своїх блудів, вони негодують на караючого їх, як будто би він був одинокою причиною їх клопотів. Від часу праведного Авеля до наших днів тим самим способом докоряли тим, котрі посміли потупити гріх.

Як сатана на небі представляв Бога в злому світлі, щоб дивились на Него, як на страшного тирана, так само і на землі побуджує людей до гріху. І після того як йому се вдалось, він твердив, що несправедливі ограничення Божі привели чоловіка до упадку, і були причиною і його повстання.

Але Вічний Сам показав Свій характер, як „Господь, Господь Бог милосердний і ласкавий, нескорий на гнів, і щедрий на милость і правду, що держить ласку про тисячі, прощає несправедливість, переступ і гріх, хоч ніколи не вважає безвинним виноватого“.

Через вигнання сатани із неба Бог показав Свою справедливість і оборонив честь Свогого престола. Але коли чоловік згрішив, услухавши обмани тої відпавшої істоти, Бог показав Свою любов тим, що дав на смерть Свогого Єдиного Сина ради упавшого людства. В ділі примирення показується характер Божий. Хрест для цілого світа служить очевидним і могутим доказом, що гріховний поступок люцифера ніяким способом не міг бути спричинений правлінням Божим.

В боротьбі між Христом а сатаною в часі земної діяльності Спасителя, показався характер великого обманця. Ніщо так цілковито не могло відділити сатану від любови небесних ангелів і усього оставшогося вірного світа, як та жорстока боротьба проти Відкупителя нашого світа. Його безличне і богохульне жаданне, щоби Христос поклонився йому; його безлична смілисть вивести Його на вершину гори і на дах храму; його хитрий і зрадливий намір в його предложенню кинути-ся з тої страшної вишини; ніколи не дримлюча злоба, переслідувавшая Його на кожному місці і побудивша серця священників і народу до того, щоби вони відкинули Його любов, і наконець крики: „Роспни Його! Роспни Його!“ — все те викликало здивованне і обуренне цілого світа.

Сатана побудив світ, щоб відкинув Христа. Князь тьми ужив усьої своєї хитрости, щоби знищити Христа, бо бачив, що милосерде і любов Спасителя, його милосердна ніжність представляли світові характер Божий. Сатана не признавав нічого, що Син Божий говорив або ділав, і уживав всяких способів, щоб затроювати житте Ісуса. Хитрість і несправедливости, якими він старався шкочити роботі Ісуса, ненависть, яку оказували діти непослуху, його жорстокі обвинувачення проти Того, житте Котрого було безпримірним благоволенням, — все було овочем глибоко вкоренившоїся мести. Огонь зависти і злоби, ненависти і жажди мести проти

Сина Божого вибухнув повним полум'ям на Голготі, у той час як все небо в неописаному страсі дивилось на те зрілище.

Цілий світ буде свідком характеру і наслідку гріха. Його остаточне викоренення, котре на початку налякало би ангелів і опоганило би Бога, тепер докаже любов Його і славу перед всіми істотами цілого світа, котрих найбільшою радістю є творити Його волю і в серцях котрих є написаний Його закон. Зло ніколи більше не появиться. Слово Боже говорить: „І лихо вже не повториться“. *) Закон Божий, що його сатана назвав рабським ярмом, тепер буде прославлятися, як закон свободи. Досвідчане і випробуване творіння ніколи не відречеться від свого вірного підданства Тому, характер Котрого вповні показався перед ними, як невичерпана любов і безконечна мудрість.

*) Наума 1: 9.

Г О Л О В А — XXX .

ВОРОГУВАННЄ МІЖ ЧОЛОВІКОМ І САТАНОЮ.

„І положу ворогуваннє між тобою і жінкою і між насіннєм твоїм і насіннєм її, воно рошавлявати ме тобі голову, ти ж упивати мѣшя йому в п'яту“. ¹⁾ Судовий вирік, проголошений Богом над сатаною після упадку чоловіка, служить в той самий час і за пророцтво, котре містить в собі всі віки до кінця того світа, і вказує на велику борбу, в котрій возьмуть участь всі людські покоління, що будуть жити.

Бог обявляє: „Ворогуваннє положу“. Та вражда не є природна. Коли чоловік нарушив Божеську заповідь, його природа стала злою і се завело його до згоди з сатаною, але не до борби. По природі ворогування не ма між гріховним людством і винувником гріха. Обидвоє стались злими посредством відступлення. Відступник ніколи не успокоїться, хіба тільки тоді, коли йому вдасться викликати співчуттє і піддержку, побуджаючи других, щоб ішли за його приміром. По тій причині відпавші ангели і злі люде лучаться в заїлій борбі. Наколи б Бог навмисне не вмiшався, то сатана і чоловік заключили би між собою союз проти неба, і замість того, щоб ворогувати проти сатани, уся чоловіча сімя, злучившись, стала би ворогувати проти Бога.

Сатана звів чоловіка до гріха, так як і побудив ангелів до ворохобні, щоби з'єднати собі помічників у боротьбі проти

¹⁾1 кн. Мойс. 3: 14.

неба. Що торкається їх ненависти до Христа, то не було ніякої незгоди відносно чувств сатани і упавших ангелів. У той час як у всіх інших точках вони були в роздорі, однодушність зробила їх сильними в супротивленню авторитетові Володителя усього світа. Але коли сатана почув, що має бути ворогування між ним і жінкою і між його насінням і її насінням, він бачив, що його старання псувати людський характер будуть перервані; що чоловік помічю якогось средства він буде могти супротивлятися його власті.

Ворогування сатани проти людства загорілось тим, що люде посредством Христа зробились предметом любови і милосердя Божого. Він старається збурити Божий плян відкуплення людства і опоганити Бога, через псування і плюгавлення його діл. Він хоче спричинити смуток на небі, а на землі горе і спустошіння. І він показує все те зло, як будто би Бог тому винуватий був, що Він створив чоловіка таким.

Милость, котру Христос вноє в душу, побуджає в чоловікові ворогування проти сатани. Без тої наверхтої милости і відновляючої сили чоловік зівстав би на завсігди рабом сатани, готовим слугою, щоб сповнити його прикази. Але новий житевий принцип в душі викликає боротьбу тим, де перше був спокій. Сила, котру уділяє Христос, приспособляє чоловіка супротивлятися тиранові і узурпаторові. Хто чує відразу до гріху, замість того, щоби любити його; хто супротивляється страстям, що хочуть заволодіти його внутрішнім світом, і побіджає їх, той доказує, що його побуджає сила, що походить свише.

Ворогування між духом сатани показалось ударяючим способом, як світ прийняв Ісуса. Головною причиною, чому Жиди відкинули його, було не тільки те, що Він явився без земного багатства, без препихів і величія. Вони бачили, що Він має силу, котра значить далеко більше, як ті всі зовнішні світові привілеї. Але непорочність і святість викликали нена-

висть безбожників проти Него. Його життя самоодречення і безгрішного посвячення служили постійним докором для гордого і розкішного народу. І ось, що викликало ворогування проти Сина Божого. Сатана і злі ангели злучились зі злими людьми. Всі сили відступлення змовились проти Поборника правди.

Проти послідувателів Христа повстане той самий дух ворогування, котрий переслідував їх Учителя. Хто бачить обридлий характер гріха і помочню сили небесної супротивляється спокусам, збудить гнів сатани і його підданих. Ненависть у відношенню до чистих правил правди і докори і переслідування звернені на їх оборонців, будуть існувати до тих пор, доки буде гріх і грішник. Послідувателі Христа і раби сатани не можуть жити в згоді. Оскорблення хреста все ще не устало. „І всі ж, хто хоче благочестиво жити в Христі Ісусі, гонені будуть“.³⁾

Знарядде сатани безнастанно працює під його руководством, щоби утвердити його авторитет і його царство, котре противиться Божому правлінню. Для тої цілі вони стараються обманути послідувателів Христа і відмовити їх від їх вірности. Подібно своєму провідникові, вони фальшиво толкують і перекручують св. Писання, щоби дїняти своєї цілі. Як сатана старався опоганити Боже діло, так і його помічники стараються пошкодити народові Божому. Дух, прибивши Христа до хреста, побуджає безбожників, щоби нищили Його послідувателів. Все те було предсказане в тому першому пророцтві „І положу ворогування між тобою і між жінкою, і між насіннем твоїм і між насіннем її“. І воно буде продовжатися до кінця часу.

Сатана напружає всі свої сили і уживає усієї своєї власти в боротьбі. Чому ж він не стрічається із сильнішим супротивленням? Чому борці Христові такі сплячі і байдужні? Тому, що вони мають дуже мало дійсної звязі з Христом;

³⁾Тим. 3: 12.

тому, що у них зовсім не ма Його Духа. Вони не бридяться гріхом, як їх Учитель робив. Вони не стрічаються з ним, твердо і рішучо супротивляючись йому, як се Христос діяв. Вони не бачать дуже великого зла і шкідливости гріха і вони в цілком сліпі так що до характеру, як і власти князя тьми. У відношенню до сатани і його роботи не ма великої ненависти, тому, що його власть і злоба і широке розпространення його ворогування проти Христа і Його церкви так мало звісні. Тисячі у тому відношенню є ошукані. Вони не знають, що їх ворог — великий полководець — маючий власть над злими ангелами, маючий добре обдумані пляни, зручно і хитро веде борбу проти Христа, щоб перешкодити спасенню душ. Між так званими христіянами, а навіть проповідниками Євангелія майже не згадується за сатану, хіба часом з пуліту можна чути дещо за него. Вони обходять мовчанем признаки його діяльності і успіха; вони легковажать собі всякі остереження перед його хитростю і, здається, не звертають уваги на його істнованне.

У той час як люде не знають нічого про його хитрі замисли, той чуйний ворог кожної хвили переслідє їх. Він вмішається до кожної галузинки домашнього господарства, в кожну вулицю наших міст, в церкви, двірці, судові палати; клопоче, обманє, баламутить, руйнує душу і тіло мужів, жінок і дітей, розриває семейні узи, сіє ненависть, роздори, сварні, згіршення і убийства. І Христіянство дивиться на все те, як будьто би воно було постановлено Богом і так повинно бути.

Сатана постійно старається перемогти народ Божий, усуваючи перегороди, що відділяють його від світа. Стараний Ізраїль був спокушений до гріха, коли він осмілився завести заказану звязь з поганями. У той самий спосіб спокушується і Ізраїль нових часів. „Бог віку сього осліпив думки їх, невірних, щоб не засіяло їм світло благовістя слави Христа,

котрий в образ Бога“ (2 Кор. 4: 4). Всі нерішучі послідователі Христа в раби сатани. В невідродженому серцю наводиться любов до гріха і схлонність леліяти його і оправдувати. В відродженому знов серцю — ненависть до гріха і воно рішучо супротивиться йому. Коли християне вибирають товариство безбожників і невіруючих, вони наражені в на спокусу. Сатана не показується їм, лиш потайки надіває на їх очі свою обманчиву завязку. Вони не можуть видіти, що таке товариство в на те, щоби шкодити їм, і підчас коли вони постійно уподобляються світові в характері, слові і ділі, вони все більше і більше засліплюються.

Посредством того, що церква приновляється до світських обичаїв, вона наvertsється до світа; вона ніколи посредством того не наvertsє світа до Христа. Дружба з гріхом з певністю зділає для нас гріх менше обридливим. Хто любить сходитися з рабами сатани, той внет перестане боятися їх начальника. Если ми на дорозі до обовязку стрінемся з покусом, як пророк Даниїл при царському дворі, ми можемо бути певними, що Бог зохранить нас; але наколи ми сами наражаємось на спокуси, то перше чи пізнійше упадемо.

Спокуситель часто ділає найбільше успішно через тих, на котрих менше підозріння є, що вони наводяться під його властїю. Тих, котрі мають образование і є здібними, почитають і уважають, як будто би ті прикмети могли замінити страх Божий або дати чоловікові право на його благоволенне. Образование і здібність є сами по собі дарами Божими, але коли вони повинні зайняти місце побожності, коли вони замість того, щоби приблизити душу до Бога, відвертають її від Него, то вони є для чоловіка западнею і прокляттем. Многі так думають, що все те, що має вид віжливости і оглади, треба приписати Христу. Але більшої ошибки не може бути. Ті прикмети повинні украшати кожного християнина, так як вони мають величезний вплив на правдиву релігію, однак вони повинні бути посвячені Богу, в противному случаю вони мо-

жуть такою самою силою послужити до зла. Декотрий образований чоловік, маючий приятний манер, котрий би не згодився зробити який нібудь неморальний поступок, — є в самій річі тільки виполірованим знаряддем в руках сатани. Хитрий і лукавий характер його впливу і приміра роблять його ще більше небезпечним ворогом діла Христового, між тими, котрі є несвідомі і без ніякого образования.

Щирий молитвою і зависимостю від Бога, Соломон набув мудрости, котра збудила здивованне і подивленне світа. Але коли він відвернувся від жерела своєї сили і пішов вперед, уповаючи на самого себе, він упав жертвою спокуси. Тоді власне ті сили, даровані тому наймудрійшому із всіх царів, зробили його тим більше діяльним знаряддем ворога душі людської.

У той час як сатана безнастанно старається засліпляти розум що до того факту, Християне завсїгда повинні собі за-
тяти, що „наша боротьба не з тілом і кровю, а з князівствами, і з властями і миродержителями тьми віка сього, з піднебесними духами злости“.³⁾ Уже сотки літ Дух Божий наминає: „Тверезітьсѧ, пильнуйте, бо противник ваш, діавол, як лев рикаючий, ходить, шукаючи кого пожерти“.⁴⁾ „Одягнітьсѧ у всю зброю Божу, щоб змогли ви стояти проти хитрощів діаволських“.⁵⁾ (Єфес. 6: 11).

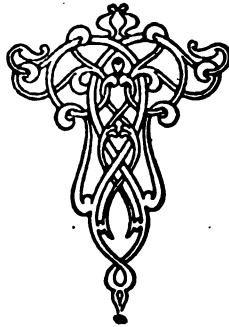
Від Адама аж до наших часів наш великий ворог уживав своєї власти, щоби угнітати і нищити. В нинішних часах він приготовляється до посліднього і великого походу проти правдивої церкви. Всі, що хочуть іти за Ісусом, повинні вступити в борбу з тим страшним ворогом. Чим більше християнин уподобиться Христу, тим більше сатана буде нападати на него. Всі, що беруть участь в ділах Божих, щоби виставляти на вид заблудження злого ворога і вказати народові на Христа, можуть свідкувати разом з апостолом Павлом, коли він говорить, що служив Господеві, з усякою покорою і многими слізьми і спокусами“.⁶⁾

³⁾Єфес. 6: 12.

⁴⁾1 Петра 5: 8.

⁵⁾Діян. 20: 19.

Сатана нападав на Христа, уживаючи найхитріших способів в спокушанню, але завжди в борбі був відбитий. Він боровся за нас і Його побіди дають і нам можливість побідити. Христос дає силу всім, хто шукає Його. Сатана не може побідити ні одного чоловіка без Його власного дозволення. Спокуситель не має ніякої влади над вашою волею і не може прислувати душу грішити. Він може огірчати, але не оскверняти. Він може спричинити душевний страх, але не може плюгавити. Факт, що Христос побідив, повинен воодушевляти Його послідователів, щоб відважно устояли в борбі проти гріха і сатани.

Г О Л О В А — XXXI.

РОБОТА ЗЛИХ ДУХІВ.

Зв'язь видимого світа з невидимим, служення ангелів Божих і робота злих духів виразно представляється в Біблії і нероздільно зв'язана з історією людства. Склонність заперечувати існування діавола все збільшається, підчас коли святі ангели, „служебні духи, посилаємі на служення про тих, що хочуть наслідувати спасення“, ¹⁾ многими приймаються за духів померших. Але св. Писання не тільки навчає про існування добрих і злих ангелів, але також наводить незбиті докази, що вони не є безтілесні духи померших людей.

Уже до сотворення чоловіка ангели були, коли була основана земля, Бог „заложив угловий камінь, як тим часом всі ранні зорі веселилися, і всі сили Божі викликували з радощів“. ²⁾ Після гріхопадіння ангелам було поручено охороняти життєве дерево тоді, коли ще не умерла ні одна людська істота. Ангели по природі свої стоять вище чоловіка, так як псалмист говорить про чоловіка: „Ти зробив його трохи меншим проти ангелів“. (Пс. 8: 5).

Біблія дає нам пояснення що до числа, сили і слави небесних істот як і про їх відношення до правління Божого і їх зв'язь з ділом відкуплення. „Господь утвердив престіл свій на небесах, і над усіма володіє царство його“. І пророк говорить: „І я бачив і чув голос ангелів многих кругом престо-

¹⁾Жид. 1: 14.

²⁾Иов 38: 7.

ла". Вони знаходяться в присутності Царя царів — „силою потужні, сповнителі слова Його, покірні голосові Його“. ³⁾ Число небесних вістників, що бачив пророк Даниїл, було: „тисячі - тисяч і силенна безліч“. ⁴⁾ Ті вістники Божі „вви-халлись сюди і туди, наче блискавиця мигає“. (Езек. 1: 14), осліпительні у своїй славі і бистрі в своєму леті. Ангел зійшов з неба, і прийшов до гробу Христового, а був же вид його як блискавиця, в одежі білій як сніг. Од страху ж його затрусилась ті, що стерегли його, і стали наче мертві. ⁵⁾ Коли Сенахирим, гордий Асирієць, говорив богохульство на Бога і зневажав Його, грозячи Ізраїлеви знищенням, „прийшов ангел Господень та й положив трупом ув Ассирійському таборі сто вісімдесят і п'ять тисяч“. „Він згубив всіх хоробрих і головного начальника, і начальників в війську царя Ассирійського. І вернувся він засоромлений в свій край“. ⁶⁾

Ангели з порученнями милости приходять до дітей Божих; до Авраама з обітованням благословення; до Содоми, щоби спасти праведного Лота від огняної судьби города; до ап. Павла і товаришів в бурливу ніч на морі; до пророка Ілії, коли він вмерав з голоду в пустині; до Корнилія, щоби приготувити його душу до прийняття Євангелія; до апостола Петра, щоби післати його з вістю спасення до поганського чужинця, — таким способом святі ангели по всі віки служили Божому народові.

Кождому послідувателю Христовому даний був ангел хранитель. Ті небесні хранителі обороняють праведних від сили зла. З тим годиться сам сатана, коли він говорить: „Чи то ж Йов дармо такий богобоязливий? Чи не ти ж сам обгородив навкруги його й дом його й усе майно його?“ (Йов 1: 9). Про знарядде, котрим Господь огорожає Свій народ, псалмист указує слідуячими словами: „Ангел Господень чатує кругом боящихся його; і визволяє їх“. (Пс. 34: 7). Спаситель, говорячи про тих, котрі вірують в Него, сказав: „Гледіть, щоб не погорджувати одним із малих сих: глаголю бо

³⁾ Пс. 103: 19-21; Одкр. 5: 11. ⁴⁾ Дан. 7: 10; Жид. 12: 22.

⁵⁾ Мат. 28: 3, 4.

⁶⁾ 2 Цар. 19: 35; 2 Пар. 32: 21.

вам: Що ангели їх на небі по всяк час бачать лице Отця мого небесного“. ⁷⁾ Ангели призначені на те, щоби служити дітям Божим, завжди мають доступ до Него.

Тим способом народ Божий, піддаючийся хитрої власті, ніколи не дрімлючої злости князя тьми і ведучий борбу зі всіма властями беззаконня, може бути безпечним, бо небесні ангели його безнастанно охороняють. Коли Бог дає своїм дітям обігованне милости і охорони, то се робить тому, що вони будуть стрічатися з могутною силою зла — безчисленним знаряддем, котрі в рішучі і неутомимі і до котрих ми не можемо відноситися з незнанням або байдужністю в виду їх сили і ворогування.

Злі духи з початку сотворені безгрішними, по природі рівнялись в силі і славі святим істотам, котрі тепер служать Божими вістниками. Але після свого упадку в наслідок гріха, вони злучились між собою, щоби обезславити Бога і довести чоловіка до гибелі. Зв'язані з сатаною в його повстанню і прогнані з ним з неба, вони по всі наступаючі століття ділали разом з ним в борбі проти Божеського авторитету. В св. Писанню говориться про їх начальників, і воно показує на їх духовні здібности, їх хитрість і підступні замисли проти світа і добробуту людей.

В Старому Завіті мимоходом згадується про буття і діяльність злих духів, але в вищій степені задивляючим способом проявляли свою власть у той час, коли Христос жив на землі. Христос прийшов, щоби звершити плян, уложений для відкуплення людства, а сатана постановив боронити своїх прав панування над світом. Йому вдалось запровадити поганство у всіх частях землі з виїмкою Палестини. До тої одної країни, котра не зовсім піддалася власті снокусителя, прийшов Христос із світлом небесним. Тут дві противні сили боролись за верховну власть. Ісус простер свої руки любови, запрошуючи всіх, желающих достигнути в Ньому прощення і покою. Духи темряви переконались, що їм бра-

⁷⁾Мат. 18: 10.

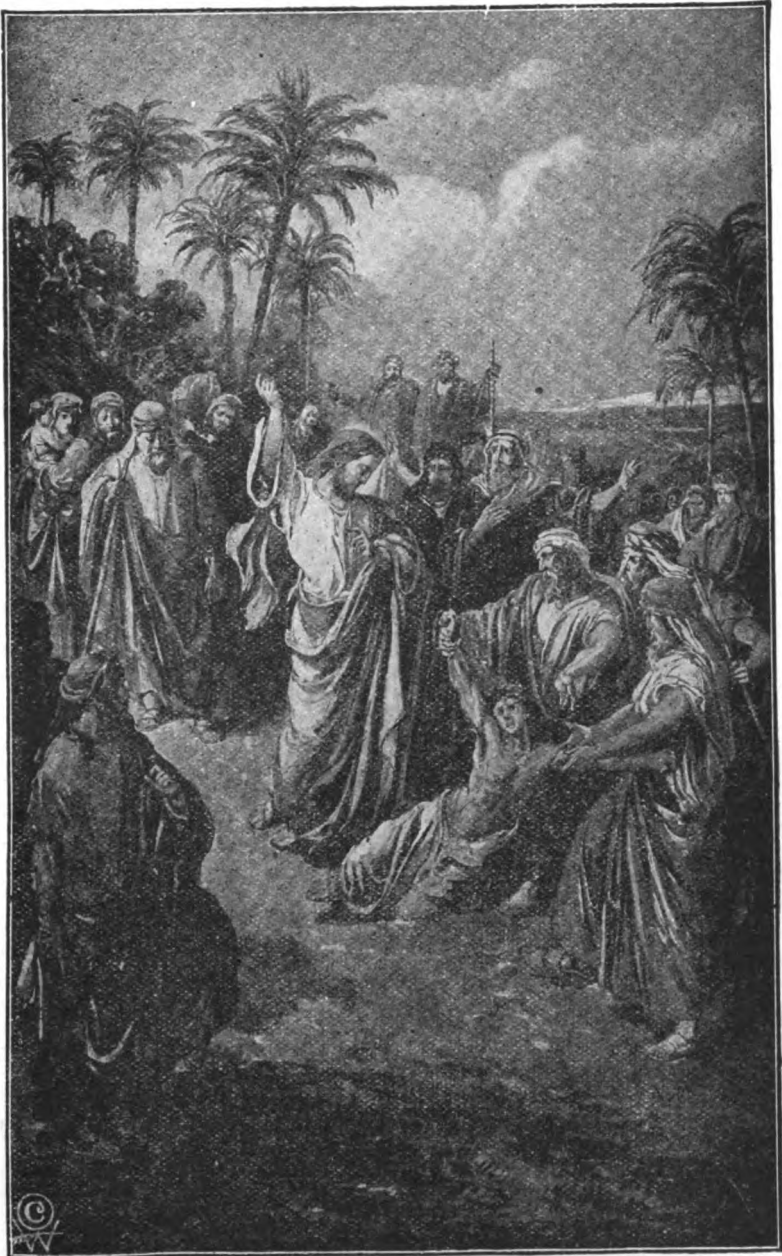
кує неограниченої влади і поняли, що панованне їх скінчиться, если діло Христове увінчається успіхом. Сатана кидався зі злості як той лев на ланцуху і в безличний спосіб заявляв свої права так над тілами, як і над душами людей.

Факт, що люде бували біснуваті, показується в Новому Завіті. Мучені тим способом люде терпіли не тільки від болізни по природній причині. Христос добре знав з ким має до діла і признав, що се в робота злих духів.

Поразительний примір їх чисельности, сили і злоби, як і сили і милости Христа представляється нам в Біблійному оповіданню про сціленне біснуватих в землі Гаддаринській. Ті нещасні вар'яти, котрих ніяк не можна було повдержати, скреготали зубами, сичали, пінилися, бісились і наповняли воздух своїми криками, калічилися, і були небезпечними для тих, що до них зближались. Їх покроварлені і покалічені тіла, їх помішаний вид подобалися князеві темряви. Оден із злих духів, завладівши тими нещасними, заявив: „Мое імя Легион, бо нас багато“. (Марка 5: 9). В римському війську легион складався із трьох до пяти тисяч людей. Сатанські полчища також поділені на части, і в оддільній части, до котрої належали ті чорти, було не меньше легиона.

По приказу Ісуса злі духи оставляли свої жертви, і ті спокійно сідали у ногах Спасителя, смирні, спокійні, лагідні і розумні. Чортам дозволено було ввійти до свиней і кинутися в море. Для жителів Гаддаринських їх страта перевисшала благословення, котрі принесе їм Ісус, і Божеський Ісцілитель, на їх просьбу, мав віддалитися із їх околиці. Такого успіха іменно сатана хотів досягнути. Обвиняючи Ісуса за їх страту, він збудив самолюбний страх в народі і перешкодив їм прислухуватися Його словам. Сатана безнастанно обвинувачує христ'ян, що вони є причиною страт, нещастя і терпіння, замість того, щоби зложити вину на того, на кого треба, а іменно на самого себе і свого знаряддя.

Але намірення Ісуса не були перешкоджені. Він позво-

Христос сцілює бісцюзного

„Із гоніччя Ісуса, всі духи поки-
дали свої жертви“.

лив злим духам знищити череду свиней, щоб докорити тих жидів, котрі держали ті нечисті звірята задля своєї вигоди. Наколи б Христос не повдержав тих демонів, то вони покидали б у море не тільки свиней, але і їх властителів wraz з пастухами. А що так не сталося, то свинопаси і їх властители можуть завдячити тільки Його милостивій власти, що сохранила їх. Ця подія сталась тому, щоби ученики могли бачити жорстоку силу сатани так над людьми, як і над звірями. Христос хотів, щоб Його ученики пізнали ворога, з котрим мали вступити у боротьбу, і щоб Його хитрість не могла обманути їх і побідити. Він також хотів, щоб народ тих сторін бачив Його владу, що Він є в силі розірвати діявольські окови і освободити Його полоників. І хоча Ісус Сам віддалився, освободжені тим способом все таки позістали, щоби проповідувати о милості свого Благотворителя.

Другі приміри подібного рода записані є в св. Писанню. Діявол жорстоко мучив дочку жінки, Сирофиникянки, і він був прогнаний через слово Ісуса. (Марка 7: 26-30). „Віснுவатого, сліпого і німого“ (Мат. 12: 22), молодця, котрий часто „кидався в огонь і в воду, щоби погубити його“ (Марка 9: 17-27), помішаного, мученого духом, нарушавшого субітний спокій в синагодзі Капернаумській — всіх сцілив милосердний Спаситель. Майже у всіх случаях Ісус говорив зі злим духом, як з розумною істотою, приказував йому оставити свою жертву і більше не мучити її. Коли в школі в Капернаумській побачили Його могучу силу, то „обняв страх усіх, і говорили одні до одного, кажучи: Що се за слово, що власто і силою повеліває нечистим духам, і виходять?“ *)

Віснваті звичайно представляються як сильно страдаючі, але бувають і винятки до того правила. Щоби мати надприродну силу, декотрі з охотою піддавалися сатанському впливови. Вони, розуміється, не мають ніякої борби зі злими духами. До тих належать такі, котрі мали духа віщуван-

*) Лука 4: 34-36.

ня — Симеон Магій, Єлима чарівник, і служача, котра пішла вслід за ап. Павлом і Силою.

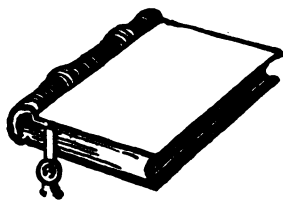
Нікому не угрожає така небезпека від злих духів як тим, котрі заперечують буття і діяльність діавола і злих ангелів в супереч свідкуванню св. Писання. Доки нам не звісна їх хитрість, вони мають всюди велику перевагу у всьому; многі звертають увагу на їх підшепти, але при тім думають, що вони ідуть за покликом власного розуму. По тій причині сатана, видячи, що ми приближаємось до часу, коли він буде діювати з найбільшою силою, щоби ошукувати і нищити — повсюду поширює мніє, що його зовсім не має. Його хитрість полігає на тім, що він укриває себе і свій спосіб ділання.

Великий ошуканець нічого так не боїться, як того, щоби ми не пізнались на його ошуканстві. Щоби ліпше укрити свій власний характер і свої наміри, то він представляється так, будьто би він не збуджав ніяких сильніших чувств, як тільки насмішки і погорду. Йому це подобається, що його представляють як смішне і обридливе сотворіння, обезображене, наполовину — звір, наполовину — чоловік. Він тішиться, коли споминається його імя, чи то в жартах, чи в насмішках через тих, котрі себе вважають за розумних і свідомих.

Він так добре може замаскуватися, що нераз запитавш себе: „Чи дійсне є таке сотворіння?“ Доказом його успіха є те, що теорії, котрі осуджаються яснійшим свідкуваннем св. Писання, всюди так прийняті в релігійному світі. І так сатана лєкше може запанувати над тими, котрі не признають його впливу. Слово Боже дає нам стільки примірів тої злої діяльності, відкриваючи нашим очам його тайні сили, на-поминаючи нам таким способом бути осторожними перед його нападами.

Сила і злоба сатани і його полчищ по справедливости могли би безпокоїти нас, наколи б ми не могли знайти убіжища і освободження, завдяки далеко більшої силі нашого

Спасителя. Ми обережно зачиняєм наші двері і замикаєм на ключ, щоби охоронити себе від злих людей. Але як мало ми думаєм про злих ангелів, котрі безнастанно стараються знайти доступ до нас і від нападів котрих ми не можемо боронити себе власними силами. Єсл ми на се дозволяємо, то вони можуть розвіяти наші думки, мучити і впровадити в нелад наші тіла, знищити наше майно і наше життя. Їх найбільшим уподобанням є тішитися з чийогось нещастя і знищення. Страшний стан є тих, котрі спротивляються Божеським приписам і піддаються спокусам сатани, так, що Бог нарешті передає їх власти злих духів. Послідувателі же Христові завжди є безпечні під Божою опікою. Ангели, котрі відзначаються своєю силою, післані є з неба, щоби боронити їх, і тоді злий ворог не може дістатися до них, бо Бог стереже їх.

Г О Л О В А — XXXII.

ДІЯВОЛСЬКІ СІТИ.

Велика боротьба між Христом і сатаною, продовжуючися майже шість тисяч літ, скоро скінчиться, і беззаконник з подвійною силою старається, щоби побідити Христа у Його ділі задля людей і заманити много душ у свої сіти. Ціль, до котрої він стремить, — держати народ в темряві і непокаянню, доки посередництво Христа не скінчиться і не буде більше дійсної жертви за гріх.

Коли в церкві і у світі панув байдужність і не ма ніяких старань, щоби противділати Його власти, то сатана зі всім спокійний, бо йому не грозить ніяка небезпека стратити тих, котрих він поневолює після своєї волі. Але звертається увагу на вічні предмети, і душі питаються: „Що мені робити, щоби спастися?“ він дає себе почувти і старається своєю властю противділати власти Христовій і перешкаджає впливові Святого Духа.

Св. Писання заявляє, що при звісному случаю, коли сини Божі явились перед Богом, між ними був і сатана (Йов 1: 6), не для того, щоби поклонитися вічному Цареві, але щоби сповнити свої злоні наміри проти праведних. В тій цілі він там є, коли люде збираються, щоби віддати поклон Богу. Хоч і невидимо, він все таки усильно старається запанувати над душами всіх поклоняючихся Богу. Подібно здібному полко-

водцеві, він завчасу придумує свої пляни. Коли він бачи що вістники Божі розсліджують св. Писання, він запримичує всьо, що має бути обяснено людям. Тоді він уживає усьої своєї хитрости і обмани і так старається устроїти всьо, щоб вість не дійшла іменню до тих, котрих він хоче обманути, що до тої точки. У того, котрому конче потрібна пересторога, нараз являється яке-нибудь спішне діло, що йому треба там бути, або тим або другим способом перешкоджений є, щоб для него як „пахощі життя на життє“.

Дальше бачить сатана, як слуги Божі угнітані внаслідок духовної темряви, котра покриває народ; він чує їх сердешні молитви о Божеські милости і силі, щоби перемогти рівнедушність, недбалість і тоді він з повною ревністю уживає своєю штуки. Він спокушує людей, щоби віддавалися надмірній їді або яким другим роскошам і щоб тим способом приглуляти їх чувства, так, щоби вони не мали ніякої охоти почувти тих поучаючих слів, котрі б для них так дуже придалися.

Злому ворогові добре звісно, що всі, внаслідок його спокушування, занедбують молитви і читання св. Писання, не видержать його нападів. Тому він уживає всяких хитрощів, щоби займати їх ум. З давних часів були такі люде, котрі все старались бути побожними, але замість того, щоби успівати в пізнанню правди, релігія їх не є нічим иншим, як тільки вишукуванням помилок в характері або в заблудженях в віроісповіданню тих, з котрими вони не годяться. Вони тим способом є головні помічники сатани. Винувателів наших братів не мало є, і вони завсігди заняті, коли Бог дійствує і Його поклонники оказують Йому правдиве почитання. Вони представляють в фальшивому світлі слова і дієвства тих, котрі люблять правду. На найбільше серіозних, ревних і самоодречених слуг Христових вони показують як на обманутих або обманців. Вони займаються тим, що ложно пред-

ставляють побудження до всякого правдиво благородного поступку, повсюду розносять клевети і в душах недосвідчених збуджують підозрінне. Всякими способами, які тільки можна уявити собі, вони стараються представити чисте і справедливе, як зіпсуте і фальшиве.

Але ніхто не повинен ошукувати себе у відношенню до них. Легко переконатися в тім, чиї діти вони, за чий приміром вони ідуть і чию роботу роблять. „Пізнаєте їх по овошам їх“. ¹⁾ В своїх нападах вони подібні сатані, і довитому брехуніві, винувателеві „братів наших“. ²⁾

Великий зводителъ має на поготові много знаряддя, через котрих він представляє всякого рода заблудження для спокушування душ — срсен, котрі були б по вкусу кождому, котрого він хоче погубити. Його наміром є прилучити до церкви нещирі і невідроджені елементи, котрі будуть заохочувати до сумнівів і зневіри, і загороджувати дорогу перешкодами для всіх, котрі хотіли би бачити успіх в Божому ділі і разом з ним поступати вперед. Многі знов, котрі не мають дійсної віри в Бога або Його Слово, годяться зі звісними правилами правди і вважають себе за християн, і тим способом запроваджують свої заблудження, як Біблійні навчання.

Одним із найбільших спокушень сатани є твердження — що всьо одно, щоби люде собі там не вірили. Він знає, що правда, если вона приймається з любовю, просвічає душу приймаючого її, тому він безнастанно старається замінити її ложними теоріями, байками і другим евангелієм. З самого почачу слуги Божі боролись з фальшивими учителями, не лиш як зіпсутими людьми, але як і з поширителями заблудження, котрі провадять душі на загибель. Пророк Ілія, пророк Еремія, апостол Павло безстрашно і рішучо супротивлялись тим, котрі старались відвернути людей від Слова Божого. Ті святі поборники правди не признавали своідних думок, котрі вважали правильну Біблійну віру за неважну.

¹⁾Мат. 7: 16.

²⁾Одкр. 12: 10.

Пусті і фантастичні толкування св. Писання і многі суперечні теорії відносно Біблійного навчання, котрі знаходяться в Христінському світі, — робота великого ворога — до того заколючують душі, що вони не є в стані розпізнати правди. І незгоди і розради в християнських церквах головним способом повстають із перекручування св. Письма, сього пануючого звичаю, щоби піддержувати яку-нибуть улюблену теорію. Замість того, щоби старанно і з покірним серцем розслідувати Слово Боже, многі жаляють знайти в ньому тільки що нибудь дивного і оригінального.

Щоби піддержувати фальшиву науку або небіблійні звичаї, вони вибирають оддільні тексти із св. Писання і наводять, на примір, половину одного стишка для потвердження своїх доказів, підчас коли позістала часть показала би, що значінне зівсім суперечне. З хитрістю змія вони ховаються за беззвязними вираженнями, так перетолкованими, що вони відповідають їх тілесним похотям. І так многі навмисне перекручують Слово Боже. Другі знов, маючи живу уяву, кидаються на прообрази і символи св. Писання і толкують їх, як подобається їх фантазії, мало звертаючи уваги на свідкування Слова Божого, як на власного толковтеля, і при тім ще додають свої власні видумки замість Біблійного навчання.

Завсігди, коли св. Писання розсліджується без духа покори, жаждушого пізнання, правдивий зміс найпростійших і найяснійших, як і труднійших місць в ньому перекручується. Папські проповідники вибирають такі части св. Писання, котрі найліпше підходять в їх цілях, толкують їх, як їм угодно, і опісля передають їх народові, підчас коли вони віднимають в нього нагоду студіювати Біблію, щоби самі могли поняти її святі правди. Цілу Біблію повинні були дати народові в тому виді, в якому вона читається. Лучше було б для людей зовсім не мати Біблійної науки, чим діставати навчання св. Письма в такому грубому і перекрученому толкованню.

Біблія призначена була на те, щоби служити провідником для всіх, що хочуть познакомитися з волею свого Творця. Бог дав чоловікові вірне пророче Слово; ангели і навіть Сам Христос прийшли, щоби звістити Даниїлові і Йоанові те, що повинно статися незабаром. Річи, так важні для нашого спасення, ніколи не були зодягнені в тайну. Вони не були представлені таким способом, щоби заколючувати або вводити в заблудження щирого розсліджувача. Господь сказав через пророка Аввакума: „Спиши видиво, а напиши його виразно на таблиці, щоби, хто буде читати, прочитав легко“. ³⁾ Слово Боже ясне для всіх, хто читає його з сердешною молитвою. Всяка дійсно щира душа приходить до світа правди. „Світло сиплеться на праведника“. ⁴⁾ І ніяка церква не може преуспівати в святості, если її члени не будуть шукати правди, як закопаного скарбу.

Оклик: „Вільнодумство!“ люде засліплюються у відношенню до хитрости свого противника, підчас коли він за цілий час безнастанно старається досягнути свого намірєння. Коли йому вдається витиснути Біблію людським фальшивим роздумованнем, закон Божий відкидається, і церкви попадають в рабство гріха в той час як вони заявляють свої права на те, що вони свободні.

Для многих наукові досліджування зділались проклятем. Бог освітив світ потоком світла через відкрите науки і штуки, але навіть найсильніші розуми, если вони при своїх досліджуваннях не руководяться Духом Божим, заблуджаються в своїх усилованнях найти звязь між наукою і одкриттем Божим.

Людська наука так в матеріальному як і в духовному світі не повна і не звершена, тому наукові погляди многих не годяться з обясненнями св. Писання. Другі приймають лиш теорії і спекуляції за наукові факти, і думають, що Слово Боже повинно бути випробуване фальшиво званим знан-

³⁾Аввак. 1: 2.

⁴⁾Псал. 97: 11.

нем. (1 Тим. 4: 20). Творець і Його діла перевищають їх поняття, і так як вони не можуть пояснити їх природним способом, то вони задивляються на Біблійну історію, як на ненадійне жерело. Ті, що сумніваються в Старий і Новий Завіт, часто ідуть ще далше і заперечують існування Бога, приписуючи природі безконечну владу. Оставляючи свій якор, вони лишаются сами і розбиваються о скалу зневіри.

Тим способом многи попадають в блуд, тратять віру і спокуються діаволом. Люде хочуть бути мудрійшими свого Творця: людська мудрість силується поняти і пояснити тайни, котрі не можуть бути вияснені по всю вічність. Наколи б тільки люде хотіли розсліджувати і поняти те, що Бог пояснив про Себе і про Свої наміри, то вони дістали би таке поняття про славу, величчє і силу Господа, що вони пізнали би своє власне ніщо і задоволились би тим, що одкрито є для них і їх дітей.

Штука в ошукуванні сатани заключається у тим, що він змушує людей шукати того, чого Бог не об'явив, і сумніватися відносно тих річей, про які Він не хоче, щоб ми мали поняття. Таке сталося, коли люцифер утратив своє місце на небі. Він був невдоволений тим, що його не припускано до всіх тайн Божих, і він не пошанував того, що йому було об'явлено відносно його власного діла на його високому становищі. І те саме невдоволення він вzbудив в серцях підвладних йому, і він спричинив їх упадок. Тепер він старається впоїти того самого духа людам і спокусити їх також до того, щоб вони відкинули заповіді Божі.

Не хочачи прийняти ясних і чистих правд Біблії, стараються найти приемні для їх вуха байки, котрі усипляли би їх совість. І чим менше духа самоодречення в представлених правдах, тим з більшою охотою приймаються. Ті люде понижають сили розуму, щоб служити їх тілесним хотінням. Будучи занадто розумними, як їм здається, щоб студіювати св. Писання з сокрушенням серцем, з щирою молитвою, щоб

Бог провадив їх, — вони не мають ніякої охорони проти ошуканства. Сатана готов зробити для них все, що тільки захочуть, але у тім правди не ма, тільки ошуканство. В той спосіб папство завладіло душами людей, протестанти ступають по тій самій дорозі, відкидаючи правду, бо вона несе з собою хрест. Всі ті, котрі відкидають Слово Боже, займаючись науками світа сього і шукаючи вигоди, щоби не відрізнятися від світа, вони замість релігійної правди приймають гідну осудження ересь. Всяку форму заблудження, яку тільки можна собі уявити, приймають ті, котрі відкидають правду. Дивлячись зі страхом на одно заблудження, з охотою приймає друге. Ап Павло говорить про одну класу людей, котрі „любви правди не прийняли, щоб спастися їм“ і виражається про них: „І за се пішло їм Бог орудування підступу, щоб вони вірували брехні, щоб прийняли суд усі, хто не вірував правді, а кохавсь у неправді“. ⁴⁾ Маючи перед собою таке остереження, ми повинні бути на сторожі у відношенню до того, яке навчання ми приймаєм.

Одно із найбільше успішного знаряддя великого зводителя — фальшива наука і фальшиві чудеса спиритизму. З'одягшись в одягу ангела світла, він закидає свої сіти там, де найменше сподіваються того. Наколи б люде з щирою молитвою студіювали книгу Божу, щоби поняти її науку, вони позіставали би в темряві, щоби одержати фальшиву науку. Але відкидаючи правду, вони стаються жертвою обмана.

Другий небезпечний блуд є навчання, котре заперечує Божество Христа і твердить, що Він не мав ніякого буття до приходу на сей світ. Ця наука охотно приймається великим množеством тих, котрі заявляють, що вони вірують в Біблію; однак воно противиться яснійшим реченням Спасителя, що торкається Його відношення до Отця, як і Його Божеського характеру і Його буття до Свого явлення на землю. Ніхто не може придержуватися тої науки без того, щоби не перекручувти св. Писання не даючимся оправдати тим способом.

⁴⁾2 Сол. 2: 10-12.

Воно не тільки понижає представлення чоловіка про діло спасення, але і підкошує і його віру в Біблію, як одкриття Божого. Бо коли люде стараються опрокинути богодуховенність св. Писання, заперечують Божество Христа, то даремні будуть старання доказати їм туку точку, так як ніякий доказ, як би він собі там логічний не був, не переконає їх. „Душевний чоловік не приймає, що єсть Духа Божого; дурощі бо воно йому, і не може зрозуміти, бо се духовно треба розбирати“. *) Ніхто із віруючих у те заблудженне не може мати правдивого поняття ні про характер, ні про місію Христа, ані про великий плян Божий відкуплення людей.

Єще друге делікатно обдумане і шкідливе заблудженне — бистро поширяючися віра, заперечаюча буття сатани, як личної істоти і доказуюча, що імя його уживається в св. Писанню тільки для того, щоби представити злі думки і хотіння людей.

Загально нині по церквах проповідують науку, що другий прихід Господа заключається в тім, що Він приходить до кожного чоловіка, коли той вмерав. Сю науку видумано на те, щоби відвернути душі людей від Його личного приходу на хмарах небесних. Уже много літ сатана говорить: „Ось, Він у коморах“, *) і много душ погинули внаслідок того, що вони прийняли те заблудженне.

Кромі того мудрість світа сего учить, що молитва не має ніякого важного значіння. Люде науки твердять, що на молитву не може бути ніякої дійсної відповіді, що се було б нарушенням законів природи — чудом, і що чудеса не звершаються. Вселенна, говорять вони, управляється твердо установленними законами і Бог сам нічого не робить, що спротивлялось би тим законам. Тим способом вони представляють Бога звязаним Своїми власними законами, як будто би робота Божеських законів виключає Божеську свободу. Такі навчання ідуть всупереч св. Писанню. Чи не творив Христос і Його апостоли чудес? Той Сам милосердний Спаси-

*)1 Кор. 2: 14.

*)Мат. 24: 23-26.

тель і нині ще живий і також готовий вислухати молитви віруючих, як Він се робив, коли видимо ходив серед людей. Природне іде рука в руку з надприродним. Се є часть Божеського пляну — у відповідь на молитву дати те, чого він не дістав би від Бога, если б у той спосіб не просив Його о те. Безчисленні є ложні навчання і фантастичні представлення, котрі поширені в християнських церквах. Неможливо є вичислити всіх злих наслідків, наколи б усунути тільки одного Божого дорогосказу, установленого в Його Слові. Немногі, що осміляться зробити се, ограничаться відкиненням одиною правди. Більшість продовжає усувати одно правило за другим, доки вони дійсно не зістануться безвірками.

Заблудження взагалі прийняті в богословію, многих провадять до скептицизму, котрі инакше повірили би в Біблію. Їм не можна прийняти науки, котра противиться їх поняттям о праведності, милосердію і людськості і так як вона представлена є як Біблійна наука, то вони не хочуть признавати її за Слово Боже.

Ось ціль, котру сатана хоче досягнути. Він нічого так не хотів би, як знівечити уповання на Бога і Його Слово. Сатана стоїть на чолі великих полчищ скептиків, і він докладає всі свої сили, щоби притягнути як найбільше душ на свою сторону. Скептицизм увійшов в моду. Многочисельні класи людей дивляться на Слово Боже з підозрінням, як на їх винителя, а іменно тому, що воно докоряє і осуджує гріх. Ті, котрі не годяться з його приписами, стараються опрокинути його авторитет. Вони читають Біблію або прислухуються її науці в церкві тільки для того, щоби знайти в св. Писанню або проповіді щось такого, щоби можна закинути і не годитися з тим. Богато є таких, що стаються невірними, бо не хочуть оправдувати або занедбують свої обовязки. А є знов і такі, що придержуються скептичних правил ізза гордості або ліниства. Є і такі, котрі люблять безжурне житте, і вони не хочуть посвятити себе, щоби зділати

щось доброго на світі, але, щоби зробити собі славу, і щоби люде уважали їх за мудрих, вони беруться до критикування Біблії. Розум непросвічений Божеською мудрістю, не може всього понятити, і се дає людям повід до критики і насмішок. Многі, здається, думають, що, стоячи, по стороні зневіри і сумніву, вони є взірцем добродітели. Але такі люде під видом щирости в самій річі є зарозумілі і горді. Є такі люде, котрі любуються в тім, що винаходять в св. Писанню що-ни-будь такого, що буцім то не годиться з розумом, і тим стараються впровадити в блуд другого. Інші знов критикують і аргументують, находячись на несправедливій стороні, лиш тому, що люблять диспутувати. Вони не замічають того, що сами тим способом попадають в сіти ловця. Отверто висказуючи свої думки, вони думають, що мають правду. Тим способом вони лучаться з безбожниками і зачинають перед собою ворота небесні.

Бог в Свойому Слові дав досить доказів Свогого Божеського характеру. Великі правди, що торкається нашого відкуплення, представляються дуже ясно. При помочи Духа Святого, котрий по обітуванню дається всім тим, що Його з чистим серцем шукають, — кождий може понятити сам для себе ті правди. Бог дав людям тверду основу, на котрій вони можуть утвердити свою віру.

Але обмежений розум чоловіка не є в стані порозуміти плянів і цілей вічного Бога. Ми ніколи не можемо узнати стільки, скільки знає Бог. Ми не маємо права зарозумілою рукою підняти завісу, котра скриває від нас Його величність. Апостол Павло покликає: „Як невідомі присуди Його і недосліджені дороги Його!“ ¹⁾ Ми не є в стані понятити Його способу ділання з нами і побуджуючі причини, через котрі Він ділає, настільки, наскільки ми пізнали Його неограничену любов і милосерде в звязі з Його безконечною сглюю. Наш Отець з мудрістю і праведністю управляє всім, і ми не повинні бути невдоволені або недовірчиви, і в най-

¹⁾Рим. 11: 33.

більшій пошані повинні піддаватися Його волі. Він відкриє нам Свої пляни в такій мірі, на скільки се послужить для нашого добра, а що поза тим, то ми повинні здаватися на Його всемогучу руку і на серце, повне любови.

Підчас коли Бог дав достаточну основу для віри, Він ніколи не усуває всякої причини для невіри. Ті, що шукають опори для свого сумніву, можуть найти її. А ті, що не хочуть приймати Слова Божого і поступати після него, заки будуть усунені всякі закиди і ніякого поводу не буде більше для сумніву — ніколи не прийдуть до світла.

Недовіра до Бога є природним пороком невідродженого серця, котре живе у ворогуванню з Богом. Віра впокоєсь Святим Духом, і вона буде побільшатися тільки в тій мірі, як ми піддержуєм її. Ніхто не може без рішучих умовань зміцнитися у вірі. Невіра збільшається після того, як вона заохочується, і коли люде, замість того, щоби навести докази, котрі Бог дав для потвердження їх віри, дозволяють собі всьо піддавати критиці і сумнівови, котрі все більше і більше оправдуються.

Але ті, що сумніваються в обітованнях Божих, і недовіряють увіренням Його милости, безславлять Його через те, і їх вплив, замість того, щоби притягнути других до Христа, вони відвертають їх від Него. Вони як ті безплідні дерева, далеко роспротраняючи своє тинисте галузе, віднимаючи соняшне світло від других рослин, через що мусять вянути і усихати під їх смертельною тіню. Життє таких буде безнастанним свідкуванням проти них. Вони сіють насінне сумніву і невіри, котре принесе обільну жатву.

Для тих, котрі хочуть освободитися від сумніву, є тільки одна дорога: замість того, щоби піддавати сумнівови і критиці всьо, чого вони не розуміють, звернути увагу на світло, котре вже світить для них, і вони дістануть більше світла. Вони повинні сповняти всі обовязки, які до них належать, і

за котрі вони знають, тоді вони піймуть всьо і сповнять те, в чому тепер сумніваються.

Сатана знає добре ошукувати. Він потрапить підложити неправду за правду і ошукає тих, що хочуть бути ошукані. Але тих, що шукають акуратної правди, він ніколи не зведе. Христос — правда, і світло правдиве, що просвічує кожного чоловіка, що приходить на світ. Дух правди є післанний, що би вводити людей во всю правду. І, відкликуючись на Свій авторитет, Син Божий обявляє: „Шукайте, то і знайдете“.^{*)} Коли хто хоче волю Його чинити, знати ме про науку, чи від Бога вона. (Йоан. 7: 17).

Послідувателі Христові мало знають за ті всі інтриги, які сатана і його чортівські сили готувлять для них. Але Той, Котрий засів на небесах, переможе всі ті замисли на сповнення Своїх глибоких намірів. Бог допускає, що би народ Його піддавався огняній пробі спокушування не тому, щоб Йому приємно було дивитись на їх терпіння, але тому, що ті проби мають велике значіння в їх остаточній побіді. Згідно з Його власною славою, Він не може охоронити їх від спокушування, бо ті терпіння їх служать іменно тому, що би приготувити їх до успішної борби зі злим ворогом.

Але злі люде і діяволи не є в стані перешкаджати ділу Божому аби виключити присутність Божу з посеред Його народу, коли вони зо смиренням і сокрушенням серцем сповідаються зі своїх гріхів і позбуваються їх з твердою вірою, уповаючи на обітування Божі. Всякому спокушуванню, всякому противлячомуся впливові явному або тайному, можна противостати з успіхом. „Ні військом, ні силою вашою, тільки моїм духом, говорять Господь сил небесних“.^{*)}

„Бо очі Господні на праведних, і уші Його на молення їх... І хто ж такий, що заподіяв би вам лихо, коли будете наслідниками доброго?“ (1Петра 3: 12, 13). Коли Валаам, заманений обіцянкою дорогої нагороди, ужив проти Ізраїля чародійства і через те, що він приніс жертву Господеві, ста-

^{*)}Мат. 7: 7.

^{*)}Зах 4: 6.

рався проклясти народ — Дух Божий не допустив його до того і Валаам був примушений покликнути: „Як я, царю, зважусь того клясти — проклинати, кого Бог сподобив ласки, Господь благодати? Коли б мені так праведно, як і їм вмирати, я не знаю, чого в світі кращого й бажати“. Після того, як знову принесено жертви, безбожний пророк об'явив: „Звелів він благословити, я благословив, не сумнівся, щоб Яков по Божій волі нічим в світі не журився. Господь, Бог його, по віки з ним пробуває, голубить, і труба його царська голосно рокоче, трубить“. „На Ягова в нас не буде ворожби, чи то проклону; про Ізраїля всі люде скажуть: Бог його воздвигнув“. *) І все таки по третій раз були воздвигнуті жертівники і Валаам знов старався висказати прокляття. Однак неохотними устами пророка Дух Божий об'явив добро їх вибраних і осудив безумство і злість їх ворогів: „Благо, хто тобі радіє та благословляє; проклят, хто тебе не любить, проклинає!“ **)

У той час народ Ізраїльський був вірний Богу; до тих пор, доки вони оставались послухними його законів, ніяка власть на землі, ні пекла не могла перемагти їх. Але сатані все таки вдалось нарешті навести на Божий народ те прокляття, котре Валаам не посмів висказати, так як він звів їх до гріха. Нарушаючи заповіді Божі, вони відділились від Него і були зіставлені самим собі, щоби почувувати силу душегубця.

Сатана добре знає, що найслабша душа, пробуваюча в Христі, може успішно вести борбу з полчищами темряви, може супротивлятися йому і навіть перемагти його самого, если б він посмів явитися лично. Тому то він старається ниманити воїнів Христових із їх крипостий, у той час, як він зі своїми боевими силами знаходиться в укритті, готовий вигубити всіх, котрі би осмілилися вступити на його поле. Тільки смиренно здаючись на Бога і повинуючись його законам, ми можемо бути безпечні. Ніхто не може знаходитись в небезпечі

*) 4 кн. Мойс. 23: 8, 10, 20, 21, 23.

**) 4 кн. Мойс. 24: 9.

ні на оден день, ні на одну годину, если він маловажить молитву. А іменно ми повинні просити Господа, щоб нам дав мудрість поняти Його Слово. В ньому є обявлені хитрі замисли зводителя і средства, котрими успішно можна побороги його. Сатана відзначається здібностю в наведеннях Біблійних текстів, із своїм власним толкованнем, котрим надіється поконати нас. Ми знов повинні вивчити добре Біблію із смиренным серцем, ніколи не випускаючи із виду свою залежність від Бога. В той час, як ми постійно повинні вистерігатися злих замислів сатани, будем безперестанно молитися: „Не введи нас в іскушення“.

Г О Л О В А — XXXIII .

ПЕРША ВЕЛИКА СПОКУСА.

Від найдавніших історичних часів людства сатана стався спокушати наш людський рід. Той, котрий спричинив ворохобню на небі, хотів довести жителів землі до того, щоби вони злучились з ним в боротьбі проти влади Божої. Адам і Ева, слухаючи закону Божого, тішились повним щастем, і той факт постійно свідкував проти того заявлення, котре сатана висказав на небі, а іменню, що закон Божий доводить до рабства і находиться в суперечности до добробуту Його створіння. Далі, зависть сатани була побуджена, коли він бачив прекрасну домівку для безгрішної пари. Він постановив спричинити їх упадок, щоб завладіти землею і воздвигнути тут своє царство, наперекір Всевишньому, після того як він розлучить їх з Богом і забере під свою владу.

Єсли б він показав свій дійсний характер, то його сейчас відкинули би, так як Адам і Ева остережені були перед тим небезпечним ворогом, але він усе робив в тайні і укривав свій намір, щоб тим лучше осягнути свою ціль. Послугуючись, як знаряддем, змією, бувшої тоді створіннем чаруючим із виду, він звернувся до Еви зі словами: „Чи справді Бог сказав: Не мусите їсти ні з якого дерева райського?“¹⁾ Наколи б Ева відказалась мати діло з покусником, вона не виставила би себе на небезпеку, але, осмілившись ввійти в зносини з ним, вона упала жертвою його хитрих замислів. Та-

¹⁾1 кн. Мойс. 3: 1.

ким способом многі спокушуються еще і тепер. Вони сумніваються в приписи Божі і замість того, щоби повинуватися тим приписам, вони приймають людські теорії, котрі прикривають дияволські пляни.

„І каже жінка змівви: З усякого дерева райського їсти-ме мо, з плоду ж дерева, що серед раю, рече Бог, не їжте з Його, ані доторкати метесь до нього, а то помрете. І каже змії жінці: Ні бо, не помрете. А се Бог знав, що скоро по-поїсте з нього, відкриються вам очі, і будете як боги, знаючі добре і лукаве“. *) Він сказав, що вони зділаються, як боги, одарені далеко більшою мудрістю, як перша, і приспособлені до вищого стану буття. Ева піддалась спокусі, а через її вплив і Адам був намовлений до гріха. Вони послушали слів змія, як будто Бог говорить не те, що думає; вони не довіряли своєму Творцеві і уявили собі, що Він обмежить їх свободу, підчас коли вони, нарушаючи Його закон, можуть достигнути великої мудрости і возвищення.

Але що знайшов Адам після свого гріху? В чому заключався змісл тих слів: „А то вмреш певно того ж дня, як скоштуєш із Його?“ Чи знайшов він їх значінне відповідаючим твердженню сатани, що він буде впроваджений до вищого стану буття? Тоді в самій річі вони дістали би велику вигоду через проступок і сатана став би тоді добродітелем нашого людського роду. Але Адам бачив, що се зівсім невідповідно зміслови Божеського присуду. Бог заявив, що кара за гріх міститься в тім, що чоловік знов повинен вернутися в землю, із котрої узято Його: „Земля бо єси і землю візьмешся“. *) Слова сатани: „Відкриються вам очі“, оправдались тільки в тому зміслі, що після того як Адам і Ева не послушали Бога, у них відкрились очі, так, що вони могли увидіти свою глупоту, вони пізнали зло і вкусили гіркого овощу проступку.

Посеред раю росло дерево життя, овощ котрого мав силу для вічного життя. Наколи б Адам був послушний Богові, то

*)1 кн. Мойс. 3: 2-5.

*)1 кн. Мойс. 3: 19.

він міг мати свободний доступ до того дерева, і жив би вічно. Але після того як він згрішив, він більше не мав доступу до дерева життя і попав під владу смерті. Божеський вирок: „Земля бо вся і землею візьмешся“, показує на цілковите знищення життя. Безсмертя, обіцяне чоловікові під умовою послуху, було страчене через проступок. Потомки Адама тому не могли одідичити від нього того, чого він сам не мав, і для упавшого людського роду не було би ніякої надії, наколи б Бог через Свого Сина знов не дарував безсмертя. У той час, як „смерть у всіх людей увійшла (через того), в кому всі згрішили“, Христос „осіяв життя і нетлінне благовістя“. ⁴⁾ Безсмерття дістається виключно через Ісуса Христа. Ісус говорить: „Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто не вірує Синові, не бачити ме життя“. (Йоан. 3: 36). Кождий чоловік може досягнути того неоціненого благословення, коли він сповнить дані умови: „Тим, що терпеливістю в доброму ділі шукають слави, та честі, та нетління — життя вічне“. (Рим. 2: 7).

Одинокий, котрий обіцяв Адамові життя в непослузі, був великий спокусник. І об'яснення, котре зміг дав Еві в раю: „Ні, не вмерете!“, була первою проповідю, сказаною про безсмертя душі. І помімо того, об'явлення, котре ґрунтується тільки на авторитеті сатани, можна почути в християнських церквах і приймається більшістю людей так само охотно, як і нашими прародичами. Божеські слова: „Та душа, що грішить, та і вмерти мусить“, ⁵⁾ перекручують, кажучи: Душа, що грішить, не вмере, а жити буде вічно. Ми тільки можемо дивуватися свого рода засліпленню, котре робить людей такими легкодущними відносно слів сатани і такими невірними відносно слів Божих.

Наколи б чоловік після свого упадку мав свободний доступ до дерева життя, то він жив би вічно, і гріх тим способом був би безсмертним. Але поставлено херувима, „з полум'ям гострим мечем обертасами стерегти дорогу до живото-

³⁾Рим. 5: 12; 2 Тим. 1: 10.

⁴⁾Езек. 18: 20.

вого древа“, *) і ні *одному* із сімя Адамового не було позволено переступити перегороду, щоби їсти від овощу, даючого життя і тому нема ні одного безсмертного грішника.

Але після упадку сатана приказав своїм ангелам усилюватись впокувати в чоловіка віру в його природне безсмертя. І коли вони спокушують народ до прийняття того заблудження, вони повинні довести його дальше до заключення, що чоловік буде жити у вічному нещастю. Тепер князь темряви через своє оруддє представляє Бога, як страшного тирана і заявляє, що Він посилає до пекла всіх тих, котрі Йому не подобаються, де вони вічно відчувають гнів Божий, і підчас коли вони терплять страшні муки і скрегочуть зубами в вічному огні, їх Творець дивиться на те з вдовolenнем.

Тим способом затятий ворог приписує Творцеві і Добродітелєві роду людського прикмети, котрі характеризують його самого. Жорстокість се сатанська прикмета. Бог — любов, і всьо, що Він сотворив, було чисте, святе і миле, доки посредством першого великого ворохобника грїх не проник у світ. Сатана є самий той ворог, котрий спокушує чоловіка до грїху, а опісля погубляє його, если може. і коли жертва є в його руках, тоді він торжествує, що діло йому вдалось. Наколи б йому було дозволено, він обмотав би своїми сітями весь рід людський. Если би Божеська власть не вступилась за нас, то не спаслись би ні оден син і ні одна дочка Адама.

Злий ворог старається перемогти людей, як він переміг наших прародичів, підорвав їх упованне на Творця і спокусив їх до сумніву відносно його правління і справедливости його законів. Сатана і післанники його представляють Бога навіть далеко гіршим, чим вони сами, щоби оправдати свою власну злобу і ворохобню. Великий зводитель старається приписати свою власну страшну жорстокість характерови нашого Отця небесного і доказує,

*)1 кн. Мойс. 3: 23.

що з ним поступили несправедливо і його прогнали з неба тільки для того, що не хотів піддатися несправедливому володареві. Він представляв світові свободу, котрою міг кождий тішитись, підлягаючи лагідній власті в супереч рабству, котре вложив Єгова з дуже строгими приписами. І так йому удалось відвертати людей від їх вірности Богові.

Як суперечна всякому побудженню любови і милосердію, а навіть нашому чувству справедливости наука, що померші безбожники будуть мучитись в пеклі, безпечно горіючому вогнем і сіркою, що вони за гріхи коротко треваючого земного життя повинні терпіти в муках так довго, доки жити буде Бог. І того всього навчають нас, і те навчання ще нині находиться в многих віроісповіданнях християнства. Звісний доктор богословія сказав: „Святії у небі, дивлячись на тих, що мучаться у пеклі, чуються дуже щасливими. Коли вони побачать там тих, котрі по природі однакові з ними і родились при тих самих обставинах, а тепер находяться в такому нещастю, то вони чуються дуже щасливими, що вони не є між ними“. А знов другий каже: „У той час як судовий вирік вічно буде сповнятися на посудах гніва, посуду милости будуть видіти, як дим їх мук буде підноситись, і замість того, щоби співчувати тим нещасним, вони будуть говорити: „Амін, алллуя! Славте Господа!“

Де ми находимо в Слові Божому подібну науку? Чи вже ті, що у небі, позбавлені є всякого почуття милосердя, або загального почуття людськості? Чи вони мали б змінитись на рівнодушних стоїків, або жорстоких дикунів? Ні, ні; книга Божа не містить в собі такого навчання. Ті, що проповідують вище наведені погляди можуть бути учені і навіть щирі люде, але дались звести ложною наукою сатани. Він напровадив їх до того, щоб перетолкувати зовсім мильно декотрі речення із св. Писання і надали його словам краску горечи і злости, котрі відносяться до него, але не до нашого Творця. — „Так певно, як я живу, говорить Господь Бог, не

бажаю смерті грішникові, а того, щоб він звернув із свого шляху та й zostався живим. Зверніте, зверніте з вашого ледачого шляху; про що вам умирати?“ (Езек. 33: 11).

Що за хосень для Господа був би із того, наколи б ми признали, що Він любить безконечними муками, або стогнами, криками і прокляттями страдаючих істот, котрі Він держить заключеними у пеклі. Чи можуть ті страшні звуки бути музикою в ушах безконечної любови? Стараються доказати, що віддання безбожників на безконечні муки є свідочством ненависти Бога до гріху, яко зла, котре оказалось так руйнуючим для спокою і порядку цілого світа. Що за страшне богохульство! Як бутьо би ненависть Бога до гріху могла бути причиною, що Він його увіковичив. Бо, після навчання тих богословів, безнастанні, безжалісні муки приводять ті нещасні жертви до бішенства, і так як їх злість виливається в прокляттях і богохульствах, то вони постійно побільшають свій тягар гріховний. Але слава Бога, через таке увіковичення, постійно побільшаючогося гріху протягом безконечних віків, однако не збільшається.

Людський розум не є в стані оцінити зла, котре повстало через фальшиву науку про вічні муки. Релігія Біблії, повна любови і милості і надзвичайно переповнена благістю, затемнюється тим суевірем і з'одягається в страх. Коли ми думаем про те, в яких фальшивих красках сатана змалював характер Божий, то чи можемо ми дивуватися, що люде бояться нашого Многомилостивого Творця, лякаються Його і навіть ненавидять Його? Застрашаючі погляди о Бозі, з казальниці поширюються по світу, спричинили те, що нині є так много скептиків і невіруючих.

Теорія про вічні муки — одно із ложних навчань, се вино блудодіяння Вавилона, котрим він напоїв народи. ⁷⁾ Як слуги Христові могли прийняти те ложне навчання і проповідати Його в церквах, в самій річі се є тайна. Вони дістали Його із Риму, як і фальшиву неділю замість правдивої су-

⁷⁾ Одрк. 14: 8; 17: 2.

боти Бжжі. Правда, що воно проповідувалось великими і добрими людьми, але світло відносно того предмета не прийшло до них, як воно прийшло до нас. Вони відповідали тільки за те світло, котре світило у той час; ми знов мусимо відповідати за те світло, що світить за наших часів. Коли ми відвертаємось від свідкування Слова Божого і приймаєм ложні навчання із тої причини, що наші батьки держались їх і навчили їх, — тоді нас чекає осудження, проголошене над Вавилоном; ми вниваємось вином блудодіяння.

Більшість людей, котрі не годяться з наукою про вічні муки, підпадають протиположним заблудженням. Вони бачать, як св. Писання представляє Бога, як істоту повну любови і милосердія, і вони не можуть повірити тому, щоби Він передав свої творення на спалення в вічно невгасаючому огню. Вони вірують, що всі люде нарешті будуть спасені. Многі кажуть, що погрози Біблії дані тільки на те, щоби посредством них настрашити людей, щоб були послухними, а не для того, щоб були цілковито сповнені. Після того грішник може дальше собі жити в роскошах, легковажити приписи Божі, і все таки надіятися, що нарешті буде милостиво прийнятий. Таке навчання, котре надіється на милість Божу, але не признає Його правосудія, подобається тілесному сердцю і робить безбожних ще більше безбожними.

Щоби доказати, як віруючі в загальне спасення, основуючись на своєму шкідливому віронавчанняу, перевертають Біблію, треба тільки привести їх власні вислови. На похороні молодого чоловіка, атеїста, котрий нагло умер, в нещасного случаю, оден духовник із Універсалистичної бесіди ужив тексту із Біблії відносно Давида: „І переслідував Давид Абессалом, бо потішився з часом по милона“.) „Мене часто питають“, сказав бесідник, „чи не єсте ви такі, як Давид, котрі оставляють світ в гріхах, вмережувати в нетверезім стані, — уходять на той світ

*)2 Сам. 13: 39.

з кровавим пятном проступку, котре не в змите з одежі, або вмерають, як сей молодий чоловік, котрий ніколи не сповідався ані не визнавав ніякої релігії. Ми вдоволяємся св. Писанням, його відповідь розв'яже тяжку задачу. Амнон був дуже грішний і не каюся; його напоїли вином і, після того як випився, убили. Давид був пророк Божий він повинен був знати, чи буде Амнонви на тім світі добре або зле. Які були вислови його серця? — „І не переслідував Давид Абессалома, бо потішився з часом по смерті Амнона“.

І яке ж заключення ми можемо зділати із тих слів? Чи не се, що безконечні муки не зіставляли ніякої частини його релігійної віри? Так ми розуміємо: і тут ми знаходимо торжественний доказ більше приятних, більше просвічених і добродійних припущень остаточної, загальної чистоти і упокою. Він втішився, що Амнон умер. А чому так? — Тому, що пророче око дивилось у будучність і побачило свого сина, після того як він став достаточо святим і просвіченим, прийнятим до громади вознесшихся святим духом, віддаленим від усякої спокуси, увільненим від рабства і звільненим від гріховного зісуття. Його одинокою утіхою було, що його син взятий із теперішнього стану гріховного і страдання, знаходиться там, де найбільший вплив Святого Духа вливається в його затемнену душу, де розвивається його розум при допомозі мудрості небесної і солодкого впливу безсмертної любови, щоби тим способом заосмотрений святим характером міг тішитися спокоєм і товариством небесних наслідників“.

Ми хотіли би бути понятыми в такому зміслі, що ми віримо, що небесне блаженство не зависить від чогось, що ми могли би звершити в сьому життю, ні від теперішньої переміни серця, ні від нашої теперішньої віри, ні від теперішнього віросповідання“.

І так той мнйий слуга Христовий повторяє лож, висказану змієм в раю: „Ні, не вмрете“. А се Бог знав, що скоро попоїсте з нього, відкриються вам очі, і будете як боги“. Він

заявляє, що найбільший грішник — убийця, злодій, прелюбодій, після смерти буде приготовлений, щоби доступити вічного блаженства.

І звідки ж він, той ложний толкуватель св. Писання виводить свої заключення? — Із самотнього речення, котре каже як Давид покорився волі Провідіння. „І не переслідував Давид Абессалом, бо потішався з часом по смерті Амнона“. Після того як його горе поволи утішилось, його думки навернулись від мертвого сина на живого, котрий із страху, що буде справедливо покараний за його проступки, сам віддав себе на вигнання. Давид не переслідував більше Абессалом, і се є доказом того, що нетверезий Амнон після смерти сейчас був взятий на місце блаженства і приготовлений для товариства безгрішних ангелів!? Хороша байка, чи ж не правда, дуже підходяча на те, щоби вдоволити тілесне серце! Се власна наука сатани, і вона успішно сповняє свою роботу. І чи ж можна дивуватися, що при такому навчанні безбожність бере верх?

Поступок того одного фальшивого учителя представляє спосіб ділання многих других. Кілька слів св. Писання вибираються із цілого, в звязі з котрим в многих случаях можна було б доказати, що значіння їх як раз противне, і ті відривки перекручуються і уживаються як докази навчання, що не мають в Божому Слові ніякої підстави. Свідокство, приведенне як доказ, що нетверезий Амнон знаходиться в небі, є прямо фальшивий вивід, котрому спротивляється ясне і певне заявленне св. Писання, що ніякий п'яниця не може наслідити Царства Небесного. (1 Кор. 6: 10). І тим способом невірющі і скептики перекручують правду Божу в лож. І многи були ошукані своїм фальшивим мудруванням і уколисані в тілесну безпеку і дрімоту.

Если се правда, що душі всіх людей в смертельний час сейчас дістаються до неба, то нам лучше було б вмерти, як жити. Многи внаслідок такої віри поповнили самоубійство.

Коли недоля, терпіння і завід прибивають нас, нам здається нетрудно розірвати слабу нитку життя і взнестись до блаженства вічного світа.

Бог в Своїому Слові дав нам рішучі докази того, що Він карає переступників Свогого закону. Ті, котрі підхлібають собі, що Він занадто милостивий, щоб віддати грішникові по справедливості, хай подивляться на хрест на Голготі. Смерть непорочного Сина Божого доказує, що „нагорода за гріх — смерть“ (Рим. 6: 23), всяке порушення закону Божого жадає справедливої відплати. Христос безгрішний здійлався грішним задля людей. Він взяв на Себе вину проступку, доки Отець не відвернув Свогого лица від Него, і серце Його не було сокрушене і життя Його не було згнетене. Все те було принесене як жертва, щоб грішники були відкуплені. Ніяким способом не можна було освободити чоловіка від кару за гріх. І всяка душа, що відказалась взяти участь в відкупленню, приготовленому для неї з такою великою стратою, повинна взяти сама на себе вину і кару за проступок.

Подивімся, що Біблія дальше учить про безбожників і покаявщихся, котрих проповідник універсалістів перепроваджує на небо, як святих і щасливих ангелів.

„Я дам жадному з жерела води життя дармо“. *) Се обітованне дане тільки тим, котрі жадуть. Ніхто инший як тільки той, що хоче води життя і старається дістати її, не дбаючи хоч би всю инше стратив, дістане її. „Хто побідить, наслідить усе, і я буду йому Бог, а він буде мені син“. **) Тут рівним способом ставляться услів'я. Щоби наслідувати все те, ми повинні противитися гріхови і побідити його.

Через пророка Ісаю Господь заявляє: „Скажіть праведному, що йому благо“. „Горе ж беззаконникові, бо буде йому відплата за діла рук його“. ***) „Та хоч грішник сто раз коїть лихе й тріває в йому, то я знаю, що тільки богобоязливим буде добре, хто ночуває почесть перед лицем його; а безбожному не буде щастя“. ***) І апостол Павло доказує,

*) Одр. 21: 6.

**) Ісаїя 3: 10, 11.

**) Одр. 21: 7.

**) Еккл. 8: 12, 13.

що безбожник сам собі збирає „гнів на день гніву і відкриття праведного суду Бога, котрий віддасть кожному по ділам його“. „А котрі сварливі і противляться правді, коряться ж неправді, тим ярость та гнів“. (Рим. 2: 5, 6, 8).

„Се бо знайте, що ні один блудник, або нечистий, або зажерливий, котрий є ідолослужитель, не має насліддя в царстві Христа Бога“. ¹²⁾ „Дбайте про впокій з усіма і про святість, без чого ніхто не побачить Бога“. ¹⁴⁾ „Блаженні, що творять заповіді Його, щоб мали власть до дерева життя, і увійшли ворітьми в город. А на дворі будуть пси, і чарівники, і перелюбники, і душегубці і ідолські служителі, і кожен, хто любить і робить лож“. ¹⁵⁾

Бог дав чоловікові пізнати Свій характер і показав йому, як Він поступає з гріхом: „Господь! Господь! Бог милосердний і ласкавий, нескорий на гнів і щедрий на милость і правду, що держить ласку про тисячі, прощає несправедливість, переступ і гріх, хоч ніколи не вважає безвинним виноватого“. ¹⁶⁾ „Господь... всіх беззаконників погубляє“. „Переступники ж будуть знищені всі до одного, буде загороджена будучність беззаконним людям“. ¹⁷⁾ Бог примінить власть і авторитет Божеського правління для здавлення ворохобні, однак всі обьявлення відплачуючої справедливости Його будуть годитись з характером Божим, як милостивої, довготерпеливої і людяної істоти.

Бог непоневолює нічийої волі, нічийх думок. Він не любить рабського послуху. Він хоче, щоб творення рук Його любили Його, тому що Він є достойний любові. Він хоче, щоби вони слухали Його, проникнуті пізнанням достоїнства Його мудрости, справедливости і людяности. І всі ті, що мають правильне поняття про ті прикмети, будуть любити Його, бо буде притягати їх до Него Його характер, достойний найбільшої пошани.

Правила вічливости, милосердя і любови, яких учив наш Спаситель, і як Він їх Сам проявляв у Своїому життю, є взо-

¹²⁾ Бфес. 5: 5. ¹⁴⁾ Жнд. 12: 14. ¹⁵⁾ Одр. 22: 14, 15.

¹⁶⁾ 2 кн. Мойс. 34: 6, 7.

¹⁷⁾ Псал. 145: 20; 37: 38

ром волі і характеру Божого. Христос обявляє, що Він нічого не учив такого, щоби не походило від Його Отця. Правила Божеського правління вповні згаджаються з приписами Спасителя: „Любіть ворогів ваших“. Бог показує Свою справедливість у відношенню до безбожників для добра цілого світа, а навіть для добра тих, котрих посітали Його судьби. Він міг би зробити їх щасливими, наколи б се годилось з законами Його правління і з справедливістю Його характеру. Він окружає їх признаками Своїї любови, Він дозволяє їм пізнати Його закони і слідує за ними, наділяючи їх Своїми милосердіями, але вони з погордою відносяться до Його любови, переступають Його закон і відкидають Його милосердє. Підчас коли вони постійно одержують Його дари, вони безчестять даючого; вони ненавидять Бога, бо знають, що Він бридиться їх гріхами. Господь однак довго терпить їм, аж наконєць наступає рішучий час і їх судьба рішається. Чи постарасться Він привернути тоді тих ворохобників на Свою сторону? Чи присилує Він їх, щоб сповняли Його волю?

Ті, що вибрали сатану своїм провідником і находяться під Його властю, не є приготовлені, щоб стати перед лицем Божим. Гордість, обман, розпушта, жорстокість вкоренились і розвились в Його характері. Чи можуть вони взійти на небо, щоби вічно жити з тими, котрими вони погорджали і ненавиділи на землі? Правда ніколи не буде приемле брехунові; лагідність ніколи не вдоволить зарозумілости і гордості; чистота неприємна розпустникові, самоодреченна любов не притягає самолюбя. Яке жерело радості/небо може дати тим, котрі цілковито пересякли самолюбними інтересами?

Чи могли би ті, котрі перебули ціле своє життє у ворохобні проти Бога, нараз бути перенесені на небо, і своїми власними очима бачити який високий і святий стан звершенности панує там; як всяка душа переповнена любовю і всяке лице сієє від радості; як чаруюча музика в мелодийних акордах

вноситься в честь Бога і Агнця, і від лица Сидячого на престолі безперестанно спливають потоки світла на відкуплених? Чи могли би ті, котрих серця наповнені в ненавистю до Бога, проти правди і святости змішатися з небесними силами і прилучитися до Їх славословія? Чи могли вони перенести славу Бога і Агнця? — Ні, ні. Роки минулости були дані їм, щоби виробити характер для неба, але вони ніколи не призвичаювали своїх думок до того, щоби полюбити чистоту; вони не хотіли навчитись язика небесного, а тепер вже запізно. Житте, що ворогувало проти Бога, зділалось не пригодним для неба. Його чистота була би лиш мукою для них і слава Божа — пожираючим огнем. Вони захотять втікати із того святого місця. Вони будуть ради погибелі, щоби укритись від лица Того, Котрий прийшов спасти їх. Безбожники рішають свою судьбу після свого власного вибору. Їх виключення із неба — се їх власне желанне, і зі сторони Бога справедливе і милостиве.

Подібно водам потопу, огонь великого дня обявить вирік Божий, що безбожники не поправні є. Вони не мають найменшої охоти піддатися Божеському авторитетові. Їх воля привикла до ворохобні, і коли житте скінчиться, буде вже запізно звернути їх думки в противну сторону — за пізно, щоби відвернутися від проступку до послуху і від ненависти до любови.

Задля того, що Бог дарував житте Каїнові, убійникові, Він дав світові примір тих наслідків, коли грішник остатється живим, щоби вести дальше своє непогамоване безбожне житте. Через вплив Каїна і його приміру тисячі із його потомків були спокушені до гріху, доки Господь не побачив, „що ледарство людське було велике на землі, а люде дбають повсечасно тільки про лихе“. „Земля же попусувалась перед Богом, і сповнилась насильством земля“.)

Із милосердя до світа Бог вигубив його розпустних жителів за днів Ноя. Із милосердя Він вигубив безбожних жи-

*)1 кн. Мойс. 6: 5-11.

телів Содоми. Завдяки обманчивій власті сатани, проступникам виражається співчуття і удивлення, і тим способом вони спокушують других до повстання. Так було за часів Каїна і Ноя, і за Авраама і Лота; те саме діється і в наших часах. І з милості до світа Бог нарешті вигубить всіх, що відкидають Його ласку.

„Плата бо за гріх — смерть, а дар Божий — життя вічне в Христі Ісусі, Господі нашім“ (Рим. 6: 23). Під час коли життя є наслідком праведних, смерть — є уділом безбожників. Мойсей об'явив Ізраїлеви: „Дивись, я сьогодні поставив перед тобою життя й добро, смерть і лихо“.^{*)} Співнена в тому тексті смерть не є смерть проголошена над Адамом, так як всі люде карані є за його проступок. „Се є — друга смерть“, котра протиставиться вічному життю.

Смерть наслідком гріху Адамового увійшла у весь людський рід. Всі без виїмки мають зійти в могилу. І завдяки відкупляючому плянови Провідіння всі вийдуть знов із своїх могил. Має бути ще будуче „воскресення мертвих, праведних і неправедних“ (Діян. 24: 15). „Як бо в Адамі всі вмирають, так і в Христі оживають“.^{**)} Однак робиться різниця між тими двома класами, котрі воскреснуть: „Не дивуйсь сьому, бо прийде час, що в гробах почують голос Його, і повиходять: котрі добро робили, в воскресення життя, а котрі зло робили, в воскресення суду“.^{**)} „Блаженний і святий“, є достойним воскресення життя. „Над сими друга смерть не має власти“ (Одрк. 20: 6). А противно тому ті, що не дістали через покаянне і віру прощення своїх гріхів, будуть карані за проступок і дістануть „плату за гріх“. Вони будуть мучитися різними муками „після дід своїх“, і нарешті передані будуть другій смерті. Так як Богові згідно зі Своєю праведністю і милістю не можна спасти грішника в його гріхах, то Він скорочує його існування, бо внаслідок своїх проступків, він не є недостойним його. Один чоловік Божий говорить: „Тільки ще трохи, і не буде безбожників; й

^{*)}5 кн. Мойс. 30: 15. ^{**)}1 Кор. 15: 22. ^{**)Іоан} 5: 28, 29.

споглянеш на місце його, та й не ма його". (Пс. 37: 10). Другий знов заявляє: „Та й минуться, наче б їх і не було“. ²³⁾ Покриті ганьбою, вони будуть на вічні віки забуті.

Тим способом прийде кінець гріхові зі всім його горем і гибелю, котрих він був причиною. Псалмопівець говорить: „Ти... знищив безбожника, імя їх затер еси на віки вічні“. (Пс. 9: 5). Йоан в Одкриттю, дивлячись наперед в будучність, чує милозвучну пісню хвали. Він чує, що все сотворінне на небі і на землі славить Господа Бога. ²⁴⁾ Там не буде ніяких погібших душ, що хулять Бога і страдають від нескінчаємих мук; крики нещасних сотворінь у пеклі не будуть мішатись зі співом спасених.

Основною заблудження про свідомість чоловіка після смерти — є наука, котра, подібно науці про вічні муки, противиться св. Писанню, нашому розумові і нашому почуттю людяности. Згідно загально прийнятій вірі спасенним на небі звісно все, що діється на землі, а іменно в життю приятелів, котрих вони оставили тут. Але яке би се щастє було для померших бачити всі гріхи поповнювані їх дорогими приятелями і дивитись на їх нужду і терпіння, які вони переносять в життю. Чи могли би вони чути себе щасливими на небесах, дивлячись на своїх нещасливих братів на землі? Скоро тільки душа відділилась від тіла, а не покаялася, сей час з нею в огонь! Дійсно се є щось страшного! В який невідомий страх мусять бути погружені ті, котрі видять, як їх приятелі вмирають неприготовані, щоби ввійти у вічність горя і гріху! Та страшна думка доводила декотрих до безумія.

А що св. Писанне говорить про ті річі? — Давид заявляє, що чоловік після смерти не є свідомий. „Вийде дух його, знов до землі свої вертає; того ж дня самого задуми його марою стали“. ²⁴⁾ Соломон те саме говорить: „Бо живі знають, що помруть, а мертві нічогосінько не тямлять, і не ма їм уже заплати, бо і память про них пішла в забуток; і

²³⁾ Авдія 16 ст.

²⁴⁾ Одкр. 5: 13.

²⁴⁾ Псал. 146: 4.

любов їх, і ненависть і боротьба їх минулись, і не буде їм вже ніякої частини ні в чому, що діється під сонцем. „Все, що маєш снагу робити, роби руками твоїми, бо в могилі, куди ти ідеш, не ма вже роботи, ні розумовання, ні мудрості“ (Еккл. 9: 5-6, 10).

Коли Бог у відповідь на молитву Езекиїла продовжав його життя на п'ятнадцять літ, цар виразив подяку Богові за його велике милосердіє похвальною піснею. У тій пісні він подає причину, чому він так радується: „Бо не безодня славить тебе, не смерть вихваляє тебе, не ті, що лягли в могилі, вповають на твою правду. Живий — тільки живий прославляє тебе, як оце я тепер“.^{*)} Згідно загально прийнятому мнію праведні усопші знаходяться на небі, де вони радуються блаженством, прославляють Бога нетлінними устами; але Езекиїл в смерті не міг бачити такої слави. З його словами годиться і свідкування псалмопівця: „Бо після смерті ніхто не споминати ме тебе; а в гробі хто возхвалить тебе?“ „Мертві не будуть хвалити Господа, ні всі ті, що йдуть до місця мовчання“ (Пс. 6: 5; 115: 17).

Ап. Петро у той великий день Пятидесятниці сказав про нашого праотця Давида, „що вмер і поховано його, і гріб його у нас до сього дня. Бо Давид не *зійшов на небеса*“.^{*)} Той факт, що Давид остається в гробі до воскресення, доказує, що праведні після смерті не ідуть до неба. Тільки завдяки воскресенню і силою того факту, що Христос воскрес, Давид в кінці може засісти по правиці Отця.

Ап. Павло заявляє: „Бо коли мертві не встають, то і Христос не встав. А коли Христос не встав, то марна віра ваша: ви ще в гріхах ваших. Тоді і померші в Христі погинули“.^{*)} Наколи протягом чотирох тисяч літ праведні сейчас після смерті прямо пішли на небо, то як міг ап. Павло сказати, що в тому случаю, если не ма воскресення, „померші в Христі погинули“? В такім разі взагалі не було б ніякої потреби на воскресенне.

^{*)}Ісая 38: 18, 19. ^{*)}Діян. 2: 29, 34. ^{*)}1 Кор. 15: 16-18.

Петро проповідує в день Пятидесятниці.

[567]

„Сього Ісуса воскресив Бог; Його ми всі свідки“.

Мученик Тиндаль, обороняючи навчання, що мертві спочивають, заявив своєму противникові: „Посилаючи померші душі на небо, в пекло або чистилище, ви опрокидаєте доказ, посредством котрого Христос і ап. Павло свідкують про воскресення.“ „Скажіть мені, если душі в небі є, чому вони тоді не є подібні до ангелів? Чому тоді взагалі ще має бути воскресення?“

Факт, котрого не можна заперечити — що надія на вічне блаженство зараз після смерти довела до широко розпрострашеного занедбання Біблійного навчання про воскресення. Се вважав Д-р. Кларк, котрий з початком сього віку сказав: „Навчання про воскресення, здається, далеко більше уважалось первими Христіянами, чим його уважають нині! Чому се так? Апостоли посредством него безнастанно заохочували до пильности, послуху і ревности. А їх послідувачі в теперішньому часі дуже рідко споминають про него! Так проповідували апостоли, так вірували перві Христине; так проповідуєм ми і так вірують наші слухачі. Не ма другої науки в Біблії, котра би сильніше підтверждалася, і ні одного навчання в теперішній системі проповіді, до котрого би відносились з більшим занедбаннем!“

Се продовжалося так давно, доки правда про воскресення не була затемнена Христіянським світом і зовсім випущена із виду. Один визначний релігійний писатель говорить в своїх примітках до слів апостола Павла в 1 Сол. 4: 13-18: „Навчання про блаженне безсмертя праведних заміняється навчанням другого приходу Христового для нас сумнівного у всіх практичних случаях утішення. В часі нашої смерти Господь являється для нас. Того ми повинні надіятися і пильнувати. Померші уже увійшли в славу. Вони не очікують звука труби, щоби статись на суд і дістати свою нагороду.“

Коли Ісус збирався оставити Своїх учеників, Він не сказав їм, що вони скоро прийдуть до Него, але противно: „Іду

наготовити місце вам. І, як пійду та наготовлю вам місце, знов прийду й прийму вас до себе, щоб де я, і ви були“. *) І ап. Павло говорить: „Сам бо Господь з повелінням, з голосом архангелським і з трубою Божою зійде з неба, і мертві в Христі воскреснуть найперше; потім ми, котрі зістанемось живі, вкупі з ними будемо підхоплені в хмарах назустріч Господеві на воздух, і так завсігди з Господом будемо“. І ще додає: „Тим же втішайте один одного словами сими“. **) Яка велика різниця між тими словами утішення і тими вище наведеного проповідника. Він потішає позіставших приятелів помершого увіреннем, що умерший після того, як він випустить послідного духа, іде просто до неба хоч би як грішний був. Ап. Павло вказує своїм співбраттям на будучий прихід Господа, коли окупи гробові будуть пірвані і „мертві в Христі“ воскреснуть до вічного життя. Заким хто нібудь може вступити в домівку блаженних, його справа мусить бути розсліджена; його характер і його поведіння мусять перше бути переглянені перед Богом. Всі будуть судитись після того, як в книгах записано є і кождому віддасться, яко ж буде діло його. Той суд не відбудеться в часі смерті. Зверніть увагу на слова ап. Павла: „Бо призначив день, в котрий судити ме вселенну правдою через Чоловіка, котрого наперед постановив, подаючи певноту всім, воскресивши його з мертвих“. **) Тут ап. Павло ясно говорить, що для суда уже в той час був установлений будучий визначений час.

Ап. Юда вказує на той самий період часу: „І ангелів, що не схоронили свого начальства, оставивших свої оселі, про суд великого дня вічними окупами під темрявою схоронив“. І він наводить слова Еноха: „Ось, іде Господь із тисячами святих своїх — зробити суд над усіми“. **) Йоан обявляє, що він бачив „мертвих, малих і великих, що стояли перед Богом, і розгорнуто книги“, і „суджено мертвих з того, що написано в книгах, по ділам їх“. (Одкр. 20: 12).

Але если мертві вже вживають небесного блаженства,

*) Йоан. 14: 2, 3.

**) Діян. 17: 31.

*) 1 Сол. 4: 16-18.

**) Юд. 6, 14, 15.

або вертяться від болів в пекельному огні, на що тоді ще будчий суд? Навчання Слова Божого відносно тих важних точок є ясні і в них не має нічого противного, вони можуть бути легко поняті. Але яка щира душа може бачити у тих загально принятих теоріях мудрість або праведність? Чи можуть праведні при розслідуванню їх діл судом дістати похвалу: „Гаразд, слуго добрий і вірний!... Увійди в радости пана твого“, ²¹⁾ если вони, може бути, протягом многих віків пробувають в Його присутності? Чи викличуть вони безбожників з місця мук, щоби вони учули присуд від Судді всеї вселенної: „Ідіть од мене, прокляті, ув огонь вічний“. (Мат. 25: 41). І що за іронія! Ганбляче обвинувачення мудрості і праведності Божої!

Теорія про безсмертність душі є фальшивою наукою, котру Рим позичив від поган і приновив до християнської релігії. Мартин Лютер зачисляє її до „байок і до купи гною із папських декретів“. В своїх примітках до слів Екклезіяста, що мертві нічого не знають, реформатор говорить: „Знов нове свідоцтво, що мертві не свідомі. Соломон твердить, що мертві спочивають і нічого не чують. Вони лежать, не рахуючи ні днів ні років, але наколи вони воскреснуть, їм буде здаватися, що вони спали лиш одну хвилю“.

Ніде в св. Писанню не найдеш пояснення, що праведні сейчас після смерті дістають свою нагороду, а безбожні свою кару. Патріархи і пророки не запевняли нас в тім, що Христос і апостоли не давали ніяких сказівок що до того. Біблія ясно учить, що померші не ідуть зараз до неба. За них говориться, що вони спочивають до воскресення. (1 Сол. 4: 14; Йов 14: 10-12). В той самий день, коли срібний ланцюшок півветься і розірветься золота повязка (нервна і кровоносна система чоловіка в Біблійному змислі), думкам чоловіка кінець буде. Увійшовши в могилу пробувають в спокою. Вони нічого більше не знають про те, що діється під сонцем. (Йова 14: 21). Блаженний упокій утомленим пра-

²¹⁾Мат. 25: 21.

ведникам! Час той, чи короткий, чи довгий, для них одна хвилинка. Вони засипляють і, пробуджені трубою Божою, воскреснуть до безсмерття у славі: „Бо затрубить і мертві повстають нетлінними. . . Як же тлінне се одягнеться в безсмертє, тоді станеться написане слово: Пожертвa смерть побідою“.⁵³⁾ В ту мiнyту, коли вони пробудяться із свого глибокого сну, вони обновлять свої мислі iменно там, де вони перервали їх свого часу. Послiдне почуття їх було смертний страх, послiдня думка, — що вони сходять в могилу. Коли вони воскреснуть із могили, їх перша радiсна думка вилетiть в торжественному оклику: „Де в тебе, смерте, жо-ло? Де в тебе, пекло, побiда?“ (1 Кор. 15: 52-55).

⁵³⁾1 Кор. 15: 52-55.

Г О Л О В А — XXXIV.

СПИРИТИЗМ (ВІРА В ДУХІВ).

Служення святих ангелів, про що говориться в св. Писанню, надзвичай потішаюча і дорогоцінна правда для кожного послідователя Христового. Але Біблійне навчання, що торкається того предмету, є затемнене і перекручене загально прийнятим мнієм в богословії. Наука про природне безсмертя взяте з поганської філософії і в часі темних віків великого однаднення приноврене до християнської віри, стало займати місце правди, так ясно виложеної в св. Писанню, — що мертві нічого не знають. Тисячі пішли так далеко, що вони вірують, що душі померших ніщо инше, як „служебні духи, послані для тих, котрі мають наслідувати спасення“, — і се помимо свідкування св. Писання, що еще до смерти якої нибудь людської істоти небесні ангели вже були і займали звісне положення в історії людства.

Наука про свідомий стан чоловіка після смерти, а особливо віра, що духи померших вертаються на землю, щоби служити живучим — приготвило дорогу до спиритизму найновіших часів. Если допустити, що померші пробувають в присутності Божій і святих ангелів, мають більше пізнання, як вони перше мали, чому ж би вони не могли вернутись на землю, щоби просвіщати і поучувати живучих? Если духи померших, як се навчають богослови, оточують своїх приятелів на землі, чому ж би вони не могли мати зносин

[572]

з ними, остерігаючи їх від зла або потішаючи їх у їх смутку? Яким способом віруючі в свідомий стан чоловіка після смерті можуть відкидати те, що просвічені духи дають їм, як Божеське світло? Тут є средство, котре вважається святам, помічню котрого сатана старається дїпняти своїї ціли. Упавші ангели, сповняючи його прикази, являються вістниками із світа духів. Під предлогом, що вони установляють звязь між живими і мертвими, князь темряви старається ужити свого очаруваного впливу на уми людські.

Він має силу зробити так, що наші мнимі померші приятелі являються перед нами. Наслідованне знамените: знакомий вид, слова, голос передається з удивительною ясністю. Многі потішаються запевненням, що їх дорогі уживають щастя небесного і слухають „духів лестивих і наук бісових“, не підозріваючи ніякої небезпеки.

Коли сатані вдається переконати їх, що померші дійсно приходять назад, щоби мати зносини з ними, він дає приказ, щоби явились ті, що померли неприготованими. І ті також заявляють, що вони мають там навіть високе положення. Отже тим способом поширяється заблудження, що між праведними і безбожними не ма ніякої ріжниці. Мнимі посітители із світа духів часами остерігають перед такими річами, що часто справджуються. Опісля коли вони вже мають довіре в нас, вони поширяють навчання, котрі потрясають вірою в св. Писання. Під видом, що дуже інтересуються щастем людей на землі, вони впоюють в них ті небезпечні заблудження. Той факт, що вони висказують декотрі правди і часами навіть можуть предсказувати будучі події, то здається, що їх обяснення є правдиві, і через те їх ложна наука так радо приймається множеством людей і її оказується таке довіре, як будьто би вона була найяснішою правдою із Біблії. Закон Божий відкидається, Духом Божим погорджується, кров завіта вважається не святою. Духи заперечують Божество Христа і понижають Творця, ставлячи Його

на рівні з собою. Тим способом великий ворохообник під новою маскою все ще продовжує своє діло проти Бога, котре він начав ще у небі і розвив даліше на землі протягом майже шести тисяч літ.

Многі стараються пояснити спиритицькі проявлення, цілковито приписуючи їх омані і штуці мідіума. Хоч правда, що успіх в ошуканстві часто приймають за дійсне проявлення, але бувають однако надзвичайні пописи діявольської сили. Тайне стуканне, котрим начався найновіший спиритизм, не є наслідком людської штуки, або хитрости, але є ділом злих ангелів, котрі тим способом запровадили одно із найбільше успішних і душегубних оманів. Многі будуть спокушувані, щоб вірили, що спиритизм є чисто людською оманю, і коли їм прийдеться мати діло з проявленнями, котрі вони не можуть лиш вважати за надприродні, вони завдяки тої омані, приймуть ті проявлення за велику силу Божу.

Ті люде звертають уваги на свідкування св. Писання відносно чудес, котрі робив сатана з його ангелами. Завдяки сатанській помочи, Фараонські магії були в стані наслідувати діла Божі. Ап. Павло свідкує, що до другого приходу будуть подібні проявлення сатанської власти. Другий прихід Господа будуть попереджувати діла „сатани... з усякою потугою і ознаками і чудесами омані, і з усяким підступом неправди“. ¹⁾ І апостол Йоан, описуючи чудодійні сили, котрі покажуться в послідні дні, говорить: „І робить великі ознаки, так що вогонь зводить з неба на землю перед людьми, і через ознаки, що дано йому робити перед звіром, він оманює живучих на землі“. ²⁾ Тут не предсказується ніяка проста омана. Люде будуть ошукані тими чудесами, котрі звершаються в дійсности, сатанським знаряддем помічю його власти.

Князь темряви, уже так давно посвятивши свої найвисші умові сили омані, штучно приміняє свої спокушування до людей всіх клас і положень. Образованим і культурним він

¹⁾2 Сол. 2: 9, 10.

²⁾Одрк. 13: 13, 14.

показує спиритизм з його більше вирафінованої і інтелектуальної точки погляду, і тим способом йому удасться затягнути многих у свої сіті. Мудрість, котру дає спиритизм і котру описав ап. Яков, „не сходить звише, а земна (вона), душевна, бісовська“. ³⁾ Але великий зводитель скриває те все штучним способом, если така хитрість лучше всього відповідає його цілям. Той, котрий одягнувся в славу небесних серафимів, прийшов до Христа, щоб спокушувати його в степу, приходять і до людей в як найбільше притягаючому виді, як ангел світа. Він звертається до розуму, прокладаючи взнеслі навчання; приводить до воодушевлення силу воображення притягаючими картинами і опановує симпатію краснорічливими описаннями людяности і добродійности. Він помагає взноситися воображеннями високо і спокушує людей, щоб занадто оцінювали свою мудрість, і через що вони у своїм серці погорджують Вічним. Могуча істота, котра могла підняти Спасителя світа на високу гору і показати йому всі царства світа сього і їх славу, приблизиться і до людей з такими спокушеннями, що вони опісля доведуть до неладу всіх, що не знаходяться під Божою опікою.

Сатана нині спокушує людей, як колись скусув Еву в райському саді покушати заказаного овочу пізнання і розвиточестолюбиве стремління до вивиснення себе. Віддаючись тим злим хотінням, він спричинив свій власний упадок і старається довести до упадку і весь людський рід. „Ви будете як боги, знаючи добре і лукаве“. ⁴⁾ Спиритизм учить, що чоловік є — сотворінне постулу; що він є призначений робити успіх від самого уродження до вічності, приближаючись до Божества. І за тим: „Кожний дух сам буде судити себе, а не инший“. „Суд буде заслужений; так як се самосуд... Престіл є в тобі самому“. Ось як один із спиритистів висказався, коли в ньому пробудилась та „духовна свідомість“: „Всі мої ближні були не упавші півбоги“. Другий твердить: „Кожна праведна і звершена істота Христос“.

³⁾ Якова 3: 15.

⁴⁾ 1 кн. Мойс. 3: 5.

І так замість праведности і звершенности вічного Бога, правдивого предмету поклонення, і замість звершеної праведности Його закону, дійсного мірила людського осягнення, сатана поставив гріховну заблуджаючуся природу людську, як одинокий предмет почитання, одиноку судову уставу і одиноке мірило характеру. Се в успіх, що іде вперед, а не назад.

Є закон, так духовний, як і душевний, що ми переміняємось через роздумування. Думки поступово прировнюються до тих предметів, про котрі ми думаєм. Вони подібні будуть до того, що полюбили і вшанували. Чоловік не може підвестися вище тої ціли, яку собі назначив, стремлячи до чистоти, доброти і правди. Если ж Його власне „Я“ служить йому за возвишений ідеал, то він ніколи не осягне що нібудь більше возвишеного. Він, противно, загрознає все глибше і глибше. Тільки милость Божа може піднести чоловіка на возвишене положення. Если він зіставлений буде самому собі, то Його дорога напевно піде на долину.

Для тих, що шукають розкошів і тілесного хотіння спиритизм являється в деликатнійшій формі, чим для образований і умово розвинутих людей; в його більше грубшій формі вони находять іменно те, що відповідає їх нахлонностям. Сатана студіює всі признаки слабости людської природи, він звертає увагу на гріхи, до котрих склонний кожен отдільно і опісля старається о те, щоби нічого не бракувало, наколи треба заспокоїти ті злі нахлонности. Він спокушує людей, щоби уживали всього понад міру, внаслідок чого повстає невдержанність, котра ослаблює тілесні, духовні і умові сили. Він завів і вже заводить у погибель тисячі людей через заспокоєння похотий, ділаючи тим способом всю природу людську подібну звірячій. Щоби завершити своє діло, він заявляє через духів, що правдиве знаинне ставить чоловіка вище всіх законів, і всьо, „що існує, в добре“ і „Бог не осудить“, і що „всі гріхи, котрі звершаються, вважаються невинними“. Ко-

ли люде тим способом спокушуються, що вони вірують в хотіння, як в найвищий закон, в свободу, що означає розпусту, і в те, що чоловік повинен відвічати лиш перед самим собою, отже не можна дивуватися, що всюди, де не обернешся, гниль і зіпсуттє. Тисячі з жадністю приймають навчання, котрі дають їм свободу іти там, де їх тягне їх тілесне серце. Хотіння роскоший управляє уздою самообладання, духовні і умові сили піддаються звіврячим склонностям, і сатана тоді вдоволеній заманює у свої сіти тисячі людей із так званих послідувателів Христових.

Але ніхто не повинен бути ошуканим ложними проявленнями спиритизму. Бог дав світові достаточо світла, щоби він міг відкрити діявольські сіти. Як вже було доказано, теорія, котра містить в собі основу спиритизму, находиться в суперечности з найвиразнішими реченнями св. Писання. Біблія учить, що померші нічого не знають, що їх замисли скінчилися; вони не беруть участи в нічим, що є під сонцем, і нічого не знають про радість і муки тих, що на землі були так дорогі для них. Мало того, Бог рішучо заперечив всякі, так звані, зносини з духами померших. В Старому Завіті находилась кляса людей, котра подібно нинішнім спиритистам твердила, що вона мала зносини з помершими. Але „духи знакомі“, як називали тих посітителів із другого світа, в Біблії називаються бісовські духи. *) Зносини зі знакомими духами Господь називає огидою і загазує під смертельною карою. Уже само імя ворожбицтва в нинішних часах погано звучить і люде брідяться ним. Твердження, що люде можуть зноситись зі злими духами, є середньовіковою байкою. Однак спиритизм, котрого сторонники числяться на сотки тисяч, а навіть на міліони, проробив собі дорогу до образованих кружків і навіть до церквів, і котрому в праводавчих палатах і навіть на царських дворах оказували ласкаві згляди — та великанська омана представляє собою тіль-

*) Порівнай 4 кн. Мойс. 25: 1-3; Пс. 106: 28; 1 Кор. 10: 20; Одкр. 16: 14.

ки відновлення в новій формі уже в старині осудженого і за-
казаного чародійства.

Если не ма другої ознаки для установлення правдивого характеру спиритизму, то християнинові вистарчить се, що духи не роблять ніякої різниці між праведністю і гріхом — між благороднішими і чистійшими апостолами Христовими і самими пропащими слугами сатани. Через те, що сатана посилав на небо самих найбідніших людей, виставляючи їх, як займаючих там найвищі місця, він обявляє світові: „Всьо одно, які би ви безбожники не були; всьо одно, чи ви віруєте в Бога або в Біблію або ні; жийте, як вам угодно; небо е вашою домівкою“. Спиритистичні учителі в дійсности твердять: „Хто чинить зло, той угоден Господеві, й до таких він ласкавий; або: Де ж той Бог, що право судить?“ *)

Ті обманчиві духи представляють апостолів, будьто вони е проти того, що писали під впливом Св. Духа, будучи вще на землі. Вони заперечують Божеське походження Біблії і тим способом віднімають в християнина основанне його надії і позбавляють його світла, откриваючого дорогу до неба. Сатана запевнює світ, що Біблія, просто сказати, е книга пригодна хіба лиш для дітей, котру треба легковажити, як перестарілу книгу. І взаміну Слова Божого він дає спиритичні одкриття. Ось і дорога, по котрій він іде, під цілковитою його властю; тим средством він може наклонити світ, щоб вірив в те, що йому захочеться. Книгу, після котрої буде суджений він і його послідувателі, він усуває на сторону, там де він захоче мати її; Спасителя світа він називає звичайним чоловіком. І так Римська сторожа, охороняюча гріб Ісуса, поширювала фальшиву поголоску, котру священники і старшина видумали для них, щоби опрокинути воскресенне Ісуса, так і сторонники спиритичних проявлень стараються доказати, що в життю нашого Спасителя не було нічого чудесного. Після того як вони тим способом усунули Ісуса на

*) Мал. 2: 17.

сторону, вони звертають увагу на свої власні чудеса, і обявляють, що вони далеко перевишають діла Христові.

Правда, що спиритизм змінив свою форму, закривши декотрі із недостойних черт своїх, і прийняв християнський вид. Але його наука уже много літ дається народу на публичних зібраннях або через пресу, і в них показується його дійсний характер. Його науку не можна ні перечити ні закривати.

Навіть в своєму теперішньому виді та омана не заслугує на більшу толеранцію, як перше, але вона тим небезпечнішою, чим вона більше хитрійша. Підчас коли перше спиритизм відкидав св. Писання і Христа і Біблію, він тепер заявляє, що приймає обидвов. Однак Біблія толкується таким способом, як се до вподоби необновленому серцю, між тим як найбільше торжественні і важні точки у ній виставляються, як безсильні. Говорять про любов, як головну прикмету Бога, але вона понижається до слабкої сентиментальности, котра, робить малу різницю між добром а злом. Праведність Божа, осудження Ним гріха, приписи Його святого закону — все випускається із виду. Народ учать дивитись на десять заповідей, як на мертву букву. Приятні і чаруючі оповідання пліняють чувства і доводять людей до відкинення Біблії, котра є основаннем їх віри. Бутте Христа заперечують в той самий спосіб, як і перше, і сатана засліпив народ, що не бачить омани.

Мало є таких, котрі мали б правильне поняття про обманчиву власть спиритизму і небезпеку дістатися під його вплив. Многі займаються ним тільки тому, щоб заспокоїти свою цікавість. Вони в дійсности не вірять в него і думка про те, що могли би піддатись власті духам, лякає їх. Але вони осміляються вступити на заказане поле, і могутий губитель робить на них свій вплив помимо їх власної волі. І тіх, котрі колись дозволили злому ворогові заволодіти їх розумом, він держить в полоні. Вони не можуть своїми сила-

ми розірвати тих чаруючих, згіршаючих оковів, пліняючих їх. Ніщо, крім сили Божої, котру можна набути помочію щирої молитви, не може освободити тих заблудших душ.

Всі ті, що потакують грішним чертам характеру, або віддаються свobodно гріхові, через те і попадають в спокусу сатани. Вони віддаляються від Бога і опіки Його ангелів, і коли злий ворог опісля представляє їм свою оману, вони є безборонні і легко стаються його добычею. Піддаючися тим способом його власті, вони мають мало поняття про те, чим закінчиться їх судьба. Після того, як він вже допровадив їх до упадку, спокусник уживє їх як знаряддє, щоби зводити других.

Пророк Ісає говорить: „Коли радять вам: Питайте тих, що померших викликають, чарівників, шентухів та тих, що з черева говорять, — то ви одкажіть: Хiba ж народів не до свого обертались Бога? Хiba ж мерців про живих питати? Звертайтеся до закону та до обяву. А вони, — як не так говорять, як там сказано, то не ма в них світла“.¹⁾ Если би люде готові були прийняти правду відносно природи чоловіка і положення мертвих, про що так ясно говориться в св. Писанню, то в твердженнях і проявленнях спиритизму вони пізнали би роботу сатани з властю і ознаками і ложними чудесами. Але замість того, щоби відказатися від свободи, так приятної для тілесного серця і відречися гріхів, що їх так многі люблять, вони закривають свої очі від світла і байдужно ідуть собі дальше тою дорогою, не дивлячись на всі остереження, підчас коли сатана обмотує їх своїми сітями і вони стаються його добычею. „І з усяким підступом неправди в тих, що погибають, бо любови правди не прийняли, щоби спастися їм. І за се пішли їм Бог орудування підступу, щоби вони вірували брехні“ (2 Сол. 2: 10, 11).

Ті, що супротивляються навчанню спиритизму, вступають в боротьбу не тільки з людьми, але і з дияволом і його ангелами. „Бо наша боротьба не з тілом і з кровю, а з князівства-

¹⁾Ісає 8: 19, 20.

ми і властями... з піднебесними духами злоби“ (Єф. 6: 12). Сатана також не відступить ні на одну пядь, если його не присилуєть до того власть небесних вістників. Народ Божий повинен супротивлятися йому словами: „Писано бо“, подібно нашому Спасителеві. Сатана на стільки знає св. Писання, як і за часів Христових і він перекручує його науку, щоби тим піддержувати свої згіршення. Желаячі видержати в сьому небезпечному часі повинні розуміти свідкування св. Письма.

Многі будуть стрічатися з диявольськими духами, котрі являються їм в образі їх рідних або приятелів, проповідуючи найбільше небезпечні фальшиві науки. Ті посітители постараються вплинути на найделикатніші наші чувства і будуть творити чудеса, щоби підтримати свої претенсії. Ми повинні бути приготовані, щоби мати можливість протистояти їм *Біблійною правдою*, що мертві нічого не знають і що сі духи, що являються у той спосіб, є духами диявольськими.

Перед нами є як раз година „спокуси, що має прийти на цілу вселенну, спокусити домуючих на землі“ *) Всіх тих, що віра їх не є твердо заснована на Божому Слові, сатана обмане і побідить. Він буде дійствувати „з усяким підступом неправди“, щоби заманити людей під свою владу, і його підступи будуть набрати все більшої сили. Але він досягне свою ціль тільки тоді, коли люде добровільно піддадуться його спокусам. Для тих, що серйозно шукають пізнання правди і хочуть очистити свої душі безусловним послухом і для тих, котрі ділають все, що тільки можуть, щоби приготуватися до боротьби — Бог правди буде сильною обороною. „Яко ж хоронив єси слово терпеливости Мої, то я тебе схоплю від години спокуси“, звучить обітування Спасителя. Він скорше піде посліднього ангела з неба, щоби боронити Свій народ, ніж би мав сатана одержати побіду над одною душою, котра уповає на Него.

Пророк Ісаїя пише про той страшний підступ, котрий

*) Одр. 3: 10.

прийде на безбожних і зробить те, що вони будуть уважати себе безпечними від слугів Божих: „Ми з смертю зробили умову, рядну вчинили ми з пеклом: коли побиваючий би і переходити ме, — він нас не досягне, бо ми втечище певне маєм у лжжі, й в омані притулок надійний“.) Під того рода людьми розуміються також такі, котрі позістають у своїй упертій затверділості, потішаючи себе надією, що грішників не постигне ніяка кара, що всі люде, хоч би які зіпсуті були, пійдуть до неба, щоби статися подібними ангелам. Але далеко смілійше поступають ті, що то союз з смертю і договори з пеклом заключають, бо відкидають правди, котрі небом дані є на те, щоби помочию їх потішати і боронити праведних в їх недолі, але вони замість того удаються до предложенної сатаною лжжі — до обманчивих практик спиритизму.

Засліпленне нинішного людського роду викликає надзвичайне удивленне. Многі відкидають Слово Боже, як недостойне, щоби вірити в него, і з жадністю приймають оману сатани. Скептики і богохульники з великим шумом насміваються над набожністю тих, котрі борються за віру апостолів і пророків, і потішаються тим, що вони виставляють на сміх і кпять собі з торжественних обяснень св. Писання відносно Христа, пляну відкуплення і відплати, котре постигне всіх, що відкинули правду. Вони удають, будто вони жалують людей, котрі є так бездушні, слабії і забобонні, що признають приписи Божії і повинуються Його заповідям. Вони показують таку твердість і певність, як будто би вони на правду заключили союз з смертю і договори з пеклом; тай будто би вони збудовали неприступну і несокрушиму стіну між ними і Божою местию. Ніщо не може їх побудити до страху. Так цілковито вони передалися зводителеві, так тісно звязані є з ним, так твердо переняті його духом, що вони не мають ні сили, ні охоти освободитися із його сітей.

Сатана давно напружав свої сили для своєїї послідної роботи — ошукати світ. Основаннем його є заповнення, да-

*) Ісаія 28: 15.

не Єві ще в райському саді: „Ні бо, не помрете“. „Скоро по-поїсте з нього, відкриються вам очі, і будете як боги, знаючі добре й лукаве“. ¹⁰⁾ Мало-по-малу в розвою спиритизму він приготував собі дрогогу, щоби зробити найбільше ошуканство. Се йому ще не вдалось зробити, однак він се зробить у той послідний час. Пророк говорить: „І бачив я . . . три нечисті духи, подобні до жаб. Се бо духи бісовські, що роблять ознаки, що виходять на царів землі і цілої вселенної, зібрати їх на війну в день той великий Бога Вседержителя“. ¹¹⁾ З виключенням тих, котрих сохранив власть Божа, весь світ попаде в сіть тої діавольської омани. Народ буде уколосаний ложною безпекою і схаменеться тільки тоді, коли буде вилятий гнів Божий.

Так говорить Господь Бог: „І зроблю суд мірою, а справедливість — вагою, і наче градом, спустошене буде втечище лжи, й води затоплять місце вашого сховку. І так ваші змовини з смертю розірвуться, і ваша рядна з пеклом не встоїть; і як прийде побиваючий бич, то і вас погубить“. (Ісаїя 28: 17, 18).

¹⁰⁾1 кн. Мойс. 3: 4, 5.

¹¹⁾Одкр. 16: 13, 14.

Г О Л О В А — XXXV.

ХАРАКТЕР І СТРЕМЛІННЄ ПАПСТВА.

Теперішними часами протестанти дивляться на Романизм ласкавішим оком, як давнішими роками. В тих краях, де католицизм не робить успіхів і сторонники папи держаться більше мирної політики, щоби мати вплив, панує все змагаючися рівнодушність відносно навчання, відділяючого протестантські церкви від папської ерархії. Начинає вкоренюватися думка, що ми, передовсем, не так далеко розходимося відносно важніших точок, як се думають, і що незначна уступка з нашої сторони запровадить далеко кращі відношення між нами а Римом. Був час, коли протестанти дуже високо цінили свободу совісті, котрої вони добулись такою дорогою ціною. Вони навчали своїх дітей брідитися папством і вважали стремління погодитися з Римом на рівні з нарушенням вірности для Бога. Але яка різниця між тими чувствами а сими, котрі проявляються тепер!

Оборонці папства заявляють, що Римську церкву очернили, і протестантський світ готов еще повірити тому. Многі говорять, що се не є справедливо осуджувати Римську церкву за ті погані діла і несправедливости, котрими відзначаються її пановання через віки незнання і темряви. Вони приписують їй жорстокість тодішнім варварським часам, і твердять, що найновіша цивілізація змінила її чувства.

[584]

Чи забули ті люде за права непогрішимости, котрих придержувалася та горда власть протягом вісімсот літ? Зовсім ні. Та церква в дев'ятнадцятому століттю не тільки що не відказалася від тих прав, але боронила їх ще з більшою рішучістю, ніж перше. Наколи Рим твердить, що він *ніколи не заблуджався і згідно* зі св. Писанням *ніколи не буде заблуджатися*, як же ж він може відречися від правил, котрі характеризують його поведення з минулих часів.

Римська церква ніколи не зречеться своїх прав на непогрішимість. У всьому, що вона зділала в своїх переслідуваннях проти тих, котрі відкидають її навчання про віру, вона обстає при тім, що вона має право; і чи не возьмемо за ту саму роботу, що і давніше, як тільки трафиться нагода? Усуньте карби, які світські власті наклали на неї тепер, значиться, дайте Римові давнішу власть, а побачите, що його деспотизм і переслідування відновляться.

Один звісний писатель слідуючим способом висказується про папську ерархію і відношенню до свободи совісті і тої небезпеки, котра в тім случаю, если вона достигне своєї політики, найбільше загрожує Сполученим Державам.

„Є такі люде в Сполучених Державах, котрі страх перед римським католицизмом називають дитинством або біґотерією. Такі нічого не бачать в характері і положенню романизму, що могло би пошкодити нашим свободним інституціям, або не бачать нічого зловіщого в його рості. Тому порівняймо з початку декотрі головні принципи нашого правительства з принципами католицької церкви“.

„Держава Сполучених Держав забезпечує себе *свободою совісті*. Не ма нічого більше дорогого або существенного. Папа Пій IX сказав в своїому циркулярі з 15-го серпня, 1854 року: „Глупі і ложні навчання або бредні про оборону совісті в вишній степені шкідливе заблудження — пошесть, котрої ми найбільше повинні боятися в державі. Той самий папа в циркулярі з 8-го грудня, 1864 року, проголошує про-

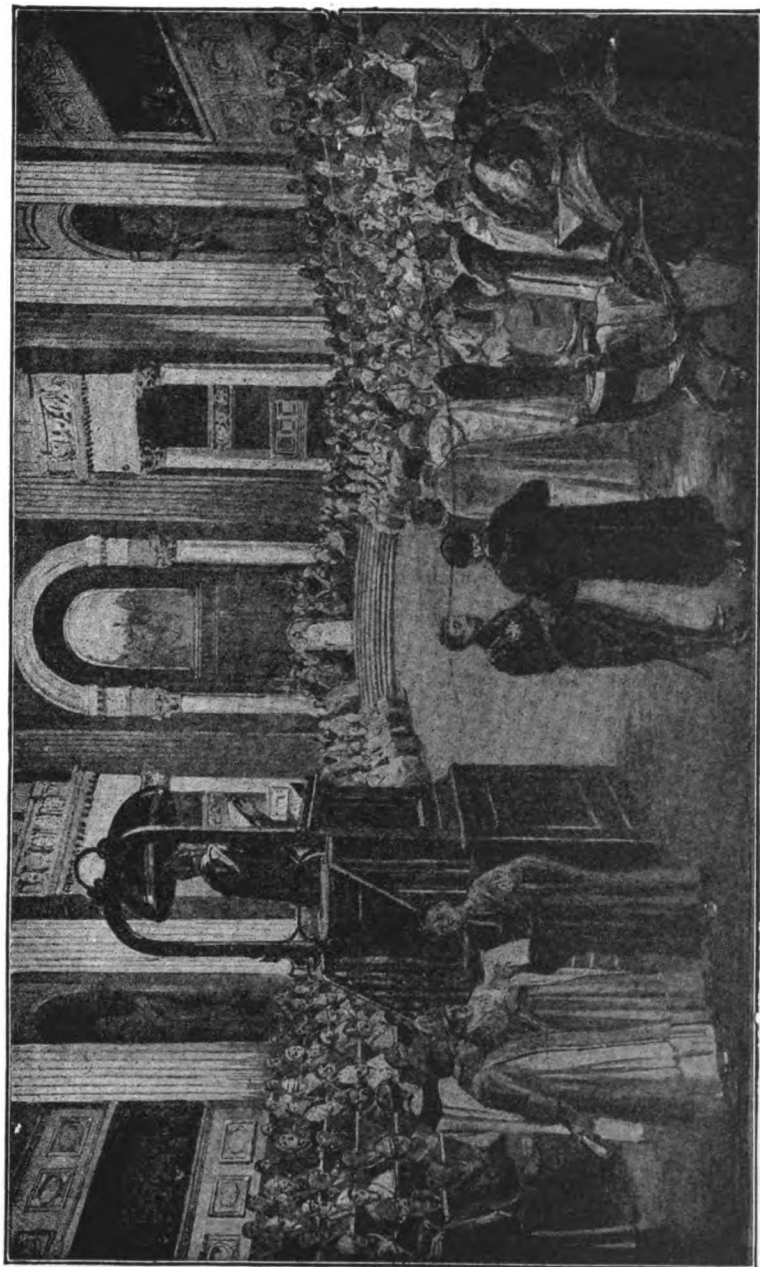
кляте над тими, котрі стоять за свободу совісти і віри, як і над всіми, котрі хочуть того, щоб церква не мала права послугуватись властю“.

„Миролюбивий тон Риму в Сполучених Державах ніяким способом не доказує перемену серця. Він є терпеливий там, де є безпомічний. Єпископ О'коннор говорить: „Релігійна свобода терпиться лиш до тих пор, доки суперечність не може бути сповнена так, щоби не пошкодити католицькому світові. Архієпископ із Сен Люїс говорить при одному случаю: „Єресь і невіра є проступками, і в християнських краях як приміром в Італії або Іспанії, де всьо населення католицьке, і де католицька релігія є головною частю кравчих законів, вони караються нарівні з другими проступками“.

„Кожний кардинал, архієпископ і єпископ в католицькій церкві, присягаючи папі вірність, говорить слідуючі слова: „Єретиків, шисматиків і тих, що бунтуються проти папи або його послідувателів, я буду всіми силами переслідувати і супротивлятися їм“.

Правда, що і в католицькій церкві знаходяться дійсні християни. Тисячі із її членів служать Богу після того найлучшого світла, яке вони мають. На доступ до Слова Божого вони не мають позволення, і тому вони не можуть бачити правди. Вони ніколи не мали можности бачити різницю між живим сердешним служенням і зовнішними формами і обрядами. Але Бог з великим милосердем дивився на такі душі, котрі виховані у вірі, обманчивої і незадовольної. Він зарядить так, що лучі світла проникнуть через густий туман, окружуючий їх. Він одкрив їм правду, яка знаходиться в Ісусі, і многи єще займуть місце разом з Його народом.

Але романизм, як релігійна система, нині знаходиться не в більшій згоді з Євангелієм Христовим, як колись в давніших часах його історії. Протестантські церкви окутані в густим туманом, инакше вони би пізнали ознаки часу. Римська церква в своїх плянах і підприємствах запускається да-

Проголошенне догми папської непогрішимості.

„18-го липня, 1870 р. догма папської непогрішимості була проголошена в Ватикані, в Римі“.

леко. Вона уживає всяких хитрощів, щоби поширити свій вплив і збільшати свою владу, приготовляючись до страшної і рішучої борби, щоби знов запанувати над світом, запровадити преслідування і знищити все, що здійав протестантизм. Католицизм всюди починає вкоренятися. Подивіться на збільшаючися число його церков і часовень в протестантських землях; зверніть увагу на популярні католицькі вищі наукові заклади і семінарії, до котрих навіть протестанти в Америці посилають своїх дітей на науку. Подивіться на зріст ригіалізму в Англії, і часті одпадення в його рядах на сторону католицизму. ¹⁾ Сі річі повинні збудити старання у всіх тих, котрі цінять чистими науками Євангелія.

Протестанти звязались з папством і обороняли його; вони заключили договори і угоди, котрі приводять в задивованне самих католиків і котрих вони не можуть поняти. Люде закривають очі у відношенню до дійсного характеру римської церкви і небезпеки, котра грозить їм зі сторони католицької ерархії. Народ повинен пробудитися, щоби не допустити до себе такого небезпечного ворога так горожанської, як і релігійної свободи.

Многі протестанти думають, що католицька релігія не є притягаюча і що її богослуження складається із самих нудних і безсмыслених обрядів. Але вони помиляються в тім: Хоч католицька віра і заложена є на заблудженнях, вона все таки не є грубою і неокресаною оманю. Богослуження римської церкви справляє сильне вражіння своїми обрядами. Пишність і торжественні обряди чарують народ і приказують мовчати голосови совісти і розуму. Очі воодушевляються. Роскішні церкви, величаві процесії, золоті вівтарі, тілохрнительниці, украшені дорогоцінними каменями, знамениті образи і пречудної роботи фігури притягають своєю красою. Слух також воодушевляється. Музика чудесна. Торжественні мелодії звучного органу, змішані зі співом многих голосів, розпливаються і усилюються попід високими куполами

¹⁾Релігійна партія, заснована в Оксфорді 1833 року, що признає церковні перекази, пости, церковні покаання, обідні і др., і старається приблизити англійсько-єпископальну церкву до католицької.

і бічними галеріями великанських соборів, усіяних колюнами і наповняють душу великою пошаною і святим страхом.

Той зовнішній блиск, та пишність і церемоніальне служення, котрі, так можна сказати, тільки кплять собі із прагнущої і наболівшої від гріха душі, служать доказом внутрішнього зіпсуття. Релігія Христова для своєї рекомендації не потребує такої виставности. В світлі, що виходить із хреста, Християнство світить так чисто і миловидно, що ніякі зовнішні украшения не можуть увеличити його правдивої цілі. Святе украшення лагідного і смиренного духа, ось що має значінне в очах Божих.

Величавість стилю не потрібне в для чистих і возвишених мислей. Високе мнінне про штуку, ніжна тонкість смаку часто бувають плодом похотливої душі. Вони часто приміняються сатаною, щоби люде забули, що потрібно в душі, випускали із виду будучність і вічне житте, відвертались від свого безконечного Помічника і жили виключно для світа сего.

Зовнішня релігія в притягаючою для необновленого серця. Пишність і обряди католицької церкви мають спокушуючу і пліняючу силу, посредством котрої багато людей даються ошукувати. Люде доходять до того, що дивляться на католицьку церкву, як на дійсні ворота небесні. Ніхто, крім тих, котрі твердо основані на правді і серця котрих відновлені Духом Божим — не в безпечні від її впливу. Тисячі, що не мають ніякого пізнання о Христі, основаного на досвіді, дадуться звести і приймуть вид побожности, але без сили. Такої релігії хоче більшість.

Церква каже, що має право прощати гріхи, отже католики уявляють собі, що вони можуть грішити більше, як другі, і церковне покаянне, без котрого вона не може прощати гріхів, також відкриває свобідний доступ до зла. Кождий, що гне коліна перед смертним чоловіком і кається перед ним в своїх тайних мислях і сердечних побудженнях, понижає

*Courtesy Bausch & Lomb
Optical Co.*

Внутро церкви.

„Зовнішня пишність, блиск і церемонія...
кпять собі із прагнущої збоїаюї душі“.

[590]

своє людське достоїнство і опоганює всяку благородну черту свої душі. Ті, що сповідаються з гріхів, поповнених в своєму життю, перед священиком, заблуджаючимся, грішним, смертним, котрий дуже часто запивається вином і провадить розпустне життя, — понижають через те свій характер і сами себе опоганюють. Понятте о Бозі понижається, Його ставлять на рівні з упавшим чоловіком, бо священик займає місце посередника Божого. Та понижаюча сповідь перед чоловіком — те скрите жерело, із котрого витекло багато зла, осквернюючого світ і приготівляючого Його для цілковитого знищення. Але для того, котрий любить дозволити собі на все, що лиш захочеться йому, далеко ліпше йому сповідатися перед чоловіком, як відкрити Богу своє серце; людська природа більше склонна до того, щоби каятися, як відречися гріха. Далеко лекше облечи своє тіло во вретиче, бичувати Його кропивою, і заковати себе в острі ланцюхи, ніж роспяти свої тілесні хотіння. Тяжке се ярмо, котре тілесне серце охотнійше хоче нести, як ярмо Христове.

Римська церква дуже подібна до жидівської в часі першого приходу Христового. Тоді, як Жиди потайки топтали ногами закон Божий і Його принципи, але поверховно вони захували Його приписи з всякими переказами і вимогами, зділавши Його заховання незносним і тяжким. Як Жиди заявляли, що вони почитають закон, так сторонники папи твердять, що вони прославляють хрест. Вони возвишають символ страдання Христового, підчас коли в життю відрикаються Того, Кого він представляє.

Католики украшають свої церкви, вівтарі і свої зодяги хрестами. Всюди можна бачити знамя хреста. Всюди Його прославляють і почитають зовнішнім способом. Слова Спасителя, що торкається побожних Жидів, еще з більшою силою можна примінити до римських священиків: „Вяжуть бо тяжкі оберемки, що важко носити, й кладуть людям на плечі; самі ж і пальцем своїм не хочуть двигнути їх“.) Добросо-

*) Мат. 23: 4.

вістні люде пробувають в постійному страсі і боязні, щоб не погнівати оскорбленого Бога, підчас коли церковні дигнітари живуть в роскошах і розпусті.

Щоби погубити людей, сатана старається відвернути їх увагу від Того, у Кого вони можуть як раз найти спасенне. Він показує їм на який-нибудь другий предмет, котрий може бути поставлений замість Того Єдиного, Котрий сказав: „Прийдіть до мене всі знеможені та отягчені, я впокою вас“. (Мат. 11: 28).

Сатана безнастанно старається фальшиво представляти характер Божий, природу гріха і дійсні наслідки, з котрими ми мусимо числитися у великій борбі. Його фальшива мудрість зменшає обовязки відносно Божеського закону і дозволяє чоловікові гриштити. Рівночасно він спричинює і се що вони дивляться на Бога більше зі страхом і ненавистю, як з любовю. Жорстокість, котрою відзначається його характер, він приписує Творцю; вона є втіленням релігійної системи і вираженне богослужебних форм. Таким способом душі людські затемнюються, і сатана кріпко держить їх в полоні, як своє знарядде, щоби вести борбу проти Бога. Наслідком неправильного представлення Божеського характеру поганські народи почали вірити, що людські жертви є конечно потрібні, щоби з'єднати собі ласку у Бога, і найстрашнійші жорстокості звершались під ріжними формами ідолослуження.

Римська церква, приноровляючи поганські обряди до християнства і, подібно поганству, неправильно представляючи характер Божий, начала віддаватися не менше жорстоким і відражаючим практикам. За пановання папської ерархії були тортури, котрими вона примушала приймати свої навчання віри. Хто не хотів повинуватися їм, того чекав костер. Про тодішні убійства ніхто не знає скільки їх було, хіба довідається судного дня. Церковні дигнітари при помочі сатани, їх учителя, старались винайти средства, спричиняючи найбільші муки, але не убиваючи на смерть. Пекольні му-

ки відновлялись, доки людське терпіння не доходило до крайности, так, що природа вже довше не хотіла боротись, і страдаючий витав смерть, як солодке спасення.

Така була судьба противників Риму. Своїх сторонників він держав в послуху батогом, мучительним голодом і всякими другими страшними муками, які тільки можна уявити собі. Щоби з'єднати собі ласку у Бога, каючися нарушала заповіді Божі тим, що поступали проти законів природи. Їх навчали, щоби розривали всяку звязь, що Бог встановив для благословення і увеселення земного життя людей. Кладбище містить в собі мільони жертв, котрі провадили своє життя в даремних стараннях відречися від своїх природних потреб і щоби угнітати всяку думку і всяке чувство милосердя для своїх ближніх, як ображаюче для Бога.

Коли ми хочемо поняти всім знану жорстокість сатани, котру він протягом цілих віків приміняв не тільки до тих, що нічого не знали про Бога, але як раз в серцю і у всій області Християнства, нам треба тільки звернути увагу на історію романизма. Через ту великанську систему князь злюбив ослягнув свою ціль, наводячи неславу на Бога і приготовляючи нещастя для людей. І коли ми бачимо, як йому вдається замаскувати себе і звершати своє діло посредством провідників церкви, тоді ми краще зрозуміємо, чому він має таку відразу до Біблії. Коли читаєш ту книгу, одкривається милосердя і любов Божа, і люде можуть бачити, що Він не кладе на них ні одного із тих великих тягарів. Все, що Він хоче, се каючися і сокрушення серце і смиренний і послушний дух.

Христос в Свого життя не дав ні одного приміру, що мужі і жени повинні заператися в монастирях, щоби статися гідними неба. Він ніколи не вчив того, що треба здавляти любов і симпатію. Серце Спасителя було переповнене любовю. Чим близше чоловік приближається до морального совершенства, тим більше чуткими ділаються його чувства, тим краще він пізнає свої гріхи і тим глибша буде його симпатія

для огірчених. Папа твердить, що він є намістником Христа, але Його характеру не можна порівняти з характером нашого Спасителя. Хто бачив, щоб Христос коли небудь давав людей до арештів або на тортури за те, що вони не оказували Йому пошестий, як небесному Цареві? Чи чув хто, щоби голос Його осуджав на смерть тих, котрі не приймали Його? Коли мешканці одного Самарянського села не звертали уваги на Його, апостол Йоан обурився на се і сказав: „Господи! хочеш, скажемо, щоб огонь зійшов з неба та й пожер їх, як Ілія зробив? Він же обернувшись докорив їм і рече: Не знаєте якого ви духа. Син бо чоловічий не прийшов душі людські погубляти, а спасати“.) Тут показується найліпше яка різниця в між Духом Христовим, а духом Його мнимого намістника!

Римська церква показує світові усміхаюче лице, закриваючи свої страшні жорстокості оборонними річами. Хоч вона і з'одяглася в християнську одягу; але все таки зістала такою, якою перше була. Всякого правила, котрого папство придержувалось в минулі часи, воно придержується і тепер. Навчання, видумані підчас темних віків, все еще піддержуються. Папство, котре протестанти нині так дуже почитають, є те саме, котре в часі реформації панувало над світом, коли з небезпекою життя повставали слуги Божі, щоби виявити надужиття римської церкви. Вона посідає ту саму гордість і зарозумість і хоче, як і давніше, розказувати царям і князям, а навіть присвоє собі Божі привелєї. Його дух відзначається такою самою жорстокістю і тиранією, як і в тих часах, коли він топтав ногами людську свободу і убивав святих Всевишнього.

Папство є тим першим відступленням, про котре говориться в пророцтві. (2 Сол. 2: 3-4). Його політика є приймаючи такий характер, який найліпше відповідає Його цілям. Однак під змінною краскою хамелеона він скриває незмінну їд змій. Воно заявляє: „Бретикам або особам, котрі підозрі-

*) Лука 9: 54-56.

ваються в ересі, не треба дотримувати даного слова“. Чи повинні ми тепер вважати частю церкви Христової ту власть, історія котрої протягом цілих віків писана кровю святих?

Не без причини в протестантських краях думали, що католицизм тепер не так віддалився від протестантизму, як за давніших часів. Наступила переміна, але та переміна не з папством наступила. Католицизм в дійсности подібний є дуже до протестантизму, яким він тепер є, тому, що нинішній протестантизм вже звівся і вже не є той, що був за часів реформації.

Протестантські церкви стали шукати ласки у світа, на слідком чого їх очі зістали засліплені фальшивою людською любовю. Вони не можуть зрозуміти, чому не можна думати добре про зло; і, як неминучий наслідок, вони нарешті будуть думати зле про все, що є добре. Замість того, щоби боронити віру, колись передану святим, вони нині оправдуються перед Римом, що вони так безжалістно поступали з ним, і просять прощення за своє лицеміре.

Багато навіть із тих, котрі дивляться на романизм не ласкавим оком, але дуже бояться його власти і його впливу. Багато є таких, котрі заявляють, що духовна і моральна темрява, що панувала в середних віках, помагали поширяться його вірі. Його забобонам і угнітанню, і що ще більше просвіта найновіших часів, загальне поширення знання і збільшючяся свобода в ділах релігійних є на перешкодї до відновлення нетерпимості і тиранії. Але вони сміються з того, щоби таке дещо могло істнувати в нашому просвіченому віці. Правда, на наше покоління світить велике духовне моральне і релігійне світло. Через відкриті сторінки святого Слова Божого було виляте світло небесне на сей світ. Але треба зятимити собі: чим більше світла, котре дарується нам, тим більша і темнота тих, котрі перекручують і відкидають його.

Студіюванне Біблії, в звязі з молитвою, відкрило би протестантам правдивий характер папства і вони би опісля бри-

дилися ним і уникали би його. Але багато протестантів є таких, котрі думають, що вони такі мудрі, що не чують ніякої потреби в смиренню шукати Бога, щоби Він їх завів до правди. Хоч вони й чваняться своєю просвітою, вони все таки є не свідомі так у відношенню до св. Писання, як і до сили Божої. Вони хочуть мати яке-нибудь средство, щоби заспокоїти свою совість, і вони шукають того, що менше всього подібне до духовного і не потребує ніякого смирення. Чого вони хочуть, се б то того, щоб забути Бога, замість того, щоб споминати Його. І папство дуже тому радо, щоби заспокоїти потреби всіх таких людей. Воно приготоване є для двох клас людства, котре займає майже всю землю: для тих, котрі хочуть бути спасені своїми власними заслугами, і для тих, котрі хочуть бути спасені в своїх гріхах. У тім заключається тайна Його сили.

Було доказано, що час великої духовної темряви помагав успіхові папства. Але ще покажеться, що час великого духовного світла тим самим способом поможе його успіхові. В минувших часах, коли люде були без Слова Божого і без пізнання Його правди, їх очі були засліплені і тисячі замотані у невидимі сіті, наставлені для їх ніг. І в нинішньому поколінню є багато таких, очі котрих засліплені є блеском людських спекуляцій — фальшиво названого „знання“; вони не бачать сітій на своїй дорозі, і замотуються до них, як би очі у них були завязані. Бог хоче, щоби людський розум почитали, як дар Божий, і уживали його для служення правди і справедливости, але коли закрадається гордість і амбіція, і люде ставлять свої власні теорії вище Слова Божого, тоді розум може наробити більше шкоди, як незнання. І так фальшива наука нинішнього часу, відкидаюча віру в Біблію, буде також приготувляти дорогу до прийяття папства, як заказ пізнання в середних віках приготувив дорогу до його возвищення.

В Сполучених Державах нинішніми часами настав рух,

щоб держава підпомагала церкві і протестанти вже ідуть слідами католиків. Мало того, вони отверають папству ворота в протестантській Америці до відзискання того пановання, котре воно стратило в старому краю. І се, що надає тому рухові більше значіння, є факт, що вони стараються, щоб присилувати людей святкувати неділю. Се є постановлення, котре походить із Риму і є ознакою його авторитету. Се є дух папства, — дух згоди зі світськими обрядами, почитання людських переказів замість заповідей Божих, — котрий дїстався до протестантських церкв і доводить їх до того, що вони займаються тим самим ділом возвищення недільного дня, яким папство занималось передше.

Если читач хоче поняти дійствующі сили в скоро наступаючій борбі, то ми радимо йому вивчити добре історію Риму, средства, які він приміняв в минулих віках для досягнення тої самої цілі. Если він хоче дізнатися, як протестанти і католики разом будуть боротися проти тих, котрі відкидають їх правило віроучення, нехай він побачить того духа, який Рим проявив проти суботи і її поборників.

Царські укази, вселенські собори і церковні постановлення, підпомагані світською властю, були тими степенями, котрими поганський празник дійшов до свого почетного положення в християнському світі. Перва загальна міра, котра присилувала заховувати неділю, був указ, виданий Константином. ⁴⁾ Той указ жадав від мійських жителів, щоби вони відпочивали в „почитаний день сонця“, селянам однак позволено було продовжати свої господарські роботи. Хоч се постановлення було поганського походження, воно все-таки вийшло від цїсара, після того як він зовнішнім способом прийняв християнство.

Цїсарський розказ оказався недостаточним средством, щоби замінити Божеський авторитет, то єпископ Римський, після того дав недільному дневи назву: „День Господній“. Другий єпископ, Євсєбій, котрий шукав ласки в князів, особ-

⁴⁾ Cox, R., „Sabbath Laws and Sabbath Duties“, стр. 538, (1853).

ливший приятель і підхлібник Константина, твердив, що Христос переніс празник суботи на недільний день. Ні одного тексту із Біблії не наведено в доказ нового навчання. Свята одежа, в котру була з'одягнена підложена субота, було ділом рук чоловіка, і вона послужила людям на те, щоби потоптати ногами суботу Господню. Всі, що хотіли, щоби світ почитав їх, прийняли той загальний празник.

Коли папство вже на добре установилось, возвишенне недільного дня продовжалося. Якийсь час народ по селах займався господарськими роботами, коли не ходив до церкви, але семей день все еще числився за суботу. Зміна наступала поволи, але певно. Судовим урядникам наказано було займатись судовими ділами в недільний дець. Незабаром опісля всім людям, без винятку, приказано було у недільний день вздержуватися від роботи — свободним під загрозою арешту, а крепакам під загрозою укарання буками. Пізнійше богатим, если супротивлялися, відберано половину майна, а наколи б ще продовжали своє супротивлення, то робили їх невільниками. Низші кляси за таку провину були висилані на ціле життє із краю.

Видумувано тоді також ріжні чуда. За одно таке чудо говориться, що оден хлібороб у неділю пійшов орати. Він з початку хотів очистити свій плуг желізом, при чім желізо врізалось глибоко в його руку і застрягло там так, що він за два роки мусів носитися з ним, і „терпів страшний біль і зносив ганьбу“.

Пізнійше папа дав приказ, щоби приходські священники наминали людей, щоб недільний день святкували, ходили до церкви і молились, бо инакше стягнуть на себе і своїх сусідів велике нещастє. На одному із церковних соборів навели оден аргумент, котрий стався загальним, бо навіть протестанти його уживають, що десь там людей мав грім побити за те, що працювали у неділю, отже се мав бути ознакою, що неділя є днем святым, і правдивою суботою. „Оче-

видно Бог не любить тих, що занедбують день святий“, говорили прелати. Тоді була видана відозва, щоби священники і проповідники, королі і князі і всі віруючі люде „ужили всіх своїх сил, щоби той день возвишено до давнього положення і на будуче строго заховувано як свято для прославлення християнства“.

Так як відозви церковних соборів оказались недостаточними, то світські власті були запрошені, щоб видали указ, котрого би люде боялись і в той спосіб присилувати їх, щоб вздержалися в недільний день від роботи. Підчас одного синодального засідання в Римі всі давніші рішення були потвержені з більшою силою і торжественністю. Вони були включені також до церковних законів і впроваджені горожанськими властями майже у всіх християнських краях.

Однак брак доказів із св. Писання для святкування недільного дня спричиняв чимало клопоту. Народ сумнівався в правах своїх учителів усувати обявлення Господа господствующих — „день семий — субота Господу, Богу твому“, тому, щоби почитати день сонця. Щоби поповнити недостаток в Біблійних свідоцтвах, були конечними другі помічничі средства. Один із ревних оборонців недільного дня, котрий десь при кінці дванадцятого віку відвідав церкви в Англії, натрафив на супротивлення зі сторони вірних свідків правди; його усилування були так безплідні, що він на якийсь час виїхав із краю, стараючись видумати деяке средство, щоби потвердити свої навчання. Після його повороту він найшов те, що йому потрібне було, і у своїй дальшій роботі він мав більший успіх. Він привіз з собою звіткок паперу, котрий мав бути від самого Бога і містив в собі конечно потрібну заповідь для заховання недільного дня разом із страшними погрозами, щоби настрашити непослушних. Той дорогоцінний документ — такої підлої роботи, як і його постановлення, котре воно піддержувало — як говорили, упав з неба і був знайдений в Єрусалимі на вівтарі св. Симеона

на Голготі. Але фактичне жерело, із котрого він повстав, була папська палата в Римі. Щоби помагати власті і добробутеві церкви, папська ерархія по всі часи послугувалася оманною і фальшованнем.

Звиток заборонював роботу з дев'ятої години с. в. від третьої години в суботу пополудні, до сходу сонця в понеділок, і було обявлено, що авторитет його потверджався многими чудесами. Також було у ньому написано, що люде, котрі працювали довше приписаного часу, були поражані параліжом. Мельник, котрий хотів змолоти своє зерно, замість муки побачив текучу кров, і млинське колесо, помимо сильного напору води, застановилось. Жінчина, всадивши хліби у піч, найшла їх сирими, коли виймала їх, помимо того, що піч була дуже горяча. Друга знов жінка, котра приготувала тісто, щоби начати печи його на дев'яту годину, оставивши його однак до понеділка, на слідуєчий день показалося, що з тіста посредством Божеської сили пороблені були бохонці і спечені. Один чоловік, що пік хліб в суботу після третьої години пополудні, на слідуєче рано, коли він розламав бохонець, побачив, що із нього текла кров. Через ті і подібні глупі і забобонні видумки оборонці неділі старались піддержувати її святість.

В Шкоції, як і в Англії, недільний день звернув на себе більшу увагу задля того, що з ним злучили часть старінної суботи. Але час святкування був ріжний. Шкоцький король видав розказ, що субота повинна святкуватися з 12 години по полудні і що ніхто від тої години до ранку у понеділок не має права займатися ніякою роботою.

Але помимо тих всіх старань, щоб запровадити святкування неділі, сторонники папи сами офіціально потверджали Божеський авторитет суботи і людське походження того встановлення, котре заміняло її. В шіснайцятому віці оден папський собор виразно заявив: „Нехай всі християни загляють собі, що Бог освятив семий день і що його прийняли

і заховували не тільки жиди, але і всі другі, котрі твердять, що почитають Бога, хоч би і ми християни перемінили їх суботу на день Господній“. Ті, що посміли нарушити Божий закон, знали, що роблять. Вони обдумано поставили себе вище Бога.

Як поступав Рим з тими, що не годились з ним, маємо найліпший примір із довгого і кровавого переслідування Вальденців, із котрих декотрі заховували суботу. Другі потерпіли в той самий спосіб за свою вірність у відношенню до четвертої заповіді. Іменно замітна є історія християн Етиопських і Абісинських. Серед темряви середніх віків про християн середньої Африки світ забув, і протягом многих століть вони тішилися свободою віроісповідання. Але в кінці Рим дізнався про них і незабаром опісля звів цесара Абісинського, щоб признав папу за Христового намістника. Опісля послідували другі уступки. Був виданий едикт, котрий заборонював хоронення суботи під найстрашнішою карою. І папська тиранія невдовзі сталась таким великим тягаром, що Абісинці постановили скинути його зі своїх плечей. Після страшної боротьби Римляни зістали прогнані із Абісинії, і стара віра була знов привернена. Церкви знов тішилися своєю свободою і ніколи не забували науки, яку дістали відносно омани, фанатизму і деспотичної власти Риму. Вони вдоволялись тим, що могли оставатися в своїому самітному царстві, незнаному для решти християнства.

Церкви Африканські заховували суботу, так як вона хоронилась римською церквою до її великого відступлення. Слухаючись заповіді Божої, вони святкували семий день, і в той час вздержувались від роботи в недільний день після церковного обряду. Після того як Рим достиг найвищої власти, він став топтати ногами суботу Господню, шоби вивисшити свою власну, але оставшіся незамітними майже протягом одного тисячліття церкви Африканські не брали ніякої участі в тому відступленню. Діставшіся під владу Риму, вони були

присилувані відкинути правдиву суботу і прийняти фальшиву, але знов діставши свободу, вони знов вернулись до послуху четвертої заповіді.

Ся історія із минулого ясно доказує ворожнечу Риму до правдивої суботи і її поборників, і ті средства, яких він уживав, щоби почиталась сотворена ним інституція. Слово Боже учить, що ті зрілища ще повторялись, коли католики і протестанти злучаться між собою для возвищення недільного дня.

Представлена в 13-ій голові Одкриття власть — зьвір з двома рогами, подібними як у ягняти, наставляє землю і домуючих на ній поклонитися папству, котре тут порівнюється зі зьвіром, подібним до пантери. Зьвір з двома рогами також скаже „домуючим на землі, щоби вони зробили образ зьвіра“, і дальше він „зробить, щоб усім малим, і великим, і багатим, і вбогим, і вольним, і невольним дано буде пятно або імя зьвіра“. (Одкр. 13: 16). Ся власть, представлена як зьвір з рогами, подібними як у ягняти, — Сполучені Держави, і се пророцтво сповниться тоді, коли Сполучені Держави будуть силувати людей, щоб заховували неділю, на що Рим буде дивитися, як на знак признання його першенства. Але в тому поклоненню папству, кромі Сполучених Держав, возьмуть участь і другі. Вплив Риму в тих краях, котрі колись признавали його панованне, ще не вигаснув. І пророцтво предсказує відновленне його власти. „І бачив я одну з голов його, наче на смерть вбиту, і смертна рана її вилічена, і дивувалася ціла земля, (ідучи) в слід за зьвіром“. *) Ап. Павло виразно говорить, що чоловік гріха повинен продовжати своє істнованне на землі до другого приходу Христового. *) До самого кінця часу він буде продовжати свою ошуканчу роботу. Автор Одкриття також заявляє, маючи на думці папство: „І поклоняться йому всі, що домують на землі, котрих імена не написані в книзі життя Агнця“. (Одк. 13: 8). Так в старому, як і в новому світі папство прийме поклонення

*)Одкр. 13: 3.

*)2 Сол. 2: 3, 8.

через постановлення недільного дня — інституція, котра одиноко заснована на авторитеті римської церкви.

Уже більше як половину століття дослідувателі пророцтва в Сполучених Державах звертали увагу світа на те свідкування. В нинішніх подіях можна добачити, що се пророцтво невдовзі сповниться. Протестантські учителі заявляють ті самі права на Божеський авторитет що до заховання недільного дня, і з їх сторони дається чути той самий недостаток доказів із св. Писання, як і зі сторони папських провідників, видумуючих чудеса, котрі займають місце заповідей Божих. Погрози, що суди Божі постигнуть людей в наслідок нарушення недільного дня, котрий виставляють замість суботи — будуть повторятися, і їх уже починають приміняти. І рух, щоби присилувати святкувати неділю, скоро змається.

Римська церква задивляюча є у своїй омани і своїй хитрості. Вона може знати, що буде наперед. Вона спокійно жде часу, бо вона бачить, що протестантські церкви задля прийняття фальшивої суботи оказують їй пошану і приготвляються до того, щоби накиннути її християнам в той самий спосіб, якого вона уживала в минувшині. Ті, що відкидають світло правди, колись еще звернуться за помочю до тої, по її думці непогрішимої власті, щоби возвишити ту свою інституцію. З якою охотою вона згодиться помочи протестантам в тій роботі, не трудно вгадати. Хто лучше від папських провідників потрафить поступати собі з тими, котрі не повинються церкві?

Римська церква, котра поширилась по цілому світу, є одною з найбільших організацій під управою папського престолу, призначеною на те, щоби служити його інтересам. Мільони його причастників по цілому світу знають се, що мають повинуватися папі. Якої би вони не були народности, і яке би їх правительство не було, вони повинні цінити авторитет церкви вище всього. Хоча вони і складають державі при-

сягу вірнопідданства, клятва же послуху для Риму, котрий звільняє їх від всяких обов'язків, що ідуть наперекір його інтересам, стоїть все-таки вище.

Історія свідкує про хитрі і вперті старання Риму втиснутися в народні справи, а коли вже там утвердиться, тоді використати як найбільше для себе, жертвуючи навіть князями і народами. В 1204 році папа Інокентій намовив короля Арагонського, Петра II, щоб той дав слідуочу клятву: „Я, Петро, король Арагонський, клянусь і обіцюю на віки позістати вірним могому панові, папі Інокентію, його католицьким ворогам і римській церкві; добросовістно держати в тому повинненню мое королівство, борошити католицької віри і переслідувати єретиків“. ⁷⁾ Се власне годиться з твердженням папи, що він має право „скидати королів“ і „звільняти підданих від їх обов'язків для несправедливих володарів“.

Не треба забувати і того, що Рим гордиться тим, що він ніколи не зміняєсь. Правила, котрими руководився Григорій VII і Інокентій III, все ще позістають правилами римської церкви, і наколи б вона ще мала ту саму владу, то вона ужила б її з тою самою енергією, як і в минулих століттях. Протестанти не знають, що ділають, коли вони задумують помагати Римові для возвищення недільного дня. Бо як протестанти хочуть досягнути свою ціль, так знов Рим стремить до того, щоби привернути назад її страчену верховну владу. Коли в Сполучених Державах будуть встановлені принципи, що церква може послуговуватися державною властю або контролювати державу і коли сповнення релігійних обов'язків можуть бути присилувані горожанськими законами, одним словом, коли авторитет церкви і держави будуть мати владу над совістю — тоді Рим восторжествує у тому краю.

Слово Боже перестерігає перед грозячою небезпекою, і наколи протестантський світ не зверне уваги на ті остереження, він дізнаєсья які є в дійсності намірення Риму, але

⁷⁾ Dawling J., „History of Romanism“, кн. 5, гол. 6, стр. 55.

тоді уже буде запізно, щоби виминутися із його сіть. Він незаметно росте в силу. Його навчання мають вплив на пра-
водавчі зібрання, на церкви і людські серця. Він будує свої
величаві і могутні будівлі, де у їх тайних підвалах повторя-
ються його давні переслідування. Потайки і незаметно він
укріплює свої сили, щоби досягнути своїх остаточних цілей
і розпочати боротьбу, коли настане рішительна хвиля. Все,
що він хоче, се в — мати всюди перевагу, і вже її має. Ми
невдовзі побачимо і почувствуємо, в чому заключається рим-
ський елемент. Однак всякий віруючий в Слово Боже і по-
винуючийся йому, стягне на себе докори і переслідування.

Г О Л О В А — XXXVI.

НАДХОДЯЧА БОРБА.

Від самого початку, як почалась велика борба на небі, наміренням сатани було повалити закон Божий. Для досягнення тої цілі він начав свою ворохобню проти Творця і, хоч його прогнано із неба, однак він продовжував ту саму борбу тут на землі. Спокушувати людей, щоби вони ошіся переступали закон Божий — се була і є одинока ціль сатани. Чи вдасться йому зівсім змінити закон або тільки часть із його, наслідки ті самі. Бо той, що згрішив лиш „в одному“, то він через те нарушав цілий закон; перевага його впливу, як і приміру в по стороні проступку; він „станеться виноватий у всьому“. (Якова 2: 10).

Щоби люде погорджали Божеськими приписами, сатана перекручував Біблійну науку і внаслідок многі тисячі, що придержувались св. Писання, в кінці повірили заблудженням. Остаточна велика боротьба між правдою і заблудженням буде вже послідня. Ся боротьба вже надходить. Се буде боротьби між людськими законами і приписами Господа господствующих, між релігією Біблійною а релігією байок і переказів.

Дійствующі сили, котрі злучаться в тій боротьбі проти правди і справедливости, уже начали свою роботу. Слово Боже, котре дісталось до нас такою дорогою ціною терпіння

і крови, так мало ціниться. Біблію можна кожному дуже легко дістати, але дуже мало в таких, щоб її вибрали собі за провідника у своєму життї. Безвіре поширилось в застрашаючий спосіб не тільки в світі, але і в церкві. Многі дійшли до того, що відкидають навчання, котрі є головними стовпами християнської віри. Великі факти творення, як про них оповідають мужі Божі, гріхопаденне чоловіка, примірене і вічність закону Божого, цілковито обома частями відкидаються в так званому християнському світі. Тисячі, що чваняться своєю мудрістю і незалежністю, вважають се слабкістю, если хто вповні надіється на Біблію і надзвичайною здібністю і ученістю, наколи хто критикує св. Писання і заперечує або перекручує найважнійші із її правд. Багато в таких проповідників, професорів або учителів, котрі навчають, що закон Божий є змінений або знесений і що ті, що вірують в нього і кажуть, що він є потрібний, виставляються лиш на сміх і погорду.

Відкидаючи правду, люде рівночасно заперечують її основателя. Топчучи ногами закон Божий, вони заперечують авторитет законодавця. Се є так легко зробити собі ідею із фальшивих теорій і навчання, як і витесати болвана із дерева або каменя. Щоб люде набрали фальшивого поняття про Божий характер, то сатана ложно представляє Божі прикмети. Многі поклоняються замість Господу господствующих ідолови фільзофії, підчас коли живий Бог, як Він об'являється в Божому Слові, в Христі і в ділах творення, почитається тільки немпогими. Тисячі обоготворяють природу у той самий час як вони не признають Бога природи. Хоч і не в тій формі, ідолослуженне в нинішному християнстві відбувається так само, як і в старінному Ізраїлю за часів пророка Ілії. Бог многих так званих учених, фільзофів, поетів, державних мужів, писателів — Бог людей із вищих кругів, многих вищих наукових закладів і университетів, на-

віль декотрих богословських інституцій — тільки немного кращий від Ваала, бога сонця Фенікіян.

Ні одно заблудження, прийняте християнським світом, не повстає так сміло проти небесного авторитету і нічого не має більше шкідливих наслідків, як навчання найновіших часів, що закон Божий не має більше обов'язуючого значіння для чоловіка. Всякі народи мають свої закони, котрі жадають почитання і послуху; ні одно правительство не могло би існувати без них; і чи можна собі представити, що Творець неба і землі не має закону, щоби управляти істотами, що Він сотворив? Припустім, що визначніші особи із духовенства прилюдно навчали би, що устами, після котрих управляється край, і права горожан, що їх обороняють, не є обов'язані — що вони стісняють свободу народа і тому не мають бути захищені: чи довго правительство буде терпіти таким людям? Котра є більше провина: чи не зважати на закони держави і народів, чи топтати ногами Божеські приписи, котрі є основою всіх правительств?

Знести свої постановлення і дозволити людям робити, що їм угодно, — не мало би таких поганих наслідків для народів, як для владителя вселенної, если би Він зніс Свій закон і зоставив світ без якого-нібудь правила для осудження виновного і оправдання послухного. Чи хотіли би ми дізнатись, які будуть наслідки уневажнення закону Божого. Вже проба була зділана. Страшні були зрілища у Франції, коли боговідступництво стало пануючою властю. Світ тоді побачив, що знесення приписів, котрі Бог наложив, значить те саме, що жорстоке пановання тиранів. Коли мірило справедливості відкинетися, тоді відкриється дорога для князя темряви, щоби запровадити своє пановання на землі.

Всюди, де би не відкидалися Божеські приписи, гріх перстає бути грішним, або справедливість бажаною. Ті, що не хочуть піддатися власті Божій, не будуть в силі панувати над собою. Внаслідок шкідливого навчання дух неповино-

вення вселиться в серцях дітей і молодіжи, котрі з природи вже не можуть терпіти ніякої контролі над собою, і наступить опісля зіссутте в суспільности. Підчас коли загал на смівається із легковірности тих, котрі повинуються приписам Божим, сам з жадністю приймає оману сатани. Віддаючись цілковитій розпусті, він поповняє ті самі гріхи, котрі навели суди Божі на поган.

Ті, що навчають народ легковажити заповіді Божі, сіють непослух, щоби жати непослух. Усуньте зовсім наложені Божеським законом перегороди, і вам недовго прийдеться ждати, доки не наступить цілковите незважання на всі людські закони. Так як Бог наказує неморальні поступки, хотіння, лож і оману, то люде готові потоптати ногами Його постановлення, як перешкоду для їх світського добробуту, але наслідки усунення тих приписів будуть для них цілком несподівані. Если закон не обовязує, то чого люде бояться нарушати його? Майно не було б більше безпечне. Люде силою заберали би посілости свого ближнього, і сильніші стали би багатійшими. На саме життє не звертано би уваги. Супружа присяга не вважалась би більше за святу, охороняючу родинне життє. Той, що має власть, наколи б йому захотілось, силою забрав би жінку свого ближнього. Пята заповідь була б усунена разом з четвертою. Діти не здригнулись би перед тим, щоби кинутися на життє своїх родичів, если вони через те могли би заспокоїти бажання свого зіссуттого серця. Цивілізований світ став би бандою рабівників і убійників, і мир, спокій і щастє були би прогнані із землі.

Наука, що люде не мусять робити того, що Бог від них жадає, уже ослабила моральну силу і відчинила ворота несправедливости в світі. Беззаконне, рослуטה і зіссуттє зачинають свою роботу. В родині сатана взявся щиро до роботи. Його знамено повиває навіть в так званих християнських родинах. Тут є — завість, обмова, лесть, відчужданне, роздори, колотнечі, зрада, хотіння. Ціла система релігійних

правил і навчання, котра повинна бути основою і будовою суспільного життя, обернулась в хитаючуся масу, котра туй-туй має розвалитися. Найбільші криминальники, задля своїх проступків замкнені у темниці, наділяються часами дарунками і відзначеннями, як будто би вони займали яесь завидне становище. Їх характер і проступки обговорюються всюди в широких кругах. Преса виявляє страшні подробиці того порока, і тим способом вводить других в спокусу звершатн оману, рабунок і убійство, і сатана торжествує, видячи такий успіх своєї невольної роботи. Засліпленне наслідком порока, легкомисне убійство, страшно збільшаючися невздержливість і злоба всякого рода і степенів — повинні всі ті, що бояться Бога, застановитися над тим, що їм треба робити, щоби усунути те зло.

Суди були також пересяклі зіпсуттем. Здібності многих зістали запоморочені невздержаннем, так, що сатана завладів ними майже цілковито. П'янство і гулятика, страсти, зависть, нечесть всякого рода характеризують життя тих, котрі повинні приміняти закон. „Відступи від нас суд, оддалік зісталась справедливість, бо справедливість спотикнулась на майдані, й правота не знаходить входу“. (Ісаїя 59: 14).

Злоба і духовна темрява, котрі взяли верх в часі панування папської єрархії, були неминучим наслідком завазаня єї св. Писання, але де найти причину далеко поширеного безбожя, відкинення закону Божого і витікаючого із того зіпсуття при повному євангелському світі в віці, в котрому панувала релігійна свобода? Тепер, коли сатана не може більше держати світ у своїй владі, відбираючи йому св. Писання, він послугується иншими средствами, щоби осягнути ту саму ціль. Повалити віру в Біблію в те саме, що і знищити саму Біблію. Поширяючи сю думку, що закон Божий більше не обов'язує нас, воно так само успішно помагає людям нарушати його, як будто би вони зовсім не знали за його приписи. В нинішньому часі, так само як і давніше, він стара-

ється сповнити свої наміри при допомозі церкви. Нинішні релігійні організації не хочуть більше слухати не популярних правд із св. Писання і, підчас коли вони борються проти них, вони приймають толкування і навчання, посредством котрих вони повною пригорщю сіють зерно безвіря. Держачися папського заблудження про природне безсмерте і про свідомий стан чоловіка по смерті, вони відкинули одиноке средство, котре хоронило їх перед заблудженням спиритизму. Навчання про вічні муки многих довело до того, що вони більше не вірять в Біблію. Коли четверту заповідь треба людям сповняти, те семий день — суботу також мається заховувати, і одинокий спосіб учителів, щоби увільнитися від того обовязку, котрого вони не хочуть сповняти — вмовити в людей, що закон Божий не обовязує їх. В той спосіб вони відкидають закон разом з суботою. Після того як діло субітної реформи поширяється, те відкинення Божеського закону, щоби оминати четверту заповідь, стається майже загальним. Навчання тих релігійних провідників відчинили двері безвірю, спиритизмови і легковаженню закону Божого, і на тих провідниках лежить страшна відвічальність за беззаконне, котре існує в християнському світі.

Але ті самі люде заявляють також, що так скоро поширюючися зіпсутте треба приписати нарушенню так називаємої „Християнської суботи“ і що святкування недільного дня в більшій степені поправить мораль суспільности. Се твердження висказується особливо в Америці, де навчання про правдиву суботу проповідувалось всюди. Там діло про вздержання, — одна із найважніших моральних реформ, находится в звязі з рухом про заховання недільного дня, і сторонники його вважають себе як покровителі найвищих інтересів людського суспільства; а тих знова, що не хочуть з ними разом іти, вони обвиняють, як ворогів вздержання і реформи. Але той факт, що рух, що старається поширити заблудження, звязане є з ділом, котре не має в собі нічого

злого, наколи не може бути доказом, оправдаючим заблудження. Ми можемо укрити їдъ, мішаючи його зі здоровою їдою, але не можемо змінити ві натури. Вона робиться ще більше небезпечна, так як її можна легше зажити. Се є власна хитрість сатани, мішати з оманю стільки правди, скільки треба, щоби надати її вид правди. Провідники руху відносно недільного дня можуть обороняти реформи, потрібні для народу, правила, що годяться з Біблією, однак слуги Божі не можуть прилучитися до них, доки жадання, що супротивляються законіві Божому, находяться в звязі з ними. Ніщо не може оправдати тих, котрі усувають заповіді Божі, а приймають людські приписи.

Двома великими заблудженнями — безсмертєм душі і святкованнем неділі, сатана обманює народ. Підчас коли перше кладе підвалину для спиритизму, то друге робить симпатичну звязь з Римом. Протестанти Сполучених Держав будуть перші, котрі протягнуть свої руки над пропастью, щоби схватити руку спиритизму; вони перейдуть через пропасть, щоби подати руку римській власті, і під впливом того троякого союзу той край піде по стопам Риму і буде топтати права совісті.

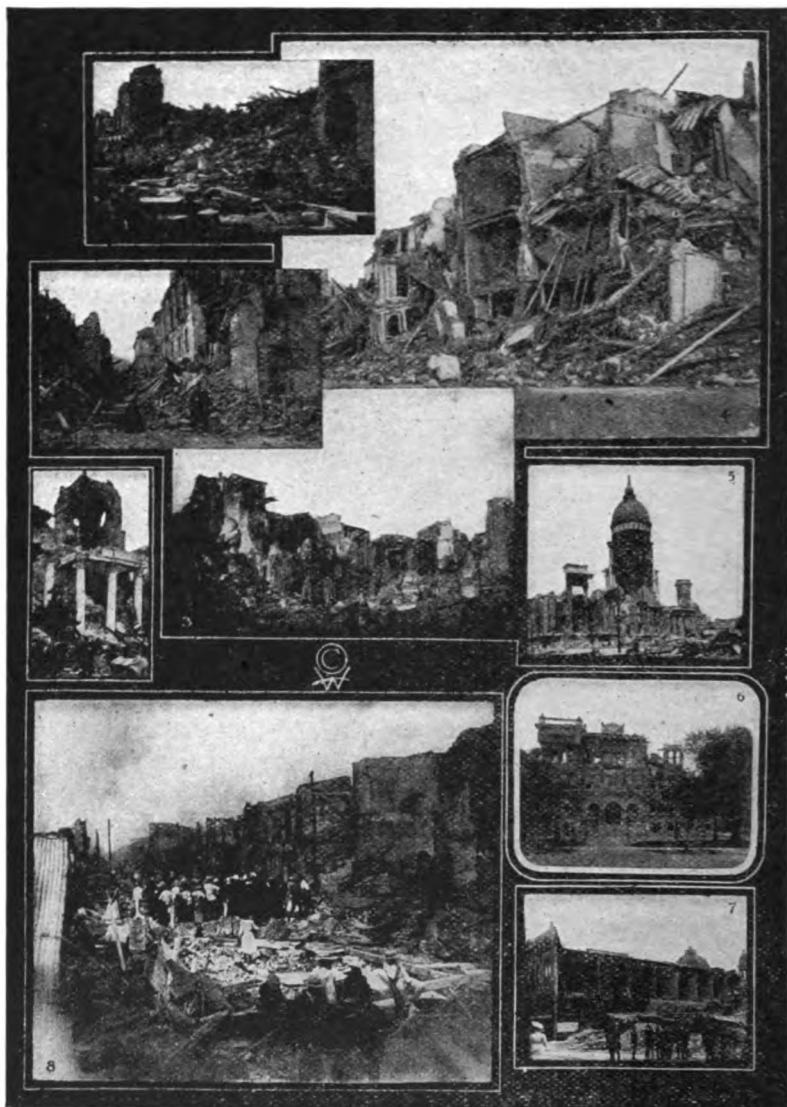
Так як спиритизм нині що раз, то ліпше наслідуює так назване християнство, то він має більшу силу заманювати і ошукувати. Згідно з новим порядком річей, то сам сатана є навернений. Він явиться в характері ангела світа. Помочию спиритизму будуть творити чудеса, сіцляти недужих і багато ще інших чудес доповниться, котрих не буде можна заперечити. А як еще до того злі духи визнають свою віру в Біблію і віднесуться з пошаною до церкві, то на діла їх будуть дивитися, як на явлення Божого Духа.

Погранична лінія між так званими християнами і безбожниками є малозначна. Члени церкви люблять те, що любить світ і готові в злучитися з ним. Сатана дуже хоче злучити їх в одно тіло і тим способом укріпити своє діло, стараючись

втягнути всіх в ряди спиритизму. Католики, прославляючи чудеса, як ознаки правдивої церкви, легкo дадуться ошукати тою чудодійною силою, а і протестанти рівно ж будуть ошукані, бо відкинули щит правди. Католики, протестанти, як і світські люде, всі приймуть вид побожності у той час як вони відречуться від його сили, і в тій злуці вони будуть бачити великий рух в наверненню світа і початок давно бажаного царства.

В спиритизмі сатана являється добродітелем людського роду, сціляючи медуги народу і предкладаючи нову і більше возвишену релігійну систему; але рівночасно він діє як нищитель. Своїми спокусами він губить цілі маси народу. Невдержанне відберав розум, і тілесні вдоволення, роздір і розлив крови є наслідки із того. Сатана любить війни, так як вона побуджав найнижші страсти душі, а опісля вічність пожерає їх окровавлені жертви, погружені в пороки. Його наміром є розярувати народи до війни одних проти других, бо тим способом він може легко відвернути увагу людей від приготування, щоби встояти в надходячий день Божий.

Сатана діє також через силу природи, щоби зібрати жатву не приготування душ. Він вистудював тайні діланя природи і уживав всіх своїх сил, щоби заволодіти елементами, наскільки Господь Бог на се дозволяє. Коли йому було позволено мучити Йова, як скоро були вигублені стада, слуги, дома, діти, при чім одно нещастє хвиливо слідувало за другим. Тільки Бог хоронить Свої творення і обороняє їх від власти губителя. Але християнський світ з погордою віднісся до закону Божого, і Господь зробить се, що Він постановить зробити, если люде не поправляться. Він не буде більше благословити тих, що повстають проти Него і ще других навчають, щоб так само робили. Більше Він не буде опікуватися ними. Буде мати власть над ними сатана. Він буде навіть помагати їм у їх добробуті і щастю, щоб його наміри сповнились, других знов приведе до ріжних клопотів і

ЗЕМЛЕТРУСИ В РІЗНИХ МІСЦЯХ.

Числа 1, 2, 3, 4. Землетрус в Валпарайзо, Чилі. серп. 16, 1906 р.

Числа 5, 6, 7. Дійствие землетрусу в Калифорнії, квіт. 18, 1906 р.

Число 8. Вулиці в Кінкстоні, Ямайка, після землетрусу, січ. 14, 1907.

[614]

нещастя, а опісля скаже людям, що се в Бог, Котрий їх мучить.

Підчас кожди він являється людям, як великий лікар, котрий може скіляти всі їх недуги, він принесе немочі і нужду, доки всі міста не будуть спустошені і зруйновані. Нині він як раз в роботі. У ріжних нещасних случаях, на воді і на суші, у великих пожарах, в страшних гураґанах і градових бурях, в орканах, наводненнях, у великих морських заливах і землетрусах по цілій землі і в ріжних формах сатана показує свою силу. Він нищить готову жатву, в наслідок чого бувають голод і нужда. Він наповняє воздух смертельною заразою, і тисячі гинуть від неї. І чим ближше до кінця, тим частійші і страшнійші будуть ті нещастя. Будуть гинути так звирята, як і люде. „Засумує, занис; поникне, помарніє куля земна; поникнуть і ті, що звисока позирали на людей на землі. Бо земля вся зледащіла під живучими на ній, вони бо переступили закони; змінили устава, зломали вічний заповіт“. (Ісаия 24: 4, 5).

Тоді великий зводитель буде старатися переконати людей, що ті нещастя спричинені в тими, котрі служать Богу. Ті, що викликали гнів Божий, в своїому нещастю будуть обвиняти тих, що повинуються заповідям Божим, за що проступники докоряють їх. Будуть говорити, що люде ображають Бога, парушаючи недільний день, або так звану суботу, і що той гріх є причиною того нещастя, котре буде продовжатися так довго, доки не буде строго приказано святкувати неділю, і що ті, котрі хочуть повинуватися четвертій заповіді, через що понижають неділю, роблять заколот між народом і є перешкодою в приверненню Божеської милости і земного щастя. І так повторяється обвиненне, висказане в давнині проти слуг Божих, а іменно по тим самим причинам: „Побачивши ж Ахаб Ілию, промовив до його: То се ти, що трівшиш Ізраїля? Він же відказує: Не я трівожу Ізраїля, а ти і твоя родина, що знехтували заповіді Господні й

ходите слідами за Бааламом¹⁾ Коли гнів Божий буде побуджений ложними обвиненнями, вони поступлять з післанниками Божими подібним способом, як поступив боговідступний Ізраїль, переслідуючи пророка Ілію.

Чудодійна сила спиритизму постарасться вплинути на тих, котрі хочуть бути послешними більше Богу, як людям. Духи будуть говорити, що вони післані від Бога, щоби переконати тих, що відкидають неділю, що вони заблуджаються, бо закони державні повинні сповнятися, як і закон Божий. Вони будуть плакати над великим безбоженством світа і піддержувати релігійні свідкування учителів, що упадок моралі спричинений є порушенням недільного дня. Великий буде гнів проти тих, що відкажуться прийняти їх свідкування.

Спосіб ділання сатани у послідній борбі з народом Божим буде той самий, якого він придержувався, коли почалась велика боротьба у небі. Він заявив, що старасться підпомагати Божеське правління, щоби воно було завсїгди сильне і незмінне, а тимчасом потайки хотів повалити його. Ангелів котрі остались вірними, він обвиняв в тому, чого сам хотів діпняти. Такою обманчивою политикою відзначається католицька церква. Вона присвоїла собі право небесного намістника в той час, як вона взнеслась вище Бога і змінила Його закон. Помордовані властю Рима задля своєї вірности Євангелію, були проголошені проступниками; вони були обявлені союзниками діявола, і всяких можливих средств уживано, щоби опоганити їх і виставити їх в очач народу і їх власних, як найгірших проступників. Те саме буде діятись і тепер. В той час як сатана буде старатись погубити тих, що придержуються заповідий Божих, обвиняючи їх, що вони нарушають закон, безславлять Бога і наводять Його суди на світ.

Бог ніколи не силує ні волі, ні совісти; сатана знов противно робить, бо безнастанно уживає насилія і жорстокости, щоби підбити під свою власть тих, котрих не може дістати

¹⁾1 кн. Цар. 18: 17, 18.

нишим способом. Послугуючись страхом і насилієм, він старається заволодити совістю і добитися поклонення для себе. Щоби досягнути се, він дійствує при допомозі духовних і горожанських властей, налягаючи на них, щоб вони присилували людей хоронити людські закони наперекір законови Божому.

Почитаючи Біблійну суботу будуть проголошені як вороги закону і порядку, як ті, що нищать моральні зупинення суспільности, спричиняючи анархію і зіпсутте і викликаючи суди Божі на землю. Їх совісне хоронення закону будуть називати упертістю, непослухом і легковажанням власти. Їх будуть обвиняти як ворогів держави. Духовенство, котре заперечує обовязання для Божеського закону, з казальниці будуть призивати, щоб люде повинувалися горожанським властям, як Богом постановлених. В праводавчих кругах і судових палатах хоронячи заповіді Божі будуть представлені в ложному світлі і осуджені. Їх слова будуть не правильно толкувати; їх побудительні причини будуть виставлені також в фальшивому світлі.

Так як протестантські церкви відкидають ясні докази Слова Божого для оборони Його закону, то вони присилують замовчати тих, віру котрих вони не можуть опрокинути Біблією. Хоча вони закривають свої очі у відношенню до того факту, тим не менше вони начнуть діло, котре поведе їх до переслідування тих, котрі відкажуться по добрій совісти зробити те, що робить остальний християнський світ, і зі своєї сторони признають жадання папської суботи.

Духовенство і держава разом будуть старатися переконати або присилувати усю суспільність заховувати недільний день. Недостаток Божеського авторитету буде замінений угнітаючими постановленнями. Політичне зіпсутте візьме верх над любовю до справедливости і правди, і навіть в свобідній Америці праводавці, щоби з'єднати собі загальну опінію, пристануть на се, щоб задоволити желання народу, і ухватять право,

приказуюче хоронити недільний день. На свободу совісти, котрої добилися такими великими жертвами, більше не будуть зважати. В скоро надходячій боротьбі слідуєчі слова пророка будуть потверджені фактами: „І розлютився змії на жінку, і пійшов провадити війну з иншими від насіння її, що хороняють заповіді Божі, і мають свідчення Ісуса Христа“.)

*)Одр. 12: 17.

Г О Л О В А — XXXVII.

БІБЛІЯ ЯК ОХОРОНА.

„Звертайтеся до закону та до обяву. А вони, — як не так говорять, як там сказано, то не ма в них світла“. ¹⁾

Увага Божого народу буде звернена на св. Писання, як на охорону проти ложних учителів і обманчивої влади духів темряви. Сатана уживає всякої можливої хитрості, щоб перешкодити людям, щоб не могли познакомитися зі змістом Біблії, так як її власні вислови виявляють його оману. Кожде оживлення діла Божого побуджує князя темряви до більшої діяльності; нині він напружає всі свої сили в послідній боротьбі проти Христа і Його послідувателів. Послідня велика омана скоро повинна показатися нам. Антихрист буде творити свої чудеса перед нашими очима. І Його наслідування правди буде таке подивляюче, що трудно буде відрізнити правди від заблудження, хіба тільки помочию св. Писання. З Його свідчення конечно треба буде порівняти всяке твердження і всяке чудо.

Ті, що стараються повинуватися всім заповідям Божим, стягнуть на себе ненависть і насмішки. Вони можуть встати тільки з Божою силою. Щоби видержати ту пробу, вони мусять розуміти волю Божу, як вони являться в Його Слові, бо вони можуть почитати Його тільки в тому случаю, коли мають правильне поняття про Його характер, Його владсть.

¹⁾Ісаїя 8: 20.

Його наміри і поступають після них. Лиш ті, котрі утвердили свої душі Біблійними правдами, встоять у послідній великій боротьбі. Всякій душі буде предложене рішуче питання: Чи я маю повинуватися Богу більше, як людям? Рішучий час вже близький. Чи стоять наші ноги твердо на скалі незмінного Слова Божого? Чи готові ми витривало боронити заповіді Божі і віру в Ісуса?

Перед Своім роспяттем Спаситель об'явив Своім ученикам, що Він буде роспятий і знов воскресне із мертвих. Ангели присутували, щоби запечатліти Його слова в душах і серцях присутних. Але ученики ожидали дочасного освобождения із римського ярма; думка, що Той, в Котрому була вся їх надія, мусить понести таку ганебну смерть, була невиносима для них. Слова, котрі вони повинні були затямити собі, пропали із їх памяти і, коли прийшов той страшний час, вони не були на се приготовлені. Смерть Ісуса розбила їх надії так, як будьто би вони ніколи не були перестерігані. І так в пророцтвах будучність відкривається перед нами так само ясно, як вона відкрилась і перед учениками посредством слів Ісусових. Події, находячися в звязі з кінцевою пробою і ділом приготування до часу великого смутку, об'являються дуже ясно. Але цілі маси народа мають так мало поняття про ті важні правди, як будьто би вони ніколи не були об'явлені. Сатана пильнує, щоби згладити всяке вражінне, котре могло би умудрити їх в прийняттю спасення, і час великого смутку наступить несподівано, коли вони будуть не приготовані.

Коли Бог посилає людям такі важні остереження, котрі представляються святими ангелами, котрі літають посередні неба і проповідують їх, то Він також ожидає від них, як одарених розумом істот, щоби вони звернули увагу на ту вість. Страшні муки, котрі загрожують тим, що поклоняються звіврови, *) повинні побудити всіх до більше приліжного розслідування пророцтв, щоби дізнатися, що представляє

*) Одр. 14: 9-11.

собою п'ято звіра і як вони можуть уникнути його. Але уші народу навернулись від правди до байок. Ап. Павло говорить про послідні дні: „Буде бо час, що здорової науки не послухають“. ³⁾ І сей час тепер настав. Люде не хочуть Біблійної правди, бо вона не згаджається з хотіннем гріховного світського серця; сатана помагав їм у тім, і вони се люблять.

Але Бог хоче мати на землі народ, котрий хоронить Біблію і тільки Біблію, як мірило всього навчання і основу всіх реформ. Ні думки учених, ні заключення науки, ні віросповідні правила, ні постановлення церковних соборів — такі самі многочисельні і не згаджаючіся між собою як і самі церкви, котрих вони представляють — голос більшости: ні одного із того, ні всього разом взятого ми не повинні приймати за докази або проти якої нібудь релігійної точки. Заки ми приймем яке-нібудь навчання або приписи, ми повинні жадати на се ясного доказу, що „так говорить Господь“.

Сатана безнастанно старається звернути нашу увагу на людей, замість Бога. Він вказує людям, щоб дивились на єпископів, духовенство, професорів богословя, як на провідників, замість того, щоби розсліджувати св. Писання, щоби кождий знав самий, які є його обовязки. Маючи тих провідників в своїй власті, сатана також може вплинути на народ після своєї волі.

Коли Христос прийшов на землю, щоби проповідувати слово життя, простий народ з охотою слухав Його, і многі навіть із священників і старшин увірували в Него. Але первосвященники і народні провідники осуджали і відкидали Його науку. Хоч їм і вдалось у їх стараннях обвинити Його; хоч вони почувчувували вплив Божеської власти і мудрости Його слів, вони однак мали упередженне до Него, і відкинули найясніші докази Його місяняського походження, бо инакше вони мусіли би бути Його учениками. Противники Ісуса були люде, котрих народ звик був почитати від самого дитин-

³⁾Тим. 4: 3.

ства і у всім слухати їх. „Чому“, питали вони, „наша старшина і мудрі книжники не вірують в Ісуса? Чи ж ті побожні люде не прийняли би Його, наколи б Він був Христос?“ Вплив таких учителів довів Жидівський народ до того, що він відкинув свого Відкупителя.

Дух, що воодушевляв тих священників і старшину, нині все ще являється через многих, котрі показують свою побожність. Вони відказуються досліджувати свідчення св. Писання, відносячихся до правд теперішнього часу. Вони показують на свою чисельність, своє багатство і свою популярність і з погордою дивляться на оборонців правди, як на маленьке число небогатих і непопулярних людей, маючих віру, котра відрізняє їх від світа.

Христос наперед знав, що несправедливе присвоєння собі авторитету книжниками і фарисеями не скінчиться, хоч і Жиди розпорозяться по цілому світу. Він бачив Своім пророчим оком, що се в діло возвищення людського авторитету, щоби запанувати над совістю людей, що було страшним прокляттям для церкви по всі часи. І Його страшні обвинення у відношенню до книжників і фарисеїв, як і Його остереження, дані народові, щоби не іти за сліпими провідниками, були напомином для будучих поколінь.

Римська церква надає право тільки духовенству толкувати св. Писання і на тій підставі, то лиш воно може обяснити Слово Боже, а простому народові не можна його читати. Хоч реформація і дала всім св. Письмо, однак та сама причина, на котру відкликується Рим, в протестантських церквах многим не дозволяють, щоб сами розсліджували Біблійну науку. Их навчають, щоб приймали віронавчання як його обясняє церква, і люде не сміють приймати що-нибудь такого, щоби супротивлялося їх віронавчання, або їх догматам, хоч би воно як ясно було виложено в св. Писання.

Хоча Біблія і повна остережень перед фальшивими учи-

телями, однак помимо того многі повіряють свої душі таким учителям, котрими є теперішнє духовенство.

Нині між Христіянами находяться тисячі, котрі в доказ того віронавчання, якого вони придержуються, не можуть навести нічого иншого, кромі того, що їх так навчали їх релігійні провідники. Вони майже зівсім минаються з наукою Спасителя, цілковито віруючи словам проповідників. Але чи проповідники непогрішними є? Як-же ж ми можемо ввіряти свої душі їх покровительству, не переконавшись із Слова Божого, чи вони як раз роздають світло? Брак моральної сили покинути раз в світі вибрану дорогу змушає многих іти по стопам учених і, не маючи охоти самостійно розсліджувати правду, вони остаються привязані до ланцюха заблудження без всякої надії. Вони видять, що правда ясно висказана є в Біблії і чувствують силу Святого Духа, котра супроводжає їх проповідь, однак помимо того, вони дозволяють відвертати себе від світла правди. Хоча і розум і совість їх переконані є, однак ті засліплені душі все таки не сміють думати инакше, чим їх проповідники, і їх личні переконання і інтереси вічності приносяться в жертву безвірю, гордості і упередженням других.

Богато є способів, через котрі сатана дійствує посредством людського впливу, щоби вдержати своїх полонників. Він склоняє на свою сторону цілі товпи, звязуючи їх делікатними ниточками привязанности з тими, котрі є ворогами Христового хреста. Яка би не була привязанність родичів, дітей, мужа, жени або приятеля, дійствіє одно і те саме. Вороги правди роблять всякі зусілля, щоби мати контролю над людською совістю і, находячися під їх панованням душі, не мають на стільки відваги і независимости, щоби поступати згідно зі своїми власними переконаннями.

Правда і слава Божа є нерозлучні. Ми не можемо, маючи Біблію під рукою, прославляти Бога, тримаючись ошибоч-

них поглядів. Многі заявляють, що не в тім діло, що вони вірують, коби лиш правильно жити; але життя формується посредством нашої віри. Коли світло і правда знаходяться в нашому розпорядженню і ми занедаєм користати із них, то, значить ся, ми відкидаєм їх; ми вибираєм темряву замість світла.

„Бувають путі, що здаються прості, та кінець їх — дорога до смерті“. ⁴⁾ Заблудженне і гріх не можна оправдувати незнанням в тім случаю, если є дана всяка можливість пізнати волю Божу. На своїому путі чоловік приходять до місця, відкуди розходяться много доріг, але дорогосказ показує йому, де провадить кожда із них. Если ж він не звертає уваги на дорогосказ, і сам вибирає свою власну дорогу, котра здається йому правильна, то він, помимо своєї щирости, правдоподібно буде знаходитися на недобрій дорозі.

Бог дарував нам Своє Слово, щоби ми пізнали Його науку, і кождий сам про себе може знати, чого Він хоче від нас. Коли один із книжників прийшов до Ісуса з запитанням: „Учителю, що мені робити, щоби наслідувати життю вічне?“ Спаситель, показуючи на св. Писання, відповів: „В законі що написано? як читаєш?“ ⁵⁾ Ні старий, ні молодий не можуть оправдуватися незнанням, і воно не може увільнити від кари, котра належить ся за порушення Божого закону, так як люде мають в своїому розпорядженню вірне представлення того закону, як і його правила і жадання. Се ще не в достаточним мати добрі наміри; ще не досить ділати те, що ми вважаємо правильним або що проповідник вважає за правильне. Тут розходить ся о спасенне душі, і тому кождий повинен розсліджувати св. Писання сам для себе. Як би сильні не були його переконання, як би увірений він не був в тому, що його духовник знає, що таке правда — се не може бути його основою. У нього є карта, на котрій є назначена дорога для подорожуючого на небо, і тому він певний є, куди йде.

Первим і найвищим обовязком кождої розумної людини —

⁴⁾Прив. 16: 25.

⁵⁾Лука 10: 25, 26.

дізнятись із св. Писання, що таке правда, і опісля жити після того світла і заохочувати других, щоби йшли за його приміром. Кожного дня ми повинні приліжно студіювати Біблію, розважати кожду думку і порівняти текст за текстом. З Божою помочю ми повинні сами виробити собі своє мнінне, так як ми сами маємо відповідати перед Богом.

Правди, найяснішим способом виложені в Біблії, окутані туманом і сумнівом через учених, котрі, заявляючи свої права на велику ученість, твердять, будьто св. Писання має містичне, тайне і духовне значіння, котрого не можна добачити в приміняємій в ньому мові. Вони є фальшиві учителі. подібним людям Ісус об'явив: „Чи не того ви помиляєтесь, що не знаєте писання, ні сили Божої?“ *) Мова Біблії повинна бути перетолкована згідно тому значінню, котре представляється в ній, з винятком тих случаїв, коли приміняється який-нибудь символ або аллегорія. Христос дав обітованне: „Коли хто хоче волю Його чинити, знати ме про науку, чи від Бога вона, чи я від себе глаголю“. †) Если би тільки люде брали Біблію так, як вона є; если би не було фальшивих учителів, котрі би не впроваджували їх в блуд і не морочили їх ума, то було б звершене діло, котрим ангели радувались би і багато тисячів людей, ходячи в блуді, тепер були б приведені до правдивого стада Христового.

Студіюючи Біблію, ми повинні приложити всі наші духовні сили і напружити наш розум, щоби порозуміти глибокі мислі Божі, наскільки се є можливе смертним людям, не забуваючи однак, що понятність і покірність дитяти — характеричні прикмети правдивого духа ученика. Біблійні трудности ніколи не можуть бути усунені після тої методи, якої живається при розв'язанню філософських задач. Ми не повинні приступати до студіювання Біблії з тою самонадійністю, з котрою многі вступають в область науки, але з молитвенною зависимістю від Бога і щирим бажанням навчитися тому, в чому заключається воля Божа. Ми повинні явитися

*) Марка 12: 24.

†) Иоан. 7: 17.

перед Великим „Я всьм“ зі смиренным і понятним духом, щоби від Него дістати пізнання, інакше злі ангели так за-сліплять нас, що наші серця стануть затверділими і ніяке слово правди не зробить на нас ніякого вражіння.

Інша часть св. Писання, котру вчені виставляють, як з'одягнену в тайну, або вважають за неважну — є повна по-тіхи і науки для того, хто вчився в школі Христовій. Одна із причин, чому декотрі богословці — а таких багато є, — не мають ясного поняття про Слово Бже, є та, що вони закри-вають свої очі у відношенню до тих правд, котрих вони не хо-чуть хоронити. Приниманне Біблійних правд зависить не лиш від сили розума, котрого уживається при шуканню, скіль-ки від щирости намірів і серйозного стремління до справед-ливости.

Ми ніколи не повинні студіювати Біблію без молитви. Тільки Святий Дух може запечатліти в нас легко зрозумілі тексти її або охоронити нас від мильного поняття або пере-кручування її слів. Се є робота небесних ангелів — приго-товляти серця людські до того, щоби вони так розуміли Сло-во Боже, щоб його красота могла воодушевляти нас, його остереження навчати і його обітування заохочувати і укрип-ляти нас. Ми повинні молитися разом з псалмівцем: „От-вори очі мої, і побачу дива закону твого“. (Пс. 119: 18). Спо-куси часто бувають невідперті, бо скушуваний, що легкова-жить молитву і студіюванне св. Писання, не може відразу па-мятати обітувань Божих і не є в стані супротивлятися сата-ні Біблійним знаряддем. Але ангели оточують тих, котрі охотно дозволяють навчати себе Божеських приписів, і в ча-сі великого смутку і терпіння вони пригадають собі ті прав-ди, котрі їм як раз потрібні є. „Хоч би ворог, як ріка, на-ступив, — прожене його подих Господень“. (Ісаія 59: 19).

Ісус дав ученикам Своім обітуванне: „Утішитель же Дух Святий, котрого пішле Отець в ім'я моє, Той научить вас усьо-го, й пригадає вам усе, що я глаголав вам“. *) Але навчан-

*) Иоан. 14: 26.

ня Христові з початку повинні бути в нас, щоби Дух Божий в часі небезпеки міг пригадати нам їх. Псалмопівець Давид говорить: „Слово твоє заховав я в серці моїм, щоби не согрішити проти тебе“. (Пс. 119: 11).

Всі ті, котрі дбають тільки про свої вічні інтереси, повинні стерегтися духа сумніву. Атак буде звернений на основні стовпи правди. Отже не можна держатися поза границями насмішок і фальшивого мудровання, що повстають внаслідок обманчивого і заразливого безвір'я найновіших часів. Сатана приміняє свої спокуси до всіх клас людей. На необразованих він нападає з насмішками і кпинами, підчас коли до образованих він приходить з нуковими закидами і філософічним розумованнем, тут і там старається збудити недовіре і погорду до св. Писання. Навіть неопитна молодь думає, що вона має право сумніватися, що дотичить основних принципів Християнства. І те безвіре молодіж, як би воно простодушне не було, має свій вплив. Багато таких є, що в той спосіб насміхаються над вірою своїх батьків і зневажають Духа благодати. (Жид. 10: 29). Багато життя замість того, щоби служити на славу Богу і приносити хосень світу, отроєні є с'довитим віддихом безвір'я. Всі, що уповають на горді заключення людського розуму і уявляють собі, що вони можуть пояснити Божеські тайни і прийти до пізнання правди без помочи Божеської мудрости, знайдуться в сітях сатани.

Ми живем в торжественному часі історії світа. Судьба народних мас буде невдовзі рішена. Наше власне будуче блаженство і спасення других зависить від того путі, по котрому ми рішились пійти. Нам конче треба того, щоби нас Дух правди провадив. Кождий послідуватель Христовий серіозно повинен запитати себе: „Господи! що прикажеш мені робити?“ Ми повинні коритися перед Господом постом і молитвою і багато роздумувати про Його Слово, а особливо про те, що буде діятись на суді. Ми повинні старатися набути

глибокого і живого досвіду відносно Божеських предметів. Ми не повинні тратити часу. Дуже важні події звершаються воколо нас; ми находимся в зачарованій області сатани. Вартівники Божі! не спіть, бо ворог недалеко нас, готовий кождої хвилинки напасти на вас і зділати вас своєю добичею, если ви забудетесь і заснете.

Є багато таких, котрі обманюють самі себе відносно їх правдивого положення у відношенню до Бога. Вони вважають себе щасливими, бо не роблять ніяких злих діл, але забувають звернути свою увагу на ті діла, що Бог жадає від них, щоб були звершені, а вони занедбали се зробити. Ще не досить на тім, що вони є деревами в Господньому саді. Вони повинні сповнити Його жадання і родити овощ. Він робить їх відвічальними за те все, що вони могли би зділати через укріплючу їх милость Божу, а вони того не зділали. В книгах небесних вони записані як такі, котрі є непотрібним тягаром на землі. Але навіть і та кляса людей не є без надії. І на тих, котрі легковажили собі милосерде Боже і надуживали Його благодати, все еще умоляючим способом впливає серце, повне довготерпіння і любви. Тому Він говорить: „Устань, сонний, і воскресни з мертвих, то й освітить тебе Христос. Гледіть же, як би вам оглядно ходити, не яко немудрі, а яко мудрі, викуплюючи час, бо дні лихі“.)

Коли настане час проби, появляться ті, котрі зділали Слово Боже своїм правилом життя. Літом не видко ніякої ріжниці між зеленими а иншими деревами, але коли прийде зима, завсігди зелені лишаються незмінними, підчас коли другі дерева є голі, без листя. Так і правдивих християн тепер не можна розрізнити від неправдивих. Але прийде час, коли та ріжниця покажеться. Нехай тільки начнеться супротивлення, хай набожність і нетерпимість знов візьмуться за скипетр і хай переслідування розгоряться, тоді рівнодушні лицеміри захитаються і відречуться своєї віри, а знов правдивий християнин буде твердий, як скеля; його віра зділається ще

сильніша і його надія світліша, як за часів добробуту.

Псалмопівець говорить: „Свідчення твої на думці в мене“. „Заповідми твоїми розумним став я, тому ненавиджу всяку стежку льживу“. (Пс. 119: 99, 104).

„Блажен той чоловік, що придбав собі мудрість“. „Він — мов те дерево, посаджене над водою, що простягає своє коріння до потоку: Не боїться воно жару, листя його зеленіє; байдужне воно і підсухолітте; не перестає родити ніколи“. (Прип. 3: 13; Єрем. 17: 8).

*) Єфес. 5: 14-16.

Г О Л О В А — XXXVIII.

ПОСЛІДНЯ ПЕРЕСТОРОГА.

„А опісля сього бачив я ангела, що сходив з неба, що мав велику власть; а земля освітілась від слави його. І поклонив сильно голосом великим, глаголючи: Упав, упав Вавилон, велика (блудниця), і став домівкою бісам і сховиском всякій птиці нечистій і огидній“. „І чув я инший голос з неба, що глаголав: Вийди з неї, народе мій, щоб не мати вам спілки в гріхах її, і щоб не прийняти вам пораз її“. ¹⁾

Сеї текст вказує вперед на час, коли повторяється звичення про упадок Вавилону, як воно було дане другим ангелом в 14-й голові Одкриття, при чім споминається про відсутність, котре з тої пори як літом в 1844 році по перший раз була проповідувана та вість, поширилось в ріжних церквах, з котрих власне складається Вавилон. Погані відносини християнства в тут представлені. Після кожної відкинутої правди, уми їх стаються запаморочені, їх серця більше затяті аж накінець запанує між ними страшне безвіре. На перекир пересторогам, даним через Бога, вони будуть продовжати нарушати одну із приписаних десяти заповідей, доки не дійдуть до того, що стануть переслідувати тих, котрі свято хоронять ті приписи. Погорджаючи Словом Божим і Його народом, вони тим оказують погорду і Самому Ісусу Христу. Як тільки церкви приймуть навчання спиритизму, карби наложені на тілесні серця, будуть усунені, і віроісповідання зділається

¹⁾Одкр. 18: 1, 2, 4.

плащом, щоби ним покрити найпоганіші беззаконня. Віра в спиритичні явлення відчинить ворота духам — зводити-лям і навчанням бісовським, і вплив злих духів таким способом дасться почути в церквах.

Про Вавилон як його пророки представляли, говориться: „Дійшли бо гріхи її аж д неба, і згадав Бог про неправди її“. *) Він наповнив міру свого проступку, і погибіль готова упасти на нього. Але в Бога є ще народ в Вавилоні і до навідання його судами Бжими вірні люде будуть викликані оттуда, як Він і говорить: „Вийди з неї, народе мій, щоб не мати вам спілки в гріхах її, і щоб не прийняти вам пораз її“. Тому і настає рух, олицетворений ангелом, що сходить з неба, і освічає землю своєю славою і покликуює грімким голосом, оголошуючи гріхи Вавилона. В звязі з його вістю даються чути слова: „Вийди з неї, народе мій!“ Те оголошення в звязі з третьою ангелською вістю представляє послідну пересторогу, про котру дасться знати мешканцям землі.

Страшний є сей кінець, котрому світ йде на зустріч. Власти землі злучаться в боротьбі проти закону Божого і постановлять, „що усі малі і великі, богаті і убогі, вольні і невольні“ (Одкр. 13: 16) мусять заховувати обряди церковні і ложну суботу. Всі, котрі не будуть хотіти повинуватися, будуть карані, а опісля засуджені на смерть. З другої сторони, закон Божий, установаючи день покою Господнього, жадає послуху і загрожує гнівом усім, що нарушають його приписи.

Коли таким способом той предмет буде ясно виложений, всякий, що нарушає закон Божий, для того щоби повинуватися людським постановленням, приймає п'ятно зьвіра; він дістане знак вірності тої власти, котрій він хоче бути послушним замість Богу. Пересторога з неба голосить: „Коли хто поклоняється перед зьвіром і образом його, й приймає п'ятно на чоло своє, або на руку свою, той пити ме також од вина гніва Божого, немішаного, наточеного в чашу гніва Його“. *)

Але лиш ті всі потерплять від гніву Божого, котрі пізнали

*) Одкр. 18: 5.

*) Одкр. 14: 9, 10. *

правду Його, а опісля відкинули Ї. Бо в багато таких, котрі не мали нагоди пізнати правди Божої для теперішнього часу. Обовязки у відношенню до четвертої заповіді ніколи не були їм представлені в їх правдивому світлі. Той, Котрий читає у всіх серцях і досвідчає всякі побудження, не оставить без помочи ні одного, що шукає правди Божої і не допустить, щоб він помилявся в справах, звязаних з тою боротьбою. Приказ той не на сліпо буде даний народові. Кождий дістане досить світла, щоби міг поступати після свого переконання.

Субота буде великим каменем досвідчення вірности, так як вона в особлившю спірною точкою правди. Коли послідна проба прийде для людей, тоді буде проведена погранична лінія між тими, котрі служать Богу, і тими, котрі не служать Йому. У той час як хороненне ложної суботи відповідно до краєвих законів буде служити доказом вірности у відношенню до властей, котрі ворожо відносяться до Бога, почитання правдивої суботи, як знак повиновення законів Божему, покаже вірність Творцєви неба і землі. В тім самім часі як одна кляса людей прийнятєм знаку почитання земним властям вірности у відношенню до Божєського авторитету — дістане печать Божу.

До сього часу тих, що проповідували правду, що міститься в третій ангелській вісті, часто вважали за людей, котрі хочуть викликати тільки страх. Їх оповідення, що релігійна нетерпимість візьме верх в Сполучених Державах, і церква з державою злучаться, щоби переслідувати тих, що хоронять заповіді Божі, — обявлялись, як недорічиви і не маючі ніякої підстави. Переконуючо потверджалось, що сей край ніколи не зміниться, і завсігди останеться оборонцем релігійної свободи. Але коли загально будуть обсуджувати питання про примусове святкування неділі, то люде побачуть, що наближається подія, в котрій так довго сумнівались, і третя ан-

гелська вість спричинить таке дійствие, якого ніколи ще не було.

По всі часи Господь Бог посилав Своїх слуг, щоби докоряти гріх, так в церкві, як і поза церквою. Але народ любить послухати фанних і лестивих слів, а чиста нічим не прикрашена правда йому не по смаку. Многі реформатори, начинаючи свою роботу, були дуже осторожні у відношенню до гріхів церкви і народу. Вони надіялись приміром християнського життя привернути людей до Біблії. Але як Дух Божий колись зійшов на Ілію і побудив його докоряти безбожного царя і боговідступний народ за їх гріхи, так і вони не могли повздержатися, щоби не проповідувати правдивої науки із Біблії — науки, котру вони з початку боялись голосити. Побуджані Святим Духом, вони ревно проповідували ту правду і показували на небезпеку, котра загрожувала душам. Вони висказували слова, що їм давав Господь, не страхаючись наслідків, і народ мусів вислухати остереження.

Тим способом буде проповідуватися третя ангелська вість. Коли настане час, вона буде дана з великою силою, Господь буде дійствувати через смирне оруддє, руководячи душами тих, котрі цілковито посвящать себе Його служенню. Робітники будуть приспособлені до того радше помазаннем Св. Духа, ніж образованием у відповідних наукових закладах. Віруючі будуть побуджані з молитвою і святою ревністю проповідувати слова, котрі Господь дасть їм. Гріхи Вавилоня будуть відкриті. Страшні наслідки, походячи від жадання держави хоронити церковні обряди, вмішування спиритизму, незаметний, але скорий успіх папської влади, — все буде виставлено і виявлено. Тими торжественними остереженнями народ пробудиться. Тисячі людей, котрі ще ніколи не чули подібних слів, будуть прислухуватися їм. З задивованнем вони будуть слухати свідчення, що Вавилон є упавша церква, так як вона внаслідок свого заблудження і гріхів відкинула правду, післану їй з неба. Так як народ звернеться до своїх

прежних учителів з запитом, чи се дійсно воно так є? — то вони будуть оповідати їм байки, будуть леститись їм, щоби успокоїти їх пробудившуся совість. Многі відкажуться слухати лиш людського авторитету і зажадають ясного, „так говорить Господь!“ Коли опісля авторитет проповідників буде захитаний, вони подібно фарисеям в старині загніваються і заявлять, що ся вість від сатани і побудять товпу, котра любить гріх, щоб переслідувати і безчестити тих, котрі проповідують її.

Як тільки боротьба перейде на нові поля і увага народу буде звернена на потоптаний закон Божий, гнів сатани загориться. Проповідники будуть ділати майже надлюдські зусилля, щоби держати стадо далеко від світла, котре могло би їх освічати. Вони уживуть всяких можливих і неможливих средств, щоби здавити ті життєві питання. Церква буде шукати помочи у горожанської власті, і католики і протестанти злучаться в тому ділі. Коли рух, в справі святкування неділі зділається отвертим і рішучим, тоді уживуть авторитету державного закону проти тих, що хоронять заповіді Божі. Будуть грозити їм грошевою карою і арештом, другим знов будуть предложені впливові посади і інші нагороди і привілеї, щоби лиш відказалися від своєї віри. Але їх відважна відповідь буде слідуєча: „Докажіть нам із Слова Божого наше заблудження“, — та сама відповідь, котру дав Лютер при таких самих обставинах. Ті, котрих передадуть судови, будуть боронити правди, ясно викладаючи її, а інші, слухаючи її, рішаться хоронити всі заповіді Божі. Таким способом світло буде обявлене тисячам, котрі инакше не пізнали би ніколи тих правд.

Совістне повиненне Слово Божому буде вважатися за ворохобню. Засліплені сатаною родичі будуть стро́го і жорстоко обходитися зі своїми віруючими. Службодавці будуть угнітати служащих за те, що хоронять заповіді Божі. Рідна звязь буде знищена; дітей позбавлять наслідства і виженуть

з дому. Слова: „І всі ж, котрі хочуть благочестиво жити в Христі Ісусі, гонені будуть“, (2 Тим. 3: 12) цілковито сповняться. Так як поборники правди відкажуться хоронити недільний день замість суботи, то одні із них будуть заключені в темницю, другі знов будуть засуджені на вигнання і поневолені. Для людської мудрости все те здається неможливим, але як тільки Бог позбавить людей Свого Духа, що їх зупиняє, то і вони попадуть під владу сатани, котрий ненавидить Божеських приписів, то станеться щось незвичайного. Серце може зділатися дуже жорстоким, коли в ньому не має страху Божого і любови.

Як тільки буря приблизиться, многі увірувавши в трояку євангелську вість, але не освятивши себе послухом правді, оставлять своє положення і стануть в ряди своїх противників. Через звязь зі світом, зділавшись учасниками Його духа, вони привикнуть дивитися на ті річі майже з тої самої точки погляду і, коли настане час проби, вони виберуть собі лекшу популярну сторону. Люде зі здібностями і притягаючими манерами, котрі колись придержувались правди, ужиють своїх сил, щоби спокусити других і впровадити їх в заблудження. Вони стануть найбільшими ворогами своїх прежних співбратів. Коли ті, що хоронять суботу, будуть передані судові, задля своєї віри, то ті, що відпали, зділаються найбільше діяльним оруддем сатани і будуть обвиняти їх і оскаржувати ложними доносами і очерненнями і підбурювати начальство проти них.

Підчас того гонення буде досвідчена віра слуг Господніх. Вони вірні давали перестороги, дивлячись на Бога і Його Слово. Дух Божий, дійствующий на їх серця, приневолював їх говорити. Побуджені святою ревністю і гнані вперед силою Духа Божого, вони приступали до сповнення вложених на них обовязків, не обсуджуючи холоднокрівно наслідків, які можуть повстати із того, если будуть проповідувати народові богодухновенне Слово Боже. Вони забули свої земні

інтереси і не старались заховати своє добре ім'я або своє життя. Але коли буря супротивлення і докорів обрушиться на них, декотрі із них злякаються і покличуть: „Наколи б ми замовчали“. Трудности зі всіх сторін оточують їх. Сатана в страшний спосіб спокушує їх. Діло, за котре вони взяли, здається далеко перевишав їх здібности. Їм грозить загибля. Вдохновенне, котре заволоділо їх душами, минулось; вони не можуть вернутися назад. У своїй крайній безпомічності вони прибігають до Всемогучого і просять в Нього сили. Вони споминають про те, що слова, котрі вони висказали, не були їх власні, але слова Того, Котрий приказав їм дати те остереження. Бог дав правду до їх сердець, і вони не могли вдержатися від того, щоби не проповідувати Ї.

І давнішими часами слуги Божі мусли переходити такі самі досвідчення. Виклиф, Гус, Лютер, Тиндель, Бакстер, Веслей заявляли, що всі навчання повинні бути порівняні з Біблією і що вони відречуться всього, що не годиться з Біблією. Тих людей переслідували з немилосердною жорстокістю і все таки вони не переставали проповідувати правди. Всякий відділ в церковній історії відзначається якою-нибудь особлившою правдою, котра приновлена до потреб Божого народу в тому часі. Всяка нова правда помимо ненависти і супротивлення проробила собі дорогу, і ті, котрі дістали благословенне через її світло, були скушувані і досвідчані. Завсігди, коли є на се потреба, Господь дає Своїм народові особлившу правду. І хто би посмів відказатися і не проповідувати Її? Він приказує Своїм слугам предложити послідні запросини милосердя для світа. Мовчати, значило б наразити на небезпеку свою власну душу. Вістники Христові не мають ніякого діла з наслідками. Вони повинні сповняти свої обовязки, а наслідки зіставити Богу.

Коли супротивленне прийме страшнійший вид, то слуги Божі будуть гризтися тим, бо їм буде здаватися, що се вони

сьому причина. Однак совість їх і Слово Боже запевняють їх, що поведення їх є правильне, і вони дістануть силу те все перенести, хоч би воно як довго продовжалося. Боротьба стається острійша і більше рішуча, але їх віра і їх відвага збільшається в кожному крайньому случаю. Їх свідчення звучить: „Ми не осміляємося виступати проти Слова Божого, розбити на часті Його святий закон, називаючи одну часть важною, а другу не важною, щоб з'єднати собі ласку у світа. Господь, Котрому ми служимо, є в силі освободити нас. Христос побідив земні сили, і чого ж нам боятися побідженого світа?“

Переслідування в різних формах — розвиток принципу, котрий буде існувати до тих пор, доки буде існувати сатана і християнство буде мати життєву силу. Ні один чоловік не може служити Богу, не викликаючи супротивлення пекольних духів. Злі ангели бояться, що за Його впливом може бути вирвана добыча із їх рук, будуть нападати на його. З ними злучаться еще злі люде, докоряні через його примір, і заманчивими спокушеннями постараються розлучити його з Богом. І коли все те не буде мати успіха, тоді уживуть примусових средств, щоб присилувати совість.

Однак до сих пор, доки Ісус в небесній святині остається посередником для людей, володарі і народ будуть почувувати повздержуючий вплив Святого Духа, котрий все еще до звісної степені буде впливати на кравві закони. Світ був далеко гірший, як він тепер є, але завдяки тих законів, він не погіршається. В тім часі, як многі із наших законодавців є знаряддем сатани, Бог також має свої знаряддя між впливовими людьми нації. Ворог старається, щоб його слуги винаходили способи, якими би можна шкодити Божому ділу, але святі ангели впливають на державних діятелів, боячися Господа, і вони будуть побивати диявольських слуг незбитими доказами. Тим способом тільки кілька осіб вдержать сильний потік зла. Супротивлення ворогів правди буде задержане, щоб третя ангелська вість могла звершити своє діло. Коли

опісля дане буде послідне остереженне, увага тих руководячих осіб, через котрих Господь дійствує тепер, буде звернена на нього, і правда займе декотрих, так, що вони приймуть її і в часі горя будуть стояти з народом Божим.

Ангел, котрий бере участь в проповіді третьої ангелської вісти, має освітити своєю славою всю землю. Тут показується діло незвичайної сили, обнимаюче цілий світ. Адвентистський рух від 1840-1844 років є чудесним явленням сили Божої; перва євангелська вість проповідувалась на кожній місіонерській стації на кулі земській, і в декотрих краях було так велике заінтересованне людей, якого ще не було від часу реформації шістнадцятого віку, але рух, спричинений послідним остереженнем третього ангела, у многому переважав те перше.

Діло те буде подібне до того, котре було звершене в день Пятидесятниці. Як „ранний дощ“ при сошествї Св. Духа був даний в початках поширення Євангелія, щоби допомогти зійти дорогоцінному сімени, так і „пізний дощ“ буде ляти при кінці його, щоби жатва доспіла. „Ми спізнаємо його; будемо намагатись пізнавати Господа; він же явиться ранньою зорею, і прийде до нас, мов той пізний дощ, що скроплює землю“. *) „Так і ви, чада Сионові, зрадійте і втішайтесь Господом, Богом вашим, бо він подасть вам дощу доволі, посилати ме дощ — дощ ранний і пізний, як і перед тим“. *) Велике діло Євангелське не повинно скінчитись з меншим показаннем сили Божої, чим воно началось. Пророцтва, які сповнились в часі ляння раннього дощу в початках поширювання Євангелія, вще раз сповняться при кінці його, коли буде ляти пізний дощ. „І буде останнього дня, глаголе Бог, вилию я Духа мого на всяке тіло“. „І буде, що всякий, хто призивати ме імя Господне, то спасеться“. *) Се „час покріплення“, на котрий ап. Петро дививсь вперед, говорячи: „Покайтеся ж і наверніться, щоби очистились від грі-

*) Осія 6: 3.

*) Йоїла 2: 23.

*) Діян. 2: 17, 21.

хѣв ваших, як прийде час покрѣплення вѣд лица Господнього, і пішло наперед проповѣданого вам Ісуса Христа“.⁷⁾

Слуги Божі з сіяючими вѣд свѣятої ревності лицами, будуть спішити вѣд одного мѣсця до другого, щоби проповѣдувати небесну вѣсть. Тисячі голосів проголосять те остереження по всій землі. Чудеса будуть творитися, недужі сцїляться і ознаки і чудеса будуть супроводжати віруючих. Сатана також буде творити „великі ознаки, так, що і вогонь зводить з неба на землю перед людьми“.⁸⁾ Таким способом жителі землі будуть змушені рѣшитися на що-небудь і заняти своє мѣсце.

Вѣсть та поширится не так через докази, як через глибоке переконання Божого Духа. Докази, уже в приведені. Зерно було посіяне, і тепер воно зійде і принесе оwoц. Преса зробила свою роботу і вплинула на многих душ, але вони не поняли ще вповні правди. Аж тепер лучі свѣтла проникнуть повсюду, правда покажется в ї повнім свѣтлі, і вірні діти Божі розірвуть вузли, що звязували їх. Родинна звязь, церковний звязок тепер безсильні є, щоби вздержати їх. Правда дорожає в вѣд того всього. Помимо союзних тил, що виступають проти правди, більше число все таки став на стороні Господа.

⁷⁾ Діян. 3: 19, 20.

⁸⁾ Одр. 13: 13.

Г О Л О В А — XXXIX . ЧАС ГОРЯ.

„І встане в той час Михаїл, князь великий, що встоює за синами народу твого; й настане час лютий, якого не було від того часу, як повстали люде, до сього часу; але спасуться в сей час споміж твого народу всі, що будуть знайдені записаними у книзі“. (Дан. 12: 1).

Коли скінчиться третя євангелська вість, посередництво милости Божої за винувних жителів землі скінчиться. Народ Божий звершив своє діло, він дістав „пізний дощ“, „покріплення від лица Господнього“, ¹⁾ і приготувався на грядущий час проби. Ангели на небі спішать тут і там. Повернувшись з землі ангел заявляє, що діло його звершене; се була послідна проба для світа, і для всіх, котрі оказались вірними у відношенню до Божеських приписів, була наложена „печатъ живого Бога“. ²⁾ Тоді Ісус кінчить своє діло посередництва в небесній святині. Він возносить Свої руки і говорить грімким голосом: „Сталося!“ ³⁾, і всі сили ангелські зложать свої вінці при Його торжественному заявленню: „Хто ж з’обіжає, нехай ще з’обіжає, і хто поганій, нехай ще опоганюється; і хто праведний, нехай ще оправдується, і хто святий, нехай ще освячується“. ⁴⁾ Діло кожного було рішене на життє або смерть. Христос звершив діло примирення для Свого народу і вимазав їх гріхи. Число Його підданих поповнилось; „царство і власть і величність царська

¹⁾Ерем. 5: 24; Діян. 3: 19.

²⁾Одкр. 16: 17.

³⁾Одкр. 7: 2.

⁴⁾Одкр. 22: 11.

по всьому піднебесі“, буде дана наслідникам блаженства, і Ісус буде царувати як Цар царів і Господь господствующих.

Коли Він вийде із святині, темрява покриє жителів землі. У той страшний час праведники в очах святого Бога будуть без всякого посередника. Перегороди, котрі зупиняли безбожників, зістали усунені, і сатана має неограничену власть над тими, що не покаялися. Довготерпінне Боже зістало вичерпане. Світ відкинув Його ласку, з погордою віднісся до Його любови і потоптав ногами Його закон. Безбожники перейшли границі їх досвідчання. Дух Божий, котрому вони так упорчиво супротивлялись, наконець оставив їх. Позіставлені без Божеської милости, вони дістались під власть злого ворога, котрий опісля погрузить жителів землі у велике горе. Як тільки ангели Божі перестануть зупиняти розбурхані людські страсти, всі елементи боротьби розіграються. Цілому світові буде загрозувати згибель, далеко страшнійша, від тої, що постигнула в давнину Єрусалим.

Оден ангел поубивав всіх первенців в Єгипті і наповнив землю плачем. Коли Давид согрішив проти Бога, числячи людей, оден ангел спричинив страшне спустошінне, через котре був покараний його гріх. Та сама губительна сила, котру святі ангели приміняють по приказу Божому, буде примінена злими ангелами, если Бог позволить на се. Сили уже готові і ожидають тільки Божеського позволення, щоби повсюду робити знищення.

Тих, що хоронили закон Божий, уже обвинувачували у тім, що вони навели суди на світ, і на них будуть дивитися як на визнваючу причину страшних переворотів в природі, боротьби і розливу крови між людьми, наповняючих землю горем. Сила, котра супроводжала послідне остереження, привела безбожників до страшної злости; їх гнів розгорівся проти всіх, що прийняли ту вість, і сатана ще більше збудить в них духа ненависти і переслідовання.

Коли жидівський народ зівстав позбавлений Божої присутності, ніхто із священників і народа не знав того. Ті, що находились під властю сатани, віддані страшним порокам, вони помимо того всього вважали себе Богом вибраними. Служення в святині продовжалося. Жертви приносились на його сплюгавлених жертівниках і кожного дня благали Божого благословення для народу, котрий провинився в дорогоцінній крові Божого Сина і старався погубити Його слуг і апостолів. І наколи в той спосіб буде виданий незмінний вирок і судьба світа запечатана на віки, жителі землі не будуть сього знати. Народ, позбавлений наконець Божого Духа, буде на далі заховувати релігійні форми, і сатанська ревність, котрою князь злоби воодушевить їх до сповнення його хитрих замислів, буде рівнятися Божеській ревности.

Так як субота у всьому Християнстві зділалась особливим предметом боротьби, і церков і держава злучились, щоби присилувати хоронити недільний день, то упертий відкаа меншости те загальне жадання зділається їх предметом загального прокляття. Буде підчеркнуто, що на меншисть, котра супротивляється церковним інституціям і постановленням держави, не будуть зважати; хай лучше вона пострадає, ніж мали би цілі нації попасти в замішання і беззаконня. Той самий доказ тисяч вісімсот літ тому назад наведено проти Христа зі сторони „старшини народа“. Хитрий Каяфа сказав: „Лучше нам, щоб один чоловік умер за людей, а не весь народ загинув“. *) Той аргумент буде остаточно прийнятий проти тих, котрі хоронять суботу четвертої заповіді і буде виданий наказ, в котрому їх виставлять, як достойних найсуровішого укарання, і народові буде дозволене, по якомусь часі, укарати їх смертю. Католицизм в старому світі і відпавший протестантизм в новому — обидва одним і тим самим способом поступають з тими, котрі почитають Божеські приписи.

Тоді народ Божий буде погружений у те горе і нещастя, котре описується пророком, як час горювання для Якова.

*) Иоан. 11: 50.

„Так сказав Господь: Чути голос метушні і страху, а не миру. Поспитайте і міркуйте... А чом же... лица у всіх бліді? Ой горе! страшний той день, не було такого; нещасний час для Якова, але йому прийде ратунок“. (Ерем. 30: 5-7).

Ніч страдання Якова, коли він в молитві боровся з Богом, щоб його освободив від Ісава, *) представляє досвідчення народу Божого в часі горя. Внаслідок омани, щоби дістати благословенне батька, призначене для Ісава, Яков, боячись погрозів свого брата, хотів спасти своє життя утечею. Після того, як він много літ перебув на вигнанні, він з повеління Божого пустився в дорогу, щоб повернути на родину зі своїми женами, дітьми і стадами. Коли вже був близько границі краю, йому дали знати, що Ісав зближається на чолі вояків, котрі, без сумніву, хотіли відомститись на йому, і він настрашився. Неузброєні і безборонні люде Якова, здавалось, стануться жертвою насилія і різні. А ще до того прилучилось угнітаюче чувство власної вини, так як се був його власний гріх, котрий навів на нього ту небезпеку. Його одинока надія заключалась в милости Божій. Його одиноким средством оборони була молитва. Але він зі своєї сторони робить, що тільки може, щоби примиритися з братом і загладити свою вину, відвертаючи грозячу небезпеку. Так і послідувателі Христові, приближаючись до часу горя, повинні усильно старатись, щоби показати себе перед народом в правдивому світлі, обезоружуючи упередження і усуваючи небезпеку, що загрожує свободі совісти.

Після того як Яков віддалив свою сімю, щоби вона не була свідком його горя, він остався сам оден в боротьбі з Богом. Він признається до своїх гріхів і з подякою признає милость Божу, з глибоким смиреннем припоминаючи завіт, заключений з його отцями, і повторяючи обітовання, дані йому у ночі в Бетель і краю вигнання. В його життю наступила критична і не безпечна хвиля. У тьмі і на самоті він далі молиться і упокорюється перед Богом. Нараз він чувствує, як чиясь рука діткнулась його плечей. Він думав, що се

*) 1 кн. Мойс. 32: 24-30.

якийсь ворог чигає на його життя, і в своєму отчаянні він бореться зі своїм противником. На розсвіті незнакомий показує свою надприродну силу; за його дотиком найсильнішого чоловіка сили упадають, і він паде, як безпомічний, плачущий, покірно просячий на шию свого тайного противника. Тепер Яков пізнав, що се є ангел завіта, з котрим він боровся. Хоч і безпомічний і обезсилений, страдаючи від сильного болю, він все таки не покидає свого паміру. Довго він находився у безвихідному положенню, мучений грижою совісти в наслідок свого гріха; тепер він мусить бути певний, чи йому дарувано. Божеський посітитель здається хоче відійти, але Яков не пускає його, просячи в нього благословення. Ангел спішиться, кажучи: „Відпусти мене, бо зійшла заря“. Але патріярх говорить: „Ні, не відпущу тебе, доки не поблагословиш мене“. Яке довіре, яка рішучість, яке терпінне показується тут! Наколи б се була хвальба або гордість, се могло би відразу погубити Якова, але він дістав запевнення, котре може дістати кожний, зізнаючи свою неміч і негідність і все таки уповаючий на милість правдивого Бога.

„Боровся з ангелом — і переміг“. ⁷⁾ Смирненнем самовідречення той грішний, заблудший смертельник переміг Величе небесне. Він з трепетом уповав на обітовання Божі, і серце безконечної Любви не могло відказати просьбі грішника. Як доказ свого торжества і заохота для других, щоб йшли за його приміром, його імя, що наминало йому гріх, було змінене на друге, що наминало його побіду. І сей факт, що Яков переміг Бога, був для него запевненнем, що він перемаже і людей. Він не боявся більше здибатись зі своїм розгніваним братом, так як Господь був його обороною.

Сатана пожалувався на Якова перед ангелами Божими, заявляючи права на його житте внаслідок його гріху. Він побудив Ісава виступати проти нього і, підчас коли патріярх боровся через цілу довгу ніч, сатана старався обтяжпити його чувством вини, щоби позбавити його надії і підорва-

⁷⁾Осія 12: 4.

ти його віру в Бога. Якова привело се до розпуки, але він знав, що він мусить загинути без небесної помочи. Він щиро покався у своїму великому гріху і здавався на милість Божу. Ніщо не могло його повздержати від його намірення; він не пускав ангела і слова розпучливого крику вирвались із уст його, доки він не переміг.

Як сатана побудив Ісава йти проти Якова, так він буде підбурювати безбожників в часі горя нищити народ Божий. І як він обвинувачував Якова, так він обвинувачувати ме і народ Божий. Він вважає жителів землі за своїх підданих, але не велике число людей, котрі заховують заповіді Божі, супротивляються його папованню. Наколи б він міг викоренити їх із лица землі, то його торжество було би звершене. Він бачить, що святі ангели охороняють їх, і з того заключає, що їх гріхи повинні бути прощені їм, але він не знає, що суд над ними вже відбувся у небесній святині. Він добре знає ті гріхи, до котрих він побуджав їх, і він представляє їх Богу в найпоганійшому світлі, як недостойних милости Божої так само, як і він сам. Він заявляє, що Господь не може бути справедливим, если Він прощає їм гріхи, і все таки вигубляє їх з його ангелами. Він каже, що вони належать до него, і жадає, щоб вони були передані в його руки для вигублення.

Коли сатана обвинувачує народ Божий задля їх гріхів, Господь дозволяє йому, щоб він спокушував їх як найбільше. Їх надія, їх віра і їх рішучість буде строго досвідчана. Коли вони споминають минуше, надія їх гасне, так як у всьому їх життю вони видять дуже мало доброго. Вони вповні є свідомі своїй слабости і свого недостойнства. Сатана старається настрашити їх мислю, що їх положення безнадійне, що плюгаві пятна, які на них є, ніколи не можуть бути змиті. Він надіється так знищити їх віру, що вони піддадуться його снокусі і перестануть уповати на Бога.

Помимо того, що нарід Божий буде окружений ворогами, котрі будуть чигати на його життя. Але ті терпіння їх не є

задля правди; вони більше бояться того, чи при покаянню не пропустили якого гріха, через що не могли б сповнитись слова Спасителя, що Він сохранив їх „від години спокуси, що мав прийти на всю вселенну“.)^{*)} Наколи б тільки вони були певні, що їм простились гріхи, вони не боялись би ні мук, ні смерті, але если вони окажуться недостойними і утратять своє життя задля їх власного зіпсуття характеру — тоді було б зневажене імя Боже.

Всюди вони чують про заговори і видять грозячу революцію, і вони конче стремлять до того, щоб те велике відступлення звершилось і міра злоби беззаконників наповнилась. Але між тим, як вони просять Бога приостановити діло повстання, вони самі дорікають собі, що у них не ма сили супротивлятися могучому потокові зла і вдержати його. Вони візнають, що, наколи б вони посвятили всі свої здібності служенню Христовому, поступаючи вперед в силі Божій, то сатанські сили мали би менше вплисти над ними, щоби побідити їх.

Вони упокорюють свої душі, показуючи на своє минуше покаянне і свої многочисельні гріхи і наводять заохочуючі слова Спасителя: „шукати захисту в мене, схоче мене примирити? Нехай трібує тоді мир із мною вчинити“.)^{*)} Їх віра не захитається, если Бог не вислухав сейчас їх молитви. Хоч вони і терплять від великого страху, боязни і горя, вони все таки не перестають молитися. Вони держаться силі Божої, як Яков держався ангелю, і мова їх душі є слідувача: „Не відпущу Тебе, доки не поблагословиш мене!“

Наколи б Яков з початку не покався в своїому гріху, що він обманом дістав первородство, Бог не вислухав би його молитви і милостивим способом не сохранив би його життя. Так і народ Божий в часі горя, коли перед ним стануть гріхи, в котрих він покався, буде побіджений, мучений страхом і боязню; сумнів заглушить їх віру і вони не будуть мати уповання на Бога, щоби боротися з Ним за своє освобожденне. Але набувши вже перше чувство глубокого недо-

*) Одр. 3: 10.

*) Ісаїя 27: 5.

стойства, у них не буде більше ніяких скритих гріхів, що-би покаятися в них. Їх гріхи уже перше були розсліджені на суді і згладжені, і вони більше не можуть споминати про них.

Сатана многих напроваджує до того, щоб вірили, що Бог не дивиться на їх невірність в менших житєвих справах, але Бог Своїм способом ділання з Яковом вказує, що Він ніяк не оправдує зла і не терпить його. Всі ті, що стараються оправдати свої гріхи або укрити їх, оставляючи їх записаними в небесних книгах, без покаяння і без прощення, будуть побіджені сатаною. Чим більшу притенсію до побожности вони мають, чим достойнійше їх положення є, котре вони займають, тим гірше їх поведєння в очах Божих і тим більші надії на торжество в їх великого противника. Ті, що відкидають своє приготєвленне до дня Божого, не можуть приготєвитися в часі горя або в який-нибудь пізнійший час. Стан таких всіх є безнадійний.

Ті із так званих християн, котрих застане не приготєвленими той послідний страшний час, у своєму отчаянню і страсі будуть каються в своїх гріхах, підчас коли безбожники будуть тішитися з їх нещастя. Але ті признання подібні є признанням Ісава і Юди. Каючися у той спосіб нарікають тільки на наслідки свого проступку, але не признають своєї вини. Вони не чувствують ніякої правдивої потреби каються і ніякої відрази до зла. Вони признаються до гріхів зі страху перед карою, але як Фараон в давнині, вони після того як скінчаться суди, знов вертають до своїх гріхів, визиваючи небо.

Історія Якова також запевняє нас, що Бог не відкидає ошуканих, і скушених до гріху, если щиро покаялися, на вернулись до Него. У той час, як сатана старається знищити ту класу людей, Бог пішли Своїх ангелів, щоби потішити і сохорнити їх в часі небезпеки. Напади сатани є страшні і рішучі і його ошуканства великі, але очі Господні дивляться за Своїм народом і його уші прислухуються до його плачу.

Горе велике, полумя огняної печі готове пожерти їх, але очищаючий виведе їх, як золото, випробоване в огні. Любов Божа до Його дітей в часі горя і найтяжших досвідчень така сама сильна і ніжна, як підчас найбільшого добробуту. Однак се в кінечнім для них вкинути їх в огняну піч, щоб всьо земне було від них відлучене і щоб в них вповні відбився образ Христа.

Надходячий час горя і страху жадає від нас віри, котра може перенести нужду, зволюку і голод — віри, котра не щезає, хоч строго досвідчена. Всім дається час милости, щоби приготувитися до того. Яков переміг Бога завдяки своїй витривалости і рішучости. Його побіда служить доказом сили безнастанної молитви. Всі, так як він, що придержуються обітовань Божих і ревно та витривало пробувають в молитві, як він, будуть мати той самий успіх, який мав він. Ті, що не хочуть відречися самих себе і борються з Богом, безнастанно і ревно просячи Його благословення, не дістануть Його. Ті, що борються з Богом — як мало знають, що се означає! Чи багато в таких, котрі приближились до Бога з таким ревною желаннем, що се до крайности напружало всі їх душевні сили? Як мало таких в, котрі з непохитною вірою держаться обітовань Божих, коли філі отчаяння, котрих не може описати ніякий язик, загрожують похлоненням просячого.

Тепер ті, у котрих віра слаба, знаходяться у великій небезпеці, бо можуть бути побіджені силою диявольської спокуси і стисненням свободи совісти. І навіть тоді, коли вони витримать пробу, час горя втрутить їх ще у гіршу біду і страх, тому, що вони привикли уповати на Бога. Лекцію віри, котру занедбали, вони тепер мусять вчитися під страшним гнетом отчаяння.

Ми тепер повинні пізнатися з Богом, досвідчаючи Його обітовання. Ангели записують всяку серйозну і щирю молитву. Ми радше повинні відречися від самолюбного вдоволення, як занедбувати зносини з Богом. Найбільша нужда і

найбільше самовідречення при Його благословенню більше значить як багатства, вигідне життя і почеси без Него. Ми повинні все мати час на молитву. Наколи ми думаємо, що не ма на се часу, бо світські інтереси займають наші душі, то Бог може нам дати час, віднімаючи від нас наших золотих ідолів, наші доми або урожайні поля.

Молодіж не була б спокушана до гріху, если би вона вступала на иншу дорогу, як та, ідучи по котрій вони можуть просити благословення Божого. Наколи б вістники, даючи світові послідне торжественне остереження, просили благословення Божого не холодним, байдужним і недбалим способом, але з ревністю і вірою, як Яков — вони найшли би много случаїв, коли б можна їм сказати: „Бачив бо я Бога лицем до лица, тай врятувалась душа моя“.) Вони почитались би небом, як князі, і перемогли би Бога і людей.

Час горя, якого еще не було, скоро постигне нас і нам треба буде досвіду, котрого ми тепер не маємо і не дбаємо його набути. Часто буває, що очуване горе здається нам більшим бути, яким воно на ділі є, але сего не можна сказати, що до кризи, котра перед нами є. Навіть не можна собі представити, яка се тяжка проба буде. І підчас коли наш дорогий Спаситель тепер старався, щоби примирити нас, ми повинні знов старатися звертатися до Христа. В тому часі досвідчання кожда душа сама за себе повинна постояти перед Богом. Наколи б навіть Ной, Даниїл і Йов були в краю, „говорить Господь, — не вратували б ні синів, ані дочок, тільки спасли би власні душі праведністю своєю“.)

Тепер, підчас коли наш великий Первосвященик звершає наше примирення, ми повинні усильно старатися, щоб зділатися звершеними в Христі. Навіть ні одна думка не могла побудити нашого Спасителя піддатися силі спокушення. Сатана находить в людському серцю те або друге місце, що його підперав, розвивається та або друга склонність до гріху, посредством чого його спокуси ділаються сильними. Але Христос говорить про Себе: „Іде бо князь світа сього, й у ме-

*)1 кн. Мойс. 32: 30.

**)Езек. 14: 20.

ні не має нічого“. ¹⁹⁾ Сатана нічого не найшов в Божому Синові, щоби дало йому можливість одержати перемогу. Христос хоронив заповіді Свого Отця і в Ньому не було ні одного гріху, котрим сатана міг би покористуватись для своєї вигоди. Се є відносини, у яких повинні знаходитись ті, котрі хочуть видержати в часі горя.

В нинішньому життю ми повинні позбутися гріху помочию віри і примиряючої крові Христової. Наш дорогий Спаситель запрошує нас, щоби ми злучились з Ним, і замінили нашу неміч Його силою, наше незнання Його мудрістю, наше недостойнство Його заслугами. Провідіння Боже є тою школою, в котрій ми повинні навчитися покори і униження Ісуса. Господь завжди веде нас по дорозі до правдивої життєвої цілі, а не по тій дорозі, котру ми самі хотіли би вибрати для себе, і котра нам здається легша і приємніша. Ми повинні перемінити наші характери на взір небесних. Ніхто не повинен занедбувати сего або відкладати те діло, щоби через те не виставляти своєї душі на страшну небезпеку.

Ап. Йоан чув в одному видиві грімкий голос на небі, покликаючий: „Горе живучим на землі і на морі, бо зійшов диявол до вас, маючий великий гнів; знає бо, що короткий йому час“. ²⁰⁾ Страшні зрілища, визиваючі той оклик небесного голосу. Гнів сатани збільшається в міру того як час приближається до свого кінця, і його діло ошуканства і знищення достигне своєї найвисшої ступені підчас днів горя.

Страшні видива надприродного характеру невдовзі появляться на небі на знак чудодійної сили злих духів, або демонів.

Диявольські духи пійдуть до володарів всьої вселенної, щоби очарувати їх своєю оманю і намовити їх, щоби злучились з сатаною у тому послідному воєнному погоді проти небесного правління. Помочию тих дійствующих сил тим способом будуть обмануті так пануючі, як і піддані. Повстануть люде, котрі будуть видавати себе за Христа, заявляючи свої права на титул і почеси, котрі належаться Відкупителеві світа.

¹⁹⁾Йоан. 14: 30.

²⁰⁾Одкр. 12: 12.

Вони звершать чудесні спілення і заявлять, що вони мають откровення небесні, що супротивляються свідченню Святого Писання.

Найголовнішим актом в драмі ошуканства буде, коли сатана буде грати ролю Христа. Церков давно вже голосила, що вона очікує приходу Спасителя, як сповненне її надії. Тепер великий ошуканець буде удавати, що будьто Христос явиться. В ріжних частях землі сатана буде показуватись, як величність небесна, в осліпляючому блиску, котрий подібний є до описання Сина Божого, в Одкриттю. (Одр. 1: 13-15). Слава, що його окружав, перевишав всьо, що смертельні очі могли коли бачити. Торжественні оклики наповнять воздух: „Христос явився! Христос явився!“ Народ паде на коліна, підчас коли він піднімає свої руки і благословить його, як і Христос благословив Своїх учеників, коли був на землі. Його голос лагідний, не грімкий, але милозвучний. В словах, повних лагідности і милосердія, він висказує небесні правди, повні милости, котрі висказував Спаситель; він сціляє недуги народа і, видаючи себе за Христа, заявляє, що він замінив суботу недільним днем і приказує всім святим той день, котрий він благословив. Він заявляє, що ті, котрі продовжують хоронити семий день, хулять його імя, відказуючись слухати його ангелів, котрих він післав до нас зі світлом і правдою. Ось яка сильна обманлива робота. Подібно Самарянам, котрі були ошукані Симоном Магусом, народ від великого до малого, держаться того чародійства, говорячи: „Се є велика сила Бога“ (Діян. 8: 10).

Але народ Божий не дасться звести. Наука того лжехриста не згаджується зі св. Писанням. Його благословення дасться тим, що почитають зьвіра і його образ — іменно та кляса людей, про котрих Біблія говорить, що над ними буде виляний гнів Божий.

Мало того, сатані не вольно наслідувати прихід Христовий. Спаситель перестерігав Свій народ перед ошукою того рода, ясно предсказуючи, яким способом звершиться його

прихід: „Устануть бо лжехристї і лжепророки, й давати муть ознаки великі і дива, щоб, коли можна, звести і вибраних. Коли ж скажуть вам: Ось він у пустинї; не виходьте; ось він у коморах; не діймайте віри. Бо як блискавка виходить зі сходу та сяє аж до заходу, так буде і прихід Сина чоловічого“. ¹⁴⁾ Фальшувати такого рода прихід Христа не можливе в. Він буде взагалї звисний і цілий світ буде свідкувати про Него.

Тільки ті, що ревно студіюють св. Писання і ті, котрі люблять правду, будуть охоронені від великої омани, котрій піддається весь світ. При помочи свідчення Біблії вони виявлять ошуканця. Для всіх настане час проби. Чи уповає народ Божий так твердо на Його слова, щоби не підлягати занадто своїм чувствам і не дати ошукати себе? Чи будуть вони в тому критичному часі держатися Біблії і тільки Біблії? Сатана по можности постарається вдержати їх від приготування, щоби могли встояти в той великий день. Він устроїть їх діла так, що се загородить їм дорогу; він заплутає їх земними скарбами, наложить на них великі тягарі, так, що їх серця будуть обтяжені ріжними житєвими клопотоми, і день суду прийде на них несподівано, як злодій.

Виданий ріжними володарями Христїянства декрет проти тих, що сповняють заповідї Божї, щоб позбавити їх правитєльственной охорони і дати їх на поталу тим, котрі стараються погубити їх. Тодї народ Божий буде змушений втікати із міст і сел, злучитися в маленькі групи і жити в найбільше віддалених, самїтних і пустих місцях. Многі найдуть захорону в недоступних горах. Подібно як христїяни Піємондських долин, вони зділають святиною високі місця землі і будуть славити Бога за ті „непрístupні скелї“. ¹⁵⁾ Але многі із всіх народів і клас, високі і низькі, богаті і бідні, чорні і білі надзвичай несправедливим і жорстоким способом будуть вкинені у темницю. Возлюблені Божї перебувають тяжкі дні, сковані ланцюхами, в тюрмі, засуджені на смерть, а инші передані на очевидну голодну смерть в від-

¹⁴⁾ Мат. 24: 24-27; 25: 31; Одр. 1: 17; 1 Сол. 4: 16, 17. ¹⁵⁾ Ісаї 33: 16.

ражаючих підземних дірах. Ні одно людське вухо не чує їх плачу. Ні одна людська рука не дасть їм помочи.

Але чи забуде Господь Свій народ у той час терпіння? Чи забув Він праведного Ноя, коли допотопний світ був застигнутий Його сходами? Чи забув Він Йосифа в Єгипті, окруженого ідолопоклонниками? Чи забув Він пр. Ілію, коли клятва Езавелі загрожувала йому судьбою пророків Валових? Чи забув Він пр. Еремію в темній і страшній ямі? Чи забув Він трох геройських молодців в огняній печі? Або пр. Даниїла у львиній ямі?

„А Сион говорив: покинув мене Господь, і Бог мій забув мене! Хіба ж забуде молодиця своє немовлятко? хіба їй свого власного тіла жаль не буде? та хоч би й вона забула, то я не забуду тебе. Глянь, я написав тебе на долонях у себе“.¹⁶⁾ Господь сил небесних сказав: „Хто бо торкається до вас, торкається об зіницю ока мого“.¹⁷⁾ (Зах. 2: 8).

Хоч вороги і вкинуть їх у темницю, стіни тюремні все таки не роз'єдинять їх душі з Христом. Той, Котрий видить всяку їх слабість, знає їх всі досвідчення, що панує над всіма земними властями, пришле ангелів до них в їх самотні, тюремні камери з світлом і миром з неба. Тюрма переміниться на палату, так як там будуть знаходитися ті, котрі багаті є вірою, і темні стіни будуть освічені небесним світлом, як у той час, коли ап. Павло і Сила в тюрмі в Филипах молились о півночі і співали похвальні псалми.

Суди Божі прийдуть на тих, котрі стараються угнітати нарід Божий і погубити його. Його довге терпіння з безбожниками ділають людей тільки ще смілійшими у своїх проступках, помимо того, їх постигне кара, хоч вона і довго затримувалась. „Бо встане Господь так, як на горі Перазимі, в зніваєсь, як на долині Габаонській, щоб зробити діло своє, діло незвичайне, та й завершить своє діло, своє діло дивне вижне“.¹⁸⁾ Наш милостивий Бог неохотно карає. „Так певно, як я живу, говорить Господь Бог, не бажаю я смерті грішникової“.¹⁹⁾ „Господь! Господь! Бог милосердний і

¹⁶⁾ Ісаїя 49: 14-16.

¹⁷⁾ Ісаїя 28: 21.

¹⁸⁾ Езек 33: 11.

ласкавий, нескорий на гнів і щедрий на милість і правду, що держить ласку про тисячі, прощає несправедливість, переступ і гріх, хоч ніколи не вважає безвинним виноватого“.)²⁾ Страшними чудесами, що свідкують про Його праведність, Він приверне авторитет Свого подоптаного ногами закону. Строга відплата, чекаюча проступника в далекій будучности, показує, як неохотно робить Свій суд над ним. Народ, котрого Він терпить так довго і котрого Він не хоче покарати, доки він не наповнить міри свого беззаконня в очах Божих, накінець має випити чашу гніву Його, не змішаного з милістю.

Коли Христос скінчить Своє посередниче діло в небесній святині, тоді буде виляний чистий незмішаний гнів Божий, загрожуючий тим, котрі поклоняються зьвірові і його образіві і приймають його пятно. (Одрк. 14: 9, 10). Суди, котрі постигнуть світ як раз перед остаточним визволенням народу Божого, буде мати ще страшнійший характер, як пошести, що навиділи Єгипет перед визволенням Богом Ізраїля. Автор Одриття, описуючи ту страшну кару, говорить: „І обкинуло людей злим і лютим боляком, тих, що мали пятно зьвіра, і поклонялись образіві Його. А другий ангел вилив чашу свою на море; і стала кров наче у мерця, і всяка душа жи́ва вмерла в морі. І третій ангел вилив чашу свою на ріки і жерела водні: і стала кров.“ Як би страшні ті суди не були, праведність Бога все таки вповні буде доказана ними. Ангел Божий обявляє: „Праведний Ти, Господи, котрий еси, і був, і святий, що таке судиш еси; кров бо святих і пророків пролили вони, тим і кров дав еси їм пити; вони бо достойні“.)³⁾ осуджуючи народ на смерть, вони провинились в їх крові так само, як би вони проливали її своїми власними руками. Подібним способом Ісус обвинувачував Жидів Свого часу в крові святих, пролитої в часів Авелевих, так як вони були того самого духа і разом з тими убийниками пророків старались робити те саме діло.

Слідуюча язва буде вилита на сонце: „І дано йому пекти людей огнем. І пекла людей велика спека“.)⁴⁾ Пророки

²⁾2 кн. Мойс. 34: 6, 7.

³⁾Одрк. 16: 2-6.

⁴⁾Одрк. 16: 8, 9.

описують стан землі в тому страшному часі: „Поле облогом лежить, земля сумує, витоптано збіжжє“; „всі дерева в полі повисихали, тим то і в синів людських всі радости зникли“. „Зерно зітліло під скибами своїми, спорожніли засіки... як реве скотина, сумує стадо худоби, що не ма їм паші“... Повисихали води в потоках, а огонь випалив в степу всю зелень“. „Пісні по палатах обернуться того часу в ридання, говорить Господь Бог; багато їх помре, кидати муть групи всюди, мовчки“ (Йоїла 1: 10-12, 17-20; Амоса 8: 3).

Однак ті пошести не будуть загальними, инакше мешканці землі були би цілковито ними винищені. Се будуть найстрашніші навідини, яких коли тільки зазнали смертні. Всі суди, навидівші людей до кінця часу проби, були змішані з милостю. Кров Христова, заступаючися за грішників, щадила їх, так, що вони не могли дістати повної відплати за свою вину, але при кінцевім суді буде вилитий гнів Божий, не змішаний з милостю.

В той день цілі товпи будуть взивати Божої помочи, котрою вони так довго погорджали. „Се надходять дні, говорить Господь Бог, що пішлю голод на землю — не голод хліба, та й не жадобу води, а жадобу почути Боже слово. Будуть ходити од моря до моря і блукати від півночі на південь, шукаючи слова Господнього, та не знайдуть його“.

Хоч народ Божий буде переносити терпіння, але між тим як його будуть переслідувати і стісняти і він буде терпіти нужду і страдати задля браку їди, він все таки не буде оставлений або переданий на загибель. Бог, Котрий опікувався пр. Ілєю, не оставить без уваги ні одного із Своїх дітей, пожертвовавших собою. Той, Котрий рахує волоси на їх голові, буде старатися за них, і вони будуть мати що їсти в часі голода. У той час як безбожні будуть вмерати з голоду і чуми, ангели сохраният праведних і не буде їм нужди. Тому, „хто ходить в справедливости і говорить правду“, дане в обітованне: „Хліб його йому подасться, і вода не зсякне в його“.

„Злиденні і убогі шукають води — не знаходять; сохне язик

*) Амоса 8: 11, 12.

їх, я, Бог Ізраїлів, не опушу їх“ (Ісаїя 33: 15, 16; 41: 17).

„Та хоч би не цвіла фіговина, не родив виноградник, і оливіна завела; хоч би нива не дала хліба, не стало овець в кошарі а товару в стайнях, — то я й тоді буду веселий в Господі, й радуватись буду Богом спасення його“.)

„Господь сторож твій, Господь тїнь твоя, праворуч у тебе. Не вдарить на тебе сонце в день, ні в ночі місяць. Господь заступить тебе від всякого лиха, він заступить душу твою“. „Він бо спасе тебе від сіла птахоловця і від чуми погибельної. І закрий тебе покровом своїм, ти знайдеш притулок під крилами його; щитом і тарчою буде правда його. Не злякаєшся перед страхом серед ночі, перед стрілою, що в день летить. Перед чумою, що в темряві ходить, перед заразою, що в день нівечить. Тисяча впаде коло тебе, і десять тисячей правобіч від тебе, — тебе ж не займе. Тільки будеш позирати очима твоїми і помсту над беззаконними бачити. Ти бо Господа всевишнього, мою пристань, взяв собі за оселю. Так не постигне тебе жадне нещастя, і жадне лихо не приблизиться до шатра твого“ (Пс. 121: 5-7; 91: 3-10).

Після людського розуміння, здається, що народ Божий мусить запечатати своє свідчення кровю, як се ділали мученики перед ними. Вони сами зачинають боятися, що Господь оставив їх і вони мусять впасти від рук ворогів своїх. Настав час страшного душевного страху. День і ніч вони взивають Бога, щоб їх освободив. Безбожники тішаться з того і даються чути насмішливі голоси: „Де тепер ваша віра? Чому Бог не освободить вас із наших рук, если ви на правду його народ?“ Але народ Божий споминає вмираючого на хресті Гелготському Ісуса і архиереїв і старшину, котрі з насмішкою казали: „Інших спасав, а себе не можем спасти. Коли Він цар Ізраїльський, нехай тепер зійде з хреста, й віруємо в Него“ (Мат. 27: 42). Подібно Якову всі борються з Богом. На їх лицах можна бачити внутрішній страх. Всі лица у них бліді, однак вони продовжають щиро молитися.

Если б у людей були небесні очі, то вони бачили би силу

*) Аввак. 3: 17, 18.

небесних ангелів, окружуючих тих, котрі заховували слово терпіння Христового. З великим милосерддєм вони дивляться на їх нещастя і слухають їх молитв. Вони ожидають слова свого Повелителя, щоби охоронити їх від небезпеки. Однак вони ще мусять троньки довше почекаати. Народ Божий повинен пити із тої чаші і прийняти те хрещенне. Зволока, хоча вона прикра для них є, але є найліпшою відповідю на їх молитви. Стараючись уповати на Господа і чекати на Його роботу, вони через те вправляються більше в вірі, надії і терпінню, як се перше було у їх релігійному досвіді. Однак ради вибраних той час горя буде скорочений. „Бог же чи не помстився б за вибраних своїх, що голосять до Него день і ніч. . . Глаголю вам, що помститься за них незабаром“.²⁴⁾ Конець прийде скорше, чим люде сподіваються. Пшениця буде зібрана в Божу клуню, а полова винена в огонь.

Небесна сторожа совістно сповняє свою задачу, стоячи дальше на своїому пості. Помимо того, що загальний вирок назначив час, коли мають гинути ті, що хоронять заповіді Божі, їх вороги в декотрих случаях все таки постараться випередити той вирок і позбавити їх життя ще перед назначеним часом. Але ніхто не може перейти через могучу сторожу, котра стоїть коло кожної вірної душі. На інших нападуть в часі їх утечи із міст і сед, але підняті на них мечі поломаються і упадуть безсильні, як солома. Других будуть боронити ангели в виді воїнів.

По всі часи Бог діяв посредством святих ангелів для піддержання і освободження Свого народа. Небесні істоти брали діяльну участь в людських справах. Вони являлись в одежах, світлячих, як блискавка; приходили як люде, в одежах мандрівників. Ангели являлись слугам Божим в людському образі. Після обіда вони спочивали під дубами, як би утомлені і користали з гостеприємства в людських домівках. Ночами вони служили за провідників для запізнившихся подорожних. Власними руками вони запалювали огонь на жертівниках. Вони відчиняли тюремні двері і ви-

²⁴⁾Лука 18: 7, 8.

пускали на свободу слуг Божих. Одіті в небесну збрую, вони явились, щоби відвалити камінь у гробу Спасителя.

В образі людей ангели часто присутні в на зібраннях праведних і вони відвиджують сходини безбожників, як вони прийшли і до Содоми, щоби дізнатись про всі їх діла і переконатись, чи вони не перейшли міру довготерпіння Божого. Господь милосердний, і задля немногих, котрі дійсно служать Йому, Він відвертає нещастя і хоче продовжати спокій народу. Грішники не хочуть сего признати, що вони обов'язані в за своє власне життя кільком благочестивим, котрих вони угнітають і над котрими насміхаються ради своєї утіхи.

Володарі світа і не знають того, що ангели часто бували керівниками на їх зібраннях. Людські очі дивились на них; людські уші прислухувались їх голосові; людські уста супротивлялись їх пропозиціям і висміяли їх добрі ради; людські руки обіждали і зневажали їх. В державних і судових палатах ті небесні вістники показали, що вони знають дуже добре людську історію, вони оказались ліпшими оборонцями угнітаных, ніж найдібніші і красномовні їх покровителі. Вони нівечили замисли і вдержували зло, котре шкодило би дуже Божому ділу і спричинило би великі терпіння Його народу. Ось підходяче слово в часі небезпеки і горя: „Ангел Господень чатує кругом боящихся Його; і визволяє їх“. (Псал. 34: 7).

Торжественним способом народ Божий очікує ознаків свого приходячого Царя. На запит: „Яка пора ночі? А сторож відказує: Надходить поранок, та ще ніч“. *) У хмарах над верхами гір світає. Скоро явиться одкриття Його слави. Сонце праведности готове показатися. Ранок і ніч — початок безконечного дня праведности і поширення вічної ночі над безбожниками — обоє наступили.

Коли борючіся вносять свої молитви до Бога, зависа, відділяюча їх від невидимого світа, майже піднята. Небеса засвітилися світлом вічного дня і даються чути слова, як мило-

*) Ісаїя 21: 11, 12.

звучна пісня ангелів: „Оставайтесь твердими в вірі. Поміч наближається. Христос, всемогучий Побідник, дав Своім борцям вінець нескореної слави, і із отворених воріт доноситься Його голос: „Се я з вами. Не бійтесь. Я знаю все ваше горе і ніс ваші болести. Ви не боретесь з недосвідченим ворогом. Я перейшов ту боротьбу задля вас, і в Мойому імені ви будете щось більшого як побідники“.

Дорогий Спаситель прише нам поміч, а іменно тоді, коли ми будем її потребувати. Дорога до неба освячена Його стопами. Всяке терне, котре ранить нашу ногу, зранило також Його. Кожий хреєт, котрий ми призовані нести, Він ніс перше нас. Господь дозволяє боротись, щоби приготувати нас для душевного спокою. Час горя — страшна огняна проба для народу Божого, але вона є також для кожного правдивого віруючого — час склонити свою голову, коли він, вірючи в обітованнє, може бачити радуго завіта Божого, що окружає Його.

„Так і тепер повертаються вибавлені Господом і прийдуть на Сион із піснями, й радість вічна — над головами їх; вони знайдуть радощі й веселощі, а смуток і звітаннє церестануть. Я, я сам — утішитель ваш. Хто ж ти, що боїшся чоловіка, котрий вмирає, й людини, що як та травиця? А забувавш Господа, творця твого. . Ти що дня тремтиш перед лютостю гнобителя, що наладивсь тебе затратити. Де ж поділась та злющого ярощь? Хутко визволений буде невольник, не помре в ямі і не зазнає недостачі хліба. Я Господь, Бог твій, що бурить море аж філі ревають: Господь Саваот — імя мов. Я вложу слова мої в уста тобі і тїню руки моєї закрию тебе“.

„Слухай же тепер, бідолохо, що впився та не вином: Так говорять Господь і Бог твій, що мститись за народ свій: Ось я беру з руки твоєї упокоющу чашу; виливаю з чаші гущу гніву мого, — не будеш уже її пити. А передам її в руки томиляем твоїм, що приказували тобі: Впади ниць, щоб по тобі нам пройти; ти ж свою спину робив пішоходом, стежкою мусів її простягати“ (Ісая 51: 11-16, 21-23).

Проникаючи всі часи око Божє, звернене на критичну хвилю, до котрої зближається Його народ, коли земні власти виступлять проти них. подібно проганому полоникові, вони будуть боятися стратити життя від насилля і голодної смерті. Але Святий, Котрий осушив перед Ізраїльом Червоне море, покаже Свою могучу силу і відверне їх полон. „Вони будуть моїми, говорить Господь сил небесних, будуть мовою питоменностю того дня, що наведу, й буду любити їх, як милув чоловік сина свого, що Його слухав“. *) Если би у той час проливалась кров вірних свідків Христових, то вона не могла би бути сім'ям, подібним до крові мучеників, щоби принести плід для жатви Божої. Їх вірність не могла би бути свідченням, щоби других переконати в правді, так як закамеліле серце відбили назад філі милосердя, що вже більше не вернулись. Если би праведники тепер були передані ворогові, щоби зділатися Його добичею, то се було б торжеством для князя темряви. Псалмопівець говорить: „Він бо заховає мене в своїй домівці в день недолі, він захистить мене в заулку намета свого, він підніме мене на скелю“. (Пс. 27: 5). Христос сказав: „Иди ж, народе мій, ввійди в свої хатини, зачини за собою двері, сховайся на часинку, докіль гнів перейде з пробутку свого покарати земнородних за їх беззаконство“. (Ісаїя 26: 20, 21). Чудесне буде освободження тих, котрі терпеливо очікують Його явлення і імена котрих записані в книзі життя.

*) Малах. 3: 17.

Г О Л О В А — X L .

НАРОД БОЖИЙ ОСВОБОДЖЕННЯ.

У той час як почитаючі заповіді Божі будуть позбавлені всякої людської охорони, в різних сторонах настане рух, щоби погубити їх. З приближенням назначеного часу народ постановить вигубити ту ненавистну секту. Вони рішають, що в одну ніч повинно ся вдарити на них і зробити з ними кінець.

Народ Божий — декотрі в тюремних камерах, другі в укритих місцях, ховаючися по лісах і горах — все еще призивають Божеську поміч, підчас коли узброєна товпа повсюду готується на їх смерть. Тепер в часі найбільшої небезпеки, Бог Ізраїлів прийде з помочю Своїм вибраним. Господь сказав: „Ви ж співати мете пісні, як у ночі перед святами святим, а на серці буде весело, як у того, що серед сепілок іде на гору Господню, до твердині Ізраїлевої. І явить важку руку свою в гніву й полومی пожераючого огню; в бурі й повідді та камінному граді“. (Ісаія 30: 29, 30).

З торжественними покличами, ругательствами і прокляттями товпи безбожних людей готові напасти на свою добычу, але ось, — густа мрака, темнійша, як найтемнійша ніч, вкриває землю. Радуга з'являється на небі, сяюча славою з престола Божого і простирається над усіми молячимися. Розгнівані люде нараз застановляються. Їх насмішливі поклички завмирають. Предмет їх смертельної ярости забутий. Зі страшним передчуттем вони дивляться на символ Божого

[661]

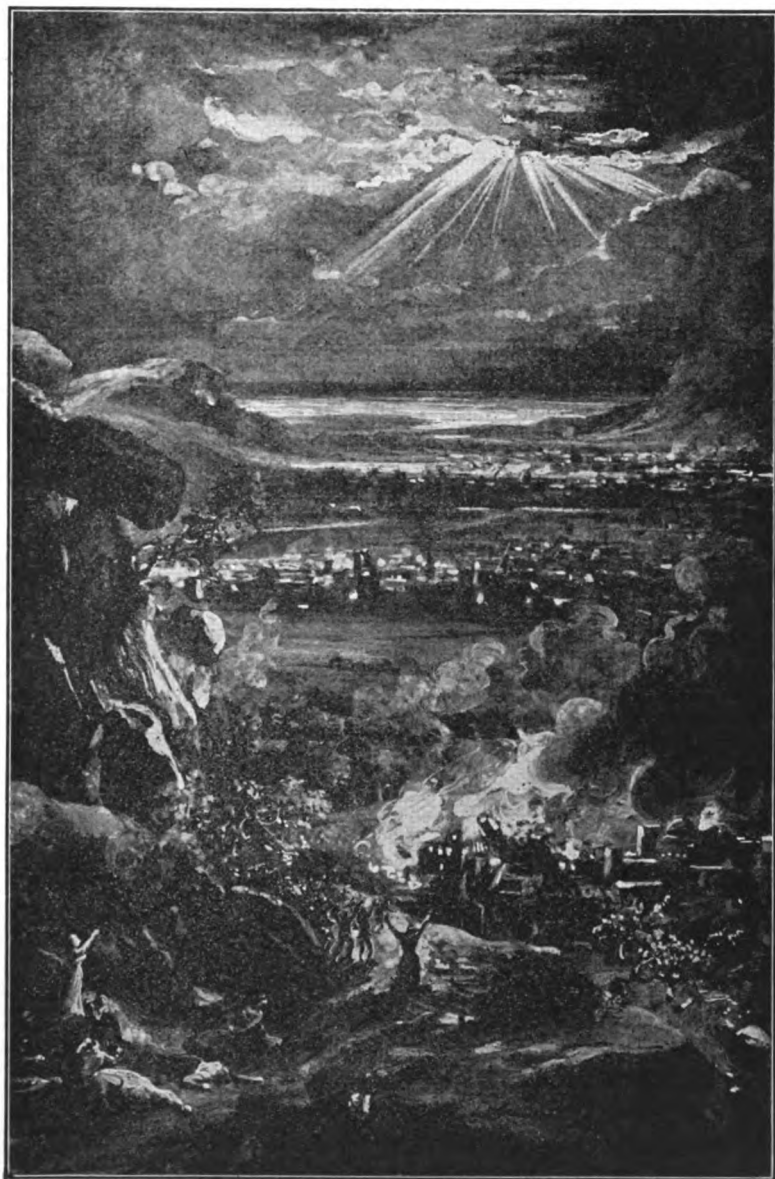
завіту і дуже хочуть, щоб їх закрити від його перемагаючого блиску.

Народ Божий чує виразний мелодійний голос, що говорить: „Дивись у гору!“ і піднявши очі до неба, вони бачуть радуго завіта. Темні і грізні хмари, що закрили небо, розійшлися, і подібно Стефанові вони видять славу Божу на небі і Сина чоловічого, сидячого на Своїму престолі. На Його Божеському тілі вони бачать знаки Його униження і чують молитву із Його уст, висказану перед Його Отцем і святими ангелами: „Отче! котрих дав еси мені, хочу, щоб, де я, і вони були зі мною“. ¹⁾ Знов дається чути ликующий голос, повний любови, говорячий: „Ідуть! ідуть! Святі, невинні і несплямлені! Вони заховали Моє слово терпіння, вони повинні ходити серед ангелів“. І бліді дрожачі уста тих, котрі твердо держалися своєї віри, кричать голосом побіди.

В північ Бог покаже Свою владу для освободження Свого народу. Сонце світить ясно. Ознаки і чудеса скоро слідують одні за другими. Безбожники дивляться на ті зрілища зі страхом і з здивуванням, підчас коли праведники з торжественною радістю дивляться на ознаки свого освободження. Всьо в природі, здається, змінило свій прежний хід. Ріки перестают плисти. Темні тяжкі хмари надходять і мішаються з собою. Серед розгніваного неба видна є смуга в неописаний славі, звідкиль дається чути голос Божий, подібний до шуму многих вод, говорячий: „Сталося“. (Одкр. 16: 17, 18).

Той голос потрясає небо і землю. І трясення повстало велике, якого не було, від коли люде на землі постали; таке трясення! таке велике! Небо, здається, відкривається і закривається. Слава з Божого престола світить на скрізь, як блискавиця. Гори хитаються, як тростина, що її вітер колише, і відорвані скелі розсипаються на всі сторони. Шум, як від надходячої бурі. Розярене море вздимається. Чути рик гураґана, що подібний до голосу многих демонів, коли вони готовляться до страшної роботи. Вся земля хитається і вдувається як філі морські. Повзхня її розтр'ску-

¹⁾Иоан. 7: 24.

Велике трясіння землі.

„Ціла земля піднімається і вдувається як філі на морі“.

III

[663]

ється, всі її основи зістали потрясені. Гірські ланцюги погрузились у море. Острови, що на них люде живуть, щезають. Морські пристані задля своєї безбожності подібні до Содоми, пропадають в розгніваних водах. „І про Вавилон великий згадано перед Богом, дати йому чашу вина лютости гніва Його“. *) Кам'яний град, „великий як сотнар“, звершає своє діло знищення. Найбільше пишні городи на землі обертаються в розвалини. Великоліпні двірці, на будову котрих великі люде потратили своє багатство, щоби прославити себе, обертаються в розвалини перед їх очима. Стіни тюремні розвалюються і народ Божий, заключений в темницю, задля своєї віри, знов випускається на свободу.

Гроби отворяються, „і багато з тих, що сплять в поросі земному, прокинуться, одні на вічне життя, другі на вічний сором і ганьбу“. **) Всі померші, що увірили в третю англійську вість, виходять прославленими із своїх гробів, щоби почути завіту мира з Богом разом з тими, котрі хоронили Його закон. „І ті, що Його прокололи“, ***) ті, що кпили собі з Христа і насміялися з Него, як Він смертельно страдав, найбільше злісні противники Його правди і Його народу воскреснуть, щоби бачити Його славу і почеси, котрі приготовлені в для вірних і послушних.

Густі хмари все еще покривають небо; але тут і там виринає сонце, що подібне до караючого ока Господа господствующих; блискавка у гніві блискає на небі і покриває землю огняним морем. Серед страшних громів таємничі грізні гомони заповідають судьбу безбожників. Не всі розуміють висказаних слів, але фальшиві учителі добре розуміють, що вони означають. Бувши ще недавно такі безпечні, такі горді, такі смілі в своєму поведінню, в своїй жорстокості торжествували над народом, що хоронять закон Божий, тепер поранені страхом і великим трепетом. Їх ридання і плач заглушують шум первотин. Демони признають Божество Христа і трепещуть перед Його силою, підчас коли люде благають милости і зі страху повзають по землі.

*) Одр. 16: 19-21.

**) Одр. 12: 2.

***) Одр. 1: 7.

Пророки в давнину, видячи день Божий в святому видиві, сказали: „О, ридайте, бо день Божий близьиться, — як опустошаюча сила рукою Всемогучого“.^{*)} „Ой сховайся у скелі, врийся в землю зі страху перед Господом і перед славою величності Його! Поникнуть горді вигляди мужів і піднесені голови людей будуть принижені; один Господь явиться високим того часу. День бо Господень сил небесних прийде на все горде і високомірне того часу“. „В той день покидає чоловік кертцям (лилкам) срібні свої ідоли, й золоті свої ідоли, що понароблював собі, щоб їм поклонялись. Щоб тільки самим сховатись в щілини скельні та розколини гір зо страху перед Господом і перед славою величності Його, коли він встане, карати землю“.⁽ (Ісаїя 2: 10-12, 20, 21).

Звізда сяє через розколину в хмарах і блиск її всупереч темряви здається вчетверо перевищує звичайний. Вона воодушевляє вірних Божих і вони радуються; а беззаконники видять в неї угрозу і гнів. Пожертвовавши всім задля Христа тепер безпечні, тайно укриті в Божому наметі. Вони були досвідчані і показали свою вірність Тому, Хто умер за них, перед світом і тими, що погорджують правдою. Чудесна переміна наступила у тих, котрі навіть ввиду смерті держались праведності. Вони відразу освободились від страшного гнету зі сторони людей, що стались демонами. Їх ще до недавня бліді, боязливі і вихудлі лица тепер ясніють від радості, віри і любові: „Бог нам прибіжить і сила, поміч скоро в нещастях. Тому не злякаємось, хоч би земля зворушилась і гори захитались серед моря. Хоч би ревіли і піялись поводи Його, гори тряслись від Його досади“.^{*)}

У той час, як ті слова святого уповання возносяться із престола Божого, хмари розходяться, і стає видним засіяне небо зіздами, не висказано чудне всупереч темному і розгніваному небосклону по обидвох сторонах. Слава небесного міста видна в через отворені ворота, і на небі являється рука, котра держить дві зложені скрижалі. Пророк говорить: „І небеса звіщають справедливість Його; Бог бо сам суддя“.

^{*)}Ісаїя 13: 6.

^{*)}Псал. 46: 1-3.

(Пс. 50: 6). Той святий закон — праведність Божа, — котрий був даний серед громів і вогню на горі Синай, як руководство в життю, тепер буде показаний людям, яко мірило суду. Рука отворав скрижали, і видно приписи десяти заповідей, написані як би огняним пером. Слова такі виразні, що всякий може прочитати їх. Память пробудилась; темрява забобонів і ереси усунулась від всякої душі, і десять коротких, понятних і многозначних слів Божих представляються всім мешканцям землі.

Не можна описати страху і отчаяння тих, котрі топтали ногами святі Божі приписи. Бог дав їм Свій закон; вони повинні порівнювати з ним свій характер і пізнати свої помилки в той час, коли можна було ще покаятися і поправити їх, але щоби з'єднати собі ласку у світа, вони відкидали Його приписи і навчали других нарушати їх. Вони змушували народ Божий зневажати Його суботу. Тепер вони будуть осуджені тим законом, котрий вони відкидали. Зі страшною певністю вони бачать, що не можуть оправдатися. Вони самі вибрали, кому хотіли служити і кому поклонятися. „І знов тоді побачите різницю між праведником і безбожником, між тим, хто служить Богу, а тим, хто Йому не служить“.⁷⁾

Вороги закону Божого, починаючи з проповідника і доходячи до найнижшого між ними, дістануть цілком инше поняття про правду і обовязки. За пізно вони переконуються про правдивий характер їх ложної суботи і лихого основання, на якому вони будували. Вони бачать, що вони боролись проти Бога. Релігійні учителі вводили людей в блуд під тим предлогом, що вони ведуть їх до райських воріт. Не перше як в день остаточної відплати покажеться, яка велика відвічальність людей, на духовному становищі, і які страшні наслідки їх невірности. Тільки у вічності ми пізнаем правдиву ціну одної одинокої душі, котра була загублена. Страшний буде жереб тих, котрим Бог скаже: „Проч від мене, безбожний слуго!“

⁷⁾Малах. 3: 18.

З неба дається чути голос Божий, заповідаючий день і час приходу Христового і передачу вічного завіта Його народів. Подібні до сильних громів даються чути слова по всій землі, і Ізраїль Божий прислухується, склонивши своє голови. І лица освічені славою і сяють як лице Мойсея, коли він зійшов з гори Синай. Безбожники не можуть дивитися на них. І коли проголошується благословення над тими, котрі прославляли Бога, хоронячи Його суботу, роздається сильний побідоносний крик.

На сході незабаром появляється маленька чорна хмарка, величини з половину мужеської долоні. Це є хмарка, що окружає Спасителя, котра здалека здається бути окружена темрявою. Народ Божий знає, що це є ознака Сина чоловічого. В горжественному мовчанню вони дивляться на неї, як вона зближається до землі, і стається яснійша і світлійша, аж доки не зміниться на величезну білу хмару, основанню котрої подібне до поїдаючого вогню і над котрим в горі видно радуго завіта. Ісус йде наперед, як могучий побідник. Тепер Він не є вже мужем болесті, щоб випити гірку чашу горя і пониження, але щоб, як побідник на небі і на землі, судити живих і мертвих. „Вірний і праведний, що судить і воює по правді“. „А війська, що на небі, йшли слідом за Ним“. *) Святі ангели — велика сила їх — супроводжують Його з піснями небесної мелодії. Небозвід, здається, наповнений світячимися образами тисячі-тисяч і велика безліч. Ніяке людське перо не може описати слави тої сцени і ні один смертельник поняти Його препиху. „Покрили небеса величність Його, і славою сповнив він землю“. *) Коли жива хмара приближається, кожде око бачить Князя життя. Його освячена голова більше не є покрита терновим вінцем, але вінець слави спочивав на Його святому чолі. Його лице сяє яснійше як південне сонце. „На одежі в Нього, і на поясниці в Нього імя написане: Цар царів і Пан панів“. (Одкр. 19: 16).

Від Його присутности „всі поблідли на лиці“ **) і на тих, що відкинули милость Божу, напав страх вічної роспуки.

*) Одкр. 19: 11-14.

*) Аввак. 3: 3, 4.

**) Ерем. 30: 6.

„Серце мліє, коліна трусяться. . . і лиця у всіх потемніли.“¹¹⁾ Праведні з трепетом звивають і кілька хвиль панує страшна тишина. Тоді дається чути голос Ісуса, котрий говорить: „Досить для тебе благодаті Моєї.“¹²⁾ Лиця праведних ясніють і радість наповняє всі серця. І ангели ударяють у вищі тони і знов співають, зближаючись до землі.

Пан панів сходить на хмарах в палаючому вогню. Земля хитається перед Ним, небеса звиваються до купи, як паперовий звиток, і всі гори і острови порушуються із своїх місць. „Бог наш прийде і не буде мовчати; перед Ним огонь пожираючий, кругом Него сильна буря. Кличе Він небо і землю на суд народу свого.“ (Пс. 50: 3, 4).

„І царі землі, і вельможі, і багаті, і тисячники, і сильні, і всякий невільник, і всякий вільний скрились у печерах і скелях гірських, і кажуть скелям і горам: Впадіте на нас і закрийте нас від лиця Сидячого на престолі і від гніва Агня, бо прийшов великий день гніва Його, і хто може встояти?“¹³⁾

Всякі насмішки вже устали. Живі уста мовчать. Брязк оружя і боєвий шум, „вся обув жовніра і одежа, в війні кровю злита“,¹⁴⁾ всьо втихаєть. Нічого більше не чути кромі голоса молитви, ридання і плачу. Із уст ще не так давно ругаючих вириваєть ся крик: „Прийшов великий день гніву: хто може встояти?“ Безбожники просять, хай лучше гори і скали вкриють їх, ніж їм стрітитися лице в лице з Тим, Котрого вони з погордою відкинули.

Вони знають той голос, котрий проникає ухо померших. Як часто той тихий умоляючий голос кликав їх до покаяння. Як часто люде чули той голос в трогаючій просьбі приятеля, брата або Відкупителя. Для тих, що відкидали Його милость, ніякий другий голос не буде таким докоряючим і важким, як той, котрий так довго благав їх: „Зверніте, зверніте з вашого ледачого шляху; про що вам умирати?“¹⁵⁾ О, наколи б сей голос для них був голосом чужого! — Ісус говорить: „Я (мудрість) звала вас, а ви не слухали, я руку простягала, та не було, хто б уважав; мою радію ви гордували і докорів

¹¹⁾ Наума 2: 10. ¹²⁾ Одрк. 6: 15-17. ¹³⁾ Ісаія 9: 5. ¹⁴⁾ Езек. 33: 11.

моїх не прийняли“ . *) Той голос наминає їм факти, котрі вони хотіли би забути, — перестороги, до котрих вони відносились з погордою, запросини, котрих вони не хотіли прийняти, привілеї, котрі легковажили собі.

Тут знаходяться ті, котрі насміхались з Христа в Його пониженню. Торжественні слова Страдальця, котрі Він висказав, проникають їх душі з великою силою: „Від нині побачите Сина чоловічого, по правиці сили і грядущого на хмарах небесних“ . **) Тепер вони видять Його в Його славі до того ще сидячого по правиці сили.

Ті, що насмівались з Него за те, що Він казав, що є Сином Божим, тепер не знають, що казати. Тут гордий Ірод, котрий сміявся з Його Божеського титулу і приказав жовнірам, котрі також сміялись із Него, коронувати Його царем. Тут є ті самі, люде, котрі безбожними руками одягли Його в пурпуровий плащ і наділи на Його святе чоло терновий вінець, в правицю Його вложили тростину, і кидались на коліна перед Ним, насміхались із Него. Ті, котрі били Князя життя і плювали на Него, тепер відвертаються від Його всепроникаючого зору і хочуть скритися від перемагаючої слави Його присутності. Ті, що пробіли гвоздями Його руки і ноги і той воєк, котрий проколов Йому ребра, дивляться на ті знаки зі страхом і грижею совісті.

Зі страшною точністю священникам і старшині представляються сцени на Голготі. Зі здригненням і страхом вони пригадують собі те, як вони в сатанському торжестві, киваючи головами, говорили: „Інших спасав, а себе не може спасти. Коли Він цар Ізраїльський, нехай тепер зійде з хреста, й віруємо в Него. Він уповав на Бога, нехай тепер визволить Його, коли хоче Його“ . (Мат. 27: 42, 43).

Живо вони пригадують собі приповідь Спасителя про виноградарів, що не хотіли давати своїму хазяїнові овощ виноградника, і побили Його слуг, тай не убили Його сина. Вони також пригадують собі, як сами говорили: „Лютих люто погубить“ . В гріхах і у каранню тих невірних людей, свя

*) Прип. 1: 24, 25.

**) Мат. 26: 64.

щеники і старшина видять своє власне поведення і своє справедливе осудження. Ще голосніше від крику: „Розпни! Розпни Його!“, котрий було чути по вулицях Єрусалиму, тепер дається чути страшний, повний розпуки плач: „Се Син Божий! Се правдивий Мессія!“ Вони хочуть тікати з перед лица Пана панів. Вони надармо стараються скритися в глибоких печерах, котрі повстали із трясіння землі.

В життю тих, котрі відкидають правду, бувають хвили, коли совість пробуджаєсь, в пам'яті їх відновляються мучительні споминання із лицемірного життя і душа томиться даремним покаяннєм. Але се ще нічого в порівнянню з грижою совісти того дня, коли обгорне їх „смуток і тіснота, як прийде на них переляк мов та буря“. ¹⁷⁾ Ті, котрі хотіли погубити Христа і Його вірний народ, видять тепер славу, котра спочиває на них. Серед того страхіття вони чують голос святих, звіщаючих в торжественних акордах: „Ось, Він наш Бог! на Його ми вповали, і Він спас нас!“ ¹⁸⁾

Серед хитаючоїся землі, блискавиць і громів голос Сина Божого кличе усонших святих. Він дивиться на могили праведних і, піднявши Свою руку до неба, покликкує: „Воскресайте, воскресайте, воскресайте ви, що спите в порозі, і вставайте!“ Як широка і довга земля, а померші чують той голос, приходять до життя, і встають. Вся земля, здається, аж дрожить від ступання надзвичано великої товпи із всякого племені, коліна, язика і народа. Вони виходять із тюрми смерті, одягнені в безсмертну славу і покликують: „Де в тебе, смерте, жоло? де в тебе, пекло, побіда?“ (1 Кор. 15: 55). І оставшіся в живих праведники і воскресші святії лучать свої голоси разом в продовжаючих, радісних, побідних криках.

Всі виходять із своїх гробів, такого самого росту, якого були, коли їх положили туди. Адам, що знаходиться між воскресшими, відзначається визначним ростом і гарною поставою тіла, подібного, хоч не зівсім, до мавстатичної постави Сина Божого. Він, що до своєї прекрасної тілесної форми, багато відрізняється від людей пізнійших поколінь; у тому

¹⁷⁾Прим. 1: 27.

¹⁸⁾Ісая 25: 9.

одинокому відношенню буде видко велике виродження людського роду. Але всі воскреснуть в свіжості і силі вічної молодості. З самого початку чоловік був сотворений по Божому подобию, не тільки що до характеру, але і що до форми і лиця. Але гріх попсував Божеський образ і майже згладив Його; однак Христос прийшов, щоби привернути те, що було страчене. Він перемінить наше дрантве тіло так, що воно подібне буде до Його преображеного тіла. Смертна дрантвва форма тіла, нераз опоганена гріхом, станеться гарною, досконалою і безсмертною. Всі пороки і хвиби остануться в гробі. Знов допущені до дерева життя, відкуплені будуть звершатись в давно страченому раю (Мал. 4: 2), доки вони не достигнуть повного зросту людського покоління і Його початкової слави. Послідні ще лишившіся сліди прокляття гріха усунуться і вірні в Христі являться во славі Господа Бога нашого, і духом, душою і тілом уподобляться своєму Господеві. О, чудесне відкуплення! про котре давно говорено, котрого давно бажано і з нетерпіннем ожидало, але котре ніколи не в вповні поняте.

Жиючі праведні переминяться „у хвилину, у миг ока“, вони були прославлені при звуці голосу Божого, тепер вони з'одягнуться в безсмерте і разом з воскресшими святими будуть підхвачені на хмарах на зустріч Господеві. Ангели „зберуть вибраних Його від чотирох вітрів від краю небес до краю їх“. Маленьких дітей святі ангели понесуть в обяття їх матерей. Приятелі, котрих смерть давно розлучила, зійдуться, щоби вже більше ніколи не розлучитися, всі разом з радісною піснею взнесуться до Божого города.

По обидвох сторонах хмарної колесниці находяться крила і під ними живі колеса, і підчас коли взноситься колесниця, колеса покликають: „Свят“ і крила, рушаючись, кличуть: „Свят“, і сили ангелів покликають: „Свят, свят, свят, Бог, Господь Всемогучий“. І відкуплені покликають: „Алилуя!“ коли колесниця рушається вперед до нового Єрусалиму.

При в'їзді в святий город Спаситель роздає Своїм послідувачам відзнаки за перемогу і дає царські ознаки, відповідні до їх високого становища. Блискучі ряди уставляються в квадрат; посеред них стоїть Цар їх, Котрого постава перевищує святих і ангелів, а з лиця Його сяє велика доброта і любов. В тому великому здвизі відкуплених всі очі є звернені на Него, всяке око дивиться на славу Того, Котрого „лице було обезображене над усякого чоловіка“. *) Спаситель власноручно надіває вінець слави на голови побожників. Для кожного із святих приготовлений є вінець з його власним новим іменем **) і надписю: „Свят Господь!“ Всякому вручається переможна пальмова гілка і блискучі гуслі, і чути чудну музику в високих мелодійних акордах. В невисказаному восторзі всяке серце дрожить і всі уста зливаються в подяці і славословю: „Йому, милуючому нас, і обмившому нас від гріхів наших в крові своїй, (і зробив тому нас царями і священниками Богу і Отцеві своєму,) слава і держава по вічні віки. Амінь“. (Одкр. 1: 5, 6).

Перед відкупленими лежить святий город. Ісус широко відчиняє перлові ворота, і входить народ, що хоронив правду. Там він видить рай Божий, домівку Адама в її невинності. Вони слухають голосу, що перевищує всяку музику, яку коли хто чув за свого життя: „Прийдіть, благословенні Отця мого, досягніть царство, приготовлене вам од основания світу“. Тоді сповняється молитва Спасителя за своїх учеників: „Отче! котрих Ти дав Мені, хочу, щоб там, де Я, і вони були зі Мною“. Христос вважує Отцю на відкуплених Своєю кров'ю „перед славою Своєю непорочних в радості“ (Юди 24), і об'являє: „Ось я і діти, котрих дав мені Господь“. „Тих, котрих Ти дав Мені, Я сохранив“. О, чудеса любови спасительної! Благословен час, коли вічний Отець, дивлячись на відкуплених, знов увидить в них Свій образ, коли розлад, спричинений гріхом, буде усунений, його прокляття зняте і людське ще раз буде вповні годитись з Божеським!

*) Ісаї 52: 14.

**) Одкр. 2: 17.

З невисказаною любовю Ісус витає Своїх вірних „в радощі Їх Пана“. Радість Спасителя заключається в тому, що Він в царстві слави видить душі тих, котрі були спасені посредством Його смерті і униження. І відкуплені візьмуть участь в тих радощах, пізнаючи між блаженними тих, котрі були придбані для Христа їх молитвами, їх страданнями і їх жертвами любови. Коли вони зберуться коло білого престола, Їх серця наповняться невисказаною радістю, коли побачать тих, котрих вони придбали для Христа, і других, котрі були придбані тими, і ще других придбаних тими, — всіх, що ввійшли в мирну пристань, щоби поскладати свої вінці до ніг Ісуса і славити Його в безконечні часи вічності.

У той час як відкуплених витають в Божому городі, душу проникаючі торжественні голоси молитов наповняють воздух. Обидва Адами стрічаються. Син Божий з розпростертими руками готов обняти отця нашого рода чоловічого — істота, котру Він сотворив, котра согрішила проти свого Творця, задля гріхів котрої у Спасителя на Його тілі осталися знаки розпяття. Побачивши сліди страшних гвоздів, Адам не кидається в обяття свого Господа, але в смиренню падав до ніг Його і покликую: „Достоїн, достоїн Агнець, котрий був заколений!“ З ніжністю Спаситель підіймає Його і каже йому ще раз подивитися на свою райську домівку, із котрої він так довго зістав вигнаний.

Після вигнання Адама із раю життє Його переповнене горем; кожний зівялий листок, кожда жертва посвячена, кожде пятно на гарному лиці природи, кожний порок чоловіка знов напминав йому Його гріх. Страшні були душевні страдання Його, коли він бачив збільшаючесья беззаконне і у відповідь на свої остереження, мусів слухати тільки докори, що се він є причиною того гріху. Але він терпеливо і в смиренню зносив протягом майже тисячу літ сю кару за свій проступок. Він щиро розкаювся в своєму грісі, уповав на заслуги обітуваного Спасителя і умер в надії на воскресенне. Син Божий направив ошибку і упадок чоловіка, і тепер Адам

завдяки ділу примирення знов удостоїться свого прежнього пановання. (Первий Адам був отцем усього чоловіцтва, котрий утратив своє життя і пановання посредством гріху; другий Адам — Христос, котрий Своєю смертю відкупив чоловіцтво і привернув утрачене пановання).

У великому восторзі він любиться деревами, котрі його колись то дуже утішали. Ті самі дерева, з котрих він зривав оwoц, коли він ще був у своїй невинності і святості. Він дивиться на виноградні лози, на ті цвіти, що він любувався ними. Йому представляється дійсність тої сцени; він бачить, що се в самій річі привернений рай, ще краснійший тепер, як той, що був прогнаний із него. Спаситель провадить його до дерева життя, зриває з нього дорогоцінний оwoц і каже йому, щоб вкусив із його. Він оглядається і бачить тисячі відкуплених його сімій, і всі тепер в Божому раю. Тоді він скидає свій сяючий вінець до ніг Ісуса і, упавши на Його груди, обнімає Його. Він доторкається золотих струн кобзів, відзиваються чудні голоси торжественної небесної пісні: „Достоїн, достоїн, достоїн Агнець, котрий був заколений і знов живий. Вся сімя Адамова підхватила музику і кидає свої вінці до ніг Спасителя, і з великою пошаною поклоняється Йому.

Плакавши при упадку Адама і радуючись, коли Ісус після Свого воскресення вознісся на небо, після того як Він обіцяв відкрити гроби всіх, віруючих в Него — ангели тепер бачать се діло примирення звершеним і прилучуються до загального славословія.

На кришталовому морю у престола Божого, тому шклянному морю як будьто би змішаному з вогнем, так воно сяє від слави Божої — зібравшись, стоять ті, „що побідили зввіра і образ його“. *) На горі Сионі разом з Агнцем стоять, „держачи кобзи Божі“, сто сорок чотирі тисячі, що викуплені від землі; чути голос як би многих вод і наче голос великого грому, „і чути голос кобзарів, що грають на кобзах своїх“. **) „Вони співають, як би нову пісню перед престолом“, пісню,

*) Одр. 15: 2.

**) Одр. 14: 1-5; 15: 3.

котрої ніхто не може навчитися, крім ста сорока чотирох тисяч відкуплених. Се в пісня Мойсея і Агнця, після осво-бодження. Ніхто, крім ста сорока чотирох тисяч, не може знати тої пісні, бо се в пісня їх досвіду, і ніхто инший не перейшов таких досвідів, як вони. „Се в ті, що ідуть слідом за Агнцем, де б Він не ішов“. Вони рахуються, „як первістки Богу і Агнцеві“ після того як вони були перенесені жи-вими із землі.²³⁾ „Се в ті, що прийшли з великого горя“; ²⁴⁾ вони перейшли тяжкі часи, яких не було на землі від тоді, як на ній живуть люде; вони встояли горе і тісноту в часі Якова. У той час, як була вилита послідня чаша Божого су-ду, вони оставались без заступника. Але вони в освободжені, так як „вони обмили одежі свої і убілили одежі свої кровю Агнця“. „І в устах їх не знайшовся підступ, вони бо непо-рочні перед престолом Божим“. „Тим то вони перед престо-лом Божим і служать Йому день і ніч в храмі Його; і Сидя-чий на престолі оселиться в них“. ²⁵⁾ Вони бачили, як земля була спустошена голодом і заразою, як сонце пекло людей ве-ликим жаром, і вони сами переносили страдання, голод і жаж-ду. Але „вони вже не будуть голодні, ані жадні, ані падати ме на них сонце, ані жадна спека; Агнець бо, що на серед-ні престола, пасти ме їх, і водити ме їх до живих жерел вод; і Бог отрє всяку слъозу з очей їх“. (Одкр. 7: 16, 17).

По всі часи вибрані Спасителем мусіли перейти школу досвідчання. Вони ходили вузькими стежками на землі і бу-ли очищені в огняній печі огірчення. Задля Ісуса вони пе-реносили супротивлення, ненависть і клевети. Вони сліду-вали за Ним в страшній боротьбі; вони мусіли відречися са-мих себе і перейти гіркі розчаровання. Із власного гіркого досвіду, вони пізнали шкідливість гріху. Дивлячись на без-конечну жертву, принесену для їх сцілення, вони упокорю-ються в своїх власних очах, і їх серця наповнюються славо-словом і вдячністю, чого не можуть ніколи поняти не упавші душі. Вони люблять богато, так як їм много простилося. Бе-

²³⁾Одкр. 14: 4.

²⁴⁾Одкр. 7: 14.

²⁵⁾Одкр. 14: 5; 7:15.

ручи участь в терпіннях Христових, вони будуть також учасувати в Його славі.

Наслідники Божі вийшли із убогих хатин, тюремних кімнат, з гір і пустинь, із підземля і морських глибин. На землі вони терпіли недостатки, наруги і всяке горе. Мільйони зішли в могилу опоганені тому, що твердо держались в боротьбі з сатаною. Людськими судами вони вважались нарівні з проступниками. Тепер же „Бог їх суддя“. (Пс. 50: 6). Земні вироки опрокидаються. Він „адійме ганьбу з свого люду“. (Ісаїя 25: 8). „І назвуть його народом святим одкупленим від Господа“. *) Господь постановив, „що даний їм буде вінець замість попелу, замість плачу — елей радощів, замість сумовитого серця — одежа слави“. (Ісаїя 61: 3). Вони вже не є більше слабі, огірчені, розпорошені і угнітані. Від нині вони назавсідги будуть пробувати з Господом. Вони стоять перед престолом, з'одягнені в багату одежу, яку коли люде носили на землі, що були в великих почестях. Вони увінчані більше чудними діядемами, які коли небудь земні монархи надівали на свої голови. Дні болізни і плачу минулись назавсідги. Цар слави отер всі сльози; всяка причина смутку усунена. Підчас розмахування пальмовим віттем, дається чути їх чистий, солодкий і милозвучний голос пісні; всі підхвачують мелодію і могучий хор, що його чути по всім небесам, співає: „Спасення Богу нашому, сидячому на престолі, і Агнцеві!“ І всі жителі небесні одноголосно відповідають: „Амін; благословення, і слава, і премудрість, і подяка і честь, і сила і кріпость Богу нашому по вічні віки“. **)

У сьому життю ми тільки починаєм повимати чудесне відкуплення. Ми своїм обмеженим розумом можемо роздумувати про ганьбу і славу, про смерть і життя, про праведність і милость, котрі стрічаються на хресті, і все таки при великому напруженню наших духовних сил, ми не можемо повні порозуміти їх значіння. Довгота і ширина, високість і глибина відкупительної любови понимаються тільки дуже не ясно. Пляну відкуплення не піймуть навіть тоді, коли відкуп-

*) Ісаїя 62: 12.

**) Одр. 7: 10. 12.

лені увидять так, як видять їх, і пізнають так, як вони пізнали є, але через всі століття вічності для здивованої утішеної душі відкриються завжди нові правди. Хоча горе і болесті і спокуси скінчаться і причини їх будуть усунені, народ Божий однако буде мати, досвідом придбане, ясне пізнання того, що його спасення коштувало.

Хрест Христовий по всю вічність буде предметом науки і пісні відкуплених. В прославленному Христі вони безнастанно будуть видіти розпятого Христа. Ніколи вони не забудуть, що Той, сила Котрого в безконечному пространстві небес створила безчисленні світи і удержує їх — Возлюблений Божий, Величче небесне — Той, перед Ким в торжестві поклоняються херувими і світлі серафими — упокорився, щоб підняти упавшого чоловіка, поніс вину і ганьбу гріха, доки Отець не відвернув від Него лица Свого і горе погібшого світа не сокрушило Його сердца, і Він умер на Голготському хресті. Що Творець всіх світів, Рішитель усьої судьби, здіймив з Себе Свою славу і упокорився із любви до чоловіка — завжди буде взбуджати удивленне і почитанне усьої вселеної. Відкуплені із всіх народів, дивлячись на свого Відкупителя і, бачучи на Його лиці чудесну славу Отця, і Його престол, котрий тревати ме по вічні віки, і знаючи, що Його царству не буде кінця — обявлять свої чувства в пречудній пісні: „Достовн, достовн Агнець, Котрий був заколений і примирив нас з Богом Своею власною дорогоцінною кровю!“

Тайна хреста обявляє всі другі хрести. В світлі, що виходить із Голготи, прикмети Божі, наповняючи нас страхом і боязню, являються прекрасними і притягаючими. Благодать, милость і батьківська любов злучена з святістю, праведністю і силою. У той час, як ми роздумуем про величче Його святого і возвишеного престола, ми бачимо Його характер в Його милостивих откровеннях, і нам, як еще ніколи, вьяснюються значіння того дорогоцінного імени: Отче наш.

Всі увидять, що Той, мудрість Котрого безконечна є, не міг придумати другого пляну для нашого спасення, кромі

пожертвування Свого Сина. Нагородою за ту жертву служить радість, котра покажеться при заселенню землі відкупленими, святими, щасливими і безсмертними істотами. Наслідки боротьби нашого Спасителя з властями темряви можна буде бачити в радості відкуплених, котра буде виражатися вічно в Божому прославленню. Ціна душі є так велика, що Отець вдоволений є, що вона стільки коштує, і Сам Христос є задоволений, бачучи оwoц Своїї великої жертви.

Г О Л О В А — Х Л І .

СПУСТОШЕННЄ ЗЕМЛІ.

„Дійшли бо гріхи її аж до неба, і згадав Бог про неправди її. Віддайте їй, як вона віддавала вам; і подвоїть їй у двох по ділам її; і в чаші, в котрій вона мішала, мішайте їй у двох. Скільки вона себе славила, і розкошувала, стільки завдайте їй муки і смутку. Бо в серці своїм говорить вона: Сиджу царицею, і я не вдова, і смутку не побачу. Тим то прийдуть одного дня порази її: смерть і смуток і голод; і буде огнем спалена; сильний бо Господь Бог, що судить її. І заплачуть і заголосять по ній царі земні, що з нею блудили й розкошували, коли побачать дим пожару її, оддалеки стоячи задля страху перед мукою її, говорячи: Горе, горе (тобі), великий городе, Вавилоне, городе кріпкий, одної бо години настиг суд твій!“

„Купці зього всего, котрі збогатіли з неї, оддалеки стануть із страху перед мукою її, і будуть плакати, та сумувати, та казати: Горе, горе (тобі), городе великий, з'одягнений у виссон, і багрянцю, та кармазин, та озолочений золотом, і в каміннях дорогих, та перлах. Одної бо години спустошене таке багатство“. (Одр. 18: 5-10, 15-17).

Такого рода суди, які постигнуть Вавилон в день навідин його гнівом Божим. Він перебрав міру своєї несправедливості; час його прийшов; він дозрів для погибелі.

Коли голосом Божим буде повалений полон його народу, наступить страшне пробудження тих, котрі потратили все

в боротьбі за істнованне. В той час, коли еще не вкоротилась милость Бога, вони були засліплені спокусою сатани і оправдували своє гріховне життя. Богаті гордились своєю висшостю над тими, котрі покористувались меншим благословенням, але вони нарушенням закона Божого придбали свої багатства. Вони погорджували ділом справедливості, не любили милосердя, не дбали про голодних і не одівали нагих. Вони старались виноситись понад других і добиватися почестей від своїх ближних. Тепер вони позбавлені всього того, що їх робило великими, і остались нагими і безпомічними. Зі страхом і вони дивляться на повалені ідоли, котрих вони почитали більше, як свого Творця. Вони продали свої душі за земні багатства і роскоші і не старались зділатися богатыми в Бозі. Наслідки такі: ціле їх життя було неудачне, їх роскоші тепер обернулись в жовч, їх скарби зогнили. Достатки, придбані протягом цілого життя, пропали в оден миг. Богаті оплакують повалені пишні домн і своє розкинене золото і срібло. Але їх жалоби затихають перед страхом, що вони сами мусять погинути разом зі своїми ідолами.

Безбожники жалують дуже не задля того, що гріховно за-недбували Бога і ближних, але для того, що Бог побідив. Вони жалуються на такі наслідки, але вони не каються в своїх гріхах. Вони не знати, що робили б, накопили б могли знов побідити.

Світ бачить тепер тих людей, котрих висміював і кпив з них, що їм нічого не сталося помимо зарази, бурі і землетрусу. Той, Котрий був для переступників Свого закону поїдаючим огнем, — для народу Свого, безпечним наметом.

Проповідник, котрий пожертвував правдою, щоб з'єднати собі ласку у людей, тепер бачить, який характер і який вплив мала його наука. Показується, що за ним наглядало всевидюче око, коли він проповідував в церкві, ішов вулицею і в різних життєвих обставинах сходився з людьми. Кождим ворухенням душі, кожною написаною стрічкою, кожним висказаним словом, кожним ділом, котре побуджало людей ві-

рити фальшивій безпеці — він сів зерно, і тепер він в нещасних, загублених душах воколо него видить жатву.

Господь сказав: „І гоять ранц у людей моїх легкодушно, приговорюючи: „Спасенне, мир!“ А мира нема“. І дальше: „За те, що ви праведникове серце оmanoю засмучуєте, я ж не хотів би завдавати йому смутку, й за те, що піддержуєте безбожного руки, щоб не навернувся від ледачої дороги своєї, та не вберіг душі своєї“. (Ерем. 8: 11; Езек. 13: 22).

„Горе пастирям, що занашащують і розгоняють вівці отари моєї, говорить Господь. . . Я скараю вас за ледачі ваші вчинки“. „Ридайте, пастирі, голосіте і посипайте голови порохом, ви значнійші в отарі; прийшла бо ваша година, щоб вас поколено і порозпуджувано. . . І не буде втечища пастирям ані притулку передним ув отарі“. ¹⁾

Проповідники і народ бачать, що вони не піддержували правильного відношення до Бога, що вони повствали проти Бога, від Котрого походять всі справедливі і правдиві закони. Усунення Божеських приписів дало повід до зла в його різних видах, як: роздору, ненависти, несправедливости, довкі земля не зділалась широким полем боротьби і страшного зіснуття. Се с той вид, котрий тепер представляється тим, котрі відкинули правду і прийняли заблудження. Ніякий язик не годен виразити того, як ті віроломні і непослушні хотіли би відзискати назад те, що утратили, с. в. — вічне життя. Люде, котрим поклонявся цілий світ задля їх здібности і їх краснорічія, тепер все бачать в правдивому світі. Вони бачать, що вони утратили внаслідок нарушення закону, і падуть до ніг тим, котрими погорджали і з них насмівались, і признають, що Господь полюбив їх.

Народ бачить, що він ошуканий в. Один старається обвинувачувати другого, що він не ввів його в заблудження, і всі однодушно обсилюють проповідників самими гіркими докорами. Невірні пастирі проповідували честь; вони побудили своїх слухачів до того, щоб повалити закон Божий і переслідувати тих, котрі свято хоронять його. Нині ті учителі

¹⁾Ерем. 23: 1, 2; 25: 34, 35.

в своїому отчаянню признаються перед світом до своєї оманни. Народ доходить до ярости. „Ми погибли!“ кричать вони; „ви є причиною нашої гибелі“, і вони нападають на лжепастирів. Іменно ті, котрі найбільше почитали їх, тепер будуть їх проклинати. Ті самі руки, котрі колись украшали їх лаврами, тепер піднесуться, щоб їх знищити. Мечі, котрими вони хотіли убити народ Божий, тепер уживаються на се, щоби позбавити життя їх ворогів. Всюди — колотнечі і розлив крові.

„Гук воєнний понесеться до кінця землі, бо Господь буде розправлятися із народами, буде судитись із усяким тілом, і подасть безбожних під меча, говорить Господь“. *) Шість тисяч літ продовжується велика борба, Син Божий і небесні вістники находились в борбі з властями темряви, стараючись перестерігати людей, просвічати і спасати їх. Тепер всякий вибрав се або друге; безбожники цілковито злучились з сатаною в його боротьбі проти Бога. Наступив час, коли Бог приверне авторитет Свого потоптаного ногами закону. Боротьба тепер не лиш з сатаною, але і з людьми. „Господь звершить суд над народами, і подасть безбожних під меча“.

Знак освободження буде положений на „чолах у людей, що зітхають і сумують задля всіх гидот, що діються в городі“. Опісля виходить ангел смерти, котрий в видиві в Езекиїла представляється людьми заосмотреними смертоносними знарядями, котрим приказано: „І старого й молодика, дівицю, дитину й жіноцтво вбивайте на смерть; із тих же, на кому положено знак, не займайте нікого, а починайте од моєї святині“. *) Пророк говорить: „І почали вони від тих мужів, що були перед храмом“. (Ст. 6). Діло вигублення починається від тих, котрі вважають себе хранителями духовних благ народа. Невірна сторожа перва, котра повинна упасти. Не ма такого, хто би мав милосерде до них або пощадив їх. Мужі, жінки, дівиці і малі діти всі мають гинути.

„Ось бо, Господь вийде з пробутку свого покарати земнородних за їх беззаконство; й земля видасть із себе кров, що

*) Ерем. 25: 31.

*) Езек. 9: 6.

повсисала; не тайти ме вже своїх убитих“. ⁴⁾ „І от яка буде язва, що нею вдарить Господь усі народи, що будуть воювати Єрусалим: у кожного нидіти ме тіло Його, як іще він стояти ме на ногах; очі Його потануть у ямках своїх, а язик Його висохне в роті Йому. І настане того часу між ними велика замішанина од Господа, — так що вони хапати муть одно одного за руку, й буде здійматись рука проти руки ближнього свого“. ⁵⁾ В отчаянній боротьбі їх власних розяренних страстей і через вилитте лютаї чаші гніва Божого, не змішаного з милостю, падуть безбожні жителі землі — священики, старшина і народ, багаті і бідні, вищі і нищі. „І будуть того часу побиті Господом від краю до краю землі, не будуть по них плакати, не будуть їх збирати ані ховати“.⁶⁾

При другому приході Христовому безбожники будуть вигублені із землі — убиті духом уст Його і знищені явленням слави Його. Христос візьме Свій народ до Себе в город Божий і земля лишиться без своїх жителів. „Оце попустошить Господь землю і вчинить її неплодною; змінить вигляд її і розсіє все, що живе на ній“. „Земля опустіє до щаді, й мов би злуплена буде, бо Господь вирік се слово“. „Вони бо переступили закони; змінили устави; зломали вічний заповіт. Тим то пожере прокляття землю, і живучі на ній відберуть кару; за те попалені осадники землі“. (Ісая 24: 1, 3, 5, 6).

Вся земля подібна до безлюдної пустині. Розвалини повалених землетрусом городів і сел, вирвані з корінням дерева, викинуті морем або вирвані із землі нерівні скелі, розсіяні по вї поверхні, підчас коли безодня, роззявивша свою пащу, вказує на те місце, де гори були вирвані із своїх основаній.

Тепер звершається подія, представлена в послідному торжественному служенню в ден примірення святилища. Після того як звершилось служення в святая-святих і гріхи Ізраїля силою крові, жертви за гріх, були усунені із святилища, козел отпущення був представлений Господеві і архиерей в присутности народу „признавав над ним всі беззаконня си-

⁴⁾Ісая 26: 21.

⁵⁾Зах. 14: 12, 13.

⁶⁾Ерем. 25: 33.

нів Ізраїлевих, і всі переступи їх, по всім гріхам їх,⁷⁾ поклавши їх на голову козла. В той самий спосіб, коли скінчаться діло примирення в небесному святилищі, в присутності Бога, святих ангелів і безлічі відкуплених гріхи народа Божого будуть покладені на сатану і він буде обвинувачений у всьому тому злі, до котрого він запровадив їх. І як козел отпущення був відосланий в незалюднену пустиню, так і сатана буде прикований до опустошеної землі, незалюдненої і пустої місцевості.

Автор Одкриття предсказує полон сатани, і цілковите спустошення землі. Він виявляє, що такий стан буде продовжуватися тисячу літ. Після того як в пророцтві описуються сцени другого приходу Господа і погибель безбожників, дальше слідує: „І бачив я ангела, що сховався з неба, і мав ключ від безодні, і ланцюг великий в руці своїй. І схопив змія, вужа вікодавнього, що то діявол і сатана, і зв'язав його на тисяч років; і вкинув його у безодню, і зачинив його і запечатав над ним, щоб не зводив більше народи, доки не скінчаться тисяч років; а після цього має бути розв'язаний на короткий час“. (Одр. 20: 1-3).

Що слово „безодня“ означає спустошену землю, показує із иншого тексту Писання, Біблія каже, як земля виглядала з початку: „Земля ж була пуста і пустошня, і темрява лежала над безоднею“. *) Пророцтво вказує на се, що земля, хоч частиво, знов такою станеться. Ввиду великого дня Божого пророк Еремія заявляє: „Подивлюсь на землю — і ось вона порожня й пуста, — на небо, а нема на йому світла. Гляну на гори, а вони дрожать, та й усі горби хитаються. Озираюсь — і ось, ні людини, ба й всі птахи піднебесні порозлітались. Дивлюсь, та бо й Кармель — пустиня, й усі міста порозвалювані від лица Господнього, від гніву й досади його“. *)

Тут через тисячу літ змушений буде мешкати сатана зі своїми злими ангелами. Прикований до землі, він не буде мати ніякого доступу до других світів, щоби кусити і обтяжати тих, котрі ніколи не упали. В тому зміслі він скова-

⁷⁾3 кн. Мойс. 16: 21. *)1 кн. Мойс. 1: 2. *)Ерем. 4: 23-27.

ний; ніхто не зістанеться, з ким би міг поступити, як йому подобається. Він зівсім тепер не може робити ошуканчої роботи, що перше через довгі віки було його улюбленим заняттям.

Пророк Ісаїя, котрий предвидів упадок сатани, покликус: „Як же се ти впав із неба, досвітняя зоре? Ти розбився об землю, що топтав народи! Ти ж говорив в серці своїму: Взійду аж на небо, над Божими зорями престол мій поставлю, й засяду на горі між богами, на краю півночі; Взійду на висоти хмарні, рівнею тому зроблюсь, що Всевишнім зветься. А тепер ти попав в пекло, — в глибіню преисподню. Хто тепер тебе бачить, придивляєсь зблизька: Чи се ж той — мовляв — що хитав землею, та трусив царствами? Що в пустиню обернув світ, його міста побурив, *полонянам не давав вертатись в домівку?*“ (Ісаїя 14: 12-17).

Шість тисяч літ сей ворохобник хитав землею, „в пустиню обернув світ і його міста побурив, *полонянам не давав вертатись в домівку*“.

Навіть на безбожників сатана тепер не буде мати ніякого впливу, і він остається один зі своїми злими ангелами, щоби сповнилось над ним прокляття, спричинене гріхом. „Всі царі в народів, всі спочивають, кожен в честі у своїй домівці; ти ж покинутий за гробищем, як пуста галузка, мов одежа вбитих, мечем посічених, що їх вкидають у вапняні ями, — ти, мов те падло, що його топчуть“ (Ісаїя 14: 18, 19).

Тисячу літ сатана буде скитатися по спустошеній землі, щоби побачити вислідки його ворохобні проти Божого закону. У той час він буде надзвичайно терпелив. Від часу його упадку він у своїому життю безнастанної діяльності не мав часу для думання, але тепер він позбавлений усякої влади і зіставлений сам собі, щоби застановитися над тим злом, що він наробив від того часу, коли по перший раз збунтувався проти небесного правління, щоби з трепетом і страхом дивитися на страшну будучність, коли він мусить терпіти за те

все, і буде укараний за всі гріхи, причиною котрих він був.

Для Божого народу полон сатани приготує велику радість, бо пророк говорить: „І станеш тоді: як Господь тебе визволить від смутку твого й від страху й тяжкої неволі, що на тобі тяготіла, то виспіваш у пісні побіду над царем Вавилонським і промовиш: Ось, не стало мучителя — скінчився грабіж! Поломав Господь палицю в безбожних, скипетр у тиранів, що побивав люто народи ударами без'упинними, панував над племенами в гніві, докучав без міри“. ¹⁰⁾

Протягом тисячу літ, між першим і другим воскресенням, відбудеться суд над безбожними помершими. Апостол Павло показує на той суд, як на подію, що наступить після другого приходу „Тимже ні про що перше часу не судить, доки прийде Господь, Котрий висвітить сховане в темряві і виявить думки серцець“. ¹¹⁾ Пророк Даниїл обявляє, що „доки не прийшов був Стародавний, та не передано суду святим Всевишнього“. ¹²⁾ У той час праведні будуть панувати як царі і священники Божі. Ап. Йоан обявляє в Одкриттю: „І бачив я престоли, і посідали на них, і дано їм суд“; „вони будуть священниками Божими і Христовими, і царювати муть з Ним тисяч років“. ¹³⁾ У той час згідно предсказанню ап. Павла „святі світ судити муть“ Разом з Христом вони будуть судити безбожників, порівнюючи їх ділання з книгою закона, Біблією, і рішаючи діло всякого після того, як він поступав, живучи в тому тілі. Тоді та участь, котра постигне безбожників, буде рівнатися їх ділам, і вона буде записана в книзі смерті проти кожного імені.

Сатана і злі ангели також судити муться Христом і Його народом. Ап. Павло говорить: „Хиба не знаєте, що святі світ судити муть?“ ¹⁴⁾ І ап. Юда обявляє: „І ангелів, що не схопили свого начальства, оставивших своєї оселі, про суд великого дня вічними оковами під темрявою схоронив“. (Ст. 6).

При кінці тисячліття відбудеться друге воскресення. Тоді воскреснуть безбожні і являться перед Богом, щоб відбув-

¹⁰⁾ Ісаїя 14: 3-6.

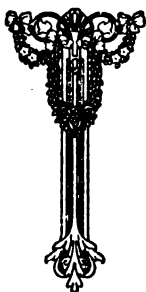
¹¹⁾ 1 Кор. 4: 5.

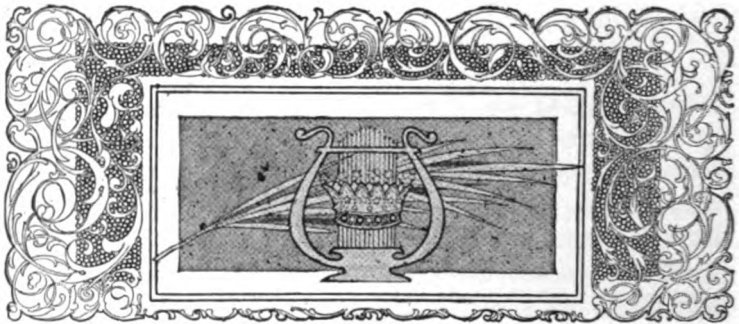
¹²⁾ Дан. 7: 22.

¹³⁾ Одыр. 20: 4-6.

¹⁴⁾ 1 Кор. 6: 2, 3.

ся над ними суд, згідно з св. Писанням. Після того як автор Одкриття описав воскресення праведних, він говорить: „А остальні мертві не ожили, доки не скінчиться тисяч років“. (Одр. 20: 5). І пророк Ісаїа обявляє відносно безбожників: „І збере їх до купи, як вязні, у яму, та й зачинить їх разом у темниці, й по довгому часі будуть все ще кари терпіти“. (Ісаїа 24: 22).

Г О Л О В А — ХІІ.

КОНЕЦЬ БОРОТЬБИ.

По впливі тисячліття Христос знов повернеться на землю в супроводі великої сили відкуплених і святих ангелів. В страшному величчю, сходячи з неба, Він приказує безбожникам помершим воскреснути, щоб одержати свою відплату. Вони виходять з пороху, і так їх в багато, як піску в морі. Яка різниця між ними а тими, котрі воскресли при першому воскресенню! Праведні були з'одягнені в бессмертну молодість і красоту, безбожні знов показують на собі сліди болізни смерті.

Очі всіх у тій величезній товпі звернені на Божого Сина, щоби побачити Його славу. Товпа безбожних однодушно покликую: „Благословен Грядущий во імя Господа!“ Але се не є любов до Ісуса, котра вимушує у них се признанне. Сила правди мимоволі побуджує їх до того, щоби вимовили ті слова. Як безбожники зійшли в могилу, так вони і виходять оттуда, з тими самими ворожими чувствами до Христа і тим самим бунтівничим духом. Їм більше не буде даний час благодати, в котрому вони могли би направити ошибки свого минувшого життя. Если би і був даний такий час, то тим ніщо не було би осягнуте. Їх серця закамєніли в життю, проведеному в проступках, і другий час милості вони провели би в нарушенню заповідей Божих і в побуджанню до ворохобні проти Него, як і перше було.

[688]

Христос виходить на гору Оливну, де Він після Свого воскресення вознісся на небо і де ангели повторили обітовання при Його повороті. Пророк говорить: „І прийде Господь Бог мій і усі святі з Ним“. „І стануть ноги Його на горі Оливній, що навпроти Єрусалиму до сходу сонця, й розпадеться Оливна гора надвоє по середині на схід сонця і на захід, вельми великою долиною“. „І царювати ме Господь над усією землею; один тоді буде Господь, й одно імя Його“. ¹⁾ Коли опісля з неба зійде новий Єрусалим в своєму осліплюючому блиску, він буде стояти на очищеному і приготовленому місці, і Христос зг Своім народом і ангелами ввійдуть у святий город.

Тепер сатана приготується до послідної великої боротьби за першенство. Позбавлений своєї власті і не маючи вже більше нагоди ошукувати людей, князь злоби знайдеться в оплаканому стані. Але як тільки воскреснуть безбожники і він побачить, що та величезна товпа по Його стороні, надія Його знов оживиться і він постановить взятися до рішучої боротьби. Він постарается забрати під свою владу всі полчища погибших, щоби Його пляни сповнилися. Безбожники є полониками сатани. Відкидаючи Христа, вони піддалися під владу бунтівничого провідника. Вони готові є іти за Його порадою і сповняти Його приказання. Послугуючись однако своєю давньою хитрістю, він не видає себе за сатану, але заявляє, що він є князем, що має законне право до світа, тільки Його позбавлено наслідства незаконним і несправедливим способом. Він представляє себе своїм ошуканим підданим, відкупителем, запевняючи їх, що Його влада дивела їх із гробів, і що він хоче освободити їх від страшної і жорстокої тиранії. В присутности Христа, щоби затвердити свої права, сатана також творить чудеса. Він робить слабих сильними, і воодушевляє всіх своїм власним духом і енергією. Він пропонує їм взяти приступом табор святих і запанувати над Божим городом. В диявольському торжестві він показує на величезні міліони, котрі воскресли із мертвих, і обявляє, що він, як вождь їх, може запанувати

¹⁾Зах. 14: 4, 5, 9.

над городом і знов утвердити свій престол і своє царство.

В тій безчисленній товпі знаходиться багато із того довговічного покоління, котре жило ще до потопа; люде великої будови тіла, з великанською силою розума, котрі, підчинившись власті упавших ангелів, усю свою зручність і все своє знання посвятили на те, щоби возвишати самих себе. Твори штуки тих людей впровадили в блуд світ, що він їх прославляв, як геніїв, однак жорстокість і шкідливі винаходи їх дали причину до вічного їх нищення на Божому світі, так як вони опоганили землю і образ Божий. Тут царі і полководці, одержавши побіди над народами, що ніколи не стратили ані одної битви, горді воїни, одно приближенне котрих потрясало царствами. Вони не змінились по смерті. Як тільки вони виходять із могил, вони знов відновляють свої мислі як раз там, де вони були перервані. Їх воодушевляє та сама страсть до завоювань, котра овладіла ними, коли вони упали.

Сатана радиться зі своїми ангелами і опісля з тими царями і завоювателями і хоробрими героями. Вони обявляють, що сила і численність по їх стороні і що армія ввнутри города маленька в порівнянню з тою армією, котра знаходиться в їх розпорядженню, і що вони можуть перемогти її. Вони роблять пляни, щоби заволодіти багатствами і славою нового Єрусалиму. Всі тоді приготовляються до війни. Здібні майстри будують нові воєнні знаряди, полководці, славні із воєнних подвигів, організують баталіони і полки із спосібних до війни людей.

Наконець дасться приказ рупати, і нечисленна армія виступав вперед — армія, якої ще ніколи не було, армія, перевишаюча всі союзні сили усіх віків, з тих пор як війна почалась на землі. Сатана найбільше могучий із воїнов, провадить перед, і його ангели лучать свої сили у тій послідній боротьбі. Царі і воїни знаходяться в рядах тої армії, і великанське військо слідує, кождий полк із своїм полковником на чолі. В повному боєвому строю ряди тиснуться вперед по зритій і нерівній поверхні землі просто на Божий город. На

приказ Ісуса ворота нового Єрусалиму зачинаються, і сатанські армії оточують город, пригтовляючись до нападу.

Тепер Христос знов показується Своїм ворогам. Високо над городом на основанню із сяючого золота, знаходиться возвишений і святий престол. На ньому сидить Син Божий, а воколо Него піддані Його царства. Величчє і сила Христа не є в стані ніякий язик описати ані ніяке перо змалювати. Сина оточує слава вічного Отця. Сіяння Його присутності наповняє город Божий і виливається на вні Його ворот, освітаючи всю землю своїм лучезарним сявом.

Близько престола знаходяться ті, котрі колись з ревністю занимались ділом сатани, але, вирвані із вогню, як головні, вони опісля послідували за Спасителем з великою набожністю. За ними ідуть ті, котрі серед омани і невіря звершили свій характер християнина; ті, котрі полагали закон долни, коли Християнський світ обявляв, що він не має ніякого значіння, і ті міліони всіх віків, котрі задля своєї віри прийняли вінець мученичий. І кромі того тут „пребогато людей, котрих ніхто не міг перелічити, з кожного народу, і роду, і людей, і язиків, стоїть перед престолом і перед Агнцем, з'одягнені в одежі білі, а пальмові вітки в руках їх“.) Борба їх скінчена і перемога одержана. Вони біжали на гонанні і дістали нагороду. Пальмова вітка в їх руках служить символом їх торжества, а біла одежа — знак незаплямленої праведності Христової, котра тепер зділалась їх власною.

Із уст відкуплених роздається похвальна піснь: „Спасення Богу нашому, сидячому на престолі, і Агнцю!“ І ангели і серафими прилучають свої голоси і беруть участь в поклоненню. Коли відкуплені увидять і силу і злобу сатани, вони, як еще ніколи, переконаються у тім, що ніяка власть, кромі власті Христової, не могла би зділати їх побідниками. У всій тій блискучій товпі не має нікого, котрий приписав би своє спасення собі, будьто би вони побідили внаслідок своєї власної сили і доброти. Нічого не споминається за се, що вони говорили і що потерпіли, але зміст всякої похвальної

*) Одр. 7: 9.

пісні і головна точка всякого хору є: Спасення Богу нашому і Агнцю!

В присутності зібравшихся жителів землі і неба відбудеться послідне коронування Сина Божого. І облечений вищим величем і властю Цар царюючих тепер оголошує судовий вирок над ворогохобниками Свого правління і звершає суд над тими, котрі нарушали Його закон і переслідували Його народ. Пророк Божий говорить: „І бачив я престол великий білий, і Сидячого на ньому, від котрого лиця утікла земля і небо, і місця не знайдено їм. Також бачив я мертвих, малих і великих, що стояли перед Богом, і розгорнуто книги; ще иншу книгу розгорнуто, то єсть життя; і суджено мертвих з того, що написано в книгах, по ділам їх“.^{*)}

Як тільки отвераються книги і очі Ісуса звертаються на безбожників, в них пробуджається свідомість всякого гріха, котрі вони звершали. Вони бачать, як по перший раз їх нога збочила зі стежки чистоти і святості, як далеко опісля гордість і ворогохобня поправили їх по дорозі до нарушення закону Божого. Ошуканчі спокушування, котрим вони піддавались, поблажаючи гріхові, благословення, обернені на зло, погорда для Божих вістників, відкинуті остереження, відбиті упертим і непокірним серцем філі милосердя — всьо являється перед ними, будьто написані огняними буквами.

Над престолом возвишається хрест, і як в панорамі представляються сцени спокушування і упадок Адама і слідує опісля одно по другому діявства в пляні відкуплення. Низьке уродження Спасителя; простодушність і Його послух в молодості; Його хрещення в Йордані, піст і спокушування в пустині; Його публичне проповідування, що відкрило людям дорогоцінні небесні благословення; дні відзначаючіся любовю і милосердем; ночі, проведені у молитві і пильнуванню на самоті в горах; замисли зависти, ненависти і злоби, котрими Йому платили за Його добродійства; Його передача в руки злодійської товпи; страшні події нічного страхіття — несупротивляючийся полонник, покинутий Своїми горячо любимими учениками і силою повлечений по вулицях Єрусалиму;

^{*)}Одкр. 20: 11, 12.

в злому намірі представлений архірею Анні Син Божий, як Його ведуть у дворець архірея, в верховне судилище до Пилата; перед малодушним і жорстоким Иродом, осміяний, опоганений, бичований, вимучений і засуджений на смерть — все те живо представляється.

Дрожачій товпі тепер откриваються кінцеві сцени: терпеливий Страдалець, як Він йде по дорозі на Голготу, Цар небесний, як Його розпяли на хресті; горді священники і глумливий народ, як вони насміхаються із Його передсмертної борби; надприродна темрява, землетрус, рознадаючіся скелі, отворені гроби, означаючи ту хвилю, коли Відкупитель світа передав Свого духа Богу.

Зрілища такі страшні, як і перше. Сатана, його ангели і його піддані не в силі відорватися від тих сцен, представляючи їх власні діла. Кожному представляється та часть, у котрій він брав участь. Ирод, що казав поубивати невинних дітей в Віфлеємі, щоби погубити царя Ізраїльського, недостойна Іродіяда, винувата в крові Йоана Хрестителя; Пилат, безсильний раб обставин; глумливі жовніри, священники і старшина, розярена товпа, крічуча: „Кров Його на нас і на дітях наших!“ — всім представляється їх найпоганіша вина. Вони надармо стараються скритися від Його Божеського величя, своїм сязвом перевишаючи славу сонця, підчас коли відкуплені кидають свої вінці до ніг Спасителя з покличами: „Він умер за мене!“

Серед відкупленої товпи находяться апостоли Христові; геройський ап. Павло, горячий ап. Петро, возлюблений і любячий ап. Йоан і їх прямодушні співбраття, і з ними великанська товпа мучеників, підчас коли за стіною і воротами разом зі всіми поганими і обридливими річами находяться ті, котрі їх переслідували, заключали в тюрму і убивали. Тут є Нерон, той потвір жорстокости і порока, і він бачить радість і високе положення тих, котрих він колись мучив, і в страшних їх муках і терпіннях він находив сатанське вдоволення. Його мати також є там, щоби видіти наслідки своїх власних діл і переконатися о своїм власнім поганім характе-

рі, котрий вона передала своєму синові, страсті, розвинувшися за її приміром і впливом, були причиною таких страшних проступків, що аж весь світ здригався.

Там є папські священники і прелати, котрі казали, що вони є послані Христом, однак уживали тортур, тюрем і огня, щоби запанувати над совістю народа. Там є горді папи, що виносились понад Бога і осьмілилися змінити закон Божий. Ті мними отці церкви мусять тепер відповідати перед Богом. Занадто пізно вони пізнають, що Всевідущий карає за проступки Свого закона і нікого не оставляє безкарно. Із досвіду вони тепер знають, що Христос ставить Свої інтереси нарівні з інтересами Свого народу. Всі чувствують силу Його власних сил: „Скільки раз ви чинили се одному з сих братів моїх найменших, мені чинили“. (Мат. 25: 40).

Цілий безбожний світ тепер повинен стати перед судом Божим, оскаржений за проступок проти правління небесного. Вони не мають нікого, хто б їм міг боронити; вони завинили і вирок вічної смерті прочитається їм.

Всі тепер видять ясно, що відплата за гріх не є благородна незалежність і вічне життя, але рабство, погибель і смерть. Безбожні видять, що вони осягли своїм бунтівничим життям. До найбільшої і вічної слави вони віднесли з погордою, але як би вони хотіли її мати! „Все те“, кричить погибший, „я міг би мати, але я се відкинув геть далеко від себе. О, страшна омана! Мир, блаженство і честь я замінив на неміч, ганьбу і отчаянне“. Всі бачуть, що їх виключення із неба є справедливе. Своїм життям вони заявили: „Не хочемо, щоби той Ісус царював над нами“.

Як очаровані безбожники дивляться на коронування Сина Божого. В Його руках вони бачать скрижалі Божеських заповідей, постановлення, котрими вони погорджали і нарушали їх. Вони видять святих, як вони віддають хвалу Богу при мелодійних звуках, що чути аж поза місто, всі одногласно глаголючи: „Великі і чудні діла Твої, Господи Боже Вседержителю; праведні і правдиві дороги Твої, Царю святих“. *) І вони кидаються на землю і поклоняються Князеві життя.

*) Одр. 15: 3.

При виді слави і величія Христа, сатана здається бути пораженим. Той, котрий перше був осіяючим херувимом, споминає Того, від Котрого він відпав. Світлий серафим, „рання зоря“, як він змінився, як він упав! Він назавсідги виключений із совіта, де він перше мав таку честь. Він видить другого, стоячого вблизи Отця і осіяючого Його славу. Він увидів корону, котру ангел, високої і гарної постави, поклав на голову Христа, і він знає, що се служення належалося би йому.

Він пригадує собі свою домівку невинности і чистоти, про мир і вдоволення, котрими він тішився, доки не зачав шемрати на Бога і виявляти чувства зависті проти Христа. Його обвинення, його омана, його ворохобня, щоби з'єднати собі симпатію в ангелів і дістати від них підмогу, його упертість, коли Господь Бог готов був дарувати йому провину, наколи б тільки хотів, тепер все те живо представляється йому. Він тепер пригадує свою роботу між людьми і її наслідки — ворожнечу чоловіка до його ближніх, страшне знищення життя, повстання і падення царств, повалення престолів, безнастанні ворохобні, борбу і революцію. Він споминає свої старання ділати проти роботи Христової і все глибше і глибше трукати людей в погибель. Він бачить, що його пекольні замисли погубити тих, котрі уповали на Ісуса, є даремними і безсильними. Дивлячись на своє царство і на овоц своєї роботи, сатана видить лиш невдачу і гибель. Він змусів товпу вірити, що город Божий буде для них легкою добычею, хоч він знає, що се не правда. В великій борбі він безнастанно терпів пораження і змушений був відступити, і йому добре звісна власть і величів Вічного.

Стремління великого ворохобника завсідги було оправдуватися самому, що буцім то причиною ворохобні є Божеське правління. До того він уживав всі свої великанські сили розума. Він працював розважно і систематично і з чудесним успіхом, стараючись, щоб величезні товди прийняли його толковання великої боротьби, котра так довго продовжалась Протягом многих тисяч літ той ворохобник туманив людей.

Але нині настає час, коли його ворохобні мусять бути кінець, і діла і характер сатани будуть виявлені. В тому послідовному стремлінню, щоб позбавити Христа його престола, вигубити його народ і запанувати над Божим городом, той великий ошуканець зовсім буде виявлений. Ті, що злучились з ним, бачать тепер цілковиту невдачу його роботи. Перед послідователями Христа і вірними ангелами цілком виявляються його замисли проти Божого правління. Він стався тепер предметом загального обридження.

Сатана видить, що його добровільна ворохобня зділала його непригодним для неба. Він розвинув свої сили, щоби вести борбу проти Бога; чистота, мир і однодушність небесна зділалась брід для него найбільшою мукою. Його скарги на милість і праведність Божу тепер затихли. Вину, яку він старався звалити на Пана пануючих, тепер упала на него. І ось сатана тепер низько клонить свою голову і признає справедливність свого осудження.

„Хто не убоїться Тебе, Господи, і не прославить імени Твого? Ти бо один святий, бо всі народи прийдуть і поклоняться перед Тобою; бо Твої суди обявилися“. *) Всякий сумнів відносно правди і заблудження тепер роз'яснений під час довгої боротьби. Наслідки ворохобні, овоцї усунення Божих приписів показали перед очима всіх сотворених істот і пановання сатани всупереч Божому правлінню нині цілий світ бачить. Сатану осудили його власні діла. Мудрість Божа, його праведність і його милість вповні оправдалися. Стало ясным, що всі його дійствія в великій боротьбі звершались для вічного добра його народу і добробуту всіх світів, котрі він сотворив. „Восхвалять тебе, Господи, всі творива твої, а праведні твої люде прославлять тебе“. *) Історія гріха буде свідкувати по всю вічність, що блаженство всіх сотворених істот нерозривне в з хороненням закону Божого. Маючи перед очима всі ті факти великої боротьби, вся вселенна і всі вірні, та і ті, що бунтувалися, істоти обявлять: „Праведні і істинні путі Твої, Царю, святих“.

*) Одр. 15: 4.

*) Псал. 145: 10.

Цілому світу представиться велика жертва, котра була принесена Отцем і Сином задля чоловіка. Настав час, коли Христос повинен зайняти відповідне Йому положення і бути прославленим „вище всякого начальства і влади і всякого імени, названого не тільки в сьому віці, але і в будучому. Се була Його велика радість, що Він міг многих синів повести до слави — Він перетерпів хрест, погордівши ганьбою. І на скільки велике Його горе було, настільки велика Його радість і Його слава. Він дивиться на відкуплених, котрі відродились по Його власному подобию, серце котрих носить цілковитий отпечаток Божеського і лице відбиває славу їх Царя. Він бачить в них успіх роботи Своєї душі і є вдоволений. Опісля обявляє голосом, що доноситься до всіх зібравшихся праведних і безбожних: „Ось вислідок Моєї крові! Для сих Я страдав, для сих я умер, щоби вони на віки могли пробувати в Моїй присутності“. І славословіє виливається із уст відкуплених, з'одягнених в білу одужу і оточуючих престол: „Достойн Агнець, заколений, прийняти силу й багатство, й премудрость, і кріпость, і честь і славу“. (Одкр. 5: 12).

Хоч сатана і був змушений признати праведність Божу і поклонитися перед зверхністю Христа, характер все таки остається незмінним. Дух знов завладів ним подібно могутьому потокові. Повний непогамованого гніву, він рішається продовжати велику борбу. Настав час послідної отчаяної борби з Царем небесним. Він кидається в середину Своїх підданих і старається воодушевити їх своєю яростью і побудити їх до скорого атаку. Але із всіх тих безчисленних міліонів, котрих він побудив до повстання, не ма ні одного, щоб признав Його верховну власть. Його пановання скінчилось. Безбожники також повні ненависти до Бога, котрому воодушевлений сатана, але вони видять, що їх положення безнадійне, що вони не можуть встояти проти Пана пануючих. Їх ярість розгоряється проти сатани і тих, котрі брали участь в його ошуканстві. З діявольським бішенством вони нападають на них.

Господь сказав: „Позаяк ти твій розум кладеш у одну мі-

ру з розумом Божим, напущу я на тебе чужоземців, що найлютіїших з проміж народів, а вони добудуть мечі свої проти всего гарного, що твоя мудрість надбала, та й затемнять сяво твоє; вони струтять тебе в яму“. „Тим то скинув я тебе як нечистого з Божої гори, вигнав тебе, ти херувиме осяйний, зпосеред огнистого каміння. . . За те ж я зваляю тебе на землю, оддам тебе царям, щоб поругались над тобою. . . Й оберну тебе в попелище перед очима всіх, що поглядати муть на тебе. Всі, що знали тебе між народами, здивуються над тобою; ти станеш страховищем і зникнеш по всі віки“. ⁷⁾

„Бо вся обув жовніра й одежа, в війні кровю злита, піде на спалення, на жир огнєві“. „Загорівсь бо гнів Господень на всі народи, й досада його — на всю многоту їх. Він наложив на них прокляти, передав їх на зарі“. „Жаром посилає він на безбожних; огонь і сірка і вітер палящий буде частина їх чаші“. ⁸⁾ „Ось бо настане день, палаючий як піч; тоді всі горді і безбожні будуть неваче солома і спалить їх той день, що настане, так що не зоставить із них ні кореня ні галузя“. ⁹⁾ . . .Первотини ж, розпечені розтопляться, і земля і діла на ній погорять“. ¹⁰⁾ Поверхня земля, здається, розтопленою масою — великим кипучим огняним морем. Настав бо день суду і погібелі безбожних людей — „день Божої пімсти, час відплати за Сион“. (Ісає 34: 8).

„Така відплата безбожному на землі“. ¹¹⁾ Інші будуть вигублені в одній хвилі, підчас коли другі будуть терпіти по цілих днях. Всі будуть укарані по ділам їх. Гріхи праведних будуть зложені на сатану і він мусить терпіти не тільки за його власну ворохобню, але і за всі гріхи, до котрих він намовляв людей Божих. Його кара буде далеко більша, як кара тих, котрих він ошукував. Після того як будуть вигублені всі ті, що їх обманув сатана, він все еще буде жити і терпіти. Очищаючим вогнем наконєць вигублені всі безбожники — корені і галузя; сатана — корень, а його послідувателі — галузе. Всіх постигла кара по закону; жадання праведности Божої заспоковні, і небо і земля, бувши свідками, признають праведність Єгови.

⁷⁾Езек. 28: 6-8, 16-19.

⁸⁾Ісає 9: 5; 34: 2; Пс. 11: 6.

⁹⁾Мал. 4: 1.

¹⁰⁾2 Петра 3: 10.

¹¹⁾Прим. 11: 31.

Руйнуюча робота сатани устала на віки. Шість тисяч літ він діяв по своїй волі, наповняючи землю горем і спричиняючи неспокій по цілому світу. Всі творива стогнали від мук, спричинених тим горем. Твар Божа тепер на віки освободжена від присутності ворога і його спокушування. „Всі краї тепер оддыхають в спокою, з радощів співають“.) Пісня торжествена вноситься до неба від усього оставшося вірної вселенної. Голос „многочисельного народу як би шум вод, як голос сильних громів“ говорить: „Агнця! бо воцарився Господь Бог Вседержитель“,

У той час як земля була погружена в огню знищення, праведні жили безпечно в святому городі. Над ними, котрі мали участь в першому воскресенню, друга смерть не має якої власти. 13) Підчас коли Господь для безбожників як поїдаючий огонь, Він для Свого народа — „сонце і щит“. Пс. 84: 11.

„І бачив я пове небо й нову землю; перве бо небо і перва земля перейшла“. 14) Огонь, вигубляючи безбожних, очистить землю. Всякий слід прокляття пропав. Ніяке вічно горіюче пекло не буде більше нагадувати відкупленням страшних наслідків гріху.

Одиноке, наминаюче їм минуле, се — сліди від розп'яття в нашого Спасителя, котрі остануться на все. На Його пораненій голові, на Його покалічених руках і ногах остануться знаки того жорстокого діла, котре було спричинене гріхом. Дивлячись на славу Христа, пророк говорить: „Сяєво її, як сонце, світило; од руки його промінне, там утаєна його сила“. 15) Його ребра, котрі були проколені, і із котрих витекла кров, примиряюча чоловіка з Богом — в них заключалась слава Спасителя, „тут в тайник його сили!“ Сильний, щоби спасати посредством жертви відкуплення — ось чому Він був уповажнений дати на суд тих, котрі з погордою віднесли до милосердя Божого. І ті знаки його униження в його найбільшою частю; протягом безконечних віків рани Голготські будуть прославляти його і проповідувати його силу.

„А ти, башто стада, ти горбе дочки Сионової, до тебе

13) Ісаїя 14: 7. 14) Одр. 20: 6. 15) Одр. 21: 1. 16) Аввак. 3:4.

прийде давна власть“. ¹⁶⁾ Наконєць настав час, котрого з нетерпіннем ожидали святі з тих пор як огняним мечем із райського саду була вигнана перва чоловіча пара. — час „насліддя нашого на викуп придбаного“. (Єф. 1: 14), Земля, котра з початку була чоловікові в наслідде, і опісля передана ним в руки сатани, того могучого ворога, державшого її так довго під своєю властю, знова буде дана назад посредством великого пляну відкуплення. Все, утрачене внаслідок гріху, знов назад звертається. „Так бо говорить Господь, сотворитель небес, — він, Бог, що создав землю й приспособив її; він же утвердив її, та й не надармо створив її; він приспособив її, щоб на ній жили“. ¹⁷⁾

Перше наміреннє Боже при сотвореннї землі сповнилось, бо вона зділалась мешканнєм відкуплених на віки. „Праведні будуть мати землю і жити на ній по віки“. (Іс. 37: 29.)

Обава, щоби наше будуче наслідде не було за дуже матеріяльне, многих довела до того, що вони неправильно вистолковали ті правди, котрі торкаються новї землі — нашої домівки. Христос запевняв Своїх учеників, що відходить, щоби приготувити місце для них в домі Отця Свого. Приймаючи навчання Слова Божого не будуть не свідущі, що до небесної домівки. Апостол Павло обявляє: „Чого око не виділо, ні ухо не чуло і що на серце чоловікові не зійшло, те наготовив Бог тим, хто любить його“. ¹⁸⁾ Людський язик не годен описати нагороду праведних. Їх оцінять тільки ті, котрі наслідять її. Ніякий людський розум не може поняти слави Божого раю.

В Біблії наслідде благословенних називається їх отчиною. (Жид. 11: 14-16). Там небесний Пастир водить Свої вівці до жерела води живої. Дерево життя кожного місяця дає свій овоч і листе дерева служить на пожиток народам. Там в вічно пливучі ріки, чисті як криштал, і воколо них колишучіся дерева кидають свою тїнь на стежки, приготвлені для відкуплених Господа. Там далеко розпротраючіся рівнини возвишаються до прекрасних горбків, і гори Божі піднимають свої возвишені верхи. В тих спокійних долинах,

¹⁶⁾Мих. 4: 8.¹⁷⁾Ісаїя 45: 18.¹⁸⁾1 Кор. 2: 9.

на берегах тих живих рік, народ Божий, бувши так довго мандрівниками, найде свою домівку.

„Тоді народ мій житиме в пробутку мира і в осадах безпечних та в спокійних займищах щасливих“. „Не чути буде вже про насилування в землі в тебе, про спустошення та розбої — в займищах твоїх; і звати меш мури твої спасеною безпекою, а ворота твої — славою“. „І будуть будувати дома й у них жити, й насаджувати виногради й поживати їх плоди. Не будуть будувати, щоб инший там жив, та й садити не будуть, щоб хто инший споживав... й вбрані мої будуть довго користуватись працею рук своїх“. *)

„Возвеселиться пустиня і суха земля, возрадуєсь країна безлюдна і зацвіте парцязом“. „Замість тернини рости м кипарис; замість кропиви родити м митр“. **) „Тоді буде вовк у купі із ягнятком жити, барс — із козеням лежати... а мала дитина зможе їх пасти“. „На всій святій горі в мене одні одним шкодити не будуть“. (Ісаїя 11: 6-9).

Про болізни в небесній атмосфері і мови не ма. Тут не буде більше ні сльоз, ні похоронів, ні смутку. „І смерти більше не буде; ані смутку, ані крику;... перше бо минуло“. **) „І ніхто з осадників не скаже: „я не здужаю“, а людям, що там будуть жити, відпустяться всі гріхи їх“. (Ісаїя 33: 24).

Там є новий Єрусалим, столиця прославленої нової землі. „наче корона в руці Господа, наче царський вінець — в долоні Бога твого“. **) „А світло його подібне до найдорожчого каменя, наче до каменя ясписового, як христал блискучого“. „А народи, що будуть спасені, ходити муть у світлі його; а царі земні принесуть славу і честь свою до нього“. **) Господь говорить: „Та й буду веселитись Єрусалимом і втішатись людом моїм“. **) „Ось, оселя Божа з людьми, і домовати м з ними, а вони будуть його люде, і сам Бог буде з ними. Бог їх“. (Одкр. 21: 3).

В Божому городі „не буде ночі“. Ніхто не буде хотіти відпочивати, бо не потреба йому буде. Сповіденне волі Божої і прославленне імені його не буде утомляти нас. Ми будем постійно чувствувати свіжість поранку і се завжди так

*) Ісаїя 32: 18; 60: 18; 65: 21, 22. **) Ісаїя 35: 1; 55: 18.

*) Одкр. 21: 4. **) Ісаїя 62: 3. **) Одкр. 21: 4, 11, 24. **) Ісаїя 65: 19.

Власть привернена.

„А мала дитина зможе їх пасти“.

[702]

буде. „І не потрібувати муть свічника і світла сонця, бо Господь Бог освічує їх“. ²⁶) Соняшне світло буде замінене сяєвом, котре далеко перевисить південне сонце, але не буде діювати осліпительно. Слава Бога і Агнця буде вилитися над святим городом. Відкуплені будуть ходити в сяві слави вічного дня.

„А храму не бачив я в ньому, бо Господь Бог Вседержитель — його храм і Агнець“. ²⁷) Народ Божий буде мати привілею постійно зноситись з Отцом і Сином. „Бачимо бо тепер через дзеркало, в загадці“. ²⁷) Ми бачимо образ Божий, відбиваючийся в ділах творення Його, і в Його спосіб дії з людьми, як в дзеркалі, але тоді ми побачимо Його лицем до лица без ніякого затемнюючого покривала. Ми будем стояти перед Ним і бачити славу Його лиця.

Відкуплені там пізнають, як і вони пізнані. Чувства любови і симпатії, котрі Бог вселив в душу, там будуть проявлятися найблагороднішим способом. Чисті і невинні зносини зі святими істами, і згідне товариське життя з возвишеними ангелами і вірними Божими всіх віків, котрі омили свої одежі і убілили їх кровю Агнця; святі узли, що лучать всю землю „на небесах і землі“ (Єф. 3; 15), все те творить блаженство відкуплених.

Там безсмертні душі з великою утіхою і вдоволенням будуть роздумувати над чудесами творчої сили і досліджувати тайни відкупительної любови. Там більше не ма ні одного жорстокого хитрого ворога, щоби спокушувати на путь беззаконня. Всякі здібності будуть розвиватися і всякі спосібности умножатися. Набуте пізнання не буде ні утомляти памяти, ні ослаблювати енергії. Найбільші підприємства можуть звершитися там, найбільше возвишені стремління будуть достигнуті, найблагородніші желання сповняться, і все еще остануться недостигнуті нові висоти, нові чудеса възбудят удивлення, нові правди відкривуться для розума, нові предмети займуть всі душевні, духовні і тілесні сили.

Всі скарби вселенної будуть відкриті відкупленням для студювання. Освободжені від смерті, вони невтомимим поле-

²⁶)Одкр. 22: 5

²⁷)Одкр. 21: 22.

²⁷)1 Кор. 13: 12.

том понесуться в далекі світи — світи, котрі вздрігались при виді людського горя і страдання і відзивались в торжественних піснях при радісній новині про спасення одної душі. З невисказаним блаженством жителі нової землі будуть студювати радості і мудрості ніколи незгрішивших істот. Вони поділяться з ними скарбами науки і пізнання, котрі вони набули протягом цілих віків, в роздумованню над Божими ділами. З незатемненими очима вони дивляться на славу вселенної — на сонця і звізди з цілою їх системою, як вони всі в найбільшому порядку кружать воколо Божого престола. На всіх, від малого до найбільшого, написано в імя Творця і у всіх проявляється багатство Його сили.

І разом з бистро уходячими у вічність роками вони набудуть все більшого знання, умножаться і любов, побожність і восторг. Чим більше люде пізнають Бога, тим більше вони будуть воодушевлятися Його характером. І коли Ісус отворить перед ними багатства відкуплення і виявить надзвичайні геройські подвиги у великій борбі з сатаною, серце відкуплених все більше і більше буде запалюватися любовю, і в найбільшому восторзі вони заграють на своїх золотих арфах, і безчисельні тисячі голосів прилучаться до того могучого хору славословія.

„І всяке створіння, що в небі, і на землі, і під землею, і що на морю, і все, що в них, чув я, що говорило: Сидячому на престолі і Агнцеві благословення, і честь, і слава і держава по вічні віки“.)

Велика боротьба скінчена. Гріх і грішник перестали існувати. Вся вселенна очищена. Всюди бється один і той самий пульс радості і восторга по всьому Божому світу. Від Того, Котрий сотворив все, виходить життя, світло і радість на всі області безграничної простороні. Від найменшої пилинки до найбільшого небесного тіла, всі предмети, одушевлені і неодушевлені, в своїй дівичій красоті і звершеній радості заявляють, що *Бог є любов*.

*) Одр. 5: 13.

1
C. H. ... to ...
Saturday ... to ...

163 FRANKLIN ST. BROOKLYN 22, N. Y.
DEPARTMENT

HDI
HW 6ENI 0

